

Міністерство освіти і науки України
«ARTIFEX» Університет в Бухаресті
Державна вища професійна школа в Коніні
Державна вища технологічно-економічна школа
ім. Броніслава Маркевича в Ярославі
Державний біотехнологічний університет
Європейський гуманітарний університет у Вільнюсі
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Південночеський університет в Чеських Будейовицях
Полтавський державний аграрний університет
Приватний заклад вищої освіти
«Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова»
Турецький Гіресунський університет
Університет Миколаса Ромеріса
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Львівський національний університет природокористування
Кафедра обліку та оподаткування

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ:
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ**

***МАТЕРІАЛИ V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ***

22-23 березня 2023 р.

Частина 1

ЛВІВ 2023

УДК 330.341.1:005.92

О-17

Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 березня 2023 р. Ч. 1. Львів: ЛНУП, 2023. 462 с.

ISBN 978-617-7915-96-5

Організаційний комітет:

Людмила ГНАТИШИН – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування, Львівський національний університет природокористування;

Станіслав ВАСИЛШИН – д.е.н., професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування, Державний біотехнологічний університет;

Катерина ПИЛИПЕНКО – д.е.н., професор кафедри економіки та готельно-ресторанного бізнесу, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького;

Тетяна ЧЕРНЯВСЬКА – доктор наук, професор, Державна вища професійна школа в Коніні, Польща;

Рафаел ЧЛОЧІ – професор, декан факультету економічного інжинірингу та бізнесу, Технічний університет Молдови;

Оксана ПРОКОПИШИН – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування, Львівський національний університет природокористування, відповідальний секретар конференції;

Наталія ЖИДОВСЬКА – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування, Львівський національний університет природокористування;

Ольга МАЛЕЦЬКА – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування, Львівський національний університет природокористування;

Наталія ТРУШКІНА – к.е.н., старший дослідник, професор кафедри маркетингу, фінансів, банківської справи та страхування, ПЗВО «Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова»;

Любов ДРАНУС – к.е.н, доцент кафедри менеджменту, Чорноморський національний університет імені Петра Могили;

Наталія КАНЦЕДАЛ – к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування, Полтавський державногій аграрний університет;

Ольга ЛЕГА – к.е.н, доцент кафедри обліку і оподаткування, Полтавський державний аграрний університет;

Ірина ГУМЕНЮК – к.е.н., доцент, в. о. керівника Навчально-наукового інституту економіки, фінансів та діджиталізації, НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»;

Марина ПОЛЕГЕНЬКА – к.е.н., доцент кафедри економіки, Дніпровський державний аграрно-економічний університет.

У збірнику представлено матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти». Результати наукового пошуку можуть бути використані для подальших наукових досліджень та формування нових наукових ідей.

Усі матеріали подаються в авторській редакції

За вигляд, зміст, достовірність та відсутність плагіату у тезах відповідають автори.

ISBN 978-617-7915-96-5

© *Львівський національний університет природокористування, 2023*
Кафедра обліку та оподаткування, 2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ		
Balawejder M., Zhydovska N.	ECONOMIC ESSENCE OF THE CAPITAL OF ENTERPRISES AND ITS CHARACTERISTICS	12
Berezivskyy Z.	STATE REGULATION OF AGRICULTURAL MACHINERY LEASING IN UKRAINE	14
Perih Y.	STRUCTURAL TRANSFORMATION ON THE WAY TO THE FORMATION EFFECTIVE AGRICULTURAL POTENTIAL	16
Антощенко Д.	ПРОФІЛАКТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ	18
Балла І., Вольська А.	ДО ПИТАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ	20
Беженар І.	ЗАСАДИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ, ВРАХОВУЮЧИ УМОВИ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПРІОРИТЕТИ СТАЛОСТІ Й ІНКЛЮЗИВНОСТІ	22
Бержанір А.	ДІЯЛЬНІСТЬ АГРОБІЗНЕСУ ІЗ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ГРОМАД	25
Варфалюк В.	ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «БІЗНЕС-ПРОЦЕС»: СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ АСПЕКТ	27
Войничка Л., Верзун А.	СУЧАСНИЙ ЗМІСТ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	29
Гуменюк І.	ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ФОНД ЯК ЗАСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ДОДАТКОВИХ КОШТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ	31
Гуторова О., Моренець Н.	МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	33
Дерев'янко Б.	ОКРЕМІ СПІРНІ МОМЕНТИ, ЩО ЗАВАЖАЮТЬ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ АКТИВІВ У ПОРЯДКУ ОДНОРАЗОВОГО (СПЕЦІАЛЬНОГО) ДОБРОВІЛЬНОГО ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ	36
Дідур К.	СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	39
Жидовська Н., Кремпа М.	ВНУТРІШНІЙ АУДИТ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	42
Іваній О.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	45
Ілляшенко С., Ілляшенко Н.	ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ	48
Квасній Л., Колос В.	ВПЛИВ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ РОБОТИ ФІРМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	50
Кириченко Я.	УДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	54
Кльован А., Савченко О., Перерва П.	РОЛЬ КРЕАТИВНИХ ІННОВАЦІЙ І SMART-ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ	57
Козлова В.	ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА УХВАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ	60

	РІШЕНЬ	
Колодійчук І.	ІНСТИТУЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ	63
Кошкалда І., Федорова А.	ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ І ВИКОРИСТАННЯМ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ	66
Кубецька О.	СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	68
Левковець Н.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ШАХРАЙСТВА	71
Марченко О., Сальнікова М.	ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ	74
Нагаєв В., Кускова С., Земляна Л.	КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ	77
Павловська Т., Канцедал Н.	ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ОБЛІКУ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА	80
Пасічник Ю.	ІНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕСУ У СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД	83
Патика Н.	ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО ТА ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	85
Печко В.	ГАЛУЗЬ ВИНОГРАДАРСТВА ТА ВИНОРОБСТВА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	89
Плотніченко С., Агєєва І., Федотов Р.	ПРОБЛЕМИ СУМІСНОСТІ: БЮРОКРАТІЯ, КОРУПЦІЯ	91
Пилипенко К., Рунчева Н., Бритвенко А.	ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЛІЦЕНЗІЙНИХ УМОВ ПРОВАДЖЕННЯ ТУРОПЕРАТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	94
Постол А., Прокопишин О.	СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В ОРГАНІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ТРЕНДИ	96
Сало І., Попова О.	СТАН ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ	99
Сидоренко С.	ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	101
Таран О., Пасемко Г.	ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	104
Туркот О., Криса С.	ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	106
Хомуляк Т.	АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	108
Чопенко В.	РОЗВ'ЯЗАННЯ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОБЛЕМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	111
Шевчук О.	ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ ЗБІЛЬШЕННЯ АКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ	114
РОЗДІЛ 2		
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ		
Siobanu G.	DECARBONIZATION OF THE ECONOMY IS A PRIORITY OPPORTUNITY FOR THE FUTURE STRATEGIC DEVELOPMENT CYCLE	118

Horodetska N., Havryshkiv N., Turchyn I.	IMPACT OF GLOBALIZATION ON BUSINESS	121
Kolodiy A.	EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF INVESTMENT PROJECTS AND FINANCIAL INSTRUMENTS	123
Mazur Yu.	STRUCTURE OF ENTERPRISE'S ECONOMIC POTENTIAL	124
Андрос С., Герасимчук В.	ВПЛИВ ВИСОКОГО РІВНЯ ПРОБЛЕМНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИК НА КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	126
Артимонова І., Коваль Т.	ДЕТЕРМІНАНТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	129
Батюк Г.	СИСТЕМА ХАРЧОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ	133
Безверха А., Долина І., Перерва П.	ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСЛУГ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	135
Бінерт О.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ТА МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ	138
Бондар Ю., Гасімов Ф.	УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	140
Борис В.	ВПЛИВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	143
Братусь Г.	ЗАКОРДОННА ПРАКТИКА ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ В КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	146
Вислободська Г., Бричка Б.	РОЛЬ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО БІЗНЕСОВОГО СЕРЕДОВИЩА	149
Вольська А., Голуб Н.	ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	151
Гарапко М.	БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІКИ	154
Готра Н., Шпаківська К.	ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ МАЛОГО БІЗНЕСУ	156
Гринів В.	ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ	159
Грубінка І.	ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ІНОЗЕМНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД	162
Гузей О.	АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	164
Гуменюк М., Неміш Д.	ДІЯЛЬНІСТЬ МАЛИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У ПОЛЬЩІ	167
Домбровська О., Грек М.	ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ	170
Єфименко К.	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	173
Завадських Г.	ОЦІНКА СУКУПНИХ РЕСУРСІВ І ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ	176
Зозулюк Н.	СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	179
Іщук Л.,	ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДОВИХ БІРЖ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ	182

Сокол Х.	УМОВАХ	
Калініченко З.	ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ	184
Клебан О.	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТАКСОНОМІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ	187
Клименко О., Мала С.	МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ	189
Кубецька О.	ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ	192
Кубецька О., Остапенко Т.	ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД	195
Кушка П.	ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	198
Лисюк О., Балаш Л.	РОЛЬ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ФУНКЦІОНУВАННІ АГРОБІЗНЕСУ	200
Лукомський М.	ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	203
Лященко Я.	ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РЕСУРСУ В ЕКОНОМІЦІ	205
Магійович І.	ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	207
Марків Г.	ВИКЛИКИ ВІЙНИ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	210
Медвідь С.	КРЕДИТУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	212
Олійник Н., Лиженкова Т., Олійник О.	КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	215
Остапенко Т.	ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ НА ПІДПРИЄМСТВІ	218
Палій М.	ОСНОВНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРОПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	221
Пугачевська К., Крикливець О.	ІТ-СЕКТОР УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	224
Рибалко О., Зінькова С.	ХАРАКТЕРИСТИКА УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	226
Роздайбіда Н., Отчич Н.	БЕНЧМАРКІНГ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	229
Росоха В., Нечипоренко О.	РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ДОВОЄННИЙ ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОДИ	232
Рошко І.	ШЛЯХИ ПІДТРИМКИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	238
Рубай О.	ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	240
Савчук О.	ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	243
Сокол П., Гордійчук С.	ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ НА ПІДПРИЄМСТВІ: АНАЛІЗ, ВИБІР ТА ЕФЕКТИВНЕ ЗАСТОСУВАННЯ	245
Східницька Г.	«ФІНАНСОВА РІВНОВАГА» ЯК НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ	247

	УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ДЕРЖАВНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	
Тищенко Д.	СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ТА ПЕРЕВАГИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	250
Ткаченко С.	ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОБІЗНЕСУ	253
Ткачук Н.	ОПЕРАЦІЇ ПРО ЯК СПОСІБ ВИХОДУ КОМПАНІЙ НА ФІНАНСОВИЙ РИНОК	255
Трегубенко В., Дранус В.	ПРОБЛЕМИ АГРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	258
Тулуш Л., Радченко О.	ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	260
Туркот О., Руданецька Х.	МАРКЕТПЛЕЙС ФІНАНСОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ У ЧАС ВІЙНИ	263
Туркот О., Харук У.	ЩОДО ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	265
Федик О.	КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	267
Хом'як Г.	МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО БІЗНЕСУ	269
Черемісіна С.	СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	271
Юдіна С., Грищенко М.	СТРАХУВАННЯ ЗАСОБІВ ТРАНСПОРТУ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ	274
Янчук І.	ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК КООПЕРАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ	277
РОЗДІЛ 3 ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ		
Khomyn P.	PROBLEM SPÓJNOŚCI RACHUNKOWOŚCI I POLITYKI PODATKOWEJ	281
Kravchenko S., Malik M., Shpykuliak O.	ASSESSMENT OF THE QUALITY OF FUNCTIONING OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SYSTEM OF ADAPTATION OF BUSINESS ENTITIES IN AGRICULTURE TO WARTIME CONDITIONS	283
Kurhan N.	THE TECHNIQUE OF CONDUCTING AND ACCOUNTING FOR EXPORT CURRENCY RECEIPTS OF UKRAINIAN IT COMPANIES IN ELECTRONIC MONEY	287
Myronchuk Z., Kolach S.	THE FEATURES FORMATION OF THE ACCOUNTING POLICY REGARDING THE EVALUATION OF MANUFACTURING INVENTORIES	290
Безкоровайна Л.	ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ	293
Бержанір І.	ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ	296
Боднар О.	ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ	298
Бойцова А., Приведенна В., Яколенко М.	ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	300

Брюх О., Канцедал Ю.	ОРЕНДА ПАСІКИ: НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ	302
Бугріменко Р.	СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	305
Вагнер І., Демко І.	ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЗА НОРМАТИВНИМИ ВИТРАТАМИ ВІДПОВІДНО ДО СУЧАСНИХ УМОВ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ	308
Василішин С., Ярова В.	НОВАЦІЇ ВЕДЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРВИННОГО ОБЛІКУ – 2023	311
Васильєва Л.	ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	314
Велієва В.	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	316
Гавриленко Н.	ОФІСНІ ВИТРАТИ: ОБЛІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕЯКИХ ТОП-ОБ'ЄКТІВ	318
Гаркуша К.	ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ	321
Гнатишин Л.	ОБЛІК ВИТРАТ ЩОДО ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА	324
Губарик О.	МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	327
Дем'яненко Т.	РОЗБІР ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН В АУДИТОРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	330
Дуда Г.	ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПИСІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ	333
Дутчак І.	ВИЗНАННЯ РИЗИКУ ЯК СПЕЦИФІЧНОГО ОБ'ЄКТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	336
Єрмолаєва М., Звягольська О.	ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ДЕРЖАВНИХ ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	339
Єрмолаєва М., Приведенна В.	СУТНІСТЬ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ	341
Єрмолаєва М., Соколовська А.	ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	343
Заболотний В., Аврамчук В.	УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ В МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ	345
Завора О.	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ В УМОВАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ	348
Ільчина Л.	ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ	350
Ілляшенко С., Ілляшенко Н.	ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ	352
Луценко О., Поливана Л., Ковалевська Н.	ОРГАНІЗАЦІЯ СТАТИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	355
Мацьків Г., Райтер Н.	УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ	357
Мирончук З., Ціцька Н.	ОБЛІК І КОНТРОЛІНГ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	360
Канцедал Н.	ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ОЦІНКИ: ПОНЯТІЙНА БАЗА	363

Кашперська А.	ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ В ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ	366
Колодійчук В.	ФУНКЦІОНАЛЬНО-ВАРТІСНИЙ АНАЛІЗ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ВИТРАТАМИ В АГРОБІЗНЕСІ	368
Ксьонжик І.	РИЗИКИ В СИСТЕМІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	371
Кушнір Л.	ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	373
Нашкерська Г.	БІЗНЕС-МОДЕЛЬ ТА НАМИРИ КЕРІВНИЦТВА ЯК ОСНОВА ДЛЯ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ТА ОЦІНКИ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ	376
Нестеренко І.	ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ПІДГРУНТЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	378
Норка А.	ЗМІСТ КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	381
Остапенко Р.	ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ	383
Пугаченко О.	ГЛОБАЛЬНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ	386
Рагуліна І.	ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	389
Раделицький Ю., Струк Н.	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ SWOT-АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА	392
Рибалко О., Вітер М.	ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА У БІЗНЕС-ПРОЦЕСАХ	394
Рибалко О., Гаркуша К.	УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ У БІЗНЕСІ	397
Рибалко О., Руських С.	НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ І ЇХ АМОРТИЗАЦІЯ У БІЗНЕС- ПРОЦЕСАХ НА ПІДПРИЄМСТВІ	399
Сарахман О.	ОБЛІК І СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БАНКАМИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	402
Свиноус Н., Миронюк О.	ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ	405
Свиноус І., Черепенчук Т.	УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ У МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ	408
Сливінська О.	ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ДОХОДІВ СІЛЬКОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	411
Стемковська І.	РЕАЛІЇ ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ІТ-АУДИТУ	413
Струк Н., Бондаренко О.	ВАЖЛИВІСТЬ КОНТРОЛЮ СОБІВАРТОСТІ ТА ЦІНИ ПОСЛУГ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ	416
Тен С.	ESG ЯК КАТАЛІЗАТОР СИСТЕМНИХ ЗМІН АГРОБІЗНЕСУ	418
Тютюнник Ю., Калініченко Я.	ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ КОЕФІЦІЄНТІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ	420
Тютюнник Ю., Капашина К.	ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТА ЇХ ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ	423
Тютюнник С., Павловська Т.	ОБЛІКОВЕ БАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ У ЛОГІСТИЦІ	425
Утенкова К.	ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ	428

Фоміна Т., Фомін В.	ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ ЗІ СТРАХУВАННЯ	431
Цимбал А.	СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	434
Ціцька Н., Мацьків Г.	УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА НА АВТОМАТИЗОВАНО- ІНФОРМАЦІЙНОМУ РІВНІ	436
Ціцька Н., Мирончук З.	НОВА РАДИКАЛЬНА «10-10-10» ПОДАТКОВА СИСТЕМА: ЇЇ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	439
Шендерівська Ю.	МАЙБУТНЄ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	442
Шерстюк О.	АУДИТОРСЬКІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ	445
Шкроміда В.	СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕПУТАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	448
Шкроміда Н., Гнатюк Т.	ОСОБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО БУХГАЛТЕРСЬКОГО АУТСОРСИНГУ	450
Шурпенкова Р.	АНАЛІЗ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ	452
Ясіновська І., Чепіль Ю.	ПОДІЇ ПІСЛЯ ДАТИ БАЛАНСУ ТА ПОРЯДОК ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ У ФІНАНСВИХ ЗВІТАХ	455
Ясишена В.	УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ГУДВІЛУ	458

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

UDC 330.322

*Balawejder M.
Professor (Assistant)
The Bronisław Markiewicz State University of
Technology and Economics in Jarosław, Jarosław
Zhydovska N.
PhD in Economics, associate professor of
the Department of Accounting and Taxation,
Lviv National Environmental University, Lviv*

ECONOMIC ESSENCE OF THE CAPITAL OF ENTERPRISES AND ITS CHARACTERISTICS

Newly created capital in business conditions is not only a factor of production, but also a production and investment resource, a source of income, an object of management and a factor in the formation of financial results of the enterprise. Effective management of capital will ensure a stable production process and its constant growth.

Management of the structure of the enterprise's capital can be considered as one of the most complicated problems in the process of enterprise management. The consistent use of available capital provides the opportunity to get the most benefit for the business owners. Its size defines the property situation, financial capacity and economic strength of the enterprise. It also performs the function of guarantying for creditors, is a permanent base for financing and source of funding [3].

The capital of an enterprise is an important index of the future development of its activity. During the centuries, its importance and role was much discussed and described in the studies and books. However, capital is still a permanent argument securing development and progress of business [1].

The notion of "capital" comes from the Latin word "capitalis", meaning "principal", "significant", "very important" and stresses its great importance [2].

Considering the economic essence of the capital of enterprises, one should mention its specific features:

capital of enterprises is the principal production factor. In the system of production factors (capital, land, labour), capital takes the leading position, because it combines all factors into an integral production complex;

capital characterizes profit-making financial resources of enterprises. In that case, it can be considered separately from the production factor in the form of invested capital;

capital is the main source of its owners' prosperity. A share of capital in the current period comes from its content and occurs in the owners' "pocket", whereas a share of accumulated capital is used for satisfaction of owners' needs in the future;

- capital of an enterprise is the main measurement of its market price. The function is performed by equity capital of the enterprise, which determines the amount of its net assets. Moreover, the amount of used equity capital at the enterprise characterizes the potential of attraction of borrowed financial means, securing

obtaining extra profit. In complex with other factors, it makes a base for assessment of the enterprise market price;

- dynamics of the enterprise's capital is the most important factor determining the level of efficiency of its economic activity. The capacity of equity capital to self-development at high rates characterizes a high level of formation and effective distribution of the enterprise's profit, its capacity to support financial balance by means of internal sources. Moreover, reduction of the amount of equity capital is normally the consequence of inefficient, unprofitable activity of the enterprise.

Three aspects of capital are specified, particularly economic, juridical and accounting (Fig. 1).

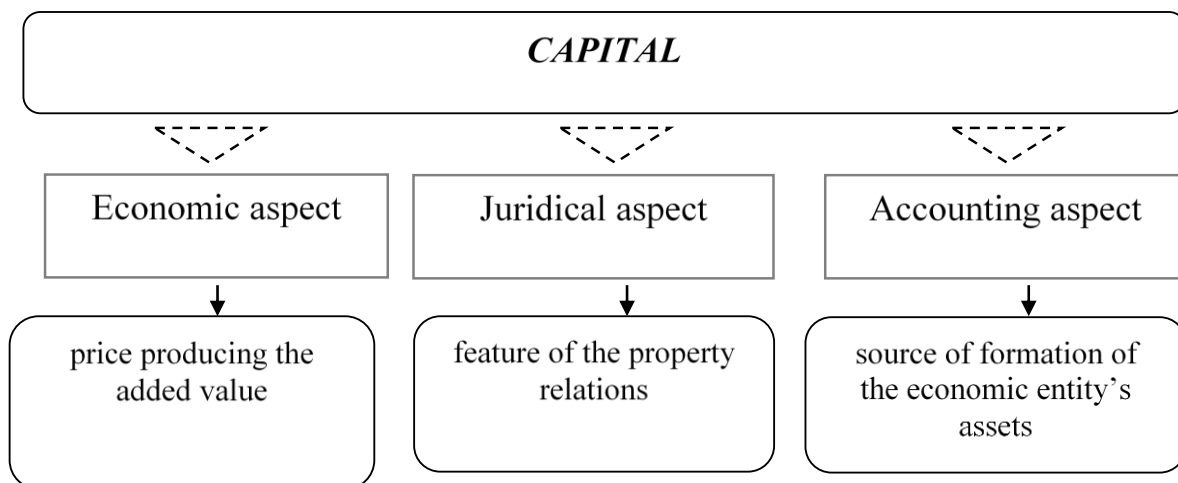

Fig. 1. Interpretation of capital through the aspects of its essence description.

Therefore, capital is one of the most important concepts of the functioning and development of the economic system. Capital occupies the main place in the system of distribution and redistribution, as well as the consumption of material goods, because it is this function that belongs to it.

References:

1. Bobiak A.P. Accounting of equity capital of enterprises of different organizational and legal forms: extended abstract of Candidate of Economics diss. Kyiv, 2011. 36 p.
2. Koval L.V., Arseniuk A.V. Impact of accounting information concerning equity capital on managerial decision-making. *Effective economy*. 2017. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_6_14
3. Zhydovska N., Petryshyn L. OUTLINE OF HISTORICAL CONCEPTS AND STAGES OF CAPITAL FORMATION AS AN ECONOMIC CATEGORY. Economic strategies for the development of society: collective monograph / Illiashenko K., Bezverkhnia Y., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2020. p. 21-31.

UDC 349.422:338.43

*Berezivskyy Z.
Ph D., Associate Professor
of the Department of Economics, Lviv National Environmental University, Lviv*

STATE REGULATION OF AGRICULTURAL MACHINERY LEASING IN UKRAINE

The development of modern competitive agricultural production requires more advanced technical support, which is impossible for domestic agricultural producers without additional financial resources.

One such alternative can be leasing, as an effective tool for updating fixed assets without significant one-time cash outlays. Leasing allows for innovative development of agro-industrial complex branches, modernization of its material and technical base, and development of resource-saving technologies. This requires scientific research and methodical development to substantiate the implementation of entrepreneurial activity in the current areas of agricultural production [1].

One of the urgent problems of the agricultural sector of the domestic economy is the provision of agricultural goods producers with technical means. To solve this problem, qualitative and quantitative renewal of the material and technical base, introduction of new equipment, technology and production organization is required. It is leasing that will be able to fully provide agricultural commodity producers with technical means in the shortest possible time [3].

An important factor in increasing labor productivity in the agricultural sector is the level of technical equipment and the ability to use the latest technologies in the industry. In the conditions of a shortage of financial resources in the agro-industrial complex of Ukraine, there is a steady tendency to reduce capital investments and significant wear and tear of production facilities. An increase in the gross production of agricultural products requires additional material and technical support, which, unfortunately, is impossible for agricultural producers to achieve on a large scale on their own. Therefore, it is the state that should support positive developments in agro-industrial production and provide assistance in obtaining the necessary technical support on favorable terms [4].

The need for leasing for domestic agricultural enterprises is determined not only by the need for a radical change of material and technical resources on an innovative basis, but also by the insufficient solvency of most agricultural producers due to difficult access to financial resources for the purpose of investing in entrepreneurial activity.

The mechanism of state regulation of leasing in the agricultural sector can be defined as a set of types and methods of actions of the subject of regulation, which are based on basic principles and the implementation of functions, ensuring with the help of certain forms, mechanisms, methods and tools the effective functioning of the system of state regulation of financial leasing to achieve the specified goals and resolution of existing contradictions. Its main components, which have a significant

impact on the rates and directions of the development of financial leasing in the agricultural sector, are organizational, legal, financial and tax mechanisms [2].

There is a tendency to transfer agricultural machines to farmers on leasing terms, which ensure a closed technological cycle at all stages of production, storage, processing and sale of products. But, despite the increase in the volume of purchase of agricultural machinery under the terms of financial leasing, the specific weight of agricultural machinery purchased through this mechanism in the total amount produced in Ukraine has decreased significantly, with the exception of combine harvesters, which indicates the existence of significant problems in the mechanism of providing agriculture with machinery and equipment on the terms of financial leasing.

State regulation of leasing of agricultural machinery should be based on the following principles:

- state responsibility for technical re-equipment of the agricultural sector on the basis of financial leasing;
- direction of the price, financial, credit and tax policy of the state to restore and support the solvency of agricultural producers;
- increasing the investment potential and innovations of agricultural producers;
- free choice of suppliers of agricultural machinery by agricultural producers;
- support of domestic manufacturers of agricultural machinery;
- creation in all links of the system of engineering and material and technical provision of conditions for the development of fair competition;
- prevention of abuse of monopoly position on the market of agricultural machinery and material and technical resources;
- formation of an effective equipment leasing infrastructure;
- effective use of equipment, fixed assets and capital investments;
- involvement of all interested parties in achieving the goals of strategic development of financial leasing of agricultural machinery, machines and mechanisms.

References:

1. About leasing. Law of Ukraine dated 12/16/1997 № 723/97-BP URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/198410___570537 (date of application: 02/19/2023).
2. Kostetskyi Ya. I. Leasing as a tool for investment and innovation development of the agrarian sector of the economy. *Innovative economy*. 2016. № 1-2. P. 217-222.
3. Pavlenko O. S., Vinichenko I. I. Development of leasing relations of agrarian enterprises. *Efficient economy*. № 8, 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5747> (access date: 02/23/2023)
4. Pidlisetskyi G. M., Denysenko P. A. Financial leasing as a mechanism of state support for technical and technological provision of agriculture. *Economy of agro-industrial complex*. 2011. № 4. P. 75-76.

UDC 338.433:330.342

*Perih Y.
Postgraduate student of department of entrepreneurship,
trade and exchange activity,
Lviv National University of Nature Management, Lviv*

STRUCTURAL TRANSFORMATION ON THE WAY TO THE FORMATION EFFECTIVE AGRICULTURAL POTENTIAL

If we summarize the views of Ukrainian economists regarding the implementation of the policy of forming effective agricultural potential in the period of transformations of property relations in agriculture, then they can be reduced to the recognition that such transformations correspond to the national cultural and economic tradition, but at the same time it is necessary to take into account the fact that material, economic, organizational and psychological conditions for carrying out transformations in the agricultural sector of Ukraine were not properly prepared, and this made its mark on the depth and pace of their implementation.

The well-known agrarian economists O. Onyshchenko, V. Yurchyshyn and others point to the confirmation of their expediency. [1, p. 8-18]. They reveal the advantages and types of peasant farms that arose as a result of economic transformations in the agricultural sector. Agrarian policy should be aimed at the maximum use of previously accumulated fixed capital, thereby stopping its destruction and theft and the economic mechanism of regulating the costs of agricultural producers in the direction of ensuring normal reproductive processes in agricultural production. The development of the agricultural sector of the economy is not possible without the domestic industry, which must provide for the needs of agricultural producers in cheap small-sized equipment.

In the conditions of the formation of market relations in the countryside, the development of new forms of management, which is connected with private ownership of land and means of production, becomes important. There is a need and a task to study the problems of the organization and effective functioning of agricultural enterprises. Farms, which were mainly created on the territory of small villages in order to ensure their social development and preservation, are of great importance. Therefore, the functioning of farms has a direct connection with the social development of villages. The functioning of new agricultural formations solves the issue of population employment.

The development of personal farms and small enterprises, which are the basis of small rural business, is of great importance in the countryside.

The strategy for the further development of personal peasant farms should be aimed, firstly, at increasing their productivity and efficiency, and secondly at stimulating the processes of growth of the number of small producers of agricultural products. In order to increase the productivity and efficiency of the functioning of personal peasant farms and other farms of the population, it is necessary to comprehensively promote their cooperation, including and their creation of cooperatives for the joint ownership and use of equipment, public pastures,

warehouses, etc., for the processing and sale of products, the provision of agro-tourism and other services. Practice shows that the organization of farms is hindered by difficulties of an objective and subjective nature.

Creation of farms should solve the task of not only personal enrichment of their owners, but also satisfaction of certain public interests. This question is posed very acutely today.

At this stage, the agricultural production of Ukraine is experiencing development and has its own specific features, in particular, the growth of production volumes, a sharp increase in the price of agricultural products. In order to reach higher levels of development in this situation, we consider it necessary to carry out a number of reforms, the essence of which should be to ensure the democratization of business conditions.

In order to regulate land relations in the countryside, it is necessary to implement the main levers of economic stimulation of the rational use and protection of land resources, namely, the price of land and the purchase and sale of land. It would also be appropriate to assist the state in regulating specific markets for agricultural products, which would contribute to increasing the efficiency of their functioning.

The transition of agriculture to new management conditions necessitates the development of cooperation in all spheres of agricultural production. The insufficient development of agricultural cooperation is connected with the economic weakness of small owners, who are the main link of the cooperative movement; lack of funds for the formation of cooperative structures; insufficient legal framework. The main direction of regulating the development of agricultural cooperation should be the formation of a material and technical base by means of lease or lease with the right to buy property complexes.

Therefore, considerable attention should be paid to the introduction of a favorable price policy in the agricultural sector of the economy, the basis of which is free pricing in combination with state regulation, the formation of stimulating taxation, the strengthening of financial and credit support, including the creation of markets for agricultural products and material technical resources. The existing management system of the agro-industrial complex requires improvement, in particular, it is expedient to create new approaches in the organization and methodological support of planning and economic work.

References:

1. Onishchenko O., Yurchyshyn V. Formation of business structures in agricultural sector of Ukraine. O.M. Onyshchenko. Regional economy. 1997. №. 4. P. 8-18.
2. Kyrilenko I. Directions for increasing the competitiveness of domestic agricultural production. I. Kyrilenko. Economy of agro-industrial complex. 2015. №. 11. P. 68-72.
3. Shklyar V. The main forms of state support for the development of agriculture in Ukraine. V. Shklyar. Economy of agro-industrial complex. 2018. №. 1. P. 9-12.

УДК 342.9

*Антощенко Д.
магістрант спеціальності «Публічне управління та адміністрування»,
Науковий керівник: Бричко А.
к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми*

ПРОФІЛАКТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Профілактика є одним з ключових елементів державного регулювання протидії адміністративним правопорушенням. Це означає, що держава приділяє значну увагу запобіганню правопорушенням, а не тільки їх розслідуванню та покаранню. Горбач О.А. визначає профілактику, як систему заходів, що мають на меті попередження вчинення адміністративних правопорушень, зменшення їх кількості та впливу на суспільство, а також забезпечення правопорядку [1], крім того Горбач аналізує основні підходи до профілактики адміністративних правопорушень, зокрема, профілактику за допомогою запобіжних заходів та профілактику за допомогою передбачення та виявлення порушень. Автор зазначає, що ефективність профілактики залежить від правильного вибору заходів та їх реалізації [1].

Одним зі способів профілактики адміністративних правопорушень – є створення законодавчих та нормативних актів, які встановлюють правила поведінки та обмеження, що спрямовані на запобігання порушення правил. Наприклад, законодавство про дорожній рух встановлює правила поведінки на дорозі та встановлює покарання за їх порушення.

Іншим способом профілактики адміністративних правопорушень є забезпечення відповідного рівня освіти та інформування населення про правила поведінки та обмеження. Держава може проводити кампанії зі свідомого ставлення до правил, рекламні кампанії, демонстрації наслідків правопорушень тощо.

Також можуть використовуватися заходи індивідуальної та колективної відповідальності, що мотивують громадян дотримуватися правил. Наприклад, система збору штрафів за порушення правил може стимулювати водіїв дотримуватися правил дорожнього руху.

Нарешті, важливим елементом профілактики є система нагляду та контролю за дотриманням правил. Наприклад, державні служби можуть проводити перевірки на предмет дотримання підприємствами нормативних вимог, що сприяє запобіганню порушень та виявленню їх вчасно.

Якщо аналізувати значення профілактики адміністративних правопорушень у системі державного регулювання та розглядати основні проблеми, пов'язані з проведенням профілактичної роботи, то Козлов В.М., наголошує, що профілактика адміністративних правопорушень повинна бути розглянута як складова державної політики з протидії правопорушенням. Козлов досліджує правову базу профілактики, вказує на необхідність

комплексного підходу до реалізації профілактичної роботи та пропонує заходи для її вдосконалення. Крім того, автор звертає увагу на важливість залучення до профілактичної роботи всіх зацікавлених сторін, зокрема громадськості та бізнес-структур [2].

Варто все ж таки зазначити, що проблема профілактики адміністративних правопорушень полягає в тому, що існує значна кількість таких правопорушень, які можна було б запобігти або зменшити їх кількість за допомогою профілактичних заходів. Проте держава не завжди забезпечує ефективну профілактику, що може призвести до збільшення кількості правопорушень та загострення соціальних проблем. Однією з головних проблем є відсутність чіткого законодавчого визначення профілактики та її ефективних механізмів [3]. Також важливо визначити місце профілактики серед інших елементів державного регулювання протидії адміністративним правопорушенням та забезпечити координацію заходів між різними органами влади. Крім того, важливо забезпечити належний рівень фінансування та розроблення прогресивних методів та інструментів профілактики.

Узагальнюючи, профілактика адміністративних правопорушень є важливим елементом підтримки правопорядку та забезпечення безпеки громадян. Ці заходи допомагають зменшити кількість випадків правопорушень та забезпечують виконання закону в ефективний та короткий строк. До основних заходів профілактики адміністративних правопорушень можна включати:

1. Інформаційну роботу з населенням, що спрямована на виховання у громадян поваги до закону та дотримання правил поведінки.
2. Підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів, що дозволяє їм більш ефективно виконувати свої обов'язки.
3. Встановлення ефективної системи контролю та нагляду за дотриманням законодавства.
4. Розробка та впровадження нормативно-правових актів, що регулюють поведінку громадян та організацій.
5. Впровадження превентивних заходів, спрямованих на запобігання можливих порушень законодавства.

Список використаних джерел:

1. Горбач О. А. (2019). Профілактика адміністративних правопорушень: теоретичний аспект. Публічне управління та адміністрування, (1), 97-103.
2. Козлов В. М. (2020). Профілактика адміністративних правопорушень як складова державного регулювання. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції "Актуальні проблеми сучасної науки та практики", 235-238.
3. Малиновський І.В., Бабій М. О. (2021). Профілактика адміністративних правопорушень: національний та міжнародний досвід. Актуальні проблеми державного управління, (1), 59-70.

УДК 338.245.4

*Балла І.
к.е. н., асистент кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець- Подільський
Вольська А.
к.е.н, доцент, доцент кафедри
публічного управління, менеджменту та інклюзивної економіки,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»,
м. Кам'янець- Подільський*

ДО ПИТАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Людський капітал є головним чинником забезпечення розвитку економіки країни, її конкурентоспроможності у глобальному вимірі. Людський капітал визначає можливості зростання національної економіки.

Людський капітал – у тлумаченні Грішнкової О.А. – сукупність сформованих і розвинутих унаслідок інвестицій продуктивних здібностей, особистих рис і мотивацій індивідів, що перебувають у їхній власності, використовуються в економічній діяльності, сприяють зростанню продуктивності праці і завдяки цьому впливають на зростання доходів свого власника та національного доходу [1, с. 16-17].

У доповіді ООН йдеться про те, що після пандемії десятиліття прогресу з точки зору очікуваної тривалості життя, освіти та економічного процвітання почали сходити нанівець. За останні два роки в дев'яти з 10 країн світу погіршилася якість життя, яку ООН вже більш як 30 років вимірює за допомогою індексу людського розвитку (ІЛР). Цей індекс розробили в 1990 році, щоб більш детально подивитися на якість життя людей в різних країнах. ІЛР розраховують, виходячи з таких показників, як розвиток комунікацій, ситуація з політичними свободами, рівність статей, доступ до освіти й охорони здоров'я, а також рівень доходів у населення і розрив між бідними та багатими. Серед причин такого явища – COVID-19, війна в Україні та глобальні кліматичні зміни.

Наразі ситуація в Україні є ще більш загостреною – експерти прогнозують демографічну кризу.

Демографічна ситуація напряму впливає на якість людського капіталу. Для об'єктивності варто зазначити, що населення України стабільно зменшувалося і до 24 лютого 2022р., тепер же ситуація в країні має колосальні розміри. Ціна кожного здобутку на шляху до української перемоги – людські втрати, що відбуваються передусім на фронті. З початку повномаштабних військових дій з України виїхало близько 9 млн осіб. Частина з них повернулася та, велика кількість (близько 2 млн.осіб) залишаються через війну за кордоном. Головним чином це жінки з дітьми, переважно киянки та харків'янки з вищою освітою.

Для людського капіталу нашої країни це досить суттєва втрата – зазначає Елла Лібанова, науковиця інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України [3]. Цілком доречним буде припущення, що частина з тих, хто виїхав з України не повернеться. Що буде залежати від тривалості війни та масштабів руйнувань на території України, а також від можливостей українців знайти гідну роботу за кордоном, а для українських здобувачів освіти отримати доступ до освітньої системи. Надзвичайно болюча і не припустима є примусова евакуація на територію ворожої країни населення України, особливо дітей. Статистичні дані засвідчують, що існує реальна загроза втрати біля 40% молоді, які є трудовим потенціалом країни. Неважко спрогнозувати провал народжуваності в найближчий період.

Для відбудови та «плану Маршала» нам потрібні будуть талановиті українці. Тому дуже вирішальним для людського капіталу після війни буде питання: скільки людей захоче повернутися? Аби це сталося, у першу чергу необхідно тримати зв'язок з тими, хто виїхав, показувати, що ми на них чекаємо. Звісно, один із головних інструментів — це освіта. Вона насамперед зрощує людський капітал країни. Після війни освіту треба буде швидко реабілітувати, щоб вона була більш конкурентною на фоні світових університетів та виконувала замовлення бізнесу.

На думку вчених [2] людський капітал є основним джерелом розбудови економіки країни у повоєнний період. З метою повернення людського капіталу на батьківщину має бути розроблена державна політика, яка передбачає відбудову житлової та цивільної інфраструктури на базі впровадження концепції «розумне місто», програм стимулювання розвитку бізнесу та заходів з психоемоційної стабілізації.

Отже, освітня складова формування людського капіталу є визначальною інвестицією у людський капітал, формує й розвиває людський потенціал країни, забезпечує інноваційний розвиток економіки. Що в умовах цифрової трансформації економіки людський капітал стає її драйвером. І вимагає системних та значних освітніх інвестицій у нього через формування гнучкої, технологічно добре оснащеної системи освіти, яка відповідає запитам бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Грішнова О. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. Київ : Знання, 2001. 254 с.
2. Залознова Ю.С., Азьмук Н.А. Людський капітал України в умовах війни: втрати та здобутки URL: <file:///C:/Users/%d1%89%d0%b0%d1%81% d1%82 %d1 %8f/downloads/1312-%d0%a2%d0%b5%d0%ba%d1%81 %d1 % 82 %20 %d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%96-1264-1-10-2022 06 07. pdf>
3. Як повернути українців додому: все про людський капітал. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-povernuty-ukrayintsiv-dodomu-vse-pro-lyudskyj-kapital/>

УДК 338:43

Беженар І.

*к.е.н., старший науковий співробітник відділу підприємництва,
кооперації та агропромислової інтеграції,
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

ЗАСАДИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ, ВРАХОВУЮЧИ УМОВИ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПРІОРИТЕТИ СТАЛОСТІ Й ІНКЛЮЗИВНОСТІ

Воєнний стан негативний вплив на розвиток підприємницької діяльності, адже зазвичай супроводжується зниженням рівня економічної активності і збільшенням соціально-економічної невпевненості. Багато українців виїхали за кордон, дехто втратив роботу – це може призвести до зменшення попиту на продукцію сімейних фермерських господарств та зниження доходів. Однак, водночас, під час воєнного стану, сімейні ферми можуть бути надійним джерелом харчування для власних сімей та сприяти соціальній стабільності.

Під час війни виникли додаткові виклики для сімейних фермерських господарств, такі як підвищення вартості палива та засобів захисту рослин, складніші умови поставок та логістики, загроза шкідників та хвороб рослин через недоступність засобів захисту рослин тощо.

Враховуючи пріоритети сталості та інклюзивності, необхідно забезпечити рівний доступ до підтримки та ресурсів для всіх сімейних фермерських господарств, незалежно від їх місця знаходження, розміру та інших характеристик (ФОП чи юридична особа). Також слід забезпечити захист прав та інтересів сімейних фермерських господарств та їх членів, в тому числі шляхом запровадження відповідного законодавства, яке б забезпечувало їх правовий статус та захист від можливих дискримінаційних дій.

Крім того, при розробці програм та політик для підтримки сімейних фермерських господарств важливо враховувати пріоритети сталості та інклюзивності. Необхідно враховувати різноманітні потреби та можливості різних груп сімейних фермерських господарств, зокрема, тих, які знаходяться поблизу зони активних воєнних дій, господарств, що використовують екологічні методи виробництва тощо.

Іншою важливою складовою стимулювання розвитку сімейних фермерських господарств є підтримка соціально-економічного розвитку сільських територій, на яких вони функціонують. Для цього можуть бути запроваджені різноманітні заходи, такі як надання сімейним фермерським господарствам пільгових умов забезпечення енергії (стимулювання використання зеленої енергетики – сонячних панелей, вітряків) та інфраструктури, підтримка розвитку малих та середніх підприємств, які є партнерами сімейних фермерських господарств та інші. Такі заходи допоможуть збільшити дохід та створювати нові робочі місця на сільських територіях, що, в свою чергу, дозволить збільшити соціальну стабільність в цих регіонах.

З метою стимулювання, підтримки розвитку сімейних фермерських господарств, враховуючи умови воєнного стану в Україні та пріоритети сталості й інклюзивності нами виділено наступні механізми, які ми перерахуємо нижче.

Фінансова підтримка від держави шляхом зменшення податкових навантажень, надання пільгових кредитів під знижених відсоток, субсидій на закупівлю сільськогосподарської техніки та інвентарю, інвестиційні кредити, гранти, страхування врожаю та інших видів допомоги для розвитку сімейних фермерських господарств. Такі заходи можуть допомогти сімейним фермерам зменшити ризики та витрати, що пов'язані з підприємницькою діяльністю, та збільшити їх дохідність (прибутковість господарств), сприятимуть збільшенню обсягів виробництва та поширенню сімейного фермерства на різні регіони.

Підтримка на рівні законодавства – спрощена процедура реєстрації бізнесу, зменшення адміністративних бар'єрів, більш високий рівень захисту прав власності тощо. Це може допомогти збільшити конкурентоспроможність сімейних фермерських господарств та залучити нових учасників на ринок.

Підтримка кваліфікаційного розвитку. Держава може підтримувати розвиток навичок та знань серед сімейних фермерських господарств. Підтримка освіти та навчання може здійснюватися зокрема, через проведення тренінгів та семінарів з сільського господарства на базі ВНЗ та профільних закладів для сімейних фермерських господарств, забезпечуючи їх необхідними знаннями та навичками для збільшення продуктивності та рентабельності своєї діяльності.

Забезпечення доступу до ринків: в умовах війни зменшується здатність національної економіки до експорту та імпорту товарів. Держава може створити спеціальні канали збуту для сімейних фермерських господарств, які дозволять їм продавати свою продукцію на внутрішньому ринку або експортувати її в інші країни.

Розвиток ринку сімейних фермерських господарств. Для підвищення доходів сімейних фермерських господарств потрібно розвивати ринок збуту їх продукції– створити мережу фермерських ринків на місцях. Важливо створювати умови для доступу до ринку та зменшувати адміністративні бар'єри для вступу на ринок. Це дозволить збільшити доступність та збільшити попит на місцеву сільськогосподарську продукцію.

Розвиток інфраструктури для забезпечення доступу до ресурсів (земля та інші ресурси, такі як вода, енергія, насіння тощо) та ринків постачання ресурсів, зокрема, до сільськогосподарської техніки та обладнання. Держава може забезпечити доступ сімейним фермерським господарствам до цих ресурсів, зокрема, через спеціальні програми підтримки.

Розвиток інфраструктури та підтримка розвитку сільських територій. Для розвитку сімейних фермерських господарств необхідна належна інфраструктура, така як дороги, залізниці, зв'язок та енергетика – уряд може інвестувати в розвиток інфраструктури в сільських районах, зокрема, у будівництво доріг, мостів, залізниць та розвиток інших видів транспортної інфраструктури. Держава може забезпечити розвиток інфраструктури на сільських територіях та підтримувати ініціативи, спрямовані на їх розвиток. Це

допоможе зменшити транспортні витрати на доставку сільськогосподарської продукції та сприятиме її швидкому збуту.

Підтримка впровадження екологічної та соціальної відповідальності

Підвищення якості продукції та її конкурентоспроможності. Для збільшення попиту на продукцію сімейних фермерських господарств необхідно забезпечити її високу якість та конкурентоспроможність. Це може досягатися шляхом використання сучасних технологій та практик виробництва, а також впровадження системи контролю якості продукції.

Підтримка інклюзивності та сталості. Сімейні фермерські господарства можуть стати важливими джерелами зайнятості та соціальної стабільності в регіонах, які під час воєнного стану переживають економічну складність. Для забезпечення інклюзивності та сталості можна залучати молодь та жінок до фермерської діяльності (шляхом додаткових пільг, грантів), забезпечувати рівні можливості та допомагати вирішувати проблеми, пов'язані з доступом до ресурсів та ринків.

Підтримка розвитку організаційних форм сімейних фермерських господарств. Для підвищення конкурентоспроможності та сталості сімейних фермерських господарств можна підтримувати їх об'єднання в кооперативи та інші організаційні форми. Це може сприяти підвищенню ефективності виробництва, зниженню витрат та ризиків, а також збільшенню доступу до ринків.

Технічна підтримка. Підтримка технологій та інновацій: умови війни можуть створити нові виклики та проблеми для сімейних фермерських господарств. Держава може надавати фінансову та технічну підтримку для розвитку нових технологій та інновацій, наукових досліджень, впровадженні високопродуктивних сортів рослин та високопродуктивних тварин, використанні відновлюваних джерел енергії та інших інноваційних рішень, які допоможуть сімейним фермерським господарствам пристосуватися до зміни умов. Це може допомогти збільшити виробіток та знизити витрати на виробництво.

Щодо умов воєнного стану, необхідно забезпечити належний захист сімейних фермерських господарств від можливих загроз (евакуація), а також створити спеціальні програми для підтримки таких господарств та їх членів у разі непередбачуваних обставин, пов'язаних зі збройним конфліктом (релокація бізнесу).

Отже, підтримка сімейних фермерських господарств на рівні державної політики – можна використовувати різноманітні програми та підтримку від держави, щоб забезпечити стійкість та розвиток сімейних фермерських господарств. Держава може запровадити спеціальні програми фінансування, пільги на податки та підтримку для сімейних фермерських господарств, фінансову підтримку, надання земельних ділянок у власність, забезпечення доступу до землі, підтримку у відносинах з державними органами, безкоштовні консультації з питань сільського господарства та інше, щоб допомогти їм вижити під час воєнного стану. Також можуть бути встановлені спеціальні статуси для їх сімей.

УДК 338.43

Бержанір А.

*к. соц. н., доцент кафедри соціальних і правових дисциплін,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань*

ДІЯЛЬНІСТЬ АГРОБІЗНЕСУ ІЗ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Багаторічний досвід функціонування західної суспільної моделі свідчить про необхідність створення потужної соціальної бази – основи для ефективної соціальної політики. Активними учасниками її реалізації повинні бути соціальні партнери: держава – бізнес – громадянське суспільство. У цій тріаді особлива роль належить підприємницьким структурам, які на засадах соціальної відповідальності дбають про соціальний розвиток.

Розвиток аграрного сектору економіки країни взаємопов'язаний із вирішенням соціальних проблем сільської місцевості, де проживають працівники сільськогосподарських підприємств. Нинішній стан інфраструктури, охорони здоров'я, освіти, культури села потребує значної уваги агробізнесу щодо комплексного соціально-економічного розвитку сільських територій.

Як вказують Т. Дрابعук та О. Коваль [1], складниками сталого розвитку сільських територій є:

- розвиток виробництва: задоволення потреб населення в продукції сільського та лісового господарства, а також у продукції несільськогосподарських галузей;

- соціально-демографічний розвиток: розвиток сільського населення, подолання бідності, підвищення рівня життя і його якості, зменшення відтоку молоді та працездатного населення і т. д.;

- структурні перетворення: створення нових економічних і адміністративних структур, націлених на задоволення потреб місцевого населення та «клієнтів» сільського регіону;

- господарський і соціальний контроль над територією: обслуговування інженерних комунікацій і забезпечення громадського порядку, охорона природних ресурсів;

- культурний і духовний розвиток: збереження сільським населенням духовних цінностей та культурної спадщини;

- рекреація: створення альтернативних робочих місць і умов для відпочинку населення;

- охорона природи: збереження навколишнього середовища, наповненість культурного ландшафту.

У 2021 році Фонд сталого розвитку «МХП – Громаді» інвестував 108 мільйонів гривень у партнерстві з іншими організаціями (ІСАР «Єднання» та «Фонд родини Загорій»). Робота Фонду ведеться у чотирьох напрямках:

- надання мікрогрантів для громадських ініціатив та мікробізнесу з метою створення потужної платформи для взаємодії громади, бізнесу та уряду;

- підтримка культурних та освітніх проєктів для зміцнення національної ідентичності українського народу;
- підтримка екологічних проєктів для привернення уваги громадськості до важливості захисту та збереження довкілля;
- підтримка громадського здоров'я: проєкт «Лікар для села» часто є єдиною можливістю для людей отримати якісні медичні послуги у віддалених районах України [2].

Корпоративна соціальна відповідальність є невід'ємною складовою діяльності агропромхолдингу Астарта. Компанія підтримує проєкти, що дають конкретний результат у довгостроковій перспективі. Залучає до співпраці інших стейкхолдерів: підприємців, представників місцевої влади, держави, громадський сектор, молодь та людей старшого віку. Соціальні проєкти Астарти орієнтовані на:

- покращення інфраструктури сіл;
- підтримку освітньої та медичної галузей;
- розвиток культури та спорту;
- розвиток підприємництва;
- економічний і соціальний розвиток громад [3].

Як бачимо, соціально спрямовані витрати доходів вітчизняних аграрних компаній забезпечують зростання освітнього, культурного потенціалів регіонів, зміцнення здоров'я населення, надання допомоги бідним верствам населення.

Діючі механізми підвищення ефективності соціальної відповідальності, мотивації бізнесових структур щодо розвитку сільських територій є значущими для покращення якості життя селян, розвитку інфраструктури та економічного росту регіонів.

Отже, політика соціально відповідального бізнесу передбачає такий рівень менеджменту компаній, який окреслює їх добровільну участь у вирішенні соціальних проблем громад поза межами нормативно визначених зобов'язань. Разом з тим, і для розширення самого агробізнесу необхідно удосконалювати інфраструктуру села, зокрема, вести дорожнє будівництво, розвивати систему закладів освіти і охорони здоров'я, створювати комфортні умови для життя сільських жителів тощо.

Список використаних джерел:

1. Драбчук Т. І., Коваль О. Ю. Роль соціальної відповідальності агробізнесу у забезпеченні сталого розвитку сільських територій. *Економіка і суспільство*. Вип. №18. 2018. С. 395–401. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Ekonomika-i-suspilstvo-18-2018.pdf#page=395> (дата звернення: 24.02.2023).
2. МХП. Розвиток громад. URL: <https://api.next.mhp.com.ua/images/a8005/72d18/3551f5fea28.pdf> (дата звернення: 26.02.2023).
3. Астарта. Розвиток громад. URL: <https://astartaholding.com/rozvytok-gromad/> (дата звернення: 26.02.2023).

УДК 33.012

Варфалюк В.
аспірант кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «БІЗНЕС-ПРОЦЕС»: СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ АСПЕКТ

Сільськогосподарське підприємство є відкритою соціально-економічною системою, у внутрішньому середовищі якого протікає безліч взаємозв'язаних процесів, які своїм функціонуванням визначають стан усієї організаційної системи загалом та специфічність прояву окремих бізнес-процесів [1]. У внутрішньому середовищі сільськогосподарських підприємств задіяний ресурсний потенціал під впливом певних трансформацій перетворюється в іншу форму.

Бізнес-процес – це будь-яка діяльність підприємства, елементами якої є вхідний продукт, додана вартість та вихідний продукт, який призначений для внутрішнього або зовнішнього споживання. Тобто, бізнес-процес являє собою сукупність бізнес-операцій чи певну кількість внутрішніх видів діяльності, що починаються з одного або більше входів і закінчуються створенням продукції, необхідної клієнту. При цьому клієнтом може бути не лише зовнішній відносно сільськогосподарського підприємства споживач, а й підрозділ цього підприємства або його конкретний працівник. Призначення кожного бізнес-процесу полягає в тому, аби запропонувати клієнтові продукцію, що задовольняє його за вартістю, якістю та сервісом. Під продукцією в такому разі розуміється результат бізнесу, що має матеріальну або нематеріальну цінність для конкретного клієнта.

В операційній діяльності сільськогосподарських підприємств розрізняють такі види бізнес-процесів [4]:

- процеси управління – бізнес-процеси, які управляють функціонуванням виробничої системи. Прикладом управлінського процесу, як бізнес-процесу, є корпоративне управління та стратегічний менеджмент.

- основні бізнес-процеси – ці процеси становлять основоположний бізнес сільськогосподарського підприємства, тобто є основою операційної діяльності, і генерують основний потік доходів. Прикладами операційних бізнес-процесів сільськогосподарського підприємств є постачання, виробництво, маркетинг та збут.

- забезпечувальні бізнес-процеси – ті, що обслуговують основний бізнес та операційну діяльність сільськогосподарського підприємства. Наприклад, бухгалтерський облік, кадрове та інформаційне забезпечення.

Якщо вести мову про основні бізнес-процеси, то їх початком є рівень попиту споживача, а закінченням – рівень задоволення споживача. Іншими словами, бізнес-процеси – це послідовність взаємопов'язаних дій, сформованих подіями та рішеннями, задля задоволення певної потреби споживача. Будь-який

бізнес процес завжди спрямований на результат або «вихід». Кожний бізнес-процес має свого користувача чи то споживача, відповідно він може бути зовнішнім або внутрішнім [2].

Основоположним у трактуванні поняття «бізнес-процес» є, власне, розуміння сутності процесу як послідовності певних дій, операцій чи етапів, які спрямовані на трансформацію властивих сільськогосподарській діяльності видів ресурсів, і які необхідні та використовуються для створення продукту, який, в свою чергу, задовольняє визначені потреби споживачів та забезпечує можливість отримання доходу сільськогосподарським підприємством.

Оскільки бізнес-процеси – це потоки конкретних технологічних операцій з перетворення вхідних ресурсів, то початком окремо взятого процесу є забезпечення постачання ресурсів. Ресурси або входи процесу можуть бути матеріально-технічними, енергетичними, людськими, інформаційними [2]. У сільськогосподарській галузі особливим видом ресурсу, без якого неможливий перебіг основних бізнес-процесів, є земля сільськогосподарського призначення.

Завершення бізнес-процесу у сільськогосподарських підприємствах характеризується одержанням результату. Іншими словами цей етап називають виходом. Розрізняють первинні та вторинні входи і виходи бізнес-процесів. Первинні входи виникають на початку процесу. Вторинні входи з'являються в ході реалізації процесу на його підпроцесах. Вторинні виходи виникають як побічні продукти процесу і не є його головною метою. Первинний вихід – це прямий, запланований результат реалізації процесу. Вторинний вихід – це побічний продукт процесу, що не є його головною метою. Так, за результатами сільськогосподарського виробництва, як основного бізнес-процесу, доволі часто оприбутковують основну та побічну чи супутню продукцію. Для прикладу, у рослинництві основною продукцією є зерно, а побічною – солома; у тваринництві основною продукцією є приріст живої маси, а побічною – гній. Таким чином побічну продукцію сільськогосподарського виробництва можна трактувати як вторинний вихід основних бізнес-процесів.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко В.М., Бутусов О.Д., Герзанич В.М. Суть та класифікація бізнес-процесів в сучасній науковій парадигмі. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики: збірник тез доповідей Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Мукачєво, 18-19 квіт. 2019 р.). – Мукачєво: МДУ, 2019. С. 295-298.

2. Гнатишин Л. Б. Виробничий потенціал фермерських господарств: монографія. Львів: Сполом, 2018. 404 с.

3. Демиденко В.В. Управління бізнес-процесами як складова процесного підходу до управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4517>.

4. Чернобай Л.І., Дума О. І. Бізнес-процеси підприємства: класифікація та структурно-ієрархічна модель. *Економічний аналіз*. 2015. Том 22. № 2. С. 171-182.

УДК 33/635(477)

Войничка Л.

*к.е.н., доцент, завідувачка кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого,
Дубневич Ю.*

*к.е.н., доцент, проректор з навчально-виховної роботи,
Верзун А.*

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

СУЧАСНИЙ ЗМІСТ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Україна як аграрна країна повинна трансформувати сільське господарство на сталу й зелену промисловість, яка не лише є економічно життєздатною, а й є екологічно та соціально відповідальною. Із підписанням Угоди про Асоціацію з ЄС і надання статусу кандидати у члени в ЄС, Україна має усі шанси стало відновити аграрний сектор і стабілізувати його [1]. Вплив чинників галузевої специфіки, глобальної пандемії Covid-19 та війни з РФ на ефективність реалізації господарського потенціалу аграрного сектору економіки України досить суттєвий.

Аналіз даних свідчить, що протягом 2020-2022рр. пандемія, військова агресія РФ вплинули як стримувально, так і, за певних умов, стимулювально на сільськогосподарський бізнес Львівської області. Макроекономічний аналіз ефективності господарювання в аграрному секторі досліджуваного регіону не виявив значних системних погіршень, а галузі сільського господарства продовжують динамічно розвиватися, нарощуючи продуктивність і експортний потенціал.

Варто зазначити, що пандемія Covid-19, військова агресія РФ суттєво дизбалансувала економіку та соціально-трудова активність населення, зокрема мобільність робочої сили та зайнятість у досліджуваному регіоні. Макроекономічні тенденції зайнятості населення у 2020-2022 рр. були деструктивними. Індикатор зайнятості за підсумками 2022 року порівняно з 2020 роком виявився від'ємним, особливо у трудомістких галузях тваринництва та рослинництва (наприклад, тепличне господарство), які передбачають значні скупчення людей через потребу застосування ручної праці. В інших секторах ефект зайнятості на великих відкритих площах, де проводиться сільське господарство, є мінімальним. В цілому, за досліджуваний період агровиробництво має лінійний зв'язок з природними факторами, особливостями робочого періоду та періоду виробництва.

У січні 2022 році, індекс сільськогосподарської продукції за усіма категоріями виробників зріс на 16,5 п. порівняно з відповідним періодом попереднього року (див. таблиця 1).

Частка області у загальнодержавному обсязі продукції сільського господарства становила у 2021 році 3,6%. На 1 особу населення припадало 10,4 тис.грн продукції. Серед регіонів України за обсягом

сільськогосподарського виробництва Львівська область посіла 17 місце, за обсягом у розрахунку на одну особу – 20 місце.

Таблиця 1. Індекси сільськогосподарської продукції за категоріями виробників (у % до відповідного періоду попереднього року)*

Показники	Січень 2022 р.	2021 р. (попередні дані)	Січень 2021 р.
Господарства усіх категорій	116,5	128,2	95,6
у тому числі			
підприємства	105,6	110,1	101,0
господарства населення	105,5	111,0	97,0

*ГУСЛЮ

Зросла частка підприємств у загальному обсязі виробництва продукції сільського господарства: у 2021 році – до 52,9 %. Частка господарств населення у загальному обсязі суттєво зменшилась і вперше за багато років є меншою за половину – 47,1%. Господарства населення виробили у 2021 році менше половини продукції рослинництва (44,0%) та більше половини продукції тваринництва (55,0%) [2].

Пандемія COVID-19 та пов'язані з нею карантинні заходи суттєво вплинули на ринкову кон'юнктуру сільськогосподарської продукції у 2021-2022 рр. Це пов'язується з невизначеністю щодо розвитку епідеміологічної ситуації, військовими діями та порушенням функціонування каналів збуту продукції. Обмеження доступу до традиційних каналів реалізації сільськогосподарської продукції та продовольства стало причиною негативного ефекту за результатами впливу карантинних заходів, військової небезпеки.

Малий та мікро сільськогосподарський бізнес особливо постраждав від обмежень доступу до традиційних каналів реалізації продукції, оскільки основним каналом збуту є сільськогосподарські ринки та стихійні точки продажу продукції. Великі торговельні мережі також були зорієнтовані на реалізацію значного обсягу імпортного продовольства, що вплинуло на ефект наявності на внутрішньому ринку продуктів сільського господарства.

Отже, незважаючи на зростаючу динаміку доходів аграрного сектору, у майбутньому можуть виникати непередбачувані соціально-економічні ситуації, пов'язані з доступом до продовольства, військовими діями, через зменшення матеріального добробуту населення. Іншими словами, наявна система виробництва сільськогосподарської продукції в актуальній моделі спеціалізації є ефективною з економічної точки зору, проте можуть виникнути проблеми з продовольчою безпекою.

Список використаних джерел:

1. Кодекс кращих сільськогосподарських практик. Режим доступу: <https://ecoaction.org.ua/kodeks-sh-praktyk.html>
2. ГУСЛЮ. Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>

УДК 332.6

Гуменюк І.

к.е.н., доцент, в.о. керівника Навчально-наукового інституту економіки, фінансів та діджиталізації НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», м. Кам'янець-Подільський

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ФОНД ЯК ЗАСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ДОДАТКОВИХ КОШТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Інвестиційний фонд – це організація, яка залучає гроші від інвесторів та інвестує їх у різноманітні активи з метою забезпечення доходу інвесторів. Фонд може бути створений для інвестування в різні види активів, такі як акції, облігації, нерухомість, а також в інші фінансові і нефінансові активи.

В Україні існує декілька видів інвестиційних фондів, зокрема, це закриті та відкриті фонди, венчурні фонди та пенсійні фонди. Кожен вид фонду має свої особливості та переваги, інвестори можуть обирати фонди залежно від своїх потреб та ризикового профілю.

Інвестиційні фонди є ефективним засобом залучення додаткових коштів для розвитку бізнесу в Україні, оскільки вони дозволяють залучати кошти від багатьох інвесторів та інвестувати їх у різноманітні активи з метою отримання високих доходів.

Однак, використання інвестиційних фондів також має свої ризики. Інвестори можуть не отримати очікуваний дохід або втратити свої інвестиції, якщо фонд не зможе досягти поставленої мети [3].

Інвестиційні фонди, як будь-який інший фінансовий інструмент, мають свої ризики, про які потенційні інвестори повинні знати перед вкладенням коштів. Деякі з ризиків інвестиційних фондів включають:

- Ризик зміни ринкових умов: Інвестиційні фонди можуть бути чутливі до змін на фінансових ринках, таких як падіння цін на акції або зростання процентних ставок. Це може призвести до зменшення вартості коштів інвесторів.

- Ризик ліквідності: Інвестиційні фонди можуть мати обмежену ліквідність, особливо якщо вони інвестують в активи, які важко продати, такі як нерухомість або приватні компанії. Якщо багато інвесторів вирішать продати свої паї в фонді одночасно, це може привести до проблеми з продажем активів фонду та зменшення їх вартості.

- Ризик незалежності менеджерів: Інвестиційний фонд може бути дуже залежним від менеджерів, які приймають рішення про вибір активів для інвестування. Якщо менеджери роблять неправильні рішення або не дотримуються стратегії фонду, це може призвести до зменшення вартості коштів інвесторів.

- Ризик фронту: Ризик фронту виникає, коли менеджери інвестиційних фондів намагаються імітувати індекс ринку, купуючи активи, що входять до складу цього індексу. Якщо ці активи не ведуть себе так, як очікувалося, фонд може зазнати втрат.

Іншим ризиком інвестування в інвестиційні фонди є так звані «загальні ризики ринку». Це ризики, пов'язані зі зміною економічної ситуації в країні та світі, зміною ставок валют, рівнем інфляції, політичною нестабільністю тощо. Ці ризики можуть призвести до падіння цін акцій, зменшення прибутків інвестиційного фонду, зниження вартості часток, які знаходяться у власності інвесторів [4].

Крім того, в інвестиційному фонді можуть виникнути ризики пов'язані з вибором портфелю цінних паперів та депозитів для інвестування. Несприятлива ситуація на фондовому ринку може призвести до падіння цін на певні цінні папери, що може погіршити фінансовий результат фонду [1].

Нарешті, існує ризик ліквідності, який пов'язаний з можливістю продажу часток фонду в будь-який момент часу. Якщо інвестор вирішить продати свої частки в нерегульовані періоди, то він може зустріти проблему з ліквідністю, оскільки не завжди можна знайти покупця на відповідних умовах [5].

Отже, інвестування в інвестиційний фонд має свої ризики, інвестор повинен бути готовим до можливих втрат і бути готовим до того, що результати інвестування можуть бути непередбачуваними.

Інвестиційні фонди є ефективним інструментом залучення додаткових коштів для розвитку бізнесу в Україні. Вони надають можливість залучення коштів від інвесторів, які бажають інвестувати свої кошти у прибутковий проект. Завдяки інвестиційним фондам малому та середньому бізнесу стає доступним капітал для розширення бізнесу, запуску нових проектів, покращення технічного обладнання та розробки нових технологій [2].

Однак, наявні ризики інвестиційних фондів, такі як можливість втрати коштів через погані інвестиції, недостатня ліквідність, нестабільність ринків та зміна ринкових умов, також важливо враховувати. Тому, перед інвестуванням у будь-який інвестиційний фонд необхідно ретельно дослідити ризики та вигоди, зв'язані з інвестуванням в конкретний фонд.

Отже, інвестиційні фонди можуть бути корисними для розвитку бізнесу в Україні, але необхідно ретельно оцінювати ризики та підходити до вибору фонду з максимальною відповідальністю та обережністю.

Список використаних джерел:

1. Басенко О. Інвестиційні фонди: стан та перспективи розвитку в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», (795), 2014. С. 50-56.
2. Інвестиційні фонди як інструмент залучення додаткових коштів. URL: https://www.nbu.gov.ua/UJRN/etfm_2019_1_18
3. Інвестиційні фонди. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=75576953&cat_id=41108
4. Мелешко О. Інвестиційні фонди як інструмент залучення інвестиційного капіталу в Україні. Науковий вісник НЛТУ України, (27.7), 2017, С. 168-173.
5. Яковлева Н., Кузьменко О. Інвестиційні фонди: особливості структури та функціонування в Україні. Молодий вчений, (11.1), 2019. С. 277-280.

УДК 351.82/85(1-22)

*Гуторова О.
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків
Моренець Н.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Сучасні соціально-економічні явища та процеси розвитку сільських територій вимагають зміни підходів до розгляду проблеми сільської громади в контексті розробки нових механізмів і напрямів державної підтримки та регулювання. У вирішенні проблеми розвитку сільських територій в рамках реалізованої державою стратегії управління зростає роль усталених і пріоритетних підходів до розробки механізмів підвищення ефективності формування і використання організаційно-економічного потенціалу сільських територій [1].

Існує велика кількість підходів до трактування сутності сільських територій, в сукупності визначених як населені пункти, які характеризуються природними і економічними особливостями і невеликою кількістю населення, а також характеризуються такими важливими показниками, що впливають на рівень життя, ступінь розвитку агробізнесу і агротуризму [2, 3, 4].

Ми розуміємо розвиток сільської місцевості як вид управлінської діяльності, пов'язаної з впливом на всі сфери життя сільського населення шляхом систематичного досягнення поставлених стратегічних цілей і завдань. Розвиток сільських територій передбачає виконання ними своїх функцій. Виділяють наступні функції сільських територій: промислову, соціально-демографічну, культурно-етнічну, екологічну, рекреаційну, просторово-комунікаційну, політичну, соціальний контроль над територією. За принципом стійкості функції сільської місцевості слід розділити на три групи: економічні; соціальний; екологічні.

Процес стратегічного планування на місцевому рівні не є об'ємним і цілком логічним [5]. Система стратегічного планування включає в себе кілька укрупнених блоків: цілепокладання, прогнозування, планування і програмування, реалізація, моніторинг і контроль. Зазначені блоки реалізуються на двох рівнях: регіональному, локальному.

Порядок розробки стратегії закріплюється наказом, який містить загальні положення, принципи і загальні рекомендації щодо розробки стратегій, рекомендації по структурі і змісту. Велика увага при розробці стратегії соціально-економічного розвитку приділяється медійній підтримці. Цей фактор важливий з точки зору залучення і врахування думки жителів про подальший розвиток населеного пункту.

Для розробки компетентної системи моніторингу сільських територій

необхідно визначити критерії оцінки їх розвитку. Запропоновано методику, яка включає розрахунок багатокомпонентного показника стану і розвитку сільських територій, вибір показників, що характеризують різні групи факторів, їх аналіз, а також розрахунок показників розвитку.

Узагальнюючи наведені вище підходи до оцінки розвитку сільських територій, слід зазначити, що найбільш поширеними показниками, що містяться в досліджених методах, є: міграційне зростання населення, виробництво сільськогосподарської продукції, рівень зайнятості сільського населення, загальна площа житлових приміщень на одного жителя, кількість інженерних систем і споруд, заробітна плата всіх категорій працівників, ефективність розвитку сільської місцевості.

Ефективність будь-якого виду діяльності характеризується ступенем досяжності мети. Щорічна оцінка діяльності органів місцевого самоврядування здійснюється за регіональними критеріями. Система регіональних показників ефективності розвитку території включає в себе 12 основних показників і 12 додаткових. Оцінка ефективності діяльності органів місцевого самоврядування містить 41 показник за 10 укрупненими блоками. Річний звіт про діяльність сільської територіальної громади щодо поліпшення показників дозволяє відслідковувати їх розвиток на регіональному рівні.

На підставі проведеного дослідження вважаємо за доцільне систематизувати принципи підходів до оцінки ефективності розвитку сільських територій, серед яких необхідно виділити: стратегічний характер, точність, специфіку, стабільність, своєчасність, ефективність, офіційність.

Проаналізувавши існуючі підходи до розробки стратегічних орієнтирів розвитку сільських територій, ми прийшли до висновку, що через наявність негативних тенденцій розвитку ця діяльність здійснюється неефективно.

Метою розвитку сільських територій, з нашої точки зору, є формування стійкої соціальної інфраструктури для місцевих жителів (розвиток освіти, охорони здоров'я, послуг) через ефективне операційне та стратегічне управління.

На рівень реалізації стратегії великий вплив мають зовнішні чинники, які поділяються на негативні, нейтральні і сприятливі. Цей процес можна відобразити за допомогою спеціальної матриці. В рамках даної матриці критичний рівень не розглядається, оскільки з нашої точки зору дана ситуація є неефективним розвитком подій. Запропонована матриця оцінки ефективності розвитку сільських територій дає можливість співвіднести рівень реалізації стратегії та якісний вплив зовнішнього середовища з ефективністю розвитку сільських територій.

Дослідження дозволило узагальнити в єдину систему стратегії, інструменти, методи і прийоми оцінки і реалізації цілей і завдань з урахуванням сценаріїв траєкторій розвитку, а також сформулювати концептуальний підхід до розробки стратегічних орієнтирів розвитку сільських територій. Результатом удосконалення методичних підходів до розвитку сільських територій, на нашу думку, стане визначення стратегічних орієнтирів розвитку в рамках запропонованої концепції.

Розробка плану заходів з реалізації стратегії соціально-економічного розвитку сільських територій включає в себе формування системи цілей і завдань, планування етапів її реалізації, визначення цільових значень в розрізі етапів і розробку муніципальних програм.

Запропонований нами концептуальний підхід до розробки стратегічних орієнтирів розвитку сільських територій спрямований на забезпечення досягнення цілей в рамках сценарного підходу шляхом моніторингу, що дозволяє своєчасно коригувати траєкторію розвитку.

З нашої точки зору, будь-який розвиток повинен здійснюватися прогресивно, включаючи реалізацію стратегії соціально-економічного розвитку по відношенню до запланованих сценаріїв розвитку. У зв'язку з цим нами розроблена схема застосування стратегічних орієнтирів розвитку сільських територій. З нашої точки зору, застосування розробленого концептуального підходу, методології прогнозування, визначених стратегічних орієнтирів розвитку дозволить сільським районам стабільно розвиватися, так як точково будуть вирішуватися ключові проблеми в соціальній, трудовій і демографічній сферах.

Сільська місцевість не повинна розвиватися однаково, оскільки кожна має свої конкурентні переваги і проблеми. Запропонований концептуальний підхід покликаний врахувати всі унікальні особливості сільських територій та вирішити ключові проблеми шляхом застосування стратегічних орієнтирів розвитку.

Список використаних джерел:

1. Концепція переходу України до сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://greenparty.ua/news/news_13880.html.
2. Гуторова О.О., Гуторов О.І. Особливості, проблеми та напрями удосконалення управління сільськими територіями. Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». Зб. наук. праць / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків, 2017. № 3. С. 27-37.
3. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України : [монографія] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; наук. ред. В.В. Борщевський. Л., 2012. 216 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/~338831>.
4. Стегней М.І. Сталий розвиток сільських територій в умовах децентралізації: від теорії до практики : монографія. Миколаїв : ФОП Швець В.Д., 2014. 484 с.
5. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад. Міністерство розвитку громад та територій України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/metodychni-rekomendacziyi-.pdf>

УДК 336.272:351.713

*Дерев'янко Б.
доктор юридичних наук, професор,
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України,
м. Київ
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К.
Мамутова Національної академії наук України», м. Київ*

ОКРЕМІ СПІРНІ МОМЕНТИ, ЩО ЗАВАЖАЮТЬ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ АКТИВІВ У ПОРЯДКУ ОДНОРАЗОВОГО (СПЕЦІАЛЬНОГО) ДОБРОВІЛЬНОГО ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Війна крім у цілому потужного негативного впливу на світову економіку дозволяє значно збагатитися окремим державам, корпораціям та компаніям. Але економічний зиск від війни точно не отримають країни - безпосередні учасники війни, як і абсолютна більшість корпорацій і компаній, які зареєстровані або працюють у цих країнах. Прибуткова частина державного бюджету України під час повномасштабної війни із російською федерацією скоротилася на десятки відсотків. Видаткова частина державного бюджету України майже рік як чи не на половину забезпечується за рахунок надходжень із-за кордону. У таких умовах кожна гривня, яка додатково потрапить до бюджету, та кожна гривня, яка буде вкладена в українські бізнес-проекти, може важити кількох гривень мирного часу.

В умовах воєнного стану отримання іноземних та навіть внутрішніх інвестицій у сферу економіки є вкрай проблематичним. Українці об'єдналися для допомоги армії – донатять на ЗСУ загалом, збирають кошти на конкретні потреби окремих бригад, батальйонів, а то навіть взводів чи окремих бійців – знайомих або родичів чи знайомих знайомих тощо. Так саме й більшість іноземців готові просто віддати певну частину своїх грошей українським військовим, а ось вкласти гроші в українські суб'єкти господарювання, а тим більше налагоджувати бізнес навіть у відносно безпечних Львові, Одесі чи Вінниці не готові категорично. Більше того, частина українських громадян фізично залишила Україну, вивівши із обороту певні грошові суми. У таких умовах перед державою постає завдання усіма можливими способами зацікавити принаймні українців повернути гроші в український бізнес.

За півроку до повномасштабного вторгнення путінських орд було прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету» [1]. Раніше в окремій статті нами проводився детальний аналіз основних положень цього Закону [2]. За названим Законом терміном завершення добровільного декларування «сумнівних» доходів громадянами України було встановлено 1

вересня 2022 року. Зрозуміло, що цей термін буде перенесено. А у зв'язку із цим законотворець матиме додатковий час для аналізу суперечливих або помилкових моментів у цьому Законі та, відповідно, Податковому кодексі України, які ще до початку повномасштабного вторгнення московської федерації відштовхували потенційних декларантів від конкретної дії. Зрозуміло, що зараз такі дії практично зведено до нуля.

У названій вище роботі ще наприкінці 2021 року наводилися суперечливі рішення законотворця, які до сьогодні не замінені. Так, ставка податку на активи, що знаходяться за кордоном або в іноземному банку, є вищою за ставку податку на активи, які знаходяться на території України або в українському банку. Перша становить 9%, а друга 5% [2, с. 15]. Це виглядає справедливим, але заважає досягненню результату. Громадян, які змогли вивезти грошові або майнові цінності за кордон, на жаль, доведеться стимулювати їх повернути. При цьому стимулювання має бути тільки позитивним, оскільки в іншому випадку держава отримає негативний результат. Позитивне стимулювання аж ніяк не співпадає із підвищеною ставкою оподаткування. А тому ця ставка має бути принаймні не вищою за ставку податку на активи, що знаходяться в Україні (українських банках), а можливо і нижчою. Загалом можна наполягати на вже зробленій раніше пропозиції: застосувати ставку податку на рівні, нижчому, ніж стосовно валютних цінностей і майна, що знаходиться в Україні, а можливо ще і механізм податкової та навіть, кримінальної амністії за умови повернення грошових коштів та інших цінностей в Україну [2, с. 15].

Також у підпункті «а» підпункту 2 пункту 10 підрозділу 9⁴ «Особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб» Податкового кодексу України визначено, що «Склад та обсяг активів, джерела одержання (набуття) яких у разі невикористання фізичною особою права на подання одноразової (спеціальної) добровільної декларації вважаються такими, з яких повністю сплачено податки і збори відповідно до податкового законодавства, становлять:

а) об'єкти житлової нерухомості:

квартира/квартири, загальна площа якої/яких не перевищує сукупно 120 квадратних метрів, або майнові права, що підтверджені відповідними документами, на таку квартиру або квартири у багатоквартирному житловому будинку незавершеного будівництва;

житловий будинок/житлові будинки, зареєстрований/зареєстровані у встановленому порядку в Україні, загальна площа якого/яких сукупно не перевищує 240 квадратних метрів, або житловий будинок незавершеного будівництва чи будинки незавершеного будівництва, загальна площа якого/яких сукупно не перевищує 240 квадратних метрів, за умови наявності у такої фізичної особи права власності на земельну ділянку відповідного цільового призначення» [1].

Ігнорування законотворцем рівня населеного пункту, де знаходиться об'єкт нерухомості, а також вартості автомобілів, є несправедливим. Тому для запобігання соціальній напрузі у суспільстві одразу після закінчення строку, відведеного на одноразове (спеціальне) добровільне декларування, було

запропоновано законотворцеві (а оскільки враховано не було, то слід повторити):

1) або зкоригувати кількість житлової нерухомості за статусом міста, селища, села;

2) або визначити кількість житлової і нежитлової нерухомості, а також землі у грошовому виразі без прив'язки до географічних та адміністративно-територіальних факторів [2, с. 16].

Найпростішим варіантом зменшення соціальної напруги буде підняття у підпунктах 1 і 2 пункту 10 підрозділу 9⁴ розділу XX Податкового кодексу України визначених кількісних показників хоча б удвічі і збільшення у підпункті 3 пункту 10 підрозділу 9⁴ розділу XX Податкового кодексу України кількості транспортних засобів з одного до двох або встановлення грошового показника вартості автомобіля (автомобілів) [2, с. 16].

На момент прийняття згадуваного у тезах Закону законотворець не визначився із питанням чи потрібно декларувати майно, розташоване на території ОРДЛО та АРК. Сьогодні, на жаль, площа тимчасово окупованих територій є ще більшою, ніж у 2021 році. Але тепер, вважаємо, законотворець зможе відповісти на це питання – декларувати, але не раніше ніж будуть деокуповані усі міжнародно визнані території України та переможно закінчено воєнні дії.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету: Закон України від 15 червня 2021 року № 1539-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 34. Ст. 274.

2. Шеремет О., Деревянко Б. Легалізація активів у порядку одноразового (спеціального) добровільного декларування в Україні як спроба поєднання публічних і приватних інтересів. *Університетські наукові записки*. 2021. № 5 (83). С. 6–19. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8065>

УДК 330.65.014

*Дідур К.
к.е.н., доцент кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро*

СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В нинішніх умовах розвитку економіки, котрі характеризується високою швидкістю змін, нестабільністю політичної та економічної ситуації, для забезпечення безперешкодного процесу стрімкого економічного розвитку кожне підприємство має намагатись раціонально використовувати ресурси, підвищувати прибутковість виробництва, покращувати якість продукції, що виготовляє підприємство та задовольняти соціальні потреб свого персоналу та покупців, на яких орієнтовано підприємство.

Соціально-економічний розвиток – неоднозначний, складний та суперечливий процес, у якому взаємодіють між собою позитивні та негативні фактори, а періоди стрімкого прогресу можуть змінюватись періодами стрімкого регресу. Політичні кризи, війни, нестабільна політична ситуація, соціальні конфлікти, екологічні проблеми, гуманітарні катастрофи можуть загальмувати розвиток економіки будь-якої світової країни, відкинути її на декілька десятиліть назад, а іноді й призвести до фінальної загибелі, як це вже було свого часу з первісними цивілізаціями [2].

Розвиток – це ключова передумова ефективності виробничої діяльності як вітчизняних, так і зарубіжних підприємств, істотною перевагою в конкурентній боротьбі та вагомим фактором успіху, а ринкова середа його функціонування є віддзеркаленням сучасного стану та динаміки базових економічних та соціальних процесів. Під розвитком, зазвичай, розуміють: підвищення складності системи; покращення умов пристосованості до зовнішнього середовища; збільшення розмірів або масштабів явища; кількісне зростання економіки та якісне покращення її функціональної структури; соціальний виробничий прогрес. Розвиток будь-якого явища можна охарактеризувати наступними ознаками: якісними змінами, або ж переходом з одного стану в інший; необоротністю розвитку, тобто його певною стабільністю; специфічністю чи особливим характером протікання.

Кожному економічному розвитку є притаманні керованість, цілеспрямованість, кількісна вимірюваність. У запропонованому визначенні не йдеться про якісні зміни системи, котрі є беззаперечними ознаками розвитку, його суттєвими характеристиками. Дана характеристика розвитку, перш за все, є тим, чим розвиток відрізняється базово від економічного росту. Тому під соціально-економічним розвитком підприємства доцільно розуміти незворотну, цілеспрямовану, закономірну зміну системи на базі здійснення властивих їй механізмів самоорганізації. Розвиток системи віддзеркалює її здатність до трансформації при збереженні абсолютної стійкості, системності та протидії змінам. Рушійною силою розвитку є його наявний соціально-

економічний потенціал, котрий може розглядатись як сукупність характеристик досліджуваного об'єкта, котрий представляє собою систему, яка динамічно розвивається та є результатом досконалої, компетентної та ефективної діяльності підприємства, направленої на одержання соціального, економічного й екологічного ефектів.

В.П. Залуцький виділяє три базові форми розвитку: ринковий розвиток, котрий віддзеркалює процес розширення кількості покупців, споживачів, клієнтів; організаційний розвиток, який характеризує процес розвитку індивідуума, особистості, групи, сфер відповідальності, управлінських систем, ініціатив тощо; діловий розвиток – це процес направлення ресурсів туди, де вони можуть забезпечити найбільшу конкурентоспроможність протягом максимального періоду часу [3]. Н. С. Краснокутська, виокремлює три головні напрямки розвитку: зростання обсягів споживання економічних ресурсів – це кількісний аспект; якісні зміни в складових елементів і їхніх комбінаціях – це структурний аспект; якісні зміни в споживчих характеристиках елементів, у їх корисності – це якісний аспект [4].

Можна вважати, що ймовірні стратегії розвитку підприємства знаходяться в дуже широкому варіативному діапазоні:

Інтенсивне зростання та збільшення обсягу продажів. Втілення стратегії інтенсивного зростання безпосередньо пов'язана з поетапним здійсненням декількох фаз, котрі характеризуються різними методами управління підприємницькою діяльністю.

Розвиток продукту. Якщо характеристики виробленого продукту не відповідають вимогами ринку, то даний продукт потрібно вдосконалити, пристосувавши до потреб покупців.

Розвиток ринку. Ринок не має інформації щодо якості нового товару, існують нові, перспективні, раніше не охоплені, проте потенційні для нових можливостей цікаві ринкові сегменти.

Диверсифікація. Потреба в проведенні диверсифікації викликана проблемами, котрі є результатом неочікуваних змін в зовнішньому середовищі, коли функціонує підприємство змушене швидко змінювати розроблену ринкову стратегію, почати працювати над новим видом діяльності, виробництвом нових видів товарів, які до нині не виробляли, змінювати направленість інвестиційної діяльності. Ключова роль диверсифікації – підвищити фінансову стійкість та платоспроможність підприємства за рахунок можливості зміни ресурсів [1].

Інтеграція. Виділяють горизонтальну інтеграцію – це об'єднання між конкурентами та вертикальну інтеграцію – це об'єднання підприємств за ланцюжком виробник-споживач.

Розроблення стратегії економічного розвитку суб'єкта господарювання, в умовах економічної кризи, проходить тривалий процес опрацювання в залежності від видів діяльності, потреби в товарах, політики держави, очікуваних прогнозів, законів, концепцій, сценаріїв, програм вищих рівнів управління. Виходячи з переліченої інформації, складається місія підприємства, при обранні якої, кожна стратегія розвитку підприємства, має бути оцінена з

точки зору Соціально-економічний розвиток підприємства має різноманітні видові прояви, які є дуже диференційованими як за класифікаційними ознаками, видовими проявами, так і за характеристикою. Головним джерелом розвитку підприємства необхідно вважати диференційовані зміни внутрішньо-системного характеру, та зміни, котрі виникли внаслідок взаємодії соціально-економічної системи підприємства з факторами зовнішнього середовища, котрі оточують підприємство. Визначальним моментом в даному процесі варто вважати споконвічне протиріччя між обмеженими економічними.

Список використаних джерел:

1. Воронін О. Визначення показників економічної ефективності виробництва на основі модифікації ресурсного підходу. Економіка України. 2007. № 10. С. 29–37.
2. Горняк О.В. Розвиток підприємства в сучасних теоретичних концепціях. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. Хмельницький, 2011. № 2. Т 3. С. 29-32.
3. Залуцький В.П. Сутність соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств: методи та принципи їх забезпечення. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19.11. С. 163-169.
4. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 352 с.

УДК 657.6

*Жидовська Н.
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів
Кремпа М.
здобувач вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності «Економіка»,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Реформа системи державного внутрішнього фінансового контролю з метою адаптації законодавства України до законодавства ЄС, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.05.2005 № 158 (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.10.2008 № 1347-р), започаткувала появу такого поняття як «внутрішній аудит» в державному секторі економіки України.

За визначенням вказаного розпорядження внутрішній аудит – це діяльність з надання незалежних та об'єктивних гарантій (забезпечення впевненості в межах розумного у досягненні органами державного і комунального сектору мети та функціонуванні системи управління у спосіб, який максимально знижує ризик шахрайства, марнотратства, допущення помилок чи нерентабельності) і консультацій [2].

Сучасна інтерпретація терміну «внутрішній аудит» регламентована вимогами частини 3 статті 26 Бюджетного кодексу України і характеризується як «діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетній установі, спрямована на удосконалення системи управління, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності бюджетної установи та підвідомчих їй бюджетних установ, поліпшення внутрішнього контролю» [1].

У вітчизняному законодавстві затверджено низку нормативно-правових актів у сфері внутрішнього аудиту. Загалом, вітчизняна система регламентних документів у цій сфері складається із чотирьох рівнів.

На першому рівні – Бюджетний кодекс України, який має найвищу юридичну силу в структурі нормативних документів у сфері внутрішнього аудиту. Зокрема, статтею 26 Бюджетного кодексу України визначено сутність внутрішнього аудиту, встановлено обов'язковість його запровадження усіма розпорядниками бюджетних коштів, а також передбачена відповідальність керівника установи за організацію та здійснення діяльності з внутрішнього аудиту у своїй установі та на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління державного органу.

На другому рівні – постанова Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 №1001 «Деякі питання здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту» (із змінами) та затверджений нею

відповідний Порядок здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту, яку прийнято для реалізації вимог статті 26 Бюджетного кодексу України.

Цими нормативними документами визначено базові засади для утворення та функціонування підрозділів внутрішнього аудиту – порядок їх утворення, критерії для визначення чисельності внутрішніх аудиторів, основні завдання, функції та повноваження керівника і працівників підрозділів внутрішнього аудиту, вимоги стосовно звітування про результати діяльності підрозділів внутрішнього аудиту та оцінка якості внутрішнього аудиту.

На третьому рівні – прийняті, для практичної реалізації постанови Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 №1001, накази Міністерства фінансів України, якими затверджено:

- Національні стандарти внутрішнього аудиту, які визначають єдині підходи до планування, організації та проведення внутрішніх аудитів, документування їх результатів, підготовки аудиторських звітів, висновків та рекомендацій, порядку звітування керівнику, здійснення внутрішніх оцінок якості внутрішнього аудиту (наказ від 04.10.2011 № 1247 «Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту»);

- Кодекс етики внутрішніх аудиторів, що визначає морально-етичні принципи професійної діяльності працівників підрозділу внутрішнього аудиту та правила поведінки внутрішнього аудитора (наказ від 29.09.2011 № 1217);

- Форму звітності про результати діяльності підрозділів внутрішнього аудиту, яка встановлює єдині підходи до складання та подання до Міністерства фінансів України такої звітності (наказ від 27.03.2014 № 347);

- Порядок оцінки функціонування системи внутрішнього аудиту, яким визначено механізм організації, проведення, оформлення та реалізації результатів оцінки функціонування системи внутрішнього аудиту, зокрема, зовнішньої оцінки якості внутрішнього аудиту (наказ від 03.05.2017 № 480).

На четвертому рівні – Методологічні вказівки з внутрішнього аудиту в державному секторі України, підготовлені Міністерством фінансів України, внутрішні документи з питань внутрішнього аудиту, а також міжнародні регулюючі акти у сфері внутрішнього аудиту (Статут внутрішнього аудиту) та сертифікація внутрішніх аудиторів, їх зв'язок з вітчизняними внутрішніми документами з питань внутрішнього аудиту [3].

Вимоги щодо обов'язкової розробки керівником підрозділу внутрішнього аудиту документів з питань аудиту та їх затвердження керівником установи, передбачено Стандартом 1 розділу II Національних стандартів внутрішнього аудиту. Такими документами є:

- декларація внутрішнього аудиту;
- положення про підрозділ внутрішнього аудиту;
- посадові інструкції працівників підрозділу внутрішнього аудиту;
- внутрішні документи з питань здійснення внутрішнього аудиту;
- програма забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту.

Документи з питань внутрішнього аудиту є необхідною складовою діяльності підрозділів внутрішнього аудиту та встановлюють вимоги щодо здійснення функції внутрішнього аудиту безпосередньо в установі. Крім того, такі документи містять критерії для оцінювання якості внутрішнього аудиту керівником підрозділу внутрішнього аудиту.

Вимоги внутрішніх документів з питань внутрішнього аудиту є обов'язковими для застосування та виконання усіма аудиторами відповідної установи. Відповідальність за відповідність вищому законодавству норм та положень внутрішніх документів із внутрішнього аудиту несе керівник підрозділу внутрішнього аудиту.

З метою посилення незалежності підрозділів внутрішнього аудиту пунктом 5-1 Порядку № 1001 (зі змінами) запроваджено підписання керівником державного органу, його територіального органу, бюджетної установи з керівником підрозділу внутрішнього аудиту відповідного органу або установи декларації внутрішнього аудиту [4]. Така декларація за своєю суттю є схожим документом до Статуту внутрішнього аудиту, що застосовується у міжнародній практиці.

Таким чином, аналіз правового поля функціонування внутрішнього аудиту засвідчив, що у вітчизняному законодавстві затверджено цілий ряд нормативно-правових актів у цій сфері, які відповідають міжнародно-визнаним стандартам та методологіям, а також найкращим практикам ЄС.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

2. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2005 № 158 (у редакції розпорядження кабінету Міністрів України від 22.10.2008 №1347-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80#Text>

3. Методологічні вказівки з внутрішнього аудиту в державному секторі України, Міністерство фінансів України, Київ. 2019. С. 11-12. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/rozvitok-derzhavnogo-vnutrishnogo-finansovogo-kontrolju>

4. Порядок здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 р. №1001 «Деякі питання здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту» (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2011-%D0%BF#Text>.

УДК 338.43

*Іваній О.
магістрантка спеціальності «Публічне управління та адміністрування»,
Науковий керівник: Бричко А.
к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Щоб зробити державне регулювання аграрного сектору унікальним, країна повинна розглядати свої особливі умови та потреби, і розробляти програми та політики, які відповідають її конкретним потребам. Наприклад, країна може ставити перед собою мету досягнення продовольчої незалежності та підтримання малих та середніх аграрних виробників через допомогу землевпорядкування та інфраструктурні проекти. Унікальним може бути також підхід до збереження біорізноманіття та здоров'я ґрунтів, що є ключовими факторами в аграрному виробництві. Держава може встановлювати стандарти збереження навколишнього середовища та використання хімічних речовин, які забезпечують екологічну продукцію. Додатково, державне регулювання може бути унікальним за допомогою використання новітніх технологій та інновацій, які можуть полегшити виробництво та збільшити продуктивність. Наприклад, цифрові технології можуть допомогти в аналізі ґрунту та розробці оптимальних планів обробки, а також відстеженні відходів та кількості використаних ресурсів. Отже, щоб зробити державне регулювання аграрного сектору унікальним, країна повинна ретельно розглядати свої умови та потреби та розробляти програми та політики, які відповідають її конкретним потребам та можуть включати в себе використання новітніх технологій та інновацій.

Державне регулювання аграрного сектору є важливим елементом розвитку економіки кожного регіону, оскільки сільське господарство є однією з найважливіших галузей економіки. Щоб забезпечити стійкий розвиток сільського господарства, держава повинна створити ефективний механізм державного регулювання, який передбачає взаємодію між різними елементами.

Одним з головних елементів державного регулювання аграрного сектору є нормативно-правові важелі, які встановлюють правила та умови ведення сільського господарства, зокрема щодо землекористування, використання засобів виробництва, охорони навколишнього середовища та ін.

Для підтримки окремих регіонів – лідерів та регіонів середнього і депресивного розвитку, необхідно бюджетно-фінансове регулювання та цільова підтримка, а також створення державних регіональних програм розвитку, які спрямовані на забезпечення рівномірного розвитку всіх регіонів. Для створення сприятливих умов для розвитку сільського господарства в окремих регіонах можуть бути створені спеціальні економічні зони, які надають пільги та підтримку підприємствам аграрного сектору. Розвиток міжрегіонального та прикордонного співробітництва також може стати важливим фактором

розвитку аграрного сектору, оскільки це сприятиме розвитку співпраці між різними регіонами, обміну досвідом та технологіями.

В сучасній ринковій економіці важливо забезпечити узгодження інтересів економічних агентів аграрного сектору. Це досягається шляхом стимулювання та мотивації використовуючи як ринкові, так і державні форми регулювання. Однак, для ефективності такого регулювання необхідно посилити державне втручання у секторі та сприяти розвитку підприємництва, що дозволить досягнути саморегуляції на мезо- і мікро рівнях.

Державне регулювання аграрного сектору є необхідним у сучасній ринковій економіці з кількох причин. Перша група причин пов'язана зі специфікою сільськогосподарського виробництва. Наприклад, залежність від природних умов, яка може призводити до нестабільності виробництва та цін на продукцію. Також, складність виробництва та високі витрати на його забезпечення, а також нерівномірність розподілу земельних ресурсів між сільськогосподарськими підприємствами.

Суспільно-економічні причини, пов'язані зі специфікою ринкової економіки. Наприклад, ризики, пов'язані зі змінами на ринку, нерівномірним розподілом прибутків між різними ланками виробництва та несправедливою конкуренцією. Державне регулювання може допомогти зменшити ці ризики та забезпечити більш справедливий розподіл прибутків між сільськогосподарськими підприємствами та розвиток конкуренції на ринку.

Держава вимушена регулювати аграрний сектор, оскільки сільське господарство у сучасних умовах стає все більш капітало- та індустріально-орієнтованим, залежним від науково-технічного прогресу та високих витрат на виробництво. Одночасно сільське господарство залишається біологічним, залежним від природних умов та нестабільним у плані врожайності. Такі специфічні особливості створюють необхідність в регулюванні аграрного сектору, щоб забезпечити адаптацію сільськогосподарських підприємств до ринкових умов та зменшити ризики для галузі та економіки в цілому. Сільське господарство є капіталомістким виробництвом, що потребує значних інвестицій та оборотних коштів, але при цьому прибутки відносно невеликі порівняно з іншими галузями економіки. Це приводить до протиріччя між необхідністю вкладати значні кошти та відносно низькою рентабельністю. Держава вирішує цю проблему шляхом іпотечних кредитів та державної підтримки, але також має бути перерозподіл новоствореної вартості на користь сільського господарства, яке є родоначальником доданої вартості в ланцюзі виробництва. Такий перерозподіл був би справедливим, оскільки сільське господарство працює в складних умовах, залежить від природних факторів та є важливим галуззю економіки.

Державна підтримка сільського господарства, яка базується на аграрному протекціонізмі, є необхідною для забезпечення конкурентоспроможності національних товаровиробників на світовому ринку. У світовій економіці визначальну роль відіграють країни, які мають кращі умови для виробництва і експорту продуктів сільського господарства. Це можуть бути країни з підходящим кліматом та ґрунтом, розвиненою інфраструктурою та

матеріально-технічною базою. Однак, для більшості інших країн конкурувати з такими державами стає складною задачею.

Аграрний протекціонізм допомагає зберегти і розвивати внутрішнє сільськогосподарське виробництво, забезпечуючи йому необхідну підтримку у формі пільг, субсидій та інших заходів. Це дозволяє знизити вартість виробництва та збільшити експортні можливості національних товаровиробників. Аграрний протекціонізм допомагає вирівняти конкурентні умови виробництва між країнами та забезпечити розвиток сільського господарства в країнах з менш розвиненою інфраструктурою та матеріально-технічною базою.

Сільське господарство є галуззю, яка потребує значної державної підтримки, щоб забезпечити свою ефективність і конкурентоспроможність на ринку. Це пов'язано зі специфікою виробництва, де значна частина виробничих факторів (наприклад, природні умови) не залежить від людської волі, але визначає успішність господарства. Крім того, ринкова конкуренція в галузі сільського господарства є складною через високі вартості і тривалість виробничого циклу.

Таким чином, державне регулювання є дуже важливим для аграрного сектору. Держава може впливати на економіку галузі, що має велике значення для всієї нашої економіки. Аграрний сектор має свої специфічні особливості, тому не може регулюватися тільки за допомогою ринкових сил. Державне регулювання може допомогти зберегти родючість ґрунтів, зміцнити сільську інфраструктуру і забезпечити соціальний баланс між містом і селом.

Для здійснення державного регулювання необхідний величезний досвід і професіоналізм. Наприклад, цінова політика може бути корисною, але тільки якщо вона правильно налаштована. Також важливо надавати допомогу сільському господарству, щоб забезпечити його розвиток і вирішення екологічних проблем. Тому, на мою думку, державне регулювання є необхідним елементом сучасної аграрної політики.

Список використаних джерел:

1. Ярмоленко Ю. О. Формування системи управління сталим розвитком АПК України у взаємозв'язку з елементами зовнішнього середовища. Глобалізаційні виклики розвитку національних економік : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ: Київський Національний торговельно-економічний університет, 2016. Частина I. С. 577–591.

2. Carvallo B. Food sovereignty, food security and sustainable development: environmental and economic challenges. Problems of agricultural economics. 2016. № 2. Pp. 123–139.

УДК 504:339.138:355.01

*Ілляшенко С.
д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу
та міжнародних економічних відносин,
Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків
доктор хабілітований, професор,
Економіко-гуманітарний університет, м. Бельсько-Бяла, Польща
Ілляшенко Н.
д.е.н., доцент, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, м. Суми*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Війна з Росією спричинила втрату значної частини економічного потенціалу нашої держави. Особливо значні втрати (економічні, соціально-демографічні, природно-екологічні тощо) понесли прикордонні території України, які межують з агресором, що впливає не лише на економічну, але й національну безпеку держави у цілому. На цих територіях відбувалися активні військові дії, вони були під окупацією або у блокаді, їх постійно обстрілюють. Відновлення потенціалу держави і її регіонів, а також їх перехід до сталого інноваційного зростання стає одним з головних стратегічних пріоритетів повоєнного розвитку України [1]. Відповідно, постає проблема визначення, аналізу і систематизації існуючих можливостей і загроз для вибору пріоритетних напрямів сталого інноваційного розвитку держави і її регіонів, а особливо – прикордонних територій. Слід зазначити, що при визначенні можливостей і загроз переходу на траєкторію сталого інноваційного зростання необхідно враховувати існуючі тенденції розвитку, закладені четвертою промисловою революцією (ІР4), зокрема, цифровізацію більшості сфер людської діяльності і формування цифрової економіки.

У цьому контексті виділено і систематизовано комплекси основних факторів, впливи яких надають можливості сталого інноваційного розвитку прикордонних територій чи становлять для нього загрози.

Можливості:

- розміщення в прикордонних районах об'єктів військової і прикордонної інфраструктури створює можливості для працевлаштування, розвитку сфери послуг тощо;
- розвиток транспортної і інформаційної інфраструктури для потреб військових створює можливості їх використання цивільним населенням;
- державне (регіональне) стимулювання сталого інноваційного розвитку з іміджевих міркувань (для створення контрасту з зарубіжжям);
- туристична привабливість територій де відбувалися знаменні військові дії (для патріотичного виховання, для іноземців);
- наявність трудових ресурсів (в незначних обсягах і не завжди необхідної кваліфікації);

- повернення населення з вимушеної евакуації (часто з патріотичних чи економічних міркувань).

Загрози:

- втрата (повна чи часткова) об'єктів інфраструктури: ринкової, соціальної, транспортної, інформаційної тощо;

- бідність населення, що обмежує його в розвитку власного бізнесу;

- збезлюднення територій, втрата здоров'я населення;

- низька доступність інформаційних комп'ютерних технологій (недостатнє покриття швидкісним інтернетом, недостатнє забезпечення сучасними гаджетами, низький рівень цифрової інформаційної грамотності значної частини населення), що обмежує застосування інформаційних цифрових технологій: банкінгу, віддаленої роботи і навчання, замовлень товарів і т.п.;

- зміни клімату, втрата родючості ґрунтів, що негативно впливає на сільське господарство;

- забруднення територій шкідливими речовинами унеможлиблює їх використання для вирощування екологічної продукції:

- виключення територій з господарської діяльності внаслідок мінування;

- втрата природних ландшафтів, флори і фауни, негативно впливає на туристичну привабливість;

- воєнні загрози (поновлення воєнних дій, провокації, обстріли, тощо), що негативно впливає на бізнесову і туристичну привабливість.

Окреслені групи можливостей і загроз можуть бути використані у якості інформаційної бази при визначенні перспективних напрямів сталого інноваційного розвитку конкретних видів діяльності чи окремих підприємств та установ на прикордонних територіях, які межують з агресором. Для цього може бути застосована авторська інтерпретація SWOT-аналізу [2]. Звичайно, для аналізу привабливості конкретних територій окреслений комплекс факторів слід уточнювати - для урахування місцевої специфіки. Подальші дослідження повинні бути спрямованими на узагальнення результатів практичної апробації розробок авторів у післявоєнний період з метою внесення відповідних коректив, що підвищить обґрунтованість визначення перспективних напрямів сталого інноваційного розвитку територій.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С. Управління на засадах маркетингу стратегіями екологічно-орієнтованого інноваційного розвитку в повоєнний період: національний і міжнародний аспекти. *Маркетинг і цифрові технології*. 2022. Т. 6. № 4. С. 47-60.

2. Ілляшенко С.М. Аналіз ринкових можливостей і потенціалу інноваційного розвитку організації на базі екологічних інновацій. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 3. С. 229-241.

УДК 159.330.88:364.124.2

*Квасній Л.
професор кафедри менеджменту організацій
економіки та підприємництва,
Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
ПрАТ «ВНЗ «МАУП», м. Трускавець
Колос В.
ст. викладач кафедри соціально-гуманітарних
та фундаментальних дисциплін,
Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського,
ПрАТ «ВНЗ «МАУП», м. Трускавець*

ВПЛИВ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ РОБОТИ ФІРМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Більше половини населення в країнах із середнім і високим рівнем доходу ризикують страждати принаймні одним психічним захворюванням протягом свого життя. Близько 42% співробітників у всьому світі повідомили про погіршення психічного здоров'я з початку епідемії Covid-19, а в Україні ще й підсилилось впливом чинника триваючої війни. Згідно з дослідженнями, симптоми вигорання зростають як серед співробітників, так і серед керівників. Особливо це позначається у нинішній час цифровізації

Стан психічного здоров'я проявляється у прогулах на робочому місці, втраті посади та продуктивності. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, депресія, тривожні розлади та інші стани коштують світовій економіці 1 трильйон доларів щорічної продуктивності. Однак психічне здоров'я — це безперервний процес від здоров'я до гострого захворювання, включаючи розлади, пов'язані з уживанням психоактивних речовин, і навіть люди без розпізнаного розладу можуть відчувати труднощі через стрес, зовнішні обставини чи інші причини.

Науковці [1] підкреслюють що «в результаті вивчення економічних і соціальних аспектів соціально-психологічного клімату на виробничому підприємстві в ринковій системі господарювання, слід враховувати стан відношень між групами людей з різним становищем в суспільстві, що відрізняються способом життя, її рівнем та якістю. Природно вони неоднаково приймають участь в економічному, політичному і духовному житті суспільства, особливо якщо людина отримала виробничу травму та стала інвалідом».

З повсюдним поширенням персональних цифрових пристроїв — смартфонів, фітнес-трекерів, планшетів тощо, багато планів в системі охорони здоров'я базуються на цифрових чи віртуальних форматах, на які тепер припадає більшість пропозицій щодо охорони психічного здоров'я, спонсорованих роботодавцями.

У міру того як розгортається все більше цифрових рішень і зростають вимоги працівників, все більше організацій інвестують у створення здорової та стійкої робочої сили.

Цифрові рішення можуть забезпечити терапію або підтримувати позитивні зміни поведінки. Вони доступні в будь-який час і в будь-якому місці, надаючи необхідну допомогу без тривалого очікування, яке часто вимагається для особистого лікування. Вони також зручні, прості у використанні та анонімні. Ці якості також допомагають подолати велику частину стигми, яка продовжує асоціюватися з проблемами психічного здоров'я. Люди, здається, не хочуть визнавати, що вони можуть бути стресовими або мають проблеми з психічним здоров'ям.

Як відомо з результатів статистичних досліджень, «60-80% нещасних випадків на виробництві виникають у зв'язку з діями самих працівників» [1, с. 217]. Ще одна перевага цифрових рішень для психічного здоров'я полягає в тому, що вони дозволяють співробітникам приймати індивідуальні рішення про те, як використовувати лікування. Багатьом пацієнтам важко шукати допомоги протягом тривалого часу, оскільки вони намагаються розібратися в цьому самостійно. Магія цифрових рішень полягає в тому, щоб надати пацієнтам таку можливість, розширити їх можливості ще на ранньому етапі захворювання. Люди також можуть вжити заходів для покращення власного психічного здоров'я, перш ніж проблеми загостряться. Цифрові інструменти зробили підтримку психічного здоров'я більш доступною, а бар'єр для початку роботи з проблемами психічного здоров'я станом на сьогодні є ще надто низьким.

Останні дослідження показали, що втручання в систему електронної охорони здоров'я можуть бути ефективними для покращення психічного здоров'я та продуктивності працівників. Наприклад, когнітивно-поведінкова терапія депресії та тривоги за допомогою відео та додатків зменшує симптоми. Інші поширені цифрові формати включають чат і азартні вправи. Підприємства можуть позитивно впливати на психічне здоров'я на робочому місці різними способами. Згідно з досвідом дистанційної роботи під час епідемії коронавірусу, гнучкіші методи роботи, менший час на дорогу та кращий баланс між роботою та особистим життям можуть сприяти зростанню позитивного настрою працівників.

Однак цей підхід також демонструє важливість потреби відчувати зв'язок один з одним. Проведене дослідження показало, що зменшення фізичного контакту або контакту з колегами може мати негативний вплив на психічне здоров'я співробітників. Існують також фактори, які можуть завдати шкоди психічному здоров'ю співробітників під час роботи вдома, зокрема неможливість відокремити роботу від приватного життя, відволікання, відсутність структури та невидимі «понаднормові». Ці негативні фактори піддають співробітників ризику вигорання.

Дослідження показує, що існує велика розбіжність між послугами, які сприяють зміцненню психічного здоров'я, і послугами, які працівники очікують від своїх роботодавців.

Проблеми психічного здоров'я співробітників також можуть бути складними для керівників, які іноді просто не знають, що робити, а чого не робити. Тому для цього також необхідна підтримка ділових партнерів HR. HR може інтегрувати заходи щодо покращення психічного здоров'я працівників у нові способи роботи та розробити рекомендації, які допоможуть працівникам контролювати межі між робочим і неробочим часом.

Сфери підтримки, які надає HR

➤Лідерство – покращення клімату психічного здоров'я в організаціях шляхом надання керівникам освіти таких інструментів, які допоможуть їм бути прикладом на робочому місці;

➤Організаційне забезпечення – створення та реалізація відкритої програми психічного здоров'я на підприємстві;

➤Спілкування – регулярно діліться інформацією про політику, програми, переваги, ресурси та навчання;

➤Програми та переваги – пропонує переваги, пов'язані з психічним здоров'ям, наприклад заняття йогою, заняття з медитації та онлайн-інструменти. Проводьте тренінги для покращення балансу між роботою та особистим життям і надавайте професійні коучинги працівникам;

➤Залучення працівників – залучення працівників усіх рівнів до прийняття рішень щодо психічного здоров'я на робочому місці за допомогою опитувань і робочих груп;

➤Партнерство з громадою – залучення зацікавлених сторін громади до реалізації програм психічного здоров'я

➤Звітування про результати на основі поточної оцінки результатів для покращення програм психічного здоров'я.

Отже доцільно використовувати позитивні методи для зміцнення психічного здоров'я співробітників, щоб працівники почувалися безпечно. Коли працівники відчують себе в безпеці, вони, швидше за все, своєчасно вирішуватимуть проблеми та уникатимуть тривалої відсутності. Коли співробітники відчують, що компанія співчуває працівникам із проблемами психічного здоров'я, це може не лише заощадити кошти, але й допомогти покращити бренд роботодавця компанії.

Технологічні зміни принесли нові виклики безпеці виробництва на підприємстві та психічному здоров'ю працівників. Феномен здоров'я в організації розглядається як базова умова ефективності її діяльності [2]. Збільшення робочих проблем призводить до тривоги та паніки

В епоху «Інтернет +» сфера технологічних інновацій розширилася, носії інновацій стали більш відкритими, а цикл заміни виробничих технологій значно скоротився. Працівники повинні постійно оновлювати структуру своїх знань і рівень навичок. «Необхідно враховувати, що емоційне нестійкі люди не можуть працювати на професіях де можливі аварійні ситуації» [3].

Крім того, якщо неможливо ефективно послабити тиск працівників, вони можуть потрапити в порочне коло негативного сприйняття змін, що призведе до самовдоволення, вигоряння на роботі та підвищить ризик безпечного виробництва, що в багатьох випадках породжує негатив і песимізм. У цьому

зв'язку підтримуємо позицію науковців, що в нинішніх «умовах нестабільності виробництва, поряд зі створенням безпечного стану обладнання і виробничого середовища, значну увагу з боку керівництва підприємств і його підрозділів повинно приділяти підвищенню надійності людського чинника в системі «людина–машина–виробниче середовище»[1].

Отже, підбираючи кадри, керівникам підприємства необхідно враховувати психологію поведінки і використовувати сучасні методи навчання та безпеки.

Список використаних джерел:

1. Куріс Ю. В., Тарасов В. К., Банах А. В., Соціально-психологічні засади виробничої діяльності / Ю. В. Куріс © В. К. Тарасов © А. В. Банах // Електронний ресурс. Режим доступу: <https://dspace.znu.edu.ua>

2. Карамушка Л.

Психологічне здоров'я персоналу організацій в умовах ... Електронний ресурс. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua>

3. Психологія безпеки праці. Електронний ресурс. Режим доступу : mnvk2.at.ua psikhologija... bezpeki... praci

УДК 338.43

*Кириченко Я.
магістрант спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Сумський національний аграрний університет, м. Суми
Науковий керівник: Бричко А.
к. е. н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми*

УДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Реалізація національної моделі публічного та державного управління має вирішальне значення для прогресу України. Воно має надавати пріоритет високоякісним послугам для громадян, одночасно інтегруючи усталені міжнародні практики. Для досягнення цієї мети держава має оцінити, проаналізувати та узагальнити зарубіжний досвід, який відповідає вимогам сучасності. Децентралізація та цифрова економіка призвели до необхідності впровадження цифрових технологій для державного управління та самоврядування. Ці зусилля мають бути прозорими та ефективними для сприяння гармонійним відносинам між органами державної влади та місцевими громадами. Проведена реформа державного управління та децентралізація влади потребують інноваційних рішень для вирішення системних проблем територіальних громад. Розвиток ефективних механізмів державного управління та адміністрування на місцевому рівні з використанням цифрових трансформацій є пріоритетом сучасної євроінтеграції України [1].

Цифровізація державного управління стала життєво важливим аспектом розвитку держави. Доступ до інформації та знань має першочергове значення, і тому цифровізація державного управління необхідна для забезпечення якісної та ефективної роботи. Електронне урядування є життєво важливою складовою цього процесу. Це важливо для сучасних демократичних суспільств і відіграє вирішальну роль у забезпеченні вільного та швидкого доступу громадськості до інформації. Використовуючи інформаційні технології, електронне урядування сприяє відкритому спілкуванню та діалогу між урядом та його громадянами.

Принципи електронного урядування є фундаментальними для ефективної діяльності державного управління. Вони є основою для розвитку будь-яких механізмів, спрямованих на просування електронного урядування в країні. Серед принципів, які вважаються важливими для розвитку електронного уряду в усьому світі, є прозорість, систематичність, сумісність, стандартизація, ефективність, безпека даних, єдина інформаційна база, адаптація та продуктивність [2].

Розвиток електронного урядування та інформаційного суспільства в державі має надавати пріоритет співпраці та партнерству, які дозволять підприємствам і суспільствам контролювати зусилля держави. Це означає уникати командно-адміністративних моделей «зверху вниз» і запобігати нерівним відносинам між державами та іншими сторонами. Важливо визнати,

що прозорість і відкритість також вимагають конфіденційності, щоб пам'ятати про соціальні та державні норми.

Для адаптації до епохи цифрових технологій елементи електронного урядування потребують розробки інтегрованої електронної системи для органів державної влади, органів місцевого самоврядування та комплексного веб-порталу електронного урядування для громадян та організацій. Цей портал міститиме низку публічних послуг, доступних через уніфіковане вікно, на основі функціональних критеріїв та критеріїв попиту [3].

У нинішньому суспільному кліматі дослідження теоретичних основ електронного урядування в Україні має вирішальне значення для розуміння впровадження та розвитку цього процесу. Визначення необхідних компонентів, таких як електронні послуги, електронне урядування, електронна демократія та електронна комерція, має важливе значення для аналізу ключових аспектів і залучених інструментів [4].

Щоб державна адміністрація країни могла ефективно працювати, вона має постійно оновлюватися відповідно до сучасної практики. Це й вивчення зарубіжного досвіду впровадження електронного урядування для вдосконалення адміністративних послуг, прийняття управлінських рішень, електронної взаємодії влади, бізнесу та громадян. Кінцевою метою електронного урядування є вирішення трьох ключових напрямків: оснащення державного апарату ефективними інструментами, надання громадянам і підприємствам доступу до електронних послуг та оптимізація взаємодії між усіма сторонами [2].

Оцінка, моніторинг та аналіз електронного урядування та розвитку інформаційного суспільства спираються на національні тенденції [5]. Існують численні системи індикаторів для вимірювання належного рівня розвитку електронного урядування та інформаційного суспільства. Ці системи, так чи інакше, працюють на двох індикативних системах, а саме WSIS і SIBIS.

Зараз для оцінки, моніторингу та аналізу стану електронного урядування та інформаційного суспільства використовується понад 20 індексів. Регулярний аналіз, моніторинг та оцінка прогресу у впровадженні електронного урядування є важливими для ефективного управління та розвитку. Це дозволить відстежувати результативність заходів, виявляти проблемні зони та вчасно коригувати державну політику. Востаннє загальнонаціональний аналіз електронного урядування проводився у 2013 році Національним центром електронного урядування на замовлення Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України [6].

Досягнення справжнього структурного прогресу в критичних сферах, таких як громадська безпека та захист, вимагає методичного виконання загальнонаціональних ініціатив цифрової трансформації. Такі ініціативи дозволяють захистити здоров'я та благополуччя кожного громадянина, покращити його доступ до екстреної допомоги та підвищити загальну якість медичного обслуговування [1].

Органи державного управління мають належні умови для переходу на електронні методи з високим рівнем електронної готовності. Основна увага

зосереджена на залученні громадськості до методів електронного урядування, просуванні електронної демократії та наданні адміністративних та публічних електронних послуг кінцевим користувачам. Щоб не відставати від сучасних тенденцій електронного урядування, важливо порівнювати електронну готовність органів державної влади з лідерами цифрової трансформації, такими як Національна служба здоров'я України, Пенсійний фонд України, Державна податкова служба, НАБУ, МВС. Впровадження механізму інформаційної підтримки електронного урядування сприятиме цифровій інклюзії та покращить відповідність електронного статусу органів державного управління [4]. Цифровізація є домінуючим напрямком державної політики, що включає модернізацію механізмів державного управління та місцевого самоврядування. Реалізація такого підходу необхідна для підвищення якості надання адміністративних послуг. Як наслідок, практичне застосування цих принципів стало життєво необхідним для розробки відповідних напрямів державної політики у сфері державного управління.

Таким чином, поява електронного урядування та цифрової демократії може революціонізувати взаємодію державного сектора з громадянами та місцевими громадами. Віддаючи пріоритет прозорості, підзвітності та антикорупційним заходам, ці технології можуть посилити важливість відносин між урядом і громадянами. Водночас комунікаційні технології можуть повністю розкрити потенціал електронного урядування для регіонального розвитку та сприяти відкритим відносинам між громадськістю та самоврядними територіальними громадами. Це створює основу для здійснення цифрової трансформації через державну владу та участь представників.

Список використаної літератури:

1. Антонова Л., Мохова Ю. Удосконалення механізмів електронного урядування в Україні в умовах цифрових перетворень. *Public Administration and Regional Development*, 2022. № 15. С.10-29.
2. Детермінанти розвитку публічного управління та адміністрування в Україні: монографія / за заг. ред. Н. С. Орлової. Харків: Право, 2020. 264 с.
3. Мохова Ю.Л. Розвиток електронного урядування України в умовах цифрових перетворень: монографія. Київ : ВД «Освіта України», 2021. 434 с.
4. Пігарев Ю., Костенюк Н. Діджиталізація публічного управління як чинник цифрової трансформації України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 2. С. 92-96.
5. Разумей Г. Ю., Разумей М. М. . Діджиталізація публічного управління як складник цифрової трансформації України. 2020.
6. Шевченко О.О., Бутов Д.О., Леонтьєв А.Л. Модернізація системи публічного управління в умовах децентра- лізації влади: питання цифрового та інклюзивного місцевого розвитку. *Право та державне управління* : зб. наук. праць. 2021. Вип. № 4. С. 96-101.

УДК 339.138(075.8)

*Кльован А.
студентка гр. БЕМ-820к
Савченко О.*

*к.е.н, професор кафедри економіки бізнесу
і міжнародних економічних відносин,
Перерва П. Г.*

*д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу
і міжнародних економічних відносин,*

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

РОЛЬ КРЕАТИВНИХ ІННОВАЦІЙ І SMART-ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Сучасні креативні інновації та технічний прогрес є основною сполучною ланкою між усіма елементами суспільства. Існує думка, що сучасний світ неможливо уявити без звичних та майбутніх нововведень. Воно засноване на тому, що наукова спільнота стала головним двигуном економічного розвитку та SMART-технологій. Слово «SMART» відноситься до «технології самоконтролю, аналізу та звітності». SMART-технології – це технології, які використовують штучний інтелект, машинне навчання та аналіз великих даних, щоб забезпечити когнітивну обізнаність об'єктів, які в минулому вважалися неживими.

Інноваційні процеси вивели світове співтовариство на новий, вищий рівень розвитку [1-5]. Рівень інновацій можна як результат інновацій, який втілюється у новому і вдосконаленому продукті, представленому над ринком. Новий етап еволюції переважно характеризується глобальною структурою економічного підйому. Це з зміною взаємодії центрів економічної активності та зростанням значення регіональної інтеграційної структури. У майбутньому розвиток світової економіки підтримуватиме баланс між процесами глобалізації та регіоналізації, що стане відповіддю на зростаючу напруженість між центрами сили, накопичення дисбалансів у світі бізнесу та у фінансовій сфері.

Перехід світової економіки на новий етап технологічного розвитку характеризується створенням та використанням цифрових інформаційно-комунікаційних технологій, робототехніки та біотехнологій у всіх сферах життя. Інноваційний процес поділяється на такі етапи, як дослідження, розробки та інновації. Інноваційна діяльність створюється з урахуванням фундаментальних чи прикладних досліджень. І навпаки, дослідження розвиваються за рахунок збільшення інновацій за допомогою різноманітних інструментів. У той же час збирається науково-технічна інформація, яка може стати основою для подальшого розвитку досліджень та SMART-технологій. Таким чином, можна сказати, що підкреслюється не лише важлива роль наукових інновацій у всій економіці, а й залежність цих двох сфер людської діяльності – вплив розвитку SMART-технологій на науку.

Інновації та SMART-технології дуже впливають на економіку. Неможливо розглянути весь рівень їх використання. Інновації, безумовно, дають прибуток. Продукція відрізняється високою якістю, у той час як кількість продукції, що випускається, зростає.

SMART-технології впливають на конкурентоспроможність окремої людини чи організації. Конкурентна перевага - це здатність знаходити нові ринки, виробляти нові продукти та знаходити нові способи виробництва товарів. Якщо підприємство має інновації, на які є попит на ринку, це буде його конкурентною перевагою доти, доки не будуть створені нові, що володіють перевагами [2]. Одним із головних завдань держави є забезпечення розвитку фундаментальних досліджень у галузі інноваційної економіки, внаслідок чого відбувається збільшення наукового потенціалу. Проте наукова робота потребує фінансових ресурсів, і державна підтримка її фінансування є дуже важливою. Важливі дослідження та технології не можуть бути досягнуті без державної підтримки та бюджетних ресурсів. Роль держави у створенні інноваційної економіки дуже широка, крім фінансування наукової діяльності, вона також зацікавлена у правовому регулюванні зростання інновацій, у їх впровадженні та комерціалізації. Держава має можливість змінити процес інновацій, що робить його об'єктом масового виробництва. Необхідність регулювання інноваційного процесу дуже важливий, враховуючи його значення для соціально-економічного розвитку країни.

Інновації та SMART-технології стимулюють: довгострокове економічне зростання. Інновації були передньому плані індустріального суспільства. На зорі постіндустріального та інформаційного суспільства інновації міцно утвердилися як основний чинник економічного зростання в кожній країні. Інновації торкаються всіх аспектів життя суспільства, включаючи його економічну складову; створення нових секторів економіки. З погляду глибини запропонованих змін, інновації можуть бути радикальними (радикальна пропозиція нового продукту чи послуги, спосіб вирішення проблеми тощо) та покращуючими (існуючі продукти, послуги тощо). Розвиток нових секторів економіки сприяє фундаментальним інноваціям; проникнення культур та економік різних країн; - збільшення частки ринку, розширення потенційних покупців як нових сегментів ринку, стабілізація та зміцнення ринкових позицій; зниження виробничих витрат за рахунок більш економічних технологій, що дозволяють знизити споживання води, енергії і таке ін.; підвищення якості продукції, що випускається. Технологічний або інноваційний продукт, який сприяє створенню нових або покращених характеристик продукту, пропонуючи кращий сервіс, якого потребує людина; задоволення людських потреб. Будь-яка реальна інновація більшою чи меншою мірою допоможе задовольнити потреби людей.

Інновації в фундаментальних дослідженнях, зрештою, також знайдуть свій відбиток у корисних дослідженнях, цим опосередковано задовольняючи потреби людини [3]. Також інновації та SMART-технології сприятливо впливають на зростання життя населення. У цьому вся аспекти можна назвати кілька моментів: інновації приносять прибуток, що зрештою впливає доходи

фізичних осіб; впровадження споживачами інновацій для поліпшення умов життя, що сприяють благополуччю життя людини (прикладом такої інновації вважатимуться створення побутової техніки); винахід нових засобів комунікації. В цей час, SMART-технології уже не представляються новиною. Складнощі їх впровадження в нашій країні виходять з неповного розуміння перспектив та можливостей цих технологій, а також відсутністю у деяких організацій технічних можливостей. Для вирішення цієї проблеми можна рекомендувати розробку ефективної стратегії впровадження SMART-технологій на практиці, що також передбачає підготовку кваліфікованих спеціалістів даної галузі та покращення матеріально-технічного забезпечення. Це дозволить нашій країні більш успішно конкурувати на світовому ринку, а також виробляти SMART-продукцію для впровадження її у суспільне життя.

Отже, слід зазначити, що з особливостей інноваційної діяльності кожна окрема інновація змогла уявити свій власний набір функцій, що вона виконує. Роль креативних інновацій та SMART-технологій у сучасному світі важко переоцінити. Інновації виконують економічні та соціальні функції, охоплюють усі аспекти життя суспільства та допомагають вирішувати особисті проблеми.

Список використаних джерел:

1. Tkachova N., Kobielieva T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept [Electronic resource]. *International Marketing and Management of Innovations: Global Sci. E-Journal*. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p. URL: http://immi.ath.bielsko.pl/wp-content/uploads/IMMI_2021_07.pdf

2. Перерва П.Г., Маслак О.І., Кобелева Т.О., Кучинський В.А., Ілляшенко С.М. Аутсорсинг патентних, логістичних та інформаційних послуг як інструмент підвищення ефективності управління інтелектуальною власністю на промисловому підприємстві // *Вісник НТУ «ХП»*: зб. наук. пр. Екон.науки. Харків: НТУ «ХП», 2021. № 2. С. 21-26. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/55057>

3. Перерва, П., Маслак, О., Кобелева, Т., Кучинський, В., Ілляшенко, С. (2021). Ефективність інформаційних технологій в управлінні інтелектуальною власністю промислового підприємства. *Вісник НТУ «ХП» (економічні науки)*, (1), 53–58. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2021.1.53>

4. Кобелева Т.О., Витвицька О.Д., Перерва П.Г., Ковальчук С.В. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності // *Вісник НТУ «ХП» (економічні науки)* : зб. наук. пр. Харків: НТУ «ХП», 2022. № 1. С. 52-57. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60492>

5. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Формування інноваційної та інвестиційної політики промислового підприємства на засадах збалансованої системи показників // *Вісник НТУ «ХП»*: зб. наук. пр. Темат. вип. : *Технічний прогрес та ефективність виробництва*. Харків: НТУ «ХП», 2015. № 59 (1168). С. 96-100. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/20638>

УДК 005.6:005.3

*Козлова В.
доцент кафедри управління та організаційного розвитку, директор МВА,
Український Католицький Університет, м. Львів*

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА УХВАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Поточна діяльність та стабільний розвиток організації у майбутньому нерозривно пов'язані з процесами прийняття управлінських рішень, які мають забезпечити досягнення поставлених цілей. Складність та мінливість середовища, в якому працюють сучасні організації, роблять здатність приймати правильні рішення в потрібний час особливо важливою.

У загальному вигляді рішення пов'язане з прийняттям вибору, вирішенням виникаючих проблем, постановкою цілей і напрямків дій, а також визначенням методів і шляхів їх досягнення. Прийняття рішень як мистецтво здійснювати найкращий вибір з точки зору можливих переваг і потенційних ризиків має ключове значення для ефективності управління організацією та формування її майбутнього. Невизначеність середовища призводить до ускладнення процесу прийняття рішення, потребує компетенцій управлінця здобувати, відбирати і належним чином аналізувати достовірну актуальну інформацію для генерування знань щодо вирішення проблемної зони управління. [5].

В загальному сенсі рішення можна тлумачити як результат цілеспрямованого вибору з альтернативних можливостей, що створює реальний шанс обрання кращого результату [3]. В окремих випадках рішення пов'язане зі змінами як результатом вибору, наприклад щодо зміни організаційної структури, профілю діяльності чи організаційно-правової форми організації. В іншій ситуації зміни інституційного середовища можуть спонукати до дій, які не завжди ідентифікуються як результат добровільної ініціативи [1]. Отож, залежно від каузативного спонукання, управлінські рішення можна розглядати як чин свідомого вибору альтернативних варіантів або як адаптаційний відгук на конкретні зміни у середовищі з метою уникнення небажаних наслідків.

У науковому середовищі поняття прийняття управлінського рішення зазвичай розглядають у двох сенсах. У широкому розумінні його трактують як комплексний процес, що послідовно охоплює: накопичення (з оцінкою) інформації, визначення проблеми, формулювання та оцінювання варіантів її вирішення, прогнозування наслідків рішення, застосування обраного критерію відбору, ухвалення рішення, аналіз інформації щодо його виконання [4]. У вузькому розумінні прийняття управлінського рішення є вольовим обранням одного з можливих варіантів вирішення проблеми менеджером [2]. На наше переконання, раціональне управлінське рішення – це результат усвідомленого аналізу сутності проблеми і глибоких міркувань, спрямованих на вибір варіанту дій, який забезпечить досягнення поставлених економічних, соціальних та морально-етичних цілей з врахуванням наявних ресурсів, фінансових можливостей та інституційних обмежень.

Характерною рисою процесу прийняття управлінських рішень є функція

вигоди або переваг. Тут виникає дилема належності вигоди – якою мірою вигода буде відчутною для керівника (бенефіціарів) чи організації цілому. Важливим також є розуміння, чи набуваються лише економічні переваги, чи береться до уваги і соціальний та етично-моральний контекст. Інші дилеми можуть стосуватися оцінки переваг з погляду ефективності заходів. Загалом вважається, що ефективність є мірою виконання завдання або досягнення мети [2]. Водночас, цілі мають досягатися шляхом етичних та соціально відповідальних дій. В умовах війни і післявоєнного відновлення особливо важливо, щоб питання відповідальності бізнесу публічно відображались в управлінських рішеннях. На жаль, через можливість уникнення відповідальності за негативні наслідки прийнятих неефективних чи протиправних рішень, до цих питань в управлінській практиці не завжди ставляться належним чином.

Розглядаючи управлінське рішення як результат інтелектуальної праці, зазначимо, що найважливішими компетенціями вбачаємо здатність системно мислити та генерувати інтегрований пакет знань на основі релевантної інформації щодо усвідомлення проблеми (відхилення від бажаного стану), фактичних джерел розбіжностей, взаємозв'язків з іншими функціональними сферами організації та у контексті відносин із зовнішнім середовищем. Зауважимо, що визначення небажаних ситуацій, пов'язаних з поточним функціонуванням організації, зазвичай не є складним завданням, оскільки такі знання можна отримати за допомогою аналізу відкритої інформації (до прикладу, фінансової звітності). Більш складним є отримання знань щодо якісних аспектів, організаційної поведінки та сформованих комунікаційних мереж, які доволі складно охопити системно.

У новітній науковій літературі достатньо представлені міркування щодо ключових аспектів прийняття правильних управлінських рішень [1-5], однак аналіз управлінської практики свідчить про наявність неврахованих впливів. Наголошуючи на ключовій ролі знань, зазначимо, що перетворення ідей у знання є основою для спрямування наших мисленневих процесів під час прийняття рішень. В мисленні, орієнтованому на досягнення конкретної мети, зазвичай виділяють три основні функції: аналіз, синтез і оцінку. На нашу думку, не менше значення у цьому процесі належить підсвідомості та емоціям, які впливають на раціональне, аналітичне мислення. Емоції впливають, посиляючись на ієрархію цінностей, впливаючи на модифікацію оцінок і швидкість обробки інформації під час процесу прийняття рішень, вони також викликають оцінку того, що їх викликало. Робота в умовах дефіциту часу, страх помилки, стрес, спричинений загальною невизначеністю щодо очікуваних наслідків рішень і здійсненого вибору, є загальними факторами впливу в процесі прийняття рішень.

З точки зору досліджуваної проблеми доцільно з'ясувати інші чинники (рис. 1) впливають на реальні установки та поведінку менеджерів під час прийняття рішень на практиці.

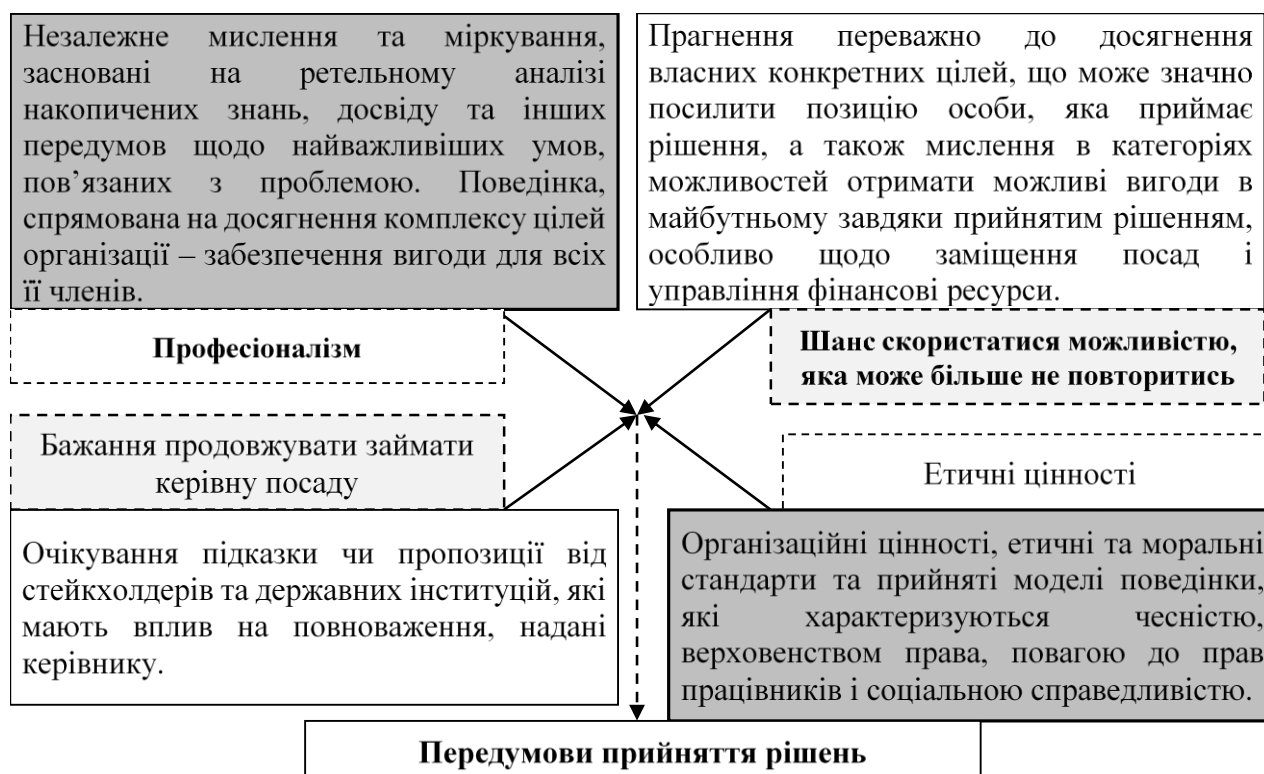

Рис. 1. Синергетичний ефект факторів впливу на управлінські рішення
Джерело: власні дослідження

Таким чином, в процесі прийняття управлінських рішень необхідно враховувати ряд факторів, які стосуються вибору. Рішення можуть прийматися в межах владних повноважень і компетенції, мають відповідати чинному законодавству. Обираючи значущі з точки зору досягнення поставлених цілей організації переваги в контексті поточної діяльності та у перспективі розвитку, слід зважати на етичні аспекти та соціальну відповідальність організації.

Список використаних джерел:

1. Брюховецька М. С. Управлінське рішення та фактори, що впливають на процес його прийняття й реалізацію. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. Вип. 4. С. 3-6. <https://doi.org/10.15421/391901>.
2. Свидрук І. І. Новітні управлінські підходи до креативної мотивації працівників. *Вісник ХДУ. Серія Економічні науки*. 2020. № 38. С. 42-45. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2020-38-7>.
3. Шульга О. А. Методичні засади прийняття управлінських рішень. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 22. С. 54-58. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/22.9>.
4. Abubakar A. M., Elrehail H., Alatailat M. A., Elçi A. Knowledge management, decision-making style and organizational performance. *Journal of Innovation & Knowledge*. 2019. Vol. 4(2). P. 104-114. <https://doi.org/10.1016/j.jik.2017.07.003>.
5. Yazdani M., Zarate P., Kazimieras E., Turskis Z. A combined compromise solution (CoCoSo) method for multi-criteria decision-making problems. *Management Decision*. 2019. Vol. 57(9). P. 2501-2519. <https://doi.org/10.1108/MD-05-2017-0458>.

УДК 338.242.002.8:628.477:330.837

*Колодійчук І.
д.е.н., с.н.с.,
старший науковий співробітник відділу регіональної екологічної політики та
природокористування,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»,
м. Львів*

ІНСТИТУЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

Реформування системи управління відходами в Україні характеризується розробкою нових підходів до її функціонування, потребою нововведень, введенням відповідних управлінських процесів, зміною управлінських структур, що вимагає комплексного характеру виконання окреслених завдань. Ці зміни повинні відповідати європейським вимогам у сфері поводження з відходами, передбачати широке застосування відповідних норм і стандартів. Головне – необхідно подолати існуючий розрив між інституційною та функціональною підсистемами для досягнення поставлених цілей, успішної реалізації визначених завдань.

Впродовж останніх років законодавча база про відходи активно реформується: прийнято Національну стратегію управління відходами і Національний план управління відходами до 2030 року, Закон України про управління відходами, визначено до розроблення чимало секторальних законопроектів.

Правове регулювання матиме вплив лише в тому разі, якщо дотримання законодавчих ініціатив виконуватиметься й належним чином контролюватиметься. Формування регіональної системи управління відходами, спроможної адекватно реагувати на сучасні виклики у цій сфері та виконувати стратегічні завдання, пов'язане з об'єктивною необхідністю її структурно-функціонального забезпечення. Чинне законодавство про відходи та практика поводження з ними формують особливості інституційної структури управління конкретними видами відходів, визначають обов'язки та повноваження учасників системи на національному, регіональному та місцевому рівнях. Актуальність окресленого питання для України зумовлюється як її інтеграцією до європейських структур, так і необхідністю вдосконалення системи управління відходами, зокрема на регіональному рівні.

Незважаючи на актуальність проблеми для України, науковці здебільшого розглядають управлінські аспекти загалом і дотично вивчають питання інституційного компоненту на регіональному рівні. Ця проблематика була у центрі уваги таких вчених, як Ігнатенко О. П. [1], Самойлік М. С. [2], Хижнякова Н. О. [3].

В контексті розгляду системи управління відходами термін управління використовують, зокрема, як характеристику організаційно-розпорядчої діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування і визначають

як процес планування, організації, мотивації та контролю, необхідний для того, щоб сформулювати та досягти цілей системи. Метою управління у сфері поводження з відходами є реалізація законодавства, контроль за додержанням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів в контексті дотримання ієрархії відходів, раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у сфері поводження з відходами.

Чинне законодавство про відходи формує особливості інституційної структури управління конкретними видами відходів, визначає обов'язки та повноваження учасників системи на національному та місцевому рівнях. Управління (керування) у сфері поводження з відходами здійснює система органів:

1. Органи загальної компетенції: Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Президент України, Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації.

2. Державні органи спеціальної компетенції: Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Державна екологічна інспекція України, Міністерство розвитку громад та територій України. Вони мають статус центральних органів виконавчої влади з наявністю всіх притаманних таким органам ознак.

3. Органи місцевого самоврядування: обласні ради, Київська і Севастопольська міські ради, районні ради, районні в містах ради, сільські, селищні, міські ради.

4. Органи внутрішньогосподарського управління: загальні збори членів підприємств, установ та організацій у сфері поводження з відходами, правління цих підприємств.

3. Громадське управління.

Система управління відходами націлена на упорядкування відносин у сфері поводження з ними з метою вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем розвитку територій. Ефективності рішень досягають за рахунок узгодженості управлінських дій на різних рівнях управління: макро-, мезо- та мікрорівні. Причому кожен із цих рівнів має своє змістовне наповнення у процесі дослідження системи і для реалізації її цільової функції необхідно розглядати ієрархічний взаємозв'язок та взаємозалежність по управлінській вертикалі – від центрального рівня управління до конкретного суб'єкта господарювання, і навпаки. Прийняття рішень на макрорівні повинно базуватися на емпіричній оцінці базового рівня щодо практичної реалізації управлінських функцій підприємств і подальшому усуненні виявлених протиріч через внесення змін у нормативно-законодавчі акти. Неузгодженість ієрархічних комунікацій спричинить дисонанс у діях елементів системи, а тому важливо організувати інформаційний взаємозв'язок, який за формою й змістом дасть змогу вчасно приймати узгоджені управлінські рішення на різних рівнях, що забезпечать синергетичний ефект.

До компетенції структурних підрозділів спеціально уповноважених органів виконавчої влади на місцях належать функції обліку, моніторингу, контролю

потоків відходів, координації діяльності структур у цій сфері, інформаційно-аналітичні та дозвільні процедури, стимулювання діяльності господарюючих суб'єктів. Компетентними органами, що ухвалюють рішення та здійснюють функції контролю є місцеві державні адміністрації, територіальні органи Державної екологічної інспекції, Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державного управління статистики України. До делегованих повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері поводження з відходами належать: визначення території для складування, зберігання або розміщення виробничих, побутових та інших відходів відповідно до законодавства.

Загалом базовою одиницею у системі управління відходами є регіон – об'єднаний майданчик окремих районів, областей або їхніх частин у питаннях вирішення проблеми утилізації відходів із перспективою їхнього перетворення на економічний ресурс. Регіон є проміжною ланкою між центральними органами управління і місцевими громадами та підприємствами, має достатньо управлінських важелів, може виступати суб'єктом законодавчої ініціативи через систему представництва у центральній владі.

Список використаних джерел:

1. Ігнатенко О. П. Інвестиційне значення побутових відходів у сфері благоустрою населених пунктів. Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. журн. Київ : ДКС Центр, 2014. № 11. С. 139–143.
2. Самойлік М. С. Економічна модель розвитку сфери поводження з твердими відходами регіону з урахуванням екологічних факторів. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2014. № 1. С. 82–87.
3. Хижнякова Н. О. Обґрунтування проектів комплексного перероблення побутових відходів. Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка»: Логістика. 2003. № 472. С. 522–526.

УДК 332.2:631.95

*Кошкалда І.
д.е.н., професор, завідувач кафедри управління
земельними ресурсами та кадастру,
Федорова А.
асистент кафедри управління земельними ресурсами та кадастру,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ І ВИКОРИСТАННЯМ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Визначення терміну управління земельними ресурсами не має чіткого визначення та не закріплено законодавчо. Проте з огляду на попередні дослідження можна зробити висновок, що управління земельними ресурсами – це систематичний, свідомий, цілеспрямований процес прийняття рішень щодо забезпечення раціонального використання та охорони земель.

Згідно ст. 1 закону України «Про охорону земель» земельні ресурси – це сукупний природний ресурс поверхні суші як просторового базису розселення і господарської діяльності, основний засіб виробництва в сільському та лісовому господарстві. Відповідно управління земельними ресурсами має охоплювати усю різноманітність і складність суспільних відносин – від правового до економічного, екологічного, соціального та інших видів управління [1].

Екологічний аспект – це елемент діяльності або продукції, який взаємодіє з навколишнім середовищем.

Раціональне використання земельних ресурсів має базуватись на дотриманні екологічної складової: охорона і розумне використання земель та виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції.

З початку 2022 року стан земельних ресурсів України можна охарактеризувати таким, що викликає занепокоєність, оскільки відбулося порушення екологічно збалансованого співвідношення між категоріями земель, зменшення території унікальних степових ділянок, надмірна розораність території та порушення природного процесу ґрунтоутворення. Також викликає занепокоєння стан земель, які потерпають від російської агресії.

У сфері охорони навколишнього середовища та природних ресурсів є низка проблем: деградація земельних ресурсів, значний рівень забруднення земель, внаслідок чого збільшується кількість та масштаби надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру. Площі деградованих та малопродуктивних земель коливаються в межах від 8 до 10-15 млн. га, з них підлягають консервації понад 1,1 млн. га та потребують рекультивації 143,4 тис.га. Щорічні збитки від основних видів ґрунтової деградації становлять близько 40-50 млрд. грн [2].

В наслідок повномасштабної війни в Україні значно ускладнилися екологічні проблеми, що існували до її початку. Відсутність доступу до територій та об'єктів природоохоронного управління, втрата та руйнування інфраструктури, призупинення заходів контролю на період воєнного стану

негативно вплинули на можливість повноцінно реалізувати державне управління у галузі охорони довкілля та земельних ресурсів. Особливо зазнали значних пошкоджень сільськогосподарські землі: мінне забруднення та пряме фізичне пошкодження родючого шару ґрунту.

Як наслідок, усі сільськогосподарські угіддя, що знаходяться в зоні активних бойових дій або окуповані РФ, потребують ретельного огляду, велика частина з яких потребують розмінування, щоб зробити землю знову придатною для землеробства. Вартість обстеження земель з високим ризиком мінного забруднення та розмінування постраждалих територій оцінюється в 436 мільйонів доларів США [3].

Охорона та раціональне використання земель є одним із найголовніших завдань суспільства в процесі використання природних ресурсів.

Стратегічними цілями підвищення рівня екологічної безпеки передбачено зменшення впливів та наслідків зміни клімату в Україні забезпечуючи раціональне використання природних ресурсів; розвиток органічного сільського господарства, застосування практик ощадливої обробки земель із збереженням та підвищенням органічної речовини ґрунту.

Головними принципами повоєнної відбудови України мають стати: розвиток країни на засадах Європейського зеленого курсу; відновлення має слугувати потребам українців і сприяти сталому розвитку України; екологічні стандарти на всіх рівнях формування і реалізації політики у сфері охорони довкілля; ефективне функціонування і використання цільових/донорських фондів, оновлення науково-методичних підходів до використання та охорони земель, удосконалення нормативно-правової бази з урахуванням сучасної динаміки соціально-економічних та екологічних умов на території країни, зокрема трансформації земельних відносин в аграрному секторі економіки, прискорення розвитку цифрових технологій та засобів дистанційного зондування Землі.

Список використаних джерел:

1. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003, № 962-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/go/962-15> (дата звернення 11.03.2023)

2. Бавровська Н.М. Екологічні аспекти раціонального використання та охорони земель // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2022. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Zemleustriy/article/view/16593/14693> (дата звернення 11.03.2023)

3. Огляд збитків та втрат в АПК. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://kse.ua/ua/oglyad-zbitkiv-ta-vtrat-v-apk/> (дата звернення 11.03.2023)

УДК 631.15:339.138

Кубецька О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Відомо, що стратегічним напрямом розвитку підприємств аграрного сектора є інтенсифікація виробництва, що можлива лише в період поживавлення й підйому, тоді як під час криз і депресії, що характеризуються жорстким дефіцитом інвестиційних ресурсів, необхідні інші форми підтримки цілісності мікроекономічних систем.

Найбільш поширені стратегії розвитку суб'єктів господарювання в аграрній сфері з доповненою нами стратегією інтенсифікації виробництва зображено на рис.

Рис. Базові стратегії розвитку суб'єктів господарювання в аграрній сфері

Відповідно до цього, стратегія інтенсифікації виробництва є різновидом базової стратегії концентрованого зростання, використовується в періоди економічного росту й передбачає інтенсифікацію зусиль аграрних підприємств щодо виробництва продукції за рахунок додаткових вкладень, спрямованих на

впровадження досягнень науки, передової техніки і прогресивних технологій, які зумовлюють не лише зростання врожайності культур і продуктивності тварин, а і збереження родючості ґрунту на перспективу [1].

При формуванні інтенсивного типу відтворення в сільському господарстві необхідно обов'язково враховувати, що кожен напрям інтенсифікації має граничну межу використання, нехтування якою може негативно вплинути на агроекологічну систему. Тому аграрні підприємства, формуючи інтенсивний тип економічного розвитку, мають забезпечити його екологічність за такими ознаками:

- раціональне використання землі, що супроводжується збереженням і підвищенням родючості ґрунту;
- забезпечення оптимального рівня розораності земельних угідь, що унеможливить розвиток водної і вітрової ерозії ґрунту;
- дотримання вимог недопуску перевищення встановлених рівнів забруднення виробництва продукції, забезпечення її екологічності;
- дотримання встановлених правил щодо транспортування, складування та внесення мінеральних добрив, засобів захисту рослин і тварин, недопущення забруднення ними навколишнього середовища і продуктів харчування;
- забезпечення дотримання норм відведення стічних вод від тваринницьких ферм і підсобних промислових виробництв;
- правильне складування, зберігання і внесення органічних добрив;
- дотримання екологічних вимог при проектуванні, будівництві, реконструкції і введенні в дію нових будівель та споруд, зокрема, тваринницьких комплексів, меліоративних систем тощо.

Важливим показником рівня інтенсивності сільського господарства є річні виробничі витрати на гектар сільськогосподарських угідь або на голову худоби. Річні витрати сільськогосподарського виробництва включають частину вартості основних засобів у розмірі амортизації, віднесеної на собівартість продукції, а також вартість спожитих оборотних засобів, у тому числі й оплату праці. Цей показник залежно від об'єкта інтенсифікації може характеризувати рівень інтенсивності всього сільського господарства або окремих його галузей [2].

Рівень інтенсивності сільського господарства характеризується і таким показником, як затрати живої праці з розрахунку на гектар земельної площі або голову худоби. Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва здійснюється на основі широкого використання досягнень науково-технічного прогресу, що сприяє впровадженню комплексної механізації та автоматизації виробничих процесів, підвищенню продуктивності праці. Тому, на відміну від інших показників, затрати праці на одиницю земельної площі або голову тварин у процесі інтенсифікації закономірно зменшуються. Це відображає відповідні зміни у співвідношенні затрат уречевленої й живої праці з підвищенням технічної озброєності сільського господарства.

Досягнення високої ефективності додаткових вкладень пов'язано не лише з підвищенням рівня витрат із розрахунку на гектар земельної площі, а також зі

створенням для цього відповідних економічних умов і можливостей господарювання через систему ринкових відносин та розвитку аграрної інфраструктури.

Тож, стратегія інтенсифікації передбачає нарощення обсягів виробництва продукції завдяки підвищенню ефективності використання виробничих потужностей, змін технології та технічного оснащення. На стадії зрілості товару рекомендованими будуть виробничі стратегії модифікації та диверсифікації.

Список використаних джерел:

1. Ковтун О. І. Стратегія підприємства : навч. посібник [3-тє вид.]. Львів : «Новий світ – 2000», 2007. 324 с.
2. Verkhoglyadova, N, Kononova, I, Morozova, Ye, Kubetska, O, Kovalenko-Marchenkova, Ye. Management of structural changes in the system of economic formation of sustainable development. *Natsional'nyi Hirnychyi Universytet. Naukovyi Visnyk*; Dnipropetrosk Изд. 2, (2022): 135-140. DOI:10.33271/nvngu/2022-2/135

УДК 343.72

*Левковець Н.
к.е.н., доцент кафедри фінанси, облік і аудит,
Національний транспортний університет, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ШАХРАЙСТВА

Останнім часом в Україні шахрайство набуло поширення і характеризується зміною форм, видів і способів. З економічними перетвореннями в країні, розвитком ринкових відносин пов'язано проникнення шахрайства до сфери підприємницької діяльності: інвестиційної, довірчої, страхової, банківської.

Криміналістична характеристика поняття «шахрайства» розкрита в ст. 190 Кримінального Кодексу України (заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою).[1]

Розслідування шахрайства має ряд особливостей, обумовлених декількома обставинами.

По-перше, обстановка здійснення шахрайства в значній мірі відрізняється від обстановки здійснення інших злочинів.

При здійсненні шахрайства потерпілі якийсь час, іноді досить значне, перебувають із шахраями в спокійній обстановці, тут немає насильства, потерпілий ще не знає, що його обманюють. Тому після здійснення злочину обмануті можуть дати більш-менш повний опис зовнішності шахрая. Це у свою чергу дозволяє максимально використати криміналістичні обліки.

По-друге, риси особистості шахрая відрізняються від інших злочинців, ціль яким та ж що й шахраїв, наприклад, злодіїв, грабіжників.

По-третє, найчастіше шахрайства проти особистої власності громадян відбувається тільки тому, що самі потерпілі поводяться неправильно. [2]

Іноді вони зайво довірливі, простодушні й у такий спосіб дозволяють обдурити себе, іноді їхні вчинки суперечать нормам моралі - потерпілі проявляють жадібність, жадібність, прагнуть нечесним шляхом обійти існуючі порядки торгівлі, надання послуг і в результаті стають жертвами спритних шахраїв.

Сприяє здійсненню шахрайства й відсутність пильності, неухважність, а іноді халатне відношення деяких посадових осіб до своїх службових обов'язків. У результаті шахраї нерідко шляхом обману заволодівають державним або громадським майном. Слідчий повинен ураховувати зазначені обставини й будувати допит потерпілих таким чином, щоб одержати від них правдиві показання.

Розповсюдженими способами шахрайських зазіхань на державне або громадське майно є наступні:

1. Заволодіння державним майном шляхом незаконного одержання державних пенсій або інших виплат з органів соціального забезпечення за допомогою фіктивних документів про стаж роботи й заробіток. Досить часто такі фіктивні документи виготовляються не самими винними, а здобуваються

або в посадових осіб відповідних організацій у чинність "дружніх" або "родинних" послуг, а іноді за хабар. Відомі випадки подання винними свідомо неправдивих відомостей про їхній стаж і заробіток, повідомлюваних іншими особами (наприклад, свідоцтво в суді про стаж роботи).

2. Заволодіння державним майном шляхом придбання тих або інших товарів у кредит і відхилення від оплати суми, що залишилася.

Найчастіше в цьому випадку шахраї користуються фіктивними або краденими документами - паспортами, довідками з місця роботи й ін.

3. Заволодіння державним майном шляхом одержання тих або інших речей у прокат по підроблених або крадених документах і наступному присвоєнні цих речей.

4. Заволодіння державним або громадським майном шляхом одержання цього майна по фіктивних документах, використання недоглядів посадових осіб, що помилково відпустили більше чим впливала кількість майна, а також одержання майна за іншу особу. [3]

Із шахрайських зазіхань на особисте майно громадян найпоширеніші:

1. Заволодіння чужим майном шляхом вручення покупцеві предмета, зовні схожого на що призначався, на думку покупця, до продажу (продаж речової "ляльки»).

2. Заволодіння чужим майном шляхом продажу виробів з кольорових металів або зі шліфованого скла замість виробів із благородних металів або дорогоцінних каменів ("формазон").

3. Заволодіння чужим майном шляхом обрахування потерпілого при розміні великих купюр грошей або при покупці якої-небудь речі ("ламання").

4. Заволодіння чужим майном шляхом підкидання "цінностей" і наступної участі в їх "поділі" ("підкидка").

5. Заволодіння чужим майном під приводом надання різних послуг у придбанні якого-небудь майна.

6. Заволодіння чужим майном шляхом видачі себе за інше особи, наприклад, за працівника міліції ("самочинний обшук" і "розгін").

7. Заволодіння чужим майном шляхом нечесної гри в карти, ("шулерство"), шляхом гадання, знахарства. [4]

Найбільш типовими слідами здійснення шахрайства є:

- грошові й речові "ляльки",
- фальшиві коштовності,
- різні документи, складені шахраями,
- а також показання потерпілих і очевидців злочину.

Розглянемо нові шахрайські схеми під час війни. [2, 4]

Під виглядом евакуаційних перевезень громадян шахраї просять передплату на картку, однак взятих на себе зобов'язань не виконують і просто зникають.

Купуйте квитки на потяги чи автобуси лише на офіційних онлайн-ресурсах. У разі перевезень приватними авто незнайомими особами наполягайте на передплаті готівкою в момент відправлення, не перераховуйте їм кошти авансом.

Публікують фейкові оголошення про готовність здати в оренду переселенцям квартири у безпечних регіонах і просять внести передплату на картку, а після отримання коштів відключають відповідний номер.

Намагайтеся перевірити таких "надавачів послуг" кількома способами. Якщо у місті, де ви плануєте винайти житло, у вас є знайомі, попросіть особисто перевірити житло за адресою та за можливості познайомитися із орендодавцями. Крім того, спробуйте "забронювати" квартиру з обіцянкою переказати кошти найближчим часом, а потім зателефонувати з цим же проханням з різних номерів. Якщо вам навіть не згадають в розмові, що в них вже є "бронь", велика ймовірність, що це шахраї.

Роблять фейкові оголошення зі збору грошей на лікування дітей, які нібито постраждали від військової агресії. Є випадки, коли шахраї знаходять фото потерпілих людей в Інтернеті і збирають гроші на допомогу "постраждалим".

Створюють фішингові (шахрайські) сайти, які схожі на сайти справжніх благодійних фондів, де нібито можна переказати кошти на підтримку Збройних сил України.

Через фішингові сайти шахраї викрадають гроші, паролі, секретні карткові реквізити та персональні дані. Сайти візуально схожі на сайти справжніх благодійних фондів, але відрізняються адресою сайту.

Перевіряйте правильність назви сайтів, на які переходите та де вводите свої персональні дані. Адреси справжнього та шахрайського сайту можуть бути схожі за винятком одного чи кількох символів. Якщо ви отримали посилання на сайт благодійного фонду в месенджері, SMS чи на e-mail або побачили відповідне посилання в публікації в соціальних мережах не від офіційного джерела, не переходьте за посиланням. Краще введіть у пошуковій системі назву необхідного сайту і лише тоді переходьте на вебресурс.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний Кодекс України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Economic and Legal Foundations of the Transformations in Conditions of Financial Globalization, monograf/ edited by Yu. Pasichnyk - *Yunona Publishing, New York, USA*, 2018. 183-192 p.
3. Levkovets, N., Ilchenko, V., Boiko, S., Masalitina, V., Tesliuk, N. (2023). Risk-Oriented Approach to Financial Security of Motor Transport Enterprises. In: Alareeni, B., Hamdan, A. (eds) *Explore Business, Technology Opportunities and Challenges After the Covid-19 Pandemic. ICBT 2022. Lecture Notes in Networks and Systems*, vol 495. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-08954-1_91
4. Шапочка С. В. Шахрайство – корисливий злочин проти власності: історія та сьогодення/С. В. Шапочка // *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 9

УДК 332.146.2

*Марченко О.
д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки
та готельно-ресторанного бізнесу,
Сальнікова М.
викладач кафедри економіки та готельно-ресторанного бізнесу,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя*

ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Туристична сфера здійснює істотний вплив на соціальний та економічний стан держави та її регіонів. Вона не тільки залучає до виробництва туристичного продукту більшість галузей економіки – таких, як будівництво, транспорт, зв'язок, комунальне, сільське господарство, легку та важку промисловість, – а й стимулює їх розвиток

Успішний розвиток туризму в державі надає широкі можливості для забезпечення зайнятості населення за рахунок створення нових робочих місць. Завдяки туризму розвиваються місцеві об'єкти та інфраструктура, впроваджуються культурні та історичні традиції. Він сприяє покращенню збалансованості економіки, будучи потужним об'єднавчим фактором щодо досягнення взаєморозуміння між різними мовними та релігійними групами, укріплення національної єдності та культурної інтеграції.

Створення будь-якої форми бізнесу потребує чіткого регламентування, туристичний бізнес потребує ліцензування, вибору напрямку діяльності. В багатьох країнах світу велика увага приділяється розвитку туризму як галузі, яка дозволяє за короткий час відтворити місцеву інфраструктуру [1], наповнити місцеві бюджети та підвищити рівень зайнятості місцевого населення з підвищенням рівня життя.

Для з'ясування питань нормативного регулювання необхідно зрозуміти що таке «туризм». Згідно з визначенням Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО), туризм є похідним від французького *tour* (прогулянка, поїздка) і є подорожжю у вільний час; це один із видів активного відпочинку.

Аналізуючи поняття туризм з точки зору господарського права та економіки ми виокремили думки деяких науковців і представили у вигляді таблиці.

Основним джерелом регулювання та здійснення туристичної діяльності, що і базується на чіткій правовій основі, яку становить Конституція України [5] – де зазначається, що кожна людина має право на відпочинок, міжнародно-правові акти у сфері туристичної діяльності, Закон України «Про туризм» [6] - визначає загальні правові, організаційні, виховні та соціально-економічні засади реалізації державної політики у сфері туризму, всебічно регламентує туристичну діяльність в Україні, створює умови для стимулювання ділової активності суб'єктів туристичного підприємництва, забезпечує оптимальний

Правове та економічне тлумачення поняття «туризм»

Автор	Тлумачення поняття «туризм»
Н. О. Ган	Під туризмом розуміє тимчасове переміщення людей з постійного місця проживання, не пов'язане з їх способом життя та переселенням на нове місце проживання, з різними цілями (відпочинку, заняття спортом, пізнання навколишнього світу тощо), що не мають відношення до підприємницької та іншої діяльності, спрямованої на отримання прибутку від джерела у країні (місці) тимчасового перебування [2].
Н. Ф. Реймерсом,	будь-яка подорож з метою відпочинку і ознайомлення з новими регіонами й об'єктами [2].
О. О. Бейдик	форма масового подорожування та відпочинку з метою ознайомлення з навколишнім середовищем, що характеризується екологічною, просвітницькою та іншими функціями [3].
В. О. Квартальнов	тимчасове переміщення людей з місця свого постійного проживання до іншої країни або місцевості в межах своєї країни у вільний час із метою отримання задоволення та відпочинку, оздоровчих, гостьових, пізнавальних цілях, але без зайняття оплачуваною роботою у відвідуваному місці [2, с. 9].
В. В. Резнікова	сфера господарювання з обслуговування осіб, котрі перебувають тимчасово поза місцем свого постійного проживання (надання їм платних послуг) [2, с. 9].
Вікіпедія	тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання із оздоровчою, пізнавальною, професійно-діловою чи іншою метою без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування. Туризм проявляється як форма суспільного споживання специфічних благ, послуг та товарів, що об'єктивно розвинулась унаслідок соціологізації відтворювальної функції, утворивши галузь діяльності зі створення цього специфічного продукту та організації його споживання, яка за кінцевим призначенням та характером діяльності належить до споживчих галузей господарства [4].
Закон України «Про туризм»	тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [6].

рівень державного регулювання процесу розвитку вітчизняного туризму, як спеціальний нормативно-правовий акт, галузеве законодавство та підзаконні нормативно-правові акти у сфері туризму. Розвиток туризму зумовлює необхідність розроблення, прийняття та вдосконалення нормативно-правового забезпечення туристичної діяльності.

Більшість вчених виділяють такі класифікаційні ознаки нормативно-правових актів:

➤ за юридичною ознакою (Конституція України, конституційні закони, звичайні закони);

➤ за суб'єктами законотворчості (закони, що приймаються представницькими державними органами влади, іншими центральними

органами влади, які здійснюють правотворчість на основі делегування їм правотворчих повноважень від представницьких органів;

➤уповноваженими громадськими організаціями (муніципальними органами, профспілками тощо); спільними (державних органів та інших соціальних структур);

➤народом України за участю в референдумі);

➤за предметом правового регулювання: конституційні (Закон України «Про громадянство»), адміністративні (Кодекс України про адміністративні правопорушення), цивільні (Цивільний кодекс України), кримінальні (Кримінальний кодекс України), екологічні (Закон України «Про охорону атмосферного повітря») тощо;

➤за терміном дії: постійні (Конституція України) та тимчасові (розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р.), надзвичайні – їх дія обмежена у часі та залежить від існування відповідних зазначених у цьому законі надзвичайних обставин;

➤за структурою: прості (Закон України «Про освіту»), кодифіковані (Цивільний кодекс України, Основи законодавства України про культуру);

➤за сферою дії: загальнодержавні (Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»), окремих адміністративно-територіальних одиниць.

На теперішній час нормативно-правове регулювання туризму в Україні здійснюється на підставі норм Конституції України, Закону України «Про туризм», інших законів України, низки нормативних актів відомчого характеру тощо. Разом із тим стрімкі зміни в існуванні туристичної галузі потребують звернення вітчизняного законодавця до досвіду зарубіжних держав.

Список використаних джерел:

1. М. М. Ignatenko, O. A. Sarapina, A. Zh. Sakun, L. O. Marmul, K.A. Pylypenko Models of Implementation of Enterprises in Agricultural Green Tourism in European Countries and Assessment of Their Efficiency. International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering (IJITEE) ISSN: 2278-3075, Volume-8 Issue-12, October 2019. URL: <https://www.ijitee.org/wp-content/uploads/papers/v8i12/L32401081219.pdf>.

2. Брусильцева Г. М., Зима О. Г. Правове регулювання туристичної діяльності : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 214 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream>.

3. Україна: стратегія розвитку національного туризму : навч. посіб. / за заг. ред. О. О. Бейдика. Київ : ВЛГ «Обрії», 2009. 236 с

4. Туризм. Вікіпедія. URL <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 за № 254к/96-ВР URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream>.

6. Про туризм : Закон України, затверджений ВРУ від 15.09.1995 р. за № 324/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.

УДК 631.1.65

*Нагаєв В.
д.п.н., професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Кускова С.
к.е.н., доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Земляна Л.
аспірантка кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ

Стратегічним завданням відродження економіки України є ефективне використання кадрового потенціалу, що обумовлюється досягненням гармонізації основних параметрів аграрної сфери (внутрішніх чинників) та сприяння зростанню попиту на науково кваліфіковані кадри в економіці (зовнішніх чинників). Для вирішення цього завдання необхідним є побудова гнучкої, адекватної системи управління персоналом, здатної не лише ефективно реагувати на зовнішні виклики, а й сприяти формуванню перспективних напрямів розвитку аграрної галузі країни як підґрунтя її суспільно-економічного прогресу.

Концепція управління кадровим потенціалом являє собою генеральний напрям кадрового забезпечення галузі, сукупність принципів, методів, форм організаційного механізму розробки цілей і завдань, спрямованих на збереження, зміцнення і розвиток кадрового потенціалу, на створення відповідального і високопродуктивного колективу. Основою концепції управління кадровим потенціалом в умовах виробництва виступає кадрова політика - система закономірностей, принципів, методів та прийомів побудови дієвого управління найважливішою складовою господарського механізму – людського капіталу. Ця система поєднує у собі теорію, практику і мистецтво управління кадровим потенціалом, потоками матеріальних, фінансових та трудових ресурсів [2, с. 136].

Проблему побудови гнучкої концепції управління кадровим потенціалом було розглянуто на прикладі Державного підприємства дослідного господарства «Кутузівка» НААН України Харківського району Харківської області [4]. Сьогодні господарство є прибутковим, великотоварним підприємством з площею 8561 га сільськогосподарських угідь. Господарство має молочно-зерновий напрям спеціалізації. Аналіз якісного складу персоналу засвідчив, що більшість працівників підприємства середнього віку; управлінський персонал у більшості має вищу освіту та науковий рівень організації праці. У господарстві простежується прагнення спеціалістів до підвищення кваліфікаційного рівня. Керівник та головні спеціалісти є професіоналами з лідерськими організаторськими здібностями.

На підприємстві нами проведено експертну оцінку системи управління кадровим потенціалом за методикою Бесєдіна М. О. [1], яка склала 4,2 бали

(коефіцієнт якості становить 0,84). При цьому у групі загального керівництва (керівник підприємства, інженер з техніки безпеки, інспектор відділу кадрів) - кваліфікаційні вимоги виконуються на 92 %, у групі керівників з тваринництва – на 87 %. Найбільшу оцінку мають такі показники якості: професійний інтерес до роботи, творчий характер роботи (4,7). Найнижчі показники: рівень справедливості при винагороді, гарантія робочого місця, рівень інформаційного забезпечення. Експертний аналіз професійної структури кадрового складу довів, що керівник та головні спеціалісти є професіоналами з гарними організаторськими здібностями та мають високі морально-психологічні критерії. Головні спеціалісти мають трохи вищий рівень професійних якостей, а керівники – організаторських здібностей. Найкращими є показники директора господарства, головного бухгалтера та бригадира тваринницької бригади.

Аналіз кадрового складу підприємства довів, що в останні роки гостро стоїть питання про забезпечення ДП ДГ «Кутузівка» кваліфікованим персоналом, адже поступово зростає плинність кадрів і різко погіршується демографічна ситуація. Підприємство поки що не запропонувало ефективної форми підбору кадрів, яка б дала змогу гарантовано покращувати якість системи управління персоналом. Помилки на етапі наймання персоналу є досить відчутними для організації. Потреби підприємства у співробітниках залежать, насамперед від наявних перед нею цілей, для реалізації яких потрібні людські ресурси.

Для удосконалення системи управління кадровим потенціалом ДП ДГ «Кутузівка» запропоновано концепцію: формування висококваліфікованого кадрового складу на основі комплексної моделі компетенції фахівців в системі соціально-економічного розвитку підприємства. Основою компетенції має стати творча спрямованість кадрів, вміння приймати інноваційні рішення в умовах невизначеності і ризику [3]. Дана концепція може бути реалізована наступними стратегічними і тактичними задачами: розробка кадрової політики підприємства, формування принципів і цілей управління персоналом, визначення методів управління персоналом, залучення персоналу до управління організацією, формування високого рівня професійно-творчої компетентності фахівців.

Для підвищення ефективності системи управління кадровим потенціалом слід більше уваги приділяти економічним та соціально-психологічним методам управління, поліпшити економічний аналіз в господарстві, використовувати моральне і матеріальне стимулювання праці, створити приємний соціально-психологічний клімат [5, с. 140]. Слід також особливу увагу звернути на підвищення освіти та кваліфікації працівників. Не зважаючи на те, що управлінський персонал даного господарства має вищий рівень кваліфікації, в основу кадрової стратегії повинна бути покладена модель постійного оновлення професійних компетенцій.

Зважаючи на воєнний сучасний стан економіки України, в ДП ДГ «Кутузівка» треба вирішити проблему мотивації кадрового складу. Головним напрямом підвищення трудової мотивації є вдосконалення форм і систем організації та оплати праці. Необхідно принципово змінити підхід до

формування оплати праці, розглядаючи її як обов'язковий, плановий і керований елемент витрат виробництва. Одним із засобів мотивації є стимулююча система винагород. Вона покликана встановити тісний зв'язок між винагородою і перевищенням встановленої норми продуктивності праці. Одним із пріоритетних напрямків підвищення рівня мотивації у підприємстві є забезпечення прозорості кадрової політики (підтримка можливостей персоналу щодо кадрових переміщень в середині установи). Запроваджені заходи мають бути спрямованими, перш за все, на максимальне використання резервів підвищення мотивації персонал, створення оптимального психологічного клімату на виробництві.

Основними напрямками реалізації концепції управління кадровим потенціалом у ДП ДГ «Кутузівка» є: раціональний розподіл функціональних обов'язків; організаційне закріплення процесів поділу та кооперації праці (функціональний, технологічний, кваліфікаційний); розстановка кадрів по ланках системи управління з урахуванням моделі компетенцій; нормування управлінської праці та оптимальне використання робочого часу; раціональна організація робочого місця, створення оптимальних умов праці та відпочинку; використання раціональних методів і засобів виконання управлінських робіт; забезпечення необхідної кваліфікації працівників, їх саморозвиток; регламентація виробничих процесів, матеріальне й моральне стимулювання управлінської праці.

Список використаних джерел:

1. Беседін М.О., Нагаєв В.М. Основи менеджменту. Оцінно-ситуаційний підхід : підручник. К.: ЦУЛ, 2005. 496 с.
2. Виноградський М.Д., Виноградська А.М., Шканова О.М. Управління персоналом: навчальний посібник. 2-ге вид. К.: ЦУЛ, 2009. – 509 с.
3. Нагаєв В.М., Нагаєва Г.О. Дидактичні засади формування кадрового потенціалу аграрної сфери як стратегічного ресурсу розвитку соціально-економічних систем. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. Вип. 200. Х.: ХНТУСГ, 2019. С. 44-53.
4. Стан і напрями вдосконалення функціонування дослідного господарства «Кутузівка» : оцінно-ситуаційний аналіз : монографія / В.К.Пузік, О.К.Трішин, М.О.Беседін та ін. / За ред. проф. М.О.Беседіна, В.М.Нагаєва. Харків, 2011. 194 с.
5. Nagaev V., Litvinchuk S., Taikhib K., Yablunovska K. (2020). Modular-Competence Aspect of the Teaching Process Future Economists in Accordance with the Requirements of the Bologna Process. *Modern Economics*, 23(2020), 136-142. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V23\(2020\)-22](https://doi.org/10.31521/modecon.V23(2020)-22).

УДК 657.1

*Павловська Т.
здобувач вищої освіти, ОПП Облік і оподаткування, СВО «Магістр»
Науковий керівник: Канцедал Н.
к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ОБЛІКУ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах глобалізації інституційна роль бухгалтерського обліку набуває все більшого значення та охоплює усі аспекти національної економіки [1].

Бухгалтерський облік логістичних операцій у межах конкретного підприємства регламентується нормативно-правовими актами, що пов'язані з окремими елементами логістичної системи: транспортно-заготівельними витратами, розрахунками з постачальниками, аутсорсинговими чи транспортними компаніями, нормами зберігання запасів тощо. Формуючи облікову політику виробничих підприємств щодо логістичних витрат, необхідно відобразити особливості ідентифікації та обліку логістичних витрат на базі фінансового обліку в робочому плані рахунків [2, С. 64].

Інституційне середовище такого об'єкта обліку як логістичні господарські операції різною мірою стосується усіх ланок діяльності підприємства. Загалом же користувачів облікової інформації можна поділити на наступні групи: адміністративний апарат підприємства, управлінці, менеджери різних рівнів; матеріально-відповідальні особи: комірники, приймальники запасів, відповідальні за запаси особи у виробничому цеху, продавці тощо; зовнішні користувачі (постачальники, покупці тощо) – не можуть користуватися такою інформацією в повній мірі, оскільки деякі логістичні та обліково-логістичні показники відносяться до конфіденційної інформації, а отже, контрагенти можуть користуватися нею лише опосередковано, за наявності відповідних договорів щодо захисту комерційної інформації.

Використання прийому конкретизації, дало можливість уточнити, що у згаданих вище користувачів облікової інформації виникають (або можуть виникати) наступні інформаційні потреби: дані щодо переміщення безпосередньо запасів; дані щодо супровідного фінансового потоку (оплата за товари); дані щодо, власне, логістичних витрат (витрат на транспортування чи переміщення, зберігання) та ін.

Таким чином, уточнення інформаційних потреб конкретних користувачів облікової інформації дає підставу класифікувати їх на дві групи, а саме: користувачі, що використовують інформацію для виконання своїх посадових функцій; користувачі, які використовують її з метою реалізації своїх економічних інтересів.

Узагальнення проведеного дослідження представлено на рис.

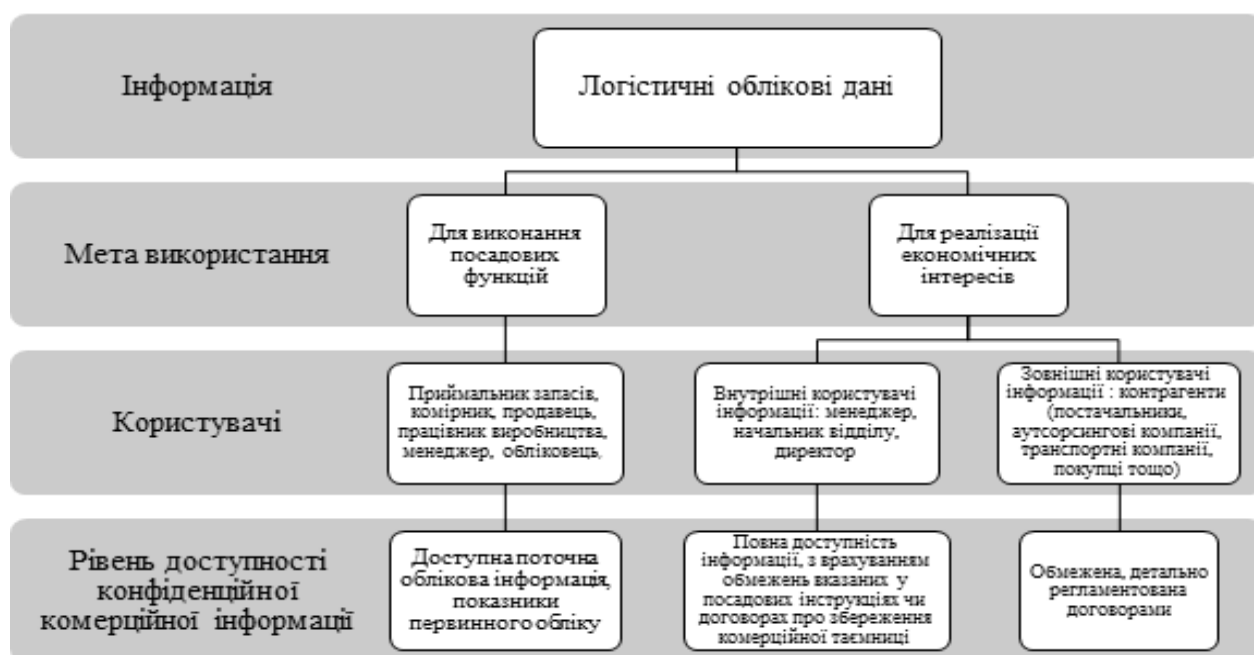

Рис. Інформаційні потреби користувачів облікової інформації досліджуваного об'єкта

Логістична система підприємства є системою руху матеріальних, інформаційних та фінансових ресурсів. Вона включає три основні підсистеми: вхідний логістичний потік; внутрішні логістичні потоки; вихідний логістичний потік.

Застосування прийомів інституційного моделювання дає можливість удосконалити параметри існуючих систем бухгалтерського обліку [3]. В ході застосування прийомів критичного мислення ідентифіковано суб'єкти інституційного середовища об'єкта дослідження визначено алгоритм взаємодії відповідних інституційних суб'єктів, що може бути основою для побудови відповідної моделі: 1) адміністративний апарат підприємства здійснює планування потреб у матеріальних ресурсах на основі попередніх виробничих показників або наявних замовлень покупців і замовників. Основною метою даного планування є забезпечення мінімізації вимушених розривів виробничого циклу, простоїв; 2) виходячи з планових показників та наявних актуальних замовлень відповідальні працівники здійснюють замовлення необхідних матеріальних ресурсів (інформаційний логістичний потік); 3) здійснюється обмін товару та оплати з постачальником (фінансовий та матеріальний логістичні потоки): за розповсюдженою системою обліковується надходження товарів на підприємство, розрахунки з постачальниками із оформленням відповідних первинних документів; 4) договором постачання попередньо визначаються умови поставки товару, відповідальність за цей процес. Підприємство – постачальник чи продавець – має змогу здійснювати транспортування власними силами, або замовляючи відповідні послуги у аутсорсингової компанії, що надає транспортні, поштові послуги.

Обліковуються в даному випадку частина оплати постачальнику (вартість доставки, що включена до вартості товару або надається як окрема послуга) чи

вартість послуг підрядника, що здійснює доставку. Якщо ж доставка здійснюється працівником підприємства, то до логістичних витрат відноситься, як оплата його праці, так і відшкодування йому понесених витрат.

5) Організуються зберігання та внутрішні переміщення матеріальних ресурсів на підприємстві. Зберігання повинне відповідати потребам збереження якісних та кількісних властивостей певних видів запасів, а також бути оптимальним з економічної точки зору. Внутрішнє переміщення включає транспортування між складськими приміщеннями, іншими місцями зберігання. Переміщення запасів до виробничого простору та з нього назад на склад, для подальших етапів виробництва, до місця зберігання готової продукції для її зберігання чи формування готового замовлення для покупця. Для даного етапу характерне активне задіяння матеріально-відповідальних осіб, коректне відображення передачі відповідальності за запаси між ними [4].

6) Передача реалізованих товарів або запасів, що супроводжують надання послуг контрагенту за аналогічною із постачанням товару на підприємство схемою силами підприємства-продавця, поштово-транспортними компаніями чи покупцем.

Отже, логістичні процеси займають вагому частку в діяльності будь якого підприємства. Вони зрідка виокремлюються та конкретизуються в обліку, адже їх невід'ємність в загальному господарському циклі, дозволяє здійснювати облік в розрізі етапів виробництва до яких можна віднести ресурсний потік. Проте сучасний розвиток як наукових поглядів так і практичних облікових механізмів (з використанням комп'ютерних технологій) дозволяють здійснювати більш деталізований збір та аналіз інформації, що як показує це дослідження є актуальним для широкого кола суб'єктів підприємницької діяльності та їх структурних елементів.

Список використаних джерел:

1. Канцедал Н. А. Інституційна роль бухгалтерського обліку у трансформаційних процесах цифрової економіки. *Теорія та практика управління в державному, муніципальному та корпоративному секторах: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.* (28 грудня 2020 р.; м. Київ) / Відпов. За вип. С. Остапчук. К.: ТОВ «ВІПО», 2020. С. 68-71. URL: <http://dSPACE.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/9113>
2. Завитій О., Дідоренко Т., Кондрюк Л. Логістичні витрати виробничих підприємств як об'єкти обліку та контролю. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 49-73.
3. Канцедал Н. А. Інституційне моделювання: поняття та базові підходи до практичного застосування. *Збірник наукових праць науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу Полтавської державної аграрної академії за підсумками науково-дослідної роботи в 2019 році (м. Полтава, 22-23 квітня 2020 року)*. Полтава : РВВ ПДАА, 2020. С. 163-165. URL: <http://dSPACE.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/7965>
4. Запаси в господарській діяльності. Податки & бухоблік. №50. 2018. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2018/june/issue-50/article-37372.html>

УДК 316.4; 316.77

Пасічник Ю.

*д. е. н., професор, головний науковий співробітник відділу
соціально-економічного розвитку сільських територій,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

ІНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕСУ У СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД

У складний для України теперішній час серед розмаїття проблем суспільного розвитку, актуалізується напрям взаємин бізнесу та територіальних громад, зокрема і на рівні сільських територій. Принципово нові процеси подальшого розвитку України зумовлюють відповідне регулювання бізнесу, в тому числі і на місцевому рівні. Попередні форми такого регулювання були здебільшого, калкою радянських часів, певним чином модернізованих під впливом російщини. Новий поступ України, який формується в умовах воєнного часу та з врахуванням набуття статусу кандидата на вступ до ЄС, має враховувати: потенційні можливості місцевого бізнесу; розширені повноваження територіальних громад, зокрема сільських, які отримані у процесі децентралізації; удосконалене законодавство щодо цих учасників відносин; ментальність українців; позитивний зарубіжний досвід, в тому числі європейський; тенденції формування нових правил світосприйняття громадянського суспільства.

Для з'ясування теоретичних підвалин регулювання бізнесу, подаємо окремі положення. У цьому контексті акцентуємо увагу на інституціональній формі регулювання місцевого бізнесу. Згідно А. Пехник, яка у стислому викладенні подала суть інституціоналізму, це є відповідне світосприйняття індивідами суспільних відносин: «Наприкінці ХХ століття американський вчений Дуглас Норт провів дослідження щодо ролі та принципів функціонування інститутів. На його думку, інститути – це розроблені людьми формальні (закони, конституції) і неформальні (договори і добровільно прийняті кодекси поведінки) обмеження, а також фактори примусу, що структурують їхню взаємодію. Як відомо, інституції можуть бути формальними і неформальними. Нові інститути, згідно Норту, з'являються, коли суспільство вбачає можливість одержання прибутку, який не може бути отриманий в умовах сформованої інституційної системи [1, с.214].

Водночас, у теперішній час епохи Постмодерну, або Четвертої промислової революції, сформувалась нова економічна течія – неоінституціоналізм, і щодо України скористаємось підходом В. Гапоненко, яка зауважує, що застосування наукових розробок неоінституціоналізму до українських реалій вказує на те, що інституційні передумови демократії затверджені у нормативно-правових документах виявляються на практиці недієвими внаслідок суперечностей старих і нових інститутів, незавершеності інституціоналізації демократії [2, с.42].

Як констатує Н. Stevenson, підприємництво організаційно зорієнтоване на

використання горизонтальних неформальних зв'язків, що передбачає узгодження дій незалежних учасників процесу [3].

У проекті концепції «Стимулювання розвитку підприємництва на сільських територіях до 2030 року» зазначено: «В Україні досі залишаються актуальними ряд проблем у сфері стимулювання розвитку підприємництва на сільських територіях, які потребують комплексного розв'язання не лише задля покращення економічних та інвестиційних умов у галузі сільського господарства, а й для підвищення якості та умов проживання [3].

Зважаючи на такі теоретичні конструкції та відповідну прагматику розвитку підприємництва крізь призму неінституціоналізму з проекцією на місцевий рівень, можна виокремити основні напрями сталого розвитку сільських територіальних громад та місце у них цього бізнесу:

стимулювання сільських жителів до розширеного сталого сільськогосподарського виробництва, охорони довкілля, пріоритетність використання органічного землеробства, застосування біотехнологій, ефективного сільського, лісового та рибного господарства, зменшення викидів парникових газів із відповідною адаптацією до зміни умов клімату;

поєднання та активація зусиль сільського населення, сільгосптоваровиробників, місцевих територіальних громад, наукових установ, профільних галузевих організацій із залученням міжнародних та донорських організацій для формування досконалої системи сільського розвитку;

розробка відповідних інструментів і моделей надійних, конкурентоздатних бізнесових структур господарювання у сільських громадах.

Список використаних джерел:

1. Пехник А. В. Теорія інститутів та інституціональних змін Дугласа Норта в рамках формування ефективних політико-економічних систем. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.). У 2-х т. Т. 1. Одеса, Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 213-216.

2. Гапоненко В. Неінституціоналізм як метод дослідження демократизації політичної системи України. *European political and law discourse*. Volume 6, Issue 4, 2019. pp.38-43.

3. Howard H. Importance of Entrepreneurship in Economic Development / H. Stevenson Howard, A. Sahlman William, D. Robert Histrich ed. // *Entrepreneurship, Innovation and Venture Capital: The Foundations of Economic Renaissance*. Lexington : Lexington Books (Mass.), 1986. P. 18-25.

4. Про схвалення Концепції стимулювання розвитку підприємництва на сільських територіях до 2030 року. Проект розпорядження КМУ від 22 вересня 2021 р. URL: <https://minagro.gov.ua/npa/pro-shvalennya-koncepciyi-stimulyvannya-rozvitku-pidpriyemnictva-na-silskih-teritoriyah-do-2030-roku>.

УДК 338.43:351.862.4

Патика Н.

*д.е.н., професор, завідувачка відділом соціального-економічного розвитку
сільських територій ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО ТА ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Нормативно-правове забезпечення, яке регулює розвиток сільського господарства та сільських територій, веде свою історію від заснування незалежної України і включає численні законодавчі та нормативні документи. Зокрема, такі: Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17.10.1990 № 400-ХІІ; Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 № 1877-IV; Постанову Кабінету Міністрів України «Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 05.08.2020 № 695; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Концепція розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки» від 13.09.2017 № 664; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року» від 10.07.2019 № 588-р; Наказ Міністерства аграрної політики України «Галузева програма соціально економічного розвитку сільських територіальних громад (модельний проект «Нова сільська громада»)» від 01.06.2010 № 280 тощо.

З метою створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов для розвитку сільських територій були прийняті Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку сільських територій» від 23.09.2015 № 995-р та «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій» від 19.07.2017 № 489-р. Їх реалізація була розрахована на період до 2025 року.

Однак дослідження зазначених документів засвідчило, що особливостями нормативно-правового забезпечення реалізації державної політики щодо соціально-економічного розвитку сільських територій та аграрного сектору економіки країни є те, що вони мають загальний характер, не містять конкретних механізмів, за допомогою яких держава чітко впливала б на процес функціонування аграрного сектору економіки, який гарантує продовольчу безпеку країни та забезпечила ефективний розвиток сільських територій; відсутнє у повному обсязі або й взагалі фінансове забезпечення прийнятих нормативних актів. Крім того має місце невиконання прийнятих актів.

Навіть в нових нормативних документах прослідковуються ці недопрацювання. Зокрема, Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінетом Міністрів України від 3.03.2021 №179, одними з результатів якої мають стати розвиток аграрного сектору

покращення сільського розвитку й якості життя в сільській місцевості, наразі не має Плану заходів з її реалізації, а відтак і моніторингу досягнутих результатів.

Одним із пріоритетних напрямів Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року (постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 №695) визначено розвиток сільських територій (в межах стратегічної цілі 1, у рамках якого виокремлено 17 завдань). Однак, моніторингу виконання цих завдань немає. Згідно офіційних статистичних даних ситуація щодо соціальної ситуації на селі не покращується, а навпаки погіршується, доступ до отримання медичних, освітянських послуг ускладнився, в деяких випадках унеможливився.

Також даним документом визначено одним із джерел фінансового забезпечення окремих завдань стратегії Фонд розвитку сільських територій, який повинен був створений шляхом внесення відповідних змін до Бюджетного кодексу України. Кошти з цього фонду мали спрямовуватися на видатки розвитку інфраструктури, енергозбереження, освіти та медицини у сільській місцевості та реалізацію державних програм розвитку малих і середніх сільськогосподарських товаровиробників. Проте, численними змінами до Бюджетного кодексу у 2020–2022 рр. створення такого фонду не передбачалося. Немає його і в бюджеті країни на поточний рік.

Аналогічна ситуація щодо інституційного забезпечення політики розвитку сільських територій. Зокрема, серед комітетів Верховної ради України немає жодного, до відання якого було б віднесено політику розвитку сільських територій [1]. В наявності комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, проте питання розвитку саме сільських територій ним наразі не піднімаються. Комітет з питань аграрної та земельної політики зосереджений виключно на аграрних, земельних питаннях та сільськогосподарській кооперації.

2 грудня 2022 р. було утворене нове Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Постановою Кабінету Міністрів від 17.12.2022 №1400 затверджено Положення про його діяльність. Однак, якщо раніше Мінрегіон здійснював «... відповідно до законодавства ... загальну координацію розвитку сільських територій, розробляє та забезпечує виконання ... програм розвитку сільських територій; розробляє та здійснює заходи, спрямовані на комплексний розвиток сільських територій, і вносить на розгляд КМУ відповідні пропозиції; забезпечує моніторинг стану забезпечення об'єктами соціальної інфраструктури сільських територій», то в положенні про нове Міністерство немає жодного слова про сільські територій та їх розвиток.

Варто звернути увагу й на те, що в проєкті документу «Нова аграрна політика» відсутній розділ чи навіть згадка про розвиток сільських територій. Це свідчить лише про те, що й надалі на державному рівні відсутнє розуміння важливості цієї проблеми, необхідності комплексного підходу до його розв'язання.

На період дії воєнного стану та наступного за роком, в якому його буде скасовано, надано пільги щодо плати за землю (земельного податку та орендної плати) за ділянки розташовані на територіях, де ведуться (велися) бойові дії або

на тимчасово окупованих територіях, а також, які визначені обласними військовими адміністраціями (ОВА) як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких виявлено фортифікаційні споруди. Також за 2022 та 2023 звітні роки не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання за вказані земельні ділянки.

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» від 01.04.2022 №2173 починаючи з 1 квітня 2022 р. і до скасування воєнного стану уведено низку податкових пільг і значно лібералізовано процедуру контролю за дотриманням доброчесних практик у цій ділянці. Для фізичних осіб-підприємці (ФОП) та членів фермерських господарств сплата за себе єдиного соціального внеску (ЄСВ) є добровільною. Зазначена норма застосовується до періоду, починаючи з 1 березня 2022 р., і діятиме ще рік після скасування воєнного стану. ФОП 2-ї та 3-ї груп також дозволили не платити ЄСВ за найманих працівників, призваних до лав ЗСУ. Власники сільськогосподарських земель можуть розраховувати на компенсацію матеріального збитку, зібравши максимальну кількість доказів.

У зв'язку з воєнним станом, уряд змінив механізм забезпечення кредитної підтримки мікро-, малих та середніх аграрних товаровиробників з оборотом не більше 20 млн євро в рік, що поширюється на підприємства, які обробляють від 100 до 10 000 га.

З метою продовольчої безпеки, уведено державне замовлення на 30 базових харчових продуктів, які виробляються в Україні. Це стосується хлібобулочних виробів, круп, цукру, соняшnikової олії, молочних та м'ясних виробів.

Застосовується механізм цінового регулювання ринку соціально значущих продовольчих товарів, заборонено експорт вівса, проса, гречки, цукру, солі, жита, великої рогатої худоби.

Окремим рішенням уряду затверджено Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб [2]. Компенсація надається у розмірі 6500 грн щомісяця на особу, за яку роботодавцем сплачуються ЄСВ.

З метою сприяння розвитку бізнесу, обов'язкового створенню нових робочих місць та підприємств, підтримки сільськогосподарських товаровиробників на умовах співфінансування в умовах воєнного стану розпорядженнями уряду від 21 червня 2022 р. № 532 [3] та від 24 червня № 531 [4] започатковано вісім програм безповоротної грантової підтримки малого й середнього бізнесу для створення ними нових робочих місць, із них три в аграрному секторі.

Таким чином, доцільно стверджувати, що на разі відсутні стратегічні документи щодо розвитку сільських територій, відсутнє інституційне його забезпечення, відсутні фінансові інструменти впровадження державної політики розвитку сільських територій та й взагалі належного розуміння необхідності наявності цілісної політики розвитку сільських територій (у тому числі у контексті євроінтеграції) на політичному рівні немає.

За аналізований період дії правового режиму воєнного стану, Верховною Радою і Кабінетом Міністрів України одночасно із системною дерегуляцією аграрного виробництва, було частково уведено й регуляторні заходи.

Список використаних джерел:

1. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання: постанова Верховної Ради України від 29.08.2019 № 19-IX. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19-20#Text>

2. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 331. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text>

3. Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для надання державної підтримки підприємствам переробної промисловості, стартапам в Україні та проведення експерименту з організації навчання осіб за освітніми програмами у сфері інформаційних технологій «Старт в ІТ»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 року № 531-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531-2022-%D1%80#Text>.

4. Про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету для надання грантів з метою створення або розвитку бізнесу: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 року №532-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2022-%D1%80#Text>

УДК 339.56:631.1:663.25

Печко В.

к.е.н., докторант кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ГАЛУЗЬ ВИНОГРАДАРСТВА ТА ВИНОРОБСТВА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Україна традиційно була і залишається аграрною державою. Сприятливі природно-кліматичні умови, особливо південних регіонів, Криму та Закарпаття, сформували тривалі традиції виноградарства та виноробства, створюючи унікальний бренд під назвою «українське вино». Виноробна галузь є однією із найбільш стрімко зростаючих та прибуткових в провідних країнах світу. За оцінками аналітиків, у 2025 р. виручка від реалізації вина досягне рекордної позначки у \$529 млрд. Культура споживання вина, яка поступово витісняє культуру споживання міцних алкогольних напоїв, значно стимулює внутрішній ринок та внутрішнє виробництво винограду в Україні.

Нажаль, сьогодні українська виноградарсько-виноробна галузь переживає надскладні часи. За даними Держстату (табл.), у 2021 р. площа виноградників у плодоносному віці у 2,9 раза нижча рівня 2000 р. Це стало фактором зниження обсягів валового виробництва винограду, що за останні 20 років скоротився майже вдвічі, хоча його урожайність поступово зростала.

Таблиця

Основні показники виробництва винограду в Україні у 2000-2021 рр.

Показники	Роки						2021 р. у % до:	
	2000	2010	2015	2019	2020	2021	2000 р.	2020 р.
Площа виноградників у плодоносному віці, тис. га	99,4	67,6	41,8	39,5	37,2	34,7	<2,9 р.	93,3
Виробництво винограду, тис. т	513,8	407,9	386,3	366,3	281	264,1	51,4	94,0
Урожайність винограду, ц/га	51,7	60,3	92,4	92,7	75,5	76,1	147,2	100,8

Джерело: розраховано за даними [1].

Повномасштабні військові дії та російська агресія, що призвели до тимчасової окупації та обстрілів низки південних регіонів суттєво «похитнули» й без того складну ситуацію в галузі українського виноградарства і виноробства.

Водночас Угода про асоціацію з ЄС накладає додаткову відповідальність та визначає підвищені вимоги до виробників та ринків продовольства. Сьогодні,

за рахунок відсталості українського АПК від єврорегламентів, виноградарсько-виноробна галузь України стикнулася з низкою проблем.

Особливою проблемою у контексті євроінтеграції є досягнення рівня якості вина, відповідного європейським аналогам. Сьогодні, на жаль, не всі українські бренди вина відповідають високим стандартам якості, зустрічається низка фальсифікованої продукції. Одним із напрямів вирішення цієї проблеми є створення державних нормативних документів за європейськими нормативами якості та формування мережі незалежних лабораторій, відповідальних за її контроль.

Ще одним із проблемних аспектів є низькі закупівельні ціни як на виноград-сировину (особливо технічних сортів), так і на вино у роздрібних мережах. Це створює додаткові ризики для необдуманого зниження якості вина та зростання кількості фальсифікату на ринку.

І, зрештою, найбільш вагомим проблемою галузі була і залишається «експансія» ринку вина імпортованою продукцією, з якою ще дуже складно конкурувати національним виробникам. Тому особливою складовою на шляху до відродження галузі є підвищення конкурентоспроможності українських винарень, посилення дієвості маркетингу та популяризація продукції українських крупних та дрібних крафтових виробників.

14 березня 2023 р. відбулися слухання у Комітеті Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики на тему: «Актуальні питання виноградарства та виноробства в Україні на шляху до євроінтеграції» [2], де було анонсовано ухвалення низки законодавчих актів, які сприятимуть виходу галузі з кризи та її інтеграції у європейський простір.

Отже, виноградарсько-виноробна галузь має суттєвий стратегічний потенціал для задоволення внутрішнього попиту та виходу на зовнішні, передусім європейські, ринки, що за умови удосконалення чинної законодавчої бази та підтримки національних виробників дозволить сформулювати нову візію бренду українського вина у світі.

Список використаних джерел:

1. Рослиництво України 2021: стат. щорічник / За ред. О. Прокопенка. Київ: Державна служба статистики України, 2022. 183 с.
2. Комітет ВРУ розглянув актуальні питання виноградарства та виноробства в Україні на шляху до євроінтеграції. ДІЯ бізнес. URL: <https://export.gov.ua/news/4542-aktualni-pitannia-vinogradarstva-ta-vinorobstva-v-ukraini-na-shliakhu-do-ievroin-tegratsii> (дата звернення 12.03.2023).

УДК 351

*Плотніченко С.
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та публічного адміністрування
Агєєва І.
к.е.н., доцент кафедри менеджменту та публічного адміністрування
Федотов Р.С.
студент,
Таврійський держаний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя*

ПРОБЛЕМИ СУМІСНОСТІ: БЮРОКРАТІЯ, КОРУПЦІЯ

Більшість проблем української бюрократії очевидні – забагато керівників, високі витрати на утримання менеджменту (порівняно з європейськими країнами), низький професіоналізм бюрократії, надмірні бюрократичні процедури, корумпованість чиновників тощо. Теорія пропонує багато способів подолання її невдачі, але жодна з них не враховує особливостей становлення та розвитку українського бюрократичного апарату. Тому, згідно з теорією американського філософа і політолога Ф. Фукуяма, сучасна бюрократія повинна взяти на себе стільки управлінських функцій, скільки вона може виконувати ефективно, а всі інші функції має бути передано громадянському суспільству, а відповідно до горизонтальних з'єднання, від вертикальної потужності має мінімальні перешкоди. В Україні ж ідея втілення цієї теорії в життя навряд чи виникне найближчим часом, оскільки українська бюрократія не виконує суто адміністративних функцій[3].

Нинішня бюрократія, яка керує державою, у реальному економічному житті є центром фіскального розподілу суспільного багатства. Основи інтеграції влади та бізнесу були закладені в Україні на початку 1990-х років не лише в системі державного управління, а й як основа зміцнення кланових та бізнесових відносин. Якщо в радянські часи партійні назви характеризувались злиттям влади і політики, то кланові бізнес-структури були поєднанням влади, бізнесу і політики. Виникнення та становлення сучасної бюрократії після розпаду СРСР відбувалося на основі довільних рішень вищих посадовців, без попередніх досліджень і відкритих дискусій щодо ефективності створення відповідних інституцій. Насправді суспільства, які оплачують роботу бюрократії та обслуговуються нею, відірвані від процесу її становлення і тому не можуть контролювати її діяльність. А якщо точніше, то такий доступ громадяни не отримали, оскільки підхід до формування бюрократії та контролю за її діяльністю так і не змінився[1].

Особливістю становлення української бюрократії є те, що на початку 1990-х років нова політична еліта почала активно співпрацювати з великими бізнес-структурами. Клани почали формуватися навколо впливових лідерів, які контролювали (і досі контролюють) території за підтримки відповідних фінансово-промислових груп. Л. Солонко описав ці процеси як адаптацію квазікорпоративних груп до нових інституцій та адаптацію офіційних

інституцій до їхніх потреб. Фактично відбулася приватизація влади, і бюрократи вже не забезпечували задоволення суспільних інтересів, а стали охоронцями інтересів правлячої родини. З початком приватизації великих підприємств, особливо з 1998 року, бюрократія активно переходила до елітарної моделі приватизації, за якої перші особи передають акції окремим бізнесменам, друзям влади чи їхнім родичам за умови, що вони стануть Фінансова олігархія. Вони мали завдання фінансувати виборчі кампанії владних партій та окремих кандидатів, володіти загальнонаціональними телеканалами, проводити потрібну інформаційну політику, ділитися прибутками з першими особами держави. Так виник один з основних провалів української бюрократії – упередженість та служіння політичному лідеру і великому бізнесу[1].

Революція 2004 року мала стати серйозною соціальною та політичною зміною, але очікування суспільства так і не виправдалися. Багатство та влада основних олігархічних сімей – донецьких, харківських, київських та дніпропетровських – зміцнилися подальшою корупцією суддів. Лідери цих блоків прямо чи опосередковано мають необмежений доступ до економічних ресурсів країни, забезпечуючи зростання свого добробуту, перекидаючи капітали за кордон через океан, що жодним чином не сприяє розвитку та підвищенню конкурентоспроможності української економіки. Втрата довіри до лідерів Помаранчевої революції стала підставою для приходу Януковича до влади, встановлення провладної вертикалі та жорсткої системи розподілу державних посад за партійною олігархальною приналежністю. Революція 2013-2014 рр. мала на меті руйнування цієї системи, однак перший уряд А. Яценюка засвідчив, що правлячий політичний клас і надалі підтримує традиції системи «політика – бюрократія – великий бізнес», не відкриваючи доступу до ключових державних посад тим, хто до цієї системи не належить[1]. Фактично інтереси суспільства так і не стали домінуючими для нової влади, а власні егоїстичні інтереси олігархічних кланів так і лишилися на першому місці. виникає логічне питання: чому система «політика – бюрократія – великий бізнес» виявляється такою стійкою?

Як зазначав професор В. Авер'янов, завдяки приватизації номенклатури в приватні руки були передані не лише прибуткові державні підприємства, а й бюрократичні функції. У перші роки незалежності політичні лідери за підтримки найвищого бюрократичного апарату активно експропріювали державну власність. Насправді початкове накопичення капіталу відбувалося, але не за рахунок інтенсивної праці, а за рахунок перерозподілу суспільного багатства на користь групи людей, які згодом отримали владу та доступ до державних ресурсів. Після процесу розподілу функція бюрократії трансформується в надання благ «своїм» представникам бізнесу[2]. Ця підтримка має різні форми – від лобіювання інтересів великого бізнесу в парламенті до вибіркового відшкодування чи лояльності під час податкових перевірок. Оцінити національні наслідки таких процесів важко, але навіть часткова інформація може дати уявлення про масштаби шкоди, завданої суспільству. Так, серед найвагоміших засобів корупційного надання коштів аналітики та політологи називають такі (у середньому за рік):

➤Пільги з оподаткування, включаючи неправомірно велике повернення пдв, головним чином – нелегальні. Їх можна оцінити у 40-50 млрд грн.

➤Бюджетні гарантії та кредити за окремими урядовими програмами і держзамовленнями - від 50 млрд грн до 80 млрд грн у різні роки.

➤Кредити рефінансування олігархічних банків, які видає НБУ. Щорічно – 40-50 млрд грн, проте у 2014 р. встановлено рекорд: банкам видали 180 млрд грн. У попередні роки близько половини кредитів рефінансування не поверталось. У 2014-2015 р. Порушено ряд кримінальних справ проти банків, які були виведені з ринку, щодо нецільового використання коштів рефінансування[3].

Хабарі державному керівництву як частина службової щедрості. За словами інсайдерів, буде отримано до 50% коштів. Прибутки корупціонерів не обмежуються «відкатами» від олігархів і прямими хабарями від монополій. Вони також беруть гроші за інші «послуги». Саме ці процеси перерозподілу нелегальних потоків капіталу є основою стабільності системи «політика-бюрократія-великий бізнес», а контроль над ними став спільною метою політиків, бюрократів і великого бізнесу. Специфікою сучасної української бюрократії можна вважати особливе психологічне сприйняття влади, що визначається як «жага влади», тобто сама влада сприймається як безмежна. Питання лише в тому, як прийти до влади, де вона вже бачиться всемогутньою, свавіллям – без обмежень і мір. У владних відносинах таке сприйняття влади характерне для обох сторін — керівника і підлеглого[4]. Лідери, які досягли великої влади, вважають свою владу необмеженою і розглядають будь-яку законну опозицію як бунт. Що стосується його, підлеглі добровільно входять у стан безмовної віктимізації, або підкоряючись усім вимогам менеджера, або сповнені ненависті до нього, не шукаючи юридичних заходів проти його тиранії.

Список використаних джерел:

1. Пірен М.І. публічна політична діяльність: навч. посіб. / М.І. Пірен. – к.: над У, 2009. – 288 с.
2. Вороніна Ю, Плотніченко С. Конфлікт як складова сучасного суспільства. економічні, політичні, правові та культурні виміри соціально-відповідального суспільства. 2021:103.
3. Плотніченко, С. (2021). Імплементация в регіонах України з досвіду європейського союзу. економічні, політичні, правові та культурні виміри соціально-відповідального суспільства, 232.
4. Агеєва І. В., Плотніченко С.Р. Самоменеджмент - один із факторів професійного успіху менеджера// Том 24 № 100 (2022): НВ ЛНУ ветеринарної медицини та біотехнологій. Серія: Економічні науки.

УДК 338.48

*Пилипенко К.
д.е.н., професор, професор кафедри економіки та
готельно-ресторанного бізнесу,
Рунчева Н.
д.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та
готельно-ресторанного бізнесу,
Бритвенко А.
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та
готельно-ресторанного бізнесу,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя*

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЛІЦЕНЗІЙНИХ УМОВ ПРОВАДЖЕННЯ ТУРОПЕРАТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Особливою умовою ведення туристичного бізнесу є отримання ліцензії на ведення діяльності. Для туроператорів діють Ліцензійні умови провадження туроператорської діяльності, затверджені наказом Міністерства інфраструктури України від 10.07.2013 р. № 465 [1].

Ліцензійні умови є нормативно-правовим актом, положення якого встановлюють кваліфікаційні, організаційні, технологічні та інші вимоги для провадження певного виду господарської діяльності. Суб'єкт господарювання зобов'язаний провадити певний вид господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, відповідно до встановлених для цього виду діяльності ліцензійних умов.

Ліцензія на туроператорську діяльність видається Державним агентством з туризму та курортів України, яке встановлює порядок їх видачі, умови і правила здійснення туристичної діяльності та контроль за їх дотриманням.

У заяві про видачу ліцензії повинні міститися такі дані:

відомості про суб'єкта господарювання заявника:

- найменування, місцезнаходження, банківські реквізити, ідентифікаційний код – для юридичної особи;
- прізвище, ім'я, по батькові, дані паспорта громадянина України (серія, номер паспорта, ким і коли виданий, місце проживання), ідентифікаційний номер фізичної особи – платника податків та інших обов'язкових платежів – для фізичної особи;

У разі наявності у заявника – юридичної особи філій, інших відокремлених підрозділів, за місцем яких буде провадитися заявлена діяльність, а у заявника – фізичної особи-підприємця місць провадження заявленої діяльності у заяві зазначається їх місцезнаходження.

Фінансове забезпечення відповідальності. Ст. 15 Закону про туризм зобов'язує всіх туроператорів та турагентів здійснити фінансове забезпечення

своєї цивільної відповідальності перед туристами гарантією банку або іншої кредитної установи [2].

Ця вимога зумовлена бажанням законодавців захистити права та законні інтереси туриста у випадку, якщо туроператор чи турагент причинять йому збитки, які можуть бути заподіяні туристу в разі неплатоспроможності чи внаслідок порушення процесу про визнання туроператора чи турагента банкрутом. Такі збитки пов'язані з невиконанням туроператором чи турагентом зобов'язань перед туристом у вигляді ненадання або неналежного надання туристичних послуг у відповідності з умовами договору на туристичне обслуговування. У таких випадках банки чи інші кредитні установи, що видали гарантію, зобов'язані при представленні туристом всіх передбачених законодавством документів, відшкодувати йому витрати на повернення до місця постійного проживання (перебування), вартість ненаданих послуг, передбачених договором.

Запровадження механізму фінансових гарантій та встановлення туроператорського виду діяльності як виключного проведено з метою досудового захисту прав туриста як споживача в багатьох країнах світу, у тому числі і в Україні. Це пов'язано з тим, що замовлення, оплата та користування туристичними послугами можуть бути розірвані за місцем і в часі – як правило, місце продажу та місце надання туристичних послуг не співпадають і спочатку відбувається оплата, а потім споживання туристичних послуг. Тобто турист виступає своєрідним кредитором туроператора. А така специфіка діяльності потребує певного законодавчого захисту туриста.

Мінімальний розмір фінансового забезпечення цивільної відповідальності (гарантії банку або іншого кредитного закладу) перед туристами для туроператора ставить суму не менше суми 20000 євро, а якщо туроператор надає послуги виключно з внутрішнього і виїзного туризму – не менше суми еквіваленту 10000 євро, а для турагента – не менше 2000 євро.

Зареєструвавши туристичний напрямок бізнесу, необхідно розуміти важливість та нормативне регулювання даної сфери на національному та міжнародному рівні.

Отже, дослідивши порядок ліцензування туристичної діяльності, як бачимо, дана процедура є прозорою і не вимагає багато зусиль та часу.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності: Наказ Міністерства інфраструктури України від 10.07.2013 р. за № 465. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1275-13#Text>

2. Про туризм : Закон України, затверджений ВРУ від 15.09.1995 р. за № 324/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 30.01.2022)

УДК 316.334 (045)

*Постол А.
д.е.н., професор, професор кафедри економіки та
готельно-ресторанного бізнесу,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя
Прокопшин О.
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В ОРГАНІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ТRENДИ

Для того щоб розібратись з окресленою темою, а саме соціальна політика в організації, установі чи підприємстві необхідно окреслити та зрозуміти, що таке соціальна політика в цілому.

Соціальна політика держави враховує соціальну активність й інших суспільних інститутів, перебуваючи з ними в різних відносинах взаємозумовленості. Безсумнівно й те, що кінцевий результат державної соціальної політики досягається завдяки діяльності не тільки держави та її інститутів, але й інших суб'єктів, що здійснюють власну соціальну політику, яка тією чи іншою мірою співпадає з державною в рамках існуючого правового поля.

У законодавчому порядку держава встановлює основні соціальні гарантії та механізм їх реалізації. Конституцією України (статті 43, 46, 47, 48, 49, 50, 53,56) гарантується право на працю, добровільний вибір професії та роду трудової діяльності, освіту та медичну допомогу. Соціальні гарантії визначають міру відповідальності держави перед своїми громадянами і забезпечують певний рівень життя усім верствам населення [1].

Завданням соціальної політики підприємства суб'єкта суспільного інтересу є стимулювання економічного зростання і підпорядкованість процесу виробництва продукції інтересам споживача, посилення трудової мотивації та ділової активності, забезпечення належного рівня життя і соціального захисту працівників, національної своєрідності і самобутності.

Функціями соціальної політики підприємства (організації) є: запобігання конфліктам; поліпшення відносин між роботодавцями і найманими працівниками; залучення нових працівників; створення сприятливого іміджу підприємства в очах громадськості; «прив'язка» персоналу до даної організації.

В ідеальному спрямуванні напрямками соціальної політики підприємства є: політика доходів; політика співробітництва з профспілками; політика соціального забезпечення працівників; політика поліпшення якості трудового життя та «здорової» атмосфери колективу. Основними розділами соціального планування на підприємстві є: добровільні інвестиції в соціальний захист; підтримка сімей з дітьми; організація відпочинку та оздоровлення працівників; медичне обслуговування і страхування; надання освіти за рахунок підприємства; житлове будівництво і кредитування купівлі житла; дотації на

харчування, транспорт та інші соціальні послуги; вивчення, аналіз і оцінка соціальної політики підприємства за допомогою соціального аудиту.

Як показує досвід, технологія встановлення партнерських відносин між адміністрацією і працівниками може мати такий вигляд: встановлення найкращої форми відносин; припинення конфронтації; виявлення бар'єрів на шляху встановлення відносин; виявлення інтересів кожної зі сторін; вироблення спільних дій та розробка стратегії їхньої реалізації; встановлення комунікацій; перегляд сформованих відносин у зв'язку зі змінами у навколишньому середовищі.

Отже, соціальне забезпечення працівників, розвиток їхніх особистісних якостей, збереження здоров'я є умовою успіху підприємства (організації, фірми).

Таким чином, соціально орієнтована кадрова політика підприємства і зв'язані з нею соціальні послуги повинні сприяти тому, щоб: працівник ототожнював себе зі своїм підприємством; бажання працівників відповідали б цілям підприємства; зростали продуктивність праці і готовність працівників до роботи; працівники були соціально захищені, до того ж, надані в законному порядку або ж за тарифною згодою, соціальні послуги при необхідності зростали; заохочувалася власна ініціатива працівника при рішенні його проблем; поліпшувалася соціальна атмосфера на підприємстві, формувалася сприятливий соціально-психологічний клімат; у працівників і в громадськості створювалося позитивне ставлення до підприємства.

Соціальна політика підприємства повинна бути: захисною, реалізованою через систему пільг і гарантій; відтворювальною, реалізованою через організацію оплати праці і її регулювання з метою забезпечення відтворення робочої сили; стабілізуючою, реалізованою через узгодження інтересів соціальних суб'єктів (працівник, роботодавець, держава).

Як інструмент мотивації працівників, вона передбачає прийняття рішень, що стосуються: вибору пріоритетів у спрямованості самої соціальної політики (соціальний захист, соціальне або медичне страхування, пільги за роботу в несприятливих умовах праці); вибору форм надання пільг, послуг, виплат і самих їх видів; оцінки величини можливих виплат виходячи з поставлених задач і фінансових можливостей підприємства; вибіркості в наданні пільг і послуг, диференціації розмірів виплат по категоріях персоналу в залежності від складності розв'язуваних ними виробничих завдань.

У зарубіжній соціальній практиці стали загальноновизнаними запропоновані в 1990 р. Г. Еспинг-Андерсеном три моделі соціальної держави, а відповідно і соціальної політики: ліберальна (або англосаксонська); континентально-європейська (консервативна); скандинавська (або соціально-демократична) [2, 3, 4].

В основу цієї класифікації покладені принципи доступності, ступені охоплення населення та перерозподілу доходів у системах соціального забезпечення. Важливе значення мало також з'ясування ролі та міри впливу на ці процеси політичних сил (партій, рухів, державної влади).

Соціально-демократична модель ґрунтується на таких принципах соціального захисту: всі люди мають однакову цінність, незалежно від віку й продуктивності? суспільство не може відмовитися від «слабких» елементів і повинне створювати їм умови і надавати можливості для задоволення своїх потреб; соціальні послуги й сервіс надаються на добровільних началах. В разі браку добровільності, державою можуть вживатися примусові методи; соціальний захист повинен бути безперервним, всебічним і охоплювати всі сфери життя людини; соціальний захист повинен бути гнучким, доступним і здатним вирівнювати соціальні умови для всіх груп населення. Такий підхід допомагає перебороти розрив у соціальних можливостях як «слабких» груп, так і всього суспільства. Зокрема, усі повинні мати рівну можливість для одержання освіти, кваліфікації й оплачуваної роботи, тобто стати нормальними само забезпечуваними членами суспільства.

Пріоритетними завданнями державної соціальної політики вважаються загальна зайнятість і вирівнювання доходів населення та пом'якшення розшарування суспільства за рівнем доходу. Розвинутий державний сектор економіки служить основою фінансування соціальної сфери, зміцненню якої сприяє високий рівень оподаткування. Частка державних витрат у ВВП становить у Швеції 66 відсотків, у Данії 61 відсоток, у Фінляндії 56 відсотків. Основна частина цих витрат іде на задоволення соціальних потреб населення.

Головною особливістю цієї моделі є універсалізація соціального захисту населення, як гарантованого права всіх громадян, забезпеченого державою. Модель відрізняється високою роллю держави в усупільненні доходів і загальнонаціональних соціальних механізмів керування. Держава забезпечує високий рівень якості й загальнодоступність соціальних послуг (у тому числі безкоштовне медичне обслуговування, освіту й т.п.) [5].

На нашу думку скандинавський тип соціальної держави характерний універсалізмом і перерозподілом доходів за рахунок прогресивної системи оподаткування населення. Ця модель заснована на системі соціального страхування з певними відрахуваннями внесків працюючих і роботодавців. Боротьба з бідністю поєднується з підтримкою високих стандартів життя всіх громадян, саме це дає можливість чітко вибудувати на підприємствах комфортну соціально-орієнтовану модель.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. за № 254 –к. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80Text>
2. Лайкман К. Модели социальной политики. *Общество и экономика*. 2000. № 8.
3. Esping–Andersen G. The three worlds of welfare capitalism. Cambridge, 1990.
4. Сергієнко О. Соціальна політика в сучасному світі та в Україні. *Україна: аспекти праці*. 2002. № 1.
5. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі. К.: Пульсари, 2003.

УДК 339.13.017

*Сало І.
д. е. н., ст. наук. сп.,
завідувач відділу ціноутворення та аграрного ринку,
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ
Попова О.
к. іст. н., завідувач відділу науково-організаційної роботи
Український інститут експертизи сортів рослин, м. Київ*

СТАН ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Серед основних проблем функціонування аграрного ринку України у воєнний період є формування високих цін на продукти харчування та недостатність споживання через низьку купівельну спроможність населення. Так, на кінець 2022 р. рівень інфляції за даними Мінфіну України склав 26,6%, що в 2,7 раза вище, ніж у кінці 2021 р. (10%).

Серед причин здорожчання необхідно відзначити, перш за все, спричинений війною в країні підвищений попит, коли люди скуповують продукти першої необхідності та тривалого строку зберігання. Негативно впливає на цінову ситуацію в Україні й порушення логістичних ланцюгів та взаємозв'язків між учасниками ринку та реальних можливостей налагодження логістики, а також здорожчання пального і зростання цін на енергоносії. Що стосується експортоорієнтованих продуктів, то слід враховувати девальвацію національної валюти і стрімке зростання курсу долара та євро. Через перебої електроенергії найбільше потерпають продукти, які потребують дотримання спеціальних технологій виробництва, а також швидкопсувні, яким необхідне охолодження чи замороження. Це звичайно впливає на формування пропозиції та цін.

Оцінка функціонування аграрного ринку здійснювалася відносно двох основних критеріїв: цінова доступність та фізична достатність. Встановлені індикатори достатності споживання у довоєнний (2020 р.) та воєнний період (2022 р.) показують – якщо в 2020 р. за продуктами хліб і хлібопродукти, картопля, овочі і баштанні та олія, яйця спостерігається наближеність до раціональних норм споживання, тобто можна говорити про достатність, то за всіма продуктами в 2022 р. показник зменшився. Критичними слід вважати показники зі споживання молока і молокопродуктів – це 47 %, риби і рибопродуктів – 40% від встановлених раціональних норм.

Якщо в останні п'ять років витрати населення на продовольчі потреби стабільно зростали при практично незмінній частці у сімейному бюджеті – 47-52 %, то в 2022 р. відбулося значне зростання витрат, а частка сягає не менше 60%. Тобто в країні наявне зниження купівельної спроможності населення поряд з інфляційно-девальваційними процесами.

За нашими розрахунками встановлено, що для споживання основних продуктів харчування відповідно до нормативних показників, населення України мало витратити за умов 2022 року 58817,3 грн на рік, тоді як фактично

витрачалося 33518,9 грн у рік, тобто в 1,7 раза менше. При цьому основну вартість покупок у структурі склали м'ясо, молоко і м'ясомолочні продукти – 66%. Крім невідповідності попиту раціональним нормам, спостерігається велика диференціація споживання продуктів харчування в домогосподарствах, залежно від розміру середньодушових загальних доходів на особу за рік.

На сьогодні чинною є Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо стабілізації цін на товари, що мають істотну соціальну значущість, товари протиепідемічного призначення» із змінами внесеними рядом Постанов КМУ [1]. Суб'єкти господарювання на ринку продовольчих товарів мають дотримуватись діючих норм державного регулювання цін, а саме: граничних рівнів торговельної надбавки (націнки) в розмірі не більш як 10 % при формуванні цін на такі продукти, як: борошно пшеничне вищого сорту, молоко пастеризоване жирністю 2,5% (у плівці), хліб житньо-пшеничний, яйця курячі категорії С1, птиця (тушка куряча, четвертина тушки курячої), батон, олія соняшникова рафінована; запровадження процедури декларування зміни ціни та/або реєстрації ціни на товари, які мають істотну соціальну значущість відповідно до Постанови №341.

Одним із варіантів стримання цін на основні види продуктів харчування є застосування практики державних закупівель у період низьких цін і їх інтервенція на ринок у пікові періоди високих цін для згладжування цінових коливань і стримання продовольчої інфляції. Це якраз функція Аграрного фонду для об'єктів державного цінового регулювання згідно Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції» [2].

Серед комплексу організаційно-економічних заходів, спрямованих на покращення продовольчого забезпечення населення, першочергове значення за умов диспропорції аграрного ринку слід надати проблемам збуту продуктів харчування, збільшенню рівня платоспроможності населення, пропагуванню здорового способу життя та оптимальної структури харчування, а також формуванню ефективної і багатоасортиментної пропозиції свіжої рослинницької та тваринницької продукції і продуктів їх переробки в першу чергу вітчизняними товаровиробниками.

Список використаних джерел:

1. Про заходи щодо стабілізації цін на товари, що мають істотну соціальну значущість, товари протиепідемічного призначення : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 р. № 341. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2020-%D0%BF#Text>

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції : Закон України від 04.06.2009 р. №1447-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1447-vi#Text>

УДК 351:338.26

*Сидоренко С.
здобувачка вищої освіти третього рівня,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Фінансова децентралізація багатьма експертами визнається одним із найскладніших аспектів децентралізації державної влади, під якою ми розумітимемо самостійність у підходах до управління з урахуванням багатоманітності місцевих особливостей при збереженні єдності в основному, суттєвому; виявляється у делегуванні повноважень від органів державного управління до місцевого самоврядування; на практиці виявляється як передавання частини функцій державного управління центральних органів виконавчої влади місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, розширення повноважень нижчих органів за рахунок вищих за рівнем [2, с. 166]. Сутність фінансової децентралізації доцільно розглядати крізь призму трьох основних детермінант:

1) децентралізація у видатковій сфері – факт наділення органів місцевого самоврядування правом розпоряджатися фінансовими ресурсами, необхідними для їх діяльності та виконання покладених на них завдань;

2) децентралізація у доходній сфері – надання органам місцевого самоврядування права отримувати свої власні доходи відповідно до фіксованого переліку у розмірі (встановлюється самостійно), достатньому для їх належної та якісної роботи;

3) право на процедурну та організаційну самостійність – формування, затвердження, виконання фінансових планів, кошторисів, бюджетів, звітність та контроль під відповідальністю певного органу, тієї чи іншої місцевої посадової особи [3, с. 295].

У зв'язку із цим, узагальнену децентралізацію можна визначити як процес передачі повноважень та фінансових ресурсів для їх реалізації від органів державної влади до органів місцевого самоврядування з метою задоволення інтересів жителів територіальних громад, підвищення якості надання публічних послуг та активізації розвитку регіонів. Система фінансового забезпечення місцевого самоврядування визначається як сукупність правових норм, фінансових інститутів, інструментів та фінансових відносин між органами державної влади, місцевим самоврядуванням, суб'єктами господарювання та громадянами у процесі надання суспільних благ та їх ресурсного забезпечення.

Фінансова децентралізація вбачається складним явищем. Існуюча в Україні система міжбюджетного вирівнювання, з одного боку, має позитивний ефект, оскільки дозволяє частково нівелювати регіональні соціально-економічні асиметрії; а з іншого – мета міжбюджетних трансфертів сьогодні полягає не у вирівнюванні бюджетних можливостей регіонів, а зводиться до вирівнювання можливості забезпечення бюджетних зобов'язань перед населенням регіонів,

що, у свою чергу, знижує потенціал регіонального розвитку. Беручи до уваги всі негативні аспекти таких явищ, як дотації, субвенції, гранти тощо їх все ж таки неможливо повністю виключити як шляхи забезпечення місцевих бюджетів необхідними фінансовими ресурсами. Вони є вкрай необхідними тим територіальним громадам, у яких через об'єктивно-суб'єктивні події та дії не вдається розширити економічний потенціал в обсязі, необхідному для забезпечення формування місцевих доходів [3].

Російська агресія щодо України об'єктивно ускладнює децентралізацію державної влади, а отже, і як наслідок, – фінансову децентралізацію. З урахуванням дій Російської Федерації території громад сучасної України з позиції організації влади можна поділити на три основні категорії:

- звільнені території, на яких повністю відновлено передбачений законом порядок щодо функціонування місцевого самоврядування, а також території, які взагалі не були окуповані;
- звільнені прифронтові території, на яких діє особливий порядок управління (припинено функціонування окремих органів місцевого самоврядування);
- території, які тимчасово залишаються під контролем окупаційних військ Російської Федерації.

Враховуючи результати аналізу сучасного стану фінансового забезпечення територіальних громад України у контексті децентралізації [1], важливість та проблемність функціонування складових фінансової системи, логічними шляхами її удосконалення вважаємо такі:

- зміцнення податкової бази органів місцевого самоврядування;
- формування стимулюючої системи вирівнювання;
- підвищення ефективності системи міжбюджетних трансфертів;
- підтримка розвитку економічної, господарської та інвестиційної діяльності;
- активізація ролі громадськості у процесі фінансового забезпечення розвитку територіальних громад;
- навчання суб'єктів фінансового забезпечення розвитку територіальних громад та наукові дослідження з питань фінансової підтримки розвитку територіальних громад;
- посилення співпраці із закордонними і міжнародними урядовими та неурядовими організаціями (підписання меморандумів, договорів тощо);
- активізація участі у проєктах і грантах Європейського Союзу;
- пошук роботи з українською спроможною діаспорою (проєкт «Global Ukraine») тощо.

Список використаних джерел:

1. Державний вебпортал бюджету для громадян. Доходи. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (Дата звернення: 18.01.2023 р.).
2. Одінцова Г. Децентралізації державної влади. Енциклопедія державного

управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. 2011. 748 с.

3. Шевчук Б. Децентралізація. Енциклопедія державного управління : у 8 т. /наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.] ; Національна академія державного управління при Президентові України. К. : НАДУ, 2011. Т. 8 : Публічне врядування / наук.-ред. кол. : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) [та ін.] ; Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 630 с.

УДК 351:005

Таран О.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

Пасемко Г.

*д-р наук з держ. управління,
професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Цифрове суспільство – це «інформаційне суспільство» з інформаційно-аналітичними технологіями (цифровими), що покращують роботу з інформацією (сприйняття, відбір, зберігання, обробка, аналіз), а також кардинально змінюють роль громадян у цьому процесі. Цифрові технології надали доступні інструменти кожному індивіду, крім того вони володіють найнижчими витратами (не тільки прямими матеріальними, а й всілякими транзакційними), що надають певні переваги.

Поняття цифрової трансформації, на думку зарубіжних фахівців, значно ширше та стосується не стільки технологій, а орієнтоване на людину [1]. Цифрова трансформація - це глибока трансформація бізнесу і організаційної діяльності, процесів, компетенцій і моделей для повного використання змін і можливостей поєднання цифрових технологій і їх прискореного впливу на суспільство в стратегічному і пріоритетному порядку з урахуванням нинішніх і майбутніх змін.

У сучасних умовах найбільш оперативно на це зреагувало висококонкурентне ринкове середовище. Проте, система публічного управління також впроваджує цифрові технології, зокрема: артикулювання політичної позиції є прикладом потреби, що вимагає від індивіда свого здійснення, а знання думок людей, своєю чергою, – безумовна потреба будь-якої політичної сили. Інтернет та інші мережеві механізми дозволяють обом сторонам не просто реалізувати ці комунікаційні інтереси, а й постійно вдосконалювати їх [2].

Грунтовним нормативно-правовим актом у цій сфері є Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації (Концепція). В Концепції нормативно закріплено поняття цифровізації, як «насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, інакше кажучи, створює кіберфізичний простір» [3] та цифрової інфраструктури як комплексу технологій, продуктів та процесів, що забезпечують обчислювальні, телекомунікаційні та мережеві можливості на цифровій основі.

Серед напрямків цифрової трансформації публічного управління найбільш перспективними, на наш погляд, виявляються наступні:

- розвиток цифрових компетентностей публічних службовців;
- цифровізація територіальних громад;
- цифрова трансформація муніципального управління;
- розвиток цифрової взаємодії влади та бізнесу;
- впровадження цифрових технологій у виборчу систему;
- розвиток цифрових компетентностей публічних службовців [4].

Важливим інструментом цифрової трансформації є цифрові державні платформи, які забезпечують інформаційний обмін та транзакції між великою кількістю користувачів та створюють основу для функціонування спеціалізованої системи цифрової взаємодії, знижуючи вартість витрат на транзакції та нівелюючи роль посередника [5]. Органи державної влади та місцевого самоврядування можуть як взаємодіяти з національними платформами, так і створювати власні, особливо в сферах освіти, медицини, громадської безпеки.

Хмарні технології є невід'ємною складовою цифровізації, їх використання дозволить знизити ризики корупції на закупівлях обладнання, суттєво зменшити витрати з бюджету та пришвидшити впровадження інновацій в органах влади, тому потрібно якомога найшвидше законодавче урегулювати це питання.

Список використаних джерел:

1. Colleen Chapco-Wad Digitization, Digitalization, and Digital Transformation: What's the Difference? URL: <https://colleenchapcowadesafina.medium.com/digitization-digitalization-and-digital-transformation-whats-the-difference-eff1d002fbdf>
2. Савченко О.С. Проблеми запровадження цифровізації у систему публічного управління. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, (3), 102-108. <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.3.14>
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018- 2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
4. Квітка С., Новіченко Н., Гусаревич Н., Піскоха Н., Бардах О., Демошенко Г. Перспективні напрямки цифрової трансформації публічного управління. *Аспекти публічного управління*. Том 8. № 4. 2020. С.129-146 DOI: 10.15421/152087
5. Макарова І., Пігарєв Ю., Сметаніна Л. Цифровізація публічного управління на регіональному та міському рівнях URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/14930/1/Makarova%20I.%20%20%202021.pdf>

УДК 332.012.324

*Туркот О.
к.ю.н., виконуючий обов'язки доцента кафедри права,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів
Криса С.
здобувач вищої освіти,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Одним із основних економічних прав є право людини на зайняття підприємництвом. Право людини на здійснення підприємницької діяльності відіграє важливу роль у сучасному світі, особливо у час війни, оскільки підприємства, здійснюючи господарську діяльність, вносять кошти, сплачені як податки, у державний бюджет, чим приносять неабияку користь Україні у такий скрутний час.

Правове регулювання розвитку бізнесу є актуальним у будь-який час, оскільки парламент, приймаючи відповідні законодавчі акти, допомагає підприємствам, надаючи відповідну фінансову підтримку, та спрощує ведення їх діяльності.

Загальновідомим фактом є формування основних норм права у Стародавньому Римі [1, с. 159]. Тобто, значна частина законодавчих норм виникла ще у римському праві.

Право Стародавнього Риму заклало основи сучасного права багатьох держав світу. Система римського права вважається одним із найдавніших і, безумовно, найбільш розвинених. Система увібрала в себе найкращі досягнення попередніх правових систем різних держав [2, с. 69]. Необхідно погодитись із науковцями, оскільки римське право є одним із таких прав, за допомогою якого здійснювали розвиток правових систем у світі.

Для українського суспільства реформи стали перманентним явищем. У нас постійно тривають процеси перетворення механізмів регулювання та управління економікою, продовжується трансформація відносин власності, з'являються нові економічні явища, нові правила господарювання з поступовим відмиранням старих і заміною їх на загальновизнані у світі [3, с.4-5]. Варто погодитись із науковцями, оскільки законотворчий процес дійсно перебуває у безперервному русі, норми законодавства повинні відповідати сучасності, у зв'язку з чим їх постійно вдосконалюють.

Правове регулювання розвитку бізнесу в Україні здійснюють за допомогою таких актів як Конституція України [4], Господарський кодекс України [5], різноманітних законодавчих та підзаконних нормативно-правових документів тощо.

На даний час Україна перебуває у стані війни, тому державі необхідно приймати відповідні спеціалізовані нормативно-правові акти з метою врегулювання розвитку бізнесу, а саме щодо фінансової допомоги суб'єктам

господарювання. Тому, це ще один важливий етап у прийнятті відповідних законодавчих норм щодо розвитку бізнесу та його підтримки. Держава розуміє, що підприємствам потрібне фінансування, та приймає нормативно-правові акти, які допоможуть залишитись бізнесу надалі функціонувати та не припинити діяльності.

Розвиток підприємництва у всі часи був одним із пріоритетних шляхів підвищення економічної ситуації в країні, який неможливий без прийняття відповідних законодавчих актів для врегулювання вказаної сфери. Держава активно працює над вдосконаленням законодавчої бази, за допомогою якої здійснюють правове регулювання розвитку бізнесу в Україні. Тому, разом із зародженням права людини на здійснення підприємницької діяльності були прийняті відповідні норми.

Отже, держава допомагає врегульовувати діяльність суб'єктів господарювання за допомогою прийняття відповідних законодавчих актів. Навіть у час війни законотворення не припиняється, а навпаки приймають відповідні спеціалізовані акти, які допомагають здійснювати підтримку та розвиток бізнесу, чим не дають підприємствам припинити свою діяльність.

Список використаних джерел:

1. Макарчук В.С., Туркот О.А. Щодо правової та економічної безпеки суб'єктів господарювання в Україні та Стародавньому Римі. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: XI Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Вінниця, 09 груд. 2022 р.). 2022. С. 159-160.

2. Bogdan Derevyanko, Olha Turkot. The genesis of corporate relations in Ancient Rome and their impact on Ukrainian legislation . *Entrepreneurship, economy and law*. №7. 2021. P.69-77. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/7/12.pdf>

3. Деревянко Б. В., Туркот О. А., Прилуцька А. В. Захист прав суб'єктів господарювання : навчальний. посібник / за ред. д.ю.н., проф. Б. В. Деревянко. 3-ге вид., перероб. і доповн.; НАПрН України, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2022. 196 с.

4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96—ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436 –IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

УДК 338.245

Хомуляк Т.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри облікових технологій та оподаткування,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З початку повномасштабної війни український уряд мав врегулювати безумовне виконання законів відповідно до реалій воєнного стану. Оскільки важливим питанням було забезпечення надходжень до бюджету у цей складний час та недопущення повного колапсу економіки держави.

Питання економічного регулювання проаналізуємо у кількох розрізах.

Забезпечення війська. Для спрощення і прискорення забезпечення української армії усім необхідним, Кабінет міністрів України (КМУ) на початку війни вніс зміни до процедури публічних закупівель, зокрема дозволив замовникам купувати товари без використання системи Prozorro, тобто напряму, та не включати ці закупівлі до річного плану. При цьому внести інформацію про такі закупівлі до системи Prozorro необхідно впродовж двадцяти днів після завершення воєнного стану, а для закупівель у сфері оборони і безпеки — упродовж десяти днів [1].

Крім того, уряд передбачив, що Укрзалізниця може бути замовником під час закупівель за рахунок як власних, так і бюджетних коштів товарів та послуг для безперебійної роботи залізничного транспорту, зокрема палива, медикаментів та першочергових аварійно-відновлювальних робіт. Також вона може виступати платником за тристоронніми договорами, замовниками за якими є військові адміністрації.

Для прискорення надходження коштів до державного бюджету Кабмін у березні зобов'язав низку державних підприємств в одnodенний строк забезпечити авансове перерахування суми річних дивідендів за результатами 2021 року. Так, Нафтогаз України зобов'язаний спрямувати на дивіденди 95% чистого прибутку (2,3 млрд грн), Укргідроенерго — 40%, Укрбуд — 95%, Укрпошта — 80%. Водночас нормативна частка відрахування прибутку для більшості підприємств спочатку становила 50%, а згодом була зменшена до 30% [2].

На період воєнного стану Кабмін також розширив перелік першочергових видатків, які можуть здійснюватися із загального та спеціального фонду держбюджету. Зокрема, до переліку включено витрати на оплату зв'язку та інтернету, утримання споруд цивільного захисту, закупівлі медичного обладнання тощо.

Критичний імпорт. Заборона транскордонних валютних переказів, яку Національний банк впровадив у перший день повномасштабного російського вторгнення, серед іншого унеможливила оплату товарів за кордоном, а отже — їхній імпорт в Україну. Але оскільки економіка країни не в змозі, а надто в

умовах шоку перших воєнних днів, виробити усі необхідні товари в потрібній кількості, влада повернула можливість валютних розрахунків за деякі товари.

З цією метою уряд 24 лютого затвердив перелік товарів критичного імпорту — тобто таких, за які держава дозволяє здійснювати транскордонні валютні платежі [3]. Перший перелік цих товарів був коротким і включав переважно енергоносії, медичні препарати, засоби особистої гігієни та певні продовольчі товари. Однак з вимогами часу зазнав чималих змін.

Також з метою наповнення бюджету та запуску механізмів функціонування економіки, з 1 липня скасовано податкові пільги.

Регулювання бізнесу. З перших днів війни було зрозумілим, що питання продовольчої безпеки є критичним як для України, так і для всього світу. Кабмін зі свого боку ухвалив низку постанов для підтримки українського агросектору та сільськогосподарських товаровиробників.

Так, для пришвидшення ввозу продуктів з-за кордону та скорочення бюрократії Кабмін дозволив імпортерам не перекладати українською мовою маркування харчових продуктів як для продажу, так і для гуманітарної допомоги. Також виробники харчування у разі зміни рецептури продукту можуть не оновлювати маркування, однак мають зазначити на упаковці інформацію про наявність складників-алергенів.

Водночас уряд тимчасово обмежив експорт низки товарів шляхом впровадження нульових експортних квот. Ці обмеження стосуються деяких видів добрив, великої рогатої худоби та її м'яса, жита, вівса, гречки, проса, цукру, солі, яєць, кукурудзи та олії. Втім, квоти на експорт деякої продукції вже скасовано [4].

Аби прискорити імпорт в Україну рослинної продукції, Кабмін на час воєнного стану спростив фітосанітарні заходи, необхідні для ввезення такої продукції; передбачив автоматичне продовження посвідчень на використання і торгівлю пестицидами, а також спростив реєстрацію сільськогосподарської техніки.

Відбудова житла та інфраструктури. Деокупація Київщини та Чернігівщини відкрила світу катастрофічні масштаби руйнувань та воєнних злочинів, які вчинили російські війська. Відтак, перед владою постало два головних завдання: притягнути рф до відповідальності та вимагати відшкодування завданих збитків. Для чого КМУ було затверджено процедуру подання інформації про пошкоджену та знищену нерухомість Постанова № 380 від 26.03.2022 р. [5].

Крім того, уряд затвердив процедуру обстеження будівель, які були пошкоджені внаслідок збройної агресії рф, для визначення можливості їх подальшого використання або ухвалення рішення про демонтаж. Окремо Кабмін затвердив порядок визначення об'єктів, які підлягають першочерговому обстеженню, та порядок демонтажу таких об'єктів. Разом із тим, уряд дозволив регіонам закуповувати за бюджетний кошт матеріали для першочергових аварійно-ремонтних робіт для ліквідації наслідків війни.

Аби спростити та прискорити роботи з відбудови, уряд скоротив процес отримання сертифікату вищої категорії на створення об'єктів архітектури з

одного місяця до п'яти днів, врегулював розроблення проєктів будівництва для капітального ремонту зруйнованих під час війни об'єктів, а також спростив оновлення будівельних норм.

Як бачимо, вжиті заходи покликані сприяти наповненню бюджету і підтримці економіки у воєнний час. Окрім переліченого, вживаються й інші заходи адміністративного, соціального регулювання тощо. Потребують опрацювання й адаптації до умов війни інструменти управління економічними процесами та стабілізаційні заходи, а також оцінка їх ефективності й виконання.

Список використаних джерел:

1. Про публічні закупівлі: Закон України № 922-VIII від 12.12.2015. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n901>
2. Деякі питання виплати дивідендів суб'єктами господарювання державного сектору економіки у 2022 році: Розпорядження КМУ № 244-р від 25.03.2022. <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-viplati-dividendiv-subyektami-gospodaryuvannya-derzhavnogo-sektoru-ekonomiki-u-2022-roci-244->
3. Про перелік товарів критичного імпорту: Постанова КМУ № 153 від 24.02.2022. Офіційний вісник України. 2022. № 29. С. 7. Ст. 1562.
4. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік: Постанова КМУ № 207 від 05.03.2022. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-u-dodatki-1-i-5-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-29-gradnya-2021-r-1424-207>
5. Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації: Постанова КМУ № 380 від 26.03.2022. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zbir-obrobku-ta-oblik-informaciyi-pro-poshkodzhene-ta-znishchene-neruhome-majno-vnaslidok-bojovih-dij-teroristichnih-aktiv-diversij-sprichinenih-vijskovoyu-agresiyeyu-380>.

УДК 631:351.755.61

Чопенко В.

*к.е.н., старший науковий співробітник
відділу соціально-економічного розвитку сільських територій,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН, м. Київ*

РОЗВ'ЯЗАННЯ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОБЛЕМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Основою розвитку сільських територій є збереження і збагачення людського потенціалу села. Нарощування його можливе шляхом поліпшення відтворення населення і його збереження в сільській поселенській мережі. Однак за відсутності цілісної та послідовної державної політики, спрямованої на комплексний розвиток сільських територій, успішні соціально-економічні перетворення, які відбулися протягом двох минулих десятиліть в аграрному секторі економіки України, – реформування земельних та майнових відносин, створення якісно нових підприємницьких структур, впровадження інновацій, що сприяли зростанню сільськогосподарського виробництва, підвищенню його економічної ефективності та експортного потенціалу, не призвели до відповідного розвитку соціально-демографічної сфери села. Кризові явища тут лише нарастають: посилюється деградація поселенської мережі, постійно зменшується чисельність сільського населення, спостерігається його старіння та погіршення статево-вікової структури, внаслідок чого скорочуються людський і трудовий потенціали, відбувається знелюднення сільських територій, загострюються проблеми з охорони довкілля тощо.

Повномасштабна російська воєнна агресія та спричинені нею руйнування соціально-економічної інфраструктури, загибель та втрата здоров'я десятками тисяч людей, вимушена зовнішня та внутрішня міграція мільйонів українців надзвичайно загострили соціально-демографічні проблеми мешканців сільської місцевості, що ставить під сумнів можливість успішного розвитку сільських територій в цілому, збільшує імміграційні ризики з важкопрогнозованими нині наслідками, загрожує існуванню сільського способу життя та самого українського села як такого. З огляду на це покращення кількісних та якісних показників розвитку сільського населення, подолання депопуляції та збереження людності в сільських територіях, зупинення деградації сільської поселенської мережі є важливою й невідкладною проблемою національного масштабу, що потребує реалізації на державному рівні відповідної соціальної політики, спрямованої на комплексне її розв'язання.

Останніми роками соціально-демографічна криза в сільських територіях України стрімко поглиблюється, набуваючи катастрофічного, незворотного характеру. На початок 2022 р. в Україні (без урахування тимчасово окупованих територій) проживало 12473,6 тис. осіб сільського населення, що складало 30,3% від загальної чисельності населення країни. Лише за 2021 р. сільське населення України зменшилося на 155,2 тис. осіб, що становило 1,2% його

чисельності. Найбільше скорочення відбулося у Чернігівській (на 2,5%), Сумській (на 2,4%), Кіровоградській (на 2,2%), Хмельницькій, Черкаській та Дніпропетровській (по 1,9%) областях [5, с. 5].

Порівняно з 1990-м роком нині сільське населення скоротилось на 4495,7 тис. осіб, або на 26,5% (протягом зазначеного періоду щорічне зменшення людності в сільських територіях України становило в середньому 0,83%), а проти 2010-го року – зменшилось на 1964,5 тис. осіб, або на 13,6% (що склало вже 1,13% щорічного скорочення) [1, с. 27, 28].

При цьому у Чернігівській області сільське населення зменшилося майже вдвічі (!) (на 49,6%), Сумській – 41,5, Хмельницькій – 34,1, Полтавській – 33,2, Житомирській – на 32,7% [5, с. 9, 10].

Смертність у сільській місцевості в 2,5 раза перевищує народжуваність. У 2021 р. коефіцієнти народжуваності та смертності становили відповідно 7,7 та 19,5 особи на 1000 осіб наявного населення. Коефіцієнт народжуваності був найнижчим за всі роки незалежності України і зменшився порівняно з 1990 роком майже в 1,7 раза. За 1990–2021 рр. на 21,1% (з 16,1 до 19,5 осіб на 1000 жителів села) підвищився й коефіцієнт смертності сільського населення.

У 2021 р. на селі на 100 померлих припадало лише 40 новонароджених. Нині демографічна ситуація є значно загрозливішою, ніж навіть під час демографічної кризи 2000–2005 років, коли на 100 померлих сільських жителів народжувалося 46–49 дітей (для порівняння: у 1990 р. – 79 дітей, у 2012 р. – 71 дитина, у 2015 р. – 63 дитини, у 2018 р. – 57 дітей, у 2019 р. – 49 дітей, у 2020 р. – 46 дітей) [2, с. 8, 13].

Однак у багатьох регіонах країни (які без будь-якого перебільшення можна назвати зоною демографічної катастрофи) становище значно гірше. Так, у 2021 р. в сільських територіях Чернігівської області смертність перевищувала народжуваність у 5,6 раза (!), Сумської – у 4,4 раза, Черкаської – у 3,8 раза, Харківської у 3,6 раза, – Полтавської – у 3,5 раза, Хмельницької – у 3,4 раза [2, с. 44-46].

Ускладнює соціально-демографічну ситуацію те, що нині в сільських територіях України майже вичерпаний потенціал відтворення населення. У 2022 році чисельність людей, старших за 60 років (3048 тис. осіб), в 1,5 раза перевищила чисельність дітей у віці до 14 років (2075 тис. осіб) – лише за 2021 р. цей контингент сільського населення скоротився на 43 тис. осіб, а людей у найбільш продуктивному дітородному віці (20–39 років) було 3385,4 тис. осіб, що становило лише 27% від загальної чисельності сільського населення України. Тільки за 2021 р. ця група населення (20–39 років) зменшилася на 60 тис. осіб, що склало 0,5% загальної чисельності сільського населення, причому на кожних 1000 чоловіків зазначеного віку у 2022 р. припадало тільки 909 жінок, а у віковій категорії 30–34 роки – 884 жінки [3].

Тому в умовах післявоєнної відбудови України для поліпшення відтворення населення і його збереження в сільській поселенській мережі, покращення умов праці і проживання на селі та оздоровлення соціально-демографічної ситуації в сільських територіях необхідне запровадження системи заходів, спрямованих на відновлення й удосконалення прогресивної

системи допомоги при народженні дітей, диференційованої залежно від їх кількості, віку, типу сім'ї, а також пропорційної до розміру прожиткового мінімуму, підтримку молодих сімей, надання їм пільгових довгострокових кредитів, преференцій щодо придбання житла, оплати комунальних послуг, створення спеціалізованих мереж магазинів та аптек з продажу основних продуктів харчування, товарів для дітей та ліків за пільговими цінами; поліпшення стану здоров'я сільських мешканців шляхом розробки Національної програми боротьби із серцево-судинними захворюваннями (у 2017–2021 роках смертність від них сягала 69–72% від загальної смертності у сільській місцевості України) [4] та Національної програми профілактики та лікування особливо небезпечних інфекційних захворювань, розвиток нових прогресивних форм медичного обслуговування на селі; створення нових робочих місць за рахунок прийняття загальнодержавної, регіональних та місцевих програм зайнятості населення на селі з урахуванням диверсифікації господарської діяльності та стимулювання підприємництва; запровадження на державному рівні виваженої імміграційної політики, проведення постійного моніторингу демографічної та міграційної ситуації в регіонах для визначення пріоритетності проблем та заходів щодо їх вирішення; забезпечення постійного контролю за станом навколишнього природного середовища, обладнання організованих сміттєзвалищ та налагодження системи збирання, зберігання та утилізації відходів; опрацювання Державної програми із забезпечення жителів сільських населених пунктів якісною питною водою; пропаганду здорового способу життя, посилення боротьби з наркоманією та алкоголізмом, запровадження додаткових адміністративних механізмів щодо посилення обмежень стосовно права вживання алкоголю й тютюну та підвищення відповідальності за їх порушення; надання безкоштовних інформаційних послуг щодо поліпшення сімейних взаємовідносин; підвищення якісних показників розвитку сільського населення: рівня освіти, інтелекту, духовності, традицій патріотизму, працелюбності, добросусідства, взаємодопомоги.

Список використаних джерел:

1. Населення України. Демографічний щорічник. Київ: Державна служба статистики України, 2022. С. 27, 28.
2. Природний рух населення України за 2021 рік : Стат. збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2022. С. 8, 13, 44–46.
3. Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2022 року. Стат. збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2022. С. 16–17, 32–33.
4. Таблиці народжуваності, смертності та середньої очікуваної тривалості життя за 2021 рік. Стат. збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2022. С. 28–29.
5. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2022 року : Стат. збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2022. С. 5, 9, 10.

УДК 336.71:658.152.32

*Шевчук О.
к.п.н. викладач кафедри цифрових,
освітніх та соціо-економічних технологій,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут», м. Кам'янець-Подільський*

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ ЗБІЛЬШЕННЯ АКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ

Фінансовий лізинг – це вид лізингу, при якому лізингодавець фінансує придбання обладнання чи іншого майна, а лізингоприймач використовує цей майно з метою збільшення продуктивності свого бізнесу. Фінансовий лізинг є ефективним інструментом фінансування бізнесу, оскільки дозволяє підприємствам здійснювати великі інвестиції без значних витрат на придбання обладнання.

Основною перевагою фінансового лізингу є те, що він дозволяє зменшити витрати на капітал, зокрема, на придбання обладнання. Крім того, фінансовий лізинг дозволяє підприємствам зменшити ризики, пов'язані з обслуговуванням та ремонтом обладнання, оскільки ці функції зазвичай покладаються на лізингодавця. Лізинг також дозволяє підприємствам відновлювати свої активи та підтримувати їх у відповідному стані без необхідності великих капіталовкладень.

Крім того, фінансовий лізинг може допомогти підприємствам збільшити свою активність та ефективність. Наприклад, придбання нового обладнання може допомогти підприємству збільшити обсяги виробництва та знизити витрати на виробництво. Також, підприємства можуть використовувати фінансовий лізинг для заміни застарілого обладнання на нове, що дозволить збільшити ефективність виробництва та знизити ризики відмови обладнання під час його експлуатації.

Отже, фінансовий лізинг може стати ефективним інструментом для збільшення активності бізнесу через зниження витрат на придбання обладнання, зменшення ризиків, пов'язаних з його обслуговуванням та ремонтом, та підвищення ефективності виробництва. Крім того, фінансовий лізинг може допомогти підприємствам збільшити свою конкурентоспроможність, оскільки нове та сучасне обладнання дозволяє здійснювати виробництво більш ефективно та швидко.

Однак, перед тим як вирішувати про придбання обладнання за допомогою фінансового лізингу, підприємства повинні ретельно проаналізувати свою фінансову ситуацію та здійснити ризик-аналіз. Важливо також оцінити всі умови договору лізингу та розуміти всі зобов'язання, які вони приймають на себе при укладанні договору [4].

У підсумку, фінансовий лізинг є ефективним інструментом для збільшення активності бізнесу через зменшення витрат на придбання обладнання та

підвищення його ефективності. Важливо провести ретельний аналіз фінансової ситуації та умов договору перед укладанням лізингової угоди.

Лізинг - це фінансовий інструмент, який може мати як переваги, так і недоліки для малого бізнесу.

Переваги лізингу для малого бізнесу:

Зниження витрат: Лізинг дозволяє малому бізнесу отримати доступ до необхідного обладнання без необхідності сплачувати повну вартість в один платіж. Замість цього, вони можуть розподілити витрати на кілька місяців або років, що зменшує фінансові труднощі та допомагає зберегти гроші на інші потреби [2].

Підвищення ефективності: Лізинг дозволяє малому бізнесу отримати доступ до сучасного обладнання, яке може підвищити ефективність виробництва та конкурентоспроможність. Це може бути особливо корисно для малого бізнесу, який не має можливості придбати нове обладнання за власні кошти.

Підвищення ліквідності: Лізинг може допомогти підвищити ліквідність малого бізнесу, оскільки вони не витрачають великі суми готівки на придбання обладнання.

Недоліки лізингу для малого бізнесу:

Вищі витрати в довгостроковій перспективі: Лізинг може коштувати більше, ніж придбання обладнання власними коштами, оскільки включає плату за використання грошей лізингової компанії та інші витрати.

Обмеження використання обладнання: Умови лізингового договору можуть обмежувати використання обладнання. Наприклад, лізингова компанія може встановити обмеження на кількість годин або кількість миль, які можна проїхати на лізованому автомобілі, що може бути обмеженням для діяльності малого бізнесу.

Перевага лізингової компанії: Лізингова компанія може вказувати малому бізнесу, яке обладнання вони можуть придбати, тому що лізингова компанія має певні угоди з виробниками обладнання. Це може обмежувати вибір малого бізнесу та може впливати на якість обладнання, яке вони придбають.

Плата за додаткові послуги: Лізингова компанія може збільшувати загальну вартість лізингу, додавши до неї плату за додаткові послуги, такі як страхування або сервісне обслуговування [3].

Відсутність власності: Лізингова компанія залишається власником обладнання, що означає, що малий бізнес не має права на продаж обладнання та не може використовувати його як забезпечення для кредитів.

У цілому, лізинг може бути корисним інструментом для малого бізнесу, якщо вони не мають достатньої кількості грошей для придбання необхідного обладнання власними коштами. Проте, перед тим, як укласти лізинговий договір, необхідно зробити аналіз переваг та недоліків лізингу та порівняти його з іншими фінансовими інструментами, щоб знайти найкращий варіант для своєї компанії.

У висновку можна сказати, що фінансовий лізинг є корисним інструментом для малого бізнесу, оскільки дозволяє компанії придбати

необхідне обладнання без великої початкової інвестиції, що може підвищити їхню активність та конкурентоспроможність на ринку. Зокрема, лізинговий договір може дозволити малому бізнесу отримати доступ до новітнього обладнання, підвищити продуктивність та якість своєї продукції, зменшити витрати на утримання обладнання та забезпечення його ремонту [1].

Проте, перед укладанням лізингового договору малому бізнесу необхідно ретельно проаналізувати всі умови та зробити порівняння з іншими фінансовими інструментами. Також, варто звернути увагу на питання страхування та сервісного обслуговування, а також на терміни лізингового договору та його вартість, щоб уникнути можливих недорозумінь та проблем в майбутньому.

Отже, фінансовий лізинг може бути ефективним інструментом для збільшення активності малого бізнесу, якщо він використовується ретельно та з урахуванням усіх переваг та недоліків.

Список використаних джерел:

1. Жук О. О. Фінансовий лізинг як інструмент розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. № 2. URL: <https://evzdia.zgia.zp.ua/index.php/evzdia/article/view/126>.

2. Іщенко О. І. Фінансовий лізинг як інструмент управління інноваційним розвитком підприємства. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2017. Вип. 262 (1). URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/view/8905>.

3. Ковальова А. С. Фінансовий лізинг як засіб збільшення ефективності діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2020. № 6. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2020/6/2613/>.

4. Чорний О. М. Фінансовий лізинг як інструмент залучення інвестицій в Україні. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2016. Т. 2, № 3. С. 216-223. URL: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/Chorny_216-223.pdf.

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

UDC 338.2:467

Ciobanu G.

*Research assistant Doctor of Economic Sciences
National Institute for Scientific Research in the Field of Labor and Social Protection,
Bucharest, Romania, University ARTIFEX,*

Bugudui E.

*Associate Professor, dr.,
University ARTIFEX, Bucharest, Romania*

DECARBONIZATION OF THE ECONOMY IS A PRIORITY OPPORTUNITY FOR THE FUTURE STRATEGIC DEVELOPMENT CYCLE

In the current difficult conditions and with the numerous crises we are experiencing, one of the priorities for the next strategic cycle is the development of strategies, macroeconomic policies and action plans for the decarbonization of the economy, major industries, energy, etc. sector, agriculture, forestry, water supply, construction and other related industries that require decarbonization and integration of new eco-innovative and digitized technologies into the new society and knowledge economy.

Climate change has a significant impact on natural ecosystems and human habitats. Bioenergy with carbon capture and storage (BECCS) is a critical technology that can provide net reductions in CO₂ emissions while providing a sustainable energy supply at lower costs. The role of BECCS implementation in achieving deep decarbonization in China needs to be quantified. This study conducted a scenario analysis based on a computable general energy economic general equilibrium model, the China-Global Energy Model (C-GEM), with a detailed representation of BECCS¹.

Considering the entire life cycle, it is well known that the construction sector generates a large amount of greenhouse emissions, so to achieve a decarbonized society, it is important to provide environmentally efficient construction materials and solutions, adding circular principles. Economy and efficiency of resource use. The articles in this special issue present the various aspects that need to be considered in order to achieve a decarbonized and circular building stock.²

Even non-extreme results of global warming will have different consequences for humans and global ecosystems. These include rising sea levels that affect major cities and densely populated delta areas, heat waves that kill thousands of people, changes in rainfall that destabilize ecosystems around the world, and ocean acidification that destroys coral reefs and plankton species that rely on it for marine food chains, etc.

¹ Huang, X., Chang, S., Zheng, D., & Zhang, X. (2020). The role of BECCS in deep decarbonization of China's economy: A computable general equilibrium analysis. *Energy Economics*, 92, 104968.

² Mercader-Moyano, P., & Esquivias, P. M. (2020). Decarbonization and circular economy in the sustainable development and renovation of buildings and neighbourhoods. *Sustainability*, 12(19), 7914.

But to avoid catastrophic climate change, humanity faces the daunting challenge of fundamentally changing the processes by which it obtains and uses the energy needed to sustain modern industrial society. Society must transition from an economic system built on carbon-based fossil fuels and related industries to an economic system based on alternative energy sources such as biofuels, hydropower, solar energy, wind energy and possibly nuclear. Such a change implies serious changes in industries, from industry³.

Decarbonization of transport will be necessary to limit global warming below 2°C. Due to its reliance on fossil fuels, transport is predicted to be more difficult to decarbonize than other sectors. To test this hypothesis, we compare long-term transportation energy demand and emissions projections for China, the US, and the world based on five large-scale energy economy models.

It is partially confirmed that transport is less responsive to a given carbon tax than non-transport sectors: in the first half of the century, transport mitigation is delayed by 10–30 years compared to non-transport mitigation.

Achieving ambitious climate goals and sustainable development cannot be achieved without significant efforts from the Global South. A key issue for developing countries is to avoid future emissions from industrialization and a lock-in to fossil fuel technologies. Strategies for achieving ambitious climate goals in the Global South depend on the decarbonization of economic sectors and their macroeconomic impact. The scenario study focuses on the macroeconomic impacts of several decarbonization scenarios in the Global South.

The results identified three main themes – investment spending, labor force impacts, and other macroeconomic effects (in addition to the previous two), including GDP levels, GDP growth rates, consumption levels, debt levels, net savings, income and welfare, and the trade balance, among others.

The assessment shows that the decarbonization of the energy system requires significant investments. Deep decarbonization will require strategic investments in the energy transition.

It is also associated with the displacement of jobs in fossil energy sectors and the creation of jobs in green sectors. However, no

The research reviewed shows that decarbonization can be compatible with the economic growth goals of developing countries in the Global South. Strategies to reduce emissions while the economy is growing will require investment, but so will plans for economic growth without deep decarbonization.

A key contribution of this study is that, to our knowledge, it is the first to review the current literature on the multi-level macroeconomic implications of decarbonization strategies in the Global South, focusing on investment costs, labor force impacts and economic growth, among others macroeconomic consequences.

There is a need to provide a broader perspective on the macroeconomic implications of decarbonization planning and policy issues in developing countries.

³ Biber, E., Kelsey, N., & Meckling, J. (2016). The political economy of decarbonization: a research agenda. *Brook. L. Rev.*, 82, 605.

First, the DD analysis of deep decarbonization (DD) for fossil fuel-based economies, for most developing countries, should take comprehensive and specific actions to decarbonize the energy system for the overall economy and the oil industry. Second, an in-depth analysis of decarbonization, the implications for clean green jobs and economic diversification needs to be considered. Third, an in-depth analysis of decarbonization should take into account sources of financing for investments in decarbonization strategies (renewable energy technologies and energy efficiency). Fourth, active labor market, skills development and social protection policies that create a just transition.

Bibliography:

1. Huang, X., Chang, S., Zheng, D., & Zhang, X. (2020). The role of BECCS in deep decarbonization of China's economy: A computable general equilibrium analysis. *Energy Economics*, 92, 104968.
2. Mercader-Moyano, P., & Esquivias, P. M. (2020). Decarbonization and circular economy in the sustainable development and renovation of buildings and neighbourhoods. *Sustainability*, 12(19), 7914.
3. Biber, E., Kelsey, N., & Meckling, J. (2016). The political economy of decarbonization: a research agenda. *Brook. L. Rev.*, 82, 605.
4. Biber, E., Kelsey, N., & Meckling, J. (2016). The political economy of decarbonization: a research agenda. *Brook. L. Rev.*, 82, 605.
5. Jakimowicz, A., & Rzeczkowski, D. (2021). The impact of public administration digitalization on the decarbonization of the economy. *Energies*, 14(18), 5739.
6. Groves, D. G., Syme, J. C., Molina-Perez, E., Calvo-Hernandez, C., Víctor-Gallardo, L. F., Godinez-Zamora, G., ... & Vogt-Schilb, A. (2020). *The Benefits and Costs of Decarbonizing Costa Rica's Economy: Informing the Implementation of Costa Rica's National Decarbonization Plan Under Uncertainty*. RAND.

UDC 811.111-271(072)

*Horodetska N.
PhD of psychological science, Assoc. prof.
of Foreign Languages Department,
Lviv National Environmental University, Lviv
Havryshkiv N.
Senior teacher
Lviv National Environmental University, Lviv
Turchyn I.
PhD. of philol. science, Assoc. prof.
of Foreign Languages Department,
Lviv National Environmental University, Lviv*

IMPAKT OF GLOBALIZATION ON BUSINESS

Movement of humans across the globe is nothing new. Globalization connects business and customers across the world. One of the most obvious characteristics of the movement of people in the current phase of globalization is the speed at which they can travel. Developments in transportation technologies dramatically decrease the limitations that used to determine how fast humans could travel. As methods of travel have developed, distance is less a barrier than it used to be [3,1]. The development of communication technologies like video conferencing enables individuals to carry out face-to-face interaction without being physically present.

However, globalistic tendencies have never had such influence on the individual or mass consciousness as they have got after the Cold War and the final formation of the monopolar world. Now people are less limited by political borders than they used to be. In some parts of the world, people have the ability to live in one country and work in another country [2].

Certainly, the transnational corporations were first to react to those “green lights”, which gave them an opportunity to reach the unlimited sale, financial and job markets. Using the national legislations of the former “Socialist Camp” mostly unadapted to the modern challenges, the over-national giants attacked massively Terra Incognita of still new markets [4].

The movement of capital across national boundaries has become critically important. Following the liberalization of capital markets that began in the 1970s, the amount of private capital available for investment in companies and national economies has grown dramatically [5].

However, the globalization of money and goods has mixed effects. On the one hand, extending markets across political borders creates a need for international regulations and norms, which help stabilize international markets. On the other hand, the rapidity with which private capital can move in and out of a national economy can have a sudden and dramatic destabilizing effect on a country's economy.

Alongside there is also globalization of risk, which involves the extension of the negative effects of actions in one part of the world to remote areas of the globe. In

other words, the actions of individuals or organizations in one country may have important effects on the life chances of individuals in a distant country. They can involve health and environmental risk (such as Chernobyl), economic risk (with the liberalization of capital markets, the often unpredictable flow of huge sums of private capital can create financial crises for countries and entire regions very quickly). Globalization makes international communication and business management easier and efficient for world trade.

References:

1. Семко Н. М., Городецька Н. Г., Була Н. Я. English for Business Communication : Англійська для ділового спілкування: навч. посібник: у двох частинах. Ч.1. К. : УБС НБУ, 2013. 222 с.
2. Городецька Н., Гавришків Н., Камінська М. Напрями подолання педагогами перешкод до впровадження новацій під час навчання іноземних мов. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2018. №1. С.143-141.
3. Термін: його значення, смисл і переклад. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Збірник наукових праць*. Випуск 37. Том 3. Одеса. 2018. С.43-47.
4. Семко Н.М., Городецька Н.Г., Гавришків Н.Б. Семантична структура англійських термінів-назв машин для *філологічні студії*. Вип.13. Том 3. Видавничий дім «Гельветика»,2020. с.72-77.
5. Семко Н.М., Городецька Н.Г., Гавришків Н.Б. Шляхи розширення лексичного запасу студентів у процесі перекладу англійських та німецьких фахових текстів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Вип.35.Том5. 2021. С.121-126. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-18>

UDC 33.659

*Kolodiy A.
Ph.D. in economics, associate professor of the
department of finance, banking and insurance,
L'viv national environmental university, L'viv*

EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF INVESTMENT PROJECTS AND FINANCIAL INSTRUMENTS

Evaluating the effectiveness of investment projects and financial instruments is crucial for businesses to make informed decisions about allocating their resources. Our review examines the current literature on the evaluation of investment projects and financial instruments, focusing on the methods and techniques used to assess their effectiveness. So, we found that various techniques such as net present value, internal rate of return, and payback period are commonly used to evaluate the effectiveness of investment projects, while financial ratios and risk management techniques are used to assess the effectiveness of financial instruments. It is also highlights the need for businesses to consider non-financial factors such as social and environmental impact when evaluating the effectiveness of investment projects and financial instruments.

Evaluation of the effectiveness of investment projects and financial instruments is crucial for making informed decisions in business. According to Hill and Power (2010), evaluation involves assessing the financial viability of investment projects and the risk and return trade-off of financial instruments. This systematic review aims to provide insights into the different methods and techniques used to evaluate the effectiveness of investment projects and financial instruments.

Investment projects and financial instruments are critical components of business operations as they allow businesses to allocate their resources effectively and efficiently. Evaluating the effectiveness of investment projects and financial instruments is essential to ensure that businesses make informed decisions when investing their resources. This systematic review aims to examine the current literature on the evaluation of the effectiveness of investment projects and financial instruments.

The evaluation of investment projects consists of appropriate methods of its implementation. Net present value, internal rate of return, and payback period are commonly used techniques to evaluate the effectiveness of investment projects. According to Tariq and Masih (2019), net present value considers the time value of money and calculates the present value of future cash flows generated by the project. Internal rate of return measures the rate of return on investment and determines the rate at which the net present value of the project is zero. The payback period calculates the time taken to recover the initial investment in the project (Chen & Chen, 2020).

Evaluation of financial instruments is also based on certain scientific approaches. Financial instruments such as bonds, stocks, and derivatives are essential tools for managing financial risk and optimizing returns. The effectiveness of

financial instruments is evaluated using financial ratios and risk management techniques such as Value at Risk and Monte Carlo simulations. Botezatu and Oprunenco (2018) highlight that financial ratios such as debt-to-equity ratio and price-to-earnings ratio help to assess the financial health of the business and the potential returns on investment. Value at Risk measures the potential loss in value of the portfolio at a specified level of confidence, and Monte Carlo simulations generate a range of possible outcomes based on different scenarios (Brounen, Kok, & Quigley, 2012).

In addition to financial factors, non-financial factors such as social and environmental impact need to be considered when evaluating the effectiveness of investment projects and financial instruments. Botezatu and Oprunenco (2018) highlight that the reputation of the business can be affected by the social and environmental impact of the investment project. Chen and Chen (2020) highlight that crowdfunding projects need to consider the social impact and the alignment of the project with the values of the investors.

The systematic review highlights that evaluation of investment projects and financial instruments requires consideration of both financial and non-financial factors. Financial techniques such as net present value, internal rate of return, and payback period are commonly used to evaluate investment projects, while financial ratios and risk management techniques are used to evaluate financial instruments.

In our opinion is also important to take into consideration the need to consider non-financial factors such as social and environmental impact to ensure that the investments align with the values and contribute to sustainable development.

References:

1. Botezatu, M., & Oprunenco, A. (2018). A comparative analysis of financial instruments' effectiveness in attracting foreign direct investment in developing countries. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 16 (1), 41-60.
2. Brounen, D., Kok, N., & Quigley, J. M. (2012). Residential energy use and conservation: Economics and demographics. *European Economic Review*, 56(5), 931-945.
3. Chen, C. H., & Chen, Y. J. (2020). Evaluating the effectiveness of crowdfunding projects: Evidence from Kickstarter. *Journal of Business Research*, 112, 26-36.
4. Hill, R. C., & Power, D. M. (2010). *Principles of finance*. South-Western Cengage Learning.
5. Tariq, A., & Masih, M. (2019). Is Islamic finance more effective than conventional finance in mitigating financial sector risk ? *Journal of Economic Behavior & Organization*, 157, 45-62.

UDK 330.3:658

Mazur Yu.

*candidate of economic sciences, associate professor,
dean of permanent and part-time forms of education of the Educational and Scientific
Institute of Management, Economics and Business, associate professor of the
Department of Marketing, Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv*

STRUCTURE OF ENTERPRISE'S ECONOMIC POTENTIAL

In today's dangerous conditions, the economic potential and its structuring consists of resources that ensure the effective functioning of the enterprise. Enterprises have at their disposal technical, technological, labor, spatial, financial, organizational, information and other resources. This list of resources, in turn, can be divided into individual components of each resource.

It is proposed to include land, i.e., raw materials and capital to material resources, and labor and entrepreneurship to human resources. The concept of land means all types of natural resources that can be used in production processes: land, forest, water, mineral raw materials, fuel and energy, plant and animal resources, atmospheric air, as well as natural raw materials.

According to the authors, capital, as an economic category, includes investment resources that include all man-made means of production, including labor tools and labor objects. At the same time, economic resources include only real capital, that is, machines, equipment, vehicles, tools. Labor is considered as the physical and mental abilities of people to produce goods and services, and entrepreneurial ability is a special type of human resources that ensure the connection of material resources and capital into a single process of production of goods and services that make business decisions [1, p. . 84].

In addition to the listed types of resources, it is also proposed to include such a specific resource as a scientific and informational resource in the composition of economic resources [2, p.19]. Undoubtedly, such an addition should be recognized as natural, since the economic system of the enterprise at the current stage of development of social production is difficult to present without the use of information products. Thus, the economic resources listed above are included in the resources that form the economic potential.

The system approach, in which the economic potential is considered as a system consisting of subsystems represented by potentials of different order, forming the levels of the system, is of great importance in the study of the structure of the economic potential.

On the basis of the resource composition given above, we propose to present the structure of economic potential as a system consisting of the following elements-subsystems: labor potential; investment potential; natural resource potential; innovative potential.

The labor potential is determined by the size and quality of the economically active population, which includes the number of people employed in the economy and people who do not have a job, but are actively looking for it. Investment potential

is determined by the size and quality of means of production created by society and intended for the production of goods and services. This includes a part of economic resources in the form of fixed assets, resources of production items and durable items. Innovative potential is determined by information resources, represented by scientific and technical, economic and other information in the form of the results of fundamental and applied research, inventions, patents, "know-how" with integrity, etc.

With a systemic approach, potentials of a higher order should be considered as the sum of potentials of a lower order. So, for example, the labor potential consists of the potential of individual groups of the economically active population, and the natural resource potential consists of individual types of natural resources, etc.

In our opinion, all resources according to their functional purpose can be divided into three groups: labor resources; investment resources; innovative resources. Labor resources, represented by the personnel of the enterprise, which is engaged in the production process (including the processes of supply and sale), form the labor potential of the enterprise. Investment resources include the main production and non-production funds, as well as material stocks and reserves for various purposes. This group of resources forms the investment potential of the enterprise. Innovative resources, represented by intangible values (scientific and technical information), form the innovative potential of the enterprise. Collectively, labor, investment and innovation resources form the economic potential of the enterprise [3, p. 1024].

Therefore, the economic potential of the enterprise is a variable value. It depends on the conditions and factors that objectively developed at a certain moment in the internal and external environment of the enterprise. In the internal environment of the enterprise, the amount of economic potential depends on the amount of economic resources that the enterprise possesses at the moment and on the qualitative characteristics that determine their productive capacity. In the external environment, there are conditions that ensure the reproduction and use of economic resources, which also significantly affects the assessment of economic potential. At the same time, the amount of economic resources should be attributed to the extensive factors of potential change, and their productivity to the intensive.

Список використаних джерел:

1. Шуляр Н.М. Механізм забезпечення якості персоналу як спосіб підвищення конкурентоспроможності підприємства. Економіка, менеджмент, бізнес, 2012 с. 82-88

2. Братусь Г.А., Каліна І.І., Мазур Ю.В. Концептуалізація інноваційного розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції. МАУП. Економічні науки. 2021. Вип. 4 (63). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. С. 15-22.

3. Koval, V., Mikhno, I., Udovychenko, I., Gordiichuk, Y., Kalina I. Sustainable natural resource management to ensure strategic environmental development TEM Journal. Volume 10, Issue 3, Pages 1022-1030, ISSN 2217-8309, 2021. URL <http://www.scopus.com/inward/record.url?eid=2-s2.0-85105730703&partnerID=MN8TOARS>

УДК 336.717.061

Андрос С.

*д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник
відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ
Герасимчук В.*

*д.е.н., професор, професор кафедри міжнародної економіки,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ*

ВПЛИВ ВИСОКОГО РІВНЯ ПРОБЛЕМНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИК НА КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У банківському секторі України рівень проблемних позик (NPL) зростає. Так, на 1 лютого 2023 року частка NPL становила 38,2% порівняно з 33,6% у 2022 році [1]. Високий рівень NPL є небезпекою для економічної стабільності. Поширення неплатежів за кредитами має негативні наслідки для фінансової системи та аграрного сектора економіки. Невиконання кредитних зобов'язань є відображенням боргової кризи. Високий рівень заборгованості з NPL знижує прибуток банку, оскільки генерується менший відсотковий дохід, потрібно списання збитків за кредитами та збільшуються операційні витрати, пов'язані з управлінням та вирішенням проблеми з NPL. Операційні витрати можуть бути значними, оскільки необхідні професійні кваліфікації є дефіцитними у банківській сфері. Низька рентабельність зменшує грошові потоки, що генеруються банками, збільшує вартість залучення ресурсів та знижує кредитування аграрного сектора.

Це ключова проблема, оскільки нові та більш продуктивні агрофірми відчувають нестачу кредитних коштів. Крім фінансового впливу, відбувається масштабна зміна внутрішнього управління банком, оскільки людські ресурси та управлінський потенціал відволікаються з операційних підрозділів, які забезпечують нове кредитування. Корекція проблемних кредитів стає важливою для діяльності банку і відволікає все більше коштів від функції розвитку бізнесу.

Існує чітка кореляція між вищим рівнем NPL в окремих банках та низьким відсотковим доходом, рівнем покриття власним капіталом та зростанням кредитування, а також вищими витратами на залучення ресурсів та низькою ефективністю. Дійсно, коли дані показники фінансової стійкості стають ненадійними, кредитування стримуватиметься всіма банками, що позначиться як на платоспроможних, так і на проблемних позичальниках аграрного сектора.

Прострочена кредитна заборгованість виникає у випадках, коли борги позичальника стають надто високими. Нездатність вирішити проблему NPL позначається на нестійкості приватного боргу. Розмір боргу вище за певний поріг призводить до зниження продуктивності. У випадках, коли корпоративна боргова криза набуває системного характеру, з'являється ризик розвитку процесу боргової дефляції. У разі низького попиту ціни на інвестиційні товари

знижуються, рівень зайнятості скорочується, і, оскільки загальний рівень цін падає, реальне боргове навантаження зростає. Порочне коло виникає між невиконанням кредитних зобов'язань, скороченням кредитування банками та зростанням рівня заборгованості домашніх господарств та сільськогосподарських підприємств.

Реструктуризація боргу вимагає прийняття складних рішень щодо списання частини вимог та вартості акцій власників та постійних клієнтів банку. Малоімовірно, що співробітники, які були залучені до виникнення проблемного боргу, спроможні провести реструктуризацію позик таким чином, щоб максимально відновити їхню вартість. Більше того, проведення реструктуризації потребує спеціальних професійних навичок, які є дефіцитними у банку.

Ключовим елементом будь-якої стратегії управління NPL є відокремлення проблемних активів від здорової частини балансу банку. Його мета полягає в тому, щоб виключити ризик в оцінці вартості банку, пов'язаний з невизначеністю якості активів і відновлювальної вартості, і, таким чином, повернути життєздатність частини активів банку, що залишилася. Це відновлює довіру вкладників та інвесторів. Поділ активів є обов'язковим для банку, який зазнає фінансових труднощів, депозити якого швидко виснажуються, а достатність капіталу зменшується.

Існують два варіанти операційного поділу активів, які можуть виявитися неефективними в умовах України:

– «неосновний» підрозділ або внутрішній «поганий банк». Новому структурному підрозділу доручається виключно управління проблемними активами і головним банком встановлюються чіткі показники їх скорочення. Консолідований баланс у результаті залишається під загрозою, і такий підрозділ не приносить велику користь у банках з неефективним корпоративним управлінням;

– схема захисту активів, за якою певні активи «огороджуються» у балансі банку та гарантуються урядом. Цей захід допомагає захистити банки від подальших фінансових втрат. Однак схема не може бути використана у випадках, коли банк вже є власністю держави, або коли державний баланс перебуває під загрозою у зв'язку з часткою державної власності в банківському секторі.

Нарешті, тільки повне переведення проблемних активів на юридично самостійний баланс відповідатиме двом цілям – відновленню довіри та запобіганню подальшого витoku капіталу та прибутку від ключових активів банку, викликаного впливом сумнівних активів. Прямий продаж NPL незалежним інвесторам в Україні ускладнений, оскільки такі операції завжди стикаються з проблемою обміну інформацією. Там, де банк-продавець може вибрати активи, запропоновані для продажу, інвестор запропонує ціну, засновану на передбачуваній якості кредитного портфеля. Виходячи з цього, банк-продавець вибере активи найгіршої якості, що відповідають цій нижчій ціні. Ринок, який може прояснити ситуацію, відсутній, що є типовою умовою для найгіршого вибору. Ця проблема ускладнюється у випадках непрозорого

правового режиму або утрудненого забезпечення виконання зобов'язань. Крім того, банку, який уперше увійде на подібний неліквідний ринок пропонується значний дисконт, і потреба в додаткових резервах збільшується.

Враховуючи проблеми, пов'язані з прямим продажем NPL, уряд може створити компанію з управління активами (КУА). КУА може бути інструментом для вирішення проблем окремих банків, які перебувають у скрутному становищі (процес, відомий як «поділ банку»). Проблемний банк ділиться на «хороший банк» (чи банк-санатор) і «поганий банк». В останнього відсутня ліцензія на провадження кредитної діяльності, він працює лише для максимального відновлення вартості та згодом продається або ліквідується у встановлені законодавством строки. Перехід у державну власність неминучий.

У випадках, коли проблеми з боргами та NPL набувають системного характеру, уряд може створити централізовану КУА, яка працюватиме з усіма проблемними банками. Централізована КУА має низку переваг:

1. Вона встановить єдині та надійні критерії оцінки проблемних активів та заставного забезпечення. Це дасть банкам передбачуваний та уніфікований орієнтир, яким вони можуть оцінювати варіанти реструктуризації.

2. Галузевий «поганий банк» надає поштовху реструктуризації корпоративного боргу. Коли КУА створюється для ширшої реструктуризації сектора та перебуває у державній власності, вона зможе нав'язувати умови реструктуризації банкам, які передають активи. КУА повинна мати чіткі вимоги до реструктуризації та максимізації вартості, яка відновлюється протягом певного періоду часу. У тих випадках, коли заборгованість окремого підприємства належить кільком кредиторам, КУА може сприяти координації їхніх дій.

3. КУА збудує професійну основу, яка відсутня у банках. Це може бути зроблено шляхом найму спеціальних експертів, на основі передачі функцій управління кредитним портфелем обслуговуючим компаніям, а також за допомогою залучення інвесторів, які набувають активів та керують процесом реструктуризації. Обов'язковою передумовою для успішної банківської реструктуризації та поділу активів є встановлення реалістичної оцінки активів, що передаються. На початку процесу вона може бути не зовсім точною, хоча оперативність дій тут є важливою, оскільки вартість позичальників з надмірною заборгованістю знижується. Передача активів вимагає створення додаткових резервів та вливання додаткового капіталу до банків. КУА може стати ефективним інструментом реструктуризації заборгованості, хоча це буде залежати від політичної готовності ухвалити результати змін у вимогах банків та прав власності до позичальників. Як правило, далі слідує операційна реструктуризація, у тому числі закриття певних напрямів діяльності.

Список використаних джерел:

1. Bank nonperforming loans to total gross loans (%). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS?view=chart&locations=UA>

УДК 658.15:336.11

*Артімонова І.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Коваль Т.
магістрантка ОП «Фінанси,
банківська справа та страхування»,
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква*

ДЕТЕРМІНАНТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Після оголошення на території України воєнного стану перед підприємствами особливо гостро постало питання забезпечення безперервності та належного їх функціонування в умовах невизначеності та непередбачуваності. У зв'язку з сучасними реаліями важливим напрямом в процесі господарської діяльності підприємства є збереження фінансової стійкості підприємств і мінімізація впливу фінансових ризиків.

Для успішного функціонування підприємства у системі антикризового управління велике значення має прийняття обґрунтованих економічних рішень на основі всебічної діагностики фінансового стану та якісної оцінки процесів фінансово-господарської діяльності господарюючого суб'єкта. Фінансова стійкість є однією з найважливіших характеристик оцінки фінансового стану суб'єкта господарювання, яка визначає ефективне фінансове управління.

В цілому під фінансовою стійкістю розуміють здатність підприємства стабільно забезпечувати ефективний розвиток переважно за рахунок власного капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності навіть в кризових умовах. На думку Н.О. Ковальчук, фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство здатне своєчасно та в повному обсязі виконати взяті на себе зобов'язання перед усіма суб'єктами за рахунок власних та залучених коштів [1].

Однією з головних детермінант забезпечення успішного управління фінансовою стійкістю є стабільна платоспроможність підприємства за рахунок достатньої частини власного капіталу у складі джерел фінансування. Це дозволяє підприємству забезпечувати основну та інші види діяльності безперебійно, не зважаючи на ризики і зміни в зовнішньому бізнес-середовищі. Разом з тим бути незалежним від кредиторів і тим самим мінімізувати можливий ризик банкрутства.

Визначивши фінансову стійкість суб'єкта господарювання, варто звернути увагу на чинники, які впливають на її зниження або зростання, адже визначивши причину зниження, можна сформулювати ефективну стратегію щодо забезпечення фінансової стійкості підприємства. Таким чином, виокремимо основні внутрішні чинники, що істотно впливають на фінансову стійкість підприємства, а саме: галузева приналежність підприємства; структура продукції, що виготовляється, її частка в загальному платоспроможному

попиті; обсяг і структура витрат, їх динаміка у порівнянні з прибутком; склад і структура активів підприємства включаючи запаси і резерви; розмір сплаченого статутного капіталу; фінансова політика підприємства; організаційна структура підприємства. До основних зовнішніх чинників, що здійснюють вагомий вплив на фінансову стійкість підприємства належать: стан галузі та національної економіки в цілому; фінансова та податкова політика держави; політична ситуація в країні та у світі; законодавчі акти, що регулюють підприємницьку діяльність; рівень платоспроможного попиту; рівень інфляції; технологічний розвиток [2].

Для досягнення фінансової стійкості підприємства нами було розроблено блок-схему управління комерційними розрахунками, яка включає два великі блоки: управління дебіторською заборгованістю та зовнішніми зобов'язаннями, які функціонально пов'язані один з одним (рис. 1).

Рис. 1. Блок-схема управління комерційними розрахунками підприємства для досягнення фінансової стійкості

Джерело: розроблено авторами.

Важливо розуміти, що фінансові можливості будь-якого підприємства практично завжди обмежені, тому основна функція забезпечення фінансової стійкості полягає в тому, щоб у рамках цих обмежень використовувати наявні фінансові ресурси, найбільш ефективним способом.

Варто відзначити, що кожне підприємство має прагнути досягти оптимального обсягу дебіторської заборгованості, проте нестабільність і найчастіше непередбачуваність ринкової ситуації здебільшого не дозволяють досягти оптимальних значень, наприклад, неможливо прорахувати порушення платіжної дисципліни контрагентами. У такому разі підприємству важливо не допускати збільшення вище допустимої суми дебіторської заборгованості. Визначення даної суми є вкрай важливим завданням, оскільки за її перевищення витрати на обслуговування та фінансування такої відстрочки платежу перевищать доходи від даної угоди. Важливими детермінантами в управлінні дебіторською заборгованістю відіграють планування, організація та контроль розрахунків із дебіторами. Налагоджений облік та своєчасно проведений аналіз зменшують суму дебіторської заборгованості на підприємствах [3].

При розрахунку гранично допустимих значень дебіторської заборгованості контрагентів підприємству слід враховувати такі детермінанти як збитки від простроченої дебіторської заборгованості у тому числі від безнадійних боргів так і витрати, що пов'язані із залученням коштів із зовнішніх джерел фінансування з метою покриття поточних витрат (відсотки за кредитами, овердрафтами, виплати інвесторам). Таким чином, можна простежити прямий зв'язок між системою управління дебіторською заборгованістю та забезпеченням фінансової стійкості підприємства.

Встановлено, що недостатня фінансова стійкість підприємства може призвести до його неплатоспроможності та відсутності у нього коштів для диверсифікації бізнесу і забезпечення належного та безперервного функціонування діяльності суб'єкта господарювання в цілому. Разом з тим надлишкова фінансова стійкість також має негативні наслідки, тому що вона спричинює сповільнення розвитку виробничо-господарської діяльності через збільшення надлишкових запасів і резервів на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук Н. О., Руснак Т. В. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 11. С. 368–371.
2. Левкович О. В., Калашнікова Ю. М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. № 4. 2021. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.76
3. Бондарчук Н. В., Тімашова А. М. Модель аналізу дебіторської заборгованості: основні показники. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2019. № 3 (71). С. 170-177.

УДК 006.063:637.52

Батюк Г.

*к.е.н., ст. викладач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

СИСТЕМА ХАРЧОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

На сьогодні триває впровадження різних реформ направлених на інтеграцію з європейським законодавством. В зв'язку з цим, відбувається обов'язковий перехід на систему управління безпечністю харчових продуктів – НАССР. Слово НАССР - аббревіатура від англійського «Аналіз ризиків і критичні точки контролю» - Hazard Analysis and Critical Control Points, або система харчової безпеки – це оновлена система санітарно-гігієнічних правил [1].

Введення НАССР необхідне для зниження ризиків, які пов'язані з харчовими отруєннями споживачів, для удосконалення харчових продуктів та процесів їх виробництва, а не тільки для дотримання вимог законодавства.

Правильне запровадження системи НАССР надає виробнику багато переваг економічного та управлінського характеру, а саме: - НАССР дозволяє підприємствами забезпечити стабільно високий рівень безпечності харчових продуктів; - НАССР засвідчує високий рівень свідомості та відповідальності виробника перед споживачем; - правильно проведений аналіз небезпечних чинників дозволяє виявити приховані небезпеки і направити відповідні ресурси в критичні точки процесу; - застосування НАССР переносить акценти з випробування кінцевого продукту на використання превентивних методів забезпечення безпечності під час виробництва та реалізації продукції, сприяючи більш раціональному використанню ресурсів; - зменшення втрат, пов'язаних із негативними наслідками повернень продукції, харчових отруєнь та інших проблем безпечності харчових продуктів [2].

Система управління безпечністю харчових продуктів орієнтована не на усунення наслідків, а попередження різних ризиків для харчової безпеки, яка може виникати в процесі виробництва і є інструментом управління, який забезпечує засоби створення ефективної програми контролю небезпечних чинників. [3]

Метою системи НАССР - впровадження менеджменту безпеки харчових продуктів, ідентифікація небезпечних для споживачів чинників, встановлення контролю і гарантування безпечності продукту для споживача. При впровадженні системи НАССР в кондитерському цеху враховується доброякісність і безпека вхідної сировини, високі експлуатаційні характеристики обладнання, високий професіоналізм персоналу, санітарно-гігієнічні норми та правила.

Дана система базується на мінімізації ризиків виникнення нестандартних ситуацій шляхом ідентифікації критичних точок контролю (КТК). Критична точка контролю (КТК) – точка, крок чи процедура, на які можна встановити

управління, необхідне для попередження, повного чи часткового усунення небезпеки до допустимого рівня [2].

Під час виробництва кондитерських виробів небезпечні чинники можуть виникнути за рахунок біологічного (Б), хімічного (Х), фізичного (Ф) забруднення.

Фізичне (Ф) забруднення на підприємстві є потенційно можливим за рахунок потрапляння до продукту шкідливих сторонніх предметів. Тому на всіх стадіях технологічного процесу рекомендовано здійснювати безперервний контроль і застосовувати спеціальне обладнання (просіювачі, магнітоуловлювачі). Хімічне (Х) забруднення виникає у разі використання сировини, що не відповідає вимогам стандартів, нерегламентованого матеріалу обладнання, який взаємодіє з продуктами під час їх перероблення. Причиною біологічного (Б) забруднення (зростання патогенних мікроорганізмів і грибів) є недостатня підготовка сировини, порушення необхідного температурного режиму технологічних процесів, вологості повітря і температури під час зберігання сировини, напівфабрикатів, готових продуктів.

Отже, необхідно проаналізувати технологію, починаючи з підготовки сировини і закінчуючи пакуванням готового виробу. Для цього необхідно поставити такі питання.

Питання 1. - Чи може забруднення ідентифікованих небезпечних чинників перевищувати допустимий рівень або чи можуть вони збільшуватися у процесі виробництва до недопустимих рівнів? Питання 2. – Чи зможе наступна операція усунути ідентифікований небезпечний чинник або знизити можливість його виникнення до допустимого рівня? Питання 3. - Чи існують контрольні (запобіжні) заходи для попередження Б, Х, Ф забруднення? Питання 4. – Яка операція спеціального призначення існує для усунення або зменшення виникнення небезпечного чинника до допустимого рівня?

Перед визначенням критичних точок контролю, їх граничне значення і місця їх визначення складається блок схема виробництва кондитерського виробу.

При допомозі даної системи проводиться аналіз економічного ефекту діяльності в сфері якості. Система НАССР, таким чином, дозволить зниження витрат за рахунок підвищення якості продукції і продуктивності праці, введення нових методів контролю, які спонукають співробітників працювати краще.

Список використаних джерел:

1. Система НАССР. Довідник: Львів: НТЦ «Леонорм-Стандарт», 2003. 218с. (Серія С 409 «Нормативна база підприємства»)
2. ДСТУ ISO 9001:2009 НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ.
3. Технологія борошняних кондитерських і хлібобулочних виробів: Навчальний посібник: За заг. ред. Г.М. Лисюк – Суми: ВТД «Університетська книга», 2009. 464с.

УДК 338.583

*Безверха А.
студентка гр.БЕМ-820б*

Долина І.

к.е.н, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин,

Перерва П.

*д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу і міжнародних
економічних відносин,*

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСЛУГ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

До інфраструктури ринкової економіки належить сфера суспільно корисної діяльності як сукупності послуг, які у ролі необхідних умов відтворення продуктивних сил, тобто. умов громадського виробництва та підвищення його ефективності. Торгівлю послугами розглядають невідривно від товарної торгівлі, проте між товарами та послугами існують певні відмінності, виходячи із визначення цих економічних категорій. Як і будь-яка діяльність, вона матеріалізується у споживчій вартості та вартості. Поняття послуги є багатограним, ніж поняття товару. Категорія «послуга» трактується вченими досить широко. З одного боку, вона розглядається як діяльність (процесуальний підхід), наприклад: діяльність, спрямованої на річ та/або на людину; діяльність, націлена задоволення потреб виробництва шляхом надання відповідних цієї потреби благ матеріального і нематеріального характеру; вид діяльності, який можна запропонувати клієнту безпосереднього споживання. Виробнича інфраструктура є сферою діяльності з надання послуг матеріальному виробництву з його безперебійного забезпечення засобами виробництва. З цих визначень випливає ряд важливих ознак, соціально-економічних характеристик, цілей і завдань виробничої інфраструктури. Першою характерною особливістю інфраструктури суспільного відтворення є здійснення її діяльності у вигляді послуг, яка, на відміну від матеріального виробництва, не змінюють цілеспрямовано фізико-хімічні, механічні та інші властивості природної речовини або проміжного продукту. При цьому такі послуги можуть бути матеріальними і нематеріальними. До матеріальних послуг слід відносити послуги, які вимагають для свого здійснення енергетичних, матеріальних витрат або умов, 232 адекватних кількості, обсягу та якості цих послуг (навантаження, вивантаження, транспортування, перевалка, зберігання, пакування тощо). До нематеріальних послуг відносяться такі послуги, обсяг, якість і громадська корисність яких енергетичних і матеріальних витрат, що неадекватно витрачаються на них (послуги з управління, науки, культури, освіти, охорони здоров'я та ін.). Другою важливою характеристикою послуг інфраструктури є їхня утилітарність, тобто властивість служити засобом або

умовами для здійснення іншої діяльності, яка виступає по відношенню до послуг інфраструктури метою чи самоціллю та досягненню якої вони сприяють. Якщо послуги не відповідають цій умові і самі є метою або самоціллю, то вони не можуть ставитись до інфраструктурної діяльності громадського виробництва. З цього положення випливає два важливі для нашого дослідження висновки.

Висновок перший. Інфраструктурі може існувати як така, без свого об'єкта обслуговування, якою має обов'язково виступати будь-яка діяльність (матеріальна чи духовна). Висновок другий. Між інфраструктурою та об'єктом її обслуговування завжди повинен існувати тісний причинно-наслідковий зв'язок, який дозволяв би визначити характер і виміряти вплив інфраструктури на об'єкт, що обслуговується. Третьою відмінністю послуг інфраструктури ринкової економіки є їх продуктивний чи умовно продуктивний характер. Цим вони відрізняються від багатьох послуг невиробничої сфери, що мають абсолютну цінність і самоціль і не обслуговують суспільне виробництво, а також від послуг інфраструктури непродуктивної сфери. До продуктивних послуг слід відносити послуги, якість та кількість яких відповідає мінімально необхідним вимогам відтворення, яке взагалі не може здійснюватися без цих послуг.

При цьому причинно-наслідковий зв'язок цієї групи послуг з результатами громадського виробництва виявляється в досить явній формі: при зниженні якості та зменшення кількості цих послуг нижче мінімально необхідного рівня, різко збільшуються народногосподарські втрати живої та уречевленої праці, як правило, несумірні, тобто багаторазово перевищують за своєю величиною вартість інфраструктурних послуг. Як безпосередньо продуктивні послуги можна назвати послуги з навантаження, вивантаження, транспортування, перевалки, зберігання, упаковки та інших операцій, пов'язаних з товарорухом продукції від її виробника до споживачів. До умовно – продуктивних слід віднести групу додаткових послуг, які підвищують ефективність громадського виробництва за рахунок зниження народногосподарських втрат або реалізації потенційних резервів (упущених можливостей). Ефект цих послуг у вигляді соціально-економічних наслідків їх впливу на суспільне виробництво проявляється, як правило, у неявному вигляді, а розпорошується за різним періодом та об'єктами і важко подається формалізації. Це ускладнює встановлення причинно - слідчого зв'язку між виробленими витратами та отриманим ефектом. Тому методи розрахунку ефективності продуктивних та умовно продуктивних послуг, а також інвестиційна політика щодо розвитку цих послуг відрізняються один від одного. Разом з тим, слід вказати на відому умовність такого поділу, оскільки конкретні послуги, що додатково надаються для підвищення ефективності громадського виробництва, згодом можуть перетворюватися на необхідні послуги, без яких громадське виробництво вже не може обходитися. Так, наприклад, ефект прогресивних нововведень, що покращують обслуговування інфраструктурою матеріального виробництва, виражається і вимірюється приростом річної економії живої та уречевленої праці в рамках нормативного терміну окупності вироблених з цією метою

витрат. Після цього терміну економія не підраховується, оскільки інфраструктурні та господарські системи досягають нового, вищого рівня їхнього функціонування, який стає їхньою нормою.

Виробнича інфраструктура повною мірою має, *по-перше*, усіма переліченими вище характеристиками інфраструктури ринкової економіки. Водночас вона відрізняється від послуг соціально-побутової інфраструктури громадського виробництва, які завжди надаються людям-учасникам виробництва. З іншого боку, ця відмітна ознака зближує виробничу інфраструктуру з матеріальною інфраструктурною невиробничою сфери, що забезпечує матеріальну умову надання населенню непродуктивних послуг. *По-друге*, діяльність виробничої інфраструктури реалізується найчастіше як матеріальних послуг, що з товарорухом засобів виробництва, і нематеріальних - як міжгалузевих управлінських послуг учасникам громадського виробництва. *По-третє*, головною метою кінцевим результатом всього виробничого інфраструктурного комплексу є задоволення виробничої потреби в засобах виробництва, яка виникає в певний період на робочих місцях підприємств, об'єднань, організацій і має певну асортиментну структуру.

Тому основним оцінним критерієм результативності роботи всього виробничого інфраструктурного комплексу є ступінь матеріального забезпечення виробництва на його вихідній стадії, тобто на робочих місцях. Решта стадії товароруху можна як проміжні стадії (незавершені послуги), створюють лише передумови кінцевої стадії – безперебійного і повного забезпечення виробництва.

Список використаних джерел:

1. Перерва П.Г., Маслак О.І., Кобелева Т.О., Кучинський В.А., Ілляшенко С.М. Аутсорсинг патентних, логістичних та інформаційних послуг як інструмент підвищення ефективності управління інтелектуальною власністю на промисловому підприємстві // *Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр. Екон.науки*. Харків : НТУ "ХПІ", 2021. № 2. С. 21-26. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/55057>
2. Tkachova N., Kobieliwa T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept [Electronic resource]. *International Marketing and Management of Innovations: Global Sci. E-Journal*. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p. URL: http://immi.ath.bielsko.pl/wp-content/uploads/IMMI_2021_07.pdf
3. Кобелева Т.О., Витвицька О.Д., Перерва П.Г., Ковальчук С.В. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності // *Вісник НТУ "ХПІ" (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків: НТУ "ХПІ", 2022. № 1. С. 52-57. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60492>
4. Перерва, П., Маслак, О., Кобелева, Т., Кучинський, В., Ілляшенко, С. (2021). Ефективність інформаційних технологій в управлінні інтелектуальною власністю промислового підприємства. *Вісник НТУ "ХПІ" (економічні науки)*, (1), 53–58. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2021.1.53>

УДК 339.338

*Бінерт О.
к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ТА МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ

Українські та міжнародні компанії повинні дотримуватися вимог законодавства та міжнародних стандартів, що регулюють їхню діяльність. Зокрема, це стосується питань відносин зі споживачами, захисту прав працівників та навколишнього середовища. Відповідальне ставлення до цих аспектів є важливим для забезпечення успіху та стабільного розвитку компаній.

Крім того, зростаюча конкуренція на міжнародних ринках вимагає від компаній використовувати новітні технології та вдосконалювати свої бізнес-процеси, що потребує додаткових витрат та зусиль. Організаційно-економічне та правове забезпечення діяльності дозволяє компаніям ефективно управляти своїми ресурсами та забезпечити успішну реалізацію своїх стратегій та цілей.

Організаційно-економічне та правове забезпечення діяльності українських та міжнародних компаній є ключовими аспектами успішної діяльності в сучасних умовах. У зв'язку зі зростанням глобалізації та вільної торгівлі, компанії знаходяться під впливом складного конкурентного середовища та потребують високого рівня організаційно-економічного та правового забезпечення для успішного функціонування.

Діяльність компаній включає в себе розробку стратегії бізнесу, планування та контроль за виконанням цілей та завдань, аналіз ринку та конкурентів, управління персоналом, фінансове планування та контроль загалом за діяльністю компанії. Важливим аспектом є також побудова ефективної системи управління якістю, що дозволяє забезпечити високу якість продукції та послуг.

Економічне забезпечення діяльності підприємств включає в себе розробку бізнес-моделі:

- побудову ланцюга постачання;
- управління витратами;
- фінансове планування;
- контроль за фінансовою діяльністю компанії.

Компанії повинні також здійснювати моніторинг змін в економічному середовищі та пристосовуватись до них, що дозволяє забезпечити стійкість та успішність діяльності.

Правове забезпечення функціонування компаній включає в себе дотримання законодавства, розробку та виконання внутрішніх правил та процедур, управління ризиками та взаємодії з правовими органами та організаціями. Компанії повинні знати й дотримуватися міжнародного права та стандартів, що регулюють діяльність в окремих галузях. Безперечно, українські компанії, які працюють на міжнародному ринку, повинні дотримуватися правил, що встановлюються у країнах, де вони працюють. Національне

законодавство України повинно бути відповідним міжнародним стандартам та регулювати діяльність компаній з урахуванням міжнародних норм та правил.

Одним з головних та чільних аспектів організаційно-економічного та правового забезпечення діяльності українських та міжнародних компаній є використання новітніх технологій та інформаційних систем. Використання цифрових технологій, аналіз даних та штучний інтелект можуть забезпечити підвищення ефективності діяльності компаній та сприяти їхньому розвитку.

Зазначимо також, що українські та міжнародні компанії зобов'язані також забезпечувати високий рівень соціальної відповідальності, дотримуватися принципів сталого розвитку та робити внесок у соціально-економічний розвиток країн, де вони працюють.

Організаційно-економічне та правове забезпечення діяльності українських та міжнародних компаній є важливими аспектами, які мають велике значення для їхнього успіху та стабільного розвитку. Компанії повинні дотримуватися міжнародних стандартів та правил, бути відповідальними за якість своїх товарів та послуг, за забезпечення безпечних умов праці та за зменшення впливу своєї діяльності на навколишнє середовище. Використання новітніх технологій та висока соціальна відповідальність допоможуть компаніям бути конкурентоздатними та забезпечити їхній стабільний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Організаційні та правові засади забезпечення економічної безпеки держави в контексті європейської інтеграції: Збірник матеріалів і тез науково-практичної конференції (Київ, 27 травня 2015 року). 147 с.

2. Бабчинська О. І., Браніцька К. В. Удосконалення системи менеджменту підприємства в сучасних умовах. Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі, стратегії, технології. Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 1385 с.

3. Бабчинська О. І., Соколовська В. В. Основні інструменти управління підприємством в сучасних умовах. Ефективна економіка. 2017. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5809>.

4. Віноградська О. М., Віноградська Н.С., Шевченко В.С. Менеджмент: Навчальний посібник для студентів усіх форм навчання спеціальності 0501 “Економіка і підприємництво”. Харків: ХНАМГ, 2008. 160 с.

5. Герасименко Л. І. Особливості менеджменту підприємств та оцінка його якості. Актуальні проблеми економіки. 2014. Вип. 12(46). С. 24-28.

УДК 37.014.5

*Бондар Ю.
к. е. н, доцент,
доцент кафедри менеджменту авіаційної діяльності,
Гасімов Ф.
здобувач вищої освіти,
кафедра менеджменту авіаційної діяльності,
Льотна академія Національного авіаційного університету, м. Кропивницький*

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Формування корпоративної культури залишається важливою складовою частиною системного реформування, що зумовлює проведення досліджень з різних аспектів соціальної економіки. Проблема полягає в досягненні соціально-економічної ефективності управління компанією при одночасному досягненні цілей підвищення ефективності діяльності компанії та забезпеченні балансу інтересів працівників компанії.

Проблема оцінки корпоративної культури об'єктивно ускладнюється різними ціннісними пріоритетами суб'єктів корпоративних відносин, зацікавлених в успішній корпоративній діяльності, а шляхи і способи її забезпечення можуть бути різними. Тому адекватна оцінка рівня корпоративної культури може визначити можливість встановлення балансу інтересів стейкхолдерів.

Корпоративна культура впливає не тільки на процес управління персоналом, а й на роботу всього підприємства. Тому чим вищий рівень корпоративної культури, тим менше співробітникам потрібні чіткі норми діяльності, інструкції, вказівки, детальні плани та детальні інструкції. Крім того, чим вище рівень корпоративної культури, тим вище авторитет і конкурентоспроможність компанії. Корпоративну культуру в системі корпоративного управління слід розглядати як стратегічний інструмент, який дозволяє орієнтувати всі її підрозділи і всіх її співробітників на спільні цілі, підвищити ініціативу персоналу, забезпечити відданість спільній справі, полегшити комунікацію [1].

Корпоративна культура ділиться на три рівні. При цьому кожен наступний шар стає все менш очевидним. Найвища, найповерхневіша корпоративна культура складається з видимих об'єктів, артефактів: одягу, правил поведінки, фізичних символів, організаційних ритуалів, розташування офісів. Все це можна побачити, почути або зрозуміти, спостерігаючи за поведінкою співробітників компанії [2]. Другий рівень корпоративної культури - це загальні цінності та переконання, виражені словами та вчинками співробітників компанії, які свідомо поділяються та культивуються членами компанії та відображені в їхніх історіях, мові та використовуваних символах. Але деякі цінності настільки глибоко вкорінені в корпоративній культурі, що працівники цього навіть не помічають. Ці основні, базові переконання складають суть

корпоративної культури. Саме вони на підсвідомому рівні контролюють дії та рішення людей [3].

У деяких компаніях основним припущенням є те, що люди не люблять працювати, і передбачається, що вони будуть уникати своїх обов'язків якомога більше. Керівництво такої компанії суворо контролює поведінку співробітників, обмежує їхню силу волі, взаємну підозрілість серед колег. Культура більш просунутих компаній базується на припущенні, що кожна людина прагне виконувати покладені на неї обов'язки на високому рівні.

На такому підприємстві працівники більш цілеспрямовані та відповідальні, а колеги довіряють один одному та працюють разом. Фундаментальні припущення часто впливають із фундаментальних переконань засновників компанії або її перших керівників.

Корпоративна культура повністю пояснює складові корпоративного управління: стратегію, цілі, позиціонування на ринку, умови продуктивності праці, якість продукції, відносини зі споживачами та конкурентами тощо. Сутність корпоративної культури в системі корпоративного управління визначається як загальнолюдські цінності, поєднання людських інтересів і корпоративних інтересів, актуальних вимог ринку до корпоративного управління і вимог талантів [5].

Для підвищення управлінського рівня побудови корпоративної культури, тобто формування функціональної поведінки персоналу, та досягнення цілей підприємства в процесі управління необхідно вирішити наступні завдання [4]:

- виховувати у працівників свідомість участі у справах компанії;
- заохочувати працівників до участі у спільній діяльності, вигідній підприємству;
- зміцнити стабільність системи соціальних відносин;
- підтримувати індивідуальну ініціативу працівників;
- сприяти людям у досягненні особистого успіху;
- створити на підприємстві атмосферу солідарності між керівниками та працівниками;
- делегування відповідальності;
- зміцнити корпоративну сім'ю.

Величезну роль у цьому процесі відіграють менеджери, їхня корпоративна культура та вміння працювати зі співробітниками. Управління корпоративною культурою підприємства в першу чергу здійснюється всіма керівниками відповідно до принципів безперервності та довгостроковості.

Як об'єкт дослідження та управління корпоративна культура регулює поведінку співробітників, є соціальною та багатоаспектною, є результатом дій і думок співробітників і може бути змінена.

Сила корпоративної культури описує її стійкість та ефективність проти інших тенденцій. Аналіз факторів, які мають найбільший вплив на вдосконалення управління розвитком корпоративної культури, підтверджують критерії сильної корпоративної культури, а саме: спільні інтереси на підприємстві, більшість працівників та керівників поділяють спільні цінності та

способи ведення бізнесу, актуальність обраної стратегії, відповідність цілям підприємства корпоративній культурі та здатність бути каталізатором змін.

Ця характеристика визначає чутливість підприємства до змін у зовнішньому середовищі та її здатність ефективно працювати в довгостроковій перспективі. Цінності, що характеризують культуру, довіру, прийняття ризику, підприємництво, креативність, інновації і т. д.

Таким чином, корпоративна культура є добре сформована система переконань, принципів та технологій в діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

- 1 Бондар Ю.А., Мірошніченко З.А. Корпоративна культура в системі управління персоналом підприємства. *Підсумки розвитку наукової свідомості: 2019* : матеріали практ. конф., 22 груд. 2019 р. Сеул (Південна Корея). С. 27-29.
2. Захарчин Г.М. Корпоративна культура : навчальний посібник. Львів. 2011. 317с.
3. Рудинская Е. В., Яремович С. А. Корпоративний менеджмент : навч. посіб. Київ. Ольга-Н, 2008. 416 с.
4. Чернявський А. Д. Корпоративне управління : навч. посіб. МАУП, 2007. 208 с.
5. Corporate Learning in the Context of Corporate Culture. 2021. URL: https://www.management.com.ua/forum_common/read.php?f=4&i=816&t=816

УДК 336.64

Борис В.

*викладач-методист, ВСП «Стрийський фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування», м.Стрий*

ВПЛИВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

На сучасному етапі розвитку економіки регіонів України в умовах децентралізації влади та формування нових об'єднаних територіальних громад (ОТГ) підприємницький сектор регіонів потребує особливої уваги з боку державних органів управління, оскільки доволі сильно змінюються інституційні умови його функціонування, що становить доволі складну організаційно-господарську проблему, яка потребує детального вивчення та надання науково обґрунтованих рекомендації щодо підтримки розвитку бізнесу на регіональному рівні. [2, с. 1].

Практика господарської діяльності породила цілі набори інструментів підтримки бізнесу, які можуть бути класифіковані за різними ознаками. На основі аналізу наукових публікацій з підтримки розвитку бізнесу можемо виділити адміністративно-правові, фінансово-економічні, інформаційно-консалтингові та соціокультурні інструменти підтримки розвитку бізнесу в регіоні Групи інструментів формують методи підтримки, а з іншого боку – тому чи іншому методу властиві певні напрями.

Ефективність підтримки розвитку бізнесу залежить від рівня інституціалізації інструментів підтримки, під якою слід розуміти процес організаційного закріплення певного інструментарію (важелів, методів, прийомів) щодо організації та сприяння веденню бізнесу, і збільшення рівня імовірності використання цих інструментів у практиці підприємницької діяльності, формування на цій основі закріплених інституцій. Фактично інституціалізація – це організація інституцій, які діють у сфері підтримки розвитку бізнесу в регіонах, формуючи відповідні інструменти. Вихідним правовим джерелом інституціалізації інструментів підтримки бізнесу в регіонах є Конституція України, стаття 42 якої проголошує для кожного громадянина право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Конституція України визначає, що Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності, а також захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів [4, с. 42]. Використання проблемно-орієнтованого підходу до підтримки розвитку бізнесу в регіонах дозволяє виділити проблеми та побачити можливості їх розв'язання, адже бізнес не лише породжує проблеми, а створює можливості для їх розв'язання за рахунок активізації підприємливості та людської креативності взагалі [6, с. 10]. Щодо інституціалізації інструментів підтримки розвитку бізнесу в регіонах, то цьому процесові притаманні такі проблеми: 1. Зміна «інституційного поля» функціонування інструментів внаслідок розгортання процесів децентралізації.

2. Брак кваліфікованих управлінських кадрів на базовому рівні підтримки розвитку бізнесу. 3. Недостатній рівень інвестицій та інновацій у підприємницькому секторі, їх вибірковість та диспропорційність. 4. Низький рівень фінансового забезпечення формування структур підтримки бізнесу в регіонах та проблемне бізнес-середовище [6,с.215-217]. 5. Недостатній рівень розвитку та інформованості громадянського суспільства та громадських ініціатив у сфері розвитку бізнесу. Незадовільний рівень інституціалізації інструментів підтримки розвитку бізнесу в регіонах негативно впливає на розвиток підприємницького сектору.

Та зараз ми маємо значно складніші проблеми, що пов'язані із війною в Україні, яка завдала вже колосальних втрат економіці окремих підприємств та економіці країни в цілому.

Відновлення української економіки залежить від активізації роботи українського бізнесу. На кінець 2022 р 761 підприємство перемістилось у безпечні регіони від старту програми релокації, 588 з них уже працюють на новому місці. Ще 274 компанії шукали придатну локацію або спосіб транспортування.

Найбільше бізнесів релокувалися з Харківської області – 193 підприємства, Київської – 180, Донецької – 106, Дніпропетровської – 27, Запорізької – 26.

Найчастіше підприємці обирають переїзд до Львівської області (30 %). Також бізнес переміщується до Закарпатської (17 %), Чернівецької (11 %), Івано Франківської (8 %), Тернопільської (7 %), Хмельницької (7 %) областей [6, с. 8].

Уряд всебічно підтримує підприємницьку діяльність та здійснює заходи щодо усунення перешкод для розвитку бізнесу. Зміни податкового законодавства, розвиток державних програм та запровадження нових фінансових інструментів відновлення бізнесу дають змогу посилити підприємницьку активність навіть в умовах війни. Це відбивається на позитивній динаміці кількості зареєстрованих бізнесів - з моменту початку повномасштабної війни було зареєстровано близько 170 тис. нових ФОПів [2, с. 2].

Основними напрями держави для пом'якшення впливу на бізнес під час війни є :

1. Створення податкових умов для ведення бізнесу е-резидентів України[]. Президент України підписав закон[2№ 2654-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування підприємницької діяльності електронних резидентів» (законопроект № 5270), який передбачає спеціальний статус для іноземців щодо ведення бізнесу в Україні [3, с. 2].

2. Фінансова підтримка бізнесу. Уряд затвердив постанову, згідно з якою підприємства, які через війну втратили свої виробничі потужності, зможуть отримати кредит[3] на відновлення виробничих потужностей під 9 % терміном до 5 років на суму до 60 млн грн (без урахування раніше виданих кредитів за програмами держпідтримки). Виконання зобов'язань за такими кредитами частково (до 80 %) забезпечуватиме державна гарантія.

Програма стосується підприємств, виробничі потужності яких було зруйновано, пошкоджено, або які розміщено на окупованих територіях. Це надасть можливість підприємцям, які готові відновлювати роботу, інвестувати власні кошти, повертати працівників.

Програма передбачає видачу кредитів на інвестиційні цілі або на фінансування оборотного капіталу новим чи оновленим підприємствам, розташованим не ближче ніж за 50 км до лінії бойових дій.

3.Грошово-кредитна сфера .Протягом дії воєнного стану Національний банк України продовжує реалізацію комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підтримання фінансової стійкості держави та регулювання фінансового сектору

4.Бюджетна політика. В умовах обмежених можливостей надходження коштів до державного та місцевих бюджетів, уряд України у серпні 2022 р. продовжував працювати над задоволенням першочергових потреб держави у сфері національної безпеки та оборони й соціальної підтримки населення.

5.Податкова та митна політика. Досягнуто значного євроінтеграційного прогресу одночасно в податковій та митній політиці. У податковій політиці Державна податкова служба України (ДПС) приєдналася до Багатосторонньої угоди CRS. Окрім того, ДПС започаткувала комунікаційні податкові платформи на регіональному рівні [2, с. 3 - 4].

Враховуючи, що війна тимчасове явище, окреслимо найважливіші напрями організаційно-економічного розвитку, реалізація яких дозволить пом'якшити проблеми інституціалізації інструментів підтримки бізнесу на регіональному рівні та справитися з викликами у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Власова Н. О. Вплив макроекономічних факторів на фінансові результати підприємств промисловості. Соціальна економіка. 2018. Вип. 56. С. 18–26. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2018_56_4
2. Головна. Медіацентр. Коментарі експертів. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні.
3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо особливостей оподаткування підприємницької діяльності електронних резидентів» від 06.10.2022р.
4. Конституція (Основний Закон) України. Київ, 2017. 74 с.
5. Максимчук М. В. Інструменти підтримки бізнесу в регіоні: проблеми формування та перспективи інституціалізації. //Територіальний розвиток та регіональна економіка. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів 2018р
6. Максимчук М. В. Інституціалізація розвитку економіки регіонів України: теорія і практика. Львів, 2016. 394 с.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

УДК 334.716

Братусь Г.

*д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки та управління бізнесом,
ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Київ, Україна*

ЗАКОРДОННА ПРАКТИКА ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ В КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних ринкових умовах економіки для успішного функціонування будь-якого суб'єкта господарювання необхідна постановка ефективної системи фінансового планування його діяльності, а також її вдосконалення у процесі накопичення вітчизняного і зарубіжного досвіду, розробки нових методологій, концепцій та підходів, що враховують специфіку українських умов господарювання.

Закордонна практика фінансового планування має більше розроблену систему методів та підходів управління фінансами та представлена у найбільш закінченому вигляді порівняно з досвідом українських підприємств, практика впровадження фінансового планування на яких з'явилася порівняно нещодавно.

Процес організації планування у більшості зарубіжних країн здійснюється централізовано «зверху-вниз». Інакше кажучи, планові директиви, цілі, основні напрямки діяльності та розвитку підприємства, а також поточні господарські завдання розробляються на найвищому рівні управління, де здійснюється взаємоув'язка всіх ланок виробничого механізму [1].

Далі, на нижчих щаблях управління, вся система конкретизується щодо діяльності кожного окремого підрозділу та після погодження з виконавцями планових завдань, остаточні плани затверджуються на рівні управління.

Така централізована організація системи фінансового планування дозволяє дати певну самостійність виробничим підрозділам, і при цьому концентрує на вищому рівні управління єдині для всієї організації, найважливіші рішення планування та розробки календарних планів на базі показників, розрахованих підрозділами.

Великий інтерес представляє організація системи фінансового планування на підприємствах двох найбільших зарубіжних країн: США та Японії, що демонструють високу ефективність на світовому ринку.

Система фінансового планування виникла в компаніях Японії набагато раніше, ніж у західноєвропейських та американських і застосовується значно ширше. У процесі розробки системи фінансового планування у Японії основним і найважливішим фактором є розробка цілей та стратегії, що становлять надалі основу для довгострокового фінансового планування. Такі плани в Японії розробляються на строк від п'яти до п'ятнадцяти років, тому що в цей термін закладається час розширення виробництва для збільшення частки компанії на ринку, що зрештою має призвести до максимізації прибутку. Вибір стратегії залежить від виду продукції, необхідного обсягу інвестицій, а також величини витрат на товарорух, масштабів конкуренції, попиту на ринку та

наявних ресурсів [2, с. 62].

Така модель побудови системи фінансового планування дозволяє Японським компаніям, чітко дотримуючись розробленої стратегії у довгостроковому періоді, здійснювати великі інвестиції у нові технології та швидко нарощувати високотехнологічні виробничі потужності.

В американських компаніях стартовою точкою розробки річного плану є визначення прогнозного обсягу продажу товарів. У річному плані деталізуються плани збуту та виробництва помісячно та поквартально, конкретизуються завдання нижчих управлінських ланок. І в результаті розраховуються запланований прибуток та витрати виробництва.

Таким чином, принципом американської моделі фінансового планування є деталізований контроль за витратами, це дає можливість визначити показник вартості продажу продукції як основу розробки річних планів вищих підрозділів.

Таким чином, можна порівняти основні особливості американської та японської моделі фінансового планування (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння основних критеріїв японської та американської моделей фінансового планування

Критерій	Японська модель фінансового планування	Американська модель фінансового планування
Горизонт планування	Довгострокові плани (від 5 до 15 років)	Короткострокові плани (від 1 до 5 років)
Переваги	Висока ефективність у довгостроковому періоді	Максимальна гнучкість
Характер прийняття управлінських рішень	Колективний	Індивідуальний
Характер планування	Стратегічне	Тактичне
Організація планування	Знизу-вверх	Зверху-вниз
Організація контролю	Неформалізований контроль	Чітко формалізований контроль
Процес планування	Централізований	Децентралізований

Слабкість побудови української системи фінансового планування та її застосування обумовлена низкою причин:

- висока нестабільність зовнішнього середовища;
- низький рівень загальної фінансової культури підприємств;
- висока залежність від державного бюджету;
- недостатня кваліфікація керівників та службовців;
- відсутність методичної бази.

На основі широкого практичного досвіду фінансового планування зарубіжних країн, можна зробити висновок, що для вітчизняної системи оптимальною буде наступна побудова системи фінансового планування: збір заявок на фінансування за центрами відповідальності, на основі яких розробляється базовий варіант бюджету (метод build-up «знизу-вгору»), а вже потім бюджет піддається коректуванню та затвердженню вищим керівництвом

(метод «згори – вниз»).

Застосування на практиці поєднання системи break-down та методу build-up є найбільш ефективним в умовах української економіки, оскільки планування та складання бюджетів є поточний процес, у якому необхідно постійно здійснювати координацію бюджетів різних підрозділів та відповідати на мінливість середовища.

Таким чином, проведений аналіз методів фінансового планування, що використовуються у діяльності зарубіжних підприємств, дозволив зробити такі висновки:

- використання в українській практиці зарубіжних підходів та концепцій фінансового планування ускладнено внаслідок відмінностей у зовнішньому середовищі, що зумовлюють прийняття конкретних управлінських рішень, зокрема фінансових; через відмінності в системі бухгалтерського, податкового та управлінського обліку; через непорівнянність основних фінансових параметрів, що характеризують діяльність підприємств та організацій;

- у частині визначення горизонту планування – найбільш оптимальний термін фінансового планування в умовах нерівноважного, непередбачуваного українського економічного середовища повинен становити не більше 3 роки, а більш тривалий термін неефективний і не відповідає специфіці українського фінансового менеджменту;

- бюджет доходів та видатків є основним операційним бюджетом і йому належить ключова роль у загальній системі внутрішньофірмового планування. Його точність визначає всі інші бюджети. При цьому найбільш важливим і найважчим є визначення прогнозованого обсягу продажів.

Підсумовуючи всього вищесказаного, відзначимо, що розвинені країни накопичили значний теоретичний та практичний досвід фінансового планування. Україна ж, втративши основи планування фінансів на етапі трансформації економічної системи з адміністративно-командної в ринкову, лише накопичує даний досвід у вигляді, як власних розробок, так і запозичення методів розвинених країн. Вже на цьому етапі розвитку бізнесу в Україні наша методика фінансового планування багато в чому схожа з американською та японською, але є й суттєві відмінності, власні лише їй властиві риси.

Список використаних джерел:

1. Financial planning and analysis: roles and best practices. 2019. URL: <https://www.venasolutions.com/blog/financial-planning-analysis/fpa-roles-best-practices>.

2. Докієнко, Л. Фінансове планування та аналіз на підприємстві: сучасні глобальні тренди та перспективи розвитку. *Підприємництво та інновації*, 2021, (16), С. 58-72.

УДК 336.273.22 (477)

*Вислободська Г.
кандидат економічних наук, доцент кафедри історії України,
економічної теорії та туризму,
Бричка Б.
кандидат економічних наук, доцент кафедри історії України,
економічної теорії та туризму,
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів*

РОЛЬ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО БІЗНЕСОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Для розвитку бізнесу важливе значення має середовище в якому цей бізнес функціонує. Існує величезна кількість сфер та чинників, які мають вплив на розвиток бізнесу на тій чи іншій території. Розвиток бізнесу суттєво залежить від індикаторів грошово-кредитної політики, зокрема рівня процентних ставок та темпів зростання грошової маси.

Науковець М. Головнін трактує інструменти грошово-кредитної політики як засоби, які цілеспрямовано використовує центральний банк з метою впливу на грошову пропозицію у країні, що, в свою чергу, підвищує чи знижує реальну ставку відсотку та, відповідно, впливає на економічний розвиток. Характерною рисою застосування даного інструментарію вважається змога центрального банку діяти на процеси, що мають місце не тільки в монетарній сфері, але і в реальному секторі [1].

В. Стельмах вважає головними ринковими інструментами монетарної політики наступні:

- операції на відкритому ринку;
- процентна політика;
- депозитні операції центрального банку;
- встановлення нормативів обов'язкового резервування для банків;
- операції на валютному ринку тощо [2, с. 12].

Сьогодні можемо спостерігати широке використання операцій на відкритому ринку практично в усіх ринкових економіках світу. Цей грошово-кредитний інструмент відіграє одну із визначальних ролей в управлінні економікою. Операції на відкритому ринку, за своєю суттю, є процесом купівлі-продажу цінних паперів головними банками країн у банків комерційних. Такі дії дозволяють останнім наростити свої ресурси, а банківська система країни стає більш ліквідною, покращує свої можливості у сері надання кредитів та слугує каталізатором для зростання економіки.

Щодо облікової банківської політики (зокрема, політики центрального банку), то вона є використовуваною у більшості країн світу. Суть інструменту зводиться до наступного – центральний банк країни встановлює, а з часом змінює процентну ставку, за якою дає в борг грошові кошти комерційним банкам, які, в свою чергу, кредитують фізичних та юридичних осіб [3, с. 448].

Для управління кредитною діяльністю в країні центральний банк інколи застосовують інструмент під назвою «кредитні стелі», що не дозволяють здійснювати «кредитну експансію». Суть даного інструменту – це встановлення граничних обсягів кредитування та контроль дотримання нормативів комерційними банками.

Відповідно до об'єктів впливу інструменти грошово-кредитної політики можна розділити на жорсткі та м'які. Жорсткі інструменти грошово-кредитної політики направлені на фіксацію або піддержку сталого обсягу грошової маси. На противагу жорсткій, гнучка грошово-кредитна політика являє собою діяльність центробанку з підтримки (фіксування) процентних ставок на якомусь певному рівні.

Також існує поділ інструменти грошово-кредитної політики на адміністративні та ринкові. До перших належать регулятивні заходи центрального банку (такі як мораторії, обмеження, встановлення лімітів і т.п.). Такі заходи звужують сферу діяльності комерційних банків, в т.ч. й скорочують кількість та обсяги виданих кредитів. Щодо ринкових інструментів, то ними є регулятивні заходи впливу центрального банку на грошовий ринок за допомогою утворення на ринку необхідних умов для сприяння тієї чи іншої поведінки ринкових суб'єктів. Вважаємо, що ринкові інструменти передбачають вплив центрального банку на попит або пропозицію на грошово-кредитному ринку. До прикладу, зменшуючи облікову ставку центральний банк сприяє стимуляції попиту на кредитні ресурси, а, скажімо, за допомогою продажу валюти центробанк нарощує її пропозицію на валютному ринку країни.

Отже, грошово-кредитна політика країни здійснюється за допомогою комплексу необхідних інструментів, з'єднаних в єдине ціле, які одночасно працюють взаємодіючи між собою. Таким чином, подана класифікація інструментів грошово-кредитної політики не стільки відокремлює інструменти один від одного, скільки групує їх відповідно до певних ознак, що, в свою чергу, дозволяє встановити взаємозв'язок і взаємозалежність у їх використанні, відобразити їхні особливості та здійснювати аналіз впливу на стабільність грошової одиниці. Тобто, тільки комплексне поєднання та реалізація інструментів державної грошово-кредитної політики допоможе створити цілісну систему забезпечення стабільності національної грошової одиниці.

Список використаних джерел:

1. Бричка Б.Б. Грошово-кредитна політика НБУ у забезпеченні стабільності національної грошової одиниці : дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2020. 244 с.
2. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / за ред. В. С. Стельмаха. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. 404 с.
3. Центральний банк і грошово-кредитна політика: підручник / А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна, М.І. Савлук та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза і канд. екон. наук, доц. М.Ф. Пуховкіної. К.: КНЕУ, 2005. 556 с.

УДК 341.311

*Вольська А.
к.е.н., доцент кафедри публічного управління, менеджменту
та інклюзивної економіки,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»,
м. Кам'янець- Подільський
Голуб Н.
к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку, оподаткування,
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного», м. Запоріжжя*

ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Повномасштабне військове вторгнення на територію України завдало потужного удару по всіх ланках економічної системи держави. Найбільш нагальним проблемним питанням розвитку нинішньої української економіки є втрата її виробничого та трудового потенціалу.

Беззаперечним є твердження, що економіка виступає напрямом, який головним чином визначає і здобутки війни і відбудову країни після її закінчення. Питання стратегії і тактики відбудови національної економіки, її модернізації – це питання майбутнього України.

Наймасштабніші втрати має металургія, що історично була серед локомотивів української економіки і експорту зокрема. Сама галузь втратила від однієї до двох третин активів. Металургійне виробництво скоротилося на 70%.

Понад 10% орних земель країни виявились не доступними для проведення посівної кампанії, що суттєво вдарило як по експортному потенціалу країни, так і по наповнюваності державного бюджету.

Загальні втрати від транспортної блокади, зокрема морських торговельних портів (які забезпечували до 65% міжнародної торгівлі України, передусім за рахунок металургійної та аграрної продукції) становитимуть орієнтовно 3-5 млрд доларів щомісяця (без урахування пошкодження об'єктів інфраструктури внаслідок системних бомбардувань).

На думку Богдана Данилишина держава має широкий арсенал інструментів політики, здатних стимулювати створення нових робочих місць та генерування мультиплікативного ефекту в економіці: державні інвестиції у нові робочі місця в пріоритетних видах діяльності; державно-приватне партнерство, насамперед в сфері інфраструктури; різні форми державної допомоги бізнесу на створення робочих місць; державні гарантії за кредитами та компенсація кредитних процентних ставок; державне замовлення на закупівлю товарів та послуг; націоналізація системно важливого бізнесу, якому загрожує банкрутство; стимулювання імпортозаміщення та локалізації виробництва; стимулювання переміщення виробництва у безпечні регіони; стимулювання

конверсії виробництва; розв'язання проблемних питань логістики та транспортної інфраструктури; розв'язання проблемних питань енергопостачання [2].

Принципи становлення дієвої економіки нової післявоєнної України:

- розвинути започаткований курс на мінімізацію регуляторного впливу владних інституцій на операційне функціонування економіки (скорочення кількості контролюючих органів та їх повноважень, а також лібералізацію дозвільних процедур, зниження податкового навантаження на економіку (диференціації ПДВ, зменшення податків на працю, зняття митних бар'єрів (за окремим виключенням);

- обмеження соціальних видатків та мінімізація бюджетного сектору економіки. Бюджетне фінансування слід спрямовувати на гарантування населенню базових медичних, освітніх та культурних послуг. Частка соціальної підтримки для малозабезпечених, включаючи безробітних, має реалізовуватися переважно через налагодження механізму громадських робіт;

- збільшення фінансування оборонних програм та розбудови військово-промислового комплексу, включаючи створення сучасної системи територіальної оборони;

- розвиток вітчизняного ВПК та товарів подвійного призначення має бути головним пріоритетом промислової політики найближчого майбутнього, яке відбуватиметься на засадах її технологічної модернізації. Особливо варто звернути увагу на сферу ракетної техніки та переносних комплексів, безпілотної авіації, виробництва боєприпасів;

- реформування системи фінансово-бюджетного забезпечення науково-освітньої сфери;

- стимулювання інновацій, державне венчурне фінансування;

- підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу економіки, формування виробництв з високим ступенем переробки корисних копалин чи сільськогосподарської продукції:

- пріоритетним виступає розвиток в Україні приватної ініціативи та підприємництва. Адже індивідуалізм, як основа вільного суспільства та конкурентоспроможного бізнесу, є головною силою, яка спроможна здолати тоталітаризм. А для максимального розкриття економічного потенціалу підприємництва нашому уряду слід відмовитися від шкідливої догми, яка домінує в українській економіці упродовж усього періоду її незалежності, будучи несвідомо перенесеною ще з часів радянського минулого, про визначальну роль державного бюджету в економічному житті країни [1]. Стимулювати розвиток малого бізнесу, одночасно заохочуючи самозайнятих осіб і підприємців інвестувати у стартапи та реалізацію інноваційних проєктів.

За даними НАН України, найбільш перспективними галузями української економіки, які здатні забезпечити потужний економічний ефект при відповідній їх технологічній модернізації є: атомна енергетика, в тому числі створення елементів ядерного паливного циклу з використанням покладів урану і цирконію; титанове виробництво; літійове виробництво; алюмінієве виробництво; чорна металургія; важке енергомашинобудування;

фармацевтична промисловість та виробництво медичної техніки; новітні нафтохімічні виробництва виготовлення органічних продуктів; виробництво синтетичних рідких палив (бензин, дизельне пальне тощо); аграрна селекція та генетика.

Таким чином, повоєнний економічний ріст в Україні можливий при умові реалізації економічної політики в напрямі чіткої та послідовної стратегії, спрямованої на дерегуляцію економіки та створення сприятливого інвестиційного клімату.

Список використаної літератури:

1. Економічний індивідуалізм дасть опір тоталітаризму сусіда. URL: <https://day.kyiv.ua/article/ekonomika/ekonomichnyu-individualizm-dast-opir-totalitaryzmu-susida>
2. Якими мають бути стратегічні напрями відбудови національної економіки URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/1/691022/>

УДК 336.71 (477)

*Гаранко М.
студент,*

Науковий керівник: к.е.н., викладач Грубінка І.

*Відокремлений структурний підрозділ «Мукачівський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»,
м. Мукачево*

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІКИ

Банківська система – це складна, внутрішньо-організована та динамічна система, яка включає комплекс різноманітних банківських інституцій, діяльність яких законодавчо регламентована і спрямована на обслуговування потреб економіки та суспільства, а також забезпечення фінансової стабільності країни.

Необхідність банківської системи визначається двома групами причин:

1) необхідністю здійснення суспільного нагляду і регулювання банківської діяльності, узгодження комерційних інтересів окремих банків із загальносуспільними інтересами - забезпечення сталості грошей і стабільності роботи всіх банків;

2) забезпечення збалансованості попиту і пропозиції на грошовому ринку і в кожному його секторі. Банки при цьому повинні керуватися не тільки своїми комерційними інтересами, а й вимогами системи в цілому

Функції банківської системи:

- створення (емісія) грошей і регулювання грошової маси, що забезпечується оперативною зміною банками маси грошей в обігу, через збільшення або зменшення її відповідно до зміни попиту на гроші;

- трансформаційна, завдяки мобілізації тимчасово вільних коштів суб'єктів підприємництва та громадян і передачі їх у формі кредиту іншим суб'єктам;

- стабілізаційна, шляхом забезпечення сталості банківської діяльності та грошового ринку.

Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, що створені і діють на території України відповідно до положень Закону України “Про банки і банківську діяльність”.

Розвиток сучасних підприємств неможливо уявити без банківського сектору економіки. Фінансові ринки стали як провідним фактором економічного зростання розвинених країн світу, так і основним фактором хаосу і нестабільності.

На сучасному етапі економічного розвитку, в умовах трансформації національної економіки, серед проблем, пов'язаних з виходом України з кризового стану, важливе місце посідає завдання реформування банківської системи. Як один з найважливіших елементів відтворювальної структури економіки, банківські установи організують рух і перерозподіл ресурсів суспільства в їх грошовому виразі. Через банківську систему проходять грошові розрахунки і платежі господарюючих суб'єктів та населення в цілому. Саме

комерційні банки виконують важливу функцію мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів і перетворення їх у реальний капітал, здійснюючи різноманітні кредитні, інвестиційні та інші операції і забезпечуючи, таким чином, потреби економіки в додаткових ресурсах. Серед суб'єктів фінансово-господарської діяльності комерційні банки – це саме ті особливі фінансові інститути, які повинні бути спроможні своєчасно прогнозувати динаміку економічної кон'юнктури, а також якнайшвидше та досить гнучко реагувати на будь-які зміни, що відбуваються на фінансовому ринку.

Сучасну банківську систему слід розглядати як велику динамічну цілеспрямовану систему, яка характеризується: наявністю значної кількості елементів, що виконують різні функції і мають багаторівневу ієрархічну структуру; динамічністю поведінки елементів, підсистем і системи в цілому, наявністю складних взаємозв'язків, включаючи зворотні; нерегулярністю впливу зовнішнього середовища та стохастичністю в поведінці системи; наявністю визначеної процедури прийняття рішень.

Банки сприяють розширенню обсягів і підвищенню ефективності суспільного виробництва, забезпеченню потреб обороту в платіжних засобах, зміцненню договірної і платіжної дисципліни в господарстві, удосконаленню та зміцненню грошового обороту, впливають на прискорення обороту капіталу в процесі відтворення.

Отже, можна зробити висновок, що банківська система та економічний розвиток тісно взаємопов'язані. Проблеми банківського сектору не лише гальмують розвиток підприємництва, сприяють занепаду виробництва, а й призводять до економічного спаду у всіх сферах економіки. Банківська система може нести в собі як позитивний, так і стримуючий вплив на економічний розвиток у державі, даний вплив здійснюється через чинники попиту, чинники пропозиції та чинники розподілу, тому досягти найкращих темпів економічного зростання без розвиненої банківської системи неможливо.

Список використаних джерел:

1. Лютий І. Особливості глобального економічного середовища діяльності банків / І. Лютий, О. Юрчук // Вісник НБУ.– 2012. – № 4. – С. 46–51.
2. Слюсаренко А.В., Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Україна. Економічні науки 14. Економічна теорія. Генезис економічного зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2014/Economics/14_157744.doc.htm
3. Іщук С.О. Інвестиції в основний капітал та їх вплив на соціально-економічний розвиток регіону / С.О. Іщук // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 35–42.

УДК 336:334.012.61

*Готра Н.
викладач економічних дисциплін,
Шпаківська К.
студентка групи БО-32,
ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України», м. Мукачево*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Актуальність. В сучасних ринкових умовах саме суб'єкти малого бізнесу, які не потребують великих стартових інвестицій, спроможні за відповідної підтримки найшвидше та найефективніше розв'язувати проблеми економіки, стимулювати розвиток конкуренції та сприяти економічному зростанню держави на національному та міжнародному рівнях. Тому особливо актуальними є розробка та реалізація обґрунтованої та ефективної державної політики підтримки розвитку малого бізнесу з метою створення сприятливих умов для розширення бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість вітчизняних науковців приділяли свою увагу дослідженню проблем стимулювання розвитку малого бізнесу. Зокрема такі вчені як: Буй Т.Г. [1], Василен Ю.В. [2], Данилейчук Р.Б.[4], Чуй І. Р.[5].

Все частіше в умовах трансформації економіки та внаслідок досліджень економічної сутності малого бізнесу, науковці ототожнюють поняття підприємництва з малим бізнесом і використовують у науці та на практиці такий термін як “мале підприємництво”.

В Господарському Кодексі України (ст. 42) законодавчо визначено термін “мале підприємництво” як самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [3].

Підтримка діяльності суб'єктів малого бізнесу має базуватись на використанні таких основних фінансових інструментів як:

- Державна кредитно-фінансова підтримка, що передбачає ільове субсидування, цільове бюджетне фінансування за умови пріоритетності власних коштів підприємців та суб'єктів малого бізнесу [4,с.68].

- Сприятлива фіскальна політика, що передбачає, зокрема, пільгове оподаткування як комерційних банків, які надають кредити суб'єктам інфраструктури малого бізнесу, так і самих суб'єктів інфраструктури малого бізнесу;

- Сприяння розвитку недержавних фондів кредитної підтримки суб'єктів інфраструктури малого бізнесу на основі стимулювання системи гарантування та страхування кредитів (мікрокредитів), кредитної кооперації; надання державних грантів для малих і середніх підприємств на освоєння інноваційної продукції (товарів або послуг).

- Заходи щодо розвитку системи мікрокредитування, венчурного та експортного кредитування, фінансового лізингу та франчайзингу як гнучких фінансових технологій і водночас конструктивних способів діяльності суб'єктів інфраструктури малого бізнесу [5, с.67].

- Запровадження дієвої та ефективної системи пільг, розповсюджених на суб'єктів малого бізнесу;

- Створення спеціалізованого банку венчурного кредитування з орієнтацією на кредитування малого бізнесу, формування політики такого банку з наданням пріоритетності кредитування інноваційних проєктів, спираючись на наявний досвід Великобританії, Німеччини, Франції, Нідерландів;

- Продовження дії спрощеної системи оподаткування, вдосконалення системи обліку і звітності. Завдяки наявності спрощеної системи офіційна реєстрація стає більш привабливою, порівняно з роботою у цілковитій «тіні», оскільки забезпечує легальність та мінімальний правовий захист, не вимагаючи при цьому ведення обліку та дозволяючи сплачувати помірні податки [1].

Хочу виділити один із інструментів активізації бізнесу для малих підприємств «вдосконалення системи обліку і звітності».

Одним із завдань контролю і ревізії перевірки стану бухгалтерського обліку підприємства є «Перевірка правильності ведення обліку та складання фінансової звітності».

Найважливішим завданням контролю і ревізії стану бухгалтерського обліку є перевірка, наскільки облік забезпечує збереження цінностей і контроль за їх витрачанням та як головний бухгалтер здійснює покладені на нього функції контролю за збереженням і законністю витрачання грошових коштів і матеріальних цінностей.

Серед основних завдань контролю і ревізії стану бухгалтерського обліку важливим є перевірка додержання на підприємстві нормативних актів з бухгалтерської звітності. На підставі первинної документації аналітичного та синтетичного обліку перевіряється достовірність поданої звітності про результати фінансово-господарської діяльності як за окремі періоди, так і в цілому за рік.

Для здійснення ревізії достовірності обліку та звітності користуються методом зіставлення конкретного факту із даними бухгалтерського обліку та звітності.

Отже правильне ведення обліку і звітності дають змогу вести систематичний оперативний контроль зберігання і використання ресурсів на всіх стадіях виробництва, своєчасно виявляти конкретних винуватців шкоди, заподіяної нестачами, крадіжками, перевитратами або збитками.

Список використаних джерел:

1. Буй Т.Г., Прімерова О. К. Податкове стимулювання малого підприємництва в Україні. 2018. №9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6533>.

2. Василюшен Ю.В., Коваленко О.С., Свириденко О.О Фінансове стимулювання інноваційної діяльності малого бізнесу в Україні. 2016. №12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5333>.

3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

4. Данилейчук Р.Б. Фінансові інструменти підтримки суб'єктів малого бізнесу в регіоні. Науковий вісник ІФНТУНГ. Івано- Франківськ. 2018. № 1(17). С. 62-74.

5. Чуй І.Р., О.В. Мицак Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: навчальний посібник. Львів : Вид-во ЛКА, 2017. 264 с.

УДК 658.8:341.38

*Гринів В.
аспірант, спеціальність 051 «Економіка» ОНП «Економіка»,
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Головним завданням роздрібною торгівлі, як складової системи розподілу економічних благ, є забезпечення життєдіяльності громадян через пропозицію якісних товарів та сервісного обслуговування за прийнятну ціну. До початку повномасштабної війни РФ проти України, сектор роздрібною торгівлі характеризувався позитивною динамікою прибутковості (табл.).

Таблиця 1

Основні показники роздрібною торгівлі в Україні у 2017-2021 рр.

Показник	2017	2018	2019	2020	2021
Роздрібний товарооборот (юридичні особи), млн. грн.	586330,1	668369,6	793479,2	868283,3	1044516,5
Частка в роздрібному товарообороті, %:					
- продовольчі товари	39,8	43,3	42,4	44,2	43,1
- непродовольчі товари	60,2	56,7	57,6	55,8	56,9
Оборот роздрібною торгівлі, млн. грн.	815344,3	930629,2	1094045,8	1201624	1443832,9
Індекс фізичного обсягу, у % до попереднього року	106	105,8	111,4	107,2	110,9

Джерело: [2]

На підприємства роздрібною торгівлі покладена важлива соціально-економічна місія – вони мають забезпечувати основні потреби громадян за будь-яких умов, у т.ч. і попри всю складність організації торгівлі у середовищі війни. Понад рік підприємства роздрібною торгівлі майже у всіх регіонах України зазнають втрат від повномасштабних бойових дій, окупації територій та терористичних атак росії. Тим не менше, навіть в надзвичайно складних умовах бізнес продовжує працювати, понад 80% об'єктів роздрібною торгівлі у різних сегментах ринку не лише працюють, але й нарощують темпи відновлення.

Серед основних проблем роздрібною торговельного бізнесу його власники називають ускладнення процесів реалізації та обслуговування покупців через втрати майна, зменшення кількості функціонуючих магазинів, подальше руйнування критичної інфраструктури, логістики, зростання виробничих витрат, зниження доходів населення, скорочення можливостей товарного забезпечення тощо [3].

Усвідомлюючи важливість планування відбудови вітчизняної економіки після перемоги, вище керівництво держави здійснює відповідні інституційні ініціативи, у т.ч. із міжнародними організаціями. Уряди США, ЄС, інших країн G7, міжнародні фінансові установи залучаються до вирішення проблеми

соціально-економічної відбудови України. Координація потенційних донорів та інвесторів має на меті створення і реалізацію реанімаційних планів у різних галузях для забезпечення відсутності дублювання зусиль та ефективного використання обмежених доступних ресурсів.

На конференції в Лугано (Lugano, Швейцарія) 4-5 липня 2022 р. Уряд презентував План Відновлення України, розрахований на 10 років і спрямований на прискорення стійкого економічного зростання [5]. Основними його принципами визначено доступ до ринків ЄС та країн G7, що допоможе українським підприємцям інтегруватися у світові торгові ланцюги; отримання статусу кандидата, а згодом повноправне членство в ЄС, що надасть Україні доступ до структурних фондів ЄС; побудова економіки на принципах дерегуляції та лібералізації; перехід від сировинно-аграрного типу економіки до інноваційно-технологічного типу. Практичне втілення Плану Відновлення потребуватиме значних потоків інвестицій, які передбачається спрямувати насамперед в інноваційні проєкти післявоєнної стабілізації. Водночас, амбітні плани потребують розробки адекватних механізмів подолання наслідків війни для соціально-економічної системи України. Переконані, що реальна візія економічного відродження роздрібної торгівлі також перебуває у площині інноваційної відбудови.

В умовах війни чітко означились два тренди вітчизняної роздрібної торгівлі: географічні зміни рельєфу та внутрішня організація діяльності торговельних підприємств [4]. Зміни рельєфу відбуваються насамперед під дією чинників, пов'язаних зі становищем на фронті, що зумовлюють необхідність релокації торговельного підприємства, масові міграційні процеси, зміну пріоритетів у споживанні тощо, а також із можливостями швидкого відновлення у разі деокупації чи припинення активних бойових дій на певних територіях. За даними Асоціації ритейлерів України [1], торговельні підприємства в цілому достатньо гнучко реагують на ці виклики. Так, після різкого падіння галузі після початку повномасштабної війни, вже в перші три місяці відбулось активне зростання частки працюючих торговельних підприємств, а станом на лютий 2023 р. їх частка зросла до 95%.

Організаційні зміни спостерігались, насамперед, щодо графіків роботи роздрібних магазинів, якими обумовлюються масштаби бізнес-діяльності та можливості задоволення попиту покупців. Водночас серед власників бізнесу зросло усвідомлення важливості соціальної відповідальності торгівлі, етичних засад діяльності, розвитку іміджевої складової у стосунках зі споживачами.

Отже, концепцію післявоєнної відбудови роздрібної внутрішньої торгівлі слід будувати з урахуванням виявлених під час війни особливостей функціонування галузі, а удосконалення торговельних практик здійснювати з використанням інноваційних підходів. Інновації дозволять торговельним підприємствам підвищити економічну ефективність діяльності, оптимізувати витрати, збільшити конкурентоспроможність, максимізувати поінформованість покупців, підвищити продуктивність праці персоналу, збільшити прибуток та капіталізацію. Найбільш перспективними інноваційними напрямками післявоєнного відновлення роздрібної торгівлі вважаємо:

- наскрізну цифровізацію торговельних технологічних процесів і впровадження хмарних бізнес-операцій (договірна робота, управління логістичними витратами, контроль дебіторської і кредиторської заборгованості, рух та реалізація товарів, просування нових каналів реалізації, робота з замовниками, претензійно-розрахункові операції тощо);

- удосконалення транспортно-складської логістики та ланцюгів постачання (прозорість процесів обробки даних, збільшення інвестицій в інновації в ланцюгах поставок, зниження логістичних витрат, реструктуризація логістики в цифрову мережу, яка об'єднує фізичні потоки продуктів і послуг, надаючи нескінченно масштабовані рішення з можливістю їх інтегрування в діючі системи);

- впровадження моделі омніканальності (оптимальне поєднання online та offline комунікацій зі споживачами в інтегрованій цифровій системі комунікаційних каналів);

- посилення іміджевої складової власних торговельних марок (ефективне управління брендом з використанням раціональної та емоційної складових);

- управління поведінкою споживачів (управління лояльністю, реалізація технологій програмування вражень).

Таким чином, включення інноваційних проєктів у плани відновлення внутрішньої роздрібної торгівлі матиме позитивні ефекти щодо осучаснення технологій продажу, оновлення способів комунікацій з покупцями при контактних і безконтактних операціях, просування нових товарів, що в сукупності сприятиме кращому задоволенню потреб споживачів і сприятиме стабілізації торговельного бізнесу в умовах війни та післявоєнної відбудови. Зрозуміло, що відновлення потужності торговельної галузі на описаних вище засадах потребує розробки механізмів ефективно-інноваційно-інвестиційної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Асоціація ритейлерів України. Ритейл іде у контрнаступ (розміщено 24.05.2022). URL: <https://rau.ua/novyni/vtrachenih-magaziniv-rau-5/>. (дата звернення: 12.03.2023).

2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 11.03.2023).

3. НБУ. Бізнес погіршив оцінки ділової активності через втрати від повномасштабної війни – дані опитування підприємств у листопаді (опубліковано 01.12.2022). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/biznes-pogirshiv-otsinki-dilovoyi-aktivnosti-cherez-vtrati-vid-povnomasshtabnoyi-viyni--dani-opituvannya-pidpriyemstv-u-listopadi>. (дата звернення: 12.03.2023).

4. Павлова В. А. Шляхи розвитку вітчизняного ритейлу в повоєнний період. *Академічний огляд*. 2022. № 1 (56). С. 42-50. <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-1-56-5>.

5. Ukraine's National Recovery Plan. National Recovery Council. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/Ukraine_Recovery_Plan_blueprint_ENG.pdf. (дата звернення: 12.03.2023).

УДК 336.77.63

Грубінка І.

к.е.н., викладач,

ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України», м. Мукачєво

ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ІНОЗЕМНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Вдосконалення системи кредитних відносин потрібно проводити з врахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн, оскільки це допоможе уникнути проблемних моментів, однак при цьому обов'язково слід враховувати специфіку земельних і кредитних відносин, що склалися в Україні.

Цікаво, що цим досвідом можуть поділитися не тільки розвинуті країни західного світу, але і деякі країни, що відносяться до тих, які розвиваються, зокрема Туніс та Індонезія.

Досвід інших країн вказує, що для цього необхідно на рівні областей створити кооперативні банки, які б об'єднували кредитні спілки, що здійснюють кредитування аграрних підприємств певної області. Оскільки таке об'єднання можливе лише на добровільних засадах, то зацікавленими в ньому мають бути саме спілки, які отримують додаткові джерела залучення коштів, покращать свою фінансову надійність і значно збільшать обсяг активних операцій за рахунок приросту пасивів. Досвід різних країн світу вказує на різні форми такого об'єднання.

У Франції кредитування аграрного виробництва здійснюється приватними установами. При цьому існує декілька банків, що мають розвинену мережу для здійснення аграрного кредитування. Характерна особливість цих банків – трирівнева структура. Законодавство Франції дозволяє банкам об'єднуватись з кредитними кооперативами, що діють на пайових засадах і мають назву «каси». Утворені таким чином кооперативні банки є основними кредиторами сільського господарства. Функціонують місцеві, регіональні і національна каса. Кожна з них володіє оперативною самостійністю у своїй діяльності. Така структура дозволяє охопити значне число суб'єктів, що здійснюють аграрне виробництво, акумулювати фінансовий ресурс, що дає можливість видавати позики на значні суми. Зокрема таку структуру має один з найбільших банків країни – «Crediagricole», що складається з понад 3000 місцевих кас. Зараз він вже є універсальною кредитною установою, і при цьому основним кредитором сільськогосподарських підприємств.

На особливу увагу заслуговує система сільськогосподарського кредитування, яка сформована в Німеччині. Тут, аналогічно як і у Франції, трирівнева структура кооперативних банків, на нижньому рівні якої знаходяться кредитні спілки. Вони є пайовиками регіональних кооперативних банків (II рівень). Вищий рівень представлений центральним кооперативним банком. Дані кредитні установи є універсальними і надають усі види позичок.

Але, на відміну від Франції, в Німеччині кредитуванням аграрних підприємств займаються також і державні кредитні установи – ощадні каси.

Заслуговує на увагу досвід здійснення аграрного кредитування в Індонезії, де функціонує відповідний банк сільськогосподарського розвитку, він перебуває у державній власності. Ця кредитна установа показала свою особливу ефективність в сегменті мікрокредитування завдяки застосування різного роду бонусних програм для постійних та добросовісних клієнтів. Основним принципом її діяльності є диверсифікація, тобто незважаючи на свою аграрну спрямованість, банк співпрацює як з фізичними, так із юридичними особами незалежно від їх сфер діяльності, має розгалужено ритейлову мережу, що охоплює майже всі населені пункти з чисельністю населення більше 2 тис чол. Це дозволяє даній кредитній установі отримувати постійні прибутки, навіть в роки економічного занепаду. Аналогічний банк сільськогосподарського розвитку функціонує також в Тунісі. Характерним є те, що він є також універсальним і стабільно прибутковим. Це дозволяє зробити висновок, що попри свою специфіку, спеціалізована аграрна кредитна установа повинна залишатися універсальною (обслуговувати всіх клієнтів незалежно від сфери діяльності), опиратися на широку мережу філій. Це дасть їй можливість діяти згідно принципу комерційного розрахунку, зменшити політичний і лобістський вплив на свою діяльність.

Загалом всі заходи державної підтримки кредитування аграрних підприємств можна, на нашу думку, згрупувати у 3 групи:

- заходи прямого виділення або компенсації підприємству, що здійснюються індивідуально по підприємстві прямим виділенням або перерахунком коштів, коли відшкодовується певна частка кредитної ставки;

- заходи компенсації і підтримки кредитних установ, що здійснюють кредитування аграрних підприємств шляхом зміни норм резервування, або їх пільгового кредитування, які залежать від обсягів кредитів аграрним підприємствам у структурі кредитного портфеля установи;

- заходи із створення спеціалізованих кредитних установ для кредитування аграрної сфери, що обґрунтовується потребою у низькій рентабельності, контролем за державними коштами і стратегічною важливістю та індивідуальним підходом до даної галузі.

Список використаних джерел:

1. Грубінка І.І. Можливі напрями вдосконалення кредитного механізму здійснення державної підтримки кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні / І.І. Грубінка // Бізнес-інформ. – 2014. - №4. – С.215-220.

2. Колотуха С. Розвиток земельних відносин та їх фінансове забезпечення в аграрному секторі економіки / С.Колотуха, І.Коваленко // Журнал Банківська справа.- 2015р. - №2 – С. 19-27.

3. Опитування про умови банківського кредитування. Національний банк України 2018.URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=74308529> (дата звернення: 11.02.2023).

УДК 368 (477)

*Гузей О.
здобувач вищої освіти
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Науковий керівник: Дранус В.
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв*

АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Страховий ринок – це важлива складова фінансового ринку країни, яка повинна сприяти розвитку національної економіки. У розвинутих країнах частка страхового ринку у ВВП досягає 8–10%, в Україні вона становить лише 1,4% [1], що свідчить про те, що ринок страхування є незначним за обсягом активів та за рівнем споживання страхових послуг. Окрім економічного зростання даний ринок здатний забезпечувати соціальну підтримку для населення.

Розглянемо динаміку кількості страхових компаній в Україні за останні роки у розрізі «life» та «non-life» (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка кількості страхових компаній в Україні

Роки	2018	2019	2020	2021	Станом на 01.09.2022
Усього страхових компаній	281	233	210	155	140
у тому числі: СК «life»	30	23	20	13	13
СК «non-life»	251	210	190	142	127

Джерело: сформовано автором на основі джерел [1] та [2]

Як свідчать дані таблиці, спостерігається негативна тенденція щодо зміни кількості страхових компаній як загалом, так і у розрізі СК «life». Станом на 1 вересня 2022 року в Україні було лише 13 страхових компаній, які займалися страхуванням життя, тоді як у 2018 році їх налічувалося 30, тобто відбулося зменшення кількості компаній на 56,6%. Багато компаній втратили ліцензію за порушення правил ведення діяльності, неплатоспроможності, деякі за невиконання зобов'язання за договором обов'язкового страхування

Проаналізуємо ще один важливий показник страхового ринку - щільність страхування (рис. 1). Він використовується як індикатор розвитку ринку страхування країни, розраховується як співвідношення розміру страхових премій до всього населення країни.

Даний показник у нашій країні знаходиться на дуже низькому рівні, порівняно з іншими країнами, де на одну особу припадають тисячі а то й десятки тисяч доларів.

047		45,889762	46,066621	
046		3860953	2737324	
045				
044				
043	42,180579			41,970682
042	3995816			4244499
041				
040				
039				
	2018	2019	2020	2021

Рисунок 1 – Щільність страхування в Україні станом на 01.01 зазначеного року, дол. на особу

Джерело: побудовано автором на основі джерел [1], [2] та [3]

У 2019 році щільність страхування зросла, тоді ж зросли інвестиції в країну і зміцніла гривня. На початку 2020 року долар впав і курс становив 23,6 грн за 1 дол. [1], тому спостерігаємо зростання щільності страхування, хоча насправді показник у гривнях був менший, ніж в 2019 році. Загалом щільність страхування в Україні змінюється зовсім незначно, залишається на певному дуже низькому рівні, що свідчить про слабкий, повільний розвиток страхового ринку України.

Для того, щоб вирішити дану проблему необхідно сформуванати комплекс рішень, який допоможе ефективно та поетапно розвивати дану частину фінансового ринку.

По-перше, необхідно удосконалити нормативно-правову базу в сфері страхування, адаптувати її до вимог та норм європейського та світового рівня.

По-друге, потрібно запровадити ефективну тарифну політику, завдяки якій страхові компанії будуть здатні підтримувати рівновагу між отриманими страховими преміями та здійснюваними страховими виплатами, яке є гарантією забезпечення стабільності діяльності страхових компаній [4].

По-третє, це збільшення рівня проникнення страхування. Однак для цього необхідно підвищити довіру населення до ринку страхування. Інформувати громадян про будь-які зміни, надавати їм правдиву інформацію.

Також створити нові страхові продукти, що зможуть підвищити ефективність страхового сектора: страхування кібер-ризиків; блокчейн у страховій сфері; індексне страхування; insuretech-проекти тощо [5].

По-четверте, це здійснення контролю за діяльністю страхових компаній, перегляд вимог щодо їх капіталу.

По-п'яте, необхідно створити спеціальний страховий пул з участю держави у ньому, завдяки якому у певних ситуаціях вона зможе підтримати страховиків.

Отже, страховий ринок – це важлива складова фінансового ринку. В Україні, на жаль, є значні проблеми з ефективністю функціонування даного сектору. Тому для покращення ситуації та вирішення основних проблем необхідно удосконалити нормативно-правову базу згідно з європейськими стандартами; запропонувати заходи що дозволять підвищити довіру населення, покращити його обізнаність щодо страхових послуг та страхового ринку

загалом; створити нові страхові продукти, що дозволить підвищити значення показника рівня проникнення страхування у ВВП країни.

Список використаних джерел:

1. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>
2. НКЦРФП (Національна комісія з питань регулювання ринків фінансових послуг). URL: <https://nfp.gov.ua>
3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
Д. Л. Тарасенко, О. Ю. Тарасенко. Аналіз страхового ринку України.
4. Наукове фахове видання «Економіка та суспільство» випуск № 40 2022р.
Режим доступу: URL: <https://economyandsociety.in.ua/>
5. Сидорчук І. П.. Сучасний стан розвитку страхового ринку в Україні.
Вісник Хмельницького національного університету № 1. 2022р. С. 130–133.

УДК 631.115

Гуменюк М.

*к.е.н., доц., старший науковий співробітник
відділу наукових досліджень та інноваційного розвитку
агропромислового виробництва,*

Неміш Д.

*к.е.н., с.н.с., зав. відділу наукових досліджень та інноваційного
розвитку агропромислового виробництва,
ПДСГДС ІСГ Карпатського регіону НААН, м. Івано-Франківськ*

ДІЯЛЬНІСТЬ МАЛИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У ПОЛЬЩІ

Сільське господарство є одним із найважливіших стовпів економіки в усьому світі. В Європейському Союзі малі ферми є основою сільського господарства та важливою, невід'ємною частиною розвитку сільських територій. З цією метою ЄС підтримує менші сільськогосподарські підприємства численними субсидіями та програмами.

До недавнього часу в польській літературі було важко знайти правильне, а точніше, єдине визначення малого фермерського господарства, оскільки це поняття асоціювалося з різними ознаками, такими як, наприклад, невелика площа господарства, низький дохід, велика трудомісткість або застарілі технології та низький рівень виробництва.

У відповідь на запит № 15008 від 4 вересня 2017 року міністр сільського господарства та розвитку сільських територій описав прийняті в Польщі методи за якими визначається чи відноситься господарство до категорії малих. Вони складаються з кількох вказівок, яких повинні дотримуватися відповідні організації, та прийняті з метою правильного визначення Програми розвитку сільських територій на 2014-2020 роки. Відповідно до вищевикладеного, визначення малих господарств передбачає, що це, перш за все, суб'єкти господарювання, які діють на території Польщі в рамках сільськогосподарської діяльності з метою отримання прибутку. Мале фермерське господарство повинно мати площу сільськогосподарських угідь не менше 1 га або 1 га нерухомого майна, яке використовується для виробництва певних видів сільськогосподарської продукції. Підприємствами малого фермерського господарства є також ті, економічний розмір яких не перевищує 10 000 євро [1].

Однак, згідно з польською системою збору та використання облікових даних сільськогосподарських господарств (FADN), малі ферми визначаються як ті, економічна вартість яких нижча за 25 000 злотих. Іноді малою вважається ферма, площа якої становить близько 2-5 га.

Можна визначити дві групи малих фермерських господарств у Польщі на основі критерію площі: до 2 га, які вважаються занадто малими; до 5 га - дрібні господарства.

У структурі сільського господарства Польщі переважають саме дрібні ферми до 5 га. У цій групі можна виділити два види. Перший вид - підсобні

господарства, основним джерелом доходу яких є доходи з несільськогосподарських джерел (наймана робота, самозайнята несільськогосподарська діяльність), другий тип суб'єктів господарювання – фермерські господарства, які живуть виключно або переважно роботою у власному господарстві. За результатами проведених досліджень, можна сказати, що в таких малих фермерських господарствах більшість земель, що використовуються, не є власністю фермерів, а залучені на умовах оренди [2, с. 37].

У Польщі малі ферми здатні виробляти близько 30% стандартної продукції. Загалом у цій країні близько мільйона малих фермерських господарств. Найбільше в Мазовецькому, Люблінському, Малопольському та Підкарпатському воєводствах (понад 100 тис.).

Для багатьох фермерських господарств, особливо для не великих ферм у Польщі, доходів від роботи на фермі недостатньо для утримання сім'ї. Ось чому вони шукають несільськогосподарські джерела доходу. Про це свідчить зростання частки господарств, які мають доходи від роботи поза сільським господарством.

Одним із перших джерел несільськогосподарських доходів на селі у Польщі стали приватні продуктові магазини. Однак з часом їх прибутковість почала зменшуватися через конкуренцію мережевих магазинів і торгових центрів.

Іншою поширеною формою отримання додаткового доходу є ведення доглядового господарства. Тобто здійснення несільськогосподарської діяльності, безпосередньо пов'язаної з фермерським господарством, насамперед у сфері агротуризму. Для цього фермерська родина використовує в основному власні ресурси. Наприклад, у господарських будівлях, після відповідних пристосування, створюють умови для житлових потреб перетворивши їх на доглядові господарства. Такі ферми виконують дві основні функції: фінансову та соціальну. Вони є джерелом додаткового доходу для фермера, а літнім, самотнім людям дають можливість відновити почуття необхідності та залишатися активними. Такий спосіб поповнення доходу обирає все більше фермерських сімей в Польщі.

Ферма догляду може бути стандартною фермою, власники якої з метою отримання додаткового доходу провадять діяльність, пов'язану з доглядом за людьми похилого віку та іншими особами, які потребують підтримки. На такій фермі можна допомога у тваринництві, вирощуванні рослин, прибиранні подвір'я, зборі, сортуванні та пакуванні фруктів та овочів, займатися рукоділлям для жінок. Почуття спільноти є елементом терапії та, безсумнівно, покращують якість життя виконуючи функцію соціального забезпечення.

Держава вживає сукупність заходів для підтримки малих фермерських господарств. Так, у Польщі можна отримати дотацію на реструктуризацію фермерських господарств. Метою інструменту підтримки є підвищення прибутковості та конкурентоспроможності фермерських господарств. З 16 травня 2022 року стартував прийом заявок на реструктуризацію малих фермерських господарств, даний захід проводиться щорічно з 2014 року.

Допомога на реструктуризацію малих фермерських господарств може бути надана лише один раз [3].

Фермер може отримати 60 тис. злотих безповоротної субсидії оплаченої частинами. Перший внесок - 80% суми допомоги, після виконання умов, викладених у рішенні, другий внесок - 20% від суми допомоги, після правильного виконання бізнес-плану. На отримання допомоги можуть претендувати фермери, у яких фермерське господарство займає не менше 1 га сільськогосподарських угідь або нерухомості, яка використовується для виробництва продукції у сфері спеціального сільськогосподарського виробництва. Економічний розмір такого господарства не може перевищувати 13 тис. євро. Також немає заборони вести іншу діяльність. Однак важливо, щоб дохід від сільськогосподарської діяльності становив не менше 25% загального доходу (виручки). В результаті реалізації поданого бізнес-плану приріст економічного розміру господарства має становити не менше 20% початкової вартості.

Отримані кошти на реструктуризацію мають бути спрямовані в повному обсязі на сільськогосподарську діяльність, яка ведеться на фермі, або підготовку сільськогосподарської продукції, виробленої на фермі, для продажу. Щонайменше 80% суми повинні бути витрачені на основні засоби. Наприклад, на придбання нової сільськогосподарської техніки, обладнання та будівництво, реконструкцію або модернізацію будівель, що використовуються для ведення сільськогосподарського виробництва, придбання сільськогосподарських угідь або худоби, створення садів або багаторічних насаджень.

Досвід Польщі доволі цінний для України, адже за два десятиліття, завдяки виваженій аграрній політиці, Польщі вдалося не лише подолати соціально-економічну кризу, а й вийти на лідируючі позиції серед аграрних країн-членів Європейського Союзу. Водночас слід зазначити, що застосування в Україні досвіду Польщі не допускає простого його перенесення, воно має враховувати специфіку країни та бути адекватним наявному стану українського аграрного сектору. Адже якщо в Польщі в загальній кількості сільськогосподарських товаровиробників переважають невеликі сімейні фермерських господарств площею від 1 до 10 га, то в Україні земельними наділами такої площі володіють особисті селянські господарства, які не є зареєстрованими суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел:

1. Chmielewska, B. (2018). Welfare farms as a form of obtaining income by small farms in Poland. *Problems of Small Agricultural Holdings*. no. 3, pp. 21-32.
2. Czekaj, M., Szafrńska, M., Żmija, K. at all (2020). The role of small farms. Diagnosis and prospects for the future on the example of the Rzeszów subregion: monograph. Difin S.A, Warsaw, Poland, 166 p.
3. Restrukturyzacja małych gospodarstw (2022). Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. URL: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/restrukturyzacja-malych-gospodarstw>.

УДК 332.122

Домбровська О.

к. е. н., доцент кафедри управління земельними ресурсами та кадастру,

Грек М.

*к.т.н., асистент кафедри управління земельними ресурсами та кадастру,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Агропромисловий комплекс, є однією з ключових галузей економіки України, він забезпечує близько 10% ВВП і близько 40% валютної експортної виручки. За даними Земельного довідника України більше 41,4 млн га земель України є сільськогосподарські угіддя. Зокрема, у структурі власності угідь основна кількість земель перебуває у приватній власності, це близько 31,0 млн га, у державній та комунальній власності перебувають 10,4 млн га. Сільське господарство України є основною продовольчою галуззю економіки, стан якої залежить від обсягів коштів, вкладених у її розвиток.

Практика господарювання в аграрному бізнесі країни доводить, що формування інвестиційних ресурсів в аграрному секторі економіки здійснюється за допомогою різних фінансових інструментів. Зокрема, серед таких, що застосовуються найбільше в усіх країнах світу, а також в Україні, виокремлюється банківське кредитування.

Вирішальну роль у фінансовому забезпеченні сільськогосподарського виробництва відіграють фінансово-кредитні ресурси та ефективна кредитна політика держави. В сучасних умовах функціонують наступні державні програми підтримки кредитування агробізнесу: здешевлення придбання сільськогосподарської техніки та обладнання; здешевлення кредитів; розвиток фермерських господарств; розвиток тваринництва; розвиток садівництва, виноградарства та хмелярства; продовження підтримки за рахунок програми 5-7-9% (близько 60% кредитів у межах програми); підтримка та розвиток приватних меліоративних систем, а також надання державних грантів для розвитку державних меліоративних систем.

Земельне іпотечне кредитування як фінансовий інструмент в сільському господарстві має у своїй основі використання в якості застави досить специфічний об'єкт – землекористування як аграрна нерухомість. Тут потрібно брати до уваги і особливості ведення самого сільського господарства, успішність якого є важливою частиною забезпечення повернення виданого банком кредиту [1, с. 12]. В якості специфічних факторів галузі можна назвати: сезонність і циклічність робіт; вплив природно-економічних і погодних умов; нерівномірність обсягів реалізації продукції; нерівномірність надходження виручки; не регульований обіг земельних ділянок власників земельних часток (паїв) у межах сільськогосподарського землекористування як об'єкту аграрної нерухомості.

До проблеми розвитку процесу іпотечного кредитування земель сільськогосподарського призначення в Україні відноситься висока ризикованість кредитування під заставу земельних ділянок через невизначеність їх ліквідності, яка обумовлена тим, що їх продаж за часом триває набагато довше, ніж, продаж квартири чи земельної ділянки, відведеної під малоповерхове будівництво, через нерозвиненість інфраструктури земельного ринку. Світовий досвід свідчить про те, земельна іпотека дозволяє сільськогосподарським виробникам розвинених країн, з одного боку, розширювати сільськогосподарське виробництво шляхом використання основних фондів, придбаних за рахунок іпотечних кредитів, а з іншого — прискорювати оборот капіталу і отримувати додатковий прибуток.

За статистичними даними Національного банку України у період з 2017 по 01.05.2022 роки, частка сільськогосподарських кредитів в кредитному портфелі банків України знаходиться в межах 7-14.95 % (рис.)

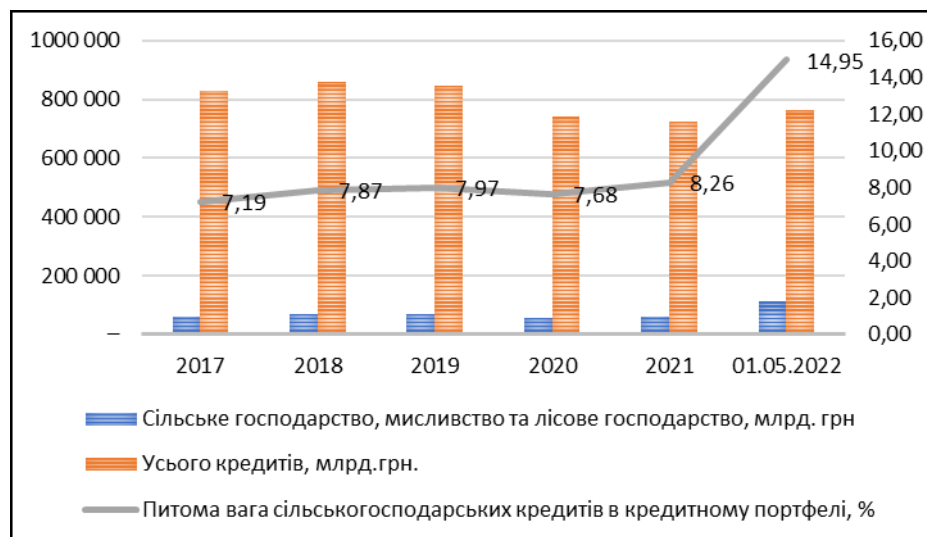

Рис. Кредитний портфель банків України, 2017-2022 рр.
Джерело: [2]

За аналізований період, саме з 2021 по 01.05.2022 роки обсяг кредитів є найбільшим, і відповідно частка кредитів, які надійшли в аграрний сектор була досить висока – 14,95 %. Це підтверджує той факт, що банки почали охоче вступати у відносини з клієнтами аграрної галузі та їх кредитувати.

Для часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, створений фонд, який надає часткові гарантії за кредитними зобов'язаннями суб'єктів малого і середнього підприємництва. Основним критерієм для сільгоспвиробників, є мікро, малі та середні суб'єкти підприємництва, основним видом діяльності яких є виробництво сільськогосподарської продукції, та у власності або користуванні яких перебувають землі сільськогосподарського призначення в обсязі, що не перевищує 500 гектарів. Аграрії залучають кредити у межах програми «Доступні кредити 5-7-9». За умови участі в програмі можливе зниження відсоткової ставки.

Також можливим є й здешевлення кредитів за рахунок реалізації міжнародних програм підтримки від Німецько-Українського фонду,

Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку [3].

Іншим аспектом щодо сприяння фінансуванню у аграрному секторі є запровадження та законодавче закріплення майбутніх «доходів від врожаю» як забезпечення кредитів. Цей проект, підтриманий ІФС та Швейцарією, дозволяє дрібним фермерам отримувати позики на виробничі ресурси навіть без забезпечення власними земельними площами. За останні п'ять років 2000 дрібних фермерів отримали позики на 1 млрд доларів США через забезпечення доходами від врожаю (аграрними розписками) [4].

Ще одним важливим і достатньо проблемним питанням, яке безпосередньо пов'язано і з процесом сільськогосподарського виробництва, і з процесом залучення фінансових ресурсів в аграрний сектор, є страхування. Складність вказаного питання пов'язана з високою вартістю агрострахування, при цьому зазначена тенденція притаманна не тільки Україні, а є загальносвітовою через високий ризик настання катастрофічних збитків від погодніх умов.

Із огляду фінансових інструментів слід зазначити, що деякі банки співпрацюють із виробниками сільськогосподарської продукції за такими інструментами, як акредитиви, гарантії, факторинг. Проте досвід їх використання в Україні обмежується лише великими компаніями, через необізнаність невеликих виробників стосовно можливостей доступу до них та їх пасивне ставлення щодо використання наявних фінансових можливостей [5].

Таким чином, започатковані протягом останніх років фінансові ініціативи в аграрному секторі прийнятні та успішні, проте наразі це початковий етап, успішна реалізація якого може сприяти зростанню інвестиційної активності сільськогосподарських виробників

Список використаних джерел:

1. Третяк А.М., Третяк В.М., Поліщук А.С. Особливості оцінки вартості сільськогосподарського землекористування в земельній іпотеці. АГРОСВІТ. 2021. № 7-8, С. 10-16
2. Офіційний сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua>
3. Мюллер В. М. Аналіз фінансування сільського господарства в Україні. Агрополітичний звіт. Київ. 2020. 23. URL: <https://www.apd-ukraine.de/images/2020>
4. IFC. (2019). International Finance Corporation. Von Tomorrow's Harvests Fund Today's Investments in Ukrainian Farms: URL: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/news_ext_content/ifc_
5. Михайлов А. М. Інвестиційні ресурси аграрного сектору економіки України: наукові основи, стан, перспективи: монографія. Суми : ФОП Литовченко Є.Б., 2017. 300 с.

УДК 336.767

*Єфименко К.
здобувач вищої освіти
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Науковий керівник: Дранус В.
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Глобалізаційні та інтеграційні економічні процеси сприяють тому, що діяльність страховиків як інвесторів вважається достатньо привабливою, особливо враховуючи той факт, що вони виступають у ролі постачальників інвестиційних ресурсів. Вивчення інвестиційної діяльності страхових компаній є актуальним напрямком не тільки для встановлення зв'язку стосовно забезпечення росту страхового бізнесу, а як важливий засіб фінансування господарства країни.

Страхові компанії у процесі своєї діяльності здійснюють акумулювання фінансових ресурсів, що відображаються у показниках розмірів страхових резервів, і саме вони є джерелом інвестицій. Страхові компанії можуть за сприятливих обставин надати кошти, що у свою чергу сформовані за рахунок залучених та тимчасово вільних коштів, тобто страхові резерви, для реалізації найрізноманітніших проектів, забезпечуючи цим самим солідне фінансування пріоритетних галузей національної економіки.

Проте, якщо в багатьох розвинених країнах світу страхові компанії здатні конкурувати з інституційними інвесторами, то в Україні вони не мають необхідних потужностей і розміру інвестиційних вкладень, що спричинене наявними проблемами економічного, нормативно-правового, організаційно методологічного, інформаційно-аналітичного, кадрового і технологічного характеру.

Дослідженню проблем та особливостей розвитку інвестиційної діяльності страхових компаній приділяють багато уваги у своїх наукових працях такі вчені: В. Базилевич, С. Березіна, В. Василенко, О. Гвозденко, З. Ватаманюк, Ю. Махортов О. Заруба, Н. Ткаченко, Ф. Фабощі та багато інших [1, ст.23]. Проте, питання щодо важливості інвестиційної діяльності страхових компаній для економіки країни та життя населення на сьогодні залишаються вирішеними не в повній мірі, тому виникає необхідність подальшого поглиблення теоретичного обґрунтування даної проблематики.

Організована інвестиційна діяльність сприяє зростанню якості послуг, що надають страхові компанії та дозволяє визначити положення, яке характеризує страховика на ринку страхових послуг. Інвестування фондів дає змогу страховим компаніям збільшувати обсяги власних коштів, тобто власного капіталу і у результаті компанії знижують обсяги зовнішніх джерел фінансування, що раніше залучались.

Зростання страхових платежів і страхових резервів складає основу формування фінансових фондів, необхідних для розвитку інвестиційної діяльності страхових компаній. Розвиток страхових компаній створює сприятливі умови для розвитку економіки тому, що страхові фонди спрямовуються на інвестування найважливіших об'єктів через участь страхових компаній у кредитуванні або прямому інвестуванні різноманітних виробничих та соціальних об'єктів. Отже, варто розглянути проблеми, які наразі визначають недостатній розвиток інвестиційної діяльності страховиків, серед яких варто виокремити:

- недосконалість нормативно-правового регулювання у сфері страхування;
- жорстке державне регулювання процесу розміщення коштів страхових резервів;
- нерозвинений фондовий ринок та відсутність надійних фінансових інструментів для проведення ефективної інвестиційної політики;
- відсутність практики розроблення дієвих інвестиційних стратегій;
- низький рівень інтеграції у світову фінансову систему;
- низький рівень капіталізації вітчизняних страховиків;
- непрозорість страхового ринку [2, ст.671].

Важливість вирішення наявних проблем є пріоритетною, бо інвестиційна діяльність має вагомий вплив на економіку, що можна зрозуміти аналізуючи завдання, які ця діяльність виконує.

Ефективна інвестиційна діяльність знаходить своє відображення у таких напрямках як: забезпечення високих темпів економічного розвитку страхової компанії; досягнення максимальної дохідності та соціального ефекту; мінімізація ризиків при розміщенні інвестицій і здійсненні інвестиційної діяльності; підтримання оптимальної ліквідності інвестиційних інструментів і можливостей швидкого реінвестування капіталу за зміни зовнішніх і внутрішніх умов щодо здійснення інвестиційної діяльності; забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності страховика у процесі інвестиційної діяльності [3, с.4].

На сучасному етапі розвитку страхового ринку України спостерігається перманентне зростання фінансового потенціалу страхових компаній, що обумовлює необхідність державного регулювання їх інвестиційної діяльності шляхом встановлення певних вимог до розміщення страхових резервів, вирішення існуючих проблем та усунення стримуючих чинників у розвитку та активізації інвестиційної діяльності страховиків.

Для того, щоб вирішити проблем, що виступають стримуючими факторами для розвитку інвестиційної діяльності страхових компаній доцільно реалізувати такі заходи:

- Забезпечити розширення кількості фінансових інструментів, що дозволені для інвестування коштів страхових резервів. Серед таких інструментів можна виділити інвестиційні сертифікати та похідні цінні папери.
- Активізувати співпрацю страховиків із компаніями з управління активами. Основним напрямком співпраці цих фінансових установ є передача

частини страхових резервів в управління активами інституційного інвестора або договору на управління цінними паперами.

- Сформувати чітку концепцію реформування галузі щодо вдосконалення державного регулювання страхового та інвестиційного ринків.

- Сприяти створенню фондів страхових гарантій, у тому числі за договорами страхування життя.

- Забезпечити формування інвестиційних інструментів для розміщення довгострокових страхових резервів за допомогою державних гарантій;

- Своєчасно адаптувати український страховий ринок до світових вимог фінансового регулювання та нагляду [4, ст.143].

Реалізація наведених заходів може посприяти зміцненню фінансового потенціалу страхового ринку України і у подальшому створити сприятливі умови для активізації інвестиційної діяльності страхових компаній.

Отже, інвестиційна діяльність страхових компаній України є джерелом фінансування економіки країни та сприяє отриманню додаткового прибутку страховими компаніями. На розвиток інвестиційної діяльності вагомий вплив має держава, шляхом чіткого визначення механізмів та принципів інвестування власного капіталу та страхових резервів, а також формування засад оподаткування юридичних та фізичних осіб. Забезпечення сприятливих умов для інвестиційної діяльності дасть змогу стабілізувати промисловість, створити конкуренцію багатьом банківським установам і, звісно, забезпечити економіку довгостроковими інвестиціями [4, ст.671]. Держава повинна спрямовувати зусилля на розвиток страхової сфери та розширення інвестиційної діяльності страховика, що дозволить збільшити силу дії механізму стабілізації економіки страховими компаніями в періоди економічної нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Годунок К.Ю. Інвестиційний потенціал страхових компаній. Наукові записки НаУКМА. 2011. Т. 120 : Економічні науки. С. 22–27.

2. Рекуненко І.І. Чорна С.В. Особливості інвестиційної діяльності страхових компаній. Економіка і суспільство. – 2017. – № 8. – С. 667-672.

3. Денисенко М. П., Токачева А. В. Інвестиційна діяльність страхової компанії: проблеми та напрями активізації. Ефективна економіка. — 2018. — № 10.

4. Махортов Ю. О., Зюбін В. М. Вплив інвестиційного потенціалу страхових компаній на розвиток економіки. Економічний вісник Донбасу. 2010. № 2 (20). С. 139-144.

УДК 64.036

*Завадських Г.
к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя*

ОЦІНКА СУКУПНИХ РЕСУРСІВ І ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ

В умовах нестабільної соціально-економічної та політичної ситуації в Україні надважливе значення для стабілізації економіки мають розвиток та підтримка малих підприємств [3]. Крім малого бізнесу іншою важливою економічною одиницею в ринковій економіці є домашні господарства населення. На сучасному етапі розвитку домогосподарство займає провідне місце в соціально-економічній системі країни оскільки воно є не тільки окремою одиницею національної економіки, а й частиною суспільства.

Важливе значення домогосподарств для економіки країни та місце в економічній системі безпосередньо проявляється через економічні (виробничу, відтворюючу, споживання, заощадження) і соціальні функції (демографічну, відтворення, соціалізації), які вони виконують.

Отже, домогосподарства – це суб'єкти ринкових відносин, які вступають у взаємовідносини з іншими суб'єктами з метою реалізації своїх економічних інтересів як продавців економічних ресурсів та покупців споживчих благ. Кількість домогосподарств (табл. 1.) протягом досліджуваного періоду має тенденцію до зменшення

Таблиця 1.

Структура сукупних ресурсів домогосподарств
(у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство)

Види ресурсів	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Усього ресурсів, грн.	12118,5	12432,3	14490,6
Структура, %			
Оплата праці	57,3	58,3	59,8
Доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	6,5	5,8	5,7
Пенсії, стипендії, допомоги, пільги та субсидії	20,3	21,2	20,2
Доходи від продажу с-г продукції	2,4	2,2	2,5
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства від самозаготівель	3,6	3,3	3,0
Грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	6,6	6,8	6,1
Інші надходження	3,3	2,4	2,7

Джерело [5]

Так у 2019 році порівняно з 2015 роком кількість ДГ в Україні зменшилась на 192 одиниці.

Середній розмір домогосподарства при цьому фактично не змінився і складає 2,58 осіб [2].

Доходи домогосподарства формують купівельну спроможність його членів тому є визначальним критерієм економічного розвитку країни. Динаміка сукупних ресурсів домогосподарств впродовж 2019-2021 років демонструє тенденція до зростання (табл.1). Як показав аналіз, в структурі ресурсів протягом всього досліджуваного періоду найбільшу частку (близько 60%) займає оплата праці. В динаміці частка доходів від підприємницької діяльності знизилась з 6,5% у 2019 році до 5,7 у 2021 році%. Сукупні витрати домогосподарства впродовж 2019-2021 рр. також мають тенденцію до зростання (закон Енгеля) (табл.2).

Таблиця 2.

Структура сукупних витрат домогосподарств

<i>(у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство)</i>			
Види ресурсів	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Усього сукупних витрат, грн.	9670,2	9523,6	11243,4
Структура, %			
Споживчі сукупні витрати:	91,3	91,4	91,3
Продовольчі товари (включаючи харчування поза домом, алкогольні напої та тютюнові вироби)	51,7	52,7	50,1
непродовольчі товари та послуги	39,6	38,7	41,2
Оплата житла, комунальних послуг	13,0	12,9	13,8
з них			
сума пільг та субсидій	0,9	0,1	0,1
Неспоживчі сукупні витрати	8,7	8,6	8,7

Джерело [5]

В структурі сукупних витрат домогосподарств частка споживчих витрат впродовж досліджуваного періоду коливається на рівні 91,3-91,4%, з продовольчі товари займають більше 50%. Частка витрат на сплату комунальних послуг на рівні 13-14 %. Отже, не зважаючи на те, що сукупні витрати домогосподарства зростають (одночасно з їх доходами), позитивної динаміки щодо зміни структури сукупних витрат домогосподарств впродовж 2019-2021 рр. не спостерігається.

Аналіз складу та структури витрат домогосподарств створює передумови для оцінки їхнього фінансового стану на мікроекономічному рівні, згідно з якою:

1) фінансовий стан домогосподарств покращується за умови скорочення питомої ваги витрат на продукти харчування та безалкогольні товари і навпаки – погіршується за умови зростання питомої ваги витрат на цю групу товарів;

2) заощадження домогосподарств є одним із товарів «розкоші» для домогосподарств; здійснювати заощадження домогосподарство може собі дозволити лише після певного рівня доходу, коли задовольнило всі інші поточні потреби [4].

На тлі інших джерел формування доходів населення привертає увагу низька частка грошових надходжень від підприємницької діяльності та самозайнятості, що загалом є негативним явищем в ринковій економіці. Ключовою причиною останнього є відсутність мотивації у населення України до підприємницької діяльності через відсутність належних умов її ведення, що, як правило, характеризуються високою середньорічною вартістю капіталу, надмірними ризиками втрат власності в результаті рейдерства тощо [2].

Найвагомішими факторами зростання сукупних ресурсів були підвищення оплати праці та адресна соціальна допомога. Збільшення доходів населення, що відбувається за рахунок зростання мінімальної заробітної плати, збільшення розміру пенсій, адресної соціальної допомоги вплинуло також на середньомісячні сукупні витрати домогосподарств. В Україні процес формування фінансових ресурсів домогосподарств знаходиться у сильній залежності від зовнішніх факторів, внаслідок значної залежності економіки від результатів роботи експортно-орієнтованих галузей, надходження інвестиційних ресурсів від іноземних інвесторів та кон'юнктури світового ринку енергетичних ресурсів.

Одним із напрямків збільшення доходів домогосподарств в Україні є розвиток та підтримка малого та середнього бізнесу - оскільки саме діяльність підприємництва є основою ефективного розвитку економіки та підвищення матеріального достатку громадян.

Список використаних джерел:

1. Бойда С. В., Колосінська М. І. Особливості функціонування домогосподарств та їх роль в соціально-економічному розвитку України. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8066>
2. Завадських Г. М., Кухарчук В. Доходи і витрати домогосподарств в контексті інвестиційної поведінки. Актуальні проблеми сучасної науки, розвитку технологій та менеджменту: збірник тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції; за заг. наук. ред. д.-ра екон. наук, доц. А. В. Савіцького – Хмельницький, 2023. – С. 55.-57.
3. Підприємництво: соціально-економічне та інституціональне забезпечення розвитку : монографія. / Л. О. Болтянська, Г.М. Завадських та ін. Мелітополь: Люкс, 2021. 300 с.
4. Сидорчук А., Кириленко О., Коваль С., Сидор І. Аналіз витрат як оцінки фінансового стану домогосподарств. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2022, 3, 82-91.
5. Україна у цифрах, 2021. Статистичний збірник. (відпов. за вип. Вишневська О.А.) Київ: Державна служба статистики, 2022. – 48.

УДК 336.332

*Зозулюк Н.
викладач вищої категорії економічних дисциплін,
ВСП Золочівський фаховий коледж ЛНУП, с. Новоселище*

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Держава постійно шукає нові форми організації підприємництва, шляхи підвищення розвитку економіки і зменшення податкового навантаження, що лягає на плечі підприємств. На сучасному етапі розвитку економіки України великі підприємства переживають кризу і розвиток економіки багато в чому залежить від діяльності малих підприємств всіх форм власності. Адже позитиви розвитку малого бізнесу загальновідомі: зменшення безробіття, розвиток конкуренції, сприяння економічному зростанню. В умовах ринкової трансформації дієва державна підтримка малого підприємництва є об'єктивною умовою його розвитку. Поглиблення ринкових трансформацій неможливе без динамічного розвитку малого підприємництва, що вимагає впровадження такої системи його державної підтримки, яка б забезпечувала створення сприятливого середовища для розвитку цього сектора економіки. В аспекті розвитку підприємництва в Україні важливо з'ясувати та впроваджувати досвід стимулювання підприємства, що відбувався в розвинутих країнах світу в контексті імплементації його в особливості розвитку національних суб'єктів господарювання.

В сучасних ринкових умовах саме суб'єкти малого бізнесу, які не потребують великих стартових інвестицій, спроможні за відповідної підтримки найшвидше та найефективніше розв'язувати проблеми економіки, стимулювати розвиток конкуренції та сприяти економічному зростанню держави на національному та міжнародному рівнях. Тому особливо актуальними є розробка та реалізація обґрунтованої та ефективною державної політики підтримки розвитку малого бізнесу з метою створення сприятливих умов для розширення бізнесу.

В Господарському Кодексі України (ст. 42) законодавчо визначено термін “мале підприємництво” як самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1].

Мале підприємництво відіграє важливу роль в економіці кожної країни, адже сприяє створенню нових робочих місць, зростанню валового внутрішнього продукту, стимулюванню розвитку конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу економіки. Розширення сфери економічної діяльності малого бізнесу сприяє розвитку перспективних напрямів сфери реального виробництва, забезпечує зростання якості послуг у нових секторах економіки. Малий бізнес в розвинутих країнах - це своєрідна основа для стабільного розвитку економіки. Наприклад, в Євросоюзі налічується понад 20 мільйонів підприємств малого та середнього бізнесу, які дають більше половини

загального обороту та доданої вартості. В цьому секторі зайнято близько 70% населення ЄС.

Основними проблемами розвитку малого підприємництва в Україні на сучасному етапі є:

- нестача фінансових ресурсів, що пов'язано з низькою часткою власного капіталу і необхідністю залучення позичкових коштів. Багато малих підприємств не розпочали свою діяльність через відсутність достатньої суми стартового капіталу;
- чутливість до коливань економічної кон'юнктури;
- високі податки та складність їх адміністрування, що змушує деяких суб'єктів малого та середнього підприємництва йти в тіньову економіку;
- недостатня фінансова-кредитна і майнова підтримка малих підприємств, недоступність кредитів. Адже чи може малий бізнес з річним обігом, скажімо, до 1 млн грн взяти кредит під 25% річних? Очевидно, що це майже нереально;
- недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств;
- відсутність стимулів для інвестицій.

Підтримка діяльності суб'єктів малого бізнесу має базуватись на використанні таких основних фінансових інструментів як:

- державна кредитно-фінансова підтримка, що передбачає прямі гарантовані позики, цільове субсидування, цільове бюджетне фінансування за умови пріоритетності власних коштів підприємців та суб'єктів малого бізнесу [2, с.68];

- сприятлива фіскальна політика, що передбачає, зокрема, пільгове оподаткування як комерційних банків, які надають кредити суб'єктам інфраструктури малого бізнесу, так і самих суб'єктів інфраструктури малого бізнесу;

- сприяння розвитку недержавних фондів кредитної підтримки суб'єктів інфраструктури малого бізнесу на основі стимулювання системи гарантування та страхування кредитів (мікрокредитів), кредитної кооперації; надання державних грантів для малих і середніх підприємств на освоєння інноваційної продукції (товарів або послуг);

- заходи щодо розвитку системи мікрокредитування, венчурного та експортного кредитування, фінансового лізингу та франчайзингу як гнучких фінансових технологій і водночас конструктивних способів діяльності суб'єктів інфраструктури малого бізнесу [3, с.67];

- запровадження дієвої та ефективної системи пільг, розповсюджених на суб'єктів малого бізнесу;

- створення спеціалізованого банку венчурного кредитування з орієнтацією на кредитування малого бізнесу, формування політики такого банку з наданням пріоритетності кредитування інноваційних проектів, спираючись на наявний досвід Великобританії, Німеччини, Франції, Нідерландів;

- продовження дії спрощеної системи оподаткування, вдосконалення системи обліку і звітності. Завдяки наявності спрощеної системи офіційна реєстрація стає більш привабливою, порівняно з роботою у цілковитій «тіні»,

оскільки забезпечує легальність та мінімальний правовий захист, не вимагаючи при цьому ведення обліку та дозволяючи сплачувати помірні податки [4].

Необхідно вводити також податкові стимули як в рамках спрощеної системи оподаткування, так і за її межами. Так, систему податкових ставок єдиного податку можна диференціювати, створивши окремі значення для новостворених суб'єктів. Можна впровадити систему податкових знижок, що дозволять «молодшим» підприємствам сплачувати не повну суму податку, а певний її відсоток. Проте найбільш ефективним є повне звільнення новостворених підприємств від сплати податків на термін від двох до п'яти років. Такий вид фінансової підтримки малого бізнесу на певний час допоможе підприємству досягти фінансової стійкості та самостійності і забезпечить зростання доходів бюджету. Не менш важливими та необхідними напрямками розвитку податкової системи є підвищення довіри підприємців до податкових органів, інформаційна та консультаційна підтримка малого бізнесу, простота системи справляння податків тощо[5].

Порівняно з минулим роком, малому бізнесу в Україні стало складніше працювати. Зросла кількість незадоволених податковим навантаженням, через недоступність вартість кредитних коштів, все більше підприємців взагалі втрачає інтерес до них. Складна ситуація, що склалася із підприємництвом в Україні вимагає негайних заходів щодо стимулювання не тільки його створення, але й подальшого розвитку. Основними акцентами стимулювання розвитку підприємництва в контексті євроінтеграційних проявів національної економіки повинні стати: зниження податкового навантаження; установа пільг щодо оподаткування прибутку малих підприємств; надання державних субсидій і дотацій; державне пільгове кредитування; державна підтримка розвитку факторингової та лізингової діяльності; розміщення державного замовлення на випуск продукції та надання послуг сектором малих підприємств на конкурсній основі; створення розвинутої системи інформаційно-консультаційного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Данилейчук Р.Б. Фінансові інструменти підтримки суб'єктів малого бізнесу в регіоні. Науковий вісник ІФНТУНГ. Івано-Франківськ. 2018. № 1(17). С. 62-74.
3. Чуй І.Р., О.В. Мицак Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: навчальний посібник. Львів : Вид-во ЛКА, 2017. 264 с.
4. Буй Т.Г., Прімерова О. К. Податкове стимулювання малого підприємництва в Україні. 2018. №9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6533>.
5. Василюшен Ю.В., Коваленко О.С., Свириденко О.О Фінансове стимулювання інноваційної діяльності малого бізнесу в Україні. 2016. №12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5333>.

УДК 336.761

*Іщук Л.
к.е.н, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Сокол Х.Я.
здобувач вищої освіти,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк*

ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДОВИХ БІРЖ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних ринкових умовах фондовий ринок є важливим елементом у системі міжнародних економічних відносин, який виступає джерелом залучення капіталу та спрямований на розвиток економіки країни. У розвинутих країнах саме фондові біржі забезпечують рух цінних паперів та фінансових інструментів. В Україні діяльність фондових бірж перебуває тільки в процесі становлення, а фондові біржі працюють відносно недавно та мають певні недоліки у своїй роботі, які потрібно вирішувати. Саме тому дослідження сучасних умов та особливостей розвитку фондових бірж України є досить актуальним.

Фондову біржу можна трактувати за економічною категорією, організаційною структурою та за формою організації, що визначає її як особливу одиницю фондового ринку, що концентрує попит і пропозицію цінних паперів та сприяє формуванню їх біржового курсу [4].

Також фондова біржа виконує певні функції, серед яких можна виділити наступні:

- 1) мобілізація і концентрація тимчасово вільних грошових капіталів та нагромаджень через реалізацію цінних паперів;
- 2) встановлення ринкової вартості (біржового курсу) цінних паперів;
- 3) забезпечення високого рівня ліквідності вкладень у цінні папери, та ін. [1].

Фондовий ринок України на сьогоднішній день є неефективним, проте це можна змінити за рахунок правильного визначення його ролі в інвестиційному процесі. На даний час в Україні діє 11 біржових майданчиків, головні офіси яких розташовані у Києві, Дніпрі та Миколаєві. Проте 99,9 % від усього обсягу угод з цінними паперами укладені на трьох фондових біржах. Доцільно виділити фондову біржу ПФТС [5].

Серед проблем функціонування фондових бірж можна виокремити наступні:

- Обмеженість в інвестиційних ресурсах та дефіцит фінансових ресурсів;
- Політична та економічна нестабільність країни, воєнні дії на території України;
- Непривабливість українських підприємств для іноземних інвесторів;
- Низький рівень інформованості населення щодо інформації з приводу діяльності та функціонування фондового ринку та фондових бірж;
- Тіньова економіка;
- Недосконале податкове законодавство;

► Відсутність захисту інвесторів та обмеження їх прав.

Подальший розвиток фондового ринку залежить від конкретних заходів держави. Для того, щоб розвивати фондові біржі та фондовий ринок в цілому необхідно активно впроваджувати наступні заходи, а саме:

- створення цілісної національної біржової фондової системи з чіткими правилами та ефективною політикою;

- прозоре функціонування біржового ринку цінних паперів, підвищення ліквідності і конкурентоспроможності, інтеграція у світовий фондовий ринок;

- удосконалення конкурентоспроможності фондового ринку, шляхом створення сприятливих умов з боку державної політики стосовно оподаткування;

- консолідація фондових бірж шляхом зростання капіталізації, ліквідності й прозорості фондового ринку [3];

- забезпечити захист прав інвесторів шляхом прийняття Закону України про їх недотримання/порушення [2].

Отже, фондові біржі відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку економіки кожної країни. Як вже зазначалося вище, на сьогоднішній день є значна кількість проблем, які стримують розвиток та ефективну роботу українського фондового ринку. Успішний розвиток фондових бірж потребує впровадження заходів, що покращать діяльність бірж, їх конкурентоспроможність та залучення іноземних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Бойченко Е. Г. Проблемні аспекти правової діяльності фондової біржі в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: Видавничий дім «Гельветика». Одеса. 2018. С. 659-662.

2. Набатова, Ю. О. Проблеми та перспективи розвитку фондових бірж в Україні : науково-практичний журнал «Економічні студії» . Львів. 2021. С. 40.

3. Сінькевич, В., Загреба І. Фондовий ринок України: стан та перспективи розвитку: збірник тез доповідей здобувачів вищої освіти LV науково-технічної конференції «Наука в ЦНТУ: основні досягнення та перспективи розвитку». Кропивницький: ЦНТУ, 2021. С. 260.

4. Солодкий М.О., Резнік Н.П., Яворська В.О. *Основи біржової діяльності* : навч. посібник. Київ: ЦП Компрінт, 2017. 450 с.11.

5. Фондові біржі в Україні та світі: що це і як працює. URL: https://education.24tv.ua/fondovi-birzhi-ukrayini-sviti-shho-tse-yak-pratsyuye-ostanni-novini_n1621860 (дата звернення: 08.03.2023).

УДК 338.34

Калініченко З.

*к. е. н. , доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро*

ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Сьогодні українська держава зіштовхнулася з новими викликами соціального, економічного та політичного характеру, які суттєво вплинули на функціонування всіх сфер суспільного життя. Сформовані суспільно-економічні реалії функціонування в умовах війни дають підстави зробити висновок про необхідність зміни управлінських механізмів для забезпечення нових умов господарювання.

Велика частка державного сектору в економіці, структурна незбалансованість і фрагментарність розвитку галузей виробництва стримують економічне зростання та залучення інвестицій. Замість існуючої практики державної підтримки бюджетоформуючих та експортоорієнтованих галузей, а саме вони визначають сировинний характер української економіки, уряд має стимулювати розвиток малого бізнесу, одночасно заохочуючи самозайнятих осіб і підприємців інвестувати у стартапи та реалізацію інноваційних проєктів.

Експерти відзначають, що після закінчення війни можливостей для будь-якого бізнесу буде багато. Важливо, щоб держава орієнтувала на розвиток. Повоєнний економічний підйом в Україні можливий лише в тому разі, якщо заходи економічної політики держави реалізовуватимуться на основі послідовної стратегії, спрямованої на дерегуляцію економіки та створення умов для залучення інвестицій. Основним пріоритетом такої стратегії має стати зміна бюджетних орієнтирів держави. Замість переобтяження державного бюджету різного роду соціальними програмами, основний акцент має бути зроблений на фінансуванні оборонних програм та розбудові військово-промислового комплексу[1].

Бюджетне фінансування слід спрямовувати на гарантування населенню базових медичних, освітніх та інших послуг, а також на підтримку інституцій соціальної політики. Вирішення переважної більшості соціальних проблем громадян України має відбуватися в основному за рахунок стимулювання їх самозайнятості, включаючи зменшення податкового навантаження на працю, та впровадження дієвого механізму громадських робіт. Це створить передумови для зростання доходів громадян, зменшення рівня їх безробіття та працевлаштування в легальному секторі економіки, який дасть змогу отримати значно вищий рівень соціальних гарантій ніж у тіньовому секторі.

Розбудова ефективної національної політики розглядається як гарантія незалежності держави і виходить із всебічного осмислення шляхів економічного розвитку, які десятиліттями нав'язувалися Україні у вигляді жорстко централізованої системи господарювання колишнього Союзу[3].

Поставлене першочергове завдання – зробити структурну перебудову ринкового типу, тобто фактично створити власну економічну систему, яка б синтезувала власні історичні здобутки і враховувала досвід розвинутих країн Заходу. Структурна перебудова може проходити важко, без належного впливу та інвестиційної підтримки виробництв, які б забезпечили нормальний відтворювальний процес у межах національної економіки, спрямованих на зміцнення економічної незалежності держави. Відхід від такої спрямованості може мати досить негативні наслідки, аж до відсталості та криз.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС визначає необхідність наближення вітчизняних підходів щодо формування економічної, соціальної та інноваційної політики до європейських. Зокрема, Комісія ЄС багато уваги приділяє розвитку регіонів, що втілено у стратегіях смарт-спеціалізації. Вони ґрунтуються на підтримці розвитку унікальних галузей або видів економічної діяльності, що становитимуть спеціалізацію тих чи інших регіонів в рамках національної економічної системи. Більше того, наявність таких стратегій є однією з умов отримання коштів на фінансування проектів зі структурних фондів ЄС.

Крім внутрішніх загроз економічній безпеці, слід враховувати наявність політичних, воєнних та економічних зовнішніх загроз і викликів. Стратегічний курс держави на співпрацю з Організацією Північноатлантичного договору потребує забезпечення імплементації та подальшої адаптації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони; інтеграції національної економіки до європейського економічного простору й досягнення Україною відповідності Копенгагенським критеріям членства в ЄС. Україна має розвивати взаємовигідне економічне співробітництво з провідними державами Європи, Азії, Близького Сходу, Африки та Південної Америки.

Соціалізація економіки також має свої особливості, коли система соціальних гарантій, створена за часів панування командно-адміністративної системи, фактично зруйнована, а нова, що впливає з процесу соціалізації капіталу, перебуває в стадії формування, що призвело до соціальної незахищеності широких верств населення[4]. Це в поєднанні з стрімким зниженням життєвого рівня, зростанням рівня безробіття створює величезну соціальну напругу в суспільстві, підриває віру в доцільність і соціальну спрямованість самих перетворень ринкового типу. Важлива регулююча та координуюча роль у цих умовах належить державі.

Для України міжнародний трансфер технологій – один із векторів інноваційного розвитку національної економіки, що викликає активний практичний інтерес до вивчення аспектів міжнародного трансферу технологій, його особливостей та тенденцій розвитку, зокрема у військово-технічній сфері. Так, вітчизняні підприємства оборонно-промислового комплексу володіють значним науково-технічним потенціалом і технологічною базою, що дозволяє розробляти та виробляти сучасні системи озброєння, військову та спеціальну техніку тощо. Проте, для успішного експорту військових технологій

підприємств ОПК в Україні необхідно суттєво підвищити якість системи охорони інтелектуальної власності як важливого інструменту міжнародних економічних відносин. Водночас переважна більшість вітчизняних військових технологій не запатентована навіть в Україні. Немає і прикладів отримання іноземних патентів на вітчизняні військові технології, що свідчить про недостатню увагу органів державної влади, керівництва підприємств ОПК та безпосередньо авторів-розробників технологій до патентування та збільшення обсягів експорту військових технологій.

Таким чином, однією з головних умов сталого зростання національної економіки та забезпечення ефективної економічної безпеки України є формування й запровадження трансферу технологій. Особливо це стосується військово-технічної сфери, оскільки виробництво зброї та військової техніки в Україні має важливе значення не тільки для сектору безпеки країни, а й для посилення міжнародного іміджу держави. Вищезазначене має стати одним із пріоритетних напрямів України, оскільки формування системи є запорукою зростання економіки в довгостроковій перспективі та забезпечення суспільного добробуту країни[5].

За результатами реалізації управління структурою та стійкістю національної системи підтверджено, що системи не лише зберігають головні параметри в процесі адаптації до зовнішніх умов функціонування і критичних зрушень, а й забезпечують стабілізацію. Стабілізаційні параметри розвитку залежать від набутих на попередніх етапах еволюційних і структурних ознак системи. Для національної системи процес забезпечення безпеки визначається станом стабілізаційних параметрів та зміни цих параметрів у часі.

Усе це дозволяє зробити головний загальний висновок про необхідність подальшої розробки науково-методичного інструментарію управління збалансованим розвитком промислових підприємств з огляду на те, що підходи, які існують, не повною мірою задовольняють потребам вітчизняних промислових підприємств.

Список використаних джерел:

1. Стратегія економічної безпеки до 2025 року. Економічна правда. 10.03.2021р. <https://www.epravda.com.ua/news/2021/03/10/671791/t>
2. Незалежна Україна в координатах сталого розвитку: Монографія / [В. В. Корнєєв, В. В. Микитенко, та ін.]. Чернігів: ЧНТУ, 2019. 770
3. Калініченко З. Д. Гузь І. І. Теоретико-методичний базис оцінювання економічного зростання на основі доданої вартості. Матеріали Міжнародної наукової конференції Інформаційне суспільство: (випуск 74): м. Тернопіль, Україна м. Переворськ, Польща, 6-7 лютого 2023 р.; м. Тернопіль : С.115-117
4. Assessment of quality management systems of service companies. Liudmyla Trachenko. Nataliya Verkhoglyadova. Nataliia Shevchenko. Iryna Kononova/ INTELLECTUAL ECONOMICS Wroclawski Uniwersitet 2020, No. 14(1), p. 45-66
5. Калініченко З.Д. Формування нової структури економічної політики в контексті національних інтересів Матеріали наукової конференції Національні економіки в умовах глобальних викликів 28 лютого 2023р. Харків 2023. С.74-77

УДК 657.37

Клебан О.
викладач вищої категорії
Вишнянський коледж ЛНУП, с. Вишня

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТАКСОНОМІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Про запровадження таксономії Мінфін говорив ще навесні 2013 року, але впроваджено її тільки зараз. Водночас Рада з МСБО в лютому 2014 року на своєму офіційному сайті опублікувала ілюстративні приклади застосування таксономії українською мовою.

Згідно з законопроектом таксономія фінансової звітності – склад статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю. Таксономія фінансової звітності затверджуватиметься Мінфіном.

Законопроектом передбачено, що фінансова звітність та консолідована фінансова звітність за міжнародними стандартами складається на підставі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами [1].

У разі прийняття законопроекту ч. 1 ст. 12¹ Закону про бухгалтерський облік буде викладено у такій редакції:

"Для складання фінансової звітності застосовуються міжнародні стандарти, якщо вони офіційно оприлюднені на веб - сторінці центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку. При цьому орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку, має право визначати дату, з якої для складання фінансової звітності починають застосовуватись окремі міжнародні стандарти"

Разом з цим першим звітним періодом, за який підприємства, які зобов'язані застосовувати міжнародні стандарти, подають фінансову звітність на підставі таксономії за міжнародними стандартами в електронній формі, є 2019 рік. Підприємства мають право подавати фінансову звітність, складену за таксономією фінансової звітності, починаючи із звітного періоду, в якому набирає чинності цей Закон [2].

Таксономія МСФЗ (IFRS Taxonomy) – це проект під егідою Комітету з МСФЗ, у межах якого систематизуються та подаються в електронному вигляді показники, що підлягають розкриттю відповідно до МСФЗ.

Інакше кажучи, це електронне подання звітності з МСФЗ [4].

З технічної точки зору, таксономія базується на XBRL – відкритому стандарті для подання фінансової звітності в електронному вигляді. XBRL – eXtensible Business Reporting Language, що буквально означає "Розширювана мова ділової звітності".

XBRL – це гнучка технологія, розроблена для ефективного обміну діловою інформацією між різними користувачами, а до її основних переваг належать:

– можливість застосування в будь-якій країні світу незалежно від національної мови з метою прийняття рішення, наприклад, стосовно здійснення інвестицій у компанію, звітність якої аналізується;

– розширювана структура дозволяє XBRL створювати звітність навіть у межах однієї організації чи бізнес-процесу.

Ілюстрована таксономія - це спрощений погляд на таксономію МСФЗ у візуальному форматі, який не потребує знання про XBRL, з посиланням на стандарти електронних стандартів МСФЗ (eIFRS). Він був спеціально підготовлений для бухгалтерів, аудиторів та тих, хто бажає отримати всебічний огляд структури та змісту таксономії МСФЗ, з метою поглиблення розуміння таксономії та надання допомоги у підготовці фінансової звітності за МСФЗ у форматі XBRL [3].

Ілюстрована таксономія організована:

- 1) відповідно до фінансової звітності
- 2) за стандартами МСФЗ

На сьогодні таксономія за МСФЗ перекладена багатьма мовами, у тому числі й українською, що дозволяє впроваджувати її використання і в Україні для однозначного тлумачення всіх необхідних її складових і правильного складання фінансової звітності, яка може бути зрозумілою в усьому світі [5].

Список використаних джерел:

1. Файли для таксономії МСФЗ 2017 українською (IFRS Taxonomy in Ukrainian) - taxonomy-uk-2017.zip
2. Документація, що деталізує зміни між МСФЗ Таксономія 2016 та МСФЗ Таксономія 2017 року (Documentation detailing the changes between the IFRS Taxonomy 2016 and the IFRS Taxonomy 2017) - IFRST_Versioning_2016_annual_2017_annual_uk.zip
3. Ілюстрована таксономія МСФЗ 2017 (IFRS Taxonomy Illustrated 2017) - IFRS Taxonomy Illustrated 2017.zip
4. <https://zakon.help/files/article/7262/IFRS%20Taxonomy%20Illustrated%202017.zip>
5. <https://zakon.help/files/article/7262/taxonomy-uk-2017.zip>

УДК 339.727

Клименко О.

к.держ.упр., доцент кафедри фінансів та обліку,

Мала С.

к.е.н., доцент кафедри фінансів та обліку,

Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського, м. Київ

МІЖНАРОДНИЙ ФІНАНСОВИЙ РИНОК ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Достатня кількість фінансових ресурсів у підприємств є запорукою їх успішної підприємницької діяльності. А наявність джерел фінансових ресурсів є вихідною умовою їх стабільного функціонування.

Фінансові ресурси – сукупність усіх високоліквідних наявних активів, які перебувають у розпорядженні підприємства й призначені для виконання фінансових зобов'язань і розширеного відтворення, пов'язуючи їх обсяг та склад із платоспроможністю підприємства [1].

Потужним засобом є управління фінансовими ресурсами, яке передбачає досягнення стратегічних і тактичних цілей, що створюють передумови для формування потенціалу будь-якого підприємства. Основою формування ефективного управління фінансовими ресурсами є наявність необхідної кількості фінансових ресурсів, що надає доступ до інших ресурсів: землі, матеріалів, робочої сили, інтелектуальних ресурсів тощо, необхідних підприємству.

Слід зазначити, що у сучасній ситуації фінансові ресурси є дефіцитним ресурсом для багатьох українських підприємств. Дефіцит фінансових ресурсів знижує швидкість розвитку підприємств та призводить до погіршення стану інших складових їх ресурсного забезпечення. Також треба наголосити, що ресурсне фінансування є найгнучкішим інструментом серед усіх інших елементів ресурсної бази товариства. Це ключовий фактор ефективності діяльності в мінливих умовах зовнішнього середовища для компанії.

Управління фінансовими ресурсами спрямоване на досягнення важливих цілей: виживання підприємств в умовах конкурентної боротьби; не допущення та уникнення банкрутства і великих фінансових витрат; конкурентне лідерство; збільшення капіталізації та ринкової вартості; досягнення оптимальних темпів економічного зростання; збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції; підвищення прибутковості; зменшення витрат; забезпечення рентабельної діяльності тощо [2, с. 56].

Особливе місце у системі формування прогресивних методів управління фінансовими ресурсами займає можливість доступу підприємства до міжнародного фінансового ринку.

Міжнародний фінансовий ринок – це глобальна система мобілізації вільних фінансових ресурсів та надання їх позичальникам із різних країн на умовах ринкової конкуренції. Сьогодні цей ринок набув великих масштабів і

перетворився у привабливе джерело залучення фінансових ресурсів для забезпечення національних економік, став визначальним фактором розвитку світового господарства.

Процес залучення фінансових ресурсів і доведення їх до споживача містить у собі як накопичення капіталу, так і взяття його в борг (позика), у найм (селенг).

Головне призначення міжнародного фінансового ринку – забезпечення доступу до фінансових ресурсів і міжнародних проектів. Зміст функції фінансового забезпечення процесів інвестування полягає в створенні фінансовим ринком умов для залучення фінансових ресурсів, необхідних для розвитку економіки, і виявленні найбільш ефективних сфер і напрямів інвестиційних потоків з позиції забезпечення високого рівня дохідності капіталу. Виконуючи функцію спрямування коштів від кредиторів до позичальників, фінансові ринки сприяють вищій продуктивності та ефективності світової економіки [3, с. 50-55].

Наступною функцією міжнародного фінансового ринку є забезпечення міжнародної ліквідності, тобто можливості окремих країн мобільно залучати достатню кількість фінансових ресурсів у різних формах на вигідних умовах. Таке залучення ресурсів на міжнародному фінансовому ринку значно розширює фінансові можливості кожної країни і сприяє вирівнюванню економічного їх розвитку та створенню умов для підвищення суспільного добробуту.

Третя функція міжнародного фінансового ринку – це імітація високоліквідних фінансових інструментів, які можуть бути використані як засіб міжнародних платежів, продані чи обмінені на інші фінансові інструменти.

Зміст четвертої функції міжнародного фінансового ринку зводиться до формування ринкових цін на окремі види фінансових активів, враховуючи кон'юнктуру ринку.

Механізм функціонування міжнародного фінансового ринку забезпечує виявлення величини і структури попиту на окремі фінансові активи та своєчасне його задоволення в межах всіх категорій споживачів, які тимчасово мають потребу в залученні капіталу із зовнішніх джерел [3].

За підсумками опитувань керівників українського бізнесу, які проводив Національний банк України у 2022 році, частка компаній, які планували залучати кредитні кошти за кордоном не перевищувала значення у 10,7 %. Водночас, попри війну, про свою готовність до надання кредитів та грантів українцям заявили Development Finance Corporation (DFC), уряд Німеччини через Фонд розвитку підприємництва, Міжнародна фінансова корпорація (IFC) та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР).

Частка зацікавлених у залученні кредитних коштів за кордоном становить трохи більше 10% тому що для доступу до таких коштів українська компанія повинна відповідати певним вимогам, зокрема у сфері комплаєнс. Серед основних ТОП-5 комплаєнсових умов такі:

1. Структура власності компанії має бути прозорою та зрозумілою для міжнародної організації.

2. Посадові особи, бенефіціарні власники або особи, які у будь-який спосіб управляють або контролюють українську компанію, не мають бути включені у будь-які санкційні списки міжнародної спільноти.

3. Наявність антикорупційної політики, а також дотримання її правил та процедур.

4. Незалежний аудит діяльності української компанії, виконаний на основі публічної звітності компанії, належним чином оприлюдненої та затвердженої.

5. Наявність надійної системи захисту конфіденційної інформації [4].

Дотримання цих вимог дозволить українським компаніям отримати кредит або грант від міжнародної організації.

Таким чином, сьогодні міжнародний фінансовий ринок є вагомим джерелом фінансових ресурсів та надійним інструментом фінансового менеджменту для вітчизняних підприємств.

Для ефективної взаємодії з міжнародними організаціями, українські компанії повинні довести, що вони дотримуються всіх необхідних процедур, мають внутрішній контроль та методики, достатні для належного управління отриманими грошовими ресурсами. Це є запорукою ефективної, довготривалої та взаємовигідної співпраці.

Список використаних джерел:

1. Гудзь О. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2007. 578 с.

2. Мішина С. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами на підприємстві. Харків: ХНЕУ, 2006. 110 с.

3. Чупіс А., Корецький М., Кашенко О. та ін. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства: наук.-метод. вид. / за ред. А. Чупіса. Суми: Довкілля, 2001. 404 с.

4. Олена Роїк. Топ-5 комплаєнс умов для співпраці з міжнародними організаціями. URL: https://biz.ligakon.net/analytics/216921_top-5-komplans-umov-dlya-spvprats-z-mzhnarodnimi-organzatsyami

УДК 336.6

Кубецька О.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ

У літературі існують деякі розбіжності щодо тлумачення забезпечення фінансовими ресурсами. Згідно з тлумачним словником термін "забезпечення" використовують у таких випадках: надання чи створення матеріальних засобів; охорона від небезпеки; гарантування чогось.

О.Л. Кащенко зазначає, що "фінансування — це забезпечення необхідними фінансовими ресурсами витрат на розвиток народного господарства, які здійснюються за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання, асигнувань з державного бюджету та інших фінансових джерел. Тобто фінансування за таким уявленням має функцію грошового покриття витрат..., можна розглядати як фінансове забезпечення процесу відтворення..." [1].

На думку інших вчених [2], фінансове забезпечення, полягає у виділенні певної суми фінансових ресурсів на розв'язання окремих завдань фінансової політики господарюючого суб'єкта.

Залишається малодослідженою проблема забезпечення фінансовими ресурсами підприємств, умов та факторів, що впливають на ці багатовекторні процеси, специфіку підприємств, взаємозумовленість та взаємозв'язок.

Більшість дослідників розглядають окремо економічні, організаційні, фінансові аспекти цієї складної широкоспекторної проблеми, що обмежує можливості комплексного її розв'язання. Недостатня увага приділяється визначенню теоретичних засад функціонування механізму забезпечення фінансовими ресурсами діяльності і економічного розвитку підприємств [3].

Забезпеченість підприємств фінансовими ресурсами визначається багатьма факторами виробничого економічного та організаційного характеру й повинна відповідати певним вимогам:

1. Забезпечення достатнього рівня ліквідності оборотних активів, оскільки від цього залежить платоспроможність підприємства за фінансовими зобов'язаннями.

2. Забезпечення мінімізації втрат фінансових ресурсів у процесі їхнього використання в умовах інфляції.

3. Забезпечення раціонального розміщення фінансових ресурсів між сферами їхнього функціонування за рахунок скорочення питомої ваги неякісної дебіторської заборгованості у сфері обігу.

Для визначення забезпеченості підприємств фінансовими ресурсами не можна обмежуватися балансовими даними, виходячи із яких розраховуються традиційні коефіцієнти. Забезпеченість підприємств фінансовими ресурсами вимагає відповіді на запитання, які реальні можливості підприємства погасити

короткострокові зобов'язання й одночасно продовжити безперебійну діяльність. Іншими словами, скільки реально коштують фінансові ресурси, які рахуються на балансі підприємства, яка їхня реальна ліквідність: скільки дебіторської заборгованості, що рахується на балансі, дійсно перетвориться у грошові засоби, які можуть бути спрямовані на погашення боргів; при необхідності продажу частини готової продукції — яка реальна (а не за балансовою оцінкою) сума грошових засобів може бути одержана від цього продажу. І нарешті, чи вистачить запасів, які залишилися за вартістю, у матеріально-речовому складі для продовження роботи після погашення боргів [1].

Ми підходимо до поняття реального рівня забезпеченості фінансовими ресурсами. Для його розрахунку потрібна не балансова вартість оборотних активів, нехай навіть зменшена на величину довгострокової дебіторської заборгованості, витрат майбутніх періодів і частини ПДВ по закуплених цінностях. Потрібна оцінка балансових запасів за цінами можливого їх продажу, причому з урахуванням того, що частина, яка рахується на балансі запасів взагалі не може бути проданою через відсутність попиту на неї. Ця частина може бути проданою, але за цінами значно нижчими, ніж їхня оцінка, прийнята у балансі. Може мати місце й така ситуація, що частину запасів можна продати за цінами, які перевищують їхню балансову вартість, особливо якщо врахувати, що наприклад, зерно ставили на баланс за собівартістю у серпні й реальна ціна його продажу у серпні могла збігатися із собівартістю, або бути навіть нижчою, а вже у березні чи квітні наступного року ціна реалізації може бути удвічі — тричі вищою від його собівартості.

Виходячи із усіх цих обставин, вартість фінансових ресурсів повинна бути уточнена з урахуванням конкретної ринкової ситуації. Реальний рівень забезпеченості фінансовими ресурсами у цих умовах може бути значно нижчим чи вищим, ніж за балансовими даними.

Реальний рівень забезпеченості фінансовими ресурсами підприємств не є самостійним показником. Рівень реального забезпечення зіставляється з необхідним рівнем забезпеченості фінансовими ресурсами. Останній потрібно визначати на основі вартості запасів, необхідних для здійснення циклу діяльності й розрахованих виходячи із конкретних умов роботи даного підприємства. Суть необхідного рівня забезпеченості фінансовими ресурсами: полягає в тому, що фінансові ресурси підприємства, реально придатні для погашення боргів, мають бути не менше сумарної вартості необхідних запасів і короткострокових боргів. Якщо реальний рівень забезпеченості вищий або дорівнює необхідному, підприємство є забезпеченим, у протилежному випадку — воно не забезпечене фінансовими ресурсами і є неплатоспроможним. Різниця у реальному й необхідному рівнях забезпеченості визначає нестачу або надлишок запасів для продовження діяльності після погашення короткострокової заборгованості. При цьому вартість необхідних запасів оцінюється за реальними ринковими цінами, як і вартість запасів що є на балансі.

Виходячи з вищевикладеного, покращення процесу забезпечення фінансовими ресурсами підприємств повинно передбачати реалізацію таких етапів:

1) визначення стратегічних цілей, формування завдань та пріоритетів економічного розвитку підприємства. Здійснення стратегічного фінансового прогнозування;

2) на основі визначених стратегічних завдань розробка прогнозів економічного розвитку, виходячи із імовірних обсягів, вартості та структури залучених фінансових ресурсів;

3) здійснення фінансової діагностики щодо ступеня досягнення поставлених цілей, забезпечення ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств та ін.

Зазначені заходи сприятимуть своєчасному стабільному забезпеченню фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств, що є необхідною умовою їх розвитку та прибуткового функціонування.

Список використаних джерел:

1. Остапенко Т.М. Аутсорсинг як одна із форм організації контролінгу витрат. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 5. Частина 2. 2014. С. 221-225.

2. Остапенко О.М. Служби контролінгу та антикризового управління в сільськогосподарських виробничих кооперативах. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2007. № 4. С.175-178.

3. Хачатурян С. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація. *Фінанси України*. 2010. № 4. С. 77 – 81.

УДК 336.6

Кубецька О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту,

Остапенко Т.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро*

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

Якщо історія не є актуальною без сучасності, то сучасність без історії просто не зрозуміла. Без вивчення історичного досвіду важко робити певні висновки, адже ми знаємо, що минуле характеризується певною циклічністю, і схожі на теперішню ситуацію моменти, були і раніше в житті нашої держави. Проаналізувавши літературні джерела з історії фінансової науки, переконуємось, що теоретичні й прикладні шляхи розв'язання сучасних фінансових проблем у значній мірі базуються на висновках минулого.

Слід зазначити, що незважаючи на значну кількість наукових досліджень у сфері державних фінансів та проблем фінансової політики України, серед яких найбільш відомими є праці українських вчених, В.Андрущенко, О.Василика, В.Опаріна, В.Федосова, Ю.Пасічника, С. Дриги, І. Луніної, П. Мельника, А. Соколовської, В. Суторміної, С. Юрія та інших, на сьогодні комплексні дослідження питань, пов'язаних з вивченням історичного досвіду фінансової політики в Україні, практично відсутні. Отже, цілком очевидно є актуальність обраної теми дослідження.

Кризи – складне суспільно-економічне явище, в якому поєднуються матеріально-технологічна і соціально-економічна сторони. Вихід з кризи пов'язаний не лише з оновленням основного капіталу і переходом до нового технологічного укладу, а й з розвитком та вдосконаленням виробничих відносин.

Як відомо, фінансова криза в 1918 р. дійшла свого апогею. Податки не надходили взагалі, і обігові кошти до казни не поверталися. Податкового і взагалі фінансового плану не було. Звіти про прибутки та видатки не складалися. Вводилися окремі податки, попередні відмінялися. Але це відбувалося хаотично і випадково. Центральна рада жила фактично, за рахунок друкарського верстата.

На весну 1918 р. стан економіки України став катастрофічним. За такого занепаду до влади 29 квітня 1918 р. прийшов гетьман Скоропадський. Його уряд повів більш активну роботу з розбудови української держави. Для чіткої роботи по налагодженню, зміцненню фінансової бази України в структурі Міністерства фінансів (яке, до речі очолював відомий економіст та фінансист Ржепецький) було створено Департамент Митних зборів, Департамент простих податків тощо. Працівники Міністерства поділялись фахово на ряди, від чого безпосередньо залежала їхня заробітна плата, рівень якої на той час, був досить високим. Чи не найголовнішим завданням перед гетьманом постали стабілізація національної валюти та врегулювання фінансової системи України.

Уряд зумів зацікавити Німеччину в друкуванні українських грошей у Берліні. Це значно підвищило їх якість та захищеність від підробок. Таким чином вдалося стримати інфляцію. Одним із важливих кроків для гетьманату стало підписання 15 травня 1918 р. договору у сфері фінансів між українською державою, Німеччиною та Австро-Угорщиною. Переговори щодо обмінного курсу між карбованцем і валютами цих країн проходили в дуже напруженій обстановці. Незважаючи на тиск центральних держав Європи, українській делегації вдалося домовитись про встановлення досить вигідного для України еквівалентного грошового співвідношення. Таким чином, українська грошова одиниця «прив'язувалась» до міцної європейської валюти, що певною мірою страхувало її від можливої інфляційної кризи. На той час українська гривня була однією з найстабільніших валют у Європі. Вперше в економічній історії для стабілізації національної валюти було використано не золотий запас, якого Україна не мала, а природні ресурси – цукор і зерно.

У сфері податкової політики уряд спершу підвищив ставки податків. Було введено цукрову монополію, адже Україна вважалася основним виробником цукру. Ввівши монополію на цукор держава фінансувала цукрові заводи, які не мали своїх обігових коштів.

Таким чином, за 7,5 місяців в умовах війни та розрухи ситуація в Україні почала стабілізуватись, встановились відносний спокій та порядок. За короткий час уряду вдалося значно оздоровити фінансову систему України, зміцнити грошовий обіг.

Отже, успішна і глибоко виважена державна фінансова політика дозволила створити у 1918 р. стійку національну валюту, підтримати стабільність вітчизняної грошової системи та забезпечити відчутні тенденції до економічного відродження країни.

Саме тому без системного підходу, без комплексного оздоровлення фінансової ситуації, що мають бути узгоджені з конкретними національними особливостями, конкретними змінами процесів у кожній ланці економічної системи країни, неможливе фінансове оздоровлення країни. Інакше, якщо засоби щодо оздоровлення економічної ситуації використовуються частково, то результат нагадуватиме лише тимчасову “косметичну” операцію [1].

Заходи по оздоровленню фінансової ситуації в сучасній Україні можуть дати позитивні результати лише за умов початкового, обов'язкового і суттєвого оздоровлення фінансів базової ланки економіки – фінансів підприємств та організацій, ефективного стимулювання ділової активності та підприємництва, розвитку аграрного сектору та удосконаленням податкового законодавства [2].

Надмірне оподаткування скорочує обігові кошти і фонди розвитку підприємств, породжує неплатежі. Агресивна фіскальна політика також провокує «тінізацію» економіки, стримує інвестиції, які реагують на рівень податків. Проект Податкового кодексу України передбачає зниження рівня податкових ставок, проте слід урахувати, що в початковий період зменшення обсягів податкових надходжень до бюджету може означати збільшення його дефіциту. В процесі реформування податкової системи слід досягти

оптимального співвідношення прямих і непрямих податків, оподаткування юридичних і фізичних осіб. Повинна бути удосконалена методика стягування податків, упорядковані податкові пільги. Податкову реформу в Україні потрібно розглядати як органічну складову макроекономічної політики, вона має бути спрямована на структурну перебудову економіки, забезпечення її стабільності і зростання, підвищення добробуту населення [2].

На сучасному етапі розвитку українського суспільства пріоритетною складовою фінансової політики є соціальна спрямованість, забезпечення соціальної безпеки людини і суспільства. Найважливіша умова безпеки людини і суспільства – забезпечення достатнього життєвого рівня населення.

Належного рівня життя не забезпечує навіть праця громадян. Україна залишається далеко позаду європейських держав за рівнем оплати праці. Частка оплати праці в нашій державі у ВВП у цілому не перевищує 45%, тоді як у країнах Європейського союзу вона становить у середньому 65%. Усупереч, здавалося б, відчутному підвищенню заробітної плати в Україні, наше відставання від країн Центральної та Східної Європи не лише не зменшилося, а в більшості випадків навіть зросло: порівняно з Чехією – на 73 євро, Польщею – на 61, Естонією – на 53. Самі ж розміри відставання виглядають украй переконливо, особливо порівняно з Словенією (1049 євро в 2006 році), Чехією (549), Угорщиною (484), Польщею (473). Зрозуміло, за такої різниці в оплаті праці українська робоча сила, яка має попит на зовнішніх ринках праці, виїжджатиме за кордон, що теж становитиме загрозу стабільності, цілісності українського суспільства та робитиме сумнівний подальший успішний соціально-економічний розвиток держави [1].

Здійснення процесу оздоровлення фінансової ситуації в Україні надасть змогу зупинити негативні процеси в економіці – падіння рівня виробництва, знецінення грошей, демографічна криза, занепад гуманітарної сфери, проблеми працевлаштування, незахищеність соціально вразливих груп населення, дефіцит держбюджету – та забезпечити передумови для подальшого економічного росту.

Список використаних джерел:

1. Радіонов Ю.Д. Фінансова політика та проблеми ефективності її реалізації в Україні. Наукові праці НДФІ. 2014. № 4 (69). С. 20–27. URL : file:///C:/Users/User/Downloads/Npdfi_2014_4_4.pdf (дата звернення: 10.01.2019).

2. Підхомний О. Чинники фінансової безпеки України в умовах глобалізації. *Вісник Львів. Ун-ту*, 2008. Вип 39. С. 424—426.

УДК 334:364.2

*Кушка П.
аспірант кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Соціальна відповідальність уже стала важливою умовою функціонування сільськогосподарських підприємств України. Корпоративна соціальна відповідальність істотно впливає на організацію виробничо-господарської діяльності та перебіг бізнес-процесів сільськогосподарських підприємств. Здійснення соціально відповідальних заходів сприяє стабільному розвитку підприємств та реалізації концепції сталого розвитку. Це забезпечує не лише кращі позиції у конкурентній боротьбі, а й дозволяє збалансувати економічний, соціальний та екологічний вектори розвитку, досягти гармонійного їх поєднання у діяльності сільськогосподарського підприємства.

Водночас для низки вітчизняних сільськогосподарських підприємств поняття соціально відповідальної діяльності все ще залишається таким, що потребує додаткового визначення та осмислення. З одного боку соціально відповідальну діяльність розуміють як довгострокове зобов'язання сільськогосподарського підприємства поводитися етично та сприяти економічному розвитку. Паралельно особлива увага приділяється покращенню якості життя працівників та їх родин, розвитку сільських територій та територіальних громад. Відтак соціально відповідальна діяльність є добровільним видом діяльності сільськогосподарського підприємства, яка націлена на дотримання високих стандартів господарської діяльності, соціальних стандартів та якості роботи з персоналом, мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє природне середовище з метою вирівнювання наявних економічних і соціальних диспропорцій; створення партнерських взаємовідносин між бізнесом, суспільством і державою; покращення результативності бізнесу в довгостроковому періоді [2].

Попри досягнення виключно соціальних ознак, ключовою метою соціально відповідальної діяльності сільськогосподарських підприємств є зростання і максимізація прибутку. Іншими словами, сільськогосподарське підприємство має бути соціально відповідальним перш за все перед своїми працівниками та навколишнім середовищем, у якому воно провадить операційну діяльність. Крім того, соціальну відповідальність сільськогосподарських підприємств можна розглядати як спосіб управління бізнес-процесами з метою забезпечення позитивного впливу на суспільство.

Соціально відповідальна діяльність є відповідальним ставленням сільськогосподарських підприємств до продукції, яку вони виробляють; до послуг, які надають; до споживачів, працівників, партнерів. Відтак активна соціальна позиція сільськогосподарських підприємств полягає в гармонійному співіснуванні у зовнішньому середовищі, взаємодії із діловими партнерами та

постійному діалозі із представниками місцевої влади, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем. У цьому контексті соціально відповідальна діяльність сільськогосподарських підприємств полягає у розробці та реалізації соціально спрямованих, неприбуткових заходів, що мають на меті якісне покращення зовнішнього середовища.

У виборі пріоритетності чинників, що впливають на рівень запровадження соціально відповідальної діяльності у сільськогосподарських підприємствах, ключову роль відіграє форма власності. Для приватних сільськогосподарських підприємств, особливо фермерських господарств, найбільше значення має потенційне зростання обсягів продажів та конкурентний чинники. Іншим чинником є висвітлення їх практики соціальної відповідальності в соціальних мережах, що сприяє формуванню позитивного господарства.

Корпоративна соціальна відповідальність формується внаслідок впливу цілої низки чинників, а саме, чинників дії та чинників забезпечення. Врахування суб'єктами господарювання у своїй діяльності зазначених чинників сприятиме збільшенню обсягу соціальних інвестицій, покращенню іміджу сільськогосподарських підприємств [1], зростанню їх привабливості як учасників бізнессередовища.

Усі чинники, що впливають на формування та розвиток соціальної відповідальної діяльності сільськогосподарських підприємств, можна розділити на дві групи: чинники дії та чинники забезпечення [1]. До першої групи віднесемо такі чинники: податкова система та системи державного управління; державні субвенції та програми підтримки; волонтерська діяльність та приватна ініціатива; Досвід ефективних економік показує, що побудова податкових систем, систем державних субсидій, створення спеціальних соціальних фондів дає можливість зробити соціально відповідальну діяльність невід'ємним елементом функціонування сучасного сільськогосподарського підприємства. Це забезпечить органічне поєднання соціальної відповідальності з виробничо-господарською діяльністю. До другої групи чинників формування соціально відповідальної діяльності можна віднести такі: розвиток інвестиційної діяльності; формування механізмів мотивування та стимулювання залучення до вирішення соціальних проблем; побудова ефективних систем менеджменту. Кооперація та державно-приватне партнерство. Важливою умовою успішної реалізації соціально відповідальної діяльності на підприємстві є її фінансово-економічного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Кузьмін О. Є., Станасюк Н. С., Уголькова О. З. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники формування. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2021. № 2 (6), С. 56-64.

2. Пархоменко О. С. Чинники і напрями розвитку політики корпоративної соціальної відповідальності українських компаній. *Ефективна економіка*. 2014. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3003>.

УДК 338.434:631.11(477)(081)

Лисюк О.

*к.е.н., доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності*

Львівський національний університет природокористування

Балаш Л.

к.е.н., доцент кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

РОЛЬ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ФУНКЦІОНУВАННІ АГРОБІЗНЕСУ

Інтеграція України в глобальні економічні процеси та перехід цілих галузей економіки нашої держави до конкурентних міжнародних ринкових відносин диктує необхідність постійного підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарської діяльності. Зростання витрат виробництва, що пов'язане із підвищенням цін на енергоресурси, погіршення інвестиційного клімату внаслідок воєнних дій РФ, зниження попиту на внутрішньому ринку через зниження купівельної спроможності населення – вагомими зовнішніми чинниками, які негативно впливають на ефективність діяльності підприємств. За останні два роки виникли чи посилили свій вплив деякі чинники, які потребують більш детального вивчення, а також удосконалення існуючого організаційно-економічного механізму функціонування агропідприємств, що, у свою чергу, є вагомим фактором активізації процесу економічного зростання.

Світовий досвід свідчить, що відсутність належної фінансової підтримки агропромислового сектору економіки з боку держави в умовах ринкової економіки призводить до суттєвих обмежень у розвитку галузі.

Виходячи з розуміння необхідності фінансової підтримки сільського господарства Львівщини обласною державною адміністрацією була розроблена Комплексна програма підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2022-2025 роки, якою передбачено такі напрямки підтримки аграрного сектору економіки регіону[1]:

- фінансова підтримка шляхом компенсації відсотків за кредитами, залученими в банківських установах чи кредитних спілках у національній валюті, та відсотків (комісії) за супроводження договорів фінансового лізингу;
- фінансова підтримка сімейних фермерських господарств (без набуття статусу юридичної особи), у вигляді часткового відшкодування вартості придбаних основних засобів, поголів'я великої рогатої худоби;
- фінансова підтримка сільськогосподарських кооперативів у вигляді часткового відшкодування вартості придбаних основних засобів;
- фінансова підтримка вирощування нішевих культур (жито, гречка) у вигляді часткового відшкодування вартості придбаного високорепродукційного насіння вітчизняного виробництва;

- фінансова підтримка ягідництва у вигляді часткового відшкодування витрат за придбані для вирощування ягідної продукції мікробіологічні засоби захисту та живлення ягідних насаджень;
- фінансова підтримка фермерських господарств, засновниками яких є учасники АТО (ООС), у вигляді бюджетної субсидії на одиницю сільськогосподарських угідь;
- фінансова підтримка суб'єктів господарювання у сфері органічного виробництва у вигляді бюджетної субсидії на одиницю оброблюваних угідь;
- фінансова підтримка суб'єктів господарювання у сфері органічного виробництва у вигляді відшкодування вартості сертифікації органічного виробництва;
- субвенція органам місцевого самоврядування на заходи з поліпшення громадських пасовищ.

Передбачалося, що частина зазначених вище фінансових ресурсів буде спрямована і на підтримку сільськогосподарських підприємств.

На підтримку сільськогосподарських товаровиробників всіх форм власності на рівні держави у 2021 році діяли постанови Кабінету Міністрів:

- постанова Кабінету Міністрів від 07.02.2018 року № 107 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції»;
- постанова Кабінету Міністрів від 07.02.2018 року № 106 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств»;
- постанова Кабінету Міністрів від 01.03.2017 року № 130 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва».

Крім того, Львівською обласною радою були прийняті: Державна програма розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20.10.2019 № 880, Стратегії розвитку Львівської області на період 2021-2027 років та План заходів з її реалізації у 2021-2023 роках, затверджених рішенням Львівської обласної ради від 24.12.2019 № 948, у частині таких стратегічних цілей:

- конкурентоспроможна економіка на засадах смарт-спеціалізації (оперативні цілі: стимулювання інноваційних видів економічної діяльності з високою доданою вартістю; інвестиційна привабливість);
- збалансований просторовий розвиток (оперативна ціль: стимулювання економічного розвитку сільських територій).

З метою ліквідації безробіття та залучення сільського населення у виробничу діяльність, зазначеними вище постановами та обласною програмою передбачено фінансову підтримку, як для діючих так і новостворених сільськогосподарських кооперативів та сімейних фермерських господарств

різних напрямів діяльності – ягідництво, садівництво, молочарство та переробки сільськогосподарської продукції.

Одним із напрямів підтримки було передбачено надання дорадчих послуг фермерським господарствам та індивідуальним власникам.

Постійно ведеться робота з інформування сільськогосподарських виробників щодо діючих бюджетних програм усіх рівнів. Інформування індивідуальних с/г виробників щодо переваг створення ФОП або СФГ, так як перевага у фінансуванні учасників програм надається згідно вимог до платників податків.

Однак, реалії сьогодення внесли свої корективи у здійснення згаданих вище програм. Так, через агресію з боку московської держави виконання у повному обсязі передбачених вище напрямків фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва у Львівській області навряд чи буде можливим, що неодмінно вплине на темпи розвитку як галузі, так і регіону в цілому.

Список використаних джерел:

1. Комплексна програма підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2021-2025 роки URL: <https://lvivoblrada.gov.ua/programi-2021-2025-rokiv> (дата звернення: 10.03.23).

2. Державна програма розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-rozvitku-regionu-ukrayinskih-karpat-na-20202022-roki-i201019> (дата звернення: 10.03.23).

3. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-rozvytku-lvivskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-rokiv.pdf> (дата звернення: 10.03.23).

4. План заходів з реалізації у 2021 -2023 роках Стратегії розвитку Львівської області на період 2021-2027 років URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/plan-zahodiv-z-realizacziyi-u-2021-2023-rokah-strategiyi-rozvytku-lvivskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-rokiv.pdf> (дата звернення: 10.03.23).

УДК 658.14:338.43

*Лукомський М.
менеджер, Хмельницька філія, ПП «Фірма «Агро-центр»*

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

В умовах війни та її руйнівних наслідків, особливої актуальності набуває підтримка виробників сільськогосподарської продукції. Звісно, виходячи з потужного аграрного потенціалу нашої країни, кількість досліджень присвячена цій проблематиці величезна, зокрема цьому питанню присвячені наукові розробки М. Дем'яненка, А. Діброви, М. Латиніна, Ю. Лупенка, Т. Осташко, П. Саблука, В. Синчака, Л. Тулуша та ін. Хоч в аграрному секторі економік і не бракує досліджень інструменти державної підтримки мають швидко реагувати на нові виклики, особливо в сучасних умовах браку бюджетних ресурсів й військових дій, які деструктивно впливають і на попит, і на пропозицію.

В воєнний та поствоєнний період головними завданнями державної підтримки мають стати:

- Забезпечення продовольства. Сільське господарство забезпечує продуктами харчування населення країни, Без державної підтримки може виникнути криза продовольства, що матиме серйозні наслідки для нацбезпеки.

- Підтримка сільськогосподарської галузі потрібна щоб виробники зберегти та не зупинити бізнес. Це дозволить збільшити зайнятість у с/г, що сприятиме економічному відновленню постраждалих регіонів.

- Збереження природних ресурсів. Державна підтримка має бути націлена на допомогу виробникам впроваджувати інноваційні методи виробництва та збільшувати ефективність використання й відновлення / очищення землі та водних ресурсів.

- Забезпечення якості продукції. Державна підтримка може допомогти виробникам забезпечувати якість своєї продукції та впроваджувати нові технології виробництва, що сприяє конкурентоспроможності, оскільки світовий ринок продуктів харчування дуже конкурентний, держава може допомогти знизити витрати виробництва та підвищити конкурентоспроможність українських аграріїв на міжнародному ринку.

В Україні пропонувалося кілька програм підтримки аграрних підприємств, серед яких: програма державної підтримки аграрного виробника "Гроші на розвиток" (можливість аграрним підприємствам отримати безвідсоткові кредити на розвиток виробництва, придбання техніки, земельних ділянок тощо); програма державної підтримки розвитку малих форм сільського господарства (надає можливість отримати безвідсоткові кредити на розвиток малих сільськогосподарських підприємств); програма державної підтримки аграрних виробників "Доступні кредити 5-7-9%" (надання кредитів на розвиток аграрного виробництва за пільговими умовами - зі ставками від 5% до 9%); програма державної підтримки експорту аграрної продукції; програма державної підтримки створення і розвитку кооперативів (надає можливість

отримати фінансову та консультаційну підтримку при створенні та розвитку сільськогосподарських кооперативів).

Ці програми розроблені з метою підтримки аграрних підприємств та розвитку сільського господарства в Україні. Але, зауважимо, що українські аграрії значно страждали ще з 2014 року від наслідків війни на сході України. Оскільки сільське господарство є однією з найважливіших галузей української економіки, уряд України здійснював ряд заходів для підтримки аграріїв під час війни. Деякі з них включали фінансову підтримку, адже уряд України ще тоді надавав фінансову допомогу аграріям, які постраждали від війни, у формі субсидій на придбання насіння, добрив, палива та запчастин для сільськогосподарської техніки. Уряд здійснював заходи для забезпечення безпеки аграріїв у зоні конфлікту, зокрема, підвищення захисту фермерських господарств та їх працівників. Свою результативність мали заходи для підтримки експорту аграрної продукції, щоб компенсувати втрати, спричинені зниженням внутрішнього попиту на продукцію.

Програма USAID - надає агрономічну підтримку с/г виробникам 13 областей країни - які особливо потерпіли від війни. В липні 2022 започатковано «Ініціативу стійкості сільського господарства в Україні» (AGRI) вартістю 100 млн. доларів, яка має працювати над зміцненням механізмів експорту української аграрної продукції [2]. В рамках урядового проекту «Робота» передбачені безповоротні гранти на створення та розвиток переробних підприємств. Не можливо оминати увагою гранти на створення теплиць та садів, а також звільнення від оподаткування ввізним митом товарів, що використовуються для забезпечення зберігання зернових та/або олійних культур.

Отже, наразі Україні необхідно націлитись на 2 основні напрями: 1) підтримка відновлення - для відбудови сільськогосподарської інфраструктури та інших аграрних об'єктів, які були пошкоджені під час війни (тут найбільш дієвим вважаємо кредитування та пряме фінансування); 2) підтримка розвитку - створення сприятливих умов для інвестування та розвитку нових технологій (тут вже окрім пільгових кредитів слід розвивати податкові преференції, пільгові ставки, податкові канікули, виключення з об'єкту оподаткування, інвестиційна податкова знижка та інвестиційний податковий кредит).

Список використаних джерел:

1. Ільчук О. М. Державна підтримка сільського господарства в Україні. Економіка АПК. 2019. № 2. С. 93-98.
2. Підтримка аграрного сектору в умовах воєнного стану: що варто знати? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/213396_pdtrimka-agrarnogo-sektoru-v-umovakh-vonnogo-stanu-shcho-var-to-znati
3. Радченко О. Державна підтримка сільського господарства України в період системних реформ. Економічний дискурс. 2016. Вип. 2. С. 47-53.
4. Шпортюк Н. Л. Державне регулювання та підтримка сільського господарства. Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 1(58) : у 2 ч. Ч. 1. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. С. 112—122.

УДК 658:330

Лященко Я.
студент

Науковий керівник: Грубінка І.

викладач, к.е.н. Відокремлений структурний підрозділ «Мукачівський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України» м.Мукачево

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РЕСУРСУ В ЕКОНОМІЦІ

Проблема інвестування актуальна в більшості країн світу, оскільки іноземний капітал є необхідним елементом у сферах економіки для активізації виходу її із кризового стану та сприяння розвитку всіх галузей економіки та набуття більш високого рівня конкурентоспроможності.

Поняття інвестиції - означає вкладення капіталу в галузі економіки, як у самій країні, так і за її межами. Інвестиціями вважаються ті економічні ресурси, які спрямовані на збільшення капіталу, тобто на розширення або модернізацію виробничого процесу.

Інвестиційна діяльність - комплекс практичних дій суб'єктів інвестування щодо реалізації інвестицій, які спрямовані на реалізацію інвестиційної стратегії на кожному з етапів економічного розвитку, шляхом збільшення швидкості здійснення інвестиційних програм, зниження інвестиційних ризиків, максимізації фінансової стійкості та платоспроможності, заради досягнення, на кінцевому етапі, високих темпів економічного та соціального розвитку

Інвестиційна діяльність відіграє важливу роль у розвитку та ефективному функціонуванні економіки держави. Детальну економічну природу інвестиційної діяльності підприємства пояснює класифікація, в основу якої покладені наступні ознаки: 1) об'єкти вкладення коштів; 2) характер участі інвестора в інвестуванні; 3) регіональна ознака; 4) період інвестування; 5) форми власності; 6) форми участі інвестора в інвестуванні; 7) ступінь ризику; 8) форми відтворення.

Вирішальну роль для інвестування в інновації відіграє ринок реальних інвестицій, враховуючи той факт, що реальні інвестиції повністю спрямовуються на збільшення виробничого капіталу, тобто в основний капітал.

На сучасному етапі розвитку підприємницьких структур значна увага приділяється питанням інвестиційної діяльності підприємств з виділенням основних характеристик інвестиційних проектів, класифікації інвестицій за різними ознаками, оцінки їх ефективності. Проте не існує єдиного підходу до визначення самого поняття інвестиційне забезпечення діяльності підприємства.

Узагальнення наукових поглядів вчених економістів, щодо сутності поняття «інвестиційне забезпечення підприємства» дозволяють як змістовне його наповнення розглядати системну єдність процесів формування та використання інвестиційних ресурсів, що зумовлена моделлю інвестиційної

поведінки підприємства і спрямована на його соціально-економічний розвиток, ефективність якої забезпечується системою інвестиційного забезпечення.

Основу інвестиційної діяльності становлять перетворення інвестицій, які відбуваються за схемою: формування накопичень - вкладення ресурсів (інвестування) – отримання прибутку.

Виходячи з основних ознак інвестиційної діяльності підприємств, необхідно визначити фактори, які обмежують її розвиток сьогодні: незадовільний стан технічного забезпечення підприємств; недосконалість нормативно-правової бази, щодо регулювання інвестиційних процесів; низький рівень прибутковості інвестицій у основний капітал; складність отримання кредитів для реалізації інвестиційних проектів; недостатній попит на продукцію; високі відсотки за комерційними кредитами; інвестиційні ризики; невизначеність економічної ситуації в країні; дефіцит власних фінансових ресурсів.

Однією з головних умов здійснення ефективної інвестиційної діяльності є визначення правильної інвестиційної стратегії й тактичних умов її реалізації з урахуванням системи антикризового управління. Досить важливим етапом здійснення ефективного управління в кризовий період розвитку є оптимальне формування інвестиційних ресурсів.

Завдяки активізації інвестиційної діяльності збільшуються обсяги виробництва, зростає національний дохід, відбувається розвиток галузей і регіонів, що сприяє розширенню відтворювання виробничих сил, зростанню національного багатства, підвищенню ефективності економіки і рівня життя населення, забезпечуючи підвищення його якості. Інакше кажучи, реальні інвестиції є головним джерелом ефективного розширеного оновлення основних фондів і переходу виробництва на шляхи високотехнологічного розвитку. Тому збільшення обсягів і вдосконалення структури інвестицій в основний капітал є вирішальним з найважливіших завдань економічної політики.

Список використаних джерел:

1. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом/ А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472с.
2. Шаповалова Т. Ю. Аналіз сутності деяких категорій інвестиційної діяльності / Т. Ю. Шаповалова, Н. В. Фесенко // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2011. – № 26. – С. 156-164
3. Вакулич М.М. Теоретичні основи управління інвестиційною політикою на промислових підприємствах України // «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 8 (29). – Ч. 2. – 2011.
4. Давідов М.В. Організаційно-фінансове забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 9. – С. 92-97.

УДК 338.24.021.8

Магійович І.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. проф. Є.В. Храпливого,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Доцільно нагадати, що після здобуття незалежності Україна отримала значні стартові можливості та шанс на повноцінне використання й розпорядження своїми ресурсами. Тобто на початку 1990-х років Україна була потенційно багатою країною, де основою української економіки був господарський комплекс, який об'єднував багатогалузеву промисловість, сільське господарство і сферу послуг. Головними видами промисловості були важке машинобудування, чорна та кольорова металургія, суднобудування, виробництво автобусів, легкових і вантажних автомобілів, тракторів та іншої сільськогосподарської техніки, тепловозів, верстатів, турбін, авіаційних двигунів і літаків, обладнання для електростанцій, нафто-газової та хімічної промисловості тощо. Крім того, Україна була і залишається потужним виробником електроенергії. Крім цього у країні було налагоджено виробництво ракетноносіїв, супутників і обладнання для дослідження космосу. Також Україна була значним виробником військової техніки: танків, військово-транспортних літаків, зенітно-ракетних комплексів, оптичного обладнання.

Час існування незалежності України можна назвати роками невдалого економічного перетворення — складного соціально-економічного явища, при якому важко виявляються виразні й недвозначні причинно-наслідкові зв'язки між окремими явищами, діями окремих економічних суб'єктів та їх негативними результатами. Зміст цих трансформацій зводився до зміни існуючої совдепівської економічної системи для забезпечення економічного зростання.

Основне завдання перехідного періоду полягало в опрацюванні науково обґрунтованої соціально-економічної політики, тобто розробки національної програми стратегічних і тактичних дій. Без такої програми неможливий успішний соціально-економічний розвиток будь-якої країни, в т.ч. і України.

З самого початку неправильним було те, що впровадження розробленої грошово-фінансової системи України було орієнтованим на ринкову систему, яка в Україні на цей час ще не функціонувала. І тому грошово-фінансова система стала руйнівником неприйнятної для неї економічної системи. Адже спочатку має бути створена система виробництва, а потім для її обслуговування і грошово-фінансова система.

За час розвалу союзної економіки та проведення реформ, соціально-економічне становище населення погіршувалось на фоні падіння та знищення виробництва. Світова практика засвідчує, що мудро проведені економічні перетворення супроводжуються господарським зростанням і поліпшенням рівня життя населення. Проте, обрані народом органи влади, завжди робили

такі дії, які не сприяли соціально-економічному розвитку країни та підвищенню рівня життя населення. Основною причиною економічної кризи України є не сама реформа, а неправильний монетаристський шлях трансформацій, який нам нав'язали міжнародні фінансові організації. І цей шлях іде в одній упряжці з корупцією, заснованою і контролюючою представниками всіх рангів органів влади, які самі і ніби борються з корупцією.

За роки незалежності в Україні не забезпечено беззаперечне верховенство права, не проведено повноцінну дерегуляцію, не створено сприятливих умов для інвестицій та ведення бізнесу.

Кожна зміна влади призводила до зміни пріоритетів і встановлення своїх інтересів, до гальмування попередніх реформ і спроб почати нові, які не доводила до кінця наступна влада.

І ця як політична, так і економічна непослідовність та нехтування правилами створення позитивного бізнес-клімату призвели до виродження промислового та енергетичного комплексу, зносу інфраструктури, низького рівня продуктивності праці та загальної неефективності більшої частини економічних і політичних інститутів.

Після розпаду союзу Україна перебувала у жорсткій економічній депресії: крах економіки та гіперінфляція зумовили катастрофічне скорочення ВВП. [4]

На даний час скорочення ВВП є спричинене проблемами майже в усіх галузях економіки України. Руйнування виробничих потужностей і транспортної інфраструктури, розрив виробничих міжрегіональних зв'язків через воєнне протистояння країни агресору зумовили падіння обсягів промислового виробництва. Зниження реальної заробітної плати в умовах погіршення споживчих настроїв населення та високої інфляції спричинило звуження внутрішнього споживчого попиту. Зниження інвестиційного попиту було зумовлене високими ризиками через війну в країні.

Як наслідок, реальний ВВП в Україні нижчий, ніж 32 роки тому, а через таку непослідовну державну політику, безкарність органів влади та корумпованість, країна не змогла повністю використати свій потенціал – природний, географічний, людський і технологічний.

Дохід на душу населення за паритетом купівельної спроможності в Україні майже в чотири рази менший порівняно, наприклад, з польським. [2]

Шлях реформ, який Україна обрала, породив багато проблем, вирішення яких є на даний час важливим і невідкладним завданням.

32 роки економічних реформ продемонстрували неправильність їх стратегії і показали, що використання монетаристських методів не в силі гарантувати подолання економічної кризи і забезпечити повноцінне відродження. Обіцянками економічного зростання, українське суспільство годують щорічно. За цей час в країні відбулась всезростаюча криміналізація економіки, перехід величезних грошових коштів та засобів до тіньового обороту, що призупинило їх роботу на національну економіку, а з високою швидкістю почалось обслуговування інтересів вузького кола владно-мафіозно-спекулятивних структур. Новітні технологічні можливості знищують сучасний

суспільний лад, збільшуючи прірву між жменькою супер багатих і великою рештою населення, значна частина якого вже знаходиться за межею бідності.

Однією із важливих функцій в економіці кожної країни, і особливо на стадії корінних економічних реформ, має бути банківська система. Національний банк України має бути не лише емісійним центром, але й ефективно проводити єдину політику в сфері грошового обігу, кредиту, створення і зміцнення національної грошової системи, організовувати міжбанківські розрахунки, визначати курс гривні відносно валюти інших держав. [1]

Тому до цього часу болісним місцем в економіці України була і є бюджетно-податкова система, яка зберігала репресивну направленість, і тим самим не створювала відповідної мотивації для суб'єктів у підвищенні результатів їхньої господарської діяльності, передусім у виробничій сфері, а навпаки — примушувала до укривання прибутку від оподаткування. В Україні в довоєнний час на «тіньовий» сектор економіки припадало понад 50% усіх економічних операцій, (у США — 8%). А звідси виходить, що реальний ВВП України майже удвічі більший від офіційного і рівень життя народу у двічі менший.

Тому до цього часу болісним місцем в економіці України була і є бюджетно-податкова система, яка зберігала репресивну направленість, і тим самим не створювала відповідної мотивації для суб'єктів у підвищенні результатів їхньої господарської діяльності, передусім у виробничій сфері, а навпаки — примушувала до укривання прибутку від оподаткування. В Україні в довоєнний час на «тіньовий» сектор економіки припадало понад 50% усіх економічних операцій, (у США — 8%). А звідси виходить, що реальний ВВП України майже удвічі більший від офіційного і рівень життя народу удвічі менший. [3]

Отже, на даний час громадяни України попри війну, важкі економічні проблеми та фінансові протиріччя, є ще заручниками представників корумпованих органів влади.

Список використаних джерел:

1. Пурій Р. П., Флейчук М. І. Біонічний підхід до управління економікою або біонічна модель нового суспільного ладу. – Львів : СПОЛОМ, 2021. – 68 с.)
2. Рахунок за бездіяльність: скільки коштувала Україні багаторічна непродумана економічна політика. <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/11/16/667249/>
3. Як владі допомогти зараз бізнесу. <https://nv.ua/ukr/opinion/ekonomika-ukrajini-yak-dopomogti-biznesu-podatki-novini-ukrajini-50231096.html> 8.04.2022р.)
4. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

УДК 336

*Марків Г.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ВИКЛИКИ ВІЙНИ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Глибока економічна та фінансова кризи, обумовлені повномасштабною війною росії проти України, матимуть суттєві негативні та довготривалі наслідки для фінансового сектору. Проте банки успішно протистоять викликам війни завдяки значному запасу міцності, своєчасній реакції НБУ та рокам спільної роботи над реформою сектору.

Минулий рік був визначальним з точки зору нашої самоідентифікації. Ми точно визначилися, ким є та наскільки важливим є місце України у світі.

Світ також це усвідомив, про що свідчать безпрецедентні \$32,1 млрд міжнародної підтримки для України та запроваджені жорсткі санкції проти країни-терориста.

Економічна активність відновлювалася вже з квітня минулого року, коли на визволених територіях почалася активізація економічного життя. Однак з жовтня ворог переступив ще одну межу нелюдськості, розпочавши терористичні атаки проти нашої енергетичної інфраструктури.

У результаті НБУ довелося майже на чотири відсоткових пункти погіршити прогноз щодо динаміки ВВП. Половина з них – наслідки енергетичного терору. Але завдяки абсолютно неймовірній адаптації українського бізнесу та громадян економіка продовжувала працювати навіть під час абсолютної темряви. Нехай і на нижчому рівні потужностей.

У перші години повномасштабної війни НБУ був змушений зафіксувати офіційний курс, а в липні 2022-го – скоригувати його на 25% та запровадити додаткові обмеження на валютному ринку для захисту макрофінансової системи.

Уже більше ніж пів року різниця між офіційним та готівковим курсами не перевищує 10-11%, а коливання є абсолютно незначними навіть під час обстрілів.

Завдяки адміністративним заходам та допомозі міжнародної спільноти вдалося зберегти міжнародні резерви. На кінець січня 2023-го їх рівень (29,9 млрд дол. США) був вищим на 9%, ніж на початку повномасштабного вторгнення.

Однак будь-які штучні обмеження, як відомо, спрацьовують лише тимчасово, згодом продукуючи нові ризики. Для їх уникнення НБУ постійно відслідковує та аналізує ситуацію, прораховуючи можливі сценарії та готуючи відповідні рішення.

За підсумками 2022 року інфляція становила 26,6%, а в січні 2023-го – знизилася до 26%.

Рік минув без гучних банкрутств банків і без втрати довіри до банківської системи, про що свідчить минулорічне зростання обсягу коштів громадян та бізнесу на рахунках на 340 млрд грн (в еквіваленті) з початку повномасштабної війни. Тобто маємо начебто непогану "подушку" ліквідності. Водночас ми добре розуміємо основне джерело її походження, а отже – і ненадійність. Тож вживаються заходи для ліквідації відповідних загроз.

У 2024-2025 роках очікується початок повноцінного відновлення економіки – на 4,1% наступного року і далі – ще на 6,4%. Досягнути такого результату дозволять успішні дії української армії, які суттєво зменшать безпекові ризики з початку 2024-го. Як наслідок, поліпшаться споживчі та ділові настрої, активізуються споживання та інвестиції та налагоджуватимуться виробничі й логістичні процеси.

Очікується, що зниження безпекових загроз спонукатиме наших громадян, які вимушено перебувають за кордоном, повертатися додому. Це також пожвавить економічну активність. У цьому допоможуть жорстка монетарна політика НБУ, зниження світової інфляції та подальша адаптація бізнесу. Стримуватиме зростання цін і все ще слабкий споживчий попит, який в умовах дефіциту електроенергії переорієнтовується на нагальні потреби.

Інфляційний прогноз на 2023 рік – зниження до 18,7%. Наступного року інфляція сповільниться до 10,4%, а у 2025-му – до 6,7%. Відтак вона впритул наблизиться до цільового діапазону 4-6%.

Зважаючи на очікуваний масштаб реалізації фінансових ризиків та втрати банками капіталу, Національний банк тимчасово перейшов до політики регуляторного послаблення. НБУ не буде застосовувати заходи впливу, якщо фінансові установи порушуватимуть вимоги до достатності капіталу через негативні наслідки війни. НБУ не планує змінювати свою інфляційну ціль, адже саме такий діапазон є оптимальним, щоб, з одного боку, запобігти швидкому знеціненню заощаджень, а з іншого – дати змогу економіці працювати і розвиватися. Для реалізації прогнозу облікова ставка ще тривалий час зберігатиметься на рівні 25%.

НБУ та уряд проводитимуть злагоджену монетарну та фіскальну політику, продовжуючи активну роботу для залучення міжнародного фінансування. Прогрес в обох напрямках вже очевидний.

З одного боку, поступово активізується внутрішній борговий ринок. З іншого – вже є зобов'язання з фінансування від США та ЄС, а також обґрунтовані підстави очікувати траншів за новою програмою МВФ.

Зрештою, це допоможе уникнути прямого фінансування дефіциту бюджету Нацбанком, що послабить тиск на валютному ринку та попередить погіршення очікувань.

УДК 336.713:336.77(477)

*Медвідь С.
студент,*

Науковий керівник – викладач, к.е.н. Грубінка І.

*Відокремлений структурний підрозділ «Мукачівський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і природокористування України»,
м. Мукачево*

КРЕДИТУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Спочатку, хочу вас проінформувати, що складові системи промислово-фінансового капіталу - це інтегровані форми промислового і фінансового капіталу, кожен з яких можна розглядати як самостійні підсистеми, у свою чергу складаються з більш простих елементів: промисловий капітал - грошового, продуктивного, товарного капіталу, а фінансовий - з банківського, страхового, пенсійного і т.д. Так, капітал, вкладений у виробництво, розпочинає свій рух з авансування господарюючим суб'єктом певної суми грошей у засоби і предмети праці, які використовуються з метою виробництва певних товарів. На першій стадії відбувається перехід зі сфери обігу в сферу виробництва, і авансована вартість з грошової переходить у продуктивну. На другій стадії кругообігу відбувається передача у виробництво куплених матеріальних цінностей, з'єднання засобів і предметів праці з робочою силою і створення нового продукту, що увібрав в себе перенесену і знову створену вартість. При цьому авансована вартість знову змінює свою форму: із продуктивної вона переходить у товарну. Третя стадія кругообігу полягає в реалізації виготовленої продукції та отримання грошових коштів. На цій стадії капітал переходить зі стадії виробництва в стадію обороту і знову приймає форму грошових коштів.

Ще хотів сказати, що виробничі фонди і фонди обігу в процесі кругообігу змінюють свою форму, то поки товарна форма не зміниться на грошову, підприємства не зможуть проводити закупівлю матеріальних цінностей і продовжувати процес виробництва. Банківське кредитування виступатиме як основна форма кредиту, при якій грошові кошти надаються банком у тимчасове користування підприємству або підприємством у складі ПФГ. Цільовий характер кредитування передбачає вкладення позичених коштів у конкретні господарські процеси, які протікають у середині цільової промислово-фінансової групи. Довгострокові проектні кредити є найбільш ризикованими кредитами або кредитами на фінансування поповнення основного капіталу, яке в майбутньому забезпечить надходження готівки. Проектні кредити нерідко надаються кількома компаніями, які спільно реалізують проект, або кількома кредиторами, якщо проекти значні за розміром і мають чимало ризиків.

Заклучення кредитних договорів будується на підставі результатів сумісного аналізу фінансово-господарської діяльності структур ПФГ, перспектив виробничого і соціального розвитку позичальника і операцій

кредитора (банку). Насамперед увага приділяється формуванню ресурсів, відображенню всього комплексу кредитних відносин між сторонами.

Кредит розв'язує протиріччя між постійним утворенням грошових резервів, які осідають у процесі кругообігу засобів у підприємств і необхідністю їх повторного використання на потреби розширеного відтворення. Позитивний ефект від використання кредиту проявляється у створенні передумов для прискореного кругообігу засобів у промислово-фінансовій групі.

Фінансовий капітал як підсистема більш складної системи повинен знаходитися в певному співвідношенні з промисловим капіталом, тому що його основною функцією є організація та обслуговування грошового обігу у виробничих галузях, причому не стільки з метою отримання максимального прибутку, скільки з метою вишукування внутрішніх резервів для забезпечення безперервності відтворювальних процесів замкнутої господарської структури промислово-фінансової групи. Зрозуміло, що основою фінансового капіталу виступає банківський капітал. Разом з тим, залишається недооціненим (принаймні в Україні) роль факторингових та лізингових організацій у реалізації зазначених завдань ПФГ.

Кредитні відносини виникають тільки між кредитоспроможними підприємствами, а рух кредиту засновано на завершенні кругообігу фондів і вивільнених коштів, які є джерелом погашення позик і сплати процентів банку. Якщо в процесі кредитування порушуються умови кредитного договору, то банк встановлює диференційований режим, який припускає вилучення підвищених процентів за затримання повернення позики, а також зниження або підвищення процентних ставок залежно від виконання господарської програми. Такий механізм позитивно впливає на прискорення обігу основних і оборотних фондів підприємства в складі ПФГ. В умовах науково-технічного прогресу кредит сприяє економії часу, створює умови для додаткових капіталовкладень і збільшує обсяги обігових засобів, коли власних коштів підприємству для цього недостатньо. Це важливо саме на початковій стадії функціонування ПФГ. Можливість користування власними майбутніми накопиченнями дозволяє підприємствам ефективніше і в найбільш відповідні строки здійснювати технічний розвиток та інвестиційні процеси.

Процес кредитування підприємств пов'язаний з дією багатьох невизначених чинників, які спричиняють ризикові ситуації, що здатні викликати непогашення позик у встановлені строки. У кожному конкретному випадку банк має виявляти і оцінювати поєднані з кредитною угодою ризики, визначаючи сумісно з позичальником шляхи їх локалізації, розмір і форми необхідного фінансування.

Звичайно, що в умовах ринку частіше виникають різного роду невизначеності майбутніх технічних і ринкових умов. Ці невизначеності можна враховувати достатньо повно на підставі аналізу сфери діяльності підприємства або банку. Наприклад, як відомо, будь-яке планування містить, з одного боку, оцінку деяких конкретних елементів майбутніх витрат, які тісно пов'язані з конкретними поточними витратами. З другого боку, при плануванні

формується загальне уявлення про величину майбутніх коштів, які мають відношення до визначення сукупного обсягу поточних витрат.

На закінчення можу сказати, що кредит розв'язує протиріччя між постійним утворенням грошових резервів, які осідають у процесі кругообігу засобів у підприємств і необхідністю їх повторного використання на потреби розширеного відтворення. Подолання цього протиріччя за допомогою банку забезпечує неперервний процес кругообігу. Проте кредит не може подолати рамки часу кругообігу фондів, які зумовлені природними чинниками. Час обігу фондів при цьому залишається незмінним, незалежно від того, використовує позичальник кредит чи ні. Без кредиту частина оплати рахунків за імпорту не могло би відбутися в строк, оскільки підприємству може бракувати власних коштів. Позитивний ефект від використання кредиту проявляється у створенні передумов для прискореного кругообігу засобів у промислово-фінансовій групі. Зрозуміло, що основою фінансового капіталу виступає банківський капітал.

Список використаних джерел:

1. Алексєєв І.В. Управління ресурсним забезпеченням промислово-фінансових груп / І.В.Алексєєв, М.К.Колісник, А.С.Мороз. — Львів: Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2017. — 131 с.;
2. Бесараб Є.О. Роль банку у формуванні інвестиційних ресурсів ФПГ // Фінанси України. — 2002. — № 1. — с. 116-120.;
3. Бровков С., Руденко Л. Проблеми інтеграції банківського і корпоративного капіталу в умовах глобалізації економіки // Банківська справа. — 2015. — № 2. — с. 33-37.;
4. Євтушевський В.А. Основи корпоративного управління: Навч. посіб. - К.: Знання-Прес, 2012. -317 с.

УДК 330.3

*Олійник Н.
к.т.н., доцент, доцент кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки,
Лиженкова Т.
аспірант спеціальності 051 «Економіка»,
Олійник О.
аспірант спеціальності 051 «Економіка»,
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Активізація бізнесу відіграє важливу роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку країни. Ефективний розвиток бізнесу формує конкурентне середовище для суб'єктів господарювання різних видів економічної діяльності та є запорукою демократизації економіки і суспільного життя.

24 лютого 2022 р. Росією розпочато повномасштабну війну в Україні. Окрім різко негативних соціальних аспектів війна, розв'язана Росією, продовжує завдавати катастрофічних збитків українській економіці. Через військову агресію в 2022 р. більша частина бізнесу була фактично паралізована.

Війна спричинила та продовжує завдавати масштабні руйнування в Україні цивільної інфраструктури. За даними досліджень [1, с. 56–58], внаслідок збройної агресії Російської Федерації в Україні зруйновано понад 130 тис. об'єктів інфраструктури, пошкоджені активи підприємств. Навіть якщо активи підприємств залишилися фізично цілі, порушення логістики та міграція населення фактично суттєво ускладнило ведення підприємницької діяльності.

Усвідомлюючи проблеми, які постали перед вітчизняними суб'єктами господарювання, Президент і уряд України прийняли пакет рішень, спрямованих на підтримку бізнесу в умовах війни (рис. 1).

Комплекс заходів державної підтримки та стимулювання активізації бізнесу в Україні має включати гранти та фінансові трансферти, в тому числі субсидії на виплату заробітної плати для найбільш постраждалих суб'єктів господарювання, а також інформаційно-консультаційну підтримку вітчизняних підприємців.

Завдяки запровадженню програм підтримки вітчизняних підприємців та застосування інструментів активізації підприємництва, вітчизняний бізнес поступово адаптується навіть в умовах воєнного стану. Проте малий і середній бізнес України відновлюються та повертаються до роботи повільніше порівняно з великим бізнесом.

Перспективною формою взаємодії малого та великого бізнесу є лізинг. Така форма кооперації має великі перспективи при організації малих підприємств на базі активів великих виробництв, тому що відпадає необхідність у значних разових інвестиціях [3, с. 93–94].

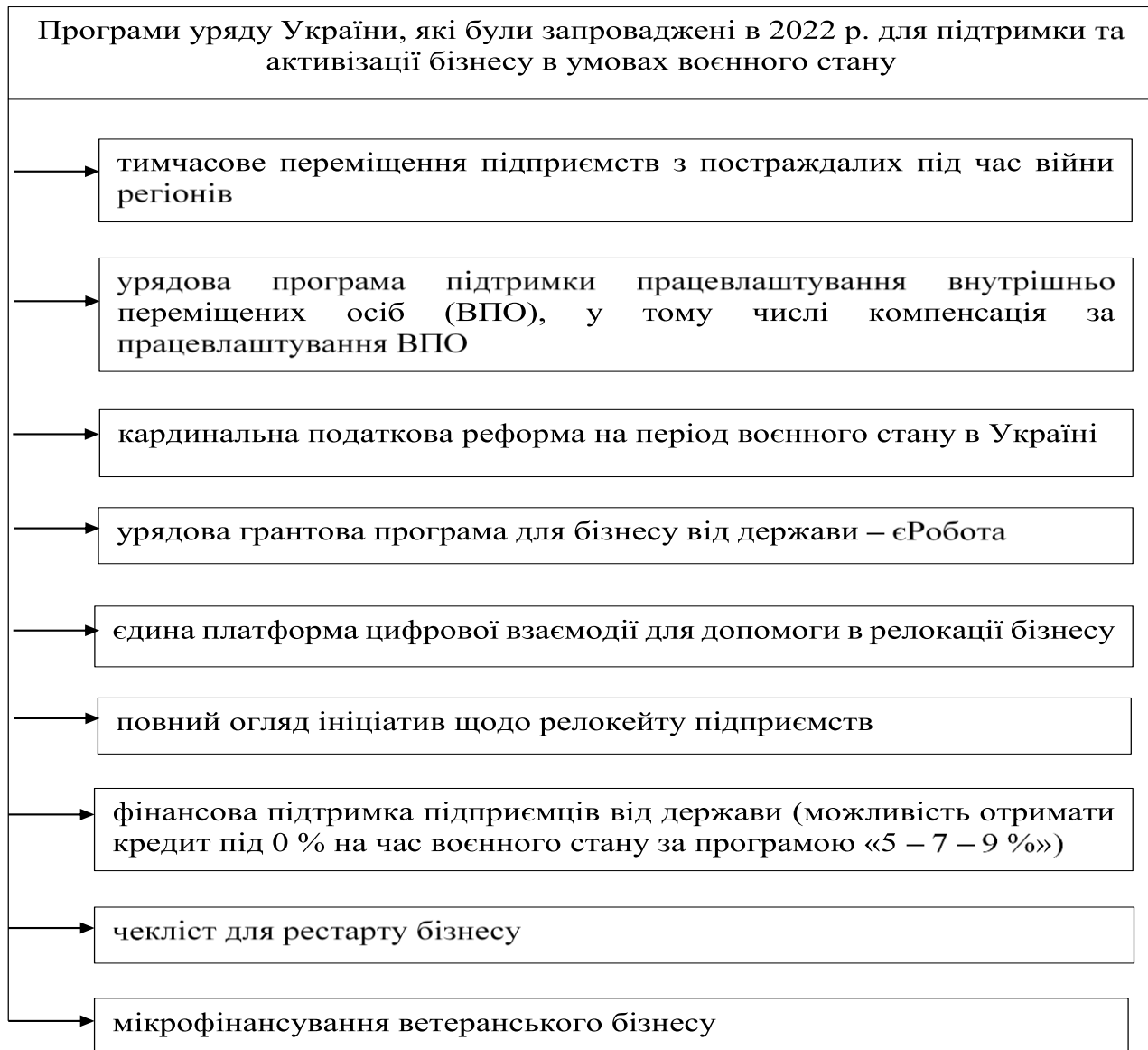

Рис. 1. Програми уряду України для підтримки та активізації бізнесу в умовах воєнного стану

Джерело: складене з використанням [2]

Підприємці завжди трансформуються, шукають нові можливості. Так, в травні 2022 р. кількість підприємств, що повністю зупинили свою діяльність, зменшилася майже вдвічі у порівнянні з початком війни (з 32 % до 17 %). Утім, у 60 % вітчизняних підприємств рівень завантаженості нижче довоєнного, з них майже у 23 % – зниження відбулося більше ніж удвічі. Дослідження щодо організації та розвитку підприємницької діяльності за умов військового часу, проведені в науковому доробку [4, с. 249], свідчать, що поліпшилася завантаженість підприємств на деокупованих територіях. Проте на окупованій території та в регіонах з активними бойовими діями – ситуація складна.

В раніше проведених дослідженнях [5, с. 66] зазначалось, що для забезпечення залучення необхідного обсягу інвестиційних ресурсів у

перспективні інноваційні проєкти органи державної влади та місцевого самоврядування повинні розробити узгоджений механізм стимулювання активізації та розвитку вітчизняного бізнесу. Зазначене може проявлятися у вигляді надання додаткових пільг при закупівлі інноваційного обладнання, яке не виробляється на території України, залученні іноземного капіталу у розвиток провідних вітчизняних підприємств.

Після закінчення війни прогнозується, що найбільші темпи приросту матимуть місце в галузях, що працюватимуть на відновлення внутрішнього ринку України. На першому етапі в повоєнній відбудові України найбільш активно розвиватимуться та потребуватимуть кадрів наступні види підприємницької діяльності: будівництво, сільське господарство, харчова промисловість, оптова і роздрібна торгівля, логістика, хімічна промисловість, енергетика, виробництво меблів. В рамках повоєнного відновлення необхідно робити акцент на створенні доданої вартості в розвинених галузях, зокрема, в ІТ-сфері, яка забезпечує значну частину валютного доходу країни. Також у сільському господарстві, так як більша частина сільськогосподарської продукції до війни експортувалася в необробленому вигляді.

Список використаних джерел:

1. Олійник Н. М., Олійник О. М. Аналітика сучасного стану та тренди розвитку підприємницької діяльності за умов військового часу. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., (Херсон – Хмельницький, 01–02 черв. 2022 р.). Херсон, 2022. С. 56–58.
2. Підтримка бізнесу в умовах війни. *Дія. Бізнес*. URL: <https://business.diiia.gov.ua/wartime> (дата звернення: 24.02.2023).
3. Шлафман Н. Л., Журавльова Т. О., Олійник Н. М. Механізми кооперації малого та великого підприємництва в Україні. *Problems of development modern science: theory and practice*: collection of scientific articles. Madrid, Spain: EDEX. 2016. P. 92–95.
4. Олійник Н., Макаренко С., Олійник О. Організація та розвиток підприємницької діяльності за умов військового часу. *Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. ВНУ ім. Лесі Українки, (Луцьк, 27–29 черв. 2022 р.). Луцьк, 2022. С. 248–250.
5. Макаренко С. М., Олійник Н. М., Рибачок С. А. Удосконалення державної інвестиційної політики як основи впровадження інноваційних технологій на вітчизняних підприємствах. *Економічні інновації: збірник наукових праць*. 2019. Т. 21. Вип. 3 (72). С. 62–70.

УДК 336.64

Остапенко Т.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро*

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Контролінг - це спеціальна саморегулююча система методів та інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства і включає інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль і внутрішній консалтинг.

Контролінг базується на системі нормування витрат, визначенні залежності між обсягом реалізованої продукції, витратами та прибутком, кількістю витраченого часу на виробництво продукції, експлуатацією машин та управлінням іншими показниками, які характеризують рівень використання виробничих потужностей і ресурсів усіх видів.

Контролінг як наука пов'язаний з управлінням та регулюванням господарської та фінансової діяльності, для чого використовується система отримання та обробки інформації про техніко-економічні показники роботи підприємства.

Служби контролінгу безпосередньо не приймають рішення, а здійснюють їх підготовку, функціональну та інформаційну підтримку і контроль за реалізацією. Інформаційне забезпечення менеджменту повинно здійснюватись у зрозумілій для користувачів формі. З цією метою відповідна інформація спочатку обробляється, узагальнюється, аналізується і подається користувачам у формі рапортів, звітів, доповідних записок, резюме, рекомендацій, прогнозів тощо.

На практиці розрізняють різні напрями (сектори) контролінгу: фінансовий контролінг, контролінг збуту, дивізіональний контролінг, контролінгвиробництва та закупівель тощо.

Існує кілька підходів до визначення місця контролінгу в організаційній структурі підприємства. Головна різниця між ними полягає в характері підпорядкованості служби контролінгу: безпосередньо директору підприємства чи фінансовому директору [1].

Враховуючи коло функцій і завдань, які виконує контролінг, відділ контролінгу повинен бути включений у структуру фінансово-економічних служб підприємства, які підпорядковуються фінансовому директору.

В Європі досить часто керівник фінансово-економічного відділу, в компетенції якого перебувають фінанси, бухгалтерія, виробничий облік і калькулювання, виконує одночасно функції контролера і фінансиста. На американських же фірмах ці функції, як правило, розділені.

Фінансовий контролінг зорієнтований на функціональну підтримку фінансового менеджменту, що визначає його зміст та основні завдання.

Провідною метою фінансового контролінгу є орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку та вартості капіталу власників при

мінімізації ризику і збереженні ліквідності та платоспроможності підприємства. Для досягнення цієї мети фінансовий контролер вирішує цілий ряд функціональних завдань. Каталог цих завдань наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Каталог функцій і завдань фінансового контролінгу

Функції	Завдання
Координація	1) Регулювання інформаційних потоків 2) Координація процесу планування
Фінансова стратегія	• Активна участь у розробці фінансової стратегії підприємства та координація роботи з планування фінансово-господарської діяльності • «Продаж» цілей і планів • Вироблення пропозицій щодо адаптації організаційної структури підприємства до обраної стратегії розвитку
Планування та бюджетування	Розробка та постійне вдосконалення внутрішньої методики прогнозування та бюджетування» Забезпечення процесу бюджетування Участь у розробці інвестиційних та інших бюджетів
Бюджетний контроль	Внутрішній (управлінський) облік = management accounting Участь у складанні річних, квартальних і місячних звітів Аналіз відхилень фактичних показників діяльності від запланованих Забезпечення постійного аналізу та контролю ризиків у фінансово-господарській діяльності, а також розробка заходів щодо їх нейтралізації Виявлення та ліквідація вузьких місць на підприємстві Своєчасне реагування на появу нових можливостей (виявлення та розвиток сильних сторін)
Внутрішній консалтинг та методологічне забезпечення	1) Розробка методичного забезпечення діяльності окремих структурних підрозділів 2) Надання консультацій і рекомендацій керівництву підприємства та структурним підрозділам у процесі розробки фінансової стратегії, планування, розробки і впровадження нових продуктів, процесів, систем
Внутрішній аудит та ревізія	Забезпечення постійного контролю за дотриманням співробітниками встановленого документообігу, процедур проведення операцій, функцій і повноважень згідно з покладеними на них обов'язками Проведення внутрішнього аудиту та координація власної діяльності з діями незалежних аудиторських фірм при проведенні зовнішнього аудиту підприємства Забезпечення збереження майна підприємства.

Реалізація покладених на фінансовий контролінг завдань досягається в ході виконання службами контролінгу своїх функцій та використання методів.

Служби контролінгу в процесі виконання своїх функцій використовують велику кількість методів [2]. Поряд з окремими загально методологічними та загальноекономічними методами використовуються специфічні. Зобразимо методи фінансового контролінгу на рис. 1.

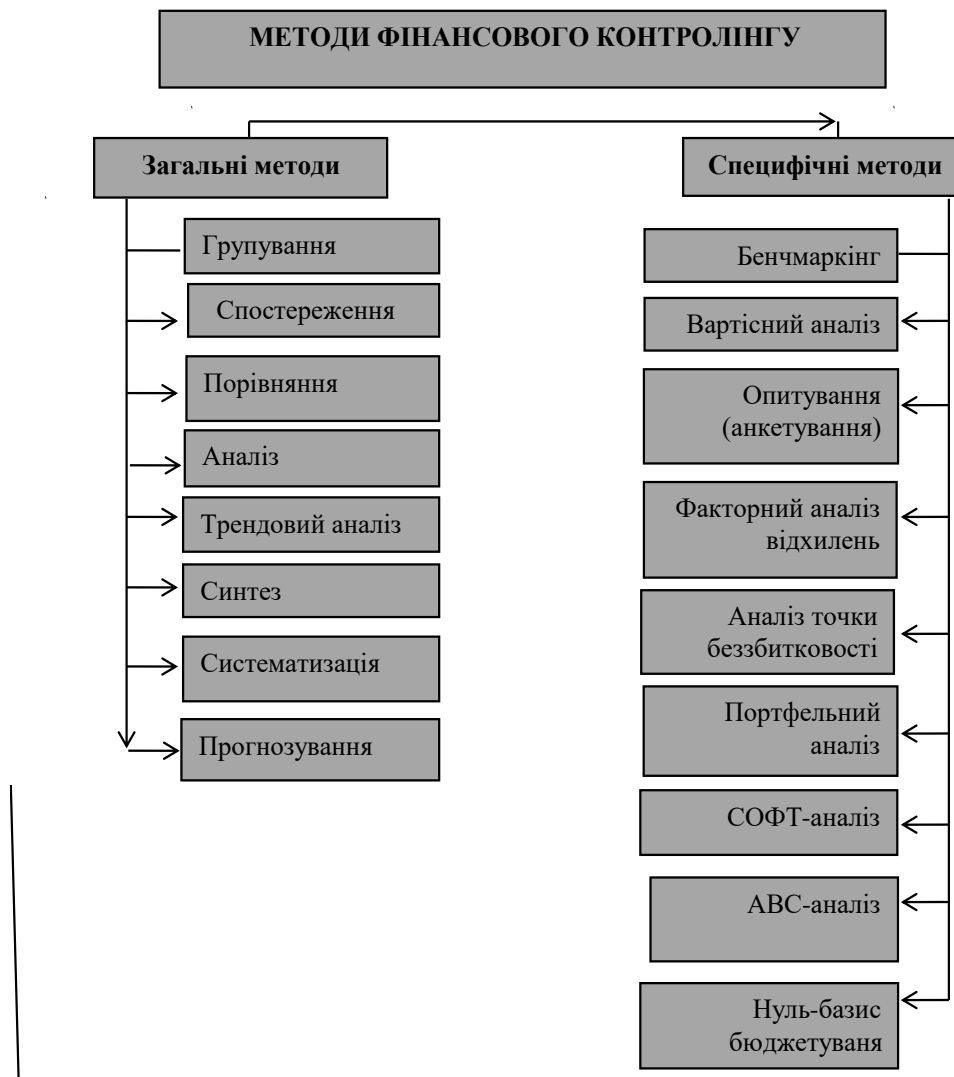

Рис. 1. Методи фінансового контролінгу

Фінансовий контролінг зорієнтований на функціональну підтримку фінансового менеджменту, що й визначає його зміст та основні завдання. Провідною метою фінансового контролінгу орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку та вартості капіталу власників при мінімізації ризику і збереженні ліквідності та платоспроможності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Остапенко Т.М. Аутсорсинг як одна із форм організації контролінгу витрат. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 5. Частина 2. 2014. С. 221-225.
2. Остапенко О.М. Служби контролінгу та антикризового управління в сільськогосподарських виробничих кооперативах. *держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2007. № 4. С.175-178.

УДК 330.338.43

*Палій М.
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Науковий керівник: Канцедал Н.
к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРОПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У сучасних економічних умовах, в контексті активізації в Україні євроінтеграційних процесів, все більшої актуальності набуває питання забезпечення конкурентоспроможності, як у розрізі окремих підприємств, так і в масштабах галузей, регіонів та держави в цілому. Прояви кризових явищ сприяють пошуку та подальшому впровадженню нових фінансово-економічних інструментів та методів управління, орієнтованих на мінімізацію фіктивних операцій, створення сприятливого економічного середовища [1]. Одним із таких заходів є підвищення конкурентоспроможності підприємств, що сприятиме зміцненню їх ділової активності та підсилить інвестиційну привабливість [2].

Конкурентоспроможність підприємства є результатом сукупної дії багатьох факторів. Не існує єдиної уніфікованої думки щодо інтерпретації даного терміну – це зумовлено тим, що кожен вчений оперує своїм «горизонтом показників», їх кількістю і складом. Прагнення максимально широко трактувати це поняття призводить до накопичення зайвого масиву даних, що ускладнює їх практичне застосування.

Проте, досить вдало описано ключове розуміння поняття конкурентоспроможності підприємства в праці «Конкурентна перевага націй» Майкла Портера, який представив «діамант національної переваги» - ігрове поле, яке кожна нація створює та використовує для своєї промисловості. За його словами існує 4 властивості, що формують середовище в якому конкурують локальні підприємства [3]:

- *Факторні умови.* Позиція країни щодо факторів виробництва, таких як кваліфікована робоча сила чи інфраструктура, необхідні для конкуренції в даній галузі.

- *Умови попиту.* Характер попиту внутрішнього ринку на продукт чи послугу галузі.

- *Супутні та допоміжні галузі.* Наявність або відсутність у країні галузей-постачальників та інших суміжних галузей, які є конкурентоспроможними на міжнародному рівні.

- *Стратегія фірми, структура та суперництво.* Умови в країні, що визначають створення, організацію та управління компаніями, а також характер внутрішнього суперництва.

В плані факторних умов Україна повноцінно забезпечена: кваліфікованими трудовими ресурсами та найродючішими ґрунтами на планеті. Маючи всі необхідні інструменти, сільськогосподарські підприємства - є одними з основних і провідних форм господарювання на аграрному ринку. Український агросектор спроможний задовольнити в повній мірі попит зернових і зернобобових культур на внутрішньому ринку, і в той же час бути одним із найбільших у світі експортерів зерна.

За даними Державної митної служби, які публікує Міністерство аграрної політики та продовольства України, обсяг експорту зернових та зернобобових культур з липня 2022 р. по 03 березня 2023 р. становить 32,54 мільйонів тонн [2]. При цьому, за аналогічний період 2021-2022р.р. Україна експортувала 43,52 мільйонів тон зернових та зернобобових.

Як бачимо, показники 2022-2023 р.р. в порівнянні з показники 2021-2022р.р. є меншими на 25,22%. У зв'язку з цим для багатьох підприємств залишаються актуальними питання: реалізація та зберігання урожаю минулих періодів. Для вирішення цих питань необхідно створювати та розвивати інвестиційно привабливий клімат, щоб залучити супутні та допоміжні галузі, а саме:

- створення підприємств, які займатимуться виведенням більш врожайних сортів, створенням добрив, переробкою сировини в готову продукцію;
- розвиток металургійного комплексу для подальшого створення власної техніки та додаткового опціону до неї;
- розвиток будівельної сфери для тривалого зберігання продукції на балансі підприємства, а також розбудова об'єктів здатних генерувати альтернативну енергію відповідно до локальних особливостей місцезнаходження підприємства.
- розвиток науки (впровадження ефективних технологій обробітку, екологічний підхід до провадження господарської діяльності)

Внаслідок прямої залежності між активним зростанням кількості агропідприємств, та в той же час сталої величини площі земельного фонду, очікується поява необхідних умов для конкуренції, що в свою чергу породжує інновації.

Маючи в своєму розпорядженні значний обсяг ресурсів і відсутність конкуренції, підприємство може, просто, покладатися на ці переваги і часто їхнє використання може бути неефективним. Однак, коли компанія наštовхується на певні нюанси, типу: потреба у трудових ресурсах, зависока вартість землі, низька якість посівного матеріалу, дешевші ціни на відповідний товар у суперника, вона починає відчувати певний «тиск», постає питання оптимізації господарської діяльності. Конкуренти підштвхують один одного до скорочення витрат; поліпшення якісних характеристик в процесі споживання/експлуатації, а також до створення нових продуктів і процесів. Зрештою, досягнення ефекту масштабу на місцевому ринку спонукає вітчизняні компанії дивитися на глобальні ринки та змушує їх досягти на них успіху.

Список використаних джерел:

1. Канцедал Н. А., Канцедал Ю. А. Парадокси боротьби з фіктивними операціями в економіці України та способи їх подолання у кризовий період. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.10.74](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.10.74) URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/11192>
2. Канцедал Н. А., Лега О. В. Інституційні індикатори інвестиційної привабливості агросектору України в умовах війни. *Причорноморські економічні студії*. 2022. № 74. С. 126-134. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.74-18> URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/12148>
3. The Competitive Advantage of Nations / Harvard Business Review. URL: <https://hbr.org/1990/03/the-competitive-advantage-of-nations>
4. Експорт з України зернових, зернобобових та борошна / Міністерство аграрної політики та продовольства. URL: <http://surl.li/fjtaf>

УДК 338.242.4

*Пугачевська К.
к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
управління економічними процесами та туризму,
Крикливець О.
здобувач вищої освіти, ОП «Менеджмент організацій»,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево*

ІТ-СЕКТОР УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Упродовж останніх років сфера ІТ в Україні впевнено зростає. Чисельність ІТ-талентів в Україні за останні 7 років зросла на 127%, що становить у середньому 16-17 тисяч осіб щорічно. Пандемія COVID-19 не стала на заваді стрімкому розвитку ІТ-сфери в Україні, і як наслідок, за підсумками 2021 р. експорт ІТ-послуг зріс на 36,3%, забезпечивши понад 23 млрд грн надходжень до державного бюджету. Після повномасштабного вторгнення росії в Україну ІТ-сфера залишається опорою економіки, продовжує розвиватись, створювати робочі місця, реалізовувати проекти, залучати інвестиції, а у майбутньому може стати одним із драйверів розвитку. Показовими є наступні результати: за підсумками десяти місяців 2022 р. ІТ-сфера забезпечила надходження 6 млрд дол. США експортної виручки, частка експорту ІТ-послуг у ВВП склала 5,4%, а частка в експорті послуг – 47% [5].

Безумовно, війна вплинула на роботу ІТ-сектору, адже компанії були змушені перебудовувати структурні процеси та готуватись до очікуваної глобальної рецесії. У 2022 р. кількість компаній у сфері ІТ склала близько 2 тисяч (для порівняння у 2021 р. – близько 5 тисяч), що зумовлено недостатністю операційного резерву та неспроможністю пристосуватись до нових викликів з боку представників малого та середнього ІТ-бізнесу та стартапів. Значна кількість компаній протягом 2022 р. відкрила власні офіси в зарубіжних країнах, зокрема до Польщі частково чи повністю релокувалось близько 40% компаній, до Німеччини – майже 15%. У 2022 р. асоціація ІТ Ukraine разом з ІТ-кластерами та партнерами провела дослідження Do It Like Ukraine, у якому, проаналізувала, чи планують релоковані через війну ІТ-компанії повертатися до України. Результати свідчать, що 81,5% компаній планують повертати бізнес в Україну, а 5,6% компаній станом на початок грудня 2022 р. уже перебували у стадії повернення [2]. При цьому 93,4% компаній планують і надалі продовжувати інвестувати в Україну. У короткостроковому періоді до основних викликів у частині організації бізнесу у сфері ІТ слід віднести [1, с.18]:

- збереження команд та їх фізичної спроможності створювати ІТ-рішення та продукти для клієнтів;
- збереження клієнтів та їх довіри;

• стабільність умов ведення бізнесу, що включає у тому числі збереження пільг ПДВ на постачання програмної продукції, відсутність тиску з боку держави.

У 2022 р. спостерігалась тенденція до масового звільнення ІТ-фахівців як у великих компаніях (Meta, Twitter, Amazon, Google, Vimeo), так і в середніх за обсягами діяльності, що представляють різні сегменти ринку – від криптовалют і цифрових розваг до електронної комерції і соціальних платформ. Глобальні трансформації світового ІТ-ринку безпосередньо впливають і на український ІТ-сектор, зокрема сервісний бізнес, у якому лєвова частка клієнтів – це резиденти США, Великої Британії, Німеччини та Близького Сходу. Як наслідок, у другій половині 2022 р. невизначеність та економічна рецесія на глобальних ринках змусила замовників переглянути потенційні проекти та існуючі контракти з ІТ-спеціалістами з України. Вітчизняні спеціалісти стали зоною ризику для роботодавців через відсутність гарантій щодо безперебійного зв'язку, технічних можливостей виконання роботи у встановлені терміни.

За даними аналітичного порталу Djinni попит на ІТ-спеціалістів у 2022 р. зменшився на 13% [4]. Крім того, кількість кандидатів на порталі зросла у 2,5 рази, що зумовлено зростанням числа тих, хто лише намагається потрапити в ІТ-сектор. Про це свідчить і зростання кількості кандидатів без досвіду або з невеликим досвідом роботи у 4 рази порівняно з 2021 р. За даними дослідження DOU.UA, першу п'ятірку найбільш затребуваних мов програмування у 2022 р. склали: JavaScript (18,8%), C# (14,7%), Java (14,3%), Python (11,2%), PHP (10,6%) та TypeScript (10,4%) [3].

У майбутньому ІТ-сектор може стати однією з провідних галузей у післявоєнній відбудові України, однак для цього необхідно впроваджувати податкові пільги та субсидії, використовувати механізми грантової допомоги з державних та приватних фондів для підтримки ІТ-команд, розвивати українські ІТ-представництва за кордоном з метою просування українського ІТ-сектору на міжнародній економічній арені. У цьому значна роль покладається на Міністерство цифрової трансформації, яке планує розвивати бренд України як ІТ-держави, сприяти розвитку ІТ-освіти, інвестиціям у галузь та підтримувати продуктовий напрям.

Список використаних джерел:

1. Мельник Т., Завгородня Є. ІТ-сектор України на світовому ринку: 2022. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. №6. С.17-36 [https://doi.org/10.31617/3.2022\(125\)02](https://doi.org/10.31617/3.2022(125)02)
2. Ринок праці під час війни. URL. <https://dou.ua/lenta/articles/job-market-during-wartime/?from=doufp>
3. Рейтинг мов програмування 2023. URL. <https://dou.ua/lenta/articles/language-rating-2023/?from=header>
4. Djinni. URL. <https://djinni.co/>
IT Ukraine Association URL. <https://itukraine.org.ua/updated-data-it-industry-is-the-only-growing-export-industry-in-ukraine.html>

УДК 361.115

*Рибалко О.
к.е.н., професор кафедри обліку та оподаткування,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя
Зінькова С.
студентка 4 курсу
ОП «Облік і оподаткування,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

ХАРАКТЕРИСТИКА УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В умовах сучасної ринкової економіки все більшого значення набуває своєчасний обіг товарів. Щоб захистити та зберегти канали збуту, підприємства змушені відкладати реалізацію товарів, що вимагає ефективного управління та суворого контролю для підтримки фінансової стабільності підприємств, що призводить до уповільнення товарообігу.

У сільському господарстві дебіторська заборгованість може виникати через такі причини:

1)Неплатоспроможність клієнтів, зокрема малих та середніх сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств та індивідуальних селянських господарств

2)Нехтування термінами сплати рахунків або запізнення з оплатою через тимчасову фінансову скруту клієнтів.

3)Відстрочка оплати за домовлені товари чи послуги, що може спричинити збільшення дебіторської заборгованості.

4)Погане управління кредитами, недостатнє контролювання заборгованості та нечасне проведення робіт зі стягнення боргів.

Для сільського господарства дебіторська заборгованість може стати серйозною проблемою, особливо якщо заборгованість занадто велика чи триває довго. Це може призвести до фінансових проблем, зниження виробництва, обмеження доступу до кредитів та інших ресурсів та загрози стабільності підприємства.

Для управління дебіторською заборгованістю в сільському господарстві можуть бути застосовані різні підходи, включаючи створення політики кредитування, контроль за платежами, взаємовідносини з клієнтами, збільшення ефективності виробництва та інші заходи. Важливо забезпечити своєчасність платежів та використовувати ефективні методи взаємодії з клієнтами для зменшення дебіторської заборгованості та забезпечення стабільності фінансового стану сільського господарства.

Важливою особливістю сільського господарства є те, що виробничий цикл тут визначається природно-кліматичними умовами. Тому однією з характеристик сільськогосподарського виробництва є те, що виробничий цикл тривалий, а процес праці часто переривається, так що час виробництва не

відповідає робочому часу. Ця особливість впливає на цикл продажу товару та оплати.

Згідно з П(С)БО №10, дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [1].

Дебіторська заборгованість є необхідним кроком для просування на ринку продукції шляхом відстрочення платежу або сплаченим авансам, так і порушенням платіжної дисципліни. В свою чергу дебіторська заборгованість і її накопичення несуть суттєві ризики, в разі перманентного накопичення до загрозливих показників даної заборгованості.[2]

Ефективність системи управління дебіторською заборгованістю залежить від рівня контролю за платіжним статусом підприємства та аналізу співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки великі перевищення дебіторської заборгованості становлять загрозу фінансовій стабільності, тому необхідно залучення додаткових джерел фінансування [1].

Для зменшення ризику несплати боргу одним чи кількома дебіторами, необхідно орієнтуватись на більшу кількість споживачів. В сучасній економічній літературі виділяють такі основні способи оптимізації сум дебіторської заборгованості: продаж рахунків дебіторів факторинговій компанії або банку; виставляння рахунку покупцям одразу ж при продажу великої кількості товару; страхування кредитів для захисту від значних збитків з безнадійних боргів; контролювання співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованостей; формування системи штрафних санкцій за прострочене виконання зобов'язань контрагентами. Також покращення дебіторської заборгованості може реалізуватися шляхом пропонування передоплати та створення резерву сумнівних боргів[4].

Тому важливо виділити основні (критичні) етапи формування політики управління дебіторською заборгованістю:

- Аналіз дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств за попередній період;
- Сформулювати принципи кредитної політики, передбачити формування спеціальної системи умов кредитування, формування стандартів оцінки клієнтів і диференційованих умов кредитування;
- Формування порядку інкасації дебіторської заборгованості;
- Забезпечення використання підприємствами сучасних форм обліку дебіторської заборгованості.

Алгоритми управління дебіторською заборгованістю включають: аналіз структурної структури, дослідження надійності та правильності реєстрації, оцінку частки дебіторської заборгованості в майні та розміру оборотних активів, визначення впливу дебіторської заборгованості на рівень ліквідності та платоспроможності.

Отже, для покращення дебіторської заборгованості на сільськогосподарському підприємстві можна виконати наступні кроки:

Створення політики кредитування: необхідно розробити чітку політику

кредитування, яка визначає умови платежу та умови надання кредиту. Політика повинна бути прозорою і доступною для клієнтів, щоб уникнути непорозумінь та підвищити довіру.

Використання системи автоматичного контролю за платежами: сучасні інформаційні системи можуть допомогти вести облік платежів та нагадувати клієнтам про сплачені та несплачені рахунки. Це дозволить уникнути заборгованості та підвищить точність ведення обліку.

Оцінка платоспроможності клієнтів: необхідно проводити оцінку платоспроможності клієнтів перед наданням кредиту. Це дозволить уникнути ризиків, пов'язаних з неплатежами та заборгованістю.

Моніторинг ризиків: потрібно систематично оцінювати ризики, пов'язані з кредитуванням та дебіторською заборгованістю. Моніторинг дозволить своєчасно виявляти та уникати проблем.

Взаємодія з клієнтами: важливо забезпечити своєчасну та якісну взаємодію з клієнтами. Клієнти повинні отримувати достатню інформацію про умови кредитування та платежі, щоб уникнути непорозумінь.

Розширення виробництва та збуту: збільшення обсягу виробництва та збуту може допомогти зменшити заборгованість,

Список використаних джерел:

1. Проблеми та перспективи розвитку системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємствах / Т. А. Бурова, В. В. Волошина // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки. - 2014.

2. Вещунова Н.Л. Стан дебіторської та кредиторської заборгованості та її вплив на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств / Н.В.Лобода // Економіка АПК 2016. – №15. – С. 30-33.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» / Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 №237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (Дата звертання 15.03.2023).

4. Попазова О.В. Тенденції змін дебіторської заборгованості та кредиторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах України // Агросвіт – 2015. – №7. – с.40-44

УДК 330.3

*Роздайбіда Н.
спеціаліст вищої категорії, викладач методист
Отчич Н.
спеціаліст вищої категорії, викладач методист
ВСП «Вишнянський фаховий коледж ЛНУП», с. Вишня*

БЕНЧМАРКІНГ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Глобальна конкуренція, заохочення за якість, світові досягнення в напрямках виробничих та бізнес-технологій, адаптація до умов, що швидко змінюються потребують пошуку нових ефективних підходів та способів ведення бізнесу. Таким сучасним інструментом управління є бенчмаркінг як невід'ємна частина стратегічного планування та вдосконалення діяльності підприємства.

Сьогодні для більшості керівників малих і середніх підприємств України "бенчмаркінг" — це незнайоме слово, а еталонне зіставлення сприймається не як метод, а як звичайний аналіз конкурентів або маркетингове дослідження [1]. Бенчмаркінг впевнено знаходить своє місце в управлінському арсеналі керівників малих і середніх підприємств за кордоном. Черга за українськими компаніями і вже сьогодні ті організації, які освоюють цей метод, будуть мати незаперечні конкурентні переваги на ринку.

Бенчмаркінг спрямований на вивчення бізнесу. Стосовно до інновацій він означає вивчення бізнесу інших підприємств або підприємців з метою виявлення основоположних характеристик для розробки своєї інноваційної політики і конкретних видів інновацій [2].

Мета бенчмаркінгу — порівняти компанію з "передовим" конкурентом щодо того, якими засобами він досяг конкретних показників, після чого скопіювати ці бізнес - процеси для підвищення їх ефективності у досліджуваній компанії. Бенчмаркінг дуже поширений метод для маркетингових досліджень конкурентного середовища, особливо коли необхідно з'ясувати, чому певний конкурент розвивається на ринку більш високими темпами, ніж компанія, яка проводить дослідження. Результати методу є ефективними в області підвищення задоволеності, лояльності клієнтів, а також продуктивності персоналу.

Однак бенчмаркінг застосовується не тільки при дослідженнях зовнішнього середовища, тобто при порівнянні з основними конкурентами (бенчмаркінг конкурентів), але і при аналізі ефективності власних підрозділів компанії в ході аудиту внутрішнього середовища. Наприклад, якщо організація має кілька маркетингових або клієнтоорієнтованих структурних підрозділів або кілька бізнесів, в яких реалізуються ті ж бізнес процеси, то порівнюються менш успішні підрозділи з більш успішними. Такий бенчмаркінг називається внутрішнім.

Великі компанії оптимістично оцінюють перспективи подальшого розвитку цього інструменту в Україні. Збір об'єктивних даних для порівняння та пошуку кращих практик в секторі агровиробництва — це дуже корисна ініціатива [3].

Втім, як зауважують аналітики, в Україні спроби розвитку бенчмаркінгу наштовхнулися на цілу низку «але»... Менталітет вітчизняного бізнесу, специфіка ведення справ, стилі управління не дають можливості одержати необхідні кількісні показники для подальшого їх порівняння з аналогічними галузевими у світовому масштабі. Далеко не кожен керівник нині застосовує методики менеджменту для основних бізнес-процесів. Тож такі управлінці навряд чи готові адекватно сприймати необхідність запровадження прогресивного досвіду, добровільно обмінюючись інформацією. Помилкове розуміння інструментарію та призначення бенчмаркінгу веде до асиметрії сприйняття. Зокрема, чимало аграріїв вбачають у таких намірах прояв недобросовісної конкуренції. Сільгоспвиробники, що мають в обробітку небагато землі, не надто зацікавлені міряться врожайністю в публічній площині. Мовляв, у межах району господарства добре знають, яка в кого врожайність, а порівнювати свої показники з аграріями іншої кліматичної зони не вбачають жодної потреби. Крім того, величезною проблемою є недостовірність звітної інформації. З огляду на недоліки вітчизняної системи фінансової звітності й наявні схеми мінімізації оподаткування доходів й інших бюджетних платежів, достовірність публічної інформації викликає великий сумнів [4].

З точки зору бенчмаркінгу як такого, агросектор є однією з найскладніших галузей економіки для використання цього інструменту. Найприйнятнішим та найактуальнішим для сільського господарства є застосування двох видів бенчмаркінгу: функціонального, коли порівнюють певні функції всередині виробничого сектору, та операційного (процесного), за якого порівнюють показники певних процесів та обмежених функцій з підприємствами, у яких найкращі характеристики в аналогічних процесах.

Аби не залишитися позаду конкурентів, усім агропідприємствам, незалежно від обсягу земельного банку, слід регулярно вивчати й застосовувати передовий світовий досвід у всіх можливих сферах, переймати всі види ефективних технологій. Для великих агрохолдингів впоратися з таким викликом не так уже й складно. А от для фермерських господарств використання згаданих інструментів — за межами досяжності, як і широке запровадження інновацій у сільгоспвиробництві. Щоби в українському агросекторі запрацювали світові фінансові інструменти, першочергово слід домогтися їхньої доступності й зрозумілості для сільгоспідприємств усіх розмірів і форм власності. Ще один важливий виклик — забезпечити об'єктивні дані для проведення бенчмаркінгу й виробити певну етику взаємодії між учасниками ринку.

Перш ніж розпочинати вивчення конкурентів, не завадить мати власну ціль і розуміння того, що саме досліджується і які показники порівнюються. За

результатами зібраної інформації має народитися план змін. І тільки тоді, цілком імовірно, бенчмаркінг принесе бажаний результат [5].

Отже, benchmarking – це процес, коли одна компанія аналізує показники іншої більш успішної організації. Робиться це для того, щоб збільшити ефективність бізнесу, оптимізувати поточний стан справ і впровадити позитивний досвід конкурентів.

Під час бенчмаркінгу аналізують такі показники:

- Продукт компанії або послуги: параметри товару, глибина асортименту, конкурентоспроможність продукту на ринку;
- Ціноутворення: цінова політика конкурентів, витрати на виробництво і збут, реакція ринку на динаміку цін;
- Організаційна частина робочого процесу: кадрова текучка, соціальні гарантії, заповнюваність робочих місць;
- Оригінальний стиль компанії: дизайн продукту, якість товару, робота з клієнтами, рейтинг компанії, відгуки.

Бенчмаркінг як процес пошуку нової практики використовує способи порівняння об'єктів як з кількісної, так і з якісної сторін. Застосування бенчмаркінгу передбачає системне вивчення всіх факторів і причин, які визначають позиції лідера. В даний час бенчмаркінг є широко використовуваною технологією пошуку нових прикладів для вивчення і впровадження в бізнес [5].

В майбутньому бенчмаркінг має стати на підприємстві постійним процесом, завдяки якому можна оцінити стратегії та цілі діяльності у порівнянні з аналогічними підприємствами, але більш успішними. Широке використання бенчмаркінгу дозволить забезпечити отримання унікальних конкурентних переваг та успішне функціонування підприємства в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник / С.М. Клименко, О.С. Дуброва, Д.О. Барабась та ін. – К. : КНЕУ, 2016. – 527 с
2. Довгань Л.Є. Стратегічне управління: Навчальний посібник / Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.
3. Герасимчук Л.М. Бенчмаркінг на підприємстві в умовах глобалізації / Л.М. Герасимчук, Л.С. Паньковська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 3. – Т.3
4. Бенчмаркетинг, как функция маркетинговых исследований [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.grandars.ua/student/marketing/benchmarking.html>
5. Історія виникнення бенчмаркінгу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://studopedia.ua/5_19290_istoriya_vozniknoveniya_benchmarkinga.html

УДК 338.14-044.922”375.5”(477)

Росоха В.

д. е. н., професор, головний науковий співробітник відділу економіки регіонального розвитку та прогнозування,

Нечипоренко О.

д. е. н., заступник директора з наукової роботи, ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ДОВОЄННИЙ ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Стан проблеми. Повномасштабна війна з росією внесла значні корективи у розвиток сільського господарства України. Площа посівів лише основних сільськогосподарських культур у 2022 р. була зменшена порівняно з 2021 р. майже на 3,0 млн га, від 16,9 до 14,2 млн га, що становить 16,0%. Загарбниками було викрадено або знищено 4 млн тонн продукції врожаю 2021 р., в. т.ч. 2,8 млн тонн зернових і 1,2 млн тонн олійних культур загальною вартістю 1,87 млрд дол. США, знищено і привласнено пальне, мінеральні добрива та засоби захисту рослин суму на 95 млн дол. США. Зруйновано зерносховища сукупною місткістю 9,4 млн тонн, на відновлення яких необхідно 1,1 млрд дол. США. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України загальна сума прямих і непрямих збитків, завданих аграрному сектору в 2022 році, становить 41,1 млрд дол. США. Найбільша частка (44%) прямих втрат припадає на зруйновану техніку й устаткування. Вартість понад 84 тис. знищених одиниць технічних засобів оцінюється в 2,9 млрд дол. США [1].

Навіть через складнощі збору врожаю, станом на 16.02.2023 зернові і зернобобові зібрано на площі 11,2 млн га, що становить 98% площі посіву. Незібраною на площі 478,5 га, або 6% площі посіву залишилася кукурудза. Проте збирати її стало вже не вигідно, оскільки витрати на збирання і сушіння зерна перевищили ціну реалізації. На полі залишилися також 2% площі посіву гречки (1,4 га) та 1% проса. Валове виробництво зернових культур у 2022 воєнному році скоротилося порівняно з 2021 р. майже на 32,2 млн тонн (232абл.).

За даними табл. виробництво цукрових буряків зменшилося на 2095,5, а соняшнику на 5831,9 тис тонн. Водночас виробництво сої і ріпаку зросло на 199,6 та 310,3 тис. тонн відповідно.

В результаті збройної агресії рф значних збитків зазнала й галузь тваринництва. Майже 20% всього поголів'я великої рогатої худоби, що сконцентровано на окупованих територіях або з зоні ведення активних бойових дій, в переважній більшості не можуть повноцінно працювати і бути врахованими в загальному обсязі виробництва продукції. У галузі свинарства 23% свинокомплексів припинили своє функціонування.

Таблиця

Виробництво сільськогосподарської продукції

Продукція	Роки					2022 р. +,- до 2021 р.
	2018	2019	2020	2021	2022	
<i>Рослинництво (тис. тонн)</i>						
Зернові та зернобобові, всього, тис. тонн	70056,5	75143,2	64932,9	86010,4	53812,2	-32198,2
у т. ч. пшениця	24605,8	28327,9	24877,4	32151,0	20281,7	-11869,3
жито	393,8	334,7	456,8	593,2	314,9	-278,3
кукурудза	35801,1	35880,1	30290,3	42109,9	26293,0	-15816,9
ячмінь	7349,1	8916,8	7636,3	9437,0	5611,6	-3824,4
овес	418,5	418,5	422,0	510,0	467,9	393,2
горох	775,6	775,6	573,0	478,9	566,3	280,3
гречка	137,0	137,0	85,0	97,6	105,8	171,1
просо	80,5	80,5	169,7	256,1	205,0	104,8
рис	69,2	69,2	54,6	60,7	49,5	33,5
Цукрові буряки	13967,7	13967,7	10204,5	9150,2	10853,9	8758,9
Соняшник	14165,2	14165,2	15254,1	13110,4	16392,4	10560,5
Соя	4460,8	4460,8	3698,7	2797,7	3493,2	3692,8
Ріпак	2750,6	2750,6	3280,3	2557,2	2938,9	3249,2
<i>Тваринництво (тис. тонн)</i>						
Худоба та птиця вирощування, всього	3368,2	3368,2	3445,5	3409,3	3329,8	2974,8
велика рогата худоба	564,7	564,7	556,4	537,5	475,1	383,4
свині	965,6	965,6	966,9	966,7	971,2	874,0
птиця всіх видів	1770,2	1770,2	1859,3	1845,7	1825,4	1670,0
Молоко	10064,0	10064,0	9663,2	8714,0	7642,4	-1071,6
Яйця, млрд шт.	16,13	16,13	16,68	16,17	14,1	11,7
						-2,4

Сформовано за даними джерела [2].

Протягом 2022 року зафіксовано загибель 95 тис. кіз і овець, 212 тис. великої рогатої худоби, 507 тис. свиней, майже 11,7 млн птахів та майже 400 тис. бджолосімей. Загалом фермери і пасічники втратили ресурсів на суму близько 362 млн дол. США. Відповідно виробництво м'яса великої рогатої худоби, свиней і птиці всіх видів в живій вазі зменшилося на 355 тис. тонн, молока – на 1071,6 тис. тонн, яєць – на 2,4 млрд шт.

Внаслідок бойових дій було знищено понад 14,3 тис. га багаторічних насаджень, вартістю майже 349 млн дол. Загалом за 2022 р. російська агресія в Україні спричинила руйнацію майже 25% вітчизняного аграрного сектору.

Державна політика. В умовах обмеженості власних ресурсів Державна аграрна політика спрямована на залученням міжнародної підтримки аграрному сектору, що має позитивно вплинути на виробництво продукції у 2023 р.

Завдяки домовленостям Уряду, для збереження агросектору України Міжнародна фінансова корпорація (МФК) англ. International Finance Corporation

(IFC) з іншими донорами планують виділити на програми підтримки пільгового кредитування товаровиробників 1 млрд дол. США. За даними Міністерства аграрної політики і продовольства України на Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві вже закладено 360 млн грн.

У підготовці до посівної компанії і збору врожаю 2023 року Світовий банк планує підтримати агровиробників на суму 432 млн дол. США. Сільськогосподарська організація ООН (ФАО) погодилася надати країні насіннєвий матеріал, який дасть можливість збільшити загальні площі посівів ярих культур у 2023 році на 30%. На 70 млрд грн буде пролонговано кредитну програму 5-7-9 під 50% державних гарантій та допомогу Світового банку. За цією програмою агровиробники зможуть залучати кредити в розмірі від 100 тис. до 90 млн грн під 0–9%. У 2022 році агровиробники України отримали портфельні гарантії за кредитами майже на 24 млрд грн, а за програмою "5-7-9" надано 81,2 млрд грн кредитних коштів.

Через платформу створеного Державного аграрного реєстру діє програма фінансової допомоги ЄС малим агровиробникам, Субсидій і дотацій в розмірі 1,5 млрд грн (50 млн євро) спрямовано для фермерів, які утримують від трьох до 100 корів або мають в обробітку від 1 до 120 га угідь. Допомога становить 5300 грн за корову, але не більше 530 тис. грн, а також 3100 грн за один гектар, але не більше 372 тис. грн. У 2022 р. було погоджено 31 000 таких заявок [3].

Програма фінансової підтримки малих агровиробників від Європейського Союзу розрахована на близько 10 тис. виробників сільськогосподарської продукції та 1200 фермерів, які утримують корів, із загальним охопленням у 32 тисячі тварини. Основною умовою участі в програмі визначено реєстрацію в державному аграрному реєстрі. Світовий банк на неї виділив 50 млн грн, а в 2023 р. збільшив суму дотацій до 80 млн грн.

На підтримку господарств з виробництва молока в регіонах, що постраждали від бойових дій (Чернігівська, Київська та Сумська області) Швейцарія виділила 2,5 млн швейцарських франків (близько 100 млн грн). Проєкт спрямований на покращення доступу українців до якісних молочних продуктів шляхом забезпечення гігієни доїння. Потребу в одержанні гуманітарної допомоги підтвердили 232 молочні господарства, з них 95 – з Чернігівської області, 78 – з Київської області, 59 – з Сумської області [4].

Додаткове забезпечення під отримання кредиту надає Фонд часткового гарантування – 720 млн грн від держави та Світового банку. Кошти будуть доступні для тих, хто має в обробітку до 500 га угідь. Для підтримки агропереробки, а також розвитку виробництва біометану та біоетанолу будуть виділені кошти в розмірі 50 млн дол. США.

Варто зазначити, що допомога малим агровиробникам, що фінансується шляхом бюджетної підтримки ЄС, відповідає найкращим європейським практикам, зокрема поширеному у Євросоюзі механізмі виробничих грантів (*Production Grant Scheme, PSG*).

Міністерство аграрної політики та продовольства України підписало вже 85 наказів у рамках грантової програми «єРобота» з розвитку садів та теплиць. Загальна сума грантів становить 405,1 млн грн, площа насаджень – 1120,21 га.

У топ-3-х культур з розвитку садів увійшли фундук та волоський горіх із площею 369,1 га, лохина і чорниця – 290 га та яблуна – 271,1 га.

Площі угідь для розвитку або створення саду по напрямку садівництва мають варіюватися від 1 до 25 га зі створенням робочих місць. По напрямку теплиці гранти надаються на будівництво однієї модульної теплиці орієнтовною площею від 0,4 до 2,4 га відповідно до типового проекту. Кількість створених робочих місць має бути не менше 14 на 1 га. Заявка на створення теплиць повинна містити проєкт модульної теплиці. По обох напрямках Програма передбачає співфінансування. Від 30% власних коштів забезпечує її учасник, а 70% – держава. Цими коштами можна оплатити витрати, визначені Порядками Постанови КМУ № 738 [5].

Інвестиційна грантова підтримка, що надається ФАО завдяки фінансуванню Євросоюзу, спрямована також на допомогу мікро- та малим сільськогосподарським виробникам, кооперативам та асоціаціям виробників географічних зазначень (ГЗ). На основі отриманих заявок ФАО надасть виробникам інвестиційні кошти у розмірі: до 370 тис. грн (10 тис. дол. США) для малих фермерських господарств та до 925 тис. грн (25 тис. дол. США) для сільськогосподарських малих та середніх підприємств, сільськогосподарських кооперативів та об'єднань виробників ГЗ. Отримувачі допомоги повинні будуть зробити відповідний внесок у натуральній або фінансовій формі у розмірі не менше 10 відсотків від вартості запропонованої інвестиції [6].

Водночас у 2023 році керівництво України також здійснює низку заходів, спрямованих на підтримку сільського господарства. Відповідно майже 2,2 тис. сільськогосподарських товаровиробників вже залучили 9,65 млрд грн кредитів. За програмою «Доступні кредити 5-7-9%» залучено 4,26 млрд грн, а за програмою державних гарантій у розмірі 80% – 17,2 млн грн [7].

Прогнозні оцінки. Планування структури посівних площ у 2023 році є досить індивідуальним питанням, оскільки кожне господарство має свій ресурсний потенціал і тому орієнтується на вирощування тих культур і на тих площах, що очікувано дасть максимальний ефект при мінімальних витратах.

Для кожної ґрунтово-кліматичної зони України науково обґрунтовано найоптимальніший для вирощування перелік культур. При цьому необхідно враховувати наслідки від повторного/тривалого вирощування таких культур, як соняшник, соя чи ріпак, які мають спільний перелік хвороб, що призводить до погіршення загального фітосанітарного стану полів і, як наслідок, до зростання частки витрат на засоби захисту рослин.

Залишки на полі посівів кукурудзи та соняшнику по всій Україні в зимовий період, погіршення якості та зниження ціни товарної продукції, неможливість продати урожай за ринковими цінами зумовили зменшення посівних площ під озимими зерновими. Оскільки вирішальними чинниками вирощування культур є показники виробничих витрат і потенційний прибуток від реалізації товарної продукції, то кожне господарство буде робити ставку на найприбутковіші культури.

Переважно набір та вибір культур залежить від площі землекористування. У великих господарствах та агрохолдингах зазвичай сформована сівозміна з

певним набором культур, для яких вже відпрацьовані технології вирощування, і які дають можливість отримувати позитивний результат. Тому вони намагаються дотримуватися впровадженого алгоритму вирощування сільськогосподарських культур і обирати ті з них, які є перевіреними.

Загальна стратегія дрібних господарств спирається на вибір найбільш рентабельних культур, таких як ріпак, соняшник та соя. Тому очікувано, що такі господарства будуть збільшувати площі під цими культурами і зменшувати посівні площі кукурудзи та озимих зернових.

На збільшення посівних площ ярих культур значний вплив чинять фактори значної мінної засміченості полів, невизначеності та постійних атак ворога. Передбачається скорочення площ посіву пшениці, ячменю й кукурудзи. Очікується, що загальна посівна площа під зерновими культурами під урожай 2023 р. в Україні становитиме близько 10,1 млн га, що на 12% менше за площу, з якої проведено збирання урожаю у 2022 році. Зокрема, очікується загальне скорочення площ під пшеницею на 16% до показника зібраної площі у 2022 р, під ячменем – на 6%, під кукурудзою – на 11%.

Загалом зміна площ під кукурудзою у 2023 році буде залежати від поточної ціни кукурудзи та технічних можливостей господарств. Товаровиробники, які мають свою сушарку будуть сіяти ту площу кукурудзи, яку сіяли у 2022 році, а які не мають сушарки, планують зменшувати площі посівів кукурудзи та орієнтуються на вирощування більш рентабельних культур, таких як соя та соняшник.

Зменшення посівів кукурудзи у Болгарії і Румунії, знищені посіви кукурудзи у Франції, яка є чи не найбільшим її виробником у центральній Європі, недобір врожаю у ЄС може стати для наших аграріїв шансом. При високих затратах вирощування і досушування кукурудзи ціни на її виробництво зростатимуть і вирощування цієї культури на експорт стане вигідним.

В Європі очікується також недобір врожаю соняшнику, зокрема насіння та олії. Посівні площі цієї культури зменшили відразу кілька країн. Важливим аспектом є вигідна логістика, адже насіння соняшнику не так залежне від транспортування портами, тому можна обійтись наземним транспортуванням.

Проблемою залишається відведення землі під соняшник, оскільки чимало соняшникових районів залишаються під окупацією, та перенасичення соняшником сівозміни, що потребує введення в сівозміну таких культур, як гречка, горох, яра пшениця чи ячмінь.

Позитивна тенденція спостерігається по озимому ріпаку. Хоча ріпак потребує чіткого дотримання технології і є досить затратною культурою в плані живлення добривами, товаровиробники роблять ставку на вирощування ріпаку на експорт.

Щодо сої, то за даними опитування сільськогосподарських товаровиробників в соціальній мережі *facebook* посівну площу під цією культурою буде збільшено на 33,3%, до 2 млн га. Соя, порівняно з іншими культурами, не така вибаглива щодо мінерального живлення, а отже суттєво економніша. Також її легше перевозити сухопутним транспортом. Багато господарств зосередяться на вирощуванні органічної сої. На неї вже кілька

років поспіль є попит у Німеччині та інших країнах Євросоюзу. Хоча Європа активно збільшує посівні площі сої, попит на неї поки що не зменшиться. Це пов'язано з посухою та поганою врожайністю сої у США та Китаї.

Стратегія виживання сільськогосподарських товаровиробників орієнтує на вирощування нішевих культур, які можна буде реалізувати в Україні. Проте для цього необхідні відповідні технічні засоби і відпрацьована технологія вирощування. Тому вони вирощуються на невеликих площах для вивчення технологій і ринку.

У тваринництві найшвидше відновиться галузь птахівництва та свинарства. Для молочного і м'ясного скотарства потрібно значно більше часу. Механізм оцінки та можливих виплат компенсації за збитки сільгоспвиробників галузі молочного скотарства включає два етапи:

фіксування збитків (втрати поголів'я, знищені ферми, молодняк, яким за нормальних умов мало б поповнюватися продуктивне стадо;

допомога виробникам обладнанням, кормами, ветеринарними препаратами.

Список використаних джерел:

1. Збитки агросектору України від війни склали понад 40 млрд доларів: уряд запускає програми підтримки виробників. URL : https://lb.ua/blog/infosecurity_institute/542993_zbitki_agrosektora_ukraini_vid_viyni.html.
2. Виробництво сільськогосподарської продукції в Україні, очікуване у 2022 році / Ю. О. Лупенко, О. М. Нечипоренко, О. Ю. Грищенко та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2022. 28 с.
3. Із 23 листопада аграрії можуть звертатися за отриманням державної допомоги. *Ligazakon*. URL : https://buh.ligazakon.net/news/215628_z-23-listopada-agrar-mozhut-zvertatisya-za-otrimannyam-derzhavno-dopomogi
4. Мінагрополітики: Швейцарія надає гуманітарну допомогу постраждалим господарствам з виробництва молока України. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/minahropolityky-shveysariia-nadaie-humanitarnu-dopomogu-postrazhdalym-hospodarstvam-z-vyrobnytstva-moloka-ukrainy>
5. Грантова програма з розвитку садів та теплиць: у топ-3 серед культур – фундук та волоський горіх, лохина і чорниця, яблуня. *Minagro*. URL : <https://minagro.gov.ua/news/grantova-programa-z-rozvitku-sadiv-ta-teplic-u-top-3-sered-kultur-funduk-ta-voloskij-gorih-lohina-i-chornicya-yablunya>.
6. Стартував прийом заявок на гранти ФАО та ЄС для західних областей. *Agronews*. URL : <https://agronews.ua/news/startuvav-pryjom-zayavok-na-granty-fao-ta-yes-dlya-zahidnyh-oblastej/>.
7. Від початку року аграрії залучили вже майже 10 млрд грн кредитування. *Kurkul*. URL : <https://kurkul.com/news/32557-vid-pochatku-roku-agrariyi-zaluchili-vje-mayje-10-mlrd-grn-kredituvannya>.

УДК 338.245

Рошко І.

здобувач вищої освіти, спеціальність «Міжнародні економічні відносини»

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

науковий керівник – Гнилянська Л.

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ШЛЯХИ ПІДТРИМКИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, український бізнес зіткнувся з низкою серйозних проблем, які заважають йому функціонувати повною мірою. Чимало підприємств опинилися в районах активних бойових дій і змушені були евакуюватися в більш безпечні регіони або припинити роботу. Однак навіть ті бізнеси, які відносно далеко від обстрілів, потерпають через проблеми з логістикою та нестачу сировини. [1]

Держава в цих складних умовах намагається створити сприятливі умови для зростання активності бізнесу. Це і запровадження для ФОПів можливості сплачувати єдиний податок у розмірі 2 відсотків з обороту, і запуск безвідсоткових кредитів у рамках урядової програми "5-7-9". Нещодавно Кабмін започаткував амбітну програму "єРобота", у рамках якої надаються гранти на розвиток бізнесу або на відкриття власної справи. [2]

Крім того, в Україні триває урядова програма з переміщення бізнесу у безпечні регіони для продовження повноцінної роботи. Наразі здійснюється переміщення підприємств в один з 9 регіонів країни: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Вінницька, Волинська та Рівненська області. Головним перевізником є АТ «Укрзалізниця». АТ «Укрпошта», у свою чергу, відповідає за доправлення обладнання до залізничних станцій, а також може бути оператором, забезпечуючи проходження блокпостів, оформлюючи транспортні накладні та інші документи, що дають можливість компенсувати підприємству витрати на транспортування. [3]

Однією зі стратегій подолання негативних наслідків війни для українського бізнесу є експорт. Тож 21,5% опитаних підприємців вже є експортерами, ще 18% заявили, що планують розвивати експортний напрям. Для підтримки зовнішньоекономічної діяльності підприємств створюються спеціальні платформи з просування українського малого та середнього бізнесу за кордоном. До прикладу, Do Business with Ukrainians – міжнародна волонтерська B2B ініціатива, яка дає можливість іноземним замовникам працювати з перевіреними малими та середніми бізнесами з України, а українським підприємцям – отримати нові контракти із західними компаніями. Основними цілями даного проекту є:

- допомога українському малому та середньому бізнесу отримувати міжнародні замовлення;

- надання підтримки для успішного ведення цих міжнародних проєктів (знаннями, нетворкінгом, менторством, англомовними акаунтами);
- надання грантової допомоги, щоб малий та середній бізнес вже зараз міг виконувати свої зобов'язання (сплачувати податки, платити зарплату тощо).

У портфелі «Do Business with Ukrainians» вже 240 верифікованих українських підприємств та 71 консультант з-поміж 320 зареєстрованих заявок, які готові сьогодні будувати стосунки з партнерами з країн ЄС та Північної Америки. [4]

Цікавою є також ініціатива «Biz For Ukraine» для сервісних компаній, які мають можливість дистанційно надавати сервісні послуги для іноземних компаній. Даний проєкт було запущено Інститутом маркетингу (Естонія) у співпраці з ДУ «Офіс з розвитку підприємництва та експорту» з метою створення партнерського середовища між українськими та європейськими компаніями для забезпечення робочими проєктами українських спеціалістів. Таким чином, українські компанії отримують можливість знайти міжнародні проєкти на ринках країн ЄС, а іноземні компанії – послуги від кваліфікованих спеціалістів з України.

Сектори у фокусі ініціативи: ІТ; креативна індустрія; інжиніринг; консалтинг; архітектура.

Організатори ініціативи розраховують на широку підтримку проєкту громадянами країн ЄС. Для цього естонські партнери створили можливість робити фінансові внески. Всі зібрані кошти підуть на просування проєкту серед іноземних компаній.

Партнери закликають всіх, хто має міжнародні контакти, поширювати інформацію серед знайомих громадян ЄС, компаній, асоціацій, громадських організацій тощо. [5]

Список використаних джерел:

1. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/> (дата звернення: 12.03.2023).

2. Допомога під час війни: як держава може стимулювати розвиток бізнесу. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/dopomoga-ukrajincyam-pid-chas-viyuni-2022-yak-derzhava-mozhe-stimulyuvati-rozvitok-biznesu-novini-ukrajina-11953230.html> (дата звернення: 12.03.2023).

3. Релокація бізнесу в умовах війни: варіанти та покрокова інструкція. URL: <https://www.prostir.ua/?news=relokatsiya-biznesu-v-umovah-vijny-varianty-ta-pokroкова-instruktsiya> (дата звернення: 11.03.2023).

4. Do Business with Ukrainians. URL: <https://www.dobizwithua.com/uk> (дата звернення: 11.03.2023).

5. Експорт в умовах війни. URL: https://export.gov.ua/business_during_war. (дата звернення: 11.03.2023).

УДК 621.9:681.3

Рубай О.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Економіка кожної країни є невід’ємною частиною світового господарства, ефективність якої залежить не лише від внутрішніх результатів діяльності, а також від участі в міжнародно-економічних відносинах. Україна сьогодні бореться не лише за свою незалежність проти агресора, але й за пошук власного гідного місця у світовому економічному просторі. Інтеграція України до міжнародного економічного простору є нагальним завданням розбудови державності та економіки, і особливо її фінансової системи.

Ефективне функціонування фінансової системи України відповідно до міжнародних стандартів - важливий важіль подальшого економічного розвитку та забезпечення фінансової безпеки країни. Безумовно, війна внесе корективи в розвиток національної економіки, і в майбутньому необхідно буде переглянути методи управління фінансами, особливо фінансового моніторингу.

Фінансовий моніторинг є особливою складовою системи управління на всіх рівнях національної економіки, яка дозволяє своєчасно отримувати об’єктивну та необхідну інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень. Важливість фінансового моніторингу залежить від динамічності досліджуваних явищ, які необхідно розглядати, відстежувати негативні тенденції та вчасно коригувати.

Згідно з Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», фінансовий моніторинг - сукупність заходів, що вживаються суб’єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [1].

З початку введення 24.02.2022 на території України воєнного стану банківський та фінансовий сектори економіки зазнали суттєвих змін, у тому числі у сфері їх нормативно-правового регулювання. Не виключенням стали і окремі механізми здійснення фінансового моніторингу, які в умовах воєнного стану були у тій чи іншій мірі адаптовані до потреб українського сьогодення [2].

Відмова в обслуговуванні, заморожування коштів на рахунках, повідомлення регуляторів про сумнівні дії та операції суб’єктів господарювання – все це було нормальною практикою довоєнних реалій. Проте сьогодні ситуація у сфері фінансового моніторингу зазнала певних змін викликаних вимогою часу, які зазначені в постанові Правління НБУ «Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних

заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану» від 23.03.2022 № 60 [3]. Відповідно до цієї постанови зазначено перелік фінансових операцій, що не потребують встановлення джерел походження коштів у період воєнного стану, щодо яких національні банки не вживають передбачених Законом про ПВК/ФТ [1] та нормативно-правовими актами НБУ заходів по встановленню джерел походження готівкових коштів, якщо вони вносяться клієнтом з метою їх зарахування на:

- рахунки Збройних Сил України для надання допомоги Збройним Силам України та спеціальний рахунок, відкритий Національним банком України для надання допомоги Збройним Силам України;

- поточний рахунок Міністерства соціальної політики України, відкритий в Національному банку України для благодійної допомоги та забезпечення підтримки найуразливіших категорій населення;

- рахунки банків України для придбання облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» [3].

При цьому, такі правила проведення банками фінансового моніторингу поширюються на усіх без виключення клієнтів банків та не залежать від розміру готівкових коштів, за якими проводяться відповідні фінансові операції.

Окрім того, спрощено процедуру ідентифікації та верифікації покупців військових облігацій. Під час відкриття рахунків для придбання військових облігацій банки мають право здійснювати ідентифікацію та верифікацію фізичних осіб наступним чином: отримувати від фізичних осіб копії документів та відомості за допомогою дистанційних систем обслуговування, електронною поштою із застосуванням кваліфікаційного електронного підпису (КЕП) чи удосконаленого електронного підпису (ЕП) чи інших дистанційних каналів зв'язку в межах технічних можливостей банку та засвідчувати КЕП уповноваженого працівника банку електронні копії документів, отримані від клієнта (його представника), а також встановлювати особу та приналежність отриманих від неї копій документів шляхом проведення відеозв'язку у режимі реального часу без переривання, якщо особа перед початком такої процедури надала чітку та однозначну згоду на проведення відеозв'язку (включаючи фотофіксацію або екрана з її зображенням і відповідних документів, що пред'являються нею та ідентифікують її особу.

Також послаблені вимоги щодо актуалізації даних про клієнта та використання ідентифікуючих особу документів, якщо немає можливості встановити з клієнтом контакт або в разі закінчення строку (припинення) дії, втрати чинності чи визнання недійсними поданих документів, втрати чинності чи обміну ідентифікаційного документа клієнта (представника клієнта) СПФМ здійснюють таку актуалізацію з використанням дистанційних каналів зв'язку в межах технічних можливостей. Що ж стосується фізичних осіб то СПФМ можуть приймати від останніх ідентифікаційний документ, строк дії якого закінчився або до якого своєчасно не вклеєна фотокартка, та якщо у фізичної особи немає іншого документа, що посвідчує особу під час надання банківських або інших фінансових послуг/встановлення ділових відносин.

Наступним важливим кроком НБУ у організації фінансового моніторингу - зупинення проведення виїзних перевірок на період дії воєнного стану, та здійснення безвиїзного нагляду у сфері фінансового моніторингу.

До припинення чи скасування воєнного стану в Україні діятимуть особливі правила фінансового моніторингу щодо фінансових операцій, які не потребують встановлення джерел походження коштів при внесенні клієнтом банку-фізичною особою готівки на свій поточний рахунок, у розмірі, який відповідає пороговій фінансовій операції (400 тисяч), на момент проведення фінансової операції [1], у банку відсутній обов'язок встановлювати джерело походження таких коштів, у разі якщо такий клієнт не надав на вимогу банку відповідні документи або відомості. З такими коштами банкам забороняється здійснювати видаткові операції (зокрема, видавати кошти у готівковій формі, проводити їх переказ).

Якщо СПФМ чи банківська установа підозрює, що готівка, внесена клієнтом-фізичною особою, є активами, пов'язаними з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням, банк зобов'язаний заморозити ці активи без попереднього повідомлення клієнта-фізичної особи і негайно повідомляти Службу безпеки України про такі фінансові операції в установленому законодавством порядку (електронним зв'язком).

Тому основні нововведення у сфері фінансового моніторингу пов'язані зі спрощенням проведення фінансових операцій з готівкою, що перераховується фізичними особами на потреби та забезпечення Збройних Сил України та допомоги найбільш незахищеним верствам населення, а також для виявлення та перевірки певних категорій покупців облігацій внутрішньої державної позики «військових облігацій».

Працівники та службовці, які пов'язані з фінансовими операціями мають постійно тримати належний рівень кваліфікації та адаптуватись до вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу. Це стосується і підприємств, юридичних осіб, а не тільки суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: закон України від 06.12.2019р. № 361-IX зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/361-20>.

2. Особливості фінансового моніторингу в період дії воєнного стану. URL: <https://everlegal.ua/osoblyvosti-finansovogo-monitoryngu-v-period-diyi-voennogo-stanu>

3. Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану: Постанова правління НБУ №60 від 23.03.2022р. зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0060500-22>

УДК 338

*Савчук О.
в. е.д., Івано-Франківський фаховий коледж ЛНУП,
м. Івано-Франківськ*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стійкість та розвиток української економіки в умовах війни на виснаження залежить від активізації роботи вітчизняного бізнесу, оперативного вирішення завдань щодо збереження виробництва й робочих місць. Війна завдає величезних збитків бізнесу, всім категоріям і групам громадян, а також державі в цілому.

Державне регулювання підприємницької діяльності передбачає цілеспрямоване формування урядовими структурами відповідних прямих та опосередкованих інструментів державної підтримки бізнесу, а саме: створення стимулів, використання матеріальних та фінансових ресурсів, що залучаються для суб'єктів підприємництва.

На початку повномасштабного вторгнення росії частина вітчизняних підприємств призупинила свою роботу через неможливість здійснювати свою діяльність, значні руйнування та збитки. Інша частина бізнесу займалася розробкою стратегічних планів щодо подальшої діяльності підприємств. З боку держави також почали відбуватися зміни в напрямку створення та впровадження нових державних програм, внесення відповідних змін у законодавство для підтримки економічної сфери, зокрема:

- скасовано вимоги щодо отримання ліцензій та дозволів на більшість видів діяльності, що полегшило умови створення й ведення бізнесу;
- лібералізація трудових відносин в контексті спрощення процесу звільнення й скорочення працівників, звільнення працевлаштувачів від відповідальності за затримку заробітної плати у разі знаходження підприємства у зоні бойових дій;
- внесення змін до податкового кодексу (відміна ПДВ з операцій на території України, скасування обмежень щодо кількості персоналу, зменшення податку на прибуток з 18% до 2% для компаній, дохід яких становить не більше аніж 10 млрд. гривень і які стали платником єдиного податку 3-ї групи);
- відсутність перевірок та різноманітних санкцій через несвоєчасне подання звітності (виняток – деякі фактичні перевірки, наприклад щодо проведення безготівкових операцій чи проведення заходів державного контролю для уникнення неконтрольованого зростання цін на види продукції, що є важливим для соціального добробуту);
- відтермінування виконання умов договорів при виникненні форс-мажорних обставин [3].

За таких важких умов українській владі нагально потрібно було акумулювати свої зусилля і спрямовувати ресурси на підтримку українського бізнесу, який потребував правильних дій та рішень.

Держава допомагає бізнесу розвиватись та стійко триматись на ринку в нинішніх умовах, знизивши відсоткову ставку за кредитами, про це свідчить аналізування ситуації із загальною кількістю кредитів, які були видані в перший місяць війни, можна сказати, що за такого сприяння бізнес має бажання розвиватись та відновлювати свою діяльність. При оформленні кредитів у воєнний стан кожен підприємець і бізнесмен бачать майбутнє своєї справи, а отже і своє власне майбутнє в Україні, і це є вкрай необхідним і позитивним для відновлення вітчизняної економіки.

Поряд із запровадженням нульової ставки кредитування українських підприємств уряд зробив неможливе – скасував акцизні збори при ввезенні бензину та дизельного палива в Україну та стабілізував ціну. Така стабілізація зупинила ризик підняття цін в першу чергу на продовольчі товари, так як вони одні із перших відчували підняття цін на пальне. Логістика є одним із першочергових галузей, які формують кінцеву ціну на товар і від якої залежить не тільки ціни на перевезення, але й ціни на продукти в магазинах. Даний крок з боку українського уряду ще раз довів ефективність та результативність його дій в підтримці та розвитку українського бізнесу [2, с. 35].

Надзвичайно важливим є скасування імпорتنих в'їзних мит на певні товарні групи, що дозволяє вітчизняним підприємствам економити на сплаті митних платежів та спрямувати кошти для підтримки працівників зокрема та бізнесу в цілому.

Діджитал-трансформація підприємств сьогодні неможлива без таких же трансформацій на рівні держави, які повинні відбуватися паралельно, що сприятиме спрощенню ведення бізнесу, економії витрат та стрімкому зростанню ефективності процесів. Державне підприємство «Прозорро. Продажі» за ініціативи Мінекономіки, за підтримки Міністерства цифрової трансформації України та національного проєкту з розвитку підприємництва та експорту «Дія. Бізнес» запустили платформу цифрової взаємодії для допомоги з релокації бізнесу [1, с. 62].

Отже, через повномасштабну війну зі сторони росії, бізнес в Україні зараз перебуває у важкому становищі. Проте, можна стверджувати, що дії українського уряду з підтримки вітчизняного бізнесу в умовах воєнного стану, є цілком раціональними і успішними, та створюють підґрунття для його відновлення, функціонування та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Андрухович Д.Р. Особливості надання державної допомоги суб'єктам господарювання на базі цифрової платформи «Дія» в умовах війни. *Держава та регіони*. 2022. Серія: Економіка та підприємництво, № 2 (125). С. 59-63
2. Грищенко І.М., Ковтун Т.Ю. Державна підтримка бізнесу у воєнний час. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2022. Серія: Публічне управління та адміністрування, Том 33 (72) № 2. С. 29-36
3. Економічна правда. Бізнес у воєнний час: як змінилося законодавство. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/28/684801/>

УДК 336.7:658.011

*Сокол П.
к.е.н., доцент кафедри маркетингу та міжнародного менеджменту,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро
Гордійчук С.
Директор ТОВ фірма «Размах», м. Дніпро*

ФІНАНСОВО – ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ НА ПІДПРИЄМСТВІ: АНАЛІЗ, ВИБІР ТА ЕФЕКТИВНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

У сучасних умовах розвитку бізнесу все більшого значення для активізації діяльності підприємства набувають фінансово-економічні інструменти. Використання цих інструментів може сприяти збільшенню прибутку, оптимізації витрат і поліпшенню загальної фінансової стабільності бізнесу.

Проблеми фінансово-економічних інструментів як ключового фактора активізації бізнесу на підприємстві вивчалися різними фахівцями в області економіки і бізнесу. Сюди можна віднести вчених і експертів з фінансів, бухгалтерів, бізнес-консультантів, аналітиків та інших фахівців. Цим питанням також займаються державні органи і установи, такі як міністерства економічного розвитку, фінансові відомства, банки та інші установи, які надають фінансову підтримку і консультації підприємцям.

Крім того, багато підприємців самі займаються вивченням фінансово-економічних інструментів і застосуванням їх у своєму бізнесі. Вони можуть використовувати різні освітні та консультаційні ресурси, такі як курси, тренінги, семінари, література та інші джерела, щоб розширити свої знання та навички в цій галузі.

В цілому проблеми фінансово-економічних інструментів активізації бізнесу є актуальними і важливими для багатьох стейкхолдерів економіки і бізнесу, в зв'язку з чим їй приділяється велика увага і вивчення.

Одним з ключових фінансово-економічних інструментів, які можуть допомогти активізувати бізнес на підприємстві, є фінансовий аналіз. Фінансовий аналіз дозволяє підприємцям оцінити фінансовий стан свого бізнесу, виявити проблемні зони і знайти шляхи їх вирішення. В ході фінансового аналізу підприємець може оцінити фінансові показники, такі як рентабельність, ліквідність, платоспроможність і т.і. Це допоможе підприємцю приймати правильні рішення на основі реальних даних [1].

Ще одним важливим інструментом є бюджетування. Складання бюджету дозволяє підприємцю планувати свої витрати і доходи на певний період часу. В ході бюджетування підприємець може виявити проблемні ділянки свого бізнесу і вжити заходів щодо їх поліпшення. Бюджетування також допомагає підприємцю контролювати свої витрати і підвищувати свою рентабельність.

Кредитування – ще один важливий інструмент, який може допомогти підприємцю активізувати свій бізнес. Кредитування дозволяє підприємцю

отримати додаткові кошти на розвиток свого бізнесу. При виборі кредиту підприємець повинен враховувати такі фактори, як процентна ставка, терміни погашення, умови надання і т. і. Ключовим фактором для розвитку бізнесу може стати кредитування, але необхідно пам'ятати, що збільшення боргового навантаження може вплинути на фінансову стійкість підприємства. Тому перш ніж приймати рішення про кредитування, необхідно проаналізувати свої фінансові можливості і спрогнозувати майбутній прибуток.

Також одним інструментом, який може допомогти в активізації бізнесу, - є інвестування. Інвестування дозволяє підприємцю отримати додаткові кошти для розвитку свого бізнесу, але на відміну від кредитування, інвестування передбачає отримання частки в бізнесі в якості інвестиційного доходу. При виборі інвестора підприємець повинен враховувати такі фактори, як досвід і репутація інвестора, умови інвестування тощо [2].

Крім того, важливим інструментом для досягнення поставлених цілей в бізнесі – є податкове планування. Податкове планування дозволяє підприємцю мінімізувати податкові витрати і поліпшити своє фінансове становище. Підприємець може використовувати різні податкові пільги, відрахування і знижки для зменшення своїх податкових зобов'язань. Однак необхідно зауважити, що податкове планування повинно бути законним і не порушувати закон.

Таким чином, фінансово-економічні інструменти є ключовим фактором активізації бізнесу на підприємстві. Фінансовий аналіз, бюджетування, кредитування, інвестування та податкове планування – всі ці інструменти можуть допомогти підприємцю покращити своє фінансове становище і підвищити прибутковість бізнесу. Для досягнення поставленої цілі необхідно проаналізувати і підібрати інструменти, які найбільше підходять для конкретного підприємства, а також ефективно застосовувати їх з метою прийняття грамотних управлінських рішень, що сприяють отриманню бажаного результату.

Список використаних джерел:

1. Хамініч С.Ю., Бут К.А. Теоретичні аспекти механізму управління фінансовими результатами підприємства // *Proceeding of the International Scientific and Practical Conference: «Finance: theory and practice»* – К. National Aviation University, 2021. С. 306-308.

2. Сокол П.М., Хамініч С.Ю. Трансформація механізму маркетингу українських підприємств у сучасному бізнес – середовищі [Текст] Монографія / П.М.Сокол, С. Ю.Хамініч – Дніпро : Вид-во «Нова-Ідеологія», 2022. – 160 с.

УДК 336.008

Східницька Г.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

«ФІНАНСОВА РІВНОВАГА» ЯК НАПРЯМ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ДЕРЖАВНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Фінансове планування багатоспекторне із широким діапазоном можливих варіантів, підходів та методів апробації. Обирати той чи інший метод фінансового планування – це компетенція керівництва й менеджерів господарюючого суб'єкта. Широкий інструментарій фінансового планування бізнес-одиниці може враховувати різні особливості ведення діяльності та враховувати загальні закономірності ринкового середовища та індивідуальні ознаки функціонування різних організаційно-правових форм господарювання. Сьогодні, як ніколи раніше, виникає об'єктивна необхідність застосовувати різні види фінансових планів у своїй діяльності з метою зміцнення фінансової стійкості й стабільності, зростання показників ефективності діяльності і платоспроможності підприємств державної форми власності. На основі прогнозування, яке відображається у прогнозних бюджетах господарюючих суб'єктів, можна досягти зростання обсягів їх інвестиційної й виробничо-господарської діяльності. Такий підхід допоможе капіталізувати грошові надходження для належного функціонування в умовах сьогодення на умовах самоокупності та самофінансування бізнес-одиниць.

Слід відзначити, що функціонування державних суб'єктів господарювання як і вирішує ряд стратегічних завдань держави, так і зустрічається із викликами організаційно-економічного, соціально-організаційного характеру. Попри те, що в основі фінансової діяльності господарюючого суб'єкта лежить розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів, ключова роль відводиться і фінансовому менеджменту, бо виступає основним генератором системи управління державного підприємства.

Як відомо, механізм управління фінансовою діяльністю будь-якого господарюючого суб'єкта складається з окремих складових, що формують його зміст.

На рис. систематизовано елементи цього механізму, важливість яких визначається їх функціональними особливостями.

В процесі діяльності державні підприємства формують фонди матеріальних і грошових коштів з метою нагромадження грошових коштів із подальшим їх акумулюванням в основні й оборотні фонди. Окрім цього, не останнє місце відводиться і наявним позиченим чи залученим коштам у господарстві, які доповнюють загальну структуру оборотних коштів державного підприємства.

У процесі управління фінансовою діяльністю державного суб'єкта господарювання особливу увагу потрібно приділяти аналізу його фінансового

стану. При цьому надзвичайно важливі дослідження й систематичний моніторинг позикових коштів [3, с. 67-75]. На основі розрахунку окремих показників фінансової стійкості та платоспроможності такого господарюючого суб'єкта можемо промоніторити структуру витрат обігу грошових коштів, а також виявити закономірності впливу внутрішніх та зовнішніх факторів, які прямопропорційно впливають на їх утворення.

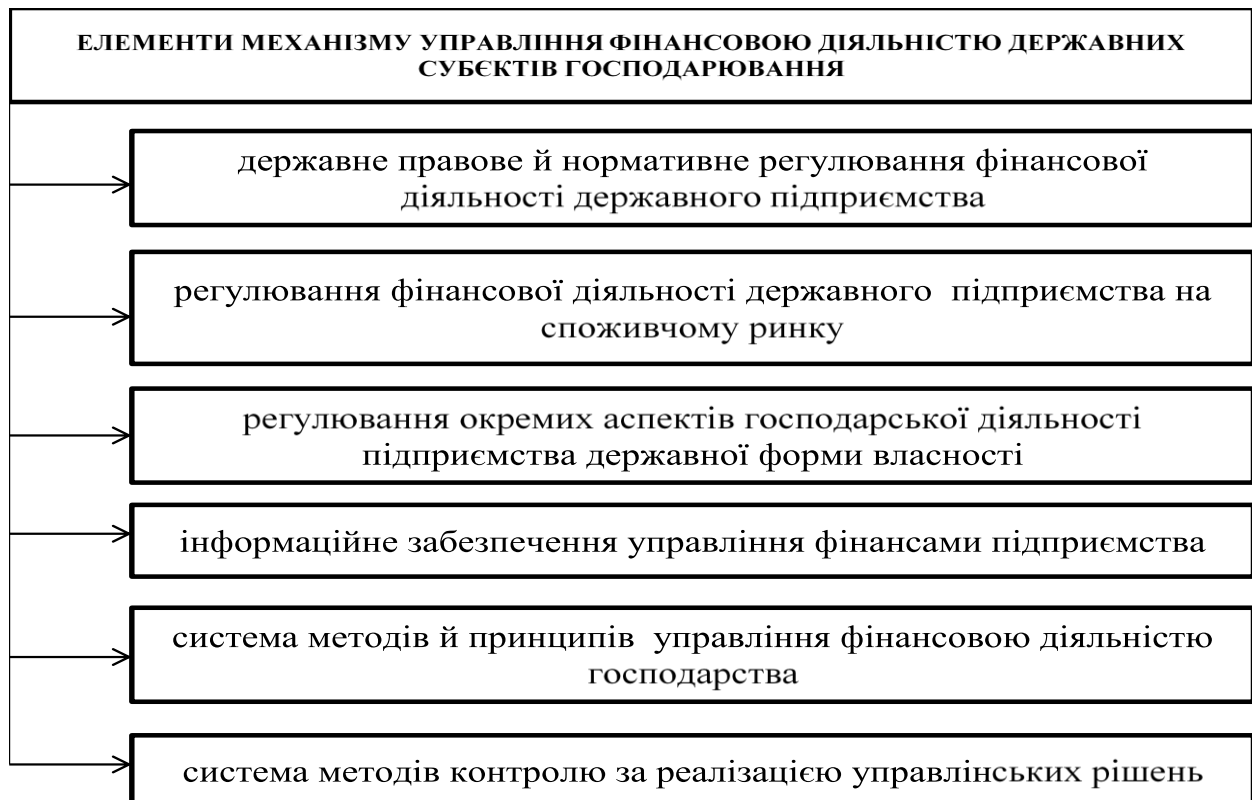

Рис. Головні елементи механізму управління фінансовою діяльністю господарюючих суб'єктів державної форми власності [2, с. 27]

Управління фінансовою діяльністю господарюючого суб'єкта державної форми власності має забезпечуватися паралельно із забезпеченням фінансової його рівноваги. Дослідження цього аспекту в контексті вдосконалення фінансової діяльності у державних господарюючих суб'єктах є вагомим, позаяк виступає однією з головних умов економічного зростання та підвищення ефективності їх функціонування. Постановка цього питання є актуальною, бо вирішуватиме проблему забезпечення розробки наукових управлінських підходів та ефективного її вирішення.

Під фінансовою рівновагою підприємства доцільно вважати такий стан ефективності його господарської діяльності, за якого досягається збалансованість надходження економічних вигод (прибутку) і притоку грошових коштів, що дає змогу забезпечити підвищення прибутковості, платоспроможності, фінансової стійкості та сприяє економічному розвитку суб'єкта господарювання [1, с. 38-39].

Поняття «фінансова рівновага» дає можливість зрозуміти взаємодію між факторами впливу та їх наслідками і необхідність імплементації її

комплексного інструментарію на діяльність господарюючого суб'єкта. За допомогою фінансової рівноваги можемо діагностувати рівень балансу чи дисбалансу між наявним обсягом фінансових ресурсів та економічним вигодами. Такий стан суб'єкта господарювання державної форми власності забезпечується його фінансовою стабільністю та рівнем стійкості й платоспроможності.

Досягнення фінансової рівноваги – пріоритетне завдання фінансового менеджменту, адекватне виконання якого відбувається за допомогою забезпечення ефективного функціонування низки важливих підсистем управління: фінансовими результатами, платоспроможністю, діловою активністю, фінансовою стійкістю й безпекою промислового підприємства, що сприяє його стійкому економічному розвитку [2, сс. 82–83; 148–149]

На сьогодні, забезпечення фінансової рівноваги лежить в площині вдосконалення управління фінансовою діяльністю підприємств та організацій державної форми власності і є одним із завдань фінансового менеджменту. Пошук шляхів вирішення цього завдання допоможе бізнес-одиницям створити умови для їх економічного розвитку та процвітання, створить передумови для збільшення дохідності, зміцнення фінансової стійкості та платоспроможності.

Отже, в підсумку, приходимо до висновку, що вдосконалення управління фінансовою стійкістю державних суб'єктів господарювання можливе через:

- комплексне виконання принципів фінансової діяльності – орієнтованості, комплексності, динамізму, інтегрованості й ін.;
- реалізацію системи заходів стосовно забезпечення фінансової рівноваги;
- прийняття ефективних управлінських рішень стосовно формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів;
- якісну діагностику фінансового стану та моніторинг показників відповідного аналізу конкурентів;
- узагальнення та імплементацію управлінських рішень на предмет організації обороту грошових коштів та їх еквівалентів;
- систематичний моніторинг обсягу позичених та залучених грошових коштів.

Запропонований комплекс заходів щодо удосконалення управління фінансовою діяльністю господарюючих суб'єктів державної форми власності допоможе у виході на нові ринки реалізації продукції, врегулює процес ціноутворення на неї, а також зміцнить їх ринкові позиції в умовах сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Богацька Н. М. Методичні підходи до оцінки платоспроможності сучасних підприємств. Економічний простір. 2020. № 41. С. 212-222.
2. Верещагін В. В. Контролінг як система управління реальними інвестиціями торговельного підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг». Київ, 2014. С. 27.
3. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: «Хай-Тек Прес», 2015. 336 с.

УДК 330.341

Тищенко Д.
здобувач ступеня доктора філософії,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ТА ПЕРЕВАГИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток та широке впровадження інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) відбулося завдяки Індустрії 4.0 (Четверта промислова революція), яка характеризується як ера цифрової трансформації та являє собою новітній підхід до організації виробництва, в основі якої інтеграція інформаційних технологій у промисловість, що забезпечує автоматизацію виробничих і бізнес-процесів, а також дає можливість використовувати провідні технологічні рішення й містить великий потенціал для забезпечення Цілей сталого розвитку (рис. 1)

Рис. 1. Провідні технологічні рішення Індустрії 4.0
Джерело: розроблено автором на основі [1; 2]

Широке використання ІКТ в діяльності промислових підприємств дає можливість підвищити ефективність і продуктивність праці, є основою для подальших змін і вдосконалень існуючих бізнес-процесів.

Необхідність розвитку інфраструктури традиційної виробничої системи, за рахунок оновлення необоротних та нематеріальних активів суб'єктів бізнесу, залишається головною умовою створення високотехнологічної інноваційної продукції. Відповідно до проведених розрахунків впровадження елементів «Індустрії 4.0» дає можливість підвищити ефективність існуючих активів промислових підприємств в середньому на 20% за рахунок прискорення технологічного оновлення виробничих активів, зниження витрат сировини та матеріалів, поліпшення якості виготовленої продукції [3, с. 135].

Реалізація ІКТ у фінансовому секторі, завдяки функціонуванню багаторівневої та диференційованої системи фінансових установ з широким охопленням, дозволяє підвищити рівень якості та ефективності фінансових послуг, збільшити продуктивність фінансових даних, сприяє підвищенню ефективності управління фінансовими установами. Поява нових інструментів взаємодії з клієнтом, таких як термінали самообслуговування, чат-боти, онлайн-кабінети, змінює споживчу поведінку та формує нову фінансову культуру.

До загальних переваг використання провідних ІКТ у порівнянні з традиційними способами надання фінансових послуг доцільно віднести: низьку вартість обслуговування; низький рівень витрат функціонування і утримання системи; доступність; швидкість; зручність; оперативність обслуговування; екстериторіальність, віддалений доступ у будь-який час; швидке пристосування під потреби і запити, гнучкість; персоніфікованість, (персоніфіковані продукти, індивідуальні контракти); більш вигідні умови обслуговування. Основними недоліками в даному випадку є: відносно вузький спектр послуг; обмежений доступ до капіталу; відсутність стійких і особистих відносин з клієнтами та урахування їх обставин; відносно невеликий досвід; високі ризики порушення правил конфіденційності, втрати особистих даних; високий ризик шахрайства, що вимагає складних перевірок; відсутність гарантій у роботі, зокрема необхідність Інтернету та електроенергії; необхідність певних цифрових навичок користування [4, с. 60].

Процес вибору, розробки або адаптації ІКТ є доволі складним, включає широкий спектр організаційних процесів й потребує розробки та впровадження ефективної моделі управління для забезпечення довгострокової ефективної роботи бізнесу. У сучасних умовах головною складовою даної моделі є цифрова платформа конкретного підприємства чи установи, яка враховує специфіку бізнесу, охоплює всі процеси операційного циклу з виробництва продукції та надання послуг. Цифрова платформа задовольнить потреби не тільки клієнтів, а й інших зацікавлених сторін: акціонерів, контрагентів, партнерів.

Саме підвищення ефективності взаємодії всіх зацікавлених сторін, є основною метою функціонування цифрових платформ. При цьому, ефективність запропонованої цифрової платформи досягається шляхом взаємовигідного інноваційного розвитку, формування цифрової економіки майбутнього на основі постійного технологічного оновлення [5, с. 114].

Таким чином, успішна цифрова трансформація економіки можлива лише за рахунок спільних зусиль держави та приватного бізнесу. Цей процес має

особливе значення в розвитку країн, економіка яких характеризується дефіцитом інвестицій в цифрові технології, недосконалою правовою та нормативною базою та нерозвиненим бізнес середовищем. Як показало дослідження, серед цифрових рішень сьогодення, найбільш ефективними є впровадження цифрових платформ, різноманітних інтерфейсів прикладного програмування, більш просунутий штучний інтелект, роботизація виробництва, «Інтернет речей», хмарні обчислення, великі дані, кібербезпека. Дані інновації революціонізують усталені бізнес-моделі та формують прогресивні цифрові екосистеми на засадах цифрового лідерства. Наслідками цифрової трансформації є підвищення продуктивності праці та ефективності виробничих процесів, покращення якості життя, нові соціальні підйоми та можливості для працевлаштування, збільшення купівельної спроможності населення, соціальна та економічна безпека.

Список використаних джерел:

1. Roblek V., Thorpe O., Bach M.P., Jerman A., Meško M. The Fourth Industrial Revolution and the Sustainability Practices: A Comparative Automated Content Analysis Approach of Theory and Practice. *Sustainability*. 2020. Vol. 12 (20). P. 84–97.
2. Чміль Г.Л. Адаптивна поведінка суб'єктів споживчого ринку в умовах цифрової трансформації економіки: теорія, методологія та практика : монографія. Харків: Видавець Іванченко І. С. 2021. 377 с.
3. Kovalevska N., Nesterenko I., Lutsenko O., Nesterenko O., Hlushach Y. Problems of accounting digitalization in conditions of business processes digitalization. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11. No 54. Pp. 132–141. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.14>
4. Балицька М.В., Бровенко К.С. Фінансові технології як драйвер розвитку фінансових ринків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 9. С. 59–65.
5. Савицька Н.Л., Чміль Г.Л. Трансформація взаємодії суб'єктів ринку в умовах диджиталізації маркетингу. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 1(01). С. 112–117. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.1-18>

УДК 338.432

Ткаченко С.

докторант кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний
університет, м. Дніпро

ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОБІЗНЕСУ

Відновлення України у повоєнні роки має відбуватися через призму декарбонізації й політику «зеленого» переходу, в успішній реалізації яких визначальну роль має бути відведено біоенергетиці, через:

по-перше, її здатність (завдяки використанню потужного енергетичного потенціалу біомаси) забезпечити зменшення залежності країни від імпорту викопних видів палива;

по-друге, її спроможність прискорити процес декарбонізації економіки відповідно до глобальних тенденцій і тих зобов'язань, які має Україна у процесі європейської інтеграції;

по-третє, зацікавленість та попит імпортерів до українського біопалива тощо.

За останніми даними ДССУ енергетичний потенціал біомаси України щорічно становить понад 23 млн. т н.е. Натомість, Дорожньою картою з розвитку відновлювальної енергетики на період до 2050 року передбачено збільшення його обсягів практично вдвічі (рис.1).

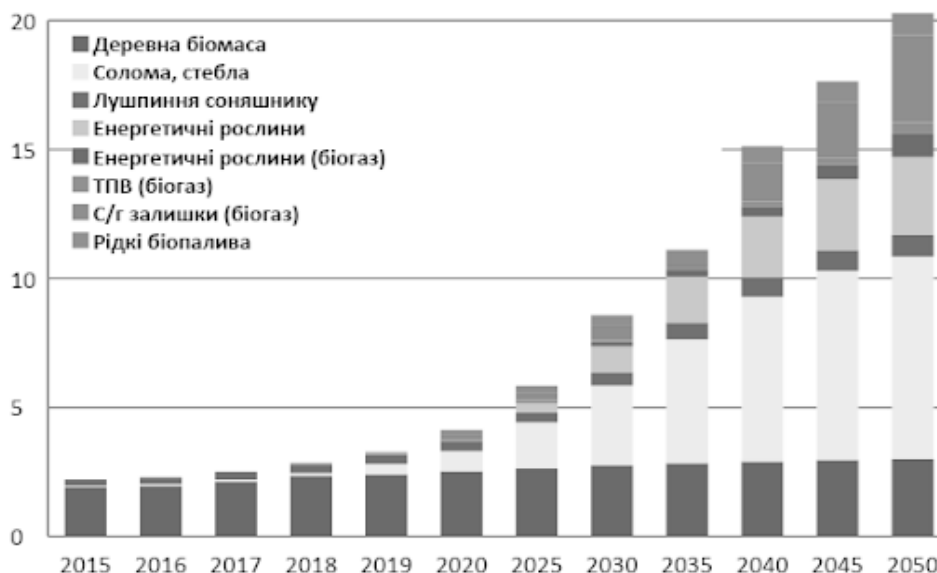

Рис. 1. Прогнози обсягів енергетичного використання агробіомаси на період до 2050 р. [1]

І насамперед, за рахунок вирощування покривних культур - культур, які вирощуються в проміжку між двома основними культурами. Є проміжок 3-4 місяці, коли земля стоїть пуста. На цей час сіється щось, що дає багато зеленої

маси, наприклад енергетичне жито. Цю сировину можна використати для виробництва біометану. І оскільки її сіють між двома основними культурами, вважається, що вона не створює конкуренції цим культурам, і відповідно продуктам харчування [2].

Проте не всі аграрії наразі готові йти в енергетику, виробляти біогаз чи біометан. І, насамперед, через існуючі бар'єри: інституційні, технічні, фінансові та ін. Для їх усунення вважаємо необхідним в найближчий час:

- створити, з урахуванням вимог директив ЄС RED і RED II, нормативно-правове поле з дієвим регуляторним інструментарієм;

- визначити Стратегію ефективного використання енергетичного потенціалу агробізнесу України на період до 2050 р;

- започаткувати реалізацію програми «Велика біоенергетика», спрямованої на створення сприятливого середовища для повноцінного використання енергетичного потенціалу агробізнесу країни. Зазначимо, що наразі практично весь ріпак, що вирощує Україна, експортується і використовується в ЄС для виробництва біодизелю. То, чому б Україні самостійно не організувати виробництво біодизелю, який може бути використаний як на внутрішньому ринку, так і для експорту. З 2,7 млн т/рік ріпаку, експортованого в 2021 р. можливо виробити 0,73 млн т/рік біодизелю і відповідно реалізовувати на експорт вже значно за вищою ціною [3];

- запровадити механізм стимулювання аграріїв до використання малопродуктивних і деградованих земель для вирощування енергетичних культур;

- продовжити на законодавчому рівні строк договору оренди землі під вирощування енергетичних рослин терміном до 20 років.

Запровадження переліченого регуляторного інструментарію забезпечить успішну реалізацію Стратегії ефективного використання енергетичного потенціалу агробізнесу України, скорочення споживання викопного палива та посилення міцності енергетичної безпеки країни.

Список використаних джерел:

1. Агробіомаса. UABIO. 2022. URL: <https://uabio.org/agrobiomass/>
2. Куцюк І. До 20250 року Україна може виробляти до 20 млрд. кубів біометану в рік і перетворитися в потужного енергоекспортера. Український союз промисловців і підприємців. 2023. URL: <https://uspp.ua/news/novyny-hromadskykh-partneriv>
3. Гелетуха Г. Як Україна може виробляти власний біодизель і спиртові бензини замість експорту зерна і чи вистачає для цього земель? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/13/691449/index.am>

УДК 336.76

*Ткачук Н.
к.е.н, доцент кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький*

ОПЕРАЦІЇ ІРО ЯК СПОСІБ ВИХОДУ КОМПАНІЙ НА ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Розвиток кризових явищ у фінансовій сфері посилює роль первинного публічного розміщення акцій (ІРО) як способу виходу сучасного бізнесу на фінансові ринку та нарощення обсягів власного капіталу. Об'єднання іноземного капіталу з вітчизняними бізнес-структурами можливе сьогодні за трьома варіантами: перший – поступове злиття, проникнення іноземних інвесторів у вітчизняні підприємства, другий – вихід бізнесу на відкритий ринок первинного публічного розміщення акцій (ІРО), третій – приватне розміщення акцій (РР). Розглядаючи особливості цих способів, слід зауважити, що перший дає змогу українським акціонерам і власникам пристосуватися до співіснування з іноземними інвесторами, залучити необхідний капітал та суттєво покращити свій імідж як учасника фінансового ринку.

Другий спосіб – первинне публічне розміщення акцій (ІРО - Initial Public Offering) дає змогу власникам українських товариств і корпорацій управляти своїм бізнесом, незважаючи на продаж частини акцій іноземним інвесторам на відкритому фінансовому ринку. Вважається, що первинне публічне розміщення акцій є одним із найбільш важливих механізмів на ринку капіталу, який одночасно можна вважати інструментом фінансування розвитку бізнесу, а також способом реалізації інвесторами своїх прибутків на здійснені інвестиції.

Зазвичай, під операціями ІРО розуміють первинне, публічне розміщення цінних паперів на фондовому ринку з метою залучення капіталу. У Великобританії для визначення даного поняття використовують термін «flotation» (розміщення) [1]. У класичному трактуванні ІРО є первинним розміщенням акцій компанії на фондовій біржі з внесенням їх до списку акцій, що котируються на цій біржі (лістинг). На відмінну від кредитного фінансування, розміщення акцій не зобов'язує емітента сплачувати нараховані відсотки після емісії цінних паперів, при цьому обсяги залучених фінансових ресурсів є значно більшими, ніж отримані кредити чи суми коштів від емісії облігацій, а факт котирування акцій на міжнародних фондових біржах значно підвищує статус самого емітента. Вважаємо за доцільне виділити характерні ознаки операцій ІРО [3]:

- спосіб відчуження – первинне публічне розміщення (Primary Public Offering – PPO), дорозміщення (додаткова емісія нових акцій) - follow-on чи публічний обіг - вторинне публічне розміщення (Secondary Public Offering – SPO);
- спосіб розміщення – відкрита підписка (публічна пропозиція) на акції;
- вид цінних паперів, що пропонуються до розміщення – акції;

- місце розміщення – фондова біржа (організований ринок – Direct Public Offering – DPO) або позабіржовий ринок;
- публічне розміщення цінних паперів здійснюється вперше.

В процесі підготовки та проведення операцій IPO компанії необхідний лід-менеджер із розміщення акцій (інвестиційний банк), який буде здійснювати перевірку емітента (due diligence), розробляти план проекту та схему IPO, займатися проведенням роуд-шоу, зустрічатися з інвесторами та взаємодіяти з біржами. Як правило, якщо емітент планує розмістити значну кількість акцій на первинному фондовому ринку, то для забезпечення високого рівня їх ліквідності лід-менеджер формує синдикат менеджерів розміщення цінних паперів (андерайтерів). Потрібна буде також юридична компанія з досвідом роботи в цій сфері, яка буде здійснювати повний юридичний супровід проекту, готувати всі необхідні юридичні документи, розробляти схему IPO. Крім того, необхідним є залучення незалежного фінансового консультанта, який буде підписувати проспект емісії акцій і заяву на лістинг, слідкувати за порядком розкриття інформації відповідно до вимог законодавства. Задля підвищення авторитету та іміджу компанії-емітента, зростання зацікавленості стосовно розміщення емітованих ним акцій і для співпраці з іноземними та національними засобами масової інформації необхідним буде професійне PR-агенство чи консультант. Зауважимо, що вартість залучення таких фахівців і спеціалістів може досягати 8% обсягу залучених таким способом ресурсів.

Вітчизняний фондовий ринок в силу своєї нерозвиненості ще не користується популярністю серед іноземних інвесторів, відтак українським компаніям, які прагнуть відкритості й розміщення своїх акцій серед інвесторів варто обирати провідні світові фондові центри, до яких відносяться: Нью-Йоркська, Лондоська фондові біржі та фондові біржі Європи.

Для здійснення виходу компанії на публічний ринок необхідно ефективно організувати IPO, щоб забезпечити розміщення цінних паперів серед широкого кола інвесторів за максимально високою ціною. На сьогодні існує три найбільш поширені методи проведення IPO: метод фіксованої ціни (відкритої пропозиції), метод аукціону, метод формування книги замовлень. Крім того, можуть використовуватися різні гібридні методи на основі поєднання основних методів для продажу й розміщення різних траншів акцій: наприклад, метод аукціону та відкритої пропозиції, метод аукціону та формування книги замовлень, метод формування книги замовлень та відкритої пропозиції. Як свідчить закордонна практика, формування книги замовлень найчастіше використовується для розміщення акцій для інституціональних та іноземних інвесторів, а відкрита пропозиція резервується для дрібних національних інвесторів [2].

Метод фіксованої ціни передбачає, що ціна акції для первинного публічного розміщення визначається завчасно, тому необхідним є певний період для збирання замовлень на ці акції серед потенційних інвесторів. Зауважимо, що збір замовлень триває доти, доки не будуть зібрані замовлення на всі пропоновані для розміщення акції, або доки емітент не скасує їх розміщення. Цей метод є досить поширеним за межами США, але він рідко

застосовується на великих активних фондових ринках. Як відзначають дослідники, необхідність завчасного встановлення ціни на акції збільшує ризик невдало проведення IPO, а необхідність попередньої оплати інвесторами свого замовлення акцій призводить до встановлення дещо занижених цін на акції. Тим не менше, цей метод вважається найбільш економним способом розміщення акцій серед роздрібних інвесторів, не потребує значних витрат на проведення Road Show, не передбачає довгострокових відносин між адепайтерами та інвесторами, тому він застосовується переважно на невеликих фондових ринках.

Метод аукціону сьогодні використовується відносно рідко для публічного розміщення акцій; він має своє практичне застосування в Тайвані та Ізраїлі. В Чілі використовуються гібридний метод: поєднання аукціону та формування книги замовлень. Варто зазначити, що метод аукціону набуває сьогодні популярності для IPO, які проводяться в мережі Інтернет. Основним недоліком методу аукціону є залишки акцій компанії після проведення IPO. З точки зору ціноутворення, то це цей метод може бути оптимальним, якщо є достатньо інформації про емітента й вона поширена серед потенційних інвесторів. З огляду на такі особливості аукціону обирають для публічного розміщення акцій відомих компаній у тих галузях, які вже детально досліджені й відомі інвесторам [3]. Очевидно, що метод аукціону не принесе бажаних результатів від проведення IPO для дрібних компаній у тих галузях, які ще невідомі інвесторам. Саме в таких випадках рекомендується застосовувати метод формування книги замовлень.

Підсумовуючи зазначимо, що первинне публічне розміщення акцій є перспективним механізмом нарощення рівня капіталізації компаній і залучення ними капіталу як на національному, так і на міжнародному фондовому ринках. Проведення IPO вимагає від компаній серйозної попередньої підготовчої роботи з удосконалення корпоративного управління бізнесом; здійснення операцій публічного розміщення акцій компаній на фондових ринках буде сприяти підвищенню ефективності всієї економіки країни. Саме на розвиток вітчизняного фондового ринку мають бути спрямовані сьогодні зусилля регулюючих, законодавчих органів і компаній в тому числі, оскільки сформований фондовий ринок надасть значно більші можливості клієнтам і партнерам щодо оперативної оцінки тих процесів, які відбуваються в сфері бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Кутовий Т. Первинне розміщення акцій у практиці українських компаній. URL. <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=663>
2. Манаєнко І. IPO як форма інвестиційного забезпечення. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/79.pdf>
3. Огляд ринку первинного публічного розміщення акцій та перспективи виходу українських компаній на IPO. URL. <https://inventure.com.ua/analytics/articles/oglyad-rinku-pervinnogo-publichnogo-rozmishennyak-sij-ta-perspektivi-vihodu-ukrayinskih-kompanij-na-ipo>

УДК 368.5 (477)

Трегубенко В. В.
здобувач вищої освіти спеціальності:
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Дранус В. В.
к. е. н., доцент кафедри фінанси та кредит,
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПРОБЛЕМИ АГРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Агросектор – це одна з найважливіших галузей економіки, на яку припадає значна частина експорту. Україна – індустріально-аграрна країна, тому сільське господарство відіграє значну роль в утворенні ВВП. За результатами 2021 року сільське господарство забезпечило найвищий відсоток до ВВП серед усіх галузей економіки – більше 10 %. На сільськогосподарську продукцію також припадає найбільший відсоток у загальному експорті України – близько 41 % за рік [1]. За 2022 рік дані показники значно зменшилися через початок війни, але все одно сільське господарство залишилося одним із пріоритетних постачальників продукції на експорт. Сільськогосподарське виробництво досить специфічний сектор, оскільки, крім ризиків, що притаманні всім іншим галузям народного господарства, воно дуже залежить від кліматичних умов та змін навколишнього середовища. Тому агросектор потребує страхового захисту від можливих збитків через несприятливі природні явища (посухи, надмірні зливи) та інших існуючих ризиків ведення бізнесу в даному напрямку.

В Україні аграрії стикаються з багатьма проблемами при прийнятті рішення про страхування, тому вони здебільшого користуються кредитними та власними коштами. І це заважає подальшому розвитку даного сектору.

В інших країнах ситуація значно відрізняється. Світовим лідером в агрострахованні є США, де 90% господарств є застрахованими, там держава зобов'язує страхові компанії страхувати усіх сільськогосподарських товаровиробників за наявності відповідного стандартного продукту, а пізніше ризики розподіляються між страховою компанією і державою. В Україні діяльність у сфері сільського господарства страхують лише 2–3% представників аграрного сектору, у європейських країнах частка застрахованої сільськогосподарської діяльності коливається в межах 50–70% [2].

Такі низькі показники зумовлені рядом проблем. По-перше, більша кількість страхових компаній не страхують сільськогосподарських товаровиробників, оскільки ризик настання страхового випадку дуже великий, і страхові виплати у разі такого випадку також значні. Це негативно впливає на стан страхових компаній, тому вони уникають таких ризиків. По-друге, серед тих компаній, які надають страхування аграріям, більшість прописують у договорі значний відсоток франшизи, яку повинні погашати за власні кошти

самі підприємці. Також варто відзначити про відсутність широкого спектру страхових послуг в цій галузі.

Ринок використовує невеликий набір страхових продуктів, відсутнє повноцінне ризикове страхування на весняно-літній період, зокрема, не покривається такий системний ризик, як посуха [3].

Як загальна основна проблема – це недосконала законодавча база щодо страхування аграріїв та неналежна державна підтримка розвитку галузі за допомогою страхового захисту.

Для вирішення цих проблем необхідно запровадити багато змін, які комплексно допоможуть покращити надання страхових продуктів та сприяти розвитку аграрного сектору України.

По-перше, потрібно розробити заходи, впровадження яких доводить підвищити рівень довіри аграріїв до страхових компаній та до страхування в цілому. Інформувати їх про нові страхові продукти, про реальний стан на ринку страхування.

По-друге, необхідно розширити набір страхових продуктів, додати більше можливих ризиків, що досить часто трапляються у сільськогосподарській діяльності. Можливо, досить дієвим був би такий продукт як надання кредитів під заставу страхових полісів, оскільки тоді аграрії отримували б додаткові кошти на розвиток. Так як з кредитуванням у підприємців АПК також існують проблеми, то таке рішення допомогло б вирішити одразу два важливих питання.

По-третє, зменшення розміру франшизи та перегляд умов договорів про страхування суб'єктів сільськогосподарської діяльності.

По-четверте, вдосконалення законодавчої бази та регулювання, надання підтримки даному сектору з боку держави, переймання досвіду європейських країн та підвищення частки застрахованих господарств у агросекторі до 30–40%.

Отже, сільське господарство – це один з найважливіших секторів економіки України з притаманними лише йому специфічними ризиками, що виникають у процесі діяльності. Тому для розвитку аграріям дуже важливе страхування. Наразі у страхуванні сільського господарства існує чимало проблем, однак за допомогою комплексних дій їх можна вирішити.

Список використаних джерел:

1. Українська аграрна конфедерація. URL: <https://agroconf.org/>
2. Вдовенко Л. О.. Проблеми агрострахування в Україні та шляхи їх вирішення. Електронний журнал «Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики» № 4 2020 р. С. 20–34. Режим доступу: URL: <https://efm.vsau.org>
3. Добіжа Н. В.. Роль страхування в розвитку інфраструктурного забезпечення аграрного ринку України. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» № 4 2021 р. Режим доступу: URL: <https://www.economy.nayka.com.ua>

УДК 336.011:631.162

Тулуш Л.

к.е.н., с.н.с., зав. відділу фінансово-кредитної та податкової політики,

Радченко О.

*к.е.н., с.н.с., п.н.с. відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансові інструменти як засоби реалізації економічної політики на період дії правового режиму воєнного стану практично стають засобами забезпечення національної безпеки. Саме тому, згідно основних засад грошово-кредитної політики Національного банку України на період воєнного стану [4], першочергового значення набуває забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської і фінансової системи країни, а також функціонування системи державних фінансів.

Згідно Інфляційного звіту Національного банку України (НБУ) [1], вдалося стабілізувати функціонування фінансових інструментів на макrorівні, завдяки чому вирівняно падіння ВВП. Радою з фінансової стабільності визначено, що завдяки заходам НБУ та уряду, а також підтримці міжнародних партнерів. Вагомість дії фінансових інструментів в умовах воєнного стану зростає [3].

Одним із рішень активізації бізнесу за допомогою фінансових інструментів для подолання негативних наслідків війни є запуск координаційної донорської платформи для України – «Фінансового Рамштайну» з пріоритетами фінансування у відновлення енергетичного сектору та підтримки економіки. Експертами платформи оцінено, що для реалізації першочергових заходів із відбудови України необхідно близько 17 млрд дол. США [3].

Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні станом на лютий 2023 року [5] показує наявність наступного інструментарію: податкова та митна політика; боргова політика; грошово-кредитна сфера; бюджетна політика. Ці заходи стосуються економіки загалом. Разом з тим, модернізація системи фінансового регулювання шляхом розширення застосування фінансових інструментів напряду стосується розвитку аграрного сектору. Фінансові інструменти активізації аграрного бізнесу в умовах воєнного стану мають і специфічні риси. Насамперед, це стосується стратегічних цілей фінансування та повоєнного відновлення. Стратегічні цілі аграрного сектору та фінансування за періодами приведено у табл. 1.

Таблиця 1.

Стратегічні цілі післявоєнного відновлення аграрного сектору та фінансування за напрямками на період 2022–2032 рр.

	Етап 1: червень 2022– кінець 2022	Етап 2: січень 2023– грудень 2025	Етап 3: січень 2026– грудень 2032
Стратегічна ціль: Економічна трансформація АПК	Збереження економічного потенціалу АПК	Відновлення економічного потенціалу АПК	Стрімке зростання економічних показників АПК
Загальний розмір потреби у фінансових ресурсах	3,4 млрд. грн. (\$113 млн.) на зберігання врожаю. 84 млрд. грн. (\$2,8 млрд.) на кредитування посівної 2022-2023	742 млрд. грн. (\$24,7 млрд.)	724 млрд. грн. (\$24,1 млрд.)..
Стратегічна ціль: Розвиток аграрної інфраструктури	Налагодження нових логістичних маршрутів, активізація експорту, оптимізація внутрішньої логістики	Інвестиції в інфраструктуру АПК. Залучення в оборот земельних масивів у довоєнному обсязі	Диверсифікація експортних ризиків. Підвищення ефективності використання земель
Загальний розмір потреби у фінансових ресурсах	1,26 млрд. грн. (\$42 млн.) дотація 70% на будівництво терміналів із перевантаження зернових та олії; 15 млрд. грн. (\$500 млн.) співфінансування 50% вартості будівництва нового транспортного коридору до портів Польщі та Литви	115,7 млрд. грн. (\$3,9 млрд)	8 млрд. грн. (\$270 млн.

Джерело: складено за Проектом [2].

Передбачається, що фінансові інструменти активізації аграрного бізнесу в умовах воєнного стану будуть спрямовані на перегляд спеціалізації виробництва та типових культур (менше пшениці, більше гороху та гречки), зміні структури форм господарювання, оскільки донори допомагатимуть переважно малим підприємствам. оскільки сільські домогосподарства та фермери, є чинником боротьби з безробіттям та запорукою інклюзивного економічного зростання у сільській місцевості. Також з початку війни ФАО розробила план швидкого реагування і закликає спрямувати 115,4 мільйона доларів на підтримку майже мільйона жителів сільської місцевості шляхом надання сільськогосподарської допомоги і гарантування продовольчої безпеки [6].

Висновки. Чинні моделі функціонування фінансових інструментів в умовах воєнного стану зазнали певних змін. Вони частково переорієнтовані з комерційних, та виконують завдання фінансування заходів національної безпеки, стабілізації економіки та соціальної підтримки населення України.

Виклики, з якими зіткнулася фінансова система, були частково подолані завдяки діям Уряду, НБУ та підтримці міжнародних партнерів. Подальший їх розвиток передбачає формування ринку фінансових інструментів, спорідненого та інтегрованого у світовий глобальний простір. Потребуються значні зусилля для фінансування поствоєнного відновлення, у якому вони відіграватимуть основну роль, а для аграрного сектору передбачені конкретні напрями та програми, як для важливої лани формування національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Інфляційний звіт. Січень 2023 року. Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4 (дата звернення 30.02.2023).
2. Національна рада з відновлення України від наслідків війни Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Нова аграрна політика». URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/new-agrarian-policy.pdf> (дата звернення 30.02.2023).
3. Новий план Маршалла для України: платформа у форматі Рамштайн і Фонд відновлення. URL : <https://izi.institute/novyj-plan-marshalla-dlya-ukrayiny-platforma-u-formati-ramshtajn-i-fond-vidnovlennya/> (дата звернення 30.02.2023).
4. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Національний банк України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdIrBPNWeMzk> (дата звернення 30.02.2023).
5. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (лютий 2023). URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voennoho-9> (дата звернення 30.02.2023).
6. Сільське господарство під час війни: зміна пріоритетів. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/silske-gospodarstvo-pid-chas-vijni-zmina-prioritet/> (дата звернення 30.02.2023).

УДК 338.246.027

*Туркот О.
к. ю. н., виконуючий обов'язки доцента кафедри права
Львівський національний університет природокористування, м. Львів
Руданецька Х.
здобувач вищої освіти
Інституту економіки і менеджменту
Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів*

МАРКЕТПЛЕЙС ФІНАНСОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ У ЧАС ВІЙНИ

Війна застала усіх у такий час, коли ніхто не був до цього готовим. Усі без винятку залишилися у несприятливій економічній ситуації із моменту початку повномасштабного вторгнення на територію України російського агресора. Суб'єкти господарювання опинилися у аналогічній ситуації. Тому, у державі прийняли відповідні законодавчі акти щодо фінансової підтримки підприємств у час війни. Необхідно розкрити, одне з основних місць, де можуть отримати суб'єкти господарювання інформацію щодо фінансової підтримки.

Платформа «Дія.Бізнес» [1] створена для допомоги підприємцям та швидкого вирішення питань, які у них виникають. На ній можна знайти відповідні програми фінансової підтримки.

«Маркетплейс фінансових можливостей для бізнесу на Дія.Бізнес» — це те місце, де підприємці можуть обрати для себе необхідну фінансову програму, прочитати детальні умови отримання фінансування та звернутися безпосередньо до банківських та інших установ, де можна знайти інформацію щодо регіональних та грантових програм, депозитів, лізингу, документальних операцій, еквайрингу, доступних кредитів тощо [2].

Коли російський агресор почав здійснювати ракетні атаки на електропідстанції в Україні, внаслідок пошкодження таких виник дефіцит електроенергії, її почали вимикати. Підприємцям потрібно було здійснювати свою діяльність не зважаючи на воєнні дії. Тому, великій кількості суб'єктів господарювання знадобилося придбати генератори для належного провадження своєї діяльності. У зв'язку з відсутністю електроенергії не працював також Інтернет, що негативно впливало на здійснення господарської діяльності підприємцями, які працювали за допомогою вказаної мережі.

Варто зауважити, що на «Маркетплейсі» можна знайти регіональну програму щодо компенсації на придбання генераторів та засобів супутникового зв'язку тощо [2].

Щодо грантової підтримки, то її можуть отримати зокрема мікро- та малі сільськогосподарські виробники, кооперативи, асоціації виробників географічних зазначень та інші [2].

О. Кознова зазначає, що на Маркетплейсі можна вибрати необхідну суму, відсоткову ставку, тип фінансування тощо за допомогою зручного фільтру пошуку інформації [3]. Необхідно погодитись із науковцем, оскільки на

Маркетплейсі підприємці можуть шукати відповідну інформацію, яка їм необхідна щодо фінансової підтримки.

Якщо Україна, прийме дієві норми щодо захисту прав та інтересів від «рейдерів», то заохотить потенційних інвесторів здійснювати інвестиційні вкладення у її економіку [4]. Необхідно погодитись із науковцями, бо це ще один шлях до отримання фінансування та покращення економічної ситуації в державі.

Однією із проблем «рейдерських атак» на підприємства є корупція в усіх органах державної влади. Якщо Україна її позбавиться, то у такому випадку буде зроблений крок на захист законних прав та інтересів підприємців [5]. На нашу думку, у зв'язку із набуттям Україною статусу кандидата у члени Європейського Союзу, державі необхідно особливо ретельно проводити заходи щодо боротьби з корупцією, та приймати відповідні законодавчі акти з метою гармонізації вітчизняного законодавства.

Отже, суб'єкти господарювання можуть отримати фінансову допомогу. В Україні функціонує відповідна платформа «Дія.Бізнес», на якій можна отримати підтримку. Підприємцям, які бажають отримати фінансову допомогу необхідно зайти на «Маркетплейс», де вони зможуть знайти усю потрібну інформацію та скористатися відповідними програмами підтримки. Також, отримати фінансову допомогу можливо від потенційних інвесторів як іноземних так і національних. Проте, потрібно, щоб такі були зацікавлені у вкладенні коштів у бізнес в Україні.

Список використаних джерел:

1. Дія.Бізнес. URL: <https://business.diiia.gov.ua/>.
2. Маркетплейс фінансових можливостей для бізнесу на Дія.Бізнес. *Дія.Бізнес*. URL: <https://business.diiia.gov.ua/marketplace/finansuvanna#marketplace>.
3. Кознова О. Підприємці можуть дізнатися про понад 300 фінансових програм для розвитку. *LIGA ZAKON Бізнес*. URL: https://biz.ligazakon.net/news/215535_pdprints-mozhut-dznatisya-pro-ponad-300-fnansovikh-program-dlya-rozvitku.
4. Derevyanko B., Pashkov V., Turkot O., Zahrisheva N., Bisiuk O. Addressing the issue of corporate raiding in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. Volume 18, Issue 1, 2020. P. 171-180. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3551076.
5. Деревянко Б.В., Туркот О. А. Про протидію збиранню чужого врожаю «рейдерами». *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. № 1 (1). 2021. С.132-141. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/10431>.

УДК 332.146

*Туркот О.
к. ю. н., доцент, доцент кафедри права,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів
Харук У.
здобувач вищої освіти,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ЩОДО ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Після систематичних масованих ракетних ударів, завданих країною агресором по Україні, зокрема по об'єктах енергетичної інфраструктури та не лише, виникають нові проблеми у сфері бізнесу, а саме – як працювати підприємствам, кафе, магазинам та іншим суб'єктам господарювання під час відключень світла, адже це зупиняє їх роботу.

Мета тез – визначити як органи місцевого самоврядування, сприяють та допомагають бізнесу під час складного періоду в країні. Актуальність даної теми збільшується з кожним новим ударом по Україні, оскільки ми не можемо передбачити де і коли саме це станеться, та на який період часу не буде світла наступного разу.

Під час відключень світла хтось може проявляти креативність, використовуючи свічки, альтернативні джерела світла, які здатні підтримувати роботу, а комусь необхідна саме електроенергія, адже від неї працюють прилади, комп'ютери, необхідне обладнання, якщо її немає – діяльність суб'єкта підприємництва припиняється, а власники несуть збитки. Для відновлення праці деякі компанії забезпечують себе електрогенераторами, але це не з дешевих задовольень. Окрім того, що сама покупка потужного пристрою відчувається для гаманця, то ще його потрібно постійно заправляти (купувати паливо), а також обслуговувати технічно. Якщо велике підприємство може собі таке дозволити, то наприклад малий бізнес, далеко не кожен здатний на це. Тому, проблема із відсутністю електроенергії стала одною із причин, через яку закрилось чимало закладів в Україні. Отож, у час війни необхідно пристосовуватись до сучасних реалій та знаходити підтримку.

У час війни сільськогосподарським підприємствам необхідно працювати та підтримувати економіку нашої країни. Внаслідок нестабільної ситуації у державі значна кількість підприємств призупинила діяльність. Для відновлення діяльності суб'єктами господарювання потрібна не лише допомога держави у вигляді різноманітних пільг [1, с.72].

На одній із сесій Львівської міської ради, а саме 6 грудня, було прийнято рішення про введення так званих ваучерів на енергозабезпечення. Ними можуть скористатися підприємці ресторанної сфери та роздрібною торгівлі продуктами харчування. Даний тип бізнесу може отримати компенсацію у розмірі до 50% (не перевищуючи 80 тисяч гривень) з покупки електрогенератора, або іншими словами допомогу від міста [2]. Для участі в даній програмі необхідно звернутися до Центру надання адміністративних послуг міста Львова або

сервісу електронних звернень громадян, з таким пакетом документів: Заява; Копії платіжних документів; Копії документів з технічними характеристиками генератора та серійним номером; Копію витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань; Фотофіксацію електрогенератора [2].

Звучить все просто та легко, але разом з тим є декілька вимог стосовно умов відшкодування: Електрогенератор повинен бути придбаний після 24 лютого 2022 року; Номінальна потужність – від 3 кВт включно; Електрогенератор повинен бути куплений та встановлений не порушуючи норм; Бізнес повинен здійснювати роздрібну торгівлю продуктами харчування (крім алкоголю та тютюну) [2].

Дана програма створена в першу чергу для допомоги малому бізнесу, але є ще одна сторона, а саме збільшити пункти обігріву, місця підзарядки гаджетів містян, дати змогу пережити блекаут з комфортом, адже скільки би він не тривав, українці - сильна нація, яка здатна пережити і не таке. Схожі програми є також і у інших містах України, наприклад у Києві, Луцьку, Борисполі, Чернівцях, Сумах, Тернополі, Умані, Рівному, Полтаві, Одесі, проте, далеко не у всіх з них акцент на бізнесі, адже там вони сфокусовані на жителях багатоквартирних будинків [3]. Про це також варто було зазначити, адже потрібно розуміти, що поряд з громадянами, деякі області дбають і про малий бізнес, тобто розраховують свій бюджет і для них, а не залишають на милість долі.

Звісно, ваучери на енергозабезпечення - це лише одна з програм, яка діє на території України, їх є значно більше, пов'язаних не тільки з освітленням. Такі заходи фінансової підтримки показують наскільки держава сприяє розвитку бізнесу, адже саме вони формують напевно більшу половину бюджету країни. Нам залишається вірити у швидку перемогу, і готувати плани, як будемо піднімати економіку держави та, яку роль у цьому зіграють підприємства, яким допомогли, щоб вони не припинили діяльність.

Список використаних джерел:

1. Туркот О.А. Щодо вирішення спорів у сільськогосподарських товариствах за допомогою медіації. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*: матеріали IV міжнар. наук-практ. інтернет-конф. (м. Дубляни, 22-23 бер. 2022 р.). Ч. 1. Дубляни. 2022. С. 72-73.

2. Заклади харчування та продуктові магазини можуть отримати відшкодування 50% вартості генераторів. *Львівська міська рада*. 06 грудня 2022. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/economy/294356-zaklady-kharchuvannia-ta-produktovi-mahazyny-mozhut-otrymaty-vidshkoduvannia-50protsent-vartosti-heneratoriv>.

3. Українці можуть отримати компенсацію за придбані генератори: як це зробити. *Економічна правда*. 9 грудня 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/9/694798/>.

УДК 339.137

Федик О.

*к.е.н., в.о.доцента кафедри менеджменту ім. проф. Є. Храпливого,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Неодмінним фактором, який обумовлює та забезпечує ефективність діяльності суб'єкта підприємницької діяльності виступають його конкурентні переваги. Виходячи з того, що левову частку функціонування підприємства складають виробничі та невиробничі процеси, то вельми важливим було би виділити і значення структурних переваг, які обумовлюються результативністю роботи персоналу та відповідних підрозділів підприємства. У свою ж чергу, технічні конкурентні переваги обумовлюються відповідним рівнем якості обладнання, а також якістю сировини та виробленої із цієї сировини продукції. Враховуючи це, спробуємо підсумувати питання визначення доктрини поняття конкурентних переваг, які знаходять свій прояв у наступних аспектах, а саме: здатності підприємства здійснювати ефективний розподіл ресурсів шляхом досягнення стійкішого та найбільш ефективного становища на ринку виробництва чи збуту продукції порівняно зі своїми конкурентами; всеохоплюючій сукупності відповідних ресурсів та властивостей, якими наділені суб'єкти господарювання, які гарантують перевагу такому суб'єкту над його конкурентами.

Як наслідок та послідовність нашого дослідження, необхідно було би приділити належну увагу і поняттю конкурентоспроможності, яке являє собою важливий елемент у системі конкурентних відносин. У теоретиків економічних досліджень доволі часто можна зустріти значну кількість визначень поняття конкурентоспроможності, які не завжди є тотожними.

Ряд авторів, таких, як С. Клименко та ін. стверджують, що сутність та значення конкурентоспроможності знаходять свій прояв у здатності ефективного здійснення діяльності підприємства та отриманні ним прибутків впродовж довготривалого проміжку часу [2].

На думку І. Должанського, та ін. під конкурентоспроможністю слід вважати таку його здатність, при якій підприємство в стані випускати конкурентоспроможну продукцію не за рахунок дешевих ресурсів, а засобом належного використання як трудових, так і фінансових ресурсів [1;3].

Ряд науковців під конкурентоспроможністю підприємства розуміють систему зовнішніх та внутрішніх факторів, які і розкривають сутність конкурентоспроможності підприємства. Такі його внутрішні фактори обумовлюються ступенем використання та застосування певного потенціалу такого підприємства, а саме – науково-технологічного, кадрового та виробничого. До зовнішніх факторів науковці відносять соціально-економічні та організаційні, які надають можливість підприємству виробляти продукцію,

яка за своїми ознаками є привабливішою для кінцевого споживача, ніж продукція, випущена його конкурентами [4].

У науковій літературі існує багато концептуальних бачень явища конкурентоспроможності підприємства, однак в процесі нашого дослідження нами виявлено, що питома вага науковців висвітлюють таке явище в якості:

- можливості адаптації підприємств та суб'єктів господарювання до змін в економічному та соціально-політичному векторі;
- існуванню та формуванню конкурентних переваг;
- системи ефективної стратегії розвитку підприємства;
- здатності забезпечення та гарантування відтворення господарської діяльності;
- можливості вироблення продукції з найменшими витратами виробництва;
- ефективного господарювання та використання ресурсів підприємства;
- здатності задоволення потреб споживача.

Здійснивши аналіз науково-теоретичних доктрин вчених економістів стосовно інституту конкурентоспроможності в економічній галузі, приходимо до висновку, що конкурентоспроможність як економічний феномен акумулює в собі сукупність наступних факторів: здатність протистояти конкуренції іншим суб'єктам господарських правовідносин шляхом здійснення ефективного господарювання; винайдення відповідної стратегії підприємства, яке мало би здатність ефективно конкурувати і розвиватися шляхом реалізації власних конкурентних переваг; здійснення господарської діяльності на основі адаптації до зовнішніх та внутрішніх факторів економіки.

Враховуючи вище наведені наукові розробки та, керуючись базовими концепціями дослідження проблематики розвитку та функціонування такого економічного поняття, як конкуренція, можна зробити висновок про те, що під конкуренцією слід розуміти сукупність економічних відносин між суб'єктами господарських правовідносин, які носять динамічно розвиваючий характер сталого суперництва за винайдення таких механізмів, які б забезпечили прихильність споживачів продукції, а під конкурентоспроможністю продукції варто розуміти її можливість бути виокремленою серед інших видів продукції з найбільш якісними споживчими властивостями та привабливішою ціною.

Список використаних джерел:

1. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. К.: Центр навч. л-ри, 2006. 84 с.
2. Клименко С.М., Омеляненко Т.В., Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. К.: КНЕУ. 2008. 520 с.
3. Макаровська Т.П. Економіка підприємства: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. К.: МАУП, 2003. 304 с.
4. Хрущ Н.А. Сучасні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. Х.: Вісн. Хмельн. нац. ун-ту. 2015. №5. С.153-156.

УДК 334.012.23

Хом'як Г.
*викладач вищої категорії, старший викладач,
ВСП «Золочівський фаховий коледж Львівського НУП», с. Новоселище*

МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Сутність і значення малого бізнесу в тому, що він став провідним сектором ринкової економіки, складає основу дрібнотоварного виробництва, визначає темпи економічного розвитку, здійснює структурну перебудову економіки та швидко окупність витрат та свободу ринкового вибору. Природа малого підприємництва визначається двома чинниками: 1) воно об'єктивно існує і розвивається як певна цілісність, сектор економіки; 2) воно є особливим типом підприємницької діяльності. Мале підприємство – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів і одержання прибутку [1. ст.42]

Малий бізнес включає в себе індивідуальну трудову діяльність громадян, що мають статус юридичної або фізичної роботи. Малим підприємством може бути кооператив, товариство з обмеженою діяльністю, перукарня, магазин та інші формування, що відповідають вимогам малих підприємств. Більшість підприємств малого бізнесу – це малі фірми, в яких працюють від 3 до 10 осіб. Малі підприємства здійснюють свою діяльність в усіх сферах і галузях народного господарства, виконуючи один або декілька видів діяльності. Мале підприємство має самостійність у здійсненні своєї господарської діяльності, самостійно розподіляє вироблену продукцію та прибуток, що залишився після сплати податків та інших обов'язкових платежів.

Малі підприємства значною мірою залежать від коливань ринку і потребують державної підтримки. У багатьох країнах ринкової економіки існують особливі фонди державної підтримки малого бізнесу. В Україні державна підтримка малого бізнесу в основному зводилася до системи податкових пільг на прибуток. Однією з проблем малого бізнесу в Україні є кредитування. Кредити даються тільки під заставу або поручництво, на що не завжди мають можливість малі підприємства. Немає спеціальних банків, які б обслуговували малий бізнес.

Малі підприємства у своїй діяльності стикаються з великими труднощами. Головна проблема малого бізнесу – це недостатня ресурсна база, як матеріальна, так і фінансова. Основними причинами гальмування розвитку малих підприємств в Україні є недосконалість законодавства з питань розвитку малого бізнесу; високі податки, що змушують деякі суб'єкти йти в тіньову економіку; недостатня державна фінансово-кредитна і майнова підтримка малих підприємств; відсутність дійового механізму реалізації державної політики щодо підтримки малих підприємств; недосконалість системи обліку і статистичної звітності; обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення; відсутність стимулів для інвестицій.

Підтримка діяльності малого бізнесу має здійснюватися такими методами: державна кредитно-фінансова підтримка, що включає гарантовані позики, цільове субсидування, цільове бюджетне фінансування за умови пріоритетності власних коштів підприємців і суб'єктів малого бізнесу [2. с.68]; сприятлива фінансова політика, що передбачає пільгове оподаткування суб'єктів, що надають кредити, так і тих, хто їх отримує; сприяння розвитку недержавних фондів кредитної підтримки малого бізнесу на основі системи гарантування і страхування кредитів, кредитної кооперації, надання державних грантів для освоєння інноваційної продукції; запровадження дієвої та ефективної системи пільг, що стосуються малого бізнесу, продовження дії спрощеної системи оподаткування, вдосконалення системи обліку і звітності; заходи щодо розвитку системи мікрокредитування, венчурного та експортного кредитування, фінансового лізингу та франчайзингу як гнучких фінансових технологій і водночас гнучких способів діяльності суб'єктів інфраструктури малого бізнесу [3. с.67]; інформаційна та консультативна підтримка малого бізнесу.

Економічні наслідки війни в Україні відчувають усі суб'єкти бізнесу, як малого так і великого. Верховна Рада України та уряд передбачають додаткові стимули для підтримки бізнесу під час війни. Серед них скасування оподаткування палива та запровадження пільгового режиму для підприємців (2% від обороту), знімаються всі обмеження по кількості працівників та видах діяльності, окрім підакцизних товарів та грального бізнесу. ФОПи I і II групи можуть платити єдиний податок добровільно, якщо впродовж воєнного часу вони не отримуватимуть доходу, вони також можуть не сплачувати ЄСВ. Власники земельних ділянок звільнені від сплати податку за землю на територіях, де йдуть бої. Ще один крок на підтримку бізнесу є зменшення ПДВ на паливо з 20% до 7% і скасування акцизів на нафтопродукти. Це призведе до зменшення доходів бюджету. Нестача доходів бюджету буде покрита завдяки фінансовій допомозі партнерів України.

Суб'єкти малого бізнесу, які знайшли нових партнерів, запустили спільні проекти, скооперувалися або переорієнтувалися змогли успішно справитися із сучасними викликами.

Список використаних джерел:

1. Господарський Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003 № (18-22) ст.42 (Нова редакція від 09.06.2013)
2. Данилейчук Р.Б. Фінансові інструменти підтримки суб'єктів малого бізнесу в регіоні. Науковий вісник ІФТУНГ. Івано-Франківськ, 2018. №1(17) с. 62-74
3. Чуй І.Р., О.В. Мищак Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: навчальний посібник. Львів: Вид-во ЛКА, 2017. 264с.
4. Полятикіна Л.І. Методологічне та обліково-аналітичне забезпечення сталого розвитку підприємств малого бізнесу: монографія / Л.І.Полятикіна // Суми: Видавництво: ПП Винниченко М.Д., ФОП Литовченко Є.Б., 2016. – 380 с.

УДК 338.43:633.1

*Черемісіна С.
д.е.н., доцент, головний науковий співробітник відділу
ціноутворення та аграрного ринку,
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

За останні 20 років Україна суттєво збільшила обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, особливо видів, що орієнтовані на експорт. Так, з 2000 по 2021 рр. виробництво пшениці збільшилось у 3,2 рази (з 10,2 до 32,2 млн тонн), ячменю – у 1,4 рази (з 6,9 до 9,4 млн тонн). Тривале зростання світового попиту на українську кукурудзу сприяло збільшенню її виробництва в 11 разів (з 3,8 млн тонн у 2000 р до 42,1 млн тонн у 2021 р). Якщо у 2000 р Україна вирощувала 24,4 млн тонн зернових культур, то через 20 років цей показник перевищив рекордну позначку у 86 млн. [1].

За останній довоєнний 2021 рік Україна збільшила виробництва зернових культур на 32,5% (або на 21,1 млн тонн), зокрема пшениці – на 29,3% (7,3 млн тонн), жита – на 29,8% (7,3 млн тонн), ячменю – на 23,6% (на 18 млн тонн), кукурудзи – на 39% (на 11,8 млн тонн) [2]. Експортний потенціал вітчизняного зернового ринку за цей період збільшився майже в 40 разів – від 1,3 млн тонн зерна, що було експортовано у 2000 році, до 52 млн тонн у 2021 році.

З початком російської агресії світ відчув, що таке дефіцит української пшениці. Адже Україна посідає 7-е місце у світовому виробництві. Частка України, що стабільно становила у середньому 3,5 % від загального світового виробництва у 2021 році збільшилась до 4,1%.

Проте збройна агресія росії, ведення активних бойових дій на значній території України спричинили низку масштабних проблем, що деструктивно впливають на сучасний стан та перспективи подальшого функціонування зернового ринку.

Зменшується кількість посівних площ, порушується технологічна дисципліна вирощування, знижуються рівні урожайності зернових культур, зламано транспортну логістику, зруйновано та суттєво пошкоджено багато сільськогосподарських та переробних підприємств зернової галузі, катастрофічно протягом першого півріччя 2022 року скоротився експорт зернової продукції. Загалом зменшення посівних площ зернових культур у 2022 р. після початку повномасштабного вторгнення у порівнянні з 2021 р. оцінюється у 27% (від 15,9 до 11,6 млн га) [2].

Загальне виробництво зернових та зернобобових культур у 2022 р. (за песимістичним варіантом прогнозу) очікується у межах 55 млн тонн, що на 36,3% нижче показника 2021 р. [3]. Прогнозне скорочення площ посівів пшениці оцінюється у розмірі 2 млн га (або на 28,5%), втрати врожаю за песимістичним прогнозом складатимуть 12,2 млн тонн, або на 37,9% менше рівня 2021 року. Скорочення площ під кукурудзою оцінюється у розмірі 0,7

млн га (на 12,7%), а втрати врожаю складатимуть – у 13,9 млн тонн, що на 33,1% нижче показника 2021 року. Сумарна частка посівів озимого ячменю під урожай 2022 р. в небезпечних областях країни складає майже в 44% від загальної площі. Скорочення площ під ячменем оцінюється у розмірі 0,8 млн га (або на 32,3%), втрати врожаю складуть 4,2 млн тонн, що на 44% нижче рівня 2021 року.

Станом на 12.01.2023 збирання зернових та зернобобових культур проведено на площі 10,9 млн га (94%) при врожайності 47,0 т/га, намолочено 50,97 млн тонн зерна. За попередніми даними, урожай зернових культур у 2022 році в період повномасштабного вторгнення відповідає саме песимістичному варіанту попередніх прогнозів – ледве перевищує позначку у 50 млн тонн збіжжя, що майже на 41% нижче рівня довоєнного 2021 року. Відповідно виробництво пшениці скоротилось на 37,2% (або на 12 млн тонн), кукурудзи – на 44,2% (або на 18,6 млн тонн), ячменю – на 38,6% (або на 3,6 млн тонн). Єдиний позитивний результат зафіксовано по гречці, виробництво якої у воєнний період збільшилось на 45,5% (від 115 до 161 тис. тонн). Аграрії відгукнулися на заклик споживачів і держави та суттєво збільшили посівні площі під цією культурою. За останнє десятиріччя перше виробництво гречки може перевищити наше внутрішнє споживання, орієнтовно в 1,5 рази, що дозволить сформувати внутрішній запас, запобігти дефіциту і стрімкому зростанню ціни.

Наймасштабніші втрати площ та врожаю зернових культур відбудуться у Луганській, Донецькій, Запорізькій, Херсонській, Харківській та Миколаївській областях.

Після збору рекордного врожаю зернових у 2021/22 МР в Україні прогнозувався рекордний обсяг експорту на світовий ринок. Але через війну, а з нею й логістичні проблеми, український експорт призупинився. У портах Чорного та Азовського морів виявились заблокованими понад 20 млн т зернових та олійних культур. Частково проблему вирішила зернова угода, яка була підписана в кінці липня і згідно якої розблоковували 3 українські порти: «Одеса», «Чорноморськ» та «Південний». Залишаються заблокованими порти Миколаєва, які є одними з найбільших в Україні і до війни перевозили 35% українського продовольчого експорту.

Завдяки функціонуванню зернового коридору, станом на 15 лютого 2023 року експорт зернових і зернобобових культур складає 29,7 млн тонн або майже 71% від показника минулого 2021/22 МР.

У розрізі зернових культур, пшениці вже експортовано 10,6 млн тонн (60% від рівня минулорічного періоду), ячменя – 2,0 млн тонн (або 36% від обсягів минулого сезону). Експорт кукурудзи станом на середину лютого 2023 року вже майже досяг минулорічні показники – експортовано 17,1 млн тонн зерна порівняно з 18,2 млн тонн за весь 2021/22 МР.

Об'єктивними викликами та проблемами зернового ринку, що спричинила повномасштабна війна, є наступні:

- подорожчання матеріально-технічних ресурсів, головним чином, міндобрив та пального;

- відносний дефіцит робочої сили внаслідок мобілізації та міграції всередині країни та за кордон;
- порушення виробничих процесів внаслідок посилення енергетичної кризи;
- значний брак ресурсів внаслідок втрати коштів та майна через обстріли чи крадіжки окупантами, знищення посівів, несвоєчасний збір урожаю, низьких цін на продукцію або неможливості вивезти зерно;
- неможливість проведення технологічних операцій та процесів через мінування полів та близькість до зони бойових дій;
- пошкодження й руйнування агроінфраструктури та техніки: склади, зерносховища, сільгосптехніка та обладнання;
- катастрофічні наслідки для земельного фонду внаслідок мінування, артобстрілів, бомбардування, руху важкої техніки;
- недостатність обігових коштів внаслідок збільшення собівартості виробництва, інфляції, здорожчання банківського кредитування через підвищення облікової ставки НБУ, невідшкодування ПДВ та фіксованого валютного курсу;
- зростання вартості логістики у гривневому еквіваленті в 2-3 рази за рахунок підняття залізничних тарифів, здорожчання доставки та інфляції. (вартість логістики становить близько 2/3 від ціни зерна, роблячи його виробництво для українських аграріїв нерентабельним в окремих регіонах).

За попередніми оцінками, в 2023 році посівні площі під зерновими культурами в Україні буде скорочено на 45%. Зменшення всіх посівних площ, а також зміна структури посівів та зниження урожайності можуть привести до падіння обсягів урожаю зернових на 60% порівняно з довоєнним 2021 роком.

За результатами посівної кампанії під урожай 2023 року засіяно 4,8 млн га озимих зернових. Цей показник на 26% нижче минулорічних обсягів на контрольованих територіях та на 43% нижче посівів озимини на всій території України.

Список використаних джерел:

1. Svetlana Cheremisina, Vladimir Rossokha, Inna Salo, Marina Mohilova and Natalia Romanchenko Prospects for technological development of grain production in Ukraine. IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science 1010 (2022) 012020 <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1010/1/012020>
2. Cheremisina, S., Rossokha, V., Mazurenko, O., Selinnyi, M., Tomashevskaya, O. (2022). The Grain Market of Ukraine: Actual State, Current Problems, and Development Prospects. Economic Studies Journal (Ikonomicheski Izsledvania), 31(8), pp. 173-188. https://www.iki.bas.bg/Journals/EconomicStudies/2022/2022-8/09_Svitlana-Cheremisina.pdf
3. Прогноз виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у 2022 році (червень 2022 року) / [Лупенко Ю. О., Нечипоренко О. М., Грищенко О. Ю., Волосюк Ю. В.] ; за ред. Ю. О. Лупенка, О. М. Нечипоренка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2022. – 20 с.

УДК 338.47

*Юдіна С.
д.е.н., професор кафедри фінансів та обліку,
Грищенко М.
Здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»,
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське*

СТРАХУВАННЯ ЗАСОБІВ ТРАНСПОРТУ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Страховання як система захисту майнових речей даної особи яка уклала страховання, організацій і держави є необхідним елементом сучасного суспільства, а також одним з найважливіших методів управління ризиками, обумовленими негативним впливом зовнішнього середовища. Необхідно відзначити, що до послуг страховання відносяться категорії фінансових обслуговувань. Як написано у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» фінансова послуга – операція фінансових активів, з метою здобуття прибутку третіх осіб за допомогою укладання договору про страховання майна. Страховальники можуть укласти із страховиками договори лише за їх згодою, крім випадків, коли існують інші способи укладання договору чинним законодавством. Правила страховання супроводжують поліс страховання КАСКО, який надається клієнту після укладання договору. Правила розробляються відповідно до Закону України «Про страховання» та інших законодавчих актів України та визначають умови і порядок укладання та дії договорів про укладання до охочого зі страховальниками. Договір який укладається страховальником, може діяти зазвичай до 1 року, а також він може діяти як на користь самого страховальника так і на користь третіх осіб. Після того як страховальник направив заяву на страховання, страховик повинен оглянути транспортний засіб, проаналізувати пошкодження, потім у триденний термін скласти акт у присутності самого страховальника, особи яка вчинила збиток, та свідків, які перебували на місці ДТП.

Виплата за властивий збиток проводиться в межах страхової суми, а також ураховуються відсоток за скоєння ДТП. При частковому ушкодженні автомобіля страхова компанія відшкодовує фактичну вартість автотранспортного засобу для повного його ремонту. У майбутньому можлива переорієнтація діяльності страхової компанії, особливо у наданні послуги страховання автотранспорту юридичним особам. Тому, насамперед, потребує вдосконалення процес надання даного виду страхових послуг, особливо його організаційної складової. Як вже відзначалося, у страховій системі аквізиція — є способом складання нових договорів та актів страховання для страховика чи страхових посередників для присвоєвання клієнтів. Однак даний вид аквізиції не є ефективним. Головною темою є надання послуг широкому колу осіб, якою є послуга КАСКО. Тому можна зарекомендувати таку фікцію аквізиції, а саме

спілкування з клієнтом за телефоном, надсилати поштою поліси для страхувальника та безготівкове отримання платежів.

Не менш цінної уваги треба виділити для організації аварійного комісаріату страховика, а в основному його представництв у географічних регіонах страхового покриття. Аварійний комісар - фізична особа (вповноважений експерт), до якого звертаються страховик, страхувальник та потерпілі особи, з метою вирішення проблем, він проводить розслідування аварійного випадку заявленим від клієнта, аналізує відповідні умови страхування, оцінює та встановлює суму збитку в присутності клієнта, шукає та виконує всі можливі варіанти для його зменшення, та вписує всі знайдені дані і подає висновок (аварійний сертифікат).

Правильними діями для закінчення, на цьому етапі є підготовка і проведення суброгації – це використання права яким володіє на регресні вимоги до винної особи яка створила страхову подію, для часткової чи повної компенсації сплачених на збитки при аварійному інциденту. Наступним організаційним шляхом удосконалення надання послуги з добровільного страхування наземного транспорту є розвиток системи асистансу. Асистанс – це багатофункційна страхова послуга, що визначає обслуговування для клієнта (страхувальника, застрахованого) в основному це туристи, які беруть страхування за невідкладною допомогою в натурально-речовій формі або у вигляді суми збитків по факту травми, захворювання, технічною несправністю автотранспорту і т.д. Даний вид послуг надаються асистантами – фізичним або юридичним особам, що діють від свого імені за дорученням страховика у рамках договору страхування, так і за дорученням клієнта в рамках договору про надання послуг асистанс. Послуги асистансу оплачуються тільки страховиками без участі страхувальників.

Найважливішим приділяють увагу саме розвитку належної практики роботи для страховиків та добросовісної поведінки до страхувальників. Національний банк вводив нагляд за поведінкою на ринку страхування, та створить спеціальні інструменти для нагляду, до якого присутні забезпечити захист прав страхувальників. Завершеним завданням нагляду за поведінкою на ринку страхування стане справедливе ставлення страхувальників до страховиків, та посилення довіри населення до зони страхування. Національний банк розробить підзаконні нормативно-правові акти до мінімізації прохань для розвитку практики ведення бізнесу такої яка вона повинна бути, а також наглядові інструменти.

Особлива увага приділятиметься розвитку належної практики роботи страховиків та добросовісної поведінки стосовно страхувальників. Національний банк запровадить нагляд за ринковою поведінкою та розробить відповідні інструменти нагляду, покликані забезпечити ефективніший захист прав страхувальників.

Список використаних джерел:

1. Страхування наземного транспорту в страховій компанії. Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт зі спеціалізації «Страхування». 2016 рік. URL: <https://koninsurance.mnau.edu.ua/files/work/61.pdf>
2. Страхування транспортних засобів і вантажів. Навчально-інформаційний портал ВП НУБП України. 2020 рік. URL: <http://moodle.nati.org.ua/mod/book/view.php?id=10055&chapterid=3402>
3. МАЙБУТНЄ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ. Національний банк України. 2020 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4

УДК 361.115

Янчук І.

*викладач обліково-економічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії,
ВСП «Горохівського фахового коледжу ЛНУП», м.Горохів*

ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК КООПЕРАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

У забезпеченні ефективного функціонування продовольчого підкомплексу особливе місце посідає кооперація, яка поєднує особисті, колективні й суспільні інтереси, створює реальні передумови для ефективнішого його розвитку. Вона за своєю суттю є співпрацею як юридичних, так і фізичних осіб (підприємств) різних сфер економіки, що здійснюють спільну діяльність.

Кооперація – це соціально-економічна категорія, яка виражає стосунки між людьми в процесі їх співробітництва для реалізації економічних інтересів і досягнення взаємовигідної мети на основі спільного використання ресурсів – за рахунок справедливого розподілу отриманого ефекту. Кооперативний рух у світі наймасовіший.

Він об'єднує майже 800 млн осіб. І це не випадково, адже кооперація виконує вкрай необхідні економічні та соціальні функції. Вона широко використовує дрібні форми господарювання, активно підтримує малі та середні за розмірами підприємства, є основою формування і функціонування відповідних організаційно-правових структур вертикального та горизонтального типів. За рахунок спільного застосування технічних та економічних ресурсів окремих власників кооперація робить виробництво масштабним і на основі спільної праці та поєднання зусиль і ресурсів усіх її учасників забезпечує одержання на одиницю затрат максимуму кінцевого продукту. Усе це обумовлює об'єктивну необхідність кооперації у сфері агробізнесу. Посилення розвитку кооперації сприятиме і швидшому формуванню цивілізованого аграрного ринку. Основні принципи його діяльності базуються на нормативних актах, що випробувані роками і забезпечують йому високу ефективність функціонування. Для країн північної Європи характерна 100 % участь сільських господарів у кооперативах. У більшості держав континентальної Європи у кооперативи об'єднано приблизно 80 % усіх фермерських господарств; у США, Канаді і Австралії, за різними оцінками, – від 60 до 80 % [4]. У світі через кооперативи проходить від 20 до 100 % аграрної продукції .

На даний момент сільськогосподарські виробники, що займаються вирощуванням фруктів, одержують високі урожаї, але не мають можливості її реалізувати. Горохівська громада одна з таких, яка немає налагодженої кооперації. Кооперація дала б можливість товаровиробникам, вирощувати та заготовляти продукцію (наприклад, ті ж самі фрукти) в сприятливих для нього умовах. Тому що основними функціями кооперативів із заготівлі та реалізації продукції є: закупівля сільськогосподарської сировини, її зберігання, сортування, упаковка, аналіз ринків збуту, формування товарної та цінової

політики, просування товару і його збут – як через власну роздрібну торговельну мережу, так і оптовикам та магазинам. У сучасних умовах така кооперація життєво необхідна, бо створює умови для економічного захисту товаровиробників і підвищення їх конкурентоспроможності, дозволяє знизити трансакційні витрати, контролювати ринок, зупинити вилучення доходів із сільськогосподарського виробництва комерційними структурами, не пов'язаними з аграрною сферою економіки. Вона покликана сприяти розширенню виробництва, стабілізації цін на продукти харчування і сільськогосподарську сировину. Саме за її рахунок забезпечується раціональніше використання матеріальних і грошових ресурсів, зменшується загальна потреба в них, що сприяє зміцненню економіки як кожного окремого підприємства, так і кооперативу в цілому.

Горохівська міська територіальна громада передбачає створення інвестиційного проекту «Створення комплексу зберігання та переробки фруктового-ягідної продукції» [1]. Земельна ділянка під даний проект розташована у с. Скобелка, потрібно знайти інвестора та об'єднатися виробникам для створення кооперації

Необхідно визнати, що переробні кооперативи ще не набули належного розвитку. В Україні їх частку припадає тільки 7,4 % загальної кількості обслуговуючих кооперативів. В основному вони переробляють зерно, насіння соняшнику та овочі, вирощені фермерами. Аналіз діяльності переробних кооперативів свідчить про нерозвиненість договірних відносин, відсутність їхньої системи, однобічність, що зумовлює нестійкість розвитку кооперації і дискредитує її [3 с. 176].

Як наслідок, проблеми розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації включають:

- недостатню соціальну підтримку селянами розвитку обслуговуючої кооперації;
- обмежені фінансові можливості селянських господарств для формування матеріально-технічної бази кооперативів;
- недосконалість чинного законодавства в частині повернення селянам ПДВ за продане молоко через сільськогосподарський кооператив;
- відсутність централізованого збору, обробки та узагальнення статистичної інформації про обсяги діяльності обслуговуючих кооперативів, їх спеціалізацію, товарообіг, фінансові результати діяльності та інші характеристики;
- недостатню державну підтримку розвитку кооперації [2 с. 313].

Таким чином, стратегічні напрями розвитку кооперації в аграрній сфері мають бути такими:

- розвиток кооперації окремих виробників сільськогосподарської продукції – фермерських господарств, індивідуальних власників, громадських господарств, тобто створення виробничих сільськогосподарських кооперативів;
- модифікація виробничих кооперативів у напрямку створення виробничо-переробних, виробничо-збутових та інших видів багатофункціональних кооперативів;

-поширення універсальних обслуговуючих кооперативів–заготівельнозбутових, постачальницьких, агросервісних та інших;

- розвиток міжгосподарської горизонтальної та вертикальної кооперації, що ґрунтується на постадійній технологічній спеціалізації господарств-учасників.

У стратегічному плані розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації передбачає виконання таких заходів:

- забезпечити зростання частки сільськогосподарської продукції, що буде реалізована через сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи;

- досягти функціонування повноцінних 3-4 спеціалізованих або багатофункціональних кооперативів у кожному районі. Для заощадження коштів на ведення бухгалтерського обліку і звітності застосувати модель «базовий сільськогосподарський кооператив – філії в селах району»;

- здійснювати економічну та технологічну підтримку малих форм господарювання з боку держави, Міністерства аграрної політики та продовольства України через сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, діяльність яких відповідає міжнародним принципам кооперації;

- надавати державну підтримку в спорудженні оптових та роздрібних ринків через діючі сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи;

- довести обсяги продажу сільськогосподарської продукції без залучення посередницьких господарських суб'єктів до 30% у тваринництві та 40%, шляхом розширення мережі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та оптово-роздрібних ринків;

- збільшити кількість робочих місць для продажу сільськогосподарської продукції на продовольчих ринках. Забезпечити наявні робочі місця техніко-технологічним сервісом і лабораторним аналізом якості й безпеки продукції [2 с. 315].

Список використаних джерел:

1. Інвестиційний паспорт. Горохівська міська територіальна громада <https://gorokhivrada.gov.ua/investicijnij-pasport-11-05-09-12-01-2023/>.

2. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект. Монографія / Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Заяць В. М. та ін.. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2016.

3. Розвиток кооперативних відносин в аграрному секторі України. Монографія/М. А. Лендел, В. К. Збарський, М. П. Талавиця, Л. М. Газуда. – К. : Вид-во НУБіП України, 2016. – 307 с.

4. Малишко В. Аналіз, проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / В. Малишко //2009. – Режим доступу : [http : //www.nbu.gov.ua](http://www.nbu.gov.ua).

РОЗДІЛ 3

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

УДК 657.2.016

*Khomyn P.
doktor habilitowany,
profesor Akademii Kujawsko-Pomorskiej, m. Bydgoszcz, Polska*

PROBLEM SPÓJNOŚCI RACHUNKOWOŚCI I POLITYKI PODATKOWEJ

Na przełomie XX i XXI wieku najwyraźniej, jak podkreślał wybitny myśliciel średniowiecza T. Mor (1478-1535), w związku z tym, że w wyniku zmian w polityce podatkowej Ukrainy „zbyt wielu powstały prawa, których przepisy są „chytrze interpretowane” przez organy fiskalne reprezentowane przez tzw. rewidentów, problem spójności rachunkowości z nią stał się niemal najpilniejszy.

Ponieważ przewaga zaleceń pierwszego nad metodologią i metodami drugiego spowodowała nie tylko resuscytację, jak się wydawało, ostateczną eliminację fałszywych relacji, w wyniku której „dwoisty system zaślepią nimi oczy, na której oparta jest możliwość oszustwa” [2, s. 16] – (patrz rachunki 17 „Aktywa z tytułu podatku odroczonego”; 54 „Zobowiązania z tytułu podatku odroczonego”; subkonta 643 „Zobowiązania podatkowe” i 644 „Uznanie podatku”), ale także zwrot do sprawozdania finansowego fikcyjnych aktywów i zobowiązań, tj. zastępcze Bilansu-netto do poprzednio bezsensownego Bilansu-brutto. W rezultacie powstały znaczne rozbieżności między rachunkowością a jej odmianą zwaną podatkowej z powodu fałszywych innowacji.

Co doprowadziło do zignorowania ekonomicznych granic rachunkowości, sformułowanych przez klasyka teorii rachunkowości Y.-F. Shera, które „mają miejsce tam, gdzie koszty teoretycznie możliwej poprawy sytuacji w tych obszarach wewnętrznej organizacji przedsiębiorstwa zaczynają być większe niż prywatna korzyść ekonomiczna, jaką przedsiębiorca może z tego uzyskać”, powinny więc „leżeć w umyśle wszystkich księgowych” [5, s. . 442-443].

I pojawienie się uciążliwej sprawozdawczości fiskalnej, która pod względem ilości i częstotliwości przedkładania wielokrotnie wyprzedziła finansowu, ku uciesze tych pseudoteoretyków, dla których takie dyletantyzmy nazewnictwa wydają się kwintesencją metodologii rachunkowości. Tak więc ten ostatni pospiesznie przemianowano na finansowy: nie powstrzymał ich nawet fakt, że sama sprawozdawczość podatkowa jest właśnie tym w swej istocie.

Na przykład na początku oznaczonego okresu, jakimś cudem, zamiast poprawy podstawowej dokumentacji księgowej, wprowadzono aż trzy egzemplarze faktury VAT z taką samą liczbą załączników. I to bez wyjaśniania księgowym w ogóle, dlaczego trzeba marnować papier, którego wtedy brakowało. Potem potajemnie usunęli trzecią kopię, jak zwykle milcząc, z jakich powodów ten metodyczny absurd został nieco poprawiony. Choć generalnie można z powodzeniem obejść się bez dwóch pozostałych: wystarczyłoby uzupełnić te tradycyjne faktury za towary itp. z niezbędnymi szczegółami, a nie wypełnianie faktur podatkowych wymyślonymi, uwarunkowanymi efemerydami „pierwszego/drugiego zdarzenia”.

Uważa się, że dzieje się tak dlatego, że polityka podatkowa wykazuje ten sam pośpiech i komórki rekuperacji pod kamuflażem permanentnych reform: początkowo, podobnie jak w Kongu w XV-XVI wieku, „podatki były arbitralne, a jeden z nich był pobierany za każdym razem” gdy kapelusz zleciał z króla” [1, z. 92]. Następnie pod PR-owym pretekstem „zreformowania” systemu podatkowego ich oczywisty nadmiar był naiwnie maskowany przez łączenie niektórych z nich w grupy, także bez wyjaśnienia, jak te „zające pętle” wpisują się w uroczysty idiom „polityka podatkowa”: to greckie określenie bynajmniej nie jest synonimem polityki, mimo wspólnych korzeni.

Ponadto, jak rozsądnie zauważył T. Mor, chociaż narody, które starają się „zaprowadzić w sobie porządek przez wydawanie każdego dnia licznych praw, żadnemu z nich nigdy się to nie udaje; łatwo to udowodnić przez nieskończone i stale powstające, az drugiej strony przez procesy, które nigdy się nie kończą. Takie prawa, powtarzam, mogą złagodzić te nieszczęścia w ten sam sposób, w jaki trwałe okłady zwykle wzmacniają ciało osoby beznadziejnie chorej” [3, s. 90-92].

Potwierdzają to stałe zmiany i uzupełnienia Kodeksu Podatkowego Ukrainy i Przepisów (standardów) rachunkowości, które przypominają „płytkie filozofie w głębokich miejscach” (V. Majakowski), ukryte pod etykietą „polityka podatkowa”. Co więcej, bez jakiegokolwiek próby przyklejenia obok niej wsparcia księgowego. Choć bez ich jedności nie może być mowy o pozytywnych zmianach, o czym świadczy obecna praktyka krajowa.

Dlatego, jak to ujął Salomon, jest to daremna „próba złapania wiatru”, więc teraz, jak i ponad sto (1926) lat temu: „Nasz system podatkowy (jak również jego wsparcie księgowe – P. Kh.) jest daleko od perfekcji. Ciągłe szukamy nowych dróg i nie zawsze wiemy, że te ścieżki „przeddeptane i przemierzone” przez inne narody, a wędrówka nimi nie zawsze kończy się pomyślnie” [4, s. 545].

Czas więc odrzucić werbalistyczne pleonazmy o wątpliwej wartości, skompilowane z arbitralnych, a nawet przetłumaczonych śmieci z „trzeciej” ręki, którymi pełne są publikacje naukowców i nie-naukowców, i przystąpić do gruntownego zbadania dawno spóźnionych problem harmonizacji polityki podatkowej z jej obsługą księgową. Miejmy więc nadzieję, że dotychczasowi „teoretycy”, którzy „wiedzą niczego o wszystkim” (P. Heine) zostaną zastąpieni przez pokolenie takich, którzy będą potrafili skupiając się na rzeczywistych problemach, zgodnie z zasadą „mniej znaczy lepiej”. I życzymy im powodzenia w uzasadnieniu rozwiązania przynajmniej jednego z nich.

Bibliografia:

1. Acemoglu D., Robinson J. Dlaczego narody upadają. K: Format Nasha, 2016. 472 s.
2. Ezersky F.V. Oszustwa, straty i błędy ukryte w prawdziwych bilansach włoskiego systemu księgowego z podwójnym zapisem. Petersburg, 1876.
3. Mor Thomas. Utopia. M.-L.: Akademia, 1935. 272 s.
4. Opinia finansowa Ukrainy: Monografia. K.: Kondor, 2010. T 1. 687 s.
5. Sherr I. Rachunkowość i bilans. M.: Życie gospodarcze, 1926. 575 s.

УДК 338.432

*Kravchenko S.
Sc.D., professor, Leading Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration
NSC "Institute of Agrarian Economics" NAAS*

*Malik M.
Sc.D., professor, Chief Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration
NSC "Institute of Agrarian Economics" NAAS*

*Shpykuliak O.
Sc.D., professor, Chief Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration
NSC "Institute of Agrarian Economics" NAAS*

ASSESSMENT OF THE QUALITY OF FUNCTIONING OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SYSTEM OF ADAPTATION OF BUSINESS ENTITIES IN AGRICULTURE TO WARTIME CONDITIONS

In the system of diagnostics of adaptive processes, the application of the multiplicative model for assessing the quality of the functioning of the organizational and economic system of enterprise adaptation (OESEA) is the most relevant. Let us consider the effect of the model on the example of specific business entities in agriculture of the Sumy region in the system of diagnostics of the processes of adaptation of the economic mechanism of functioning of enterprises in wartime conditions [1].

The coefficient of adaptation of the business entity in agriculture was determined on the basis of ΔKK (growth of the integrated competitiveness indicator) and $\Delta \Phi \Pi$ (the increase in the generalized indicator of financial attractiveness in the calculation of the coefficients of autonomy, total liquidity, return on capital, independence, turnover of equity for enterprises). Interpretation of the conditions of target-oriented adaptation of business entities in agriculture (striving for 1 по ΔKK , $\Delta \Phi \Pi$) and tilt angle detection ϕ Vectors \bar{R} followed by identification cosec ϕ actual and optimal, respectively, made it possible to determine the parameter for assessing the quality of the organizational and economic system by the target oriented vector of adaptation and by the adaptation coefficient [2]. Thanks to this, a comprehensive indicator of Quality System Adaptation was identified (when multiplying them). The use of a score scale made it possible to assess the compliance of the quality of the functioning of System Adaptation with the optimal level. It was considered necessary to correlate the "average level of conformity" of the quality of the functioning of the OESEA with the level of the "adapted state" of the agricultural enterprise [3].

The results of the simulation are presented in graphical and tabular form. Among the surveyed economic partnerships of sumy region, 25.13% were adapted to wartime conditions.

Table. Results of modeling the assessment of the quality of functioning of OESEA (on the example of economic partnerships of Sumy region, according to the data of 2021-2022)

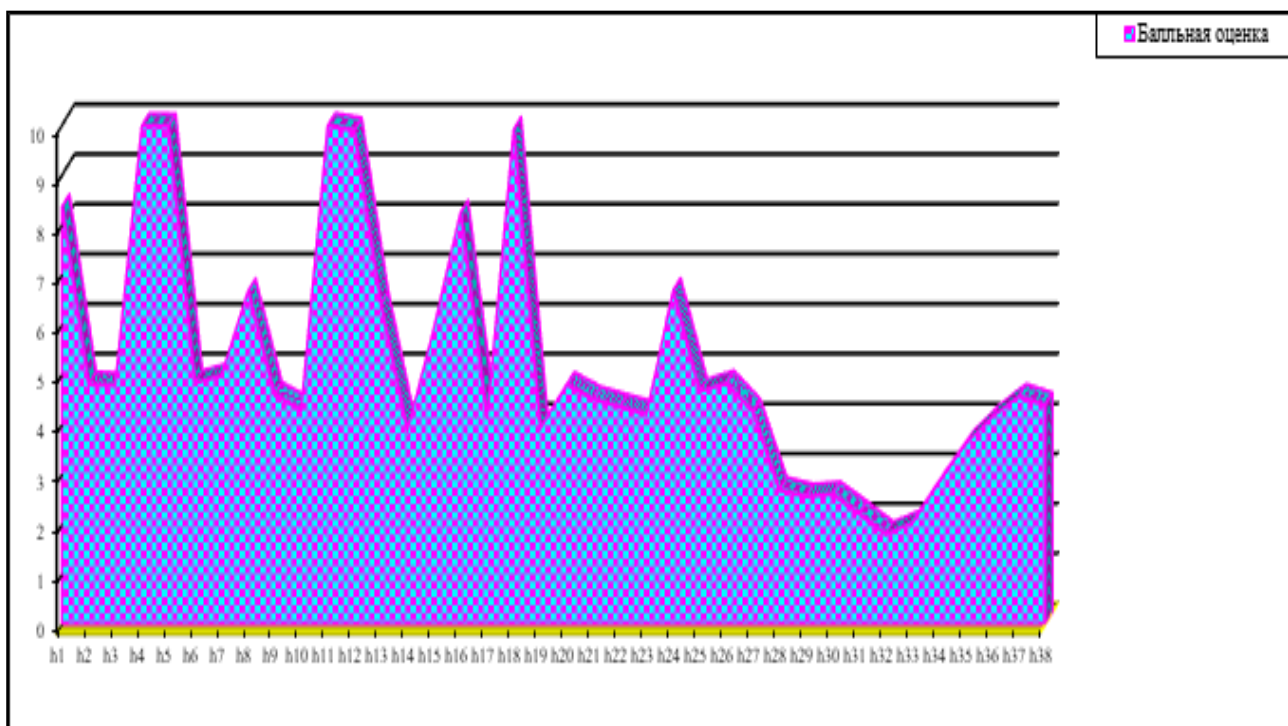
Business entity	Код	QSA Value	Score [1–10]	Level of quality of OPERATION of OESEA
"AF Horlytsya"	h1	0,7531	8,3677	B
"AF them. Mihailovka"	h2	0,2406	4,8120	D
"Zhuravka"	h3	0,2392	4,7840	D
"them. Shchorsa"	h4	0,9984	9,9840	A
"Spring"	h5	0,9979	9,9790	A
"Krolevets"	h6	0,2418	4,8360	D
"Mayorivske"	h7	0,2495	4,9900	D
"Swan"	h8	0,5914	6,6771	C
"Mezhyrich"	h9	0,2300	4,6000	D
"Spasskoye"	h10	0,2148	4,2960	D
"AF Luchka"	h11	0,9991	9,9910	A
"Lipovodolinskaya"	h12	0,9900	9,9000	A
"AF Bayrak"	h13	0,5863	6,4162	C
"Kalininskoye"	h14	0,1939	3,8780	D
"Derkachivske"	h15	0,5259	5,9376	C
"Ivanytske"	h16	0,7422	8,2466	B
"AF Khoruzhivka"	h17	0,2064	4,1280	D
"Vyazivske-1"	h18	0,9918	9,9180	A
"AF Dawn"	h19	0,1966	3,9320	D
"Lan-1"	h20	0,2401	4,8020	D
"Mriya-1"	h21	0,2254	4,5080	D
"Khliborob"	h22	0,2179	4,3580	D
"Safroniyevo land"	h23	0,2106	4,2120	D
"AF Perekopivka"	h24	0,5923	6,6873	C
Khreshchatyk	h25	0,2332	4,6640	D
"Romain tribeservice"	h26	0,2418	4,8360	D
"them. Prokopenko"	h27	0,2130	4,2600	D
"Romenskoye"	h28	0,1347	2,6942	E
"Red partisan"	h29	0,1281	2,5624	E
"Progress"	h30	0,1304	2,6090	E
"Krasnokutske"	h31	0,1109	2,2180	E
"AF Khotin"	h32	0,0903	1,8060	E
"Friendship"	h33	0,1015	2,0300	E
"AF Glazivska"	h34	0,1422	2,8440	E
"AF Nadiya"	h35	0,1804	3,6080	D
"AF Mriya"	h36	0,2076	4,1520	D
"Niva"	h37	0,2283	4,5660	D
"Imshanskoye"	h38	0,2195	4,3900	D

Source: own research.

Symbols: QSA is a comprehensive indicator of the quality of the functioning of OESEA; A – absolute level of compliance; B – high level of compliance; C – average level of compliance; D – low level of compliance; E – is a complete discrepancy.

Modeling of market adaptation cannot prove this (for reasons otherwise). Modeling the assessment of the quality of the functioning of the OESEA made it possible to establish the reserves of the organizational and economic system of adaptation (from the standpoint of making scientifically based decisions in the management system, meeting the needs of consumers in the sales market, strengthening the competitive advantages of the enterprise).

Modified the use of the model for assessing the quality of functioning of the OESEA in the following way: 1) included this proven functional dependence in the system of modeling the processes of adaptation of the economic mechanism of the functioning of agricultural enterprises; 2) took into account the gradation of the assessment scale of the quality of functioning of the OESEA in the construction of a normative assessment scale for the interpretation of the parameters of their own model in the level hierarchy of adaptation.

Drawing. Results of modeling of the assessment of the quality of operation of OESEA; on the example of economic partnerships of Sumy region, according to the data of 2021-2022; in the score (Information source – own research)

Qualitative functioning of the organizational and economic system of adaptation, development of market infrastructure and investment climate; lower inflation; strengthening mechanisms for the stimulating functioning of taxation; formation of a competitive environment; improvement of financial and credit policy, mechanisms of marketing strategies, depreciation policy, level of provision of material and technical resources and other conditions for ensuring competitiveness are adequate to the conditions for the development of the system of adaptation of the economic mechanism of the functioning of business entities in agriculture to wartime conditions.

References:

1. Kravchenko S., Malik M., Shpykuliak O., Diuk A. (2023). Adaptive approach in the system of management and marketing research of business entities in agriculture. *Methods of improving the economy, tourism and management* : collective monograph / Andrushchak I., Chudovets V., Rechun O., etc. International Science Group. USA, Boston : Primedia eLaunch, p. 126-136. DOI: 10.46299/ISG.2023.MONO.ECON.1.3.3. URL : <https://isg-konf.com/methods-of-improving-the-economy-tourism-and-management/> [In English].
2. Malik M., Kravchenko S., Shpykuliak O., Malik L., Yuzhykova V. (2022). Adaptation of business entities in the agrarian secto of the economy to activities in wartime conditions. *Ekonomika APK*. Vol. 29, No. 6. pp. 28-40. URL : https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Ekonomika%20APK_2022_Vol.%2029,%20No.%206_28-40.pdf [In English].
3. Kravchenko S., Malik M., Shpykuliak O., Malik L. (2023). Supporting the development of family farming in wartime conditions. *Scientific directions of research in educational activity* : collection of works. Osaka : Japan, p. 54-56. URL : <https://www.isg-konf.com/uk/scientific-directions-of-research-in-educational-activity/> [In English].

УДК 657.422:336.018

Kurhan N.

*Ph.D., Assistant Professor of Department of Accounting and Business Consulting,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv*

THE TECHNIQUE OF CONDUCTING AND ACCOUNTING FOR EXPORT CURRENCY RECEIPTS OF UKRAINIAN IT COMPANIES IN ELECTRONIC MONEY

The Ukrainian information technology (IT) industry has demonstrated rapid development over the last decade. Domestic companies are developing software and providing IT services to foreign clients, thereby expanding into international markets. The export revenue of IT companies experiences annual growth of 25-30%, accounting for approximately 3,5% of the country's GDP. In 2022, it reached a record value of 7,34 billion dollars [1].

The range of digital products and services exported by Ukrainian companies is quite extensive. Software products developed by startup and scaleup companies are targeted at end-users. Service companies, such as outsource, outstaff companies, and R&D centers, operate in foreign markets with specific foreign clients. Consulting companies provide various IT services, including hardware and software administration, cloud environment provision and utilization, virtual assets, graphic content and copywriting, internet marketing, and more. To successfully compete in the global market, Ukrainian IT exporters must not only ensure the quality and pricing attractiveness of their products but also provide potential buyers with convenient business terms. It is necessary to adhere to modern forms of document flow and settlements, using the latest digital technologies.

In our time, it is generally accepted that payments are made through electronic transfers of funds to the recipient's bank account. An innovative form of settlement operations is the use of virtual electronic money, which arose as a synthesis of finance and information technology. Examples of popular digital payment systems based on private issuance of electronic money include: PayPal, Apple Pay, Android Pay, Google Pay, Facebook Pay (USA), Skrill, Payeer (EU), WeChat, Alipay (China), M-Pesa (Kenya) [2].

Initially, e-money was used for quick micro-payments through the Internet. However, by 2022, many countries around the world have announced the introduction of national digital currencies, which effectively means the gradual replacement of fiat money with electronic money. The US plans to issue a digital dollar, the EU - a digital euro, while China has been testing the electronic yuan since 2020 [3]. The National Bank of Ukraine has been working on the «e-hryvnia» project since 2021. Electronic money has emerged as a novel third form of money, in addition to the conventional cash and non-cash fiat money. The advantage and key difference of e-money is the ability to track and store digital records for each unit issued, which enhances the manageability of payment systems.

Ukrainian businesses using e-money in settlements face a number of problematic issues related to the still-unfinished formation of electronic money as a novel dematerialized unit of value. The place in the global payment system and the rules for using e-money are not yet finally defined and legally formalized. However, Ukrainian IT companies focused on exports are already providing their customers with all modern payment options, including e-money. Such companies have an information request to clarify the procedure for conducting and accounting for payment transactions carried out in electronic money.

The ongoing update of Ukrainian currency legislation promotes the modernization of payment instruments used in the country. The Law «On Amendments to the Tax Code of Ukraine and other Legislative Acts of Ukraine Regarding Payment Services» dated 12.01.2023 № 2888-IX has legalized the use of e-money in business-to-business payments, equating the status of electronic wallets to bank accounts. The Law will come into force on 01.04.2023, and Ukrainian companies are required to adjust their payment and accounting policies accordingly.

The interaction of the domestic IT business with non-residents falls under the scope of Ukrainian currency, tax, and accounting legislation. The possibility to choose a simplified taxation system (unified tax) and a preferential VAT exemption regime have had a positive impact on the development of IT companies. Additionally, the progressive modernization of legislation included the adoption of the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Eliminating Administrative Barriers for Exporting Services» dated 03.11.2016 № 1724-VIII, which allowed for the conclusion of contracts with foreign partners and other documents in electronic form.

The National Bank of Ukraine exercises currency control over payment terms through commercial banks. The export revenue from the sale of IT products or services must be credited to the resident's currency accounts (e-wallets) within the terms specified in the contract, but no later than 180 calendar days from the date of delivery. In the case of standard payment by bank transfer, the export revenue is initially credited to the distributing account of the authorized bank, checked by the bank for economic legality, and then transferred to the recipient's bank account. However, in the case of using digital wallets and electronic money in settlements with non-residents, state currency control is currently practically absent.

The procedure for conducting payment transactions with electronic money is regulated by the Law of Ukraine «On payment services» dated June 30, 2021, № 1591-IX and the Regulation of the National Bank «On the issuance of electronic money and payment transactions with them» [5]. Businesses have the right to accept payments with electronic money issued by entities registered in the Ukrainian Register of Payment Infrastructure.

IT companies are obliged to keep financial records of export operations and settlements for them, in compliance with the accounting legislation of Ukraine, including the National Accounting Standards (NAS). The accounts receivable from foreign buyers are recorded in accounts 362 «Settlements with Foreign Buyers» and 681 «Settlements for Advances Received» in two currencies: the payment currency (foreign currency) and the reporting currency (hryvnia), using the official exchange

rate of the National Bank of Ukraine. If business is conducted on the basis of deferred payment, the balance of account 362 is revalued on the date of repayment of the debt and the balance sheet date, and exchange differences are determined as part of operating income or expenses. Export revenue is accrued on synthetic account 70 «Revenue from sales» in the analytics of sub-accounts, and the cost of IT products and services is accounted for similarly on account 90 «Cost of sales».

In the current version of the Chart of Accounts for enterprises and organizations, a sub-account 335 «Electronic money denominated in national currency» is included as part of the synthetic account «Other funds». IT companies receive export revenue in foreign currency. There is no sub-account provided for accounting purposes for cases where the foreign currency payment is transferred via electronic money.

In the Law «On Currency and Foreign Exchange Transactions» [4], it is stipulated that electronic money issued by non-residents is considered foreign currency, and therefore, the requirements of NAS 21 «Impact of Exchange Rate Changes» apply to them. In accounting for transactions in foreign currency, monetary items are formed, which must be revalued on the balance sheet date and the payment date, calculating exchange differences. This means that the account for accounting electronic money denominated in foreign currency should correspond to accounts 714 and 945, reflecting the accrual of positive and negative exchange rate differences.

Ukrainian IT exporters are advised to adopt the Order on Accounting Policy and use sub-account 336 «Electronic Money Denominated in Foreign Currency» to account for foreign currency revenue received in digital wallets in electronic money from non-residents. The proposed account is a monetary item and should be revalued with the determination of exchange rate differences using the methodology of NAS 21 «Impact of Exchange Rate Changes».

Further digitization of the global and Ukrainian economy will require updates to the accounting legislation. Therefore, it is logical to expect regulatory clarifications to the existing national accounting provisions regarding the accounting of settlement currency transactions in electronic money.

References:

1. Ukraine IT Report 2021. URL: <https://reports.itukraine.org>.
2. Kurhan, N., Aksyuta, V. (2021). Improvement of electronic money accounting at Ukrainian enterprises. *Economics of the food industry*, Volume 13, Issue 2. 58–70. URL: <https://journals.onaft.edu.ua/index.php/fie/article/view/2041/2246>.
3. Stephenson, H. (2022). Is the Digital Dollar Coming Soon? URL: <https://now.tufts.edu/2022/11/18/digital-dollar-coming-soon>.
4. About currency and currency transactions: Law of Ukraine dated June 21, 2018 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.
5. Regulations on the issuance of electronic money and payment transactions with them, approved by the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated September 29, 2022 № 210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0210500-22#n7>.

УДК 657.631:334.7

Myronchuk Z.

*Doctor of Economics, Associate Professor the
Department of Accounting and Taxation,*

Kolach S.

*Doctor of Economics, Associate Professor of the
Department of Economics,
Lviv National University of Nature Management, Lviv*

THE FEATURES FORMATION OF THE ACCOUNTING POLICY REGARDING THE EVALUATION OF MANUFACTURING INVENTORIES

An indispensable condition for the effective functioning of every business entity in Ukraine is a well-built accounting system, which provides for the formation and adoption of a clear accounting policy for the long term. [2, p. 136-138].

The correct choice of accounting policy regarding the use of production stocks is especially important for the normal functioning of production activities.

Production stocks occupy a special place in the composition of property and are the most important and significant part of the company's assets. The main element of working capital is the company's stocks. In the practical activity of the enterprise, it is very difficult to ensure such a degree of coordination of its various divisions that material resources arrive at the enterprise at the same moment when they should be included in the production process. For this reason, there is a need for inventory planning and accounting.

In modern economic conditions, the enterprise develops independently an accounting model that aims to provide information about its activities to all interested users.

The accounting policy for production stocks is formed on the basis of data collection and processing to provide the needs of management personnel with sufficient, operational information for decision-making. The regulation on the accounting policy acts as an administrative document that defines peculiarities of the of the business method accounting entity, including the accounting production stocks. Applying alternative methods and techniques selected in the Order on accounting policy regarding of the production accounting stocks, enterprises take into account their impact on the main indicators the results of its activity.

The concept of "accounting policy" was legislated and officially introduced into accounting terminology with the beginning reform of the accounting system - January 1, 2000. Article 1 of the Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine" defines accounting policy as a set of principles, methods and procedures used by an enterprise to prepare and submit financial statements [1].

The main purpose of the company's accounting policy is:

- streamlining the accounting process and liberalizing the accounting system at the enterprise;

- formation of methods of accounting of property, capital and liabilities, facts of economic activity and results of enterprise activity based on generally accepted principles and rules;

- provision of complete, reliable and unbiased information to the management in order to effectively manage the financial and economic activities of the enterprise and determine the strategy for its further development in the future;

- ensuring the formation and timely provision of information to various users, which is contained in financial statements;

- clarification of the specific rules and procedures of record keeping and reporting to users of internal and external reporting;

- provision of planning and consistency accounting;

- increasing the efficiency of accounting at the enterprise [2, p. 25–32].

Inventories are one of the largest components the company's assets, therefore, reliability of the data on the profit received by the company and the preservation of the stocks themselves depend on the correctness of keeping inventory records. Account 20 "Production stocks" is intended to summarize information on the availability and movement of stocks of raw materials and materials belonging to the enterprise (in particular, raw materials and materials that are on the way and in processing), construction materials, spare parts, agricultural materials, fuel, containers and packaging materials [3, p. 215].

Based on this, we can state that the accounting policy in terms of production stocks is a set of principles, methods and procedures used by the enterprise to form and disclose information about production stocks in financial statements. Specific rules, principles and the procedures for keeping records of production stocks of the enterprise are approved the order on accounting policy, which is developed on the basis of domestic ones regulatory acts, taking into account the requirements of international accounting and reporting standards.

The accounting policy at the enterprise is designed to perform not only accounting functions, but also to provide information for planning, organization and control of operations with production stocks. Therefore, when developing an accounting policy, it is advisable to adhere to such general scientific principles as: systematicity, complexity and scientific validity.

Taking into account the above, we suggest that the Regulation on the accounting policy of the enterprise regarding production stocks be considered in the section of four blocks (Figure 1).

Therefore, the effective functioning of enterprises is designed to ensure only control over the use of the available resource potential, but also over the effectiveness of the accounting organization of production stocks, in accordance with the current legislation of Ukraine.

The elements inventory accounting policy are: the unit of inventory accounting, the method of accounting for transportation and procurement costs, and the method of estimating inventory disposal. Regarding their assessment, the enterprise independently chooses and uses one of the methods inventory assessment depending on the tasks and interests of users.

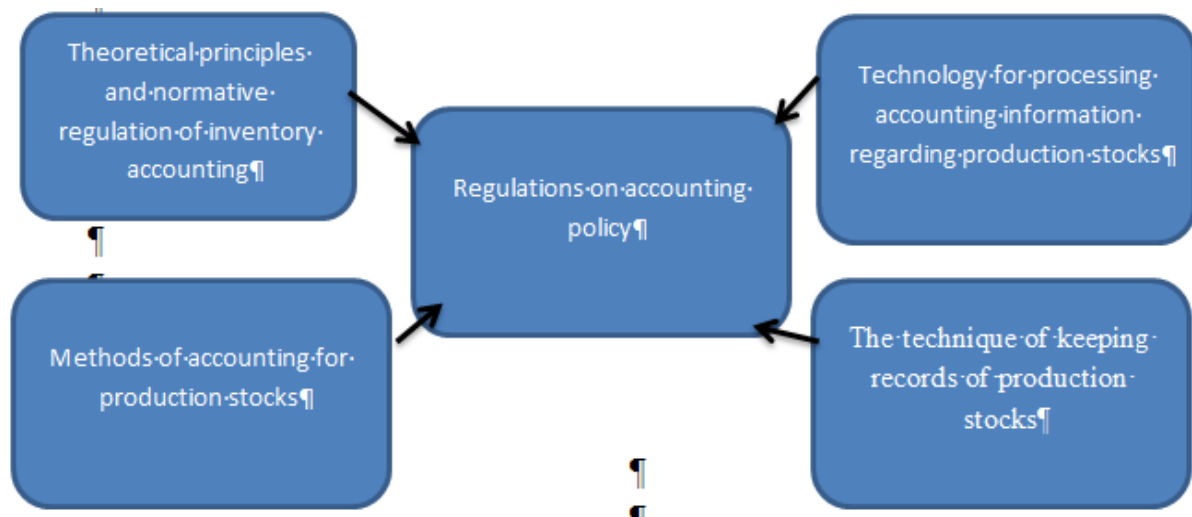

Fig.1 Regulations on the accounting policy of the enterprise in the section of four blocks

There are no universally recognized recommendations on the mechanisms for choosing methods for evaluating stocks during their disposal.

During the formation of administrative document on the accounting policy, it is necessary to take into account all the advantages and disadvantages of each of the methods and their impact on the indicators of financial reporting.

References:

1. Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine" dated 07/16/99, No. 996-XIY with amendments and additions / Legislation of Ukraine. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Shevtsiv L. Yu., Mosolova Yu. O. Accounting policy in the management of enterprise activities under the conditions of harmonization of accounting and reporting. *Business Inform.* 2020. No. 3. P. 260-269.
3. Chaban G.V., Burlakov O.O. Analysis of influencing factors on the formation of accounting policy in the enterprise management system. *Economic Bulletin of the University.* 2017. Issue 32(1). P. 38-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2017_32%281%29__7.

УДК 657.375

Безкоровайна Л.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і бізнес-консалтингу,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків*

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

Згідно з міжнародною практикою звітність об'єднання взаємопов'язаних організацій, які розглядаються як господарські утворення, називається консолідованою. За кордоном зібрано великий досвід консолідації фінансової звітності, детально відпрацьована та продовжує удосконалюватись нормативно-правова база складання консолідованої звітності. В Україні так само присутні процеси укрупнення підприємств та створення інтегрованих торговельно-фінансово-промислових об'єднань, концернів, холдингів, тощо. Це викликає необхідність покращення підходів до складання консолідованої звітності та їх адаптація до міжнародних стандартів.

В Україні порядок формування консолідованої фінансової звітності регулює Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» [1]. Визначення сутності консолідованої фінансової звітності наведено у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», під якою розуміють фінансову звітність підприємства, яке здійснює контроль, та підприємств, які ним контролюються, як єдиної економічної одиниці [2].

В зарубіжній практиці питання консолідованої фінансової звітності регулюють такі нормативні документи: Міжнародний стандарт фінансової звітності 10 «Консолідована фінансова звітність»; Міжнародний стандарт фінансової звітності 11 «Спільна діяльність»; Міжнародний стандарт фінансової звітності 12 «Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання»; Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 27 «Окрема фінансова звітність», у якому наведено таке визначення: «консолідована фінансова звітність – фінансова звітність групи, у якій активи, зобов'язання, власний капітал, дохід, витрати та грошові потоки материнського підприємства та його дочірніх підприємств подаються як активи, зобов'язання, власний капітал, дохід, витрати та грошові потоки єдиного економічного суб'єкта господарювання» [3].

Дійсно, якою б складною не була структура компанії, що об'єднує у своєму складі різні юридичні особи, можливо виділити материнську компанію та її дочірні підрозділи.

Формування консолідованої фінансової звітності об'єднання підприємств базується на поєднанні інформації, що міститься у звітності материнської та дочірніх компаній. Але консолідація не зводиться лише до додавання аналогічних статей активів, зобов'язань, капіталу, доходів і витрат. Процес консолідації передбачає цілий ряд спеціальних розрахунків і може бути представлений у вигляді багатокрокової процедури – графіка консолідації

(consolidation schedule) [4]. До найбільш загальних кроків формування консолідованої фінансової звітності можна включити такі:

- еліменування внутрішньогрупових операцій;
- визначення гудвіла;
- визначення накопиченого капіталу;
- розрахунок прав меншості;
- безпосереднє складання звітів.

Під час заповнення консолідованої звітності обов'язково потрібно враховувати характер об'єднання компаній в групу, тобто за яких умов одна з компаній стала дочірньою по відношенню до іншої. Існують два типи об'єднань компаній: придбання та об'єднання інтересів. Під придбанням розуміють операцію, коли одна компанія (покупець) отримує контроль над операціями та чистими активами іншої компанії (продавця) в обмін на передання активів, прийняття зобов'язань або емісію акцій. Об'єднання інтересів (злиття) – операція, в результаті якої акціонери компаній, що об'єднуються, продовжують здійснювати спільний контроль над своїми загальними чистими активами і операціями та ділять між собою вигоди та ризики об'єднаної компанії. При цьому жодна зі сторін не може бути визначена як покупець.

За своїм характером ці два способи об'єднання бізнесу відрізняються один від одного, що відображається у методології формування консолідованої звітності. Також, окрім «класичного» об'єднання, до складу якого входять материнська та дочірня компанії, існують й інші види об'єднань, які передбачають формування консолідованої звітності: спільна діяльність (спосіб ведення бізнесу, коли два або більше сторін здійснюють економічну діяльність під сумісним контролем, на підставі спеціальної договірної угоди); асоційована компанія (підприємство, яке не є ні дочірнім, ні спільним, але на діяльність якого інвестор здійснює суттєвий вплив, представництво в органах управління, участь у розробленні політики, тощо).

Форма об'єднання компаній або інвестицій знаходить своє відображення у методах консолідації, до яких, згідно з МСФЗ, відносяться: повна консолідація (застосовується для компаній, об'єднаних шляхом придбання або злиття); метод дольової участі (для компаній, що здійснюють спільну діяльність).

У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» зазначено, що воно не застосовується для операцій щодо об'єднання підприємств та/або видів їх діяльності, які: поєднуються для створення спільного підприємства, перебувають під спільним контролем, поєднуються шляхом злиття [5]. Отже національне законодавство розроблене виключно для класичного об'єднання компаній та складання консолідованої фінансової звітності.

Згідно з міжнародними стандартами фінансова звітність може мати такі форми:

фінансова звітність як сукупність показників обліку, відображених у формі певних таблиць і таких, що характеризують рух майна, зобов'язання та фінансовий стан компанії за звітний період;

окрема фінансова звітність – звітність, що подається суб'єктом господарювання, у якій суб'єкт господарювання може обрати, чи обліковувати свої інвестиції у дочірні, спільні та асоційовані підприємства за собівартість, чи за методом участі в капіталі [3];

консолідована фінансова звітність – фінансова звітність об'єднання, представлена як фінансова звітність окремого суб'єкта.

Структуру корпоративної звітності варто доповнити таким елементом, як спільна фінансова звітність, в основу якої покласти методику обліку внутрішньогосподарських операцій і розрахунків. В рамках формування спільної фінансової звітності слід не визнавати внутрішньогрупову виручку, націнку, внесок в уставний капітал, дебіторську та кредиторську заборгованість, а проводити усе перераховане через один рахунок. Це дозволить не лише підвищити прозорість фінансових операцій об'єднання в цілому, але здійснить позитивний вплив на процес надання і наступної оцінки консолідованої звітності, так як спільна звітність буде виступати у якості додаткового документа для перевірки.

Також важливе значення має інтегрована звітність, у якій комплексно розкриваються фінансово-економічна та виробнича інформація про основні види діяльності організації, а також про її діяльність в області стійкого розвитку, що дозволяє оцінити економічний потенціал, екологічні та соціальні аспекти діяльності, про корпоративне управління та тенденції розвитку. Головною особливістю інтегрованої звітності є те, що вона зосереджується на ресурсах, які компанія споживає та створює (фінансових, виробничих, людських, природних).

Таким чином, в умовах існування тенденції до укрупнення архітектури бізнес-одиниць оптимальною буде така модель звітності, яка буде включати окрему, спільну, консолідовану та інтегровану звітність.

Список використаних джерел:

1. Консолідована фінансова звітність : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 від 27.06.2013 № 628 / Міністерство фінансів України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13#Text> (дата звернення 04.03.2023).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 05.03.2023).
3. Окрема фінансова звітність : Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 27. URL : <https://mof.gov.ua/storage/files/MSBO-27-tt.pdf> (дата звернення 04.03.2023).
4. Консолідована фінансова звітність : Міжнародний стандарт фінансової звітності 10. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_065#Text (дата звернення 05.03.2023).

УДК 330.14:657.01

Бержанір І.

*к. е. н., доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ

В сучасних умовах розвитку національної економіки особливої актуальності набувають питання обліку власного капіталу, наявність якого дає змогу ефективно функціонувати підприємствам усіх форм власності. Раціональна організація бухгалтерського обліку власного капіталу спрямована на передбачення особливостей формування власного капіталу залежно від організаційно-правової форми підприємства, своєчасне виконання завдань щодо його планування, контролю, управління та надання повної правової та неупередженої інформації про власний капітал.

Питання обліку та відображення в звітності власного капіталу на сучасному етапі розвитку ринкової економіки належить до найбільш важливих економічних проблем, адже дозволяє внутрішнім і зовнішнім користувачам бухгалтерської звітності визначити фінансові можливості підприємства на короткостроковий період та довгострокову перспективу.

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», власний капітал – це різниця між активами і зобов'язаннями підприємства [1]. Саме такий підхід використовує більшість вітчизняних вчених для визначення капіталу з позиції власності.

Загалом цей принцип відповідає Міжнародним стандартам фінансової звітності, за якими власний капітал визначається як частка в активах суб'єкта господарювання, яка залишається після того, як будуть погашені всі його зобов'язання [2]. Проте, на відміну від вітчизняних, міжнародні стандарти розглядають акціонерний капітал як чистий капітал чи чисті активи суб'єкта господарювання, оскільки вони є основним джерелом фінансування.

Основними завданнями організації обліку власного капіталу є:

- контроль за правильністю і законністю формування власного капіталу; контроль за раціональним розподілом прибутку;
- організація аналітичного обліку на рахунках власного капіталу для своєчасного отримання достовірної інформації;
- своєчасне, повне, правильне відображення розміру і всіх змін власного капіталу;
- забезпечення обліку даних та узагальнення інформації про стан і рух власного капіталу;
- правильне відображення у регістрах обліку і звітності операцій з власним капіталом [3].

З метою відображення інформації в обліку про складові власного капіталу передбачено рахунки класу 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань». Бухгалтерський облік власного капіталу підприємств ведуть за його

складовими, а саме – статутний (пайовий) капітал, додатковий капітал, резервний капітал і нерозподілений прибуток.

Проте сучасні вимоги до швидкого та своєчасного забезпечення інформацією обумовлюють необхідність комп'ютеризації фінансового та управлінського обліку і аналізу власного капіталу. В умовах використання сучасних інформаційних систем та технологій відрізняється порядок побудови системи рахунків. За наявності комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку немає потреби в обмеженні кількості показників, а чітка схема організації аналітичного обліку складових власного капіталу не ускладнює створення додаткових довідників рахунків.

Основними напрямками удосконалення обліку власного капіталу є:

- забезпечення швидкої оборотності власного капіталу;
- використання автоматизованих систем для обліку капіталу і резервів;
- керівникам підприємства варто обирати компромісний підхід для фінансування активів суб'єкта господарювання;
- для аналізу фінансово-майнового стану варто враховувати інтенсивність використання основного капіталу;
- скоротити терміни дебіторської заборгованості, що прискорить оборотність капіталу [4].

Отже, удосконалення обліку власного капіталу вимагає особливої уваги, так як ця частина обліку є найбільш схильною до змін. Слід зазначити, що особливу складність вносить не до кінця розроблене законодавство і часті зміни особливостей обліку статутного капіталу суб'єктів господарювання різних форм власності.

Список використаних джерел:

1. Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 12.02.2023).

2. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: <http://buchuchet.uabs.sumdu.edu.ua/ua/component/zoo/item/mizhнародni-standarty-finansovoi-zvitnostiinternational-financial-reporting-standards> (дата звернення: 12.12.2022).

3. Бержанір І. А. Власний капітал: проблеми та напрями удосконалення обліку. *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітнянські аспекти*: збірник наукових праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 березня 2020 р.). Дніпро: НМетАУ, 2020. С. 21–23.

4. Бержанір І., Мамедова А. Напрями удосконалення обліку власного капіталу підприємства. *Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи* / зб. наук. праць / наук. ред. В. С. Лукач – Ніжин, 2019. С. 9–11.

УДК 657

Боднар О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», м. Бережани

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Від правильної постановки управлінського обліку залежить якість інформації, на основі якої приймаються рішення щодо подальшої діяльності підприємства, а відповідно, і доцільність таких рішень. На практиці ж залишається багато питань, котрі потребують вивчення, уточнення або поглибленого дослідження.

Розробці основних методологічних засад управлінського обліку присвячені праці таких зарубіжних: Друрі К., Керімова В.Е, Палія В.Ф., Хорнгрена Ч. та вітчизняних: Бутинця Ф.Ф., Голова С.Ф., Малюги Н.М., Нападовської Л.В., Пушкаря М.С., Сопко В.В., Чумаченко М.Г. та інших науковців. В останні роки у працях молодих науковців знайшли своє відображення деякі аспекти організації управлінського обліку на вітчизняних підприємствах. Це, безумовно, сприяє його розвитку та полегшує процес впровадження на вітчизняних підприємствах.

Головною метою статті є дослідження специфіки інформації та її формування в системі управлінського обліку.

Для цілей управлінського обліку використовуються не лише дані, що традиційно є об'єктом обліку, а і будь-які інші, необхідні керівникам для прийняття управлінських рішень. Всю сукупність інформації, яка формується в системі управлінського обліку можна умовно поділити на дві групи: кількісна та якісна. До кількісної інформації, перш за все, відноситься вся інформація, яка формується в межах системи фінансового обліку, а також нормативна інформація, що міститься у виробничих паспортах, цінниках, прейскурантах, довідниках; та технічна інформація: паспорти обладнання, креслення, специфікації тощо. Якісна інформація – така інформація, що не виражена кількісно. Вона може бути представлена у вигляді думок, суджень, експертних оцінок, або просто містити факти, суттєві для прийняття управлінських рішень [2-3]. Гнилицька Л.В. з цього приводу зазначає: «Для менеджера важливою є будь-яка інформація незалежно від того, чи є вона об'єктом обліку чи ні, піддається кількісному вимірюванню або не піддається. Чутка про те, що великий замовник не задоволений якістю продукції організації та готовий шукати іншого постачальника – інформація, яка не представляє собою об'єкт обліку та контролю, не піддається кількісній оцінці, але це безумовно важлива інформація» [1].

Враховуючи такі особливості інформації, що формується в системі управлінського обліку, можна зробити висновок, що вона не завжди може бути відображена на рахунках бухгалтерського обліку. Крім того, рахунки та подвійний запис є одним із методів традиційного бухгалтерського обліку. Проте, його використання в системі управлінського обліку не є обов'язковим

[4]. Основним призначенням управлінського обліку є підготовка інформації не для абстрактного узагальненого користувача, а для конкретних внутрішніх користувачів: менеджерів різних рівнів управління окремого підприємства. Кожен з них виконує власні функції, обумовлені великою кількістю внутрішніх та зовнішніх чинників, а отже, потребує і власного підходу до змісту інформації та процесу її формування. Відповідно до потреб користувача, обираються різні методи та прийоми збору та обробки інформації [5].

На нашу думку, доцільно організувати інтегровану модель обліку, яка дозволить формувати всю сукупність інформації (необхідну для складання фінансової звітності і таку, що забезпечуватиме потреби управління) в межах єдиної облікової системи. Сукупність цієї інформації повинна забезпечити інформаційні потреби менеджерів різних рівнів управління.

Практичне впровадження інтегрованої моделі обліку потребує подальших досліджень. Перш за все, слід визначити особливості процесу формування інформації, необхідної для апарату управління шляхом установаження комунікаційних зв'язків всередині підприємства та з зовнішнім середовищем функціонування, розробити систему внутрішніх управлінських звітів для різних рівнів управління та встановити послідовність трансформації первинної інформації у фінансові, податкові та внутрішні управлінські звіти. Крім того, організація такої моделі обліку на підприємстві є абсолютно неможливою без використання спеціальних комп'ютерних програм. А тому, необхідно розробити перелік вимог до програмного забезпечення інтегрованої системи обліку та дослідити ринок програмного забезпечення на наявність відповідної програми.

Список використаних джерел:

1. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2011. №3 (157). С. 57-65.
2. Долішня Т. Організація управлінського обліку: практичний аспект. *Формування економічних відносин в умовах становлення ринку: зб. наук. праць ТДЕУ*. 2005. Вип. 9. С. 122–127.
3. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку. Житомир : ПП «Рута», 2009. 416 с.
4. Тлукевич Н. Організація управлінського обліку (практика впровадження на сільськогосподарських підприємствах). *Бухгалтерський облік і аудит*. 2007. № 2. С. 13–18.
5. Пуцентейло П.Р. Аналітичне забезпечення діяльності підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2015. №1. С. 168-174.

УДК 657

*Бойцова А., Приведенна В., Яколенко М.
здобувачі вищої освіти освітнього рівня «Магістр»,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава
Науковий керівник: Єрмолаєва М.
к.е.н., доцент, професор кафедри Обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава,*

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Бухгалтерська служба підприємства окрім безпосереднього відображення господарських процесів, що відбуваються протягом звітного періоду в системі рахунків бухгалтерського обліку, здійснює постійний контроль за станом дебіторської та кредиторської заборгованості. Це необхідно для запобігання виникнення безнадійних боргів та простроченої кредиторської заборгованості.

Порядок проведення інвентаризації регулюється в Україні Положенням про інвентаризацію активів і зобов'язань № 879 від 2.09.2014 р. (зі змінами і доповненнями). Згідно Положення інвентаризацію проводить суб'єкт підприємницької діяльності самостійно з метою підтвердження правильності даних, відображених в реєстрах бухгалтерського обліку і у фінансовій звітності підприємства [1].

Положенням встановлені терміни проведення інвентаризації в залежності від поставленої мети. Так в обов'язковому порядку необхідно провести інвентаризацію перед початком закриття рахунків бухгалтерського обліку і складанням річного фінансового звіту. Згідно п. 10 Положення, інвентаризація дебіторської та кредиторської заборгованості має бути проведена у період до трьох місяців, що передують складанню річного фінансового звіту.

Першим етапом інвентаризації розрахунків з дебіторами і кредиторами є перевірка сум заборгованості по контрагентам і складання звіряльних відомостей або актів. Звірка даних щодо залишків заборгованостей може відбуватися в телефонному режимі шляхом спілкування з представниками облікової служби контрагентів. При досягненні консенсусу складаються звіряльні відомості або акти у двох примірниках, які надсилаються покупцю або постачальнику. Ті в свою чергу підписують відомості (акти) і один з примірників повертають.

Якщо контрагенти виявляють розбіжності або неточності, то направляють копії договорів, рахунків або платіжних документів з метою усунення виявлених помилок або. Слід зазначити, що затвердженої форми Акту звірки взаєморозрахунків не передбачено. Тому бухгалтерська служба може самостійно розробити форму відомості або акту і затвердити її у додатку до Наказу про облікову політику підприємства. При цьому необхідно звернути увагу на те, щоб документ містив в собі обов'язкові реквізити, зокрема: назву документу, дату його складання, найменування контрагента, дату виникнення заборгованості, номер договору та розрахункових документів, суму

заборгованості у дебітора і кредитора та при необхідності суму розбіжностей. На підставі складених звіряльних відомостей складають Акт інвентаризації розрахунків з дебіторами і кредиторами.

На відміну від Акту звірки (звіряльної відомості) форма Акту затверджена Наказом МФУ № 572 від 17.06.2015 р. Незважаючи на те, що зазначений Наказ стосується бюджетних установ, ми вважаємо, що форми документів, які ним затверджені, можуть бути використані також і суб'єктами підприємницької діяльності [2].

Згідно п. 7.5 Положення № 879 в Акті слід вказати назви об'єктів інвентаризації, виявлені суми неузгодженої дебіторської та кредиторської заборгованості, безнадійні борги та окремими позиціями вказують суми заборгованостей, по яких минув термін позовної давності.

При виявленні заборгованості, по якій минув строк позовної давності складають Довідку про дебіторську та кредиторську заборгованість, щодо яких минув термін позовної давності. В ній слід вказати назву контрагента, дату, з якої минув термін позовної давності, причини виникнення заборгованості та підставу. Інколи щодо безнадійної дебіторської заборгованості, виявленої під час інвентаризації, приймається рішення про її списання за рахунок створеного резерву сумнівних боргів. В цьому випадку інвентаризаційна комісія формує пропозицію щодо списання і подає її на затвердження керівнику підприємства. При цьому слід оформити Протокол засідання інвентаризаційної комісії.

На нашу думку, інвентаризацію дебіторської і кредиторської заборгованості слід проводити не лише перед складанням річної фінансової звітності. На початку року, коли складається графік інвентаризацій, необхідно передбачити періодичність інвентаризації розрахунків хоча б раз у квартал. Це допоможе краще контролювати стан розрахунків з дебіторами і кредиторами і своєчасно здійснювати розрахунки з контрагентами.

Список використаних джерел:

1. Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань. : Затв. Наказом МФУ 02 вер. 2014 р. № 879. Дата оновлення 29 лип. 2022 р. № z 0779-22. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
2. Про затвердження типових форм для відображення бюджетними установами результатів інвентаризації. : Затв. Наказом МФУ 17 черв. 2015 р. № 572. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0788-15#n56>

УДК 657.1

*Брюх О., Канцедал Ю.
здобувачі вищої освіти, ОПП Облік і оподаткування, СВО «Магістр»,
Науковий керівник: Канцедал Н.
к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ОРЕНДА ПАСІКИ: НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ

Аграрний сектор є важливою складовою економіки України, і в епоху економічної кризи його розвиток та підвищення ефективності набувають все більшого значення. Розвиваються нові напрями діяльності, підсилюється інформаційна роль обліку в результативності інвестиційної стратегії аграрних підприємств [1].

Зокрема, такий вид діяльності, як надання послуг із запилення в Україні ще не набув великої популярності, хоча є перспективним напрямом з точки зору підвищення врожайності сільськогосподарських рослин та екологізації виробництва.

Урахування та відображення в обліку зазначених специфічних операцій потребує їх інституційного осмислення для забезпечення достовірного відображення інформації про біологічні активи та сільськогосподарську діяльність [2].

Використання пасік на договірних засадах фізичними та юридичними особами, які вирощують комахозапильні рослини сільськогосподарського призначення законодавством не заборонено. Основні нормативні документи, що регламентують такі правовідносини є наступні:

1. Цивільний кодекс України.
2. Закон України «Про бджільництво» від 29.09.13 р. № 1492-III.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV.
4. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджені наказом Мінагрополітики України від 18.05.01р. № 132.
5. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Мінфіну України від 30.11.99 р. №291.
6. Інструкція щодо попередження ліквідації хвороб і отруєнь бджіл, затверджена наказом Головного державного інспектора ветеринарної медицини від 30.01.01р. №9.

Розглянемо ключові моменти таких правовідносин в площині бухгалтерського обліку.

1. Укладення договору оренди пасіки.

Укладення договорів регламентується ст. 208 ЦКУ, проте бджоли є специфічним об'єктом оренди, що підпадає під визначення предмета договору.

За ч. 1 ст. 760 ЦКУ це може бути річ, яка визначена індивідуальними ознаками і зберігає свій первісний вигляд під час неодноразового використання (неспоживна річ) [3]. Тому при укладанні угоди, окрім загальноприйнятих умов, сторони зазначають необхідну кількість сімей, відповідність вимогам щодо їх продуктивності, терміни підвезення пасіки, наявність ветеринарного огляду та дозвільних документів. Також необхідно передбачити випадки та узгодити дії у разі повної або часткової загибелі орендованого майна.

2. Вимоги до орендодавця та дозвільна документація.

Перевезення (кочівля) пасік до медоносних угідь здійснюється відповідно до ветеринарно-санітарних правил за погодженням з власниками або користувачами земельних ділянок у відповідності до ст. 16 Закону № 1492-III. Орендодавець повинен мати ветеринарно-санітарний паспорт на пасіку та при наданні її в оренду отримати дозвіл (ветеринарне свідоцтво або довідку згідно з Інструкцією № 9 на перевезення бджолосімей, медозбір і запилення сільськогосподарських культур). Переміщення усередині адміністративного району здійснюється за наявності дозволу, виданого головним ветеринарним лікарем цього району, а під час перевезення до інших районів – ветеринарним органом області.

Перевезення дозволяється, якщо: 1) здійснено ретельний огляд бджолосімей фахівцем ветеринарної медицини; 2) продезінфіковано весь пасічний реманент (вулики, комплектуючі, спецодяг та інше) метою попередження розповсюдженню хвороб бджіл та забезпечення їх збереження.

Якщо орендодавець застосовує засоби захисту рослин для обробки сільгоспкультур, він зобов'язаний не пізніше, ніж за 3 доби до початку обробки, сповіщати органи місцевого самоврядування, населення та пасічників в радіусі 7 км від оброблюваних площ, про застосування пестицидів.

Також підприємству по можливості доцільно орендувати пасіку з кваліфікованим пасічником з метою уникнення небажаних наслідків господарювання.

3. Документальне оформлення операцій з оренди пасіки.

Після погодження умов договору, сторони складають Акт приймання-передачі майна у довільній формі із дотриманням вимог щодо обов'язкових реквізитів первинного документа. Після завершення строку оренди (або наприкінці місяця, якщо оренда продовжується на наступний місяць) за бажанням сторін у довільній формі складають Акт підтвердження користування об'єктом оренди. Завершують цикл документообороту таких операцій Акт наданих послуг та Акт приймання-передачі об'єкта, які є підставою для проведення розрахунків.

4. Облік оренди сімей бджіл у орендаря.

Об'єкт операційної оренди орендар відображає на позабалансовому рахунку 01 «Орендовані необоротні активи» за вартістю, зазначеною у договорі оренди. Витрати на оренду пасіки обліковують у відповідності до п. 9 П(С)БО 14 «Оренда» та п. п. 11, 14 П(С)БО 16 «Витрати», згідно яких видатки, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображають у складі витрат звітного періоду, в якому вони були здійснені.

За п. 3.18 пп. «е» Методрекомедацій № 132 оренда належить до інших витрат, що включаються до собівартості продукції (робіт, послуг) і не віднесені до цієї та інших статей витрат. Ці витрати, як правило, відносяться на відповідні сільгоспкультури (групи культур).

Таким чином, спочатку витрати (сума орендної плати) розподіляються між запиленими культурами (з урахуванням площі насаджень, кількості бджолосімей на 1 га запилюваної площі).

Суми розподілених витрат оформлюють кореспонденціями: Дт 231 (аналітичний рахунок запилюваної сільськогосподарської культури), Кт 685. Оплата орендодавцю згідно Акту оформлюється кореспонденцією: Дт 685 Кт 311, відображення податкового кредиту з ПДВ – Дт 641, Кт 685. Повернення об'єкта з оренди відображується одностороннім записом по кредиту позабалансового рахунка 01 «Орендовані необоротні активи».

Список використаних джерел:

1. Канцедал Н. А., Лега О. В. Інформаційна роль обліку в результативності інвестиційної стратегії аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 11. С. 11-20. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.11.11 URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/10917>
2. Канцедал Н. А. Інституціональний підхід до формування в обліку інформації про біологічні активи та сільськогосподарську діяльність. *Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки та практики*. 2018. №1 (27). С. 44-55. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/228>
3. Сидорчук Л. Бджоли – це не тільки мед, а ще й запилення саду: нюанси оформлення та бухобліку оренди пасіки в орендаря. Все про бухгалтерський облік. № 61. С. 8-11.

УДК 005.21:658

*Бугріменко Р.
д.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Період становлення ринкових відносин в Україні, супроводжується економічною кризою, ставить нові завдання перед господарюючими суб'єктами. Ні одне підприємство торгівлі не гарантує для себе стабільність ринкових позицій, якщо воно не має науково обґрунтованої стратегії діяльності. Розробка стратегії діяльності підприємства здійснюється за допомогою перспективного планування. Як відомо, сучасні темпи збільшення об'єму знанні такі великі, що стратегічне планування виступає по суті єдиним способом прогнозування.

Однією з проблем стратегічного управління діяльністю підприємства є вибір стратегій їх розвитку, який утруднений зважаючи на відсутність цілісного уявлення про типи і види стратегії.

Виділяють три типу стратегії, що мають місце на підприємстві. Перш за все це так звана корпоративна (загальна, генеральна, пазова), стратегія розвитку підприємства, стратегія, що відноситься до підприємства як єдиному цілому [1].

Підприємство може здійснювати різні види господарської діяльності, що приносять йому прибуток або іншу користь. Кожному виду бізнесу відповідає визначена бізнес-стратегія.

Операційний менеджмент відноситься до однієї з трьох основних функцій організації – виробництва, основною діяльністю якого є створення товарів або послуг. Ознакою операційного менеджменту є спрямованість і вирішення ключових завдань стратегічно важливої діяльності.

Операційна діяльність охоплює дуже широке коло проблем та вирішує такі завдання: забезпеченні оптимального використання всіх видів ресурсів підприємства: матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних та часових; повне виконання програмного або технічного завдання; забезпечувати належне функціонування комерційно-технічних процесів компанії; забезпечувати високу якість обслуговування споживачів та товарів що реалізуються.

Взагалі операційні менеджери присутні на всіх ієрархічних рівнях управління торговельного підприємства. Але переважно на операційному рівні керівництвом займаються управлінці низової лінійної ланки (бригадири, відвідувачі секціями, відділами), які кожен день мають справу з елементами операційної діяльності торговельного підприємства та мають приймати управлінські рішення безпосередньо на місцях.

Що робить бізнес унікальним, так це те, що він сильно залежить від споживчого попиту на товари та послуги. Тому в активності будь-якого підприємства спостерігаються періодичні зниження і підвищення активності

протягом року, місяця, тижня і навіть впродовж дня. Зауважте, що ці змінні не можуть бути точно відомі та мають імовірнісний характер.

Таким чином, підприємництво – це вид діяльності, де можливо створити неперервний потік операцій аналогічно виробничим поточним лініям, що організовані навколо конвеєру. «Конвеєр» підприємства рухається неперервно. Внаслідок цього працівники-спеціалісти мають забезпечувати гнучку реакцію, бути чутливими до коливань попиту на товари і послуги та здійснювати у зв'язку з цим оперативне управління роботою підприємства [2].

Серед чинників, які відчутно впливають на інтенсивність роботи працівників торгівлі, варто виділити сезонність. Сутність сезонності попиту полягає у періодичності зміни попиту на сезонні товари протягом року.

Виникнення сезонних коливань попиту пов'язане з дією безлічі факторів, під загальним можна поділити на чотири великі групи: економічні, природно-кліматичні, соціально-побутові, фізіологічні.

Економічні фактори доцільно доповнити ціновим фактором, сутність якого полягає у створенні ринкової кон'юнктури, яка «диктує» свої ціни на споживчі товари та послуги підприємств торгівлі та інфляційним фактором, що відображає рівень ескалації даних цін.

Дія природно-кліматичних факторів на попит споживачів залежить від споживчих пріоритетів, від кліматичного поясу мешкання покупців та сезонної періодизації їхнього споживання. Однією з головних причин сезонних змін попиту є природно-кліматичні умови, які приводять до сталих сезонних коливань у сільськогосподарському виробництві, в галузях народного господарства, пов'язаних з сільським господарством, а звідси, і у сфері товарного обігу та особистого споживання.

Соціально-побутовий фактор у загальному вигляді, це вплив побуту, загальності та особливостей вшанування національних свят на формування коливань попиту і пропозиції протягом року. До переліку окремих факторів, що мають відношення до даної групи, можна віднести особливості моди, ступінь взаємозамінності товарів тощо.

Також операційна діяльність підприємств має залежність від складного та швидкозмінного зовнішнього середовища. Нестабільність ринкової кон'юнктури в сучасних умовах господарювання зумовлює високий ступінь динамічності функціонування будь-яких господарюючих суб'єктів. Постійна зміна законодавчих і нормативно-правової бази, безперервна переорієнтація потреб і бажань споживачів, зміна цін і умов поставки постачальників, «підступи» конкурентів – все це вимагає від підприємств будь-якої галузі слідкування за зовнішніми факторами та адекватного гнучкого реагування [3].

Також виникає необхідність залучення операційних менеджерів щодо чіткого та особливо пильного контролю за ходом торговельно-технологічного процесу підприємства.

Праця торгових працівників, яка пов'язана зі зміною форм вартості, тобто з безпосереднім здійсненням акту купівлі-продажу є непродуктивною. До трудових операцій, які відображають даний аспект праці та є характерним для

більшості українських роздрібних торговельних підприємств, де поширено продаж товарів з індивідуальним обслуговуванням, можна віднести :

- формування продавцем мотивації вибору товарів споживачами;
- відбір товарів (зважування в разі потреби);
- розрахунок за вибрані покупцем товари;
- операції щодо надання додаткових послуг споживачам або у процесі продажу товарів, або в ході після продажного обслуговування.

Двоїста природа трудових операцій в роздрібній торгівлі потребує чіткого розподілу функцій між різними категоріями персоналу підприємства. Раціоналізація організації торговельно-технологічного процесу на підприємстві, яка є питанням прямої компетенції операційних менеджерів, має полягати у такому розподілі обов'язків між працівниками магазину, який передбачає закріплення торговельно-оперативного персоналу за трудовими операціями щодо зміни форм вартості, а допоміжних працівників за продуктивно-виробничими операціями.

Це пояснюється тим, що споживачі, які шукають адекватну пропозицію товарів, мають свої особливості, включаючи поведінку, схильності, ставлення, переконання, інтереси, мотивацію та цілі. Споживачі запитують товари та послуги, які відповідають низькому ступеню уніфікації.

Та обставина, що замовники-споживачі надають вплив на функціонування оперативної системи підприємства, значною мірою ускладнює контроль за своєчасністю та точністю виконання операції з товарозабезпечення і обслуговування споживачів.

Так, як отримання сталих прибутків підприємства можливе лише через досягнення максимального задоволення потреб споживачів, а унікальність вимог клієнта в багатьох випадках – це те, за що він платить гроші, менеджер повинен бути впевнений, що товар-послуга може бути доставлена кінцевому споживачу в потрібній унікальній манері. Це накладає на операційного менеджера особливу відповідальність за процес найму, навчання та розподіл торговельно-оперативного персоналу, а також потребує від даної категорії менеджерів невпинної уваги за практичною діяльністю торговельно-оперативного персоналу.

Список використаних джерел:

1. Василенко В.А., Ткаченко Т.І. *Стратегічне управління*. Навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2018. 396 с.
2. Кіндрацька Г.І. *Стратегічний менеджмент*. Навч. посібник. Київ: Знання, 2016. 366 с.
3. Бугріменко Р.М., Смірнова П. В. Стратегічне управління розвитком підприємств в умовах цифровізації економіки. *Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., (Харків 10 листоп. 2022 р.). Харків : ДБТУ, 2022. С. 163-166.

УДК 657.47

Вагнер І.

к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та оподаткування,

Демко І.

*к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та оподаткування,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЗА НОРМАТИВНИМИ ВИТРАТАМИ ВІДПОВІДНО ДО СУЧАСНИХ УМОВ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

Система обліку та калькулювання за нормативними витратами базується на використанні методу обліку витрат і калькулювання за нормативними витратами та включає в себе: облік витрат, калькулювання нормативної собівартості продукції та надання інформації про відхилення фактичних витрат від нормативних.

Слід відмітити, що до системи обліку і калькулювання за нормативними витратами відноситься нормативний метод обліку витрат, сутність якого полягає в тому, що:

- витрати класифікують на фактичні та нормативні;
- формується нормативна собівартість із нормативних виробничих витрат;
- залишки готової продукції та незавершеного виробництва на кінець періоду обліковують за нормативними виробничими витратами;
- облік витрат ведуть за їх видами, місцями виникнення.

Отже, необхідно детальніше вивчити питання нормативних витрат і нормативної калькуляції. Саме тому, нормативні витрати слід розглядати як очікувані або бюджетні витрати матеріалів, праці та виробничі непрямі витрати для виробництва одиниці продукції. Нормативну калькуляцію треба вивчати як суму нормативних витрат на одиницю продукції за статтями калькуляції.

На практиці, вітчизняні підприємства, виділяють такі типи нормативів як:

- базові (нормативи, які не змінюються протягом тривалого періоду);
- ідеальні (нормативи, які розробляються відповідно до ідеальних умов);
- досяжні (норми, які розробляються з урахуванням нормальних умов функціонування підприємства та включають поправку на природний убуток матеріалів, втрати від вимушених зупинок та інші витрати залежно від специфіки технології та організації виробництва) [1].

Нами відмічено, що нормативні витрати являють собою ретельно визначену міру того, якими мають бути витрати в заданих умовах.

Разом із цим, нормативні витрати є не тільки оцінками того, якими повинні бути витрати, вони фактично визначають і цілі, що мають бути досягнуті.

Коли нормативні показники встановлено правильно, їх досягнення означає й досить ефективний рівень продуктивності.

Зазначимо, що підприємства-виробники встановлюють нормативи витрат на кожну одиницю продукту шляхом визначення нормативної вартості

основних матеріалів, прямих витрат праці і виробничих накладних витрат, необхідних для виробництва цього продукту.

Нормативні витрати прямих матеріалів на одиницю продукту складаються з нормативного розходу матеріалу, необхідного для отримання одиниці продукції, помноженого на нормативну ціну матеріалу.

На нашу думку, необхідно розрізнити терміни нормативна ціна і нормативні витрати. Отже, ціна, як правило, відноситься до ціни за одиницю виробничого ресурсу, такої, наприклад, як ціна на кілограм сировини. Нормативні витрати, однак, є нормативною кількістю ресурсу, необхідного на одиницю продукції, помноженою на нормативну ціну за одиницю цього ресурсу [2].

Залежно від впливу нормативу на нормативні витрати розрізняють:

1) кількісний норматив - відображає кількість вхідного ресурсу визначеного на одиницю випуску (натуральний вимірник);

2) цінний норматив (якісний) - відображає ціну, яку необхідно заплатити за одиницю вхідного ресурсу для виробництва продукції (вартісний або умовно-натуральний вимірник).

Виокремимо, основні принципи системи нормативного обліку, а саме :

- нормування витрат і обов'язкове складання нормативних калькуляцій;
- щомісячне або щоквартальне внесення змін у встановлені норми та їх облік;

- систематичне виявлення відхилень фактичних витрат від нормативних;
- калькулювання фактичної собівартості продукції, виходячи з її нормативної собівартості, відхилень та зміни діючих норм.

Розмір нормативів витрат встановлюється галузевими методичними рекомендаціями з обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) [3].

Зазначимо, що на рівні підприємства розмір нормативів встановлюється на основі: результатів роботи попередніх років; даних інженерних досліджень згідно технології виробництва продукції (робіт, послуг); даних спеціалістів (бухгалтер, економіст, керівник структурного підрозділу тощо) на основі попередньо встановлених нормативів, а також відповідних коригувань до них.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що особливостями нормативного методу обліку витрат, які розкривають його сутність є:

1) наявність норм споживання ресурсів і облікових цін на ці ресурси у процесі діяльності підприємства;

2) відображення фактичних витрат з розподілом їх на витрати за нормами та відхилення від норм;

3) оперативний облік відхилень від норм споживання ресурсів з визначенням величини відхилень за місцями виникнення, причинами і винуватцями цих відхилень для управління витратами;

4) системний облік змін норм для перевірки обґрунтованості поточного рівня норм і контролю економічної ефективності здійснення організаційно-технічних заходів;

5) формування звітів про витрати та деталізація даних про виявлені відхилення з урахуванням конкретних чинників і винуватців наявності цих відхилень.

Список використаних джерел:

1. Линник О.І. Сучасна вітчизняна та зарубіжна практика калькулювання собівартості продукції, обліку та управління виробничими витратами підприємства. Економіка і суспільство. Випуск № 6 / 2016. Електронний ресурс. - [Режим доступу]: https://economyandsociety.in.ua/journals/6_ukr/64.pdf. – С.373-378

2. Собівартість продукції: головне в калькулюванні. Електронний ресурс. - [Режим доступу]: https://ips.ligazakon.net/document/reader/bz013276?ed=2021_09_28

3. Демченко В.С. Денисюк І.М. Облік витрат і калькулювання собівартості продукції. Електронний ресурс. - [Режим доступу]: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/346.pdf>

УДК 657

*Василюшин С.
д.е.н., професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Ярова В.
к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

НОВАЦІЇ ВЕДЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРВИННОГО ОБЛІКУ – 2023

Одним із найважливіших елементів методу бухгалтерського обліку є документація, оскільки саме завдяки системі реєстрації фактів господарського життя у системі первинних документів формується інформаційна основа для подальшого синтетичного, аналітичного обліку, підготовки звітності та передачі інформації користувачам. Із розвитком цифрових технологій система первинного обліку все частіше базується на використанні електронних носіїв, проте і паперові документи не втрачають своєї актуальності.

Аналітична робота будь-якого суб'єкта господарювання спирається на оперативно-технічний, бухгалтерський і статистичний облік фактів, що стосуються певних явищ і процесів. Первинний облік забезпечує безперервність і суцільність документального відображення господарських операцій. Тому саме він є джерелом інформації, основою для розвитку усіх видів аналізу господарської діяльності як засобу дослідження мікроекономічних явищ, а саме: оперативного і підсумкового (за часовою ознакою); техніко-економічного, фінансового, управлінського, маркетингового, аналізу ЗЕД (за об'єктами аналізу); комплексного і тематичного (за програмою).

Згідно ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи. Для контролю та впорядкування оброблення даних на підставі первинних документів можуть складатися зведені облікові документи. Первинні документи можуть бути складені у паперовій або в електронній формі» [1].

Наказом Міністерства фінансів України № 467 від 28.12.2022 р. [2] внесено зміни до чинного Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку № 88 [3], яким врегульовано низку існуючих протиріч та введено нових новацій щодо складання первинних документів та документообороту загалом. Розглянемо деякі з них.

По-перше, згідно внесених змін уніфіковано визначення первинних документів у Положенні 88 та ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Із попередньої редакції було вилучено фразу «включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення», тобто відтепер «первинні документи - це документи, створені у паперовій або в електронній формі, які містять відомості про господарські операції» [2].

По-друге, в п. 1.4 нової редакції Положення вперше з'являється норма щодо обов'язковості використання української мови. У разі необхідності

складання первинного документу іноземною мовою, передбачено необхідність забезпечення аутентичного перекладу тексту документу саме на українську мову.

По-третє, вносяться відповідна ясність щодо статусу печаток під час складання первинних документів. Зокрема печатку введено до переліку додаткових (що не є обов'язковими) реквізитів первинних документів а також передбачено її використання під час електронного документообігу наряду з електронним підписом.

По-четверте, маємо новації щодо оформлення документів та їх копій. У тексті змін вказано, що відтепер «первинні документи, створені автоматично в електронній формі програмним забезпеченням інформаційно-комунікаційної системи, застосовуються у бухгалтерському обліку за умови наявності накладеного електронного підпису чи печатки з дотриманням вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг». При цьому, у разі використання електронної форми документів, на запит контрагентів, правоохоронців чи інших зацікавлених сторін, підприємство буде зобов'язаним за власний рахунок виготовити на паперових носіях, підписати та завірити їх копії.

По-п'яте, Міністерство фінансів України уточнює порядок виправлення помилок у первинних документах та облікових регістрах (табл. 1).

Таблиця 1

**Уточнені вимоги щодо методів виправлення помилок
у первинних документах та облікових регістрах**

Форма складання документів	Методи виправлення помилок		
	«червоного сторно»	коректурний	додаткових бухгалтерських проведень*
Паперові	внесення неправильного запису (кореспонденції рахунків чи суми) червоним чорнилом, пастою кулькових ручок тощо, що означає від'ємні числа, які в підсумку вираховуються	закреслення неправильного тексту або цифри і над закресленим надписується правильний текст або цифри. Закреслення здійснюється однією рисою так, щоб можна було прочитати виправлене	внесення додаткової кореспонденції рахунків на суму, яка є різницею між правильною та відображеною в цих регістрах.
Електронні	здійснення зворотного запису на величину помилки та одночасне зазначення правильної суми	закреслення неправильного тексту або цифри із відображенням правильного	-
	має бути збережена інформація, яка виправляється, та міститися відомості про дату виправлення, посади і прізвища осіб, особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати осіб, які склали виправлений електронний документ		

*стосується виключно облікових регістрів.

Джерело: [2].

Таким чином, правильність показників обліку і звітності прямо залежить від якості та своєчасності складання первинних документів в паперовій та електронній формі. Врахування останніх законодавчих новацій щодо первинного обліку дозволить підвищити юридичну обґрунтованість і достовірність облікової інформації, упередити її викривлення чи неправдиве подання, а також удосконалити інформаційний базис аналізу та контролю господарського життя бізнес-суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 04.03.2023).
2. Про затвердження Змін до Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України № 467 від 28.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0323-23#Text> (дата звернення 04.03.2023).
3. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України № 88 від 24.05.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення 04.03.2023).

УДК 657

Васільєва Л.

*д.н.держ.упр., професор кафедри обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Обліково-аналітична інформація є істотний фактор забезпечення безпеки при управлінні підприємством.

Основною системною властивістю організаційної системи управління є цілеспрямований характер її функціонування. Досягнення мети (або цілей) функціонування підприємства можливо тільки в тому випадку, коли вона має таку якість, як безпека. Залежність безпеки організації від використання в процесі управління обліково-аналітичної інформації обумовлює необхідність вивчення її ролі в забезпеченні безпеки організаційної системи. Вивчення ролі обліково-аналітичної інформації як важливого чинника, що забезпечує безпеку підприємства і який визначає можливість досягнення його мети (або цілей) функціонування передбачає: дослідження системного поняття «безпека»; вивчення змісту системного підходу до управління організаційною системою і оцінці стану її безпеки; вивчення вимог до організаційної системі при забезпеченні її безпеки.

Наголошено, що «...для кожної із підсистем обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства характерні три основні рівні: методичний - здійснюється перетворення первинної (вхідної) інформації на узагальнені дані у відповідності до потреб окремих груп користувачів; технологічний (технічний) визначаються форми надання такої інформації; організаційний – встановлюється порядок взаємодії окремих суб'єктів, що задіяні при підготовці обліково-аналітичних даних, які використовуються в подальшому для прийняття рішень в системі економічної безпеки підприємства» [1].

Якщо розглядати роль концепції достовірності для забезпечення економічної безпеки через призму еволюції методології обліку і його сучасного стану з визначенням перспектив застосування при прийнятті бізнес-рішень, то можна констатувати наступне. Сучасний етап розвитку і вдосконалення експертно-бухгалтерської роботи можна охарактеризувати як період певного процесу в теорії і на практиці, викликаний розвитком і створенням багатокладної економіки, перетвореннями вітчизняного обліку в зв'язку з переходом на міжнародні стандарти обліку і фінансової звітності, розподілом обліку на фінансовий, податковий та управлінський, що вимагає розширення меж спеціальних бухгалтерських знань при розслідуванні фінансових, посадових і господарських злочинів. З іншого боку розвиток ринкових відносин, зміни в політичній, соціально-економічній та інших сферах життя країни відбуваються на сучасному стані злочинності, що характеризується

виникненням нових економічних злочинів, більшість з яких направлено на отримання вигоди і отримання надприбутків: помилкове банкрутство, розкрадання грошових коштів в банківській сфері, приховування доходів від оподаткування, «відмивання» грошових коштів з використанням зарубіжних банківсько-кредитних установ, порушення податкового, митного, валютного законодавства.

Таким чином, сучасний підхід до оцінки обліково-аналітичного інструментарію забезпечення економічної безпеки виражається в офіційному визнанні в Україні бухгалтерського обліку як способу фінансового регулювання і проведення єдиної фінансової (в тому числі податкової) політики, тим самим забезпечуючи реалізацію конституційного права на інформацію в сфері підприємницької діяльності та економіки, заснованої на принципах юридичної рівності сторін і договірних відносинах, конкуренції та ризик. Звідси прийняття змін, доповнень і уточнень до нормативних актів вітчизняного обліку має бути перед початком (або, на крайній випадок, на початку) фінансового календарного року.

На наш погляд, вимоги чесності, об'єктивності, професійної компетенції, професійної поведінки, конфіденційності до фахівця обліку являють собою не тільки особливий професійний статус, але перш за все усвідомлення менеджерами підприємств важливого значення облікових інструментів досягнення надійної інформації про фінансове становище економічного суб'єкта на певну звітну дату, фінансовий результат його господарської діяльності і рух грошових коштів. Таке розуміння управлінцями підприємства сутності та методів обліку активів і зобов'язань у визначенні об'єктивного фінансового становища сприяє досягненню прибутку, запобігання економічних правопорушень і економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Полозова Т. В., Ал-Касеасбех Ахмад Закарія Саламех Обліково-аналітична інформація в системі економічної безпеки підприємства. *Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 3 листопада 2020 р.) Харків: ХНУРЕ, 2020. - С. 259-261.

УДК 632.12.04.11

*Велієва В.
к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Сільське господарство є важливою та перспективною галуззю економіки України. Забезпечуючи населення якісними та доступними продуктами харчування та формуючи продовольчий фонд, створюючи сировинну базу для харчової та легкої галузей промисловості, займаючи значне місце в експортному потенціалі, галузь впливає на економічну безпеку країни.

В Україні на нього покладено завдання дедалі повніше забезпечувати внутрішні потреби країни в сировині та продовольстві, налагоджувати експортні відносини. За належних інвестицій аграрний потенціал України може досягти високого рівня. Проте на даний момент не існує чіткої та злагодженої політики щодо використання наявних можливостей та виведення даної галузі на належний рівень.

На фоні позитивних зрушень, що відбуваються в галузі, існує багато невирішених проблем. Економічна та політична нестабільність, недосконалість законодавства, відсутність належної системи державної підтримки підсилюють негативні тенденції, які простежуються в сільському господарстві на протязі тривалого періоду часу.

Зменшення виробництва окремих видів продукції сільського господарства, зростання залежності від імпорту негативно позначаються на продовольчій безпеці країни. Вітчизняна сільськогосподарська продукція не має стабільних конкурентних переваг, внаслідок незавершеності процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності харчових продуктів, нестійких взаємовідносин з країнами-імпортерами. Темпи оновлення техніки, виробництва залишаються низькими, збільшується вартість сільськогосподарської продукції, зростає залежність виробництва від природно-кліматичних умов, обмежений доступ до фінансових ресурсів. Слабка державна підтримка розвитку сільськогосподарського господарства, недосконалість податкової і митної політики, прогалина в страхуванні. Основною причиною відставання галузі є низька інвестиційна привабливість аграрного сектору, хоча в останній час цей процес активізується.

Сільське господарство повинно стати надійною основою соціально-економічного розвитку. Необхідно провести ряд заходів щодо реформування агропромислового комплексу та переведення його на перспективні засади розвитку, збільшити інвестиційну привабливість, підвищити конкурентоспроможність виробленої продукції.

Сільське господарство було і залишається перспективним для розвитку України. Для його підтримки та подальшого стратегічного розвитку необхідно вжити ряд заходів: підвищити рівень продовольчої безпеки шляхом збільшення

виробництва продуктів харчування належної якості; збільшити експортний потенціал; завершити проведення земельної реформи; знизити собівартість виробленої продукції шляхом використання альтернативних джерел палива та сировини; підвищити ефективність системи управління в сільському господарстві; забезпечити інноваційний розвиток галузі; вдосконалити систему кредитування; сприяти введенню інвестицій; запобігати процесам виснаження земель сільськогосподарського призначення, зниження їх якісних показників; використовувати високоврожайні сорти рослин та продуктивні породи тварин; збільшити внесення органічних добрив та сприяти виробництву безпечної та якісної продукції. Та головне – підтримка сільського господарства з боку держави.

Отже, стратегічним аспектом розвитку є підвищення рівня продовольчої безпеки держави на основі збільшення обсягів виробництва продукції високої якості, зниження негативного впливу на довкілля, відновлення родючості ґрунту, забезпечення сталого розвитку сільського господарства. Проблеми розвитку АПК можна вирішити тільки за стабільної державної підтримки, збільшення фінансової підтримки.

Список використаних джерел:

- 1.Збарський В.К. Сталий розвиток сільських територій: проблеми і перспективи. Економіка АПК. 2014. № 11. С. 129–136.
2. Концепція розвитку сільських територій. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/995-2015-%D1%80> (дата звернення 23.02.2023).
3. Лупенко Ю.О., Саблук П.Т., Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Результати і проблеми реформування сільського господарства України. Економіка АПК. 2016. № 9. С. 26–38.
4. Герасимів З.М. Проблемні аспекти розвитку України. Наук.вісник МДУ «Освіта і наука». 2019. №4. С. 98-108.

УДК 658: 621

*Гавриленко Н.
к.е.н., доцент кафедри економіки, обліку та підприємництва,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв*

ОФІСНІ ВИТРАТИ: ОБЛІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕЯКИХ ТОП-ОБ'ЄКТІВ

Наразі навіть невелике підприємство, як правило, має власний або орендований офіс, оснащений необхідними меблями та комп'ютерною технікою. А сучасні офіси великих успішних компаній немислимі без автомобілів, кондиціонерів, бойлерів, мікрохвильових печей та іншої техніки, яка призначена зробити умови праці офісних працівників якомога комфортнішими. Також фірми несуть витрати на утримання, обслуговування та ремонти офісних приміщень та офісного майна, на охорону та зв'язок, на додаткові блага для персоналу. Усі ці витрати, звісно, вимагають обліку та контролю. Цим обумовлена значущість облікової політики дієвих механізмів бухгалтерського обліку офісних витрат та підвищений попит на якісну інформацію щодо цих витрат для облікових цілей.

Сучасний стан теоретико-методичного базису обліку офісних витрат - це результати праці цілого ряду вітчизняних і зарубіжних вчених. Фундаментальні положення теорії обліку витрат було сформульовано такими вченими, як Е. Гарке, Ч. Гаррісон, Т. Джонсон, М.Х. Жербак, Р. Каплан, Дж.М. Кларк, Р. Купер, Л. Пачолі, Дж.М. Фелс, Е.Е. Фельдгаузен, Дж. Харріс, А.Г. Черч, Г. Емерсон та іншими.

Історично облік офісних витрат, як складова частина бухгалтерської науки, виник як практична діяльність, метою якої було надання економічної інформації щодо руху та результати господарської діяльності. Таким чином, розвиток обліку офісних витрат, з моменту його зародження і до сьогодення, відбувалося паралельно з розвитком виробництва, торгівлі та економіки взагалі, намагаючись відповідати вимогам часу та запитам користувачів інформації

Базисом усіх систем, які були сформовані під діючим впливом зміни напрямків бізнес-філософії, яка відбулася до початку 80-х років 20 століття та подолання кризи релевантності бухгалтерської інформації, покладено погляд на витрати взагалі і на невиробничі витрати зокрема, який в корні відрізнявся від традиційного. Хоча при цьому всі системи базуються на одному спільному принципі – для досягнення цілі важлива вся господарська діяльність фірми, яка може бути представлена у вигляді послідовних, рівнозначних, з точки зору внеску в створення цінності товарів, продуктів, процесів (потоків, функцій, видів діяльності та інше).

З цього приводу ми маємо власну думку, а саме – поява нового підходу до обліку витрат зовсім не означає, що системи обліку, розроблені на підставі принципів виробничого обліку втрачають актуальність в сьогоденних умовах господарювання.

Процес еволюції теоретичних напрацювань в сфері обліку невиробничих витрат деякі вчені [1-4] ототожнюють з кризами релевантності облікової інформації – такими періодами, протягом яких цілі та задачі обліку змінювалися в зв'язку зі змінами економічної реальності, а методи обліку витрат все частіше і частіше надавали інформацію, яка орієнтована на застарілі цілі та задачі. Кризи релевантності послугували поштовхом до зміни парадигмальних теорій в сфері обліку витрат, були періодами революційних змін, злому старих, пошуку та прояву нових теорій обліку витрат, методи яких могли б дозволити досягати поставлених перед обліком цілей.

У ході експлуатації об'єктів благоустрою у господарюючих суб'єктів виникають витрати на їх утримання, підтримання в робочому стані, тобто проведення ремонтів та поліпшення. Однак зачасту підприємства ці роботи, та пов'язані з ними витрати не розмежовують, що є упущенням. Тому ми вважаємо за необхідне підприємствам визначити, до якого виду робіт відносяться здійснені заходи за допомогою переліку робіт. Так, роботи з утримання об'єктів благоустрою наведено в додатку № 5 до Порядку № 154; із поточного ремонту об'єктів благоустрою – у додатку 3, із капітального ремонту – у додатку 1 до цього ж Порядку [5].

Витрати на утримання офісних об'єктів благоустрою, таких як: прибирання прилеглої території, фарбування ослонів, відображаються на практиці в складі витрат періоду на 92 рахунку, 949 субрахунку у складі інших витрат операційної діяльності із складанням проведення:

Д-т 92, 949 К-т 20, 66, 65, 63, 685.

Витрати на підтримання об'єктів благоустрою в робочому стані та витрати на проведення поточних ремонтів також відносяться до складу витрат періоду:

Д-т 92,949 К-т 20,66,65, 63, 685.

Витрати на придбання чаю, кави та ін. контролюються керівництвом. Наприклад, наказом визначається максимальний рівень витрат із розрахунку на місяць, а відповідальна особа складає перелік необхідного та контролює прихід і витрату. Установлений максимум виражається в прив'язці до розміру виручки.

Зазначимо, що при складанні бюджету закупівлі слід урахувувати, що витрати на придбання продуктів харчування можуть бути пов'язані:

- із повсякденними потребами співробітників господарства;
- витратами на обслуговування клієнтів офісу. Причому залежно від запланованих рекламних заходів ці витрати можуть змінюватися.

Для даної схеми, яка застосовується для харчування співробітників офісу, відображення в обліку вимагають операції придбання та використання продуктів харчування. При цьому продукти, що придбаваються, можуть враховуватися як запаси, або, мінаючи рахунки активів, відразу списуватися на витрати з віднесенням на 92, 93, 949 рахунки.

Продукти-запаси на підприємствах обліковуються на 209 субрахунку як витратні матеріали, однак у процесі їх споживання, вони списуються на витрати. Передача продуктів для внутрішнього споживання відбувається на підставі одного з документів:

- накладної-вимоги на випуск(внутрішнє переміщення) матеріалів типової форми М-11;

- акту про списання, складеного в довільній формі.

Вважаємо, щодо продуктів, які придбаваються, можна встановити кількісний критерій аналогічно до порогу для офісної дрібноти. В такому разі придбання, які не перевищують такий поріг, пропонуємо відразу списувати на витрати із складанням запису:

Д-т 92,93,949 К-т 685, 372.

Тобто, якщо вартісний критерій буде встановлено на кварталний, або річний період, то придбані упродовж цього періоду продукти потраплять до витрат такого періоду за умови, що їх вартість уписується в межі порогу.

Слід наголосити на тому, що особливості застосування вартісного критерію щодо продуктів харчування необхідно прописати в обліковій політиці. Тому пропонуємо підприємству позначити, які саме придбання можна списувати на витрати без включення їх до складу активів. Їх можна прямо назвати: чай, цукор, кава, або піти за іншим принципом – вказати вартість одиниці придбання, до якої слід застосовувати встановлений критерій.

Список використаних джерел:

1. Гавриленко, Н. В., Грищенко О. В., Козіцька Н. О. Застосування методичних аспектів управлінського обліку на підприємствах одиничного та дрібносерійного виробництв = Application of methodological qualities of management accounting in job shops. *Економічні науки : вісн. ДНДІСЕ – Дніпро : НДІСЕ, 2021. – № 1 (03). – С. 109–115.*
URI: <http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4686>.

2. Гавриленко, Н. В., Швед, В. Ю. Податково-облікові ризики витрат на // Матеріали ІІ міжнар. наук.-практ. конф."Сучасний маркетинг: стратегічне управління та інноваційний розвиток": до 90-річчя заснування ХНТУСГ. – Харків : ХНТУСГ, 2020. – С. 53–56.
URI: <http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4688>.

3. Гавриленко, Н. В., Грищенко, О. В., Козіцька, Н. О. Розвиток методики аудиту облікової політики для управлінських цілей [Електронний ресурс]= Development of accounting policy audit methodology for management objectives // *Інфраструктура ринку : електрон. фах. наук.- практ. журн.* – Одеса : Гельветика, 2021. – Вип. 62. – С. 166–170. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32843/infrastruct62-29>.
URI: <http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5358>.

4. Буга, Н. Ю. До и после 1 апреля 2011 года: бухгалтерский и налоговый Учет // *Бізнес Інформ.* – 2011. – № 10. – С. 103–106.
URI: <http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6299>.

5. Порядок, затверджений наказом Міністерства з питань житлово-Комунального господарства від 23.09.03. № 154. URI: https://zakononline.com.ua/documents/show/244077___511028.

УДК 657.212

Гаркуша К.

магістр,

Науковий керівник: Рибалко О.

*к.е.н., доцент, професор кафедри облік оподаткування,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Будь-які підприємства, незалежно від виду господарської діяльності, воліли б продавати свої товари та послуги за гроші, а не в кредит. Проте перебуваючи в умовах жорсткої конкуренції, підприємства змушені боротися за покупця та пропонувати свої товари та послуги у кредит чи з відстроченням платежу. У процесі поставки товару контрагенту запаси підприємства знижуються і на цю суму виникає дебіторська заборгованість на балансі підприємства, яка погашається у момент постачання або через певний термін, зазначений у договорах постачання. Наявна низька платоспроможність контрагентів та покупців може викликати зростання достатніх обсягів дебіторської заборгованості на балансі підприємства, що призведе до втрати платоспроможності та втрати стійкого фінансового стану. Тому найгостріше постає проблема мінімізації ризику неповернення дебіторської заборгованості.

Виникнення дебіторської заборгованості обумовлено низькою причин, які, як і будь-які інші, у свою чергу, поділяються на об'єктивні та суб'єктивні (рис.1) [1, С. 133].

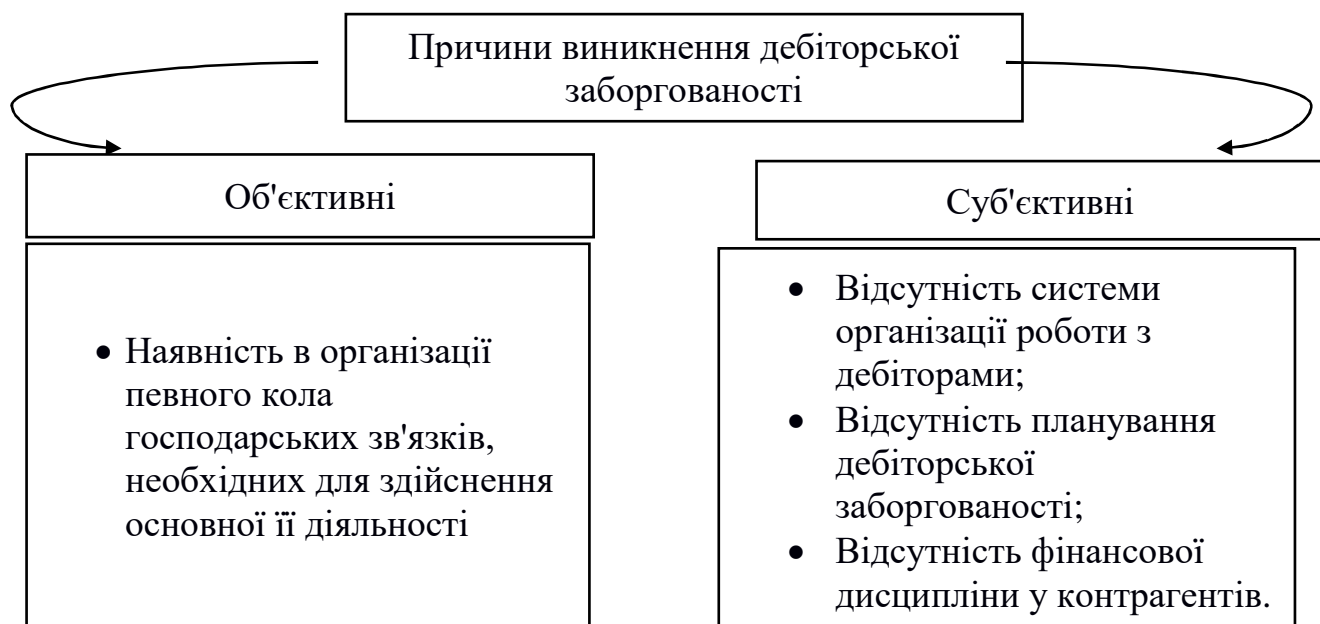

Рисунок 1. Причини виникнення дебіторської заборгованості

Аналіз дебіторської заборгованості складається з таких етапів:

1. Систематизувати чинники, що впливають величину дебіторську заборгованість, визначити типові етапи важливого циклу дебіторської заборгованості.

2. Сформулювати визначення, використовуючи критичну оцінку наявних визначень дебіторської заборгованості, скласти групу дебіторської заборгованості за новими класифікаційними ознаками, використовуючи облікову-аналітичну діяльність.

3. Дослідити структуру складового аналізу дебіторської заборгованості цілої групи організацій пов'язаних між собою, використовуючи системний підхід та позначити етапи та види аналізу дебіторської заборгованості.

4. Провести порівняльний аналіз, використовуючи вимоги міжнародних та національних стандартів про дебіторську заборгованість у бухгалтерському обліку та фінансову звітність, порядок формування та зниження накопичень за невідомими боргами.

5. Розробити механізм структури економічного аналізу дебіторської заборгованості у складі організацій, пов'язаних між собою та вказати необхідну послідовність проведення.

6. Дослідити облікові та позаоблікові джерела даних для аналізу дебіторської заборгованості та скласти внутрішній регламентуючий документ «Положення про дебіторську заборгованість», враховуючи всі формальні процедури контрольно-аналітичного управління дебіторською заборгованістю у групі організацій, пов'язаних між собою.

7. Розробити різні види показників, що використовуються кожному етапі аналізу дебіторської заборгованості у групах взаємозалежних організацій підприємства.

8. Скласти структуру, яка знаходить частку кожного виду заборгованості у загальному доході, одержаного за рахунок продажу товару з використанням комерційного кредиту.

9. Побудувати розбірну модель, яка зменшить ризики кредиту, що виникають, і підвищить повернення дебіторської заборгованості.

10. Скласти сукупну аналітичну модель для подальшого дослідження та прогнозів дебіторської заборгованості.

Для посилення ефективності внутрішнього контролю стану дебіторської заборгованості необхідно сформулювати систему контролю дебіторської заборгованості підприємства. У ньому мають бути описані процедури та методи роботи з дебіторською заборгованістю, а його метою має бути виявлення та запобігання потенційним проблемам, а також виявлення та повернення боргів, що існували раніше.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю передбачає використання комплексного та системного підходу, який неможливо звести до вирішення окремих проблем (пошук «ідеального» клієнта, конкурс на судове стягнення тощо).

Основною метою управління дебіторською заборгованістю є розробка комплексних заходів, спрямованих на вдосконалення кредитної політики підприємства щодо клієнтів. Ефективний аналіз дебіторської заборгованості

дозволяє зробити висновки про те, наскільки ефективно компанія інвестує кошти в клієнтів [2].

Таким чином, для того, щоб мінімізувати ризик неповернення дебіторської заборгованості, на підприємстві має бути складений та затверджений чіткий алгоритм аналізу дебіторської заборгованості та подальшого управління нею, необхідно створення інформаційної бази по всіх дебіторах, щоб ще на переддоговірному етапі зробити висновок про здатність потенційного дебітора платити за рахунками, а також здійснювати безперервний контроль за існуючою дебіторською заборгованістю кожного покупця окремо та вживати заходів щодо повернення простроченої заборгованості.

Список використаних джерел:

1. Власюк Г.В. Проблеми класифікації та оцінки дебіторської заборгованості, шляхи їх вирішення. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2017. № 6. С. 131-135.

2. Махота А.В., Леонова Ю.О. Бухгалтерський облік та аналіз розрахунків з дебіторами. URL: www.repository.hneu.edu.ua (дата звернення 10.03.2023).

УДК 657.633

Гнатшин Л.

*д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ОБЛІК ВИТРАТ ЩОДО ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА

Садівництво є помітною галуззю рослинництва, постачає населенню ягоди і фрукти, які є цінними компонентами раціону харчування, багатими на пектини та вітаміни. При цьому важливо враховувати функціональний аспект якості садової продукції, зокрема її відповідність вимогам споживачів. Так, статтею 1 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» передбачено, що якість харчового продукту – це ступінь досконалості властивостей і характерних рис харчового продукту, які здатні задовольнити вимоги (потреби) та побажання тих, хто споживає або використовує цей харчовий продукт. Хоча можливі випадки, коли фрукти, відповідаючи установленим стандартам якості, не задовільняють конкретних вимог споживачів. При цьому витрати на забезпечення якості продукції садівництва є додатковими витратами до основних виробничих витрат, що забезпечуються традиційними технологіями вирощування багаторічних плодово-ягідних насаджень і розсадників, які мають бути економічно обґрунтованими та компенсуватися надлишковим попитом на якісну продукцію.

Тому найбільшу частку в собівартості продукції садівництва становлять витрати на вирощування довгострокових біологічних активів. Водночас в умовах загострення ринкової конкуренції та зростання основних витрат виробництва, необхідно вживати заходів щодо забезпечення та підвищення якості продукції садівництва, що є передумовою її конкурентоспроможності. Прикладами таких заходів у системах управління якістю продукції садівництва є: моніторинг навколишнього середовища; перевірка багаторічних насаджень на пошкодження шкідниками та хворобами; заходи, спрямовані на запобігання потраплянню високих рівнів нітратів у плоди та ягоди; лабораторний аналіз якості отриманої продукції. Тому витрати на його впровадження слід диференціювати в бухгалтерському обліку від інших витрат на вирощування довгострокових біологічних активів у садівництві. Також вважаємо за необхідне, у першу чергу розробити класифікацію витрат на забезпечення якості продукції садівництва, бо саме вона є початковим етапом впровадження системи менеджменту якості у сільськогосподарському підприємстві та визначає організацію обліку витрат та ефективність управління ними [1]. При цьому зауважимо, що у міжнародних стандартах бухгалтерського обліку немає чітко визначеної класифікації витрат на якість, а у національних положеннях така класифікація взагалі відсутня. З цього приводу вважаємо що найобґрунтованішим підходом щодо класифікації витрат на якість є концепція діяльності, що відповідає стандартам ISO 9000 і спрямована на забезпечення якості й оцінку її результатів. Стандарт ISO 9000 визначає поділ витрат на якість на три групи: роботи із забезпечення якості; контроль за дотриманням

показників якості; витрати, спричинені незадовільною діяльністю щодо якості. Безперервне поліпшення якості продукції сприяє досягненню її вищої конкурентоспроможності, тим самим сприяючи позитивному результату: зниженню витрат через брак, зростанню продуктивності праці, збільшенню частки продукції господарства на ринку та підвищенню позиції садівничого господарства на ринку.

Науково обґрунтована класифікація витрат на забезпечення якості продукції садівництва повинна сприяти вдосконаленню їх аналітичного обліку. При цьому об'єктами обліку витрат на якість можуть бути як окремі культури та сорти довгострокових біологічних активів рослинництва, окремі види багаторічних насаджень так і однорідні групи або підвиди рослин. Водночас, щоб уникнути ускладненню облікового процесу, частину витрат на забезпечення якості, в період закладання садів і аж до моменту їх введення в експлуатацію, доцільно відносити до капітальних інвестицій, тим самим збільшуючи первісну вартість довгострокових біологічних активів садівництва. Для цього доречним буде відкриття окремого аналітичного субрахунку 155.XXX «Капітальні інвестиції на якість при закладанні довгострокових біологічних активів рослинництва» [2].

Усі інші витрати на якість безпосередньо формують собівартість продукції садівництва шляхом безпосереднього включення, або на основі розподілу між конкретними об'єктами обліку витрат. При цьому витрати на якість, були віднесені на первісну вартість довгострокових біологічних активів садівництва, у вигляді амортизаційних відрахувань також включаються до собівартості продукції садівництва.

Натомість витрати, які були здійснені не під час біологічного перетворення у садівництві, а через неправильну організацію або збирання та зберігання садівничої продукції, не коректно відносити до виробничих витрат. Вважаємо, що такі витрати доцільно відносити до інших витрат операційної діяльності і відображати на окремому субрахунку 949.XXX «Інші витрати (втрати) операційної діяльності, спричинені незадовільною діяльністю із забезпечення якості продукції садівництва», оскільки включення їх до складу виробничих витрат призведе до зростання собівартості плодів, тим самим знизить конкурентоспроможність садівничої продукції.

Решту витрат на якість пропонуємо акумулювати у складі витрат майбутніх періодів. Для забезпечення такого підходу в робочому плані бухгалтерських рахунків садівничого господарства доречно передбачити окремий субрахунок 39.XXX «Витрати (втрати), майбутніх періодів, викликані незадовільною діяльністю із забезпечення якості продукції садівництва». Щорічне списання їх частини на інші витрати операційної діяльності забезпечить уникнення збитковості садівничого господарства (табл.).

Відтак, Наказ про облікову політику садівничого господарства у розділі «Витрати» повинен містити пункт «Витрати на забезпечення якості продукції» [3].

Відображення в обліку витрат (втрат), викликаних незадовільною діяльністю із забезпечення якості продукції садівництва та відсутністю системи контролю за її показниками

Зміст господарської операції	Субрахунки	
	Дебет	Кредит
Списано четверту частину вартості загиблих продуктивних насаджень яблуні сорту «Лідія» від шкідників і хворіб на інші операційні витрати з урахуванням 4-річного строку їх продуктивного використання	949.1.9 «Інші витрати (втрати) операційної діяльності, викликані незадовільною діяльністю із забезпечення якості продукції садівництва»	161.2.1 «Сад яблуневий, сорт «Катерина», оцінений за первісною вартістю»
Списано решту вартості загиблих продуктивних насаджень яблуні сорту «Лідія» від шкідників і хворіб на витрати майбутніх періодів із урахуванням 4-річного строку їх продуктивного використання	39.1.9 «Витрати (втрати), майбутніх періодів, викликані незадовільною діяльністю із забезпечення якості продукції садівництва»	161.2.1 «Сад яблуневий, сорт «Катерина», оцінений за первісною вартістю»
Списано частину вартості загиблих продуктивних насаджень яблуні сорту «Лідія» від шкідників і хворіб, що попередньо відображено у складі витрат майбутніх періодів, на інші операційні витрати в кінці наступного року	949.1.9 «Інші витрати (втрати) операційної діяльності, викликані незадовільною діяльністю із забезпечення якості продукції садівництва»	39.1.9 «Витрати (втрати) майбутніх періодів, викликані незадовільною діяльністю із забезпечення якості продукції садівництва»

Отже, у сільськогосподарських підприємствах доречним є створення системи менеджменту та контролю якості продукції садівництва, інформаційною базою якої має стати ефективна система бухгалтерського обліку витрат на забезпечення якості садівничої продукції.

Список використаних джерел:

1. Богданюк О.В. Обліково-аналітичне забезпечення управління біологічними активами садівництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». К., 2011. 21 с.
2. Михальська В. В. Облік витрат на забезпечення якості продукції в контексті вирощування біологічних активів садівництва. *Технологический аудит и резервы производства*. 2015. № 2/6(22). С. 77-83.
3. Смольська О. Ю. Основні напрями впровадження облікової політики на садівничих підприємствах. *Агросвіт*. 2014. № 12. С. 55-59.

УДК 657

*Губарик О.
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку,
оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

На підприємстві внутрішньогосподарським контролем дебіторської заборгованості займаються безпосередньо бухгалтери, які ведуть облік розрахунків з дебіторами. А саме бухгалтер з розрахунків з покупцями та постачальниками, так як дебіторська заборгованість може виникати в обох випадках, та бухгалтер з обліку розрахунків з працівниками стосовно коштів, виданих під звіт та матеріально-відповідальними особами.

Контроль своєчасної сплати покупцями виставлених рахунків на оплату продукції, що вже поставлена чи знаходиться в дорозі, проводиться у програмі 1С: бухгалтерія. Але, у свою чергу, це займає дуже велику кількість часу, тому одному бухгалтеру не завжди вдається контролювати процес погашення дебіторської заборгованості.

Одним з методів контролю є аналіз. Правильний та постійний аналіз дає змогу контролювати змінення суми дебіторської заборгованості, своєчасно реагувати на будь які зміни та проводити необхідні заходи для покращення [1].

Кожен рік зростає сума дебіторської заборгованості на кінець року. Та це питання потрібно вирішувати. Так як тенденція постійного збільшення дебіторської заборгованості може призвести до зменшення обігових коштів, зменшення платоспроможності підприємства та може призвести до банкрутства [2].

Підприємство не має відповідних норм контролю. Кожен працівник проводить його на свій розсуд, якщо взагалі замислюється про це.

Контроль на усіх рівнях, призведе до покращення розрахунків з дебіторами. Найефективніший облік розрахунків з дебіторами проводиться тільки за наявності незалежного контролю.

Отже, для визначення методів удосконалення контролю необхідно виділити його недоліки.

Основним недоліком контролю розрахунків з дебіторами у ФГ «Промінь-47» є майже зовсім його відсутність. Працівники здійснюють його дуже поверхово. Не проводячи при цьому аналіз та суцільну перевірку. Первинні документи перевіряються, але відсутній контроль за паперовими документами.

Так як бухгалтери на підприємстві, виконують лише облік, а саме документальну його частину, тобто оформлення документів, та реєстрація господарських операцій у програмі, дебіторська заборгованість виходить з під їх зору контролю. Вони не виконують контроль та аналіз відповідних факторів [3].

Також недоліками контролю та методами їх покращенням є.

Відсутність контролю як поняття. Робота бухгалтерів ніяк не перевіряється. Так як головний бухгалтер тимчасово (у зв'язку з війною) знаходиться у іншій країні не присутній безпосередньо на підприємстві, контроль зовсім не проводиться. Тому треба затвердити контроль на усіх рівнях підприємства. Розробити план його введення, визначення суб'єктів контролю та їх обов'язки. Затвердити проведення контролю наказом по підприємству.

Створити внутрішні звіти, щоб на кінець кожного місяця головний бухгалтер зміг побачити роботу бухгалтерів (таблиця 1):

Таблиця 1

Запропонований Звіт обліку дебіторської заборгованості ФГ «Промінь-47»

Звіт обліку дебіторської заборгованості на 31.01.2023 (тис. грн.)						
Вид ДЗ	На початок періоду	Дт	Кт	На кінець періоду	Резерв сумнівних боргів	% сумнівної заборгованості
За товари	1568,5	197,1	105,3	1660,3	106,0	6,39
З працівниками	35,8	10,6	9,1	37,3	-	-
Інша	3495,8	215,4	168,5	3542,7	269,6	7,61
...	...	...	...	...	...	...
Разом	5100,1	423,1	282,9	5240,3	375,6	7,17

Заповнити таку таблицю можна на основі оборотно-сальдової відомості по рахунках. Збільшення резерву сумнівних боргів також аналізуючи рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів».

Такий звіт наглядно показує суму заборгованості контрагентів перед підприємством. Також для зручності, можна за допомогою системного адміністратора налаштувати програму, що сама буде підтягувати інформацію з програм та інших документів.

Відсутність аналізу розрахунків з дебіторами. Проводити аналіз нарахування та погашення розрахунків з дебіторами.

Друкуючи оборотно-сальдову відомість, наприклад з програми 1С, підтягуються всіх контрагенти та всі договори, погашені та непогашені.

Для кращого аналізу пропонуємо використовувати розроблену таблицю сервісу Excel (таблиця 2). Заповнення такої таблиці займає менше 5 хвилин в день. Але одразу видно усі необхідні показники.

Таблиця 2

Аналіз розрахунків з дебіторами ФГ «Промінь-47»

Договір	№ поставки	Сума поставк и	Строк погашення	Залишилось погасити	1 погашення	2 погашення	...
				гр. 3 – гр.1- гр.2...			
1	1	10000,00	28.02.2023	2000,00	5000,00	3000,00	
1	2	15000,00	15.03.2023	5000,00	5000,00	5000,00	
Разом		25000,00		7000,00			

Перший лист – загальні відомості про дебіторську заборгованість, додаючи колонку «Дебітор».

Всі інші – окремо по кожному дебітору у алфавітному порядку.

При закритті договору, тобто повній оплаті, його можна «приховати», щоб не заважав при огляді таблиці. Дані у інші листи можна підтягнути з першого, для зручності.

Також така таблиця підійде для аналізу та контролю також розрахунків з кредиторами, для своєчасного погашення своїх боргів підприємством. Якщо підприємство не зможе справитись з ситуацією збільшення дебіторської заборгованості, то можливо потрібним буде звернутися до третіх осіб. Тобто заключити договір аутсорсингових послуг.

Аутсорсинг полегшує для підприємству вирішення завдань, які неможливо чи недоцільно вирішувати самостійно. На сьогоднішній день ринок пропонує дуже велику кількість таких компаній.

Факторингові компанії допомагають підприємствам зовсім не переживати за погашення заборгованості. Тому що вони беруть на себе більшість ризиків, пов'язаних з несплатою дебіторської заборгованості. Допомагають у контролі та управлінні.

Список використаних джерел:

1. Кривоконь О. С., Коваль Н. І. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. - 2012. - №3. - С. 164-166.

2. Лисенко А. М. Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. - 2014. - №26. - С. 184-192.

3. Некрасенко Л. А. Шляхи оптимізації дебіторської заборгованості підприємства. *Економічний простір*. - 2012. - №12. - С. 27-34.

УДК 657.6

*Дем'яненко Т.
молодший науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

РОЗБІР ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН В АУДИТОРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Вже рік Україна живе в умовах військового стану, який накладає відбиток на діяльності всіх без винятку суб'єктів господарювання, державних органів та всіх громадян загалом.

В зв'язку з військовим станом в різних сферах законодавства відбулися зміни, аудиторський діяльність не стала винятком. Розглянемо зміни до профільного Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017р. №2258-VIII, до якого Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правових засад провадження аудиторської діяльності в Україні» від 20.09.2022р. №2597-IX (далі - Закон №2258-VIII) внесені численні зміни, які набули чинності з 1 січня 2023 року.

Законом №2258-VIII внесені зміни до загальних положень, розглядати почнемо з термінології.

Після змін аудиторська мережа, за своїм визначенням, включатиме крім аудиторських фірм ще й інших юридичних осіб, адже більшість міжнародних аудиторських мереж включають консалтингові та бухгалтерські фірми.

Поняття «добра репутація» тепер актуальне і для аудитора, а не лише для аудиторських фірм. І це важливий крок з підвищення відповідальності саме аудитора, як підписанта звітів. Добра репутація аудитора передбачатиме, що до аудитора протягом 2-х років поспіль не застосовувалося стягнення 3 і більше разів або не накладалися адміністративні стягнення за порушення вимог Закону №2258-VIII двічі протягом 12 календарних місяців.

Звертаємо увагу, що тепер для аудиторських фірм втрата доброї репутації відбувається вже на третьому стягненні, а не на четвертому. А період часу для такого підрахунку не змінився - 2 останні роки.

В результаті змін до «обов'язкових завдань» тепер відносяться «завданнях з огляду» та інші аудиторські послуги, надання яких вимагається відповідно до законодавства. Аудиторська фірма зобов'язана забезпечити складання робочих документів аудитора з урахуванням вимог при обов'язковому аудиті фінансової звітності. Це дає можливість посилити контроль за такими завданнями з боку регулятора, а також вирішити питання з яких завдань аудиторські фірми мають сплачувати обов'язкові внески.

Взаємодія між Органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (далі – ОСНАД) та аудиторами, аудиторськими фірмами, має здійснюватися через електронний кабінет. Сучасна ідея, яка тривалий час обговорювалась на рівні Аудиторської палати України і перші кроки були зроблено саме тут, а реалізація завершена на рівні ОСНАД.

Тепер професійною організацією аудиторів та бухгалтерів може стати будь-яка всеукраїнська громадська організація, у загальній кількості членів якої 50% складають бухгалтери та/або аудитори. Отже, обов'язкова наявність аудиторів не вимагається. То ж інтереси аудиторів відтепер може представляти виключно об'єднання бухгалтерів. Подібні організації потім можуть приймати участь у підготовці до сертифікації аудиторів, делегуванні членів до Комісії з атестації, тощо.

Новим терміном є «неаудиторські послуги», які можуть надавати аудиторські фірми і до яких віднесено інші послуги, крім аудиторських послуг.

Додано поняття «професійний скептицизм» та «професійні обов'язки», які не є новими для аудиторів, оскільки професійному скептицизму вже була присвячена ціла стаття у чинній редакції Закону №2258-VIII. Ще раз слід нагадати, що це тренд у світовій практиці, який і далі буде поглиблюватися, і вимагає від аудитора критичну оцінку аудиторських доказів, критичний підхід та уважність до обставин, які можуть вказувати на можливі викривлення внаслідок шахрайства чи помилки. Саме з цим поняттям українським аудиторам треба знайомити клієнта і застосовувати в роботі більш високі вимоги до надійності аудиторських доказів.

Зміни в поширенні дії Закону №2258-VIII. Статтю 2 про сферу дії Закону №2258-VIII доповнили третьою частиною, яка обґрунтовано поширила його застосування і на аудит політичних партій (які отримують фінансування з державного бюджету), державні підприємства (крім малих та мікропідприємств), банківські групи, небанківські фінансові групи.

Зміни в статусі аудитора. З Закону №2258-VIII прибрано заборона займатися аудиторам іншими, не сумісними з аудиторською діяльністю, видами підприємницької діяльності. Змінами до Закону №2258-VIII заборонено керівнику аудиторської фірми бути керівником іншої юридичної особи, що здійснює підприємницьку діяльність за видами, не сумісними з аудиторською діяльністю. Тобто така норма залишилася обмежувальною для керівників-аудиторів. Але які види є несумісними з аудиторською діяльністю, Закон №2258-VIII визначення не дає.

Врегульовано, що аудитором не може бути той, чия реєстрація у реєстрі аудиторів протягом останнього року була скасована. Раніше це правило діяло лише для судимості, корупції та за подання до реєстру недостовірної інформації. Це дозволить виключати з реєстру тих аудиторів, до яких протягом 2-х років поспіль застосовувалося стягнення 3 і більше разів або накладалися адміністративні стягнення за порушення вимог Закону №2258-VIII двічі протягом 12 календарних місяців. Повернутися в аудит виключена з реєстру особа може після підтвердження кваліфікаційної придатності (заново здавши кваліфікаційний іспит).

Зміни для аудиторських фірм. Зросли вимоги до керівників аудиторських фірм. Так, керівником аудиторської фірми тепер не може бути аудитор, до якого протягом двох останніх років поспіль застосовувалися стягнення два і більше разів або накладалися адміністративні стягнення за порушення вимог закону. Керівник аудиторської фірми не може працювати в іншій аудиторській

фірмі. Виключенням з цього правила є лише аудиторські фірми в яких він є засновником.

Відновитися в реєстрі аудиторів та аудиторських фірм, в разі скасування реєстрації згідно Закону №2258-VIII, аудиторська фірма зможе не раніше ніж через рік.

Додано норму про заборону використовувати у найменуванні аудиторської фірми термін «аудиторська фірма». Ця норма актуальна для тих юридичних осіб, які не включені до реєстру аудиторів та аудиторських фірм. Питання залишається відкритим, хто саме і як буде це контролювати та притягувати до відповідальності ті юридичні особи, які взагалі відсутні в реєстрі і ігноруватимуть таку норму. При цьому «аудиторська компанія» в назві може використовувати будь-хто без обмежень.

Обмеження та можливості в аудиторській діяльності. Змін зазнала і стаття 6 в четвертій частині «про заборону одночасно з аудитом надавати підприємствам, що становлять суспільний інтерес, окремих неаудиторських послуг». До нових обмежень додалися:

- розрахунки податків, інших обов'язкових зборів та платежів, представництво юридичних осіб у спорах із зазначених питань;
- надання консультаційних послуг з питань оподаткування, а також, у разі, коли допомога суб'єкта аудиторської діяльності не вимагається законодавством, послуг з визначення державних дотацій та податкових пільг;
- послуги, що передбачають участь у процесі прийняття управлінських рішень або виконання будь-яких функцій з управління підприємством;
- розробка та впровадження інформаційних систем, процедур внутрішнього контролю або процедур з управління ризиками;
- актуарні послуги; послуги внутрішнього аудиту;
- просування акцій; торгівля чи підписка на акції.

Цікавим є формулювання «допомога суб'єкта аудиторської діяльності», який підвішений сам по собі в нормі Закону №2258-VIII і по суті така допомога може розповсюджуватися на будь-який неаудиторський сервіс, якщо він не вимагається законодавством. Відтепер ці обмеження на законодавчому рівні, розповсюджуються не лише на аудиторську фірму та учасників аудиторської мережі, до якої вона належить, а і на пов'язані з аудиторською фірмою сторони. У зв'язку з цим, важливо пам'ятати про перевірку незалежності через глобальний ресурс мережі, на це звертають особливу увагу контролери якості.

Починаючи з 1 січня 2023 року звіт незалежного аудитора та звіти з інших обов'язкових завдань можуть бути оформлені як у паперовій формі, так і в електронній формі. Формат звітності та звіту слід обумовити у договорі на аудит. Це і є загальні зміни до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», спостерігатимемо за їх впливом на аудиторську діяльність.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правових засад провадження аудиторської діяльності в Україні» від 20.09.2022р. №2597-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-20#n9>

УДК 657.24:346.12

Дуда Г.

*к.е.н., викладач обліково-економічних дисциплін,
ВСП «Тлумацький фаховий коледж ЛНУП», м. Тлумач*

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПИСІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Документування всіх явищ господарського життя є основним джерелом і первісною ланкою формування точної, своєчасної та неупередженої облікової інформації. Первинні документи є “свідками” здійснення господарських операцій, що надають їм юридичної доказовості.

Жоден господарський факт не може бути відображений у бухгалтерському обліку без його належного оформлення. Така роль документації, як елемента методу бухгалтерського обліку, витікає з його визначення як процесу суцільного, документального і в грошовому вимірюванні спостереження за всіма господарськими операціями.

Крім Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” (ст.9 “первинні облікові документи та реєстри бухгалтерського обліку”) [1] визначення порядку створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку даних первинних документів, а також контроль за їх рухом і зберіганням регламентує також оновлене “Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку”, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2022 р. №467 [3].

Первинні документи — це документи створені у паперовій, або електронній формі, які місять відомості про господарські операції.

Реєстри бухгалтерського обліку (облікові реєстри) — носії інформації, складені у електронній або паперовій формі, призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого накопичення, групування та узагальнення інформації з первинних документів, що прийняті до обліку. Реєстри бухгалтерського обліку (облікові реєстри) можуть бути у вигляді відомостей, ордерів, книг, журналів тощо.

Первинні документи, створені автоматично в електронній формі програмним забезпеченням інформаційно-комунікаційної системи, застосовуються у бухгалтерському обліку за умови наявності накладеного електронного підпису чи печатки з дотриманням вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг.

У разі складання та зберігання первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку з використанням електронних засобів оброблення інформації установа зобов’язана за свій рахунок виготовити їх копії на паперових носіях на вимогу інших учасників господарських операцій, а також правоохоронних органів та відповідних органів у межах їх повноважень, передбачених законами.

Копії первинних документів та реєстрів бухобліку можуть бути вилучені лише за рішенням відповідних органів, прийнятим у межах їх повноважень,

передбачених законами. Обов'язковим є складання реєстру документів, що вилучаються у порядку, встановленому законодавством. При цьому вилучення оригіналів таких документів та реєстрів забороняється, крім випадків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством.

Первинні документи повинні мати такі обов'язкові реквізити: найменування підприємства, установи, від імені яких складений документ, назва документа (форми), дата складання, зміст та обсяг господарської операції, одиниця виміру господарської операції (у грошовому та за можливості у натуральних вимірниках), посади і прізвища (крім первинних документів, вимоги до яких встановлюються НБУ) осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення, особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції [2].

Усі первинні документи, реєстри бухобліку, бухгалтерська та інша звітність повинні складатись українською мовою. Документи, що є підставою для записів у бухобліку і складені іноземною мовою, повинні мати впорядкований автентичний переклад на українську мову.

Правила виправлення помилок у первинних документах та реєстрах бухобліку:

- у паперовій формі:

➤ У тексті та цифрових даних первинних документів і реєстрів бухобліку підчистки і необумовлені виправлення не допускаються.

➤ Виправлення помилок у первинних документах і реєстрах бухобліку, що складені у паперовій формі, з використанням способу «червоного сторно» здійснюється шляхом внесення неправильного запису (кореспонденції рахунків чи суми) червоним чорнилом, пастою кулькових ручок тощо, що означає від'ємні числа, які в підсумку вираховуються. Одночасно під записом червоним кольором чорнилом, пастою кулькових ручок тощо темного кольору здійснюється другий запис із зазначенням правильної кореспонденції рахунків чи суми.

➤ Використання коректурного способу здійснюється шляхом закреслення неправильного тексту або цифри і над закресленим надписується правильний текст або цифри. Закреслення здійснюється однією рисою так, щоб можна було прочитати виправлене.

➤ Виправлення помилок з використанням способу додаткових бухгалтерських проведень здійснюється шляхом внесення додаткової кореспонденції рахунків на суму, яка є різницею між правильною та відображеною в цих реєстрах.

➤ Як і раніше, помилки в реєстрах бухобліку за минулий звітний період виправляються способом сторно. Цей спосіб передбачає складання бухгалтерської довідки, в яку помилка (сума, кореспонденція рахунків) заноситься червоним чорнилом, пастою кулькових ручок тощо або із знаком «мінус», а виправлення (сума, кореспонденція рахунків) заноситься чорнилом, пастою кулькових ручок тощо темного кольору. Внесенням цих даних до реєстру бухобліку у місяці, в якому виявлено помилку, ліквідується

неправильний запис та відображається правильна сума і кореспонденція рахунків бухобліку. Довідка має наводити причину помилки, посилання на документи та реєстри бухобліку, в яких допущено помилку, і підписується працівником, який склав довідку, та після її перевірки - головним бухгалтером [2].

Виправлення помилки повинно бути обумовлено надписом «виправлено» та підтверджено підписами осіб, що підписали цей документ, із зазначенням дати виправлення.

- Помилки в первинних документах і реєстрах бухобліку, що складені в електронній формі, виправляються способом сторно або додаткових бухгалтерських проведень.

- Виправлення помилок способом сторно передбачає здійснення зворотного запису на величину помилки та одночасного зазначення правильної суми.

- Під час виправлення помилок має бути збережена інформація, яка виправляється, та міститися відомості про дату виправлення, посади і прізвища осіб, особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати осіб, які склали виправлений електронний документ.

Виправлення вносяться до первинних документів та реєстрів бухоблікув тому звітному періоді, у якому виявлені помилки.

Як і раніше, у документах, якими оформлені касові і банківські операції та операції з цінними паперами, виправлення не допускається.

Тому документування фактів господарського життя на носіях інформації (включаючи електронні) складає основний зміст первинного обліку. Первинний облік звідси — сукупність процедур з утворення доказів господарських фактів та створення носіїв первинних документів, на підставі яких здійснюються всі подальші облікові, контрольні та аналітичні процедури.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 14.03.2023).

2. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Мінфіну України від 24.05.95 р. № 88. URL: <https://document.vobu.ua/doc/3248> (дата звернення 14.03.2023).

3. Про затвердження Змін до Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Мінфіну від 28.12.2022 р. №467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-10#Text> (дата звернення: 14.03.2023).

УДК 657

*Дутчак І.
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

ВИЗНАННЯ РИЗИКУ ЯК СПЕЦИФІЧНОГО ОБ'ЄКТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Актуальність теми. У процесі підприємницької діяльності суб'єкти господарювання постійно перебувають під впливом дії ризиків. Показники фінансового стану, що формуються в системі бухгалтерського обліку, повинні відповідати критеріям достовірності, а тому виникає потреба удосконалення облікових технологій управління ризиками, що дозволить підвищити ступінь довіри до показників фінансової звітності за рахунок врахування ризиків підприємницької діяльності і застосування інструментів бухгалтерського обліку для нівелювання впливу ризику на господарську діяльність суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми управління ризиками господарської діяльності, аналізу впливу ризику на вартісний вимір об'єктів бухгалтерського обліку, оцінювання втрати об'єктами бухгалтерського обліку економічної вигоди під впливом дії ризиків висвітлювалися у працях вітчизняних вчених таких як: Вигівська І.М. [1], Голов С.Ф. [2], Дерун І.А. [3], Дяків Р.С. [4], Засадний Б.А. [5]. Однак, динамічні зміни, що відбуваються у сучасному економічному просторі ставлять нові завдання та вимагають подальшого розвитку теоретичних засад визначення суті ризику та його визнання як специфічного об'єкта бухгалтерського обліку.

Мета дослідження полягає у визначенні теоретичних засад управління ризиками для потреб їх визнання в системі бухгалтерського обліку, напрацювання теоретичних підходів до управління ризиками для потреб впровадження запобіжних заходів, щоб зменшити ступінь ризику в бухгалтерському обліку у процесі оцінки, визнання та відображення об'єктів обліку в системі бухгалтерського обліку і звітності підприємства.

Передумовою визнання ризиків у бухгалтерському обліку можна вважати принцип обачності. Принцип обачності передбачає застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати зниженню оцінки витрат і зобов'язань, і завищенню оцінки активів і доходів.

Облікова система підприємства дозволяє визначити об'єкти бухгалтерського обліку та пов'язані із ними ризики. До об'єктів бухгалтерського обліку належать, зокрема: основні засоби і нематеріальні активи, запаси, в тому числі готова продукція, грошові кошти, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, фінансові інвестиції, кредити і позики, витрати діяльності і т.д. В процесі оцінки об'єктів бухгалтерського обліку доцільно враховувати оцінку можливих загроз, як наслідків ризику, що дозволить ідентифікувати ризики як специфічний об'єкт бухгалтерського обліку. Така оцінка можливих загроз дозволить розробити перелік заходів для

мінімізації впливу ризиків у господарській діяльності, оцінити витрати на заходи по нівелюванню втрат від настання наслідків ризиків у процесі господарської діяльності підприємства шляхом використання таких інструментів як: метод оцінки, резервування і страхування в системі бухгалтерського обліку, професійне судження.

Під управлінням ризиком слід розуміти формування комплексу заходів спрямованих на виявлення, аналіз, оцінку, попередження появи ризику; зниження ступеня ризику; запобігання можливим втратам під впливом дії ризику; розподіл ризику, розподіл втрат і розподіл відповідальності між учасниками економічних відносин; виявлення, оцінку і покриття збитків.

На рівні підприємства важливо розрізняти ризики пов'язані з об'єктами обліку та внутрішні ризики системи бухгалтерського обліку. До ризиків системи бухгалтерського обліку належать: ризик правильності визначення оцінки, під яким слід розуміти правильність ідентифікації загроз; установлення кількісних та якісних взаємозв'язків між певними факторами; ризик правильності вибраних процедур, що означає процес вибору та використання процедур, спрямованих на зменшення підприємницьких ризиків; ризик прозорості як невизначеність публікування всієї інформації про компанію, яка необхідна заінтересованим сторонам для прийняття управлінських рішень; ризик фінансової звітності як невизначеність якості достовірної інформації, якій можна довіряти [5].

Система бухгалтерського обліку формується із врахуванням галузевих особливостей діяльності кожного підприємства. Вид економічної діяльності характеризується певним ступенем ризику, що вимагатиме фінансування комплексу заходів пов'язаних із безпекою праці, організацією діяльності, в тому числі забезпечення виробництва, транспортування, продажу, надання послуг із дотриманням екологічної і соціальної орієнтації розвитку бізнесу.

В економічній літературі виділяють різні підходи до трактування суті ризику. Зокрема, ризик в бухгалтерському обліку – це об'єктивна характеристика діяльності будь якого суб'єкта господарювання, зумовлена наявністю і активною дією факторів невизначеності, що дає можливість як отримувати економічну вигоду у вигляді підприємницького доходу, так і зазнавати збитки через втрату частини ресурсів, доходу і капіталу. Розглядаючи ризики в бухгалтерському обліку як об'єктивну реальність, необхідно обов'язково дослідити процес управління ними, що дозволить знизити рівень їх прояву [1]. Ризик розглядають як можливість загрози витрат та наявності від'ємних фінансових результатів у майбутньому [3]. Також ризик можна трактувати як можливість відхилення фактичних результатів дії від очікуваних [2, с. 639]. У процесі господарської діяльності ризик можна розглядати як небезпечність виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, доходу, майна, коштів у зв'язку з випадковою зміною умов економічної діяльності, несприятливих обставин. Ризик вимірюється частотою, ймовірністю виникнення того чи іншого рівня витрат. Найбільш небезпечними є ризики, які можуть перевищити величину очікуваного прибутку [4, с. 512].

Використання таких підходів до визначення суті ризику дозволяє критично переглянути способи визнання та оцінки об'єктів бухгалтерського обліку в системі бухгалтерського обліку. Наприклад, при зарахуванні об'єктів обліку на баланс підприємства їх оцінюють за первісною вартістю. Під впливом дії ризику історична собівартість і залишкова вартість активів може змінюватися, що спричинить зміни вартості капіталу підприємства.

До видів ризику, що чинять вплив на вартість капіталу підприємства та спричиняють зростання витрат суб'єкта господарювання можна віднести такі: ризик зміни вартості основних засобів і нематеріальних активів, ризик зміни вартості виробничих запасів, ризик платоспроможності, валютний ризик, кредитний ризик, відсотковий ризик, ризик зміни вартості фінансових інвестицій, ризик процесу заготівлі, виробничий ризик, комерційний ризик, майновий ризик, ризик настання обставин непереборної сили.

Важливим елементом управління підприємством є розробка системи управління ризиками з метою забезпечення мінімізації ризиків та визначення потрібних для цього додаткових витрат, що будуть теоретично обґрунтованими та максимально ефективними для нівелювання впливу ризику на об'єкти бухгалтерського обліку.

До елементів системи управління ризиками для потреб бухгалтерського обліку можна віднести: організаційну структуру системи управління ризиками, процедуру прийняття рішень при виявленні потенційних ризиків і загроз; вибір методу зниження, уникнення чи нівелювання ризиків; інформаційне забезпечення управління ризиками в бухгалтерському обліку; компетенції та обов'язки системи внутрішнього контролю в частині управління ризиками; визначення місця політики управління ризиками в обліковій політиці підприємства, її врахування і фіксація в положеннях Наказу про облікову політику підприємства.

Таким чином, облікова політика та облікова система повинні забезпечити врахування можливих ризиків та подолання їх наслідків застосовуючи інструменти управління ризиками, як специфічним об'єктом бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Вигівська І.М. Управління ризиками в бухгалтерському обліку. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/81587809.pdf>
2. Голов С.Ф. Управлінський облік: [підручник]; 3-є вид. Київ: Лібра, 2006. 704 с.
3. Дерун І.А. Ідентифікація ризиків в системі бухгалтерського обліку підприємства. Економічний часопис - XXI. 2016. № 159(5–6). С. 97–100.
4. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера. За заг. ред. Р.С. Дяківа. Київ: Міжнародна економічна фундація, 2000. 703 с.
5. Засадний Б.А. Ризики системи бухгалтерського обліку в умовах застосування МСФЗ. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 14, частина 1, 2017. С. 111-115.

УДК 657:614.2(477)

*Єрмолаєва М.
к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава,
Звягольська О.
здобувач вищої освіти освітнього рівня «Магістр»,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ДЕРЖАВНИХ ЛІКУВАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Реалії сучасного життя надають громадянам право вибору лікувальної установи, в якій вони бажають отримувати медичні послуги. На сьогодні в Україні функціонують державні, комунальні та приватні медичні установи. Станом на кінець 2021 року в Україні налічувалось 147,4 тис. лікарів різних спеціалізації та 1186 лікарняних установ. Крім того на посадах середньої ланки працювало 273526 фахівців середнього медичного персоналу [1].

Не втрачає актуальності питання оплати праці медичних працівників. Залежно від форми власності лікувального закладу оплата праці медичних працівників відрізняється. У приватних лікувальних закладах система оплати праці може будуватися як у будь якій бізнес - структурі. Якщо справа стосується державних або комунальних закладів, то оплата праці персоналу регламентується низкою специфічних нормативних актів. Так, згідно Постанови КМУ від 12.01.2022 р. № 2 «Заробітна плата медичного працівника закладу охорони здоров'я державної або комунальної форми власності за повністю виконану місячну (годинну) норму праці встановлюється у розмірі:

- не менше ніж 20000 гривень для лікарів (крім лікарів-інтернів), професіоналів з вищою немедичною освітою, які допущені до медичної діяльності в закладах охорони здоров'я;

- не менше ніж 13500 гривень для посад молодших спеціалістів з медичною освітою (фахових молодших бакалаврів), фахівців з початковим рівнем (короткий цикл) вищої освіти, першим (бакалаврський) рівнем вищої медичної освіти і магістрів з медсестринства» [2].

При цьому при встановленні посадових окладів плати медичним працівникам слід також керуватися Умовами оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення від 05.10.2005 р. № 308/519 зі змінами і доповненнями. Відповідно до Умов оплати праці посадові оклади медичних працівників формуються на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці.

Єдина тарифна сітка – «це таблиця коефіцієнтів, яка дозволяє визначити посадовий оклад для посади певного рівня (тарифного розряду) на основі посадового окладу 1-го тарифного розряду» [3].

Вважається, що посадовий оклад 1-го тарифного розряду є найменшим посадовим окладом за некваліфіковану роботу, яка не потребує спеціальних знань і умінь. Фактично, його розмір має відповідати розміру мінімальної

заробітної плати на 1 січня відповідного року. Станом на 1 січня 2023 р. розмір мінімального тарифного розряду встановлено в сумі 2893 грн.

Шляхом встановлення тарифних коефіцієнтів проводиться диференціація розмірів посадових окладів працівників державних та комунальних установ залежно від складності їх функціональних обов'язків. Слід зауважити, що тарифні розряди з 1-го по 13-й з урахуванням тарифних коефіцієнтів не відповідають рівню мінімальної заробітної плати, встановленою на 1 січня 2023 р. Тому при нарахуванні заробітної плати працівникам 1-13-го тарифних розрядів відбувається донарахування до рівня мінімальної заробітної плати.

Така ситуація провокує дві проблеми. З одного боку фактичну відбувається так звана «зрівнялівка» в оплаті праці, що не стимулює працівників виконувати роботу якісно, а з іншого боку виникає невідповідність рівня оплати праці з рівнем відповідальності та кваліфікаційними вимогами до працівників. Таке становище провокує значну плінність кваліфікованих кадрів і відтік працівників з бюджетної сфери в бізнес.

Для стимулювання персоналу адміністрація установи може передбачати в колективному договорі встановлення премій, доплат та надбавок в межах визначеного фонду оплати праці. Премії можуть надаватися за сумлінне виконання службових обов'язків; ініціативну працю; виконання професійних дій, які сприяють підвищенню ділового іміджу організації.

На нашу думку, необхідно привести посадовий оклад 1-го тарифного рівня до рівня мінімальної заробітної плати. Це сприятиме подоланню урівняння оплати праці кваліфікованих фахівців.

Список використаних джерел:

1. Скільки в Україні медиків, лікарень та ФАПів. *Слово і діло. Аналітичний портал*. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/05/25/infografika/suspilstvo/skilky-ukrayini-medykiv-likaren-ta-fapiv> (Дата звернення 15.03.2023)
2. Деякі питання оплати праці медичних працівників закладів охорони здоров'я. Затв. Постановою КМУ від 12 січ. 2022 р. № 2. Дата оновлення 14 січ. 2023 р. № 28. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.03.2023)
3. Умови оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення. Затв. Наказом Мінсоцполітики та Мінохорони здоров'я України від 05 жовт. 2005 р. № 308/519. Дата оновлення 20 верес. 2019 р. № 1234/1768. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1209-05#Text> (Дата звернення 15.03.2023)
4. Оніщенко В. Посадові оклади за ЄТС 2023 – тарифна сітка. *Бухгалтерія для бюджету та ОМС*. 2023. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/448-tarifna-stka-2022-posadov-okladi-za-ts>

УДК 657

*Єрмолаєва М.
к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава,
Приведенна В.
здобувач вищої освіти освітнього рівня «Магістр»,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

СУТНІСТЬ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ

Зобов'язання, що виникають в процесі здійснення господарської діяльності підприємства, є важливим об'єктом обліку і контролю. Слід зазначити, що нормативне регулювання відносин, що пов'язані з виникненням і погашенням зобов'язань, регламентуються низкою нормативних актів і мають як бухгалтерську, так і цивільно-правову складову.

Трактування сутності зобов'язань міститься у Цивільному та Господарському кодексах України. Згідно з ст. 509 ЦКУ «зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку» [1].

Господарський кодекс у ст. 173 надає визначення терміну «господарське зобов'язання» - «господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених цим Кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управлена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку» [2].

Отже, зобов'язання виникає між двома або більшою кількістю сторін і має бути погашено у визначені договором терміни. Основними видами зобов'язань ГКУ визначає майново-господарські та організаційно-господарські. Відповідно до ЦКУ сторонами зобов'язань є кредитор і боржник і розмір зобов'язання може бути виражений виключно у національній валюті України.

Бухгалтерське регулювання виникнення і погашення зобов'язань здійснюється НПСБО 11 «Зобов'язання». Слід зазначити, що НПСБО не надає чіткого визначення терміну «зобов'язання», але містить в собі критерії, відповідно до яких зобов'язання можливо визнавати в обліку, зокрема:

- можливість достовірно оцінити розмір зобов'язання;
- зменшення економічних вигод після погашення зобов'язання.

Спираючись на положення ГКУ, ЦКУ та НПСБО, можна сформулювати наступне узагальнююче визначення: зобов'язання – це заборгованість перед кредиторами у грошовій або майновій формі, яку можливо достовірно оцінити і погашення якої може призвести до зменшення економічних вигод у майбутньому.

Складовою частиною зобов'язань є забезпечення. НПСБО 11 зазначає, що забезпечення не мають визначеного часу погашення або суми погашення. Може здатися, що для облікової системи досить дивно звучить теза про невизначеність об'єкту обліку. Але слід звернутися до Плану рахунків і охарактеризувати склад забезпечень. Так, до їх складу входять забезпечення, які можуть створюватись на підприємствах і обліковуються на рахунку 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів», зокрема забезпечення виплат відпусток, додаткове пенсійне забезпечення, тощо.

Мета створення таких забезпечень полягає у створенні резерву, за рахунок якого в майбутньому можливо запобігти різкого коливання рівня витрат за сезонами року, забезпечити джерела фінансування додаткових витрат, пов'язаних з додатковим пенсійним забезпеченням працівників підприємства, виконання гарантійних ремонтів або заміни неякісної продукції на якісну, створення резервів для матеріального заохочення персоналу підприємства.

Створення резервів є рішенням конкретного підприємства. Наприклад, при необхідності проведення заходів по закріпленню кваліфікованих кадрів, можливе створення резерву на додаткове пенсійне забезпечення тих працівників, які відпрацювали на підприємстві визначену кількість років і досягли пенсійного віку. Внаслідок такої кадрової політики громадяни при настанні пенсійного віку будуть отримувати пенсію за віком згідно законодавства України і додаткову пенсію за рахунок резерву, створеного на підприємстві.

На нашу думку, сутність забезпечень можна трактувати наступним чином: забезпечення – це зазвичай довготермінові зобов'язання, які створюються за рішенням суб'єкта підприємницької діяльності з метою створення резерву фінансування майбутніх витрат та платежів виробничого або соціального характеру.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. Дата оновлення 1 січ. 2023 р. № 2465-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. Дата оновлення 1 січ. 2023 р. № 2465-IX, № 2811- IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». Затв. Наказом МФУ № 20 від 31. Січ. 2000 р. Дата оновлення 29 січ. 2020 р. № z 1020-20. URL: <https://zakon.help/documents/z0085-00>

УДК 346.544.6

*Єрмолаєва М.
к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава,
Соколовська А.
здобувач вищої освіти освітнього рівня «Магістр»,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Організації та установи, які повністю або частково утримуються за рахунок державного бюджету, здійснюють придбання товарів, робіт та послуг за допомогою відкритих торгів через систему ProZorro. Це надає можливості для здійснення моніторингу та контролю за використанням бюджетних коштів згідно їх цільового призначення. Крім того процедура публічних торгів дозволяє обрати найбільш прийнятну ціну придбання ресурсів, що сприяє раціональному та економному використанню коштів державного бюджету. Процедура публічних закупівель на сьогодні досить чітко прописана у нормативних документах і контролюється як державними органами, так і громадськістю.

Здійснюючи закупівлі матеріальних ресурсів, робіт та послуг державні установи, користуючись системою ProZorro, повинні самостійно підготувати тендерну документацію, яка містить перелік необхідних ресурсів для придбання, їх основні характеристики, кваліфікаційні критерії та іншу інформацію, яка надасть можливим постачальникам повну інформацію про предмет закупівлі. Вимоги до змісту тендерної документації визначені ст. 22 Закону України «Про публічні закупівлі» № 992-VIII [1].

Із запровадженням воєнного стану Кабінет Міністрів України Постановою № 1178 від 12.10.2022 р. затвердив особливості здійснення публічних закупівель у період воєнного стану та 90 днів після його закінчення. Тому при формуванні тендерної документації слід врахувати затверджені зміни.

Вимоги до предмету придбання у тендерної документації можна поділити на обов'язкові та ті, що покупець визначає на власний розсуд. Обов'язкові вимоги визначені ст. 22 ЗУ № 992-VIII. До них слід віднести:

- опис предмету закупівлі;
- якісні і кількісні характеристики;
- ціну;
- технічні характеристики, умови використання, ДСТУ або ТУ;
- перелік документів, які має підготувати продавець, що має бажання взяти участь в аукціоні;
- можливість розгляду пропозиції, ціна якою вища, ніж зазначена у тендерній пропозиції [2].

Решта вимог до предмету придбання, які зазначаються у тендерній документації можна вважати такими, що обираються покупцем самостійно на

власний розсуд. Такі вимоги можуть допомогти можливим постачальникам чіткіше зрозуміти що саме необхідно покупцю. До таких вимог можна віднести:

- детальний опис предмета закупівлі або його складових;
- маркування предмета закупівлі;
- наявність сертифікатів якості або актів випробування;
- розмір та умови забезпечення тендерної пропозиції;
- умови повернення придбаних активів в разі виявлення невідповідності технічним умовам, браку, тощо;
- грошовий еквівалент визначення ціни придбання;
- технічні специфікації.

Слід зазначити, що в разі внесення до тендерної документації зазначених вимог, вони стають обов'язковими до виконання продавцем.

При підготовці тендерної документації заборонено вносити до характеристик предмету закупівлі наступні вимоги:

- надавати перевагу конкретному виробнику або марці;
- вимагати від постачальника інформації, яка розміщена у відкритих джерелах;
- вимагати засвідчення тендерної документації особистими підписами і печатками, якщо документи постачальника надані в електронному вигляді і затверджені його електронними підписами;
- встановлювати для специфічних предметів закупівлі додаткових вимог, не передбачених п.29 Постанови № 1178;
- обмежувати в правах учасників торгів та дискримінувати їх.

Після здійснення аукціону в разі визначення переможця, з ним укладається Договір про закупівлю. Зміст Договору визначається ст. 41 ЗУ № 992-VIII . Під час укладання договору переможець торгів повинен надати інформацію про право підпису такого договору та копію ліцензій або інших дозвільних документів на провадження відповідної діяльності.

Після виконання укладеного договору замовник подає Звіт про виконання договору про закупівлю, зміст якого визначається п. 42 ЗУ № 992-VIII.

Список використаних джерел:

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 25 груд. 2015 р. № № 992-VIII. Дата оновлення 01 січ. 2023 р. № 850-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (Дата звернення 13.03.2023)
2. Особливості здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування. затв. пост. КМУ від 12 жовт. 2022 р. № 1178. Дата оновлення 25 лют. 2023 р. № 157-2023-п. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text> (Дата звернення 13.03.2023)

УДК 657.471.1:636.034

*Заболотний В.
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Аврамчук В.
магістр,
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ В МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ

Існуюча практика обліку витрат на оплату праці виключає можливість оперативного контролю за ретельним дотриманням працівниками операцій технологічного процесу, проведення аналізу причин, що вплинули на якість і кількість одержаної продукції. Така ситуація пояснюється відсутністю зоотехнічного обліку виконуваних робіт з їх термінами і якістю з боку бригадирів і зоотехніків, а також непристосованістю первинних документів з обліку витрат на оплату праці для відображення цих показників у бухгалтерському обліку. Відсутність в обліку показників якості виконуваних робіт впливає на оцінку вкладеної в них праці працівників, оскільки працю в цьому випадку оцінюють виходячи з обсягу одержаної продукції без урахування її якості, тобто за єдиними розцінками оплачується якісна і неякісна робота [1]. У даному випадку під якісною роботою слід розуміти отримання молока в необхідній кількості та встановленої якості. Аналіз виробничої діяльності деяких підприємств показав, що іноді навіть в одному господарстві різні бригади і ланки мають великі відхилення в продуктивності молочного стада за інших рівних умов. За існуючих методів бухгалтерського обліку оперативно виявити причини таких явищ неможливо. Все це призводить до неправильного підрахунку заробітної плати працівників тваринництва, а також до неврахованих відхилень у виробничому процесі, які спотворюють собівартість продукції.

Практика застосування сигнального документування передбачає виявлення відхилень лише в кількості витрати, враховуючи вартісний фактор, що в ринкових умовах неприпустимо. Вважається, що нормативний облік є лише інструментом контролю виробничих витрат, а відхилення у вартості кормів або ставки заробітної плати не залежать від ферм, бригад, ділянок. На наш погляд, вартісний фактор безпосередньо залежить від виробничих підрозділів, адже витрати – це оцінена витрата ресурсів [2].

Зазначені недоліки перетворюють нормативний облік на формальність. Вони знецінюють головну перевагу нормативного методу – його оперативність і можливість управління формуванням собівартості.

Для усунення недоліків методу документування розроблена і рекомендована до впровадження «Відомість розрахунку відхилень у молочному тваринництві», що виконує функцію оперативного звіту структурного підрозділу про виявлені відхилення, форма якого дозволяє виявляти відхилення витрат від їх норм, не враховані первинними документами, проводити

оперативний аналіз виявлених відхилень. Дані про відхилення у відомість заносять на підставі реєстрів первинного обліку. Ті відхилення, які неможливо виявити сигнальними документами, визначаються у відомості розрахунковим шляхом. Робота щодо заповнення пропонованої форми має виконуватися працівниками, які безпосередньо відповідають за виробничий процес – це завідувачі ферм, зоотехніки і бригадири.

У розділі 1 «Відхилення по виходу продукції» відображається інформація про фактичну кількість та якість (вміст жиру, білка, молочного цукру) надоєного за день молока порівняно з нормативними показниками і визначаються відхилення по кожному показникові. Відомості про фактично одержану продукцію в розділ переносять з журналу обліку надою молока.

У розділі 2 «Відхилення по витраті кормів» відображається інформація про фактичну витрату кормів за день порівняно з нормативними показниками. Виводяться відхилення фактичної витрати кормів від витрати за нормою виходячи із запланованої кількості та якості молока; відхилення фактичної витрати кормів від витрати за нормою виходячи з фактично одержаної кількості та якості молока. Інформація про відхилення наводиться по розрізі кожному найменуванню кормів із зазначенням кодів причин, що викликали ці відхилення. Відомості про фактично витрачені корми у даний розділ заносять на підставі даних відомості обліку витрати кормів.

У розділі «Відхилення з оплати праці» відображається інформація про фактичні показники затрат праці порівняно з нормативними показниками. Виводяться відхилення фактичних затрат праці від витрат за нормою виходячи із запланованої кількості та якості молока; відхилення фактичних затрат праці від затрат за нормою виходячи з фактично одержаної кількості та якості молока. Інформація про відхилення наводиться по кожному співробітнику, виду оплати (відрядна, погодинна) із зазначенням кодів причин, що викликали ці відхилення. Відомості про фактичні затрати праці переносять у даний розділ із первинних документів.

У розділі 4 «Висновки та пояснення» зоотехніком і бригадиром проводиться короткий аналіз і визначається ступінь впливу виявлених у розділах 2 і 3 відхилень на кількість і якість молока, даються пояснення і встановлюються причинно-наслідкові зв'язки відхилень.

Після підтвердження правильності виявлених відхилень, розрахунків і зроблених висновків бригадиром, начальником ферми або зоотехніком відомість надходить у бухгалтерію. Бухгалтер перевіряє правильність розрахунків у відомості і, якщо вважає за потрібне, дає свої коментарі та пояснення в розділі 4. Наприкінці звітної періоду проводять звірку даних відомостей розрахунку відхилень із даними первинних документів з обліку затрат на оплату праці та кормів, зіставлення з даними про відхилення, зафіксованими у виробничих звітах підрозділів.

Основною перевагою запропонованої відомості є надання можливості скорочення тимчасового інтервалу між здійсненням витрат і проведенням його аналізу. Тому дуже важливо встановити в графіку документообігу найкоротші терміни складання відомості (щодня, кожні 5 чи 10 днів).

Впровадження відомості розрахунку відхилень у молочному скотарстві, забезпечуючи єдність поточного, оперативного обліку й економічного аналізу, підвищить оперативність і аналітичність системи обліку відхилень, значно скоротить невраховані відхилення, забезпечить тісну взаємодію між різними підрозділами та працівниками, буде мотивувати орієнтовану на ринок поведінку співробітників шляхом постійної оцінки впливу своєї діяльності на кінцевий результат.

Для виконання функцій контролю необхідно оперативну звітність для цілей внутрішньогосподарського управління розділити на три види: комплексні звіти, звіти по ключових позиціях, аналітичні звіти. Комплексні звіти для управління і контролю характеризують діяльність всього підприємства.

У комплексних звітах відображатимуться витрати і результати діяльності підприємства в цілому і за центрами відповідальності.

Пропонуємо використовувати «Звіт центру витрат», який міститиме в собі показники прямих витрат на виробництво (елемент системи «директ-костинг») і відхилення фактичних показників від планових (елемент системи «стандарт-кост»). Значимість даного звіту буде полягати в порівнянні фактично досягнутих результатів із запланованими й розробленні на його основі комплексу заходів щодо поліпшення показників роботи на перспективу.

Перевага складання «Звіту за обсягом реалізації, собівартості і ціною реалізації продукції» полягає у виявленні причин зниження собівартості, збільшення виробництва продукції, фінансового результату та інших даних із позиції загальних сум. Звіти по ключових позиціях будуть подаватися в будь-який момент часу. В них відображається найбільш істотна для поточного функціонування господарської діяльності інформація про кількість продукції, що випускається, її якості, обсяги продажів та ін.

Отриману продукцію підприємство повинно відправляти покупцям в точній відповідності з кількістю, термінами й іншими умовами договорів поставки продукції. Для цих цілей, на нашу думку, доцільно складати «Звіт про реалізацію продукції».

Аналітичні звіти складаються за запитом керівників. У них можуть бути наведені дані та вказані причини збільшення виробничих витрат, зниження або збільшення обсягів виробленої продукції, вибуття або поповнення виробничого обладнання й інших основних засобів, зниження рентабельності та ін.

Пропонуємо використовувати «Звіт про вироблену продукцію» для контролю за виконанням графіка виробництва, виявлення відхилень від планових показників підсумково за добу і місяць.

Список використаних джерел:

1. Лепетан І. М. Організація управлінського обліку за центрами витрат у сільськогосподарських підприємствах. Агросвіт. 2019. № 23. С. 19-24.
2. Ткаченко О. С. Удосконалення бухгалтерського обліку як метод економічного оздоровлення сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2017. Вип. 27(3). С. 127-130.

УДК 657.42:004

*Завора О.
здобувач вищої освіти,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ В УМОВАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ

Виробничі запаси - важлива складова оборотних активів підприємства. Практично кожен господарюючий суб'єкт у своїй діяльності використовує даний вид активів. Відповідно, актуальним є питання організації бухгалтерського обліку виробничих запасів.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації підприємства до його ліквідації. Питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів. Підприємство самостійно обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних засад, встановлених цим Законом, та з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних; затверджує правила документообороту і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку [2].

На сьогодні відбувається домінуючий вплив діджиталізації на всі сфери.

Сучасний стан розвитку ринкових відносин вимагає швидкої адаптації бізнесу до змін, які запроваджуються цифровим середовищем. Діджиталізація настільки глибоко проникла в усі сфери повсякденного життя та бізнесу, що пересічний споживач не може уявити своє існування без цифрових технологій. Із цим пов'язане прагнення керівників компаній всіх рівнів мати оперативну інформацію швидко, чітко та незалежно від місця розташування. Особливо ця вимога актуальна для бухгалтерської інформації, на якій базується прийняття майже всіх управлінських рішень [3].

В умовах сьогодення в практичній діяльності значна кількість підприємств для організації бухгалтерського обліку використовує спеціалізоване програмне забезпечення. Варто зазначити, що відповідно до вимог Указу президента України «Про застосування та внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» заборонено здійснення державних закупівель державними підприємствами, установами України таких програмних продуктів: «1С: Бухгалтерія» (у різних версіях), «UA-Бюджет», «BAS ERP» та ін.

Поряд з цим, варто зазначити, що існує значна кількість альтернативних програмних продуктів, які забезпечують належне ведення бухгалтерського обліку: «BAS: Бухгалтерія», «Дебет Плюс», «Облік SaaS», «ISpro», «M.E.Doc», «MASTER: Бухгалтерія». Наприклад, актуальною для сьогодні є програма

«BAS: Бухгалтерія», функціональні можливості якої дозволяють врахувати податкове законодавство, забезпечити постійне оновлення; обмін документацією між контрагентами та ін. Тому вважаємо, що для ведення обліку виробничих засобів даний програмний продукт є оптимальним.

Процес документального забезпечення операцій з виробничими запасами візуалізовано на рисунку 1.

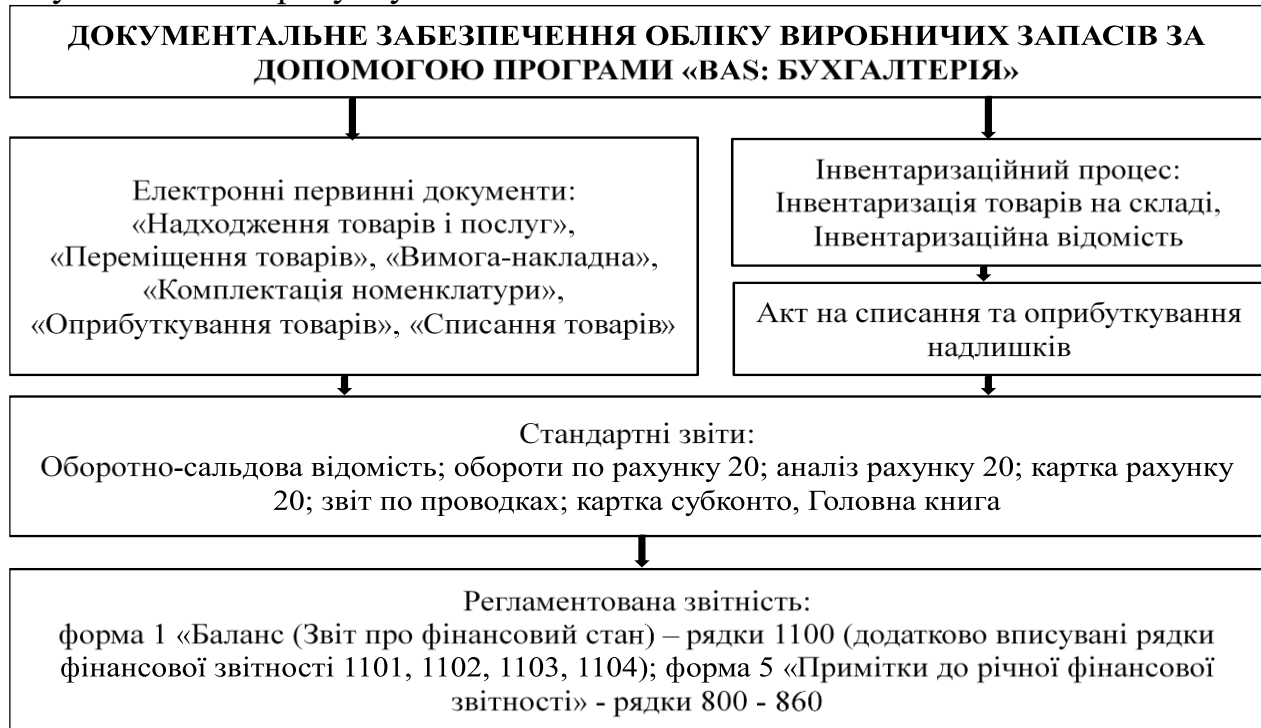

Рисунок 1. Документальне забезпечення обліку виробничих запасів за допомогою програми «BAS: Бухгалтерія»

*Джерело: складено автором з урахуванням матеріалів [1].

Програма «BAS: Бухгалтерія» повністю відповідає потребам підприємства щодо ведення обліку виробничих запасів, оскільки забезпечує своєчасний процес автоматизованого документального оформлення операцій, пов'язаних з надходженням, рухом, зберіганням зазначених активів, мінімізує ймовірні помилки, підвищує оперативність облікового процесу.

Список використаних джерел:

1. Плаксієнко В.Я., Назаренко І.М., Жадько К.С., Гаркуша С.А. Електронна бухгалтерія: підручник / В.Я. Плаксієнко, І.М. Назаренко, К.С. Жадько, С.А. Гаркуша / За заг. редакцією В.Я. Плаксієнка. – Київ: «Центр учбової літератури». 2021. 298 с.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV, редакція від 10.08.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
3. Тенюх З.І., Пелех У.В. Діджиталізація бухгалтерського обліку в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1588>.

УДК 657.22.005

*Ільчина Л.
викладач I категорії обліку і оподаткування,
ВСП «Золочівський фаховий коледж ЛНУП», с. Новоселище*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

В сучасних умовах розвитку суспільства стратегічний розвиток будь-якого підприємства неможливий без обліково-аналітичного забезпечення. В даній статті доведено необхідність формування якісного обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства, яке повністю забезпечить інформацією всіх керівників для прийняття оптимальних управлінських рішень.

В сучасних умовах функціонування кожне підприємство повинне мати чітко окреслену мету діяльності та стратегію розвитку, які будуть сприяти підвищенню прибутковості та ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Втім стійкий розвиток підприємства прямо пропорційно залежить від рівня обліково-аналітичного забезпечення. Відсутність високоякісної системи обліково-аналітичного забезпечення на підприємстві призводить до прийняття невірних управлінських рішень, затримці досягнення поставлених завдань. Саме тому особливої актуальності набуває розробка моделі обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства.

Метою дослідження є особливості обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства та розробка моделі його впровадження, яка дозволить приймати стратегічно вірні управлінські рішення. Адже стратегічний розвиток кожного підприємства безпосередньо залежить від вірної інтеграції та реалізації управлінських рішень. Прийняття вірних, з економічної точки зору, управлінських рішень неможливе без обліково-аналітичного забезпечення. Шустрова П.В. зазначає, що ефективне управління і здійснення контролю за результатами господарської діяльності підприємства вимагає створення системи гнучкою і достовірної інформації. Системність, виражена стосунками суб'єктів і об'єктів управління в процесі реалізації функцій управління і формування забезпечує ці функції інформації, є однією з найважливіших характеристик обліковоаналітичного забезпечення управління. Інформаційна складова обліково-аналітичного забезпечення визначається широким спектром видів інформації, стадіями бізнес-процесів і, нарешті, різними підсистемами обліку, де найважливіша роль відводиться управлінського обліку [6, с. 154]. Нагірська К.Є. визначає обліково-аналітичне забезпечення, як стратегічний менеджмент на підприємстві, що являє собою інтегровану систему стратегічного обліку і стратегічного аналізу, яка систематизує інформацію для обґрунтування бізнес-стратегії, координації напрямів стратегічного розвитку підприємства, системної оцінки ефективності

реалізації оперативних і стратегічних управлінських рішень [1, с. 210]. Соколов Я.В. вважає, що обліково-аналітичне забезпечення – це система, яка базується на бухгалтерській інформації, включаючи оперативні дані, які використовуються для економічного аналізу, статистичної, технічної, соціальної та інших видів інформації [4]. Об'єктом системи обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства є всі господарські операції, що здійснює суб'єкт господарювання, в той час як предметом є сам процес стратегічного розвитку. Система обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку має на меті формування якісної обліково-аналітичної інформації для прийняття обґрунтованих стратегічних управлінських рішень, які дозволять максимізувати отримані прибутки та досягнути поставлених цілей. Управління економічними процесами, що здійснюються підприємствами під час проведення фінансово-господарської діяльності, неможливе без створення інформаційних умов функціонування системи, забезпечення необхідною інформацією, включення в систему засобів пошуку, зберігання, накопичення, передачі, обробки інформації та формування інформаційної бази даних. Підприємства, які не мають змоги автоматизувати всі ці процеси в рамках єдиної системи, втрачають можливість використання стратегічного обліку та аналізу. Система обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства дає змогу відстежувати та досягати виконання планів щодо виробництва та збуту продукції, відповідати фактичних витрат нормативним, забезпечувати ефективне використання основних засобів та предметів праці, зростання продуктивності праці, підвищення результативності всіх фінансово-економічних показників. Для того, щоб обліково-аналітичне забезпечення стратегічного розвитку підприємства було ефективним мають дотримуватись наступні умови: – інформація обліково-аналітичного забезпечення має використовуватися для аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища; – інформація обліково-аналітичного забезпечення має використовуватися керівниками всіх рівнів; – отримана та оброблена інформація має бути вірною та невикривленою; – інформаційні дані сформовані у бази даних мають бути захищені від втручання зовнішніх користувачів; – за пред'явлення та формування невірної інформації службовці мають нести відповідальність. Таким чином, можна зробити висновок, що обліково-аналітичне забезпечення стратегічного розвитку підприємства – це система, яка поєднує в собі облік, аналіз та контроль господарської діяльності, які взаємодіють між собою та є взаємозалежними через дані щодо господарських операцій. Крім того це система яка через інформаційні потоки дозволяє впливати на управлінські рішення та робить їх більш ефективними. На думку В.В. Репіна та В.Г.Сліфєрова методика моделювання та аналізу бізнес-процесів є одним із найважливіших інструментів, що використовуються у сучасних умовах для підвищення ефективності бізнесу. Головна мета розробки моделі обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства — спрощення інформаційних потоків всередині системи, її полегшення, усунення малоефективних її елементів. Крім того важливою метою реалізації концептуальних підходів до розробки моделі обліково-аналітичного

забезпечення стратегічного розвитку є використання всіх можливостей як всередині, так і ззовні підприємства, для досягнення головної його стратегії. Прогнозування стратегічного розвитку та впровадження ефективного стратегічного управління представляє собою встановлення цільових параметрів майбутнього розвитку та їх досягнення, шляхом формування та використання інформаційної бази для прийняття раціональних та оптимальних управлінських стратегічних рішень. Розробка ефективної моделі обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства дозволяє користувачам та керівникам отримати інформаційну підтримку у прийнятті управлінських рішень, здійснювати моделювання та прогнозування ефективності рішень щодо стратегічного розвитку підприємства. Крім того, формування обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства здійснюється за допомогою обліку, аналізу та контролю на наступних рівнях: оперативному, управлінському, фінансовому, стратегічному.

Отже, можна зробити висновок, що обліково-аналітичне забезпечення стратегічного розвитку підприємства – це така система, що базується на даних бухгалтерського обліку, враховує отриману аналітичну інформацію, яка надходить до нього відповідно до здійснених господарських операцій, дозволяє контролювати всі господарські операції, за рахунок чого допомагає досягати головної мети та стратегії розвитку. Система обліково-аналітичне забезпечення стратегічного розвитку підприємства включає в себе наступні підсистеми: облік, аналіз, контроль. Моделювання бізнес процесів, в тому числі стратегічного розвитку підприємства, дозволяє підвищити ефективність діяльності суб'єктів господарювання. Вдосконалення моделі обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку та пристосування її до особливостей діяльності підприємств різних сфер господарювання, має високе теоретичне та практичне значення.

Список використаних джерел:

1. Нагірська К. Є. Обліково-аналітичне забезпечення вибору стратегії підприємства: систематизація наукових поглядів. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2015. № 12. С. 206-215.
2. Парахина В. Н., Максименко Л. С., Панасенко С. В. Стратегический менеджмент: учебник. Москва: КНОРУС, 2011. 496 с.
4. Рябенко Л. М. Особливості обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 12. С. 207-212.
5. Соколов Я. В. Бухгалтерский управленческий учет: от истоков до наших дней. Москва: Аудит; ЮНИТИ, 2009. 213 с.
6. Шустрова П. В. Обліково-аналітичне забезпечення прийняття стратегічного управлінського рішення. *Молодий вчений*. 2014. № 4. С. 8-9.

УДК 504:339.138:355.01

Ілляшенко С.

д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу та міжнародних економічних відносин, Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків, доктор хабілітований, професор,

Економіко-гуманітарний університет, м. Бельсько-Бяла, Польща

Ілляшенко Н.

д.е.н., доцент, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, м. Суми

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Війна з Росією спричинила втрату значної частини економічного потенціалу нашої держави. Особливо значні втрати (економічні, соціально-демографічні, природно-екологічні тощо) понесли прикордонні території України, які межують з агресором, що впливає не лише на економічну, але й національну безпеку держави у цілому. На цих територіях відбувалися активні військові дії, вони були під окупацією або у блокаді, їх постійно обстрілюють. Відновлення потенціалу держави і її регіонів, а також їх перехід до сталого інноваційного зростання стає одним з головних стратегічних пріоритетів повоєнного розвитку України [1]. Відповідно, постає проблема визначення, аналізу і систематизації існуючих можливостей і загроз для вибору пріоритетних напрямів сталого інноваційного розвитку держави і її регіонів, а особливо – прикордонних територій. Слід зазначити, що при визначенні можливостей і загроз переходу на траєкторію сталого інноваційного зростання необхідно враховувати існуючі тенденції розвитку, закладені четвертою промисловою революцією (ІР4), зокрема, цифровізацію більшості сфер людської діяльності і формування цифрової економіки.

У цьому контексті виділено і систематизовано комплекси основних факторів, впливи яких надають можливості сталого інноваційного розвитку прикордонних територій чи становлять для нього загрози.

Можливості:

1. розміщення в прикордонних районах об'єктів військової і прикордонної інфраструктури створює можливості для працевлаштування, розвитку сфери послуг тощо;

2. розвиток транспортної і інформаційної інфраструктури для потреб військових створює можливості їх використання цивільним населенням;

3. державне (регіональне) стимулювання сталого інноваційного розвитку з іміджевих міркувань (для створення контрасту з зарубіжжям);

4. туристична привабливість територій де відбувалися знаменні військові дії (для патріотичного виховання, для іноземців);

5. наявність трудових ресурсів (в незначних обсягах і не завжди необхідної кваліфікації);

б. повернення населення з вимушеної евакуації (часто з патріотичних чи економічних міркувань).

Загрози:

- втрата (повна чи часткова) об'єктів інфраструктури: ринкової, соціальної, транспортної, інформаційної тощо;
- бідність населення, що обмежує його в розвитку власного бізнесу;
- збезлюднення територій, втрата здоров'я населення;
- низька доступність інформаційних комп'ютерних технологій (недостатнє покриття швидкісним інтернетом, недостатнє забезпечення сучасними гаджетами, низький рівень цифрової інформаційної грамотності значної частини населення), що обмежує застосування інформаційних цифрових технологій: банкінгу, віддаленої роботи і навчання, замовлень товарів і т.п.;
- зміни клімату, втрата родючості ґрунтів, що негативно впливає на сільське господарство;
- забруднення територій шкідливими речовинами унеможлиблює їх використання для вирощування екологічної продукції:
- виключення територій з господарської діяльності внаслідок мінування;
- втрата природних ландшафтів, флори і фауни, негативно впливає на туристичну привабливість;
- воєнні загрози (поновлення воєнних дій, провокації, обстріли, проникнення диверсантів тощо), що негативно впливає на бізнесову і туристичну привабливість.

Окреслені групи можливостей і загроз можуть бути використані у якості інформаційної бази (зовнішні можливості і загрози) при визначенні перспективних напрямів сталого інноваційного розвитку конкретних видів діяльності чи окремих підприємств та установ (з урахуванням їх сильних та слабких сторін діяльності) на прикордонних територіях, які межують з агресором. Для цього може бути застосована авторська інтерпретація SWOT-аналізу [2]. Звичайно, для аналізу привабливості конкретних територій окреслений комплекс факторів слід уточнювати - для урахування місцевої специфіки. Подальші дослідження повинні бути спрямованими на узагальнення результатів практичної апробації розробок авторів у післявоєнний період з метою внесення відповідних коректив, що підвищить обґрунтованість визначення перспективних напрямів сталого інноваційного розвитку територій.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С. Управління на засадах маркетингу стратегіями екологічно-орієнтованого інноваційного розвитку в повоєнний період: національний і міжнародний аспекти. *Маркетинг і цифрові технології*. 2022. Т. 6. № 4. С. 47-60.
2. Ілляшенко С.М. Аналіз ринкових можливостей і потенціалу інноваційного розвитку організації на базі екологічних інновацій. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 3. С. 229-241.

УДК 351:311.312

*Луценко О.
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Поливана Л.
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Ковалевська Н.
доцент, професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ОРГАНІЗАЦІЯ СТАТИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В організації статистичної діяльності країни світу обирають один з двох шляхів - створення централізованої системи державної статистики або децентралізованої системи статистичних організацій. Україна обрала перший шлях.

Статистичною діяльністю в Україні керує Державний комітет статистики (Держкомстат), завдання якого визначені Законом про статистику, який має систему статистичних органів, побудовану за адміністративно-територіальним принципом. Держкомстат видає накази, інструкції та рекомендації з питань організації обліку та звітності, які є обов'язковими для виконання усіма суб'єктами господарювання незалежно від форми власності. Підприємства, організації та установи подають до Головних управлінь статистики статистичні звіти та інші документи.

Органи державної статистики проводять перевірку стану звітності, достовірність та повноту звітних даних. Вони також здійснюють спеціально організовані статистичні спостереження, складають баланси, обчислюють макроекономічні показники, показники рівня життя населення тощо.

Варто зазначити, що процес виробництва статистики в Україні займає багато часу. Застосування застарілих систем ускладнює обробку даних та доступ до них, відсутні інструменти, які б дали змогу оперативно і зручно отримати інформацію з окремих питань. Запити довго опрацьовуються, а інформація подається в різних форматах і на різних ресурсах. До речі, в Україні Закон «Про державну статистику»[1] був прийнятий ще в 1992 році, чинна редакція закону діє з 2000 року, а останні зміни були внесені в 2014 році. Це свідчить про те, що головний нормативний акт, яким користується Державний комітет статистики, не враховує сучасні суспільні потреби на внутрішні й зовнішні державні цілі.

Розбудова національної статистичної системи, європеїзація державної статистики та створення умов для провадження діяльності органів державної статистики згідно з міжнародними принципами потребують відповідних змін у вітчизняному законодавстві. Угода про асоціацію з ЄС передбачає, що Україна повинна гармонізувати свою статистичну систему з європейською «грунтуючись на фундаментальних принципах ООН щодо офіційної статистики з урахуванням acquis (принципів) ЄС у сфері статистики».

Водночас, військова агресія РФ проти України внесла свої негативні корективи, в тому числі, в частині подання статистичної звітності. Для прискорення і ефективності прийняття управлінських урядових рішень, які впливають на життя громадян, підприємців, особливо під час повномасштабної війни Державною службою статистики підготовлено законопроект «Про офіційну статистику», 7 вересня Верховною Радою України ухвалено новий Закон про офіційну статистику, але його норми почали діяти з 1 січня 2023 року [3]. Згаданий законопроект отримав відгук від Євростату, що, принципи, викладені в законопроекті, відповідають принципам, закладеним нормативно-правовою базою ЄС зі статистики, а саме, положенням Регламенту (ЄС) № 223/2009 щодо Європейської статистики (з урахуванням останніх змін)» [3].

Варто зазначити, що Новий закон розроблено на базі рамкового регламенту Євросоюзу. Це дозволить максимально наблизитися до законодавства ЄС в сфері статистики. Також Закон визначає правові та організаційні засади функціонування національної статистичної системи, компетенцію та повноваження органів державної статистики, регулює правові відносини у сфері офіційної статистики з метою забезпечення держави і суспільства неупередженою та об'єктивною офіційною державною статистичною інформацією щодо економічної, соціальної, демографічної, екологічної, культурної та інших сфер життя суспільства в Україні та її регіонах.

Зазначений Закон дозволить створювати ІТ-платформи, де всі процеси - від завантаження даних до розповсюдження – автоматизовані, уніфіковані та не залежать від людини. Визначено пріоритет використання наявних даних з різних державних реєстрів для зменшення звітного навантаження на респондентів. Все це в кінцевому варіанті пришвидшить отримання якісних даних та заощадить бюджет й людські ресурси. Також подання паперових звітів для збору статистичних даних юридичними особами буде заборонено, що стане ще одним кроком до побудови paperless-країни".

Отже, новий Закон про офіційну статистику містить кілька засадничих реформ для підвищення ефективності цієї сфери. В результаті національна статистична система зможе більш повно та якісно забезпечити суспільний запит на інформацію, при цьому не перевантажуючи респондентів додатковими звітами.

Список використаних джерел:

1. Про Державну статистику: Закон України від 17.09.1992 р. № 2614-ХІІ. (викладений у новій редакції відповідно до Закону України № 1922 – ІІІ від 13 липня 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-12#Text>.
2. Регламент Європейського Парламенту і Ради ЄС №223\2009 від 11 березня 2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_030-09#Text.
3. Про офіційну статистику: від 16.08.2022р. № 2525-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#Text>.

УДК 631.162

Мацьків Г.

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,

Райтер Н.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності,*

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ

В умовах ринкових трансформацій суттєве значення відводиться звітності суб'єкта бізнесу як основному джерелу інформації для прийняття управлінських рішень. Сьогодні фінансовий облік і звітність поступаються системі управлінського обліку, оскільки керівництву підприємства потрібна оперативна інформація про діяльність підрозділів, яку може забезпечити лише внутрішньогосподарська звітність. Відсутність чіткого законодавчого регламентування управлінського обліку спричинює низку невирішених питань щодо порядку формування та подання внутрішньогосподарської звітності суб'єкта господарювання.

Управлінська звітність – це інформаційна основа ефективного функціонування будь-якого суб'єкта бізнесу. В умовах ринкових трансформацій поряд з іншими джерелами інформації вона слугує як додатковим, так і основним джерелом для прийняття ефективних рішень [1].

Отже, управлінська (внутрішньогосподарська) звітність є узагальнюючим інструментом інформаційного забезпечення управління підприємством на всіх рівнях для прийняття ефективних рішень. Відсутність єдиної системи внутрішньогосподарської звітності зумовлює формування форм звітності кожним суб'єктом господарювання індивідуально. Це пов'язано з особливостями виробничо-господарської діяльності суб'єкта бізнесу та потребами внутрішніх користувачів інформації.

Організація ефективної діяльності будь-якого підприємства залежить від якості управління, яка багато в чому залежить від своєчасного отримання менеджментом підприємства достовірної інформації про стан об'єкта управління. Формування та надання такої інформації є одним з основних завдань облікового забезпечення господарської діяльності в процесі формування управлінської звітності [4].

Структурно до форм управлінської звітності рекомендуються включати такі групи звітної інформації:

- управлінська звітність про фінансовий стан підприємства;
- управлінська звітність про результати діяльності;
- управлінська звітність про зміни фінансового становища;
- управлінська звітність за ключовими показниками діяльності;
- управлінська звітність про виконання бюджетів підприємства;
- управлінська звітність для прийняття рішень щодо максимізації прибутку;

- управлінська звітність в управлінні ризиками підприємства;
- корпоративна соціальна звітність.

Структура управлінської звітності, в загальному вигляді, повинна відповідати трьом рівням управління: операційному, тактичному, стратегічному

Бухгалтерську звітність та звітність внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, зокрема, крім названих видів управлінської звітності, можна поділити також на:

- фінансово-бюджетну (за показниками про виконання бюджетів та іншими фінансовими показниками);
- традиційну (за показниками фінансового характеру про внутрішнє становище підприємства);
- стратегічну (за показниками фінансового і нефінансового характеру про внутрішнє і зовнішнє середовище підприємства);
- розрахунково-аналітичну звітність (за показниками про окремі об'єкти управління) [3].

Користувачами (адресатами) управлінських звітів є: працівники і бізнес-партнери; фінансові контрагенти (кредитори, інвестори); акціонери (власники і співвласники); споживачі; органи влади (державної та місцевого самоврядування); неурядові організації та інші.

Управлінська звітність має безперечні переваги: підвищує прозорість бізнесу; акумулює довіру стейкхолдерів; зміцнює ділові відносини; сприяє розширенню ринків збуту; формалізує процеси ратифікації та реалізації соціальних технологій [2].

Для більшості суб'єктів бізнесу основний комплект управлінської звітності включає:

1. Cash Flow (Звіт про рух грошових коштів) – даний звіт використовується практично в кожній компанії і дозволяє в найкоротші терміни отримати інструмент по контролю за платежами, обов'язковими платежами та касовими розривами. В результаті власник отримує повну картину – скільки компанія отримала грошей, на що витратила, скільки залишилося. За допомогою Звіту про рух грошових коштів можна дізнатися, наскільки компанія готова генерувати грошовий потік для підтримки поточної діяльності, а також для розвитку компанії і покриття кредитів. Часто з метою управління фінансами використовується щотижневий прогноз руху грошових коштів – платіжний календар.

2. Звіт про прибутки і збитки (P&L) – дозволяє оцінити рентабельність (прибуток) компанії. P&L складається з дохідної і видаткової частин, при цьому витрати в цьому фінансовому звіті зазвичай мають більш глибоку деталізацію за статтями витрат. Якщо управлінський звіт про прибутки і збитки допоможе визначити ті проекти (сегменти бізнесу), які генерують нульову або від'ємну рентабельність, то P&L допомагає сконцентруватися на тих напрямках бізнесу, які приносять реальний прибуток.

3. Управлінський баланс – це звіт, який зводить результати звітів P&L і Cash Flow в один. Документ допомагає контролювати коректність обліку,

напрямки використання прибутку, дебіторську і кредиторську заборгованість. Цей звіт дозволяє з'єднати воєдино два попередніх звіту і перевірити коректність їх складання. З Балансу власник може отримати інформацію про те, чим володіє фірма, і як розподіляється прибуток компанії, або з чого фінансується збиток. Баланс складається з двох основних груп – активи і пасиви. У Балансі відображаються: кредиторська і дебіторська заборгованості, обсяг незавершеного виробництва в організації, обсяг податків, які необхідно сплатити. На підставі управлінського балансу розраховують основні показники фінансового стану [5].

Отже, в умовах ринку управлінська звітність є основним джерелом інформації про діяльність підприємства і важливим інструментом контролю за господарською діяльністю його підрозділів.

Список використаних джерел:

1. Брик Г. В. Управлінська (внутрішньогосподарська) звітність аграрних формувань. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК*. 2014. № С. 21 (1). С.77-84
2. Воронко Р. Управлінська звітність в системі внутрішнього контролю. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації: міжнар. зб. наук. пр. 2016. Вип. 3. С. 85-96.
3. Кузнецова С. А. Інтегрована управлінська звітність: глобальні виклики та локальні рішення в епоху ноосфери. *Економічний нобелівський вісник*. 2014. № 1. С. 270- 279.
4. Нагірська К. Є. Наукова концепція управлінської звітності: системний підхід до побудови та розвитку. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2012. №1 (56). С. 78-86.
5. Ходзицька В. В. Архітектоніка управлінської звітності виробничих підприємств: методичні підходи. *Фінанси, облік і аудит*. 2016. Випуск 1 (29). С. 251-262.

УДК 657:658.589

Мирончук З.

к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,

Ціцька Н.

к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ОБЛІК І КОНТРОЛІНГ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах сфера інноваційної діяльності є одним із основних чинників, що визначають конкурентоспроможність будь-якої компанії та країни загалом у глобальному ринковому просторі. Здійснення інновацій як одної із найбільш ризикованих видів діяльності потребує значних витрат ресурсів. Їхня сукупна величина повинна мати розумні межі, контроль за якими ґрунтується на інформації бухгалтерського обліку. Склад цієї інформації визначається специфікою інноваційної діяльності, її масштабами, потребами управління.

У формах фінансової звітності, що нині складають підприємства, досить складно визначити інформацію, що характеризує облікові аспекти безпосередньо інноваційної діяльності підприємства. Також показники фінансової звітності в частині надання інформації про операції з вкладеними інвестиціями є досить узагальненими, недостатніми для формування точних та обґрунтованих висновків за операціями з фінансуванням інновацій та ризиків такого фінансування, а також проведення дієвого аналізу фінансового стану підприємства. Як наслідок, постає проблема забезпечення управлінського персоналу необхідною та детальною інформацією для прийняття оперативних управлінських рішень з метою мінімізації та уникнення ризиків вкладення капіталу. Виходячи із цього, слід дослідити організацію бухгалтерського обліку та контролінгу інноваційної діяльності підприємств та ефективність функціонування підприємств, які займаються інноваціями, на сучасному етапі розвитку економіки України.

Взагалі в цілому облік і контроль інноваційної діяльності тісно пов'язані між собою в плані запровадження прогресивних інновацій які б охоплювали весь комплекс управлінських заходів, направлених на створення конкурентоспроможної продукції для підприємств-виробників з метою отримання ними доходу.

Основною невирішеною проблемою на сьогоднішній день залишається та, що відсутній єдиний концептуальний підхід щодо визначення складових системи контролінгу інноваційної діяльності підприємства, процесів його впровадження та функціонування.

Законом України "Про інноваційну діяльність" [1] визначено, що інноваційна діяльність - діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. Основними об'єктами інноваційної діяльності є (рисунок).

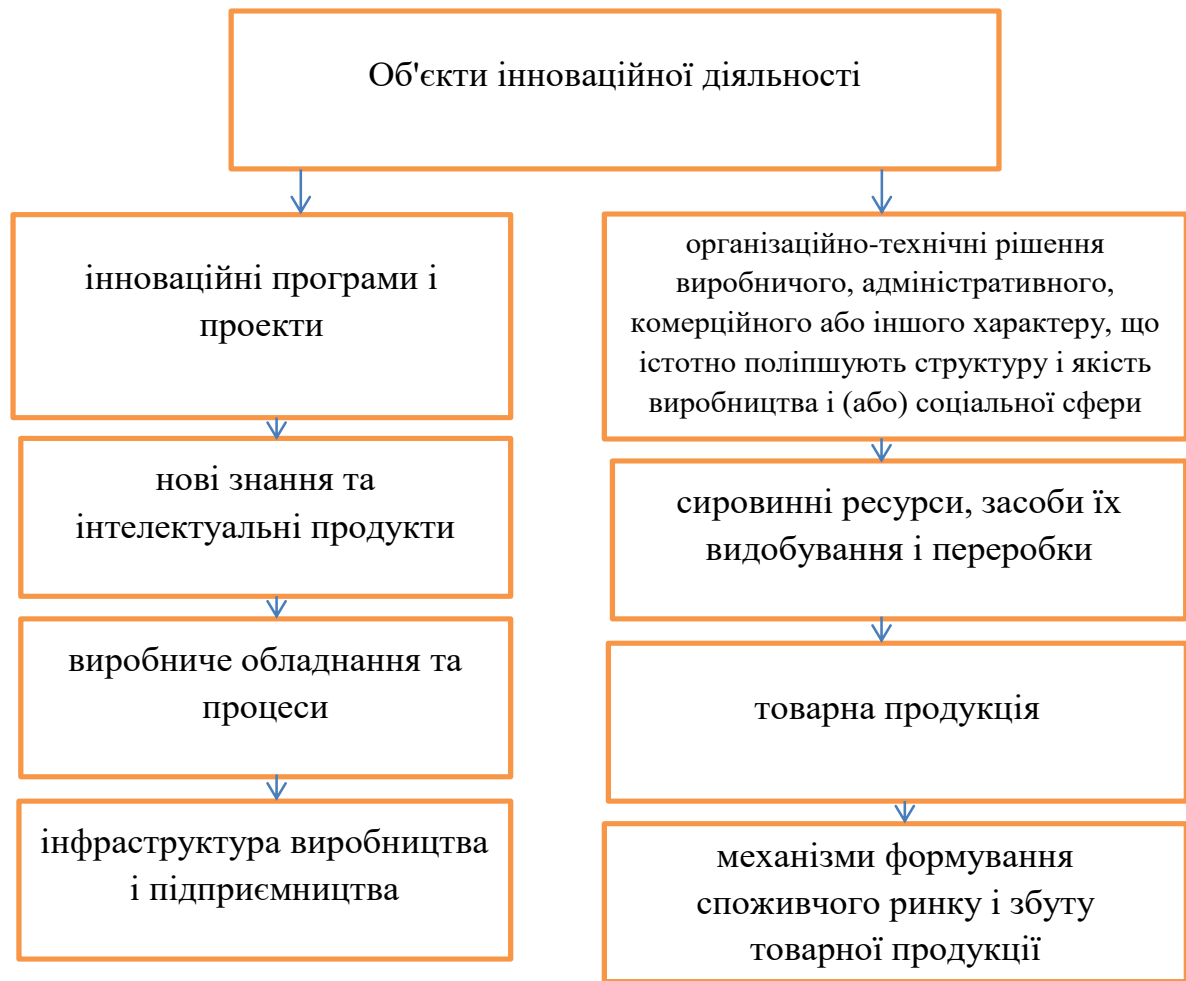

Рис. Об'єкти інноваційної діяльності згідно статті 4 Закону (узагальнено автором) [1]

Можна погодитись з авторами монографії під редакцією Ф. Ф. Бутинця, які стверджують: «Для доказу створення об'єктів, як результатів інноваційної діяльності, потрібні правила їх ідентифікації та методи вартісного виміру. Враховуючи те, що вартість ресурсів, витрачених підприємствами на створення інноваційних конкурентоспроможних продуктів і послуг, є вирішальними чинниками для отримання високих фінансових результатів, тому вдосконалення положень облікової політики щодо об'єктів інноваційного походження, залишається серед головних в підвищенні якості обліково-аналітичної інформації» [2,с.137].

На нашу думку не останню роль в організації і веденні обліку та контролінгу витрат інноваційної діяльності відіграє також, те на скільки в наказі про облікову політику підприємства закладено і визначено об'єкти інноваційної діяльності, статті витрат і рахунки на яких ведеться облік цих витрат.

Контролінг є одним з найважливіших напрямків в розвитку теорії і практики обліку, контролю і аналізу фінансово-виробничої діяльності підприємства, оскільки комплексні рішення, що стосуються фінансово-

виробничої діяльності, вимагають формування і виконання загальної концепції управління підприємством, переходу до системного управління, що визначає системний підхід базовою основою контролінгу

Але, сьогодні жодне П(С)БО не містить прямих рекомендацій щодо відображення в обліку та фінансовій звітності активів інноваційного походження. П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" [3, с 81] лише частково забезпечує методичні регламенти цього питання, коли вказує, що "первісна вартість нематеріального активу, створеного підприємством, включає прямі витрати на оплату праці, прямі матеріальні витрати, інші витрати, безпосередньо пов'язані із створенням цього нематеріального активу та приведенням його до стану придатності для використання за призначенням" [3, с. 83]. Насправді, в даному випадку П(С) БО 8 посилається на П(С) БО 16 "Витрати" [3, с.179], бо саме цей документ визначає вказані витрати, як складові «виробничої собівартості».

Отже, для переходу економіки країни на інноваційний шлях розвитку необхідне досконале нормативно-правове забезпечення. Норми про інноваційну діяльність, що містяться в багатьох актах різних галузей законодавства України і за якими інновації є складовими інвестиційного процесу, утворюють в Україні законодавчу базу для здійснення і розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності, яка має досить виразні ознаки постійного вдосконалення, але результативність її впливу на розвиток інноваційних процесів ще недостатня.

Для покращення ведення обліку витрат і проведення контролінгу інноваційних процесів першочергове місце займає створення умов для якісного збору, обробки, проведення належного аналізу, документальної фіксації результатів важливе місце займає впровадження автоматизованих систем управління на підприємства.

Впровадження контролінгу потребуватиме певних зусиль, змін у системах обліку, контролю, аналізу та управління, але все це виправдовує той ефект, який можна реально отримати від впровадження контролінгу, зокрема проведення автоматизації ведення контролінгу інноваційних процесів виконує завдання, які полягають в забезпеченні правовою інформацією.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" із змінами та доповненнями від 16.10.2012 р.- [Електронний ресурс]:Режим доступу: <https://законодавство.com/>.

2. Розвиток науки про бухгалтерський облік і господарський контроль: забезпечення стійкого розвитку економіки України [Текст]: монографія / Т.А. Бутинець, Т.В. Давидюк, І.В. Жиглей, І.В. Замула ; за заг. ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир: ЖДТУ, 2019. – 308 с.

3. Національні стандарти бухгалтерського обліку [Текст] / Уклад. А. Тузова. – Х. : Фактор, 2013. – 432 с.

УДК 657.9

Канцедал Н.

*к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ОЦІНКИ: ПОНЯТІЙНА БАЗА

Оцінка є ключовим поняттям бухгалтерського обліку, оскільки упродовж всієї історії його як науки вчені прагнули знайти методологічні рішення для визначення справжньої цінності об'єктів обліку. Поняття «оцінка» тісно пов'язане з поняттями «інформація», «оціночна діяльність», «управління».

Питання оцінки беруть початок від системи облікових реєстрів давньоримської бухгалтерії і на ранніх етапах вони вирішувались стихійно – переважно за бажанням зацікавлених осіб. Ґрунтовні дослідження даного питання свідчать про те, що в історії бухгалтерського обліку «немає іншого такого ж складного питання, як проблема оцінки» [1, с. 10].

Класики бухгалтерської наукової думки розглядали оцінку переважно як грошовий вимірник майна. Проте реформування системи бухгалтерського обліку, початок якого в Україні припадає на кінець 1990-х років, стало індикатором для пошуку нових підходів до визначення сутності бухгалтерської оцінки. В наукових дослідженнях Н. Малюги з питань оцінки, проведених у 1998-1999 рр. наголошується про необхідність вирішення організаційно-методологічних проблем оціночної діяльності, викликаних «новими умовами, в яких діють підприємства України», а також окремих питань «з оцінки і відображення в обліку таких об'єктів основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних запасів, грошових коштів і коштів в розрахунках» [1, с. 4-5].

Трансформація економічного середовища у період 2000-2022 рр. стала причиною багатоваріантності інформаційних характеристик об'єктів бухгалтерського обліку, що актуалізує потребу пошуку оптимальних методик, які б забезпечили найбільш повне розкриття інформації про їх реальну цінність.

Логічний шлях до пізнання економічної сутності бухгалтерської оцінки можна представити наступною послідовністю: 1. Об'єкти обліку складають субстанціональну основу вартості. 2. Категорія «вартість» становить методологічну базу бухгалтерської оцінки. 3. Методологічну основу обліку як суспільної економічної науки становлять процедури виміру, тобто використання міри. 4. Використання міри на засадах наукової обґрунтованості, права, моралі і свобод сприятиме узгодженості функцій обліку з іншими функціями управління, орієнтованими на забезпечення і збереження національних інтересів України [2, с. 20].

До основних понять, що дають розуміння економічної сутності оцінки, відносяться: «процес оцінки», «технологія оцінки», «мета оцінки», «об'єкт оцінки», «суб'єкт оцінки», «дата оцінки».

Оцінка – це спосіб вираження об'єктів обліку у грошовому вимірнику.

Процес оцінки передбачає застосування спеціальної процедури, що дозволяє оцінити вартість відповідних об'єктів обліку. Така процедура називається технологією оцінки.

Технологія оцінки – це процес, що включає наступні етапи: 1) визначення об'єкта оцінки; 2) визначення мети оцінки; 3) визначення можливих способів оцінки; 4) визначення (розробка) найбільш ефективного методу оцінки; 5) збір та аналіз необхідної інформації для оцінки; 6) зіставлення вартостей, отриманих різними способами та встановлення найбільш достовірної оцінки; 7) формулювання остаточного висновку та фіксація вартості об'єкта в системі обліку.

Мета бухгалтерської оцінки – це основне завдання, яке необхідно вирішити в результаті оцінки, що передбачає: 1) встановити повне найменування об'єкта оцінки; 2) визначити, до якої економічно однорідної групи належить об'єкт оцінки для вибору адекватної методики оцінювання; 3) здійснити ідентифікацію об'єкта оцінки в системі рахунків бухгалтерського обліку для подальшої реєстрації в обліковій системі.

Об'єктом оцінки є конкретний об'єкт обліку. Суб'єктом оцінки може бути фізична або юридична особа, яка застосовує процедуру оцінки згідно наданих їй повноважень у відповідності з чинним законодавством.

Дата оцінки – це документально зафіксований момент часу, на який здійснена оцінка.

В Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» поняття оцінки згадується при висвітленні принципів бухгалтерського обліку (ст. 4) та питань інвентаризації (ст. 10), однією з завдань якої є підтвердження наявності, стану та оцінки активів і зобов'язань.

Періодична потреба теоретичного переосмислення економічної сутності й методологічних прийомів бухгалтерської оцінки обумовлена існуючими й наростаючими потенційними суспільними загрозами національного і глобального рівня, такими як обмеженість і вичерпність ресурсів, епідемії, війна, голод, що безпосередньо впливають на реальну вартість об'єктів бухгалтерського спостереження.

Список використаних джерел:

1. Малюга Н. М. Оцінка в бухгалтерському обліку: теорія, практика, перспективи (на прикладі підприємств Житомирської області) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Малюга Наталія Михайлівна ; Ін-т аграрної економ. Укр. акад аграрних наук. К., 1999. 23 с.

2. Канцедал Н. А. Наукова інтерпретація методології обліку у працях корифеїв бухгалтерської думки. *Облік і фінанси*. 2018. № 2(80). С. 16.-23. URL: <http://www.afj.org.ua/ua/article/566/>

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

УДК 657:004

*Кашиперська А.
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ В ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ

Підприємницька діяльність вже давно набула масштабного значення для економіки країни. Найбільшу частку серед її видів займає торгівля. Ще з давніх часів торгівля забезпечувала населення ресурсами та задовольняла його потреби.

В сучасних умовах господарювання під впливом спочатку пандемії COVID-19, потім – введення воєнного стану 24 лютого 2022 р., електронна комерція стає корисним інструментом розвитку бізнесу, спрямованим на вітчизняну економіку, з метою задоволення потреб виробників товарів, робіт і послуг та споживачів. Комерційна діяльність, основана на комп'ютерній мережі Internet, дозволяє розширити ринки збуту як для малих підприємств, так і великих компаній. Споживачі, обираючи товари, роботи чи послуги, все більше користуються сайтами компаній, магазинів, туристичних фірм тощо. Крім того, досить зручно користуватися сайтами приватних оголошень про продаж товарів, що були у вжитку [1].

Отже, ефективність збутової політики можна підвищити за допомогою продажу товарів через мережу Інтернет. Майже кожна крамниця, магазин має власний сайт з можливістю реалізації товарів. З часом потреби як економіки, так і населення зростають, клієнти стають вибагливішими, конкуренція на ринку торгівлі підвищується. Підприємства торгівлі знаходяться в постійному пошуку нових більш удосконалених моделей управління діяльністю та отримання прибутку, задоволенні власних та суспільних потреб.

Наразі багато підприємств ведуть свою діяльність через Інтернет. В умовах економічної кризи – це основне джерело отримання прибутку. Якщо підприємство тільки планує займатися реалізацією товарів через Інтернет, тоді в статуті підприємства та ЄДР має бути зазначено додатковий код економічної діяльності – 47.91 «Роздрібна торгівля, що здійснюється фірмами поштового замовлення або через мережу Інтернет» [2].

Прийняття власниками рішення щодо здійснення процесу реалізації товарів за допомогою мережі Інтернет, як правило, впливає або зі складності з пошуком споживачів своєї продукції, або бажання керування виробничою й збутовою політиками. Проте, керівництво лише приймає рішення щодо формату подальшої роботи, натомість створення підґрунтя для цього є завданням бухгалтера.

Окрім установчих документів, доцільно внести інформацію щодо особливостей торгівлі через веб-сайт в облікову політику підприємства, а саме: які рахунки використовуються, система оплати, транспортування, облік витрат та доходів, реєстри обліку тощо. Діяльність у разі Інтернет-торгівлі має бути прозорою як для покупців, так і для держави.

Інтернет-торгівля має свої переваги не тільки для покупців, а й для самого підприємства. Покупці обирають інтернет-магазин з причин економії часу, грошей та сучасних потреб. Щодо підприємства, яке вирішує відкрити інтернет-магазин торгівлі товарами, на нього чекає неабиякий привілей стосовно системи оподаткування. Підприємці за КВЕД 47.91 можуть бути платниками податків за спрощеною системою. Зазвичай вони відносяться до другої групи єдиного податку.

До основних складників об'єкта бухгалтерського обліку Інтернет-торгівлі належать витрати на створення сайтів і презентацію товару, оформлення електронних договорів, приймання замовлення, електронні платежі в різних формах, здійснення операцій щодо виконання замовлення тощо. Усі зазначені господарські операції повинні бути зареєстровані у хронологічному порядку, підлягають обробці та відображенню на рахунках бухгалтерського обліку, що є підставою для складання фінансової звітності [3].

Процес реалізації через Інтернет, а також відображення відповідних господарських операцій на рахунках обліку доцільно здійснювати за наступним алгоритмом:

1. Замовлення товару покупцем.

2. Організація оплати товару згідно відповідно до договору:

- 1) розрахунок готівкою;
- 2) безготівковий розрахунок;
- 3) розрахунок за допомогою банківських платіжних карток;
- 4) розрахунок із застосуванням електронних грошей.

3. Здійснення доставки:

- 1) самовивіз з магазину;
- 2) за допомогою власної кур'єрської служби;
- 3) з використання послуг пошти або іншої служби.

4. Виконання замовлення:

- 1) передача товару кур'єру, представнику кур'єрської служби;
- 2) нарахування доходу від реалізації;
- 3) списання собівартості реалізованого товару;
- 4) нарахування витрат, пов'язаних зі збутом.

5. Визначення фінансового результату:

- 1) списання на фінансовий результат доходу від реалізації;
- 2) списання на фінансовий результат собівартості реалізованого товару;
- 3) списання на фінансовий результат витрат на збут.

6. Відображення прибутку або збитку.

Окремо зупинимося на тому факті, що, найчастіше, покупець може оплачувати товар дистанційно за допомогою своєї банківської платіжної картки. Задля того, щоб інтернет-магазин прийняв картку клієнта, йому потрібно укласти письмовий договір з банком або фінансовою компанією. Наприклад, системи LiqPay і WayForPay є платіжними сервісами «ПриватБанку». Покупець має виконати такі дії: зробити замовлення на сайті; натиснути кнопку платежу; перейти на захищену сторінку для оплати [1].

Реалізація товарів може відбуватися: на умовах повної передоплати, на умовах часткової передоплати, на умовах наступної оплати і від цього залежатиме послідовність відображення господарських операцій в бухгалтерському обліку.

Крім того, при здійсненні Інтернет-торгівлі до рахунків доходів та витрат доцільно вводити аналітичні рахунки, наприклад:

- до рахунку 702 – аналітичний рахунок «Дохід від реалізації товарів через мережу Інтернет»;

- до рахунку 902 – аналітичний рахунок «Собівартість реалізованих товарів через мережу Інтернет»

Зазначені аналітичні рахунки сприятимуть правильному визначенню собівартості реалізованих товарів, адже всі складові торговельної діяльності на підприємствах будуть враховані, а також дозволять розрізнити доходи від продажу товарів за наведеними ознаками та аналізувати доходність підприємства для прийняття управлінських рішень. Кожне торговельне підприємство зможе використовувати ті субрахунки, які враховують його особливості діяльності. Застосування аналітичних рахунків при складанні облікових регістрів і в подальшому – фінансової звітності дозволить отримати повне уявлення про реальний стан підприємства.

Отже, сьогодні все частіше зустрічається діяльність через мережу Інтернет. Інтернет-магазини для доставки замовлення можуть використовувати як свою кур'єрську службу, так і послуги сторонніх організацій. Дохід від реалізації та списання собівартості відображаються тільки після отримання підтверджуючих документів на передачу товару покупцю. Належне ведення бухгалтерського обліку у сфері Інтернет-торгівлі сприятиме підвищенню конкурентоспроможності, результативності самого підприємства, а також підвищенню довіри клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Зоріна О.А., Юрченко О.А., Петраковська О.В. Податок на додану вартість в інтернет-торгівлі: особливості документування, обліку та звітування. Науковий вісник НАСОНА, 2022, № 1-2. С. 21-31.

2. КВЕД-2010. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/56/KVED10_56_10.html

3. Лега О.В. Інтернет-торгівля: облік та оподаткування. Причорноморські економічні студії. Випуск 43, 2019. С. 161-166.

УДК 657.478.8:658.18:631.145

*Колодійчук В.
д.е.н., професор кафедри менеджменту,
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького, м. Львів*

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ВАРТІСНИЙ АНАЛІЗ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ВИТРАТАМИ В АГРОБІЗНЕСІ

Розгляд ефективності системи вимагає з'ясування економічної суті витрат та інструментарію управління ними як у загальнонауковому так і в прикладному аспекті. На нашу думку, одним із ефективних інструментів управління логістичними витратами є функціонально-вартісний аналіз (ФВА), що базується на системному дослідженні структури функцій об'єкту, співставленні їх корисності і вартості реалізації. ФВА є технологією обґрунтування раціональних рішень у виробничо-збутових системах, оскільки функція є формою прояву властивостей системи, що здійснюється шляхом перетворення за певних умов вхідних впливів у вихідні результати.

Проблемами особливостей проведення ФВА займалися ряд зарубіжних вчених, а також вчених економістів радянської доби та вітчизняних науковців сучасності. Найбільш помітними є наукові праці Є.А. Грампа, В. Глезера, М.Г. Карпуніна, Г.А. Лахтіна, Б.І. Майданчика, Н.К. Моїсеєвої, А.В. Проскуракова, Т.А. Рибнікової, Ю.М. Соболева, Я. Сосновського, М. Чумаченко та ін. Однак ці дослідження стосувалися переважно прикладних аспектів аналізу у технічних системах, а проблемам використання ФВА при розгляді логістичних систем у логістиці, належної уваги не приділялося.

Термінологічна різноманітність тлумачень логістичних витрат спричинила потребу у з'ясуванні їх змісту і формулюванні нашого бачення даної складової ефективності. Ознайомившись із трактуваннями логістичних витрат різними авторами [1,2], представимо наше визначення логістичних витрат у наступному змісті: логістичні витрати – це грошовий еквівалент використання факторів виробництва у процесі утримання матеріальних запасів і переміщення матеріальних потоків від первинного джерела сировини до кінцевого споживача готової продукції через функціональні сфери логістики у розрізі конкретних операцій. До логістичних витрат також включаємо витрати на функціонування у логістичних системах забезпечувальних інформаційних, фінансових та сервісних потоків.

Проблема ідентифікації і точного вимірювання величини логістичних витрат лежить у площині їх обліку. Ми повністю погоджуємось із думкою Окландера М. А. [2] про те, що сучасна теорія і практика бухгалтерського обліку «проходять мимо» таких затрат. Немає наукових рекомендацій зі структури та методики розрахунку, немає відповідних форм звітності, що спричинює пере-бування логістичних витрат поза контролем керівництва підприємств. Автор [2] акцентуючи увагу на необхідності удосконалення інформаційної системи бухгалтерського обліку застерігає, що не потрібно

конструювати нові дані (більша їх частина вже існує в тій чи іншій формі), а потрібно щоб ці дані були класифіковані відповідно до потреб логістики.

Досить переконливим є твердження авторів [1], які аргументуючи комплексний характер логістичних витрат, відносять їх і до процесної площини, і до площини предметної. Комплексність, за думкою [1, с.180] "...з погляду процесного підходу означає урахування усіх витрат потокових процесів. З предметного погляду логістичні витрати треба розглядати як зменшення активів підприємства, у зв'язку із підготуванням і реалізацією логістичних процесів."

Проблема оцінки логістичних витрат полягає в їх виокремленні із загальної суми і для цього необхідно провести поопераційний аналіз витрат у всіх функціональних сферах логістики, через який проходить матеріальний потік. Тому управлінню витратами передують їх структуризація на окремі функціональні сфери логістики. Традиційно розрізняють закупівельну, виробничу, розподільчу, транспортну та інформаційну логістику, і в процесі наступного етапу – класифікації витрат, можна їх групувати за ознакою приналежності до визначених сфер. Процес виокремлення логістичних витрат із сукупних забезпечується на етапі їх ідентифікації шляхом аналізу облікової звітності або емпіричним методом аналізу кожної логістичної операції у відповідних функціональних сферах логістики. Для з'ясування динамічного стану логістичної системи можна провести аналіз зміни витрат протягом певного періоду, використовуючи при цьому відносні показники, або, наприклад, індексний метод. На основі оцінки тенденцій зміни витрат можна провести їх прогнозування із використанням економіко-математичних методів дослідження залежностей між факторними і результативними показниками.

Прийняття рішень при ФВА здійснюється на основі двох критеріїв – корисності та вартості і метою даного аналізу є забезпечення необхідної корисності системи при мінімально можливих сукупних затратах. Фактично можна стверджувати, що ФВА є технологією обґрунтування раціональних рішень у виробничо-збутових системах, яка базується на пошуку способів зниження матеріало-, енерго- і трудомісткості продукції.

Функція є формою прояву властивостей системи, що здійснюється шляхом перетворення за певних умов вхідних впливів у вихідні результати [3, с.82]. При аналізі виробничо-збутових систем в цілому і логістичних – зокрема, необхідно розрізняти корисні, нейтральні, надлишкові (зайві) та шкідливі функції. Таке розмежування має на меті оцінку міри корисності функцій і є важливим з позицій оптимізації складу функцій і мінімізації затрат на їх реалізацію. Тому ФВА спрямований на пошук резервів зниження витрат на ресурси через усунення непотрібних функцій об'єкта, що досліджується.

Принциповими особливостями ФВА, у порівнянні із традиційними методами економічного аналізу, є [4, с.164]:

1) системний підхід не лише на рівні організаційних структур, але й функцій, що реалізуються даними структурами. Така "динамічність" системи може виявити нові її якості, не притаманні "статичному" стану елементів системи;

2) використання евристичних і аналітичних методів прийняття рішень на основі колективних творчих методів і прийомів пошуку ідей;

3) забезпечення єдності конструкторсько-технологічних і економічних завдань, що є наслідком розгляду кожної функції (які переважно реалізуються за допомогою технічних засобів) на основі критеріїв корисності і вартості;

ФВА дозволяє:

1) визначати і проводити загальний аналіз собівартості виробничо-логістичних функцій;

2) проводити функціональний аналіз з метою виконання і обґрунтування набору функцій, необхідних для забезпечення виробництва високоякісної продукції;

3) виокремлювати і аналізувати основні, допоміжні і зайві функціональні витрати;

4) проводити порівняльний аналіз альтернативних варіантів зниження витрат при проходженні матеріального потоку по логістичних ланцюгах за рахунок впорядкування функцій структурних підрозділів підприємства;

5) проводити аналіз можливостей консолідації зусиль всіх елементів виробничо-збутової системи на одержання синергетичного ефекту.

У логістиці метод ФВА досить часто використовують для критеріального прийняття управлінських рішень при використанні концепцій JIT (Just-in-time – точно, вчасно), TQM (Total Quality Management – глобальне управління якістю), BPR (Business Process Reengineering – реінжиніринг бизнес-процесів) та ін. Особливість ФВА полягає у його можливості представляти управлінську інформацію у вигляді фінансових показників, оскільки цей метод фізично відображає функції людей, обладнання, а також рівень споживання ресурсів функціями у причинно-наслідкових взаємозв'язках.

ФВА на жаль, не отримав належного використання у сучасних виробничо-економічних системах агробізнесу, хоча пройшов доволі тривалий історичний шлях і неодноразово доводив свою ефективність у реальних умовах. При цьому слід зазначити про переважне використання даного аналізу при розгляді технічних об'єктів у процесі вирішення завдань і пошуку технічних ідей та недооцінку його прикладних аспектів в системі економічних взаємозв'язків аграрної сфери національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Економіка логістичних систем: Монографія / [М. Василевський, І. Білик, О. Дейнега та ін.]; за наук. ред. Є. Крикавського та С. Кубіва. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2008. 596 с.

2. Окландер, М.А. Логістика: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. – 346 с.

3. Нагірний Ю.П. Обґрунтування інженерних рішень. К. : Урожай, 1994.- 216 с.

4. Колодійчук В. А. Ефективність логістики зерна та продуктів його переробки : Монографія. Український бестселер, 2015. 574 с.

УДК 657.6:658:338.246

Ксьонжик І.

*д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

РИЗИКИ В СИСТЕМІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

В основі забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання знаходиться концепція сталого розвитку, що враховує його стратегічні інтереси та перспективи на внутрішніх і зовнішніх ринках. Успішне функціонування суб'єкта господарювання та забезпечення його повноцінної економічної безпеки є взаємопов'язаними категоріями: якщо підприємство не забезпечує належного рівня економічної безпеки, то втрачаються можливості до його фінансової стійкості, адаптації до внутрішніх і зовнішніх умов, розвитку. За таких обставин процес успішного функціонування підприємства залежить не тільки від ефективної, гнучкої політики управління його діяльністю, а й від правильної оцінки ризиків, яка забезпечується адекватною обліково-аналітичною інформацією.

Обліково-аналітична інформація в системі економічної безпеки суб'єкта господарювання є сполучною ланкою між характером процесів, що відбуваються на підприємстві, рівнем професійності його бухгалтерів, роботою служби внутрішнього аудиту та діяльністю фахівців з безпеки.

Обліково-аналітична інформація представляє собою економічну модель взаємозв'язку між системою економічної безпеки, інформаційним ресурсом, якої вона є, та інформаційними процесами в середині підприємства. В якості інформаційного ресурсу обліково-аналітична інформація виступає у двох основних ролях: з одного боку, вона визначає структуру функціонування системи економічної безпеки і забезпечує її стабільність, стійкість щодо зовнішніх і внутрішніх впливів, а з іншого – визначає характер процесів, що протікають в цій системі [1].

Обліково-аналітична інформація в системі економічної безпеки підприємства базується на обліковій (бухгалтерській) інформації, яка включає оперативні дані, а також статистичну інформацію, що поряд з бухгалтерськими даними використовується для аналізу [2].

Будь яка діяльність суб'єкта господарювання є джерелом ризиків, що представляють загрозу його економічній безпеці. До найбільш розповсюджених ризиків можна віднести: за рівнем охоплення (макроекономічні, мезоекономічні, мікроекономічні); за видами діяльності (операційні, фінансові, інвестиційні, валютні, кредитні); за терміном дії (довгострокові, середньострокові, короткострокові); за розміром втрат (допустимі, критичні, катастрофічні); за характером прояву (динамічні, статичні); за можливістю управління (керовані, некеровані); за координатами впливу (внутрішні

(юридичний, ризик людського фактору), зовнішні (інформаційні, інфляційний)) [3; 4, с. 229-236].

Одним із основних ризиків формування обліково-аналітичної інформації, що несе суттєву загрозу економічній безпеці підприємства, є ризик людського фактору, який провокує шість типів суттєвих викривлень в обліку та фінансовій звітності суб'єкта господарювання: невідповідне відображення; незвичайні операції, маніпуляція; помилка; шахрайство; фальсифікація.

Основними способами усунення можливостей шахрайства при обліково-аналітичному забезпеченні є: проведення грамотної кадрової роботи; проведення організаційних заходів; проведення контрольних заходів; проведення інформаційних та психологічних заходів; створення чіткої системи документообігу; введення правил колегіального прийняття рішень і незалежного узгодження документів; прозорість обліку, аудиту, бізнесу, договірних відносин, легальність бізнес-процесів та роботи підприємства; професійна робота юриста; проведення оперативних заходів (перевірка свого підприємства під виглядом контрагентів тощо.); перехід на зовнішню бухгалтерію.

Слід зазначити, що саме комбінація наведених вище методів дозволяє підвищити ефективність внутрішнього запобігання шахрайству, оскільки, таким чином, охоплюється як організаційний, так і фізичний вплив на суб'єктів та об'єкти контролю [2].

Обліково-аналітичне забезпечення суб'єкта господарювання, що охоплює всі види бухгалтерських даних, необхідних для забезпечення економічної безпеки в середині суб'єкта господарювання, є безперервним процесом формування інформації про ймовірність виникнення і розвитку ризиків шляхом її подальшого аналізу з метою прийняття адекватних управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Науковий журнал*. Луганськ.: СНУ ім. В. Даля. 2011. № 3 (157). С. 57-65.

2. Інформаційне та обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: навч. посіб. / О. М. Левченко, Н. С. Шалімова, Т. І. Грінка, О. В. Сторожук, Кропивницький: ЦНТУ, 190 с.

3. Мороз І. О. Сутність управління ризиками підприємства та навички, необхідні менеджеру для його провадження: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. online конференції аспірантів, молодих учених та студентів, (Житомир, 17 трав. 2017 р.). ЖДТУ. 2017. Т. 2. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/123456789/6819>.

4. Дуднева Ю. Е. Ризик-менеджмент: інтегрований підхід до організації. *Електронне наукове фахове видання Мукачівського державного університету «Економіка та суспільство»*. 2019. № 20. С. 229-236.

УДК 657.1

*Кушнір Л.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і
оподаткування ім. С.Юрія,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»,
м. Кам'янець-Подільський*

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна війна на території України об'єднала народ і бізнес-структури, зокрема і в питаннях надання благодійної допомоги. Відтак відкривається все більше благодійних фондів та організацій як українських, так і за участю іноземного капіталу. Ніколи раніше засади благодійної діяльності в Україні і нюанси відображення їх в системі бухгалтерського обліку та оподаткуванні, публічна презентація не були такими актуальними як зараз. Правочинність різних видів благодійності, відображення їх в обліку і оподаткуванні постійно перебувають в центрі дискусій громадськості та державних контролюючих органів.

Засади благодійності визначає Закон «Про благодійність» № 5073-VI. Згідно з яким благодійна діяльність — це добровільна особиста або майнова допомога для досягнення певних цілей, від якої благодійник не отримує прибутку або компенсації. До цілей такої допомоги відносяться багато напрямків: освіта, наукова та медична діяльності; охорона довкілля; правова допомога; культура та охорона об'єктів культурної спадщини; спорт; ліквідація наслідків природних та техногенних катастроф, збройних конфліктів, допомога біженцям та постраждалим. Згідно законодавства набувачами благодійної допомоги є бюджетні установи різних рівнів, медичні заклади, також заклади освіти, культури, спорту. Вони можуть отримувати від фізичних та юридичних осіб допомогу, у тому числі нерезидентів України [2].

Документальне оформлення благодійної допомоги вимагає складання договору. За законом безоплатне передання майна або коштів називається благодійною жертвою. Тож сторони повинні укласти договір про жертву. Це стосується надання благодійної допомоги юридичною особою, а також і фізичною особою. У Цивільному кодексі немає окремих правил для такого договору. До нього застосовують такі ж правила, як до договору дарування. Його предметом можуть бути: гроші у готівковій та безготівковій формах; інші рухомі речі; нерухомість та майнові права.

Якщо на рахунок бюджетної установи потрапляють гроші у якості благодійного внеску, вони стають бюджетними коштами, які розпорядник може використовувати лише з певною метою та згідно з кошторисом. Гроші повинні перераховуватись на спецрахунок. У 2023 році проводки за надану благодійну допомогу залишаються такими ж, як у минулому. У таблиці 1 відображено надходження коштів на рахунок [1, с. 52].

Таблиця 1

Надходження коштів на рахунок

Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Зарахування на рахунок благодійного внеску	2313	7511
Видатки з рахунку	2113 (2117, 6211)	2313

Спецрахунок відкривається у Казначействі. Але під час воєнного стану багато установ отримує міжнародну допомогу в іноземній валюті. Казначейство валютні рахунки відкрити не може. Але згідно Порядку №220, що було розроблено Кабміном, Нацбанк має право відкривати та вести рахунки державних органів, на які надходять кошти благодійників. Ці рахунки належать державним органам, які потім розподіляють отримані кошти вже в національній валюті між одержувачами. Внесення у касу Якщо благодійна допомога грошима надається у готівковій формі, її можуть прийняти тільки при наявності Заяви на переказ готівки. Це стандартна форма, яку було затверджено Інструкцією №103. Ці кошти установа повинна потім внести на свій спецрахунок. Благодійник отримує квитанцію, яка є підтвердженням факту передачі коштів. До каси установи гроші оформлюють прибутковим ордером відповідно. У таблиці 2 відображені проводки при внесенні благодійної допомоги в готівковій формі.

Таблиця 2

Проводки при внесенні благодійної допомоги в готівковій формі

Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Прийнято коштів до каси установи	2211	7511
Зараховано на рахунок у Казначействі	2313	2211
Витрачено кошти	2113 (2117, 6211)	2313

Коли благодійна допомога надходить до рахунку установи, вона змінює статус. Відтепер це бюджетні кошти, тому витратити їх можна тільки згідно з кошторисом. А для цього до нього потрібно внести зміни в частині спецфонду. Це треба робити одночасно з поданням довідки про надходження в натуральній формі, якщо такі мали місце. У бухгалтерському обліку збільшення надходжень відображається у разі надання допомоги в грошовій та натуральній формах у якості доходу. Для цього використовують субрахунок 7511 «Доходи від необмінних операцій» [3].

Як було згадано вище, благодійну допомогу у бухгалтерському обліку розглядають як отримання доходу, який потрібно оприбуткувати. Якщо це гроші у готівковій або безготівковій формах, все просто. А якщо це якесь обладнання, що відноситься до основних засобів (ОЗ), треба оформити Акт приймання передачі ОЗ. Для цього є стандартна форма, затверджена Мінфіном України у 2016 році. Оприбутковують їх за справедливою вартістю на дату отримання, при цьому враховуються додаткові витрати. Але якщо благодійник надає разом з цим обладнанням первісну документацію, то основні засоби треба оприбуткувати за вказаною в них ціною. Після оприбуткування треба підписати

Акт введення в експлуатацію ОЗ. Також на них відкривають інвентарну картку типової форми.

Якщо благодійна допомога надається у вигляді інших товарно-матеріальних цінностей, треба оформити це Актом про приймання матеріалів. Для цього також передбачена типова форма №3-1.

До Казначейства установа повинна подати Довідку про надходження у натуральній формі. Це треба зробити до кінця звітнього місяця. У цьому документі вказують КЕВ, за яким буде відображено видатки.

Таблиця 3.

Проводки при внесенні благодійної допомоги у натуральній формі		
Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Оприбутковано матеріальні цінності	15, 1812	2117, 6211
Відображена сума доходу	2313	7511
Відображено касові видатки	2117	2313
Списання запасів	8013	15, 1812

Спеціалісти рекомендують, якщо установа часто отримує допомогу від благодійників, створити регламент або порядок оприбуткування та відображення у бухгалтерському обліку такої допомоги, а також механізму списання отриманих активів. І навіть контролюючі органи не будуть мати зауважень, якщо такий внутрішній документ буде відповідати вимогам чинного законодавства, а сумнівних питань в них буде набагато менше.

Отже, до існуючих проблемних питань у сфері обліку надання благодійної допомоги відноситься методика обліку відображення операцій допомоги армії грошима та основними засобами, відображення ПДВ та нарахування податку на прибуток з благодійної допомоги. Провівши дослідження відображення в обліку надання благодійної допомоги в умовах воєнного стану можна зробити висновок, що така допомога має свої особливості і потребує більш детального розгляду, адже на даний час вона є актуальною та малодослідженою. Перспективами подальших досліджень є поглиблений розгляд передання основних засобів на потреби армії та особливості оподаткування благодійної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Сисюк С. В. Організаційні аспекти обліку благодійної допомоги у бюджетних установах. *Вісник Львів-ської комерційної академії*. 2014. № 44. С. 51–55.
2. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 13.02.2023).
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI./ Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112.

УДК 657.1

*Найкерська Г.
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

БІЗНЕС-МОДЕЛЬ ТА НАМІРИ КЕРІВНИЦТВА ЯК ОСНОВА ДЛЯ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ТА ОЦІНКИ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ

Бізнес-модель можна визначити як концептуальну основу, яка забезпечує можливість реалізації визначеної стратегії діяльності підприємства, спрямованої на створення додаткової вартості. Концептуалізація бізнес-моделі дозволяє підприємству структурувати бізнес-процеси та забезпечити необхідні ресурси для реалізації стратегії діяльності.

У МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» зазначено, що бізнес-модель суб'єкта господарювання є фактом, який можна спостерігати шляхом управління суб'єктом господарювання та надання інформації його керівництву [2]. Вибір підприємством бізнес-моделі передбачає придбання необхідних активів, локальний розподіл між бізнес-процесами, унікальне поєднання у процесі діяльності, прийняття рішення щодо призначення активів – використання або продаж.

Незважаючи на те, що Концептуальною основою фінансової звітності та МСФЗ (за винятком МСФЗ 9 «Фінансові інструменти») поняття бізнес-моделі чітко не визначене, науковці вважають, що фінансова звітність фірми формується на основі обраної моделі і має показати, наскільки вона була успішною [3, 4]. Керівництво повинно прагнути до досягнення стратегічних цілей функціонування підприємства, визначених обраною бізнес-моделлю і виходити з комерційної необхідності та практики управління, оскільки від оцінки ефективності його діяльності залежать рішення інвесторів і кредиторів щодо надання необхідних ресурсів.

Вибір бізнес-моделі підприємства та прийняті відповідні рішення керівництва впливають на групування, відображення в обліку та оцінку активів. Наприклад, один і той самий об'єкт може бути відображений в обліку у складі основних засобів, якщо від призначений для тривалого використання у процесі діяльності, інвестиційної нерухомості – за умови утримання з метою отримання орендних платежів або збільшення власного капіталу, товарів або вилучених активів, якщо від призначений для продажу. Методика оцінки й облікового відображення цього об'єкта у випадку різного призначення або зміни призначення буде регламентуватись різними МСФЗ (відповідно МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 40 «Інвестиційна нерухомість», МСБО 2 «Запаси», МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»).

Існує також пряма залежність між прийнятими рішеннями керівництва підприємства щодо оцінки активів та використовуваної бізнес-моделі. Концептуальною основою фінансової звітності визначені основні бази оцінки –

історична собівартість та поточна вартість, яка включає оцінку за справедливою вартістю, вартістю при використанні активів та поточною собівартістю [1].

Оцінки за історичною собівартістю надають грошову інформацію про активи з використанням інформації, визначеної з ціни операції або іншої події, що їх породили. На відміну від поточної вартості, історична собівартість не віддзеркалює змін у вартості за винятком змін, пов'язаних зі зменшенням корисності активу. Історична собівартість активу – це вартість витрат, здійснених при придбанні або створенні активу, що складається з компенсації, сплаченої для придбання чи створення активу та витрат на операцію [1].

Оцінки за поточною вартістю надають інформацію про грошову вартість активів, яка оновлюється для відображення умов станом на дату оцінки. Через це оновлення значення поточної вартості активів відображаються зміни, що відбулись після попередньої дати оцінки, в оцінках грошових потоків та інших чинників, які віддзеркалюються в таких значеннях поточної вартості. Справедлива вартість – це ціна, яку було б одержано в разі продажу активу чи сплачено за передання зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку станом на дату оцінки [1], тобто вона є ціною продажу активу на ринку, яка задовольняє його учасників. Вартість при використанні – це теперішня вартість грошових потоків або інших економічних вигід, які суб'єкт господарювання розраховує отримати від використання активу та його остаточного вибуття [1].

Призначення активів підприємства, виходячи з обраної моделі, спонукає керівництво оцінювати активи, які використовуються в основній операційній діяльності за історичною собівартістю або вартістю при використанні, що забезпечує достовірність оцінки витрат у складі собівартості реалізованої продукції чи послуг та можливість їхнього зіставлення з отриманими доходами. Активи, призначені для продажу або утримувані для отримання орендних платежів чи збільшення власного капіталу, доцільно відображати за справедливою вартістю.

Отже, вибір підприємством бізнес-моделі відповідно до стратегії діяльності здійснює суттєвий вплив на відображення в обліку, нормативне регулювання та оцінку активів і залежить від намірів керівництва.

Список використаних джерел:

1. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009.
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text.
3. Business Models in Accounting: The Theory of the Firm and Financial Reporting forms part of the Information for Better Markets thought leadership programme of the ICAEW Financial Reporting Faculty. 2012. 85 p.
4. Leisenring J., Linsmeier Th., Schipper K. Trott E. Accounting and business research: a research quarterly publ. by the Inst. of Chartered Accountants in England and Wales. Taylor & Francis Group. 2012. Vol. No42. 3(1.8.), P. 329-345.

УДК 657.1:65.014.1

*Нестеренко І.
к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ПІДГРУНТЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Стрімке погіршення екологічної ситуації у планетарному масштабі спричинило нагальну потребу у розробці екологічно-безпечних методів виробництва та побудови нових логістичних схем. Налагодження дієвої обліково-звітної системи екологічних наслідків діяльності сприятиме: розробці стратегії екологічно свідомого управління підприємством; поглибленому аналізу фінансових результатів від природоохоронної діяльності і визначення впливу цих витрат на ефективність підприємства; вчасній ідентифікації ризиків виникнення надмірного антропогенного впливу на навколишнє середовище та здійснення обмежувачих та попереджувальних заходів; оцінці економічного збитку, що завдає забруднення навколишнього середовища; забезпечить практичний зв'язок між показниками фінансової, екологічної та звітності зі сталого розвитку [1, с. 412].

Фіксація екологічних аспектів діяльності підприємств на рахунках бухгалтерського обліку та їх відображення у звітності набуває першочергового значення оскільки їх діяльність окрім опосередкованого впливу на людину через споживання води, використання енергії, викиди парникових газів і забруднення повітря внаслідок технологічного процесу, завдає і безпосередній вплив на здоров'я і безпеку громадян [2, с. 23].

Облік покладається на класифікацію як на необхідну частину аналізу, розподіляючи величезні масиви первинних даних за категоріями, що забезпечує їх подальше угруповання відповідно до встановлених класифікаційних ознак та взаємозв'язку між ними. За допомогою класифікації створюється основа для асоціацій, сполучень, розподілу та структуризації даних, що використовуються обліковим персоналом для визначення результатів діяльності будь-яких підприємств [3, с. 133]. Тому на вітчизняних підприємствах для налагодження обліково-звітної системи щодо відображення екологічних аспектів діяльності перш за все необхідно визначити перелік необоротних активів, що будуть відноситися до природоохоронних. В складі основних засобів природоохоронного призначення на підприємствах можуть виділятися (за наявності) певні споруди, установи та обладнання, використання яких покращує стан навколишнього середовища та зменшує обсяги використання природних ресурсів, шляхом їх повторного використання та переробки.

Стоки промислових підприємств є надзвичайно токсичними, згубними для навколишнього біорізноманіття [4, с. 212]. Враховуючи таку тенденцію, необхідно відмітити зростання питомої ваги еколого-орієнтованих капіталовкладень і здійснення природоохоронних заходів підприємствами в напрямку збереження та відтворення біорізноманіття. Тому в обліку доцільно

виокремлювати аналітичну інформацію щодо земельних ділянок, які використовуються для органічного вирощування екологічних культур, водних екосистем та екологічних комплексів, тварин на екологічному вигодовуванні, видів багаторічних насаджень.

На підприємствах крім матеріальних, можуть використовуватися нематеріальні складові природного капіталу, до яких відносяться права користування природними ресурсами, а саме: право землекористування (для вирощення екологічних культур); лісокористування (збір лісових ягід, горіхів, грибів); водокористування (забір води з екологічно чистих джерел); користування надрами (вирощення спеціалізованих культур); користування тваринним світом (мисливство, рибальство, добування диких тварин з метою утримання); користування рослинним світом (виробництво лікарської, пряно-ароматичної та харчової сировини, заготівля деревних соків); користування територіями і об'єктами природно-заповідного фонду.

До капітальних інвестицій природоохоронного характеру відносяться всі витрати на обладнання, технічне оснащення, будівництво природоохоронного призначення. Тому в обліку доцільно виокремлювати інформацію про витрати на охорону та раціональне використання земель, придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів, капітальне будівництво природоохоронних об'єктів, будівель і споруд; придбання машин та обладнання, інших робіт та витрат з охорони довкілля капітального характеру, витрати на охорону і раціональне використання водних ресурсів, витрати на охорону атмосферного повітря, витрати на охорону та раціональне використання природних рослинних та тваринних ресурсів, витрати на охорону та збереження природно-заповідного фонду, витрати на раціональне використання, зберігання та знешкодження відходів виробництва та побутових відходів, інші витрати з охорони довкілля капітального характеру.

Аналітичну інформацію щодо виробничих запасів доцільно групувати за видами: паливо та енергія, які споживаються у процесі функціонування природоохоронних заходів; запаси води; сировина рослинного та тваринного походження тощо. В групі поточні біологічні активи на підприємствах виокремлюють поточні біологічні активи рослинництва та тваринництва за умови, якщо підприємство само веде сільськогосподарську діяльність.

Організація обліку органічного виробництва, залежить від специфікації підприємства. В цій групі можна виокремлювати інформацію щодо витрат на виробництво органічних морських водоростей, органічної продукції аквакультури, органічної продукції бджільництва, органічної продукції тваринного та рослинного походження. В залежності від виду виробленої органічної продукції обліковується її собівартість.

Організація обліку розрахунків підприємства повинна здійснюватися в розрізі: розрахункових операцій з різними дебіторами за операціями з природними активами та розрахунків з державними цільовими фондами за операціями з природними активами. До групи оборотних активів належать витрати майбутніх періодів, які доцільно розподіляти на витрати з освоєння органічного виробництва та витрати, що пов'язані з освоєнням природних

ресурсів, на придбання прав користування природними ресурсами, орендні платежі за основні засоби природоохоронного призначення, інші прямі витрати майбутніх періодів екологічного характеру.

Таким чином, масштаби та характер природокористування призвели до того, що на сучасному етапі критичним елементом в системі економічних відносин є природні ресурси, а можливості стійкого розвитку значно залежать від ефективності їх використання та відновлення [5, с. 392]. Саме тому важливого значення набувають подальші дослідження щодо формування обліково-аналітичного забезпечення управління екологічною безпекою підприємства що сприятиме: відновленню земельних ділянок, водних ресурсів, біологічних активів, природних ресурсів, матеріальному заохоченню працівників зайнятих в природоохоронній діяльності, за обтяжливими природоохоронними контрактами тощо. Від розробленої та реалізованої стратегії управління екологічною безпекою підприємства та розміру фінансування природоохоронної діяльності залежить екологічна стійкість виробничого циклу підприємства, споживчий попит на екологічну продукцію та послуги, зростання добробуту населення, як ключових чинників сталого розвитку економіки.

Список використаних джерел:

1. Vasilyeva T., Samusevych Y., Babenko V., Bestuzheva S., Bondarenko S., Nesterenko I. Environmental taxation: Role in promotion of the pro-environmental behaviour. *Wseas transactions on business and economics. WSEAS. Unifying Science and Engineering*; Volume 20, 2023. P 410-427. DOI: <https://doi.org/10.37394/23207.2023.20.37>
URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/22572>.
2. Безсонов Є. М., Андрєєв В. І. Екологічна складова сталого розвитку: обґрунтування пріоритетності та шляхи забезпечення. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 6. С. 23–29.
3. Kovalevska N., Nesterenko I., Lutsenko O., Nesterenko O., Hlushach Y. Problems of accounting digitalization in conditions of business processes digitalization. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11. No 54. Pp. 132–141. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.14>
URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/14425>
4. Тараненко І. В., Назаренко К. В. Соціально-економічний ефект НТП і динаміка сталого розвитку країн світу. *Наука й економіка*. 2012. № 1 (25). С. 211–218.
5. Чміль Г.Л. Трансформація простору функціонування бізнес-структур під впливом цифровізації: вимір маркетплейсів. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 1. С. 391–405.

УДК 341.23

*Норка А.
здобувач вищої освіти,
Науковий керівник: Мокієнко Т.
к.е.н. доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ЗМІСТ КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Через погіршення умов економіки, збільшення тіньового капіталу в усіх видах застосування праці актуальним постає контролювання, як основний чинник надання в достатній кількості ефективної та законної діяльності всіх учасників господарювання.

На французькій мові контроль – це перевірка, дослідження із ціллю перевірки, заперечення чечому небажаному. Проте в колективному розумінні контроль – це послідовність взаємовідносин з метою послідовного моніторингу і перевірки відповідності процесу впровадження прийняття управлінських рішень, визначення управляючого впливу на керований об'єкт з виявленими документними відхиленнями у ході виконання таких рішень. Контроль є функцією управління суспільними процесами, особливо це стосується соціального управління, правової держави, політичного керівництва [1].

Ефективна міць і виробничі взаємовідносини являють собою зміст фінансового контролю як у галузі макроекономіки, так і в мікроекономіці господарювання. Державний фінансово-економічний контроль, що належить сфері макроекономіки, виконує Рахункова палата Верховної Ради України. До його об'єктів входять: Державний бюджет України, кошториси вищих органів державної виконавчої, судової влади, закордонні валютні позики, іноземні інвестиції у народногосподарські програми та інші. Контроль має характерне положення, як спосіб оберненого взаємозв'язку між системою і об'єктом управління, який повідомляє про реальний стан керованого об'єкта. В результаті розвитку суспільства контроль є однією із соціальних функцій, без якої в подальшому становленні будь якого суспільства неможливо було обійтись [2].

За допомогою контролю можемо знаходити неточності у праці окремих ролях управління: контроль виявляє ролі обліку та аналізу, а також виражає й ліквідує недоліки в ході роботи всіх функцій управління – обліку, аналізу, планування та регулювання. Так як контроль це порушення отриманих значень від нормативних, то при потребі їх можна корегувати. Завдяки лише виявленню неточностей обмежувати контроль було б неправомірним рішенням. Контроль не повинен бути цілеспрямованим на виявлення недоліків, а призначення – перетворюватись у слідчу або пошукову.

Нині фінансовий контроль має особливе значення в економіці держави й спричинена його місцем та роллю в безліч сферах суспільного відтворення. Обов'язковою умовою фінансового контролю є успішна діяльність фінансової системи різної держави, а також особливою функцією її управління. Система

контролю не припиняє свій розвиток методом створення нових органів державного контролю, попри те, що в даний момент спеціалісти налічують більше 100 різноманітних систем зовнішнього контролю підприємницької діяльності. Попри все, технічна і наукова бази для їх прийняття не встигають за потребами суспільства і не відповідають теперішнім вимогам, проте добре зменшується якість керівних рішень.

В сучасних умовах система державного контролю виступає звичайним комплектом міністерств, установ і відомств, які здійснюють непогоджені, розділені й неорганізовані контрольні призначення. Такі призначення контролю своєї праці чітко окреслюються безліч законами, указами Президента України, постановами уряду й інших нормативно-правових актів. Правові та законодавчі акти спричиняють повторювання й паралелізм у проведенні фінансового контролю, а також забезпечують його системність. Все це свідчить про те, що назріла нагальна потреба створення єдиної системи державного фінансового контролю в країні [3]. Існуюча система контролю в теперішній час, з метою розширення завдань управління, виявляється недостатньою з точки зору потреб комплексного, всебічного визначення ефективності виробництва і управління. Отже, контроль повинен бути найбільш повним і точно правельним, налагодженим та регламентований, за для унеможливлення заподіянь збитків працівнику, людству чи державі. Та на превеликий жаль зараз законодавством не налагоджені не тільки окремі плани проведення контролю, а й повністю немає його формулювання.

Отже, у нинішніх умовах потреба контролю зумовлена необхідністю в результативнім поєдинку з економічними суспільно небезпечними діями та правопорушеннями, кількість яких, зі зростанням кількості суб'єктів господарювання, постійно зростає разом. У теперішній час контроль завжди поширюється та розповсюджується: запроваджуються нові органи, які контролюють весь цей процес, нові форми здійснення, але призупиняє розвиток у законодавчій базі його незадовільного стану з питання контролю та ревізії. Потрібно не забувати, що контроль володіє великим значенням не тільки для розголосу, але, також, і для схвалення. І якщо контроль уникати в сторону якогось певного лише виявлення невідповідності, то втратить будь яке значення інша, не менш важлива сторона його діяльності. Адже мета контролю – не фіксувати те, що заслуговує на осуд, а навпаки, попередити його.

Список використаних джерел:

1. Дікань Л. В. Фінансово-господарський контроль: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Харків : вид. ХНЕУ, 2018. 336 с.
2. Шестерняк М. М. Контроль як функція управління. Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 30 жовтня 2020 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 134-137.
3. Шевченко І. О., Шевченко Н. В. Реформування системи державного фінансового контролю в умовах євроінтеграції. Науково-практ. економ. журнал «Економічні студії» 2019. № 1(23). С. 97-101.

УДК 631.147

Остапенко Р.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Органічний світовий ринок є найбільш стабільно зростаючим ринком в останні 20 років. Він привертає увагу все більшої кількості виробників та споживачів, і пандемія COVID-19 тільки посилила позиції органічних харчових продуктів. Адже в умовах пандемії споживачі стали ще більше опікуватись власним здоров'ям та станом довкілля [1,2,3].

В останні роки органічне сільське господарство було ліцензовано більш ніж у 181 країні, і близько 2,4 мільйона фермерів займалися органічним виробництвом [4,5]. Найбільші площі, які використовуються для органічного землеробства, існують у Австралії (35,6 млн га), Аргентині (3,4 млн га) і Китаї (3 млн га). Найбільше органічних підприємств було в Індії (835 тис.), Уганді (210 тис.) і Мексиці (210 тис.). Відповідно до досліджень *Forschungsinstitut für biologischen Landbau (FiBL)*, органічне виробництво стрімко розширюється у світі [6]. У Європі площа сільськогосподарських угідь для органічного виробництва зросла в десять разів за останні 10 років. Сфера органічного землеробства розвивається меншими темпами в країнах, де цей процес почався відносно давно (Німеччина, Нідерланди, Франція). В Австрії частка земель під органічним виробництвом досягла 24,0% [7].

Україна є країною, що розвивається, з недостатньо розвинутим сектором органічного сільського господарства. Головною причиною цього є обмежена купівельна спроможність вітчизняного населення. Проте важливо визначити основні тенденції виробництва органічного сільського господарства в Україні, щоб забезпечити збалансований розвиток галузі. Серед визначальних факторів, які обумовлюють рішення споживачів купувати органічні продукти, важливим фактором є бажання уникнути забруднення харчових продуктів пестицидами та іншими хімічними сполуками. Опитування респондентів у Таїланді показало, що причиною покупки органічних продуктів є бажання споживачів отримувати більш здорові продукти. При цьому респонденти, які купували органічні овочі, як правило, старші, мають вищу освіту та вищий сімейний дохід, ніж ті, хто їх не купував. Подібне дослідження проводилося і в Україні. Встановлено, що споживачі готові були платити не більше 25% за екологічно чисті продукти. Оскільки органічні продукти в Україні дорожчі, попит на них залишається низьким порівняно з розвиненими країнами світу.

Міністерство аграрної політики України, крім Німеччини, Швейцарії та деяких компаній з Європейського Союзу, прагнуло покращити регулювання ринку органічної продукції в Україні. З кінця ХХ століття спостерігається постійне зростання світового виробництва, продажу та споживання органічної продукції, яке становить до 20% щорічно. У той же час зростання продажів звичайних продуктів харчування становило лише 3% на рік.

У 2007 році за ініціативи громадських організацій органічного руху за підтримки Міністерства аграрної політики України було створено орган сертифікації «Органік Стандарт», який займається розглядом та видачею ліцензій підприємствам і фермерам, які бажають виробляти та продавати органічні продукти. Цей орган сертифікації визнано в Європейському Союзі (ЄС) та Швейцарії.

За даними оперативного моніторингу, проведеного Мінагрополітики шляхом опитування органів іноземної сертифікації, які сертифікували органічне виробництво та обіг органічної продукції в Україні відповідно до стандарту, еквівалентного Регламенту Ради (ЄС) № 834/2007, та NOP (США), станом на 31.12.2021 загальна площа сільськогосподарських угідь, зайятих під органічним виробництвом та перехідного періоду, склала 422 299 га (1% від загальної площі земель сільськогосподарського призначення України), в тому числі площа сільськогосподарських угідь з органічним статусом – 370 110 га, площа сільськогосподарських угідь перехідного періоду – 52 189 га. Загальна кількість операторів становила 528, включаючи 418 сільськогосподарських виробників. Найбільша кількість органічних виробників зосереджена у таких областях: Вінницька, Житомирська, Київська, Одеська, Харківська, Херсонська області.

Зростання органічного виробництва в Україні є одним із найвищих у світі: темпи зростання перевищують європейські у 5,5 рази та світові — у 4,9 рази.

Близько 90% органічної продукції, виробленої в Україні, експортується. Відповідно до звіту Європейської Комісії у 2021 році Україна посіла 5-те місце зі 126 країн за обсягами імпортованої органічної продукції до ЄС. Так, протягом 2021 року до ЄС ввезено 2,87 млн. тонн органічної агропродовольчої продукції, з них – 190 тис. тонн (6,6%) з України.

За результатами зазначеного вище дослідження органічного ринку у 2021 році Україна експортувала до ЄС органічної продукції на суму близько 160 млн. дол. США.

Загалом за підсумками 2021 року Україна експортувала 260 тис. тонн органічної продукції на суму близько 220 млн дол. США до більше 30 країн світу. Найбільшими країнами-імпортерами української органічної продукції у зазначений період були Нідерланди, США, Литва, Німеччина, Австрія, Польща, Швейцарія, Велика Британія, Італія, Данія. Українські органічні виробники також експортували в деякі азійські країни, зокрема в Китай, Японію та Малайзію, а також в Об'єднані Арабські Емірати.

Основними експортними органічними продуктами з України, які постачалися на міжнародні ринки, були зернові, олійні та ягоди. Також експортувалися макуха соняшника, олія соняшникова, шрот соняшниковий, яблучний концентрат, пшоно, овочі та фрукти. Загалом, більше 80 найменувань органічних товарів експортувалося з України у 2021 році.

Низький рівень проникнення органічної продукції на український ринок можна проілюструвати порівнянням з розвинутою економікою — Сполученими Штатами (США). В Україні внутрішній роздрібний продаж органічної продукції становить 29 мільйонів євро, що відповідає 1 євро на жителя. Що

стосується США, внутрішній ринок становить 40 мільярдів євро, що відповідає споживанню на душу населення 122 євро. Так, український ринок органічної продукції становить 0,072% від американського, а рівень споживання на душу населення – 0,82% від американського.

Мінагрополітики здійснює практичні заходи щодо впровадження законодавства. Так, на початку 2022 року міністерством відповідно до вимог статті 30 Закону було проведено кваліфікаційні іспити для кандидатів, які мають намір стати інспекторами з органічного виробництва. Іспити передбачали перевірку теоретичних знань загальних вимог законодавства України у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції та спеціальних знань у відповідній галузі (відповідних галузях) органічного виробництва. За результатами іспитів 31 особа отримала свідоцтво інспектора з органічного виробництва та/або обігу органічної продукції. Це дало змогу органам сертифікації, які мають намір бути включеними до Реєстру органів сертифікації та здійснювати сертифікацію органічного виробництва відповідно до вимог українського законодавства у цій сфері, приступити до виконання наступної вимоги статті 28 Закону – акредитації Національним агентством з акредитації України.

Список використаних джерел:

1. Mariyono, J.; Kuntariningsih, A.; Suswati, E.; Kompas, T. Quantity and monetary value of agrochemical pollution from intensive farming in Indonesia. *Manag. Environ. Qual.* 2018, 29, 759–779.
2. Czyżewski, B.; Matuszczak, A.; Miśkiewicz, R. Public goods versus the farm price-cost squeeze: Shaping the sustainability of the EU's common agricultural policy. *Technol. Econ. Dev. Eco.* 2019, 25, 82–102.
3. rukhachev, V.; Sklyarov, I.; Sklyarova, Y.; Gorlov, S.; Volkogonova, A. Monitoring of Efficiency of Russian Agricultural Enterprises Functioning and Reserves for Their Sustainable Development. *Montenegrin J. Econ.* 2018, 14, 95–108.
4. The World of Organic Agriculture 2019. Available online: <https://www.organic-world.net/yearbook/yearbook-2019/data-tables.html>
5. Ковальчук С.Ю.; Муляр Л. В. Сталий розвиток світової економіки: роль органічного виробництва. *Агросвіт* 2014 , 23 , 61–66.
6. Forschungsinstitut für Biologischen Landbau (FiBL). Available online: <http://www.fibl.org/en/homepage.htm>
7. Новак Н. П. Принципи та конкурентні переваги розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні. *Агросвіт* 2016 , 9 , 23–28.

УДК 657

*Пугаченко О.
к.е.н., доцент, доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький*

ГЛОБАЛЬНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Принципи формують певну структуру, яка передбачається при організації, постановці системи та веденні управлінського обліку. Тому, дотримання принципів управлінського обліку є беззаперечним в його налагодженні на підприємстві, а дослідження найоптимальнішого їх складу – актуальним і нагальним.

У науковій літературі принципи визначають по різному. Вони трактуються і як базові положення, які зумовлюють всі наступні положення, що випливають із цього твердження; і як основні, вихідні положення якої-небудь теорії або вчення; і як засадничі положення, які слугують основою для формування твердження відповідно до якого повинно забезпечуватися функціонування визначеної системи [4, с. 74]. Принцип бухгалтерського обліку – правило, яким слід керуватися при вимірюванні, оцінці та реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності. Принципи управлінського обліку – це базові засади, які є основою організації та ведення управлінського обліку [3, с. 162].

Ефективне прийняття рішень ніколи не було настільки важливим і, водночас, настільки складним. Конкуренція є неослабною, оскільки інновації та новатори щоденно порушують статус-кво. Ситуацію ускладнює швидкість обміну неструктурованими даними та їхній обсяг. Щоб залишатись конкурентоспроможними, компанії часто діють імпульсивно, не аналізуючи ситуацію. Саме для таких умов ведення бізнесу було створено Глобальні принципи управлінського обліку. Ці Принципи визначають передову практику бухгалтерського обліку, яка сприяє прийняттю складних рішень, що забезпечують сталу цінність. Вони відображають бачення генеральних і фінансових директорів, науковців та фахівців з п'яти континентів, яке було сформульоване в ході міжнародних консультацій. Принципи були розроблені Американським інститутом сертифікованих публічних бухгалтерів (AICPA) та Привілейованим інститутом управлінських бухгалтерів (Chartered Institute of Management Accountants, CIMA), які разом налічують понад 600000 членів і студентів з 177 країн світу. Існують чотири принципи, що зосереджені на досягненні чотирьох цілей [1, с. 3] – Таблиця 1.

Таблиця 1

Глобальні принципи управлінського обліку

Принцип	Ціль	Суть	Особливості
Вплив	Комунікація породжує інформацію, що має вплив	Управлінський облік починається і завершується спілкуванням. Принципи управлінського обліку були розроблені з тим, щоб допомогти організаціям подолати розрізненість та стимулювати інтегроване мислення, яке забезпечить більш ефективне прийняття рішень	Розробка і реалізація стратегії – це діалог
			Комунікація є точковою
Релевантність	Інформація є релевантною (актуальною)	Управлінський облік забезпечує керівників релевантною інформацією тоді, коли це необхідно. Принципи дають змогу виявити минулу, поточну, майбутню інформацію, зокрема й фінансові та нефінансові дані з внутрішніх та зовнішніх джерел. Сюди входять соціальні, екологічні та економічні дані	Інформація є найкращою з наявної
			Інформація є надійною і доступною
Вартість	Аналізується вплив на вартість	Управлінський облік ув'язує стратегію організації з її бізнес-моделлю. Цей Принцип допомагає організаціям опрацьовувати різні сценарії з метою розуміння їхнього впливу на створення та збереження вартості	Моделі забезпечують розуміння варіантів
			Черговість дій визначається їхнім впливом на результат
Довіра	Розумне керування вибудовує довіру	Завдяки підзвітності та критичному підходу процес прийняття рішень стає більш об'єктивним. Створення оптимального балансу між короткостроковими комерційними інтересами організації й довгостроковою вартістю для зацікавлених сторін посилює довіру та створює ефект надійності	Підзвітність і надійність
			Сталий розвиток
			Професійна доброчесність і етика

Джерело: авторська розробка на основі [1, с. 3, 5, 8]

Глобальні принципи управлінського обліку є універсально придатними і призначені для того, щоб допомогти організаціям великим і малим, державним і приватним, отримувати прибуток з потоку інформації, що неухильно зростає. Вони призначені для генеральних та фінансових директорів, а також для членів рад директорів, які контролюють діяльність своїх підприємств. Принципи також стануть у нагоді інвесторам та іншим зацікавленим сторонам. АICPA і CIMA закликають до повсюдного впровадження Глобальних принципів управлінського обліку, а також заохочують користувачів й надалі вдосконалювати Принципи, аби забезпечити їх актуальність у майбутньому. Глобальні принципи управлінського обліку застосовні до всіх спеціалістів з управлінського обліку, а не лише до тих, хто наділений статусом CGMA

(Chartered Global Management Accountant – статус привілейованого міжнародного спеціаліста у сфері управлінського обліку, який присвоюється найбільш талановитим і цілеспрямованим спеціалістам управлінського обліку, що володіють знаннями і навичками для інтенсивного розвитку бізнесу. Мета CGMA – підвищити престиж і добитися широкого визнання цього фаху) [1, с. 3, 12, 53].

У роботі [2, с. 938] модель концептуальної основи управлінського обліку розроблено на основі глобальних принципів: 1) комунікація забезпечує розуміння того, що є впливовим; 2) інформація є релевантною; 3) вплив на вартість аналізується; 4) розумне управління створює довіру.

Погоджуємось із думкою [3, с. 170-171], що застосування інструментарію глобальних принципів дозволяє в деталях здійснити процес перевірки дотримання кожного з принципів у будь-якій сфері діяльності.

Отже, наразі виділяють базові (основні), спеціальні (специфічні) та глобальні принципи управлінського обліку. Єдиними чітко визначеними та затвердженими принципами є чотири Глобальних принципи управлінського обліку, які були розроблені Американським інститутом сертифікованих публічних бухгалтерів (AICPA) та Привілейованим інститутом управлінських бухгалтерів (CIMA), – вплив, релевантність, вартість, довіра. Хоча, на даний момент глобальні принципи управлінського обліку мають рекомендаційний характер, проте обов'язковість їх використання нам представляється актуальною та доречною.

Список використаних джерел:

1. Глобальні принципи управлінського обліку / Привілейований інститут управлінських бухгалтерів. 2014. 56 с. URL: <https://zakon.help/files/article/7192/%D0...%83.pdf> (дата звернення: 23.02.2023).

2. Костюченко В.М., Малиновська А.М., Мамонова А.В. Генезис управлінського обліку в умовах перманентних змін. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск № 18. С. 933-942.

3. Лепетан І.М. Глобальні принципи управлінського обліку та їх застосування на підприємствах. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 3 (53). С. 159-172.

4. Пугаченко О.Б., Зарудна Н.Я. Базові, специфічні, глобальні принципи управлінського обліку: склад і кількість. *Економічний простір: Збірник наукових праць*. 2021. № 172. С. 73-80.

УДК 657.8

*Рагуліна І.
к.е.н., доцент, викладач,
ВСП «Вовчанський фаховий коледж»
Державного біотехнологічного університету, м. Вовчанськ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Організація ефективної діяльності будь-якого підприємства залежить від якості управління, яка багато в чому залежить від своєчасного отримання внутрішніми користувачами достовірної інформації про стан об'єкта управління. Формування та надання такої інформації є одним з основних завдань облікового забезпечення господарської діяльності в процесі формування управлінської звітності. Система ефективного управління підприємством – ключова діяльність бізнесу, проте управлінська звітність – інструмент ефективного обміну та розподілу інформацією між структурними підрозділами підприємства. Сучасна управлінська звітність – це набір інструментів, методів та підходів до планування, організації, обліку та розподілу фінансових ресурсів та контролю фінансових результатів діяльності підприємства для досягнення мети та підвищення економічної ефективності в поточній та стратегічній перспективі [1].

Важливість такого питання, як ефективне управління підприємством, обґрунтовується комплексністю наступних факторів: значне зростання масштабів виробництва; походження якісного зрушення економіки держави; непередбачуваність та нестабільність зовнішнього середовища. Так як на підприємство постійно впливає численна кількість різноманітних як зовнішніх факторів, так і внутрішніх, які іноді неможливо навіть передбачати, тому системі управління необхідна інформаційно-аналітична підтримка, у процесі прийняття управлінських рішень.

Управлінська звітність, як засіб забезпечення інформацією та інструмент управління, повинна бути повною, зрозумілою, уніфікованою та універсальною. Формування якісних і ґрунтовних звітів дає змогу налагодити процес забезпечення інформацією як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів та сприяє ефективності прийнятих рішень [2].

Звітність є складною і багатогранною конструкцією, яка поєднує в собі різноманітні елементи взаємопов'язаних показників, на підставі яких відбувається формування загальної картини щодо результатів діяльності підприємства за певний завершений період. Звітність є заключним етапом таких поточних процесів як бухгалтерський облік, виходячи з чого, можна сказати, що даний вид підсумкових джерел інформації є сукупністю результатів, отриманих на звітну дату за допомогою належної обробки даних. Звітність може включати різні види даних як кількісних, так і якісних показників.

Управлінський облік є джерелом забезпечення системного та цілісного уявлення про діяльність підприємства у різні періоди часу, тобто характеризує діяльність у минулому та теперішньому часі, а також забезпечує вирішення проблем, що виникають у процесі управління.

Під час діяльності на підприємство впливають численні фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, дію яких часто передбачати буває неможливо. Реалізація планів відбувається не завжди так, як було задумано спочатку, керівництво підприємства часом не може належним чином стимулювати працівників на досягнення певних цілей та результатів. Завдяки формуванню показників звітності у керівництва підприємства з'являється можливість виявити як допущені помилки та недоопрацювання персоналу, а також зробити висновки про результати досягнення поставленої мети.

Поняття звітності сприймається як система згрупованих показників, які відображають на даний момент, або за конкретний період, ситуацію, що характеризує становище підприємства та результати його діяльності. За допомогою звітності можна здійснювати контроль, що є невід'ємним елементом процесу управління.

Контроль є видом управлінської діяльності. До його завдань належать якісна, а також кількісна оцінка та облік досягнення суб'єктом господарювання певних результатів виконаної роботи. Для проведення контролю потрібна інформація, яка представлена в управлінській звітності.

Управлінська звітність інтерпретується як цілісна ієрархія взаємопов'язаних інформаційних потоків та даних, у тому числі розрахункових показників, які відображають стан підприємства в розрізі секторів та наявних структурних підрозділів суб'єкта, що здійснює економічну діяльність.

Управлінська звітність орієнтована на внутрішніх користувачів. Її цілі та зміст формуються виходячи з побудованих завдань управління. Управлінська звітність має найголовнішу та важливу відмінність від фінансової, яка полягає у наявності її високого ступеня деталізації та централізації на певній ділянці, сфері діяльності, об'єкті. Ця звітність характеризується тим, що у будь-який період часу, є можливість сформувати інформаційний блок за будь-якою ділянкою діяльності, що сприяє прискоренню прийняття управлінських рішень, а також їх вірному та більш точному напрямку. Управлінська звітність надає можливість здійснювати прогнозування, формувати прогнозні дані, тим самим допомагаючи підприємству побудувати будь-який подальший план дій та стратегію.

Також ще однією відмінністю управлінської звітності є її регламентування підприємством, тобто, господарюючий суб'єкт у праві самостійно формувати, затверджувати форму, склад, і навіть зміст, орієнтуючись на особливості ведення своєї діяльності.

Для коректного складання цієї звітності необхідно знати основні засади її формування: адресність (формування звітності для певного кола користувачів); достовірність (дані мають бути підкріплені необхідними документами, до яких можна віднести первинну документацію, а також внутрішні документи); повне відображення (дані повинні відображати всі необхідні показники, що мають

значення для ухвалення рішення); періодичність, (інформація, сформована у звіті повинна бути доречною в той період часу, коли вона необхідна); варіативність (надана управлінська звітність, повинна включати не один, а ряд варіантів результату подій, який якимось чином можуть вплинути на прийняті рішення); корисність (ресурси, які витрачаються на збір даної інформації, не повинні бути вищими, ніж ефект від застосування даної інформації).

Для зручного та оперативного використання важливо розробити загальну класифікацію управлінської звітності з її можливістю деталізації залежно від потреб конкретного підприємства. Виходячи з цього доцільно класифікувати звітність за такими ознаками: за рівнем, якому надається звітність (звіти, призначені для вищого керівництва; звіти, призначені для менеджерів структурних підрозділів; звіти, які розглядаються менеджерами нижчого рівня); за обсягом інформації (зведені, оперативні, підсумкові); за частотою подання (поточні звіти, комплексні звіти); за змістом звіту (звіти щодо ключових позицій, аналітичні звіти); за видами прийнятих управлінських рішень (для обґрунтування оперативних рішень, для обґрунтування тактичних рішень, для обґрунтування стратегічних та управлінських рішень).

Використання управлінської звітності на підприємстві дозволить внутрішнім користувачам виконувати такі функції: підбивати проміжні підсумки по всіх ділянках діяльності підприємства; аналізувати ефективність роботи підприємства у поточних умовах; постійно контролювати розвиток підприємства.

Саме дані управлінського обліку, а також управлінської звітності надають можливість вести контроль, а також управління фінансами та результатами підприємства. Завдяки формуванню та залученню до організації такого інструменту як управлінська звітність, можна проводити фінансово-економічний аналіз, перерозподіляти ресурси, оптимізувати витрати, впливати на поліпшення фінансових показників.

Отже, управлінська звітність має дуже важливе значення у діяльності підприємства, і відкриває безліч можливостей та важелів впливу, а також різноманітний спектр прийняття певних рішень, які можуть сприяти покращенню функціонування діяльності суб'єкта господарювання, призвести до зростання фінансового результату, а також надати інформацію за конкретними показниками, в яких зацікавлене певне коло внутрішніх користувачів, що також вказує на високу корисність даного інформаційного ресурсу.

Список використаних джерел:

1. Гладій І.О., Дзюба О.М, Майстер Л.А. Управлінська звітність: навч. посіб. Вінниця: РВВ ВТЕІ КНТЕУ. 2019. 260 с.
2. Осадча Г.Г., Синявська Ю. Управлінська бухгалтерська звітність та критерії оцінки її ефективності. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. Випуск 6 (49). 2018. С. 223–227.

УДК 657.005.332.4:65.012.12:331.105](477)

*Раделицький Ю.
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту,
Струк Н.
аспірант кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ SWOT-АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

Загальновідомо, що діяльність у сфері бізнесу ґрунтується на діагностиці чинників внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, які характеризуються високою динамічністю й особливим чином впливають на ухвалення управлінських рішень в умовах невизначеності ринку. У цьому контексті важлива роль належить інструментарію обґрунтування управлінських рішень. З-поміж таких інструментів виокремлюють SWOT-аналіз, який широко використовують у практичній діяльності підприємств різних країн із ринковою економікою.

Багато економістів SWOT-аналіз розглядають як один із основних етапів стратегічного планування [1], внаслідок чого вдало формують портфель стратегій підприємства. Це доводить значну актуальність проблематики дослідження теоретичних і методичних положень застосування SWOT-аналізу для виявлення конкурентних можливостей підприємства у бізнес-середовищі.

Аналіз останніх публікацій дає змогу стверджувати, що дослідженню інструментарію управлінського обліку для виявлення конкурентних переваг підприємства на ринку присвятили праці такі науковці-економісти, як: Атамас П. Й., Бобиль В. В., Голов С. Ф., Гордієнко П. Л., Кіндрацька Г. І., Ковтун О. І., Ломтева І. М., Сначов М. П., Струк Н. С., інші. Проте, в теорії й практиці склалося спрощене уявлення про використання SWOT-аналізу в управлінському обліку. Саме тому нашою метою є вивчення проблемних аспектів використання SWOT-аналізу в управлінському обліку для виявлення конкурентних переваг підприємства.

Як відомо, М. Портер виокремлює “п’ять сил мікросередовища”, які визначають рівень конкуренції та протидіють великій кількості чинників макросередовища. Аналіз “п’яти сил” М. Портера охоплює “три сили горизонтальної конкуренції: небезпека появи продуктів-замінників, небезпека появи нових гравців, рівень конкурентної боротьби, дві сили вертикальної конкуренції: ринкова влада постачальників і ринкова влада споживачів”. Застосування “аналізу п’яти сил Портера” можливе за таких умов: покупці, конкуренти і постачальники не пов’язані, не взаємодіють і не домовляються; ціна визначається структурними перевагами; нестабільність на ринку є низькою і дає змогу учасникам ринку реагувати на дії конкурентів [2, с. 22–23].

Науковці доводять, що “потреба у з’ясуванні сутності категорії “конкурентоспроможність” визначається тим аргументом, що правильне її

розуміння дає змогу розробити методичні підходи до її аналізу та оцінити конкурентні переваги” [3, с. 90].

У практиці українських підприємств помилки під час використання методики SWOT-аналізу виникають у разі неправильного підходу до виокремлення переліку можливостей і загроз зовнішнього середовища. Загальною помилкою є обмеження вибору чинників мезооточення, які забезпечують підприємству потенційні можливості чи несуть у собі загрози для ринкової діяльності. Інколи зустрічається неправильний підхід, коли у можливостях зазначають те, що може чи бажає здійснити власне підприємство на ринку. До того ж порушується логіка аналізу, оскільки поряд із готовими рішеннями, оцінюються чинники макро- і внутрішнього середовища підприємства. Аналізуючи загрози, додають оцінювання чинників макросередовища, які впливають на конкретне підприємство не прямо, а опосередковано через поведінку ринкових суб'єктів господарювання, з якими пов'язана діяльність підприємства (ділових партнерів).

Макросередовище впливає на усіх суб'єктів мезооточення, а їхня поведінка може нести загрози для підприємства, які враховуються у SWOT-аналізі. Нові можливості та загрози мезооточення виявляються у разі зміни чинників макросередовища.

За останні роки в західних і українських компаніях набувають розвитку різноманітні модифікації SWOT-аналізу, які дають змогу розширити сфери його практичного застосування. Зокрема, методику SWOT-аналізу пропонують використовувати для оцінювання організації збуту, рівня кваліфікації працівників, продуктового ряду, конкурентоспроможності підприємства.

Доречно зауважити, що для оцінювання конкурентних переваг конкретного підприємства обирають невелику кількість конкурентів, які найістотніше впливають на ринкове позиціонування. Далі порівнюють їхнє фінансове становище з використанням щорічних звітів. Перед порівнянням обов'язково треба перевірити достовірність, актуальність і зіставність фінансових результатів.

Отже, в умовах формування інноваційної моделі економіки стратегічне управління потребує якісного аналізу конкурентних переваг підприємства. Таке інформаційне забезпечення формується у системі стратегічного управлінського обліку, як складової обліково-аналітичної системи, через розширення його інформаційного простору та постійне удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Гордієнко П. Л. Стратегічний аналіз. К. : Алерта, 2006. 404 с.
2. Струк Н. С. Облікова система ділового партнерства підприємств України. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 328 с.
3. Струк Н. С. Оцінка конкурентоспроможності в системі аналізу перспективності ділового партнерства підприємств. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2007. Вип. 37(1). С.89–93.

УДК 361.115

*Рибалко О.
к.е.н., доцент, професор кафедри облік оподаткування,
Вітер М.
здобувач вищої освіти ОС бакалавр
ОП «Облік і оподаткування»,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА У БІЗНЕС-ПРОЦЕСАХ

Операційні витрати підприємства є одним з найважливіших показників в управлінні бізнес-процесами. Операційні витрати включають в себе витрати на зарплату, оренду, електроенергію, матеріали, обладнання, транспорт та інші розходи, пов'язані з щоденною діяльністю підприємства.

Умови господарювання на Україні характеризуються високим рівнем невизначеності, що пов'язано з швидкими темпами розвитку інфляційних процесів, стрімкими змінами законодавчої бази, через глобалізацію світової економіки і переймання зарубіжного досвіду та іншими макро- та мікроекономічними чинниками, що обумовленні особливостями економічної кон'юнктури певного регіону.

Це висуває ряд вимог до управлінського процесу на підприємстві та пошуку додаткових можливостей для оптимізації виробництва, а саме у розділі витрат.

Досягнення оптимального рівня витрат операційної діяльності сприяє підвищенню конкурентоздатності підприємства та стає важливою умовою успішної підприємницької діяльності, що в результаті забезпечує довгострокове економічне зростання підприємства.

Операційна діяльність щодо виготовлення продукції або надання послуг вважається врівноваженою, коли виручка від продажу цієї продукції (послуг), тобто дохід, дорівнює сукупним витратам. Цей обсяг продукції ще називають точкою беззбитковості, оскільки на графіку в точці, що відповідає його величині, перетинаються функції витрат і виручки (доходу). [2, с.104]

Відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку (НП(С)БО 16 «Витрати»), витрати підприємства - це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

Операційні витрати пов'язані з операційною діяльністю, тобто з основною діяльністю підприємства.

Класифікацію операційних витрат здійснюють за двома основними ознаками:

1. За економічним характером витрат (економічними елементами);
2. За порядком віднесення на собівартість продукції (товарів, робіт, послуг).

При класифікації витрат за економічними елементами виділяють [1]:

- матеріальні витрати – витрати на оплату сировини, основних і допоміжних матеріалів, комплектуючих, палива, електроенергії (за винятком витрат на придбання необоротних активів, які підлягають амортизації);
- витрати на оплату праці – до складу витрат підприємства включають всю нараховану заробітну плату (в тому числі матеріальну допомогу), як штатному персоналу, так і сумісникам;
- відрахування на соціальні заходи за ставками (нормами), встановленими у відсотках до витрат на оплату праці;
- амортизаційні відрахування – нарахована згідно до встановленого порядку сума амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів;
- інші витрати – витрати на відрядження, рекламу, послуги зв'язку, розрахунково-касове обслуговування тощо.

Слід зазначити, що операційна діяльність - це основна діяльність підприємства, яка пов'язана з виробництвом і реалізацією продукції (робіт, послуг), забезпечує основну частку доходу і є головною метою створення підприємства .

Тому результати аналізу таких витрат використовують для пошуку внутрішньогосподарських резервів зменшення витрат, бо це дозволить оптимізувати операційну діяльність підприємства, що дозволить в подальшому знизити собівартість виробництва і підвищити рівень рентабельності, а разом з ним і частку прибутку.

Отже, можна сказати, що операційні витрати займають значущу роль у діяльності і впливають на економічні показники ефективності підприємства. Тому, ми пропонуємо наступні варіанти їх покращення:

- 1) Автоматизація процесів. Ручне виконання рутинних завдань вимагає багато часу та ресурсів. Застосування програмного забезпечення та автоматизованих систем може значно зменшити кількість ручної роботи та зменшити витрати на оплату праці;
- 2) Оптимізація ланцюжка постачання. Встановлення ефективної системи постачання може допомогти зменшити витрати на складський облік та зменшити ризик втрати товару. Також, розгляд варіантів заміни постачальників може допомогти знайти більш вигідні угоди.
- 3) Ефективне використання ресурсів. Оптимізація використання ресурсів може допомогти зменшити витрати на паливо, енергію та інші ресурси. Застосування енергоефективних технологій та зменшення відходів можуть значно знизити операційні витрати;
- 4) Аналіз витрат. Важливо зрозуміти, які витрати є обов'язковими, а які можна зменшити. Вивчення фінансових даних та аналіз витрат можуть допомогти знайти області для оптимізації витрат.
- 5) Реорганізація бізнес-процесів. Іноді витрати можуть бути зменшені шляхом переосмислення бізнес-процесів та внесення змін у роботу підприємства. Наприклад, перенесення деяких функцій на аутсорсинг або зміну моделі бізнесу можуть допомогти зменшити витрати.

Ці способи можуть бути застосовані окремо або в комбінації для досягнення максимального ефекту.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» / Затверджено наказом Міністерства фінансів України України № 318 від 31.12.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення 15.03.2023).

2. Управління витратами : навч. посіб. / М. В. Чорна, П. В. Смірнова, Р. М. Бугріменко, 2017. С-166.

УДК 361.115

*Рибалко О.
к.е.н., доцент, професор кафедри облік оподаткування,
Гаркуша К.
здобувач вищої освіти ОС магістр, ОП «Облік і оподаткування»,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ У БІЗНЕСІ

Дебіторська заборгованість в Україні відноситься до суми коштів, яку клієнти або партнери повинні сплатити компанії за надані послуги або товари. Це означає, що компанія є вірником, а її клієнти є боржниками.

У більшості випадків дебіторська заборгованість виникає тоді, коли компанія надає кредитні угоди своїм клієнтам або дозволяє їм розтермінувати платежі. Дебіторська заборгованість може виникати і в інших випадках, наприклад, коли компанія продає товари або послуги за готівку, але клієнти не сплачують вчасно і ін.

Якщо спиратися на ПСБО 10, то дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.[1]

Щодо оцінки дебіторської заборгованості за міжнародними та вітчизняними стандартами, то вони значно відрізняються. За вітчизняними стандартами бухгалтерського обліку дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги під час зарахування на баланс оцінюється за первісною вартістю, а на дату балансу - за чистою реалізаційною вартістю. За міжнародними стандартами дебіторська заборгованість за первісного визнання оцінюється за собівартістю фінансового активу, а після первісного визнання - за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективного відсотка. [2, с.124].

Процес фінансово-господарської діяльності підприємств постійно супроводжується потребою здійснювати розрахунки з контрагентами, до яких можуть належати підприємства, організації, установи, державні органи, фізичні особи тощо. В результаті таких взаємовідносин формується дебіторська заборгованість, значна частка якої негативно впливає на фінансовий стан підприємства. Одночасно треба враховувати, що поточна дебіторська заборгованість може бути вигідною для підприємства, оскільки збільшується товарообіг, що в свою чергу призводить до зростання прибутку. Великий вплив на оборотність капіталу, вкладеного в оборотні активи, а отже, і на фінансовий стан підприємства, справляє збільшення або зменшення розрахунків з різними дебіторами. Їх величина залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями, періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської роботи і претензійної роботи на підприємстві тощо. Різке збільшення дебіторської заборгованості і її частки в оборотних активах може свідчити про необачну кредитну політику

підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажів, або про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців.[3,с.109].

Для удосконалення порядку систематизації дебіторської заборгованості можна виконати наступні кроки: провести аналіз дебіторської заборгованості та відстежувати її динаміку в часі; розробити систему класифікації дебіторської заборгованості, де кожен клас має свої характеристики та пріоритети в погашенні; використовувати спеціальні програмні засоби для обліку та контролю дебіторської заборгованості, які дозволяють швидко отримувати інформацію про стан рахунків клієнтів; встановлення єдиних стандартів та процедур для збору інформації про дебіторську заборгованість. Для цього можна розробити спеціальну форму документу, в якій будуть відображатись всі відомості про клієнтів та їхню заборгованість; визначення рівня пріоритету для кожного дебітора на основі термінів платежу, суми заборгованості та інших факторів; розробка ефективної системи контролю за дебіторською заборгованістю. Це може бути забезпечено встановленням регулярних термінів для аналізу та оцінки дебіторської заборгованості, а також системи попередження про порушення умов платежу.

Якщо розглядати малий та середній бізнес, то їх головна мета діяльності це отримати прибуток, а отже, як результат, якісно співпрацювати зі своїми дебіторами. Тому для них доцільним буде до вище наведених пропозицій додати: Встановлення чітких правил оплати та договору про заборгованість. Підприємство повинно мати чіткі правила щодо оплати, які мають бути визначені у договорі про заборгованість. Також важливо укладати договори з вказанням термінів сплати та можливих наслідків за несплату; Автоматизація процесу взаємодії з клієнтами. Використання систем автоматизованої взаємодії з клієнтами, таких як електронні листи або SMS-повідомлення, дозволяє зменшити кількість прострочених платежів та забезпечує більш ефективну взаємодію з клієнтами.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» затверджено наказом Міністерства фінансів № 237 від 08.10.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>(дата звернення 14.03.2023).

2. Чуніхіна Т. С.Добри́вечір А. С. Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості за міжнародними та вітчизняними стандартами обліку в системі управління підприємством. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство* .2018.№19(1).С.123-126.

3. Колісник О. П. Теоретичні та практичні аспекти обліку і аналізу дебіторської заборгованості у сфері інформації та телекомунікацій. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2019(15) №15. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/15-2019/kolisnyk.pdf>.

УДК 361.115

*Рибалко О.
к.е.н., доцент, професор кафедри облік оподаткування,
Руських С.
здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр»
ОП «Облік і оподаткування»,
Запорізький національний університет, м.Запоріжжя*

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ І ЇХ АМОРТИЗАЦІЯ У БІЗНЕС-ПРОЦЕСАХ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Нематеріальні активи - це права власності які з'явилися в результаті інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності, а саме інтелектуальної власності. Право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами. Отже під нематеріальними активами мають на увазі те, що може бути відділене, тобто його можна відокремити від суб'єкта господарювання і продати, передати, ліцензувати, здати в оренду, обміняти індивідуально або разом з пов'язаним з ним контрактом, ідентифікованим активом чи зобов'язанням, незалежно від того, чи має суб'єкт господарювання намір зробити це або якщо він виникає внаслідок договірних або інших юридичних прав, незалежно від того, чи можуть вони бути передані або відокремлені від суб'єкта господарювання або ж від інших прав та зобов'язань.

Далі розглянемо групи НМА:

До першої групи нематеріальних активів відносяться: права користування природними ресурсами до таких прав відносяться: права користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище) (строк дії права користування - відповідно до правовстановлюючого документа);

До другої групи нематеріальних активів відносяться: права користування майном до таких прав відносяться: права користування земельною ділянкою, крім права постійного користування земельною ділянкою відповідно до закону, право користування будівлею, право на оренду приміщень та інше (строк дії права користування - відповідно до правовстановлюючого документа);

До третьої групи нематеріальних активів відносяться: права на комерційні позначення, до таких прав відносять: права на торговельні марки, комерційні найменування, окрім витрати на придбання які визнаються роялті (строк дії права користування - відповідно до правовстановлюючого документа);

До четвертої групи нематеріальних активів відносяться: права на об'єкти промислової власності, до таких прав відносяться: право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, в тому числі ноу-хау, захист від

недобросовісної конкуренції тощо, окрім витрати на придбання які визнаються роялті (строк дії права користування - відповідно до правовстановлюючого документа, але не менш як 5 років);

До п'ятої групи нематеріальних активів відносяться: авторське право та суміжні з ним права до таких прав відносяться: право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (баз даних), фонограми, відеограми, передач (програми) організацій мовлення тощо), окрім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті (строк дії права користування - відповідно до правовстановлюючого документа, але не менш як 2 роки);

До шостої групи нематеріальних активів відносяться: інші нематеріальні активи до таких прав відносяться: право на ведення діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо) (строк дії права користування - відповідно до правовстановлюючого документа). [2, с.28].

Проте якщо відповідно до правовстановлюючого документа строк дії права користування нематеріального активу був не встановлений, то такий строк корисного використання визначається платником податку самостійно, але він не може становити менше двох та більше 10 років.

Дуже важливо зазначити, що перелічені нижче витрати не визнаються нематеріальними активами:

- витрати на дослідження, що провадяться підприємством уперше з метою одержання і розуміння нових наукових і технічних знань;
- витрати на підготовку і перепідготовку кадрів;
- витрати на рекламу і просування продукції на ринку;
- витрати на створення, реорганізацію і переміщення підприємства або його частини;
- витрати на підвищення ділової репутації підприємства, вартість видань.[1].

На даний момент майже всі підприємства вже мають нематеріальні активи, навіть починаючи з програмного забезпечення для бухгалтерського обліку. Серед них найпопулярніші для ведення бухгалтерського обліку в Україні є «1С:Бухгалтерія для України». Бухгалтерські програми українського виробництва: «Діловід»; «IT Enterprises»; «Дебет Плюс»; «BAS Бухгалтерія».

Отже, можна зробити висновок, що нематеріальні активи дуже виживі на підприємстві і ми пропонуємо деякі шляхи покращення їх використання:

- 1) Оцініть потенціал нематеріальних активів. Для цього необхідно детально вивчити їх властивості, а також оцінити ринок, на якому вони можуть бути використані.
- 2) Розробіть стратегію використання нематеріальних активів. Вона повинна відповідати потребам підприємства, його місцю на ринку та конкурентним перевагам.
- 3) Створіть портфель нематеріальних активів. Необхідно збирати та систематизувати інформацію про всі наявні нематеріальні активи підприємства.
- 4) Захищайте свої нематеріальні активи. Для цього необхідно оформити правові документи, такі як патенти, ліцензії та інші документи, які забезпечують власникам права на використання цих активів.

4) Розгляньте можливість співпраці з іншими підприємствами, які можуть використовувати ваші нематеріальні активи. Це може бути вигідно для обох сторін.

5) Надайте пріоритет розвитку нових нематеріальних активів. Необхідно постійно вдосконалювати і розширювати асортимент нематеріальних активів, щоб залишатися конкурентоспроможним на ринку.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку МСБО 38 «Нематеріальні активи».

2. І.В. Жураковська, В.В. Чудовець Активи в бухгалтерському обліку: науково-методичний та практичний вимір, монографія, Терен, Луцьк 2015, С.24-146, з 238с.

УДК 336.717.16: 336

Сарахман О.

*к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та оподаткування,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

ОБЛІК І СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БАНКАМИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Руйнівні наслідки російського вторгнення в Україну охоплюють усі сфери життя, економічні наслідки війни матимуть значний вплив на бухгалтерський облік та звітність банків, оскільки ситуація постійно змінюється і потреба виникатиме безперервний і регулярний перегляд облікових оцінок, відповідних моделей і методів для відображення поточної, актуальної та правильної інформації в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Банки України ведуть бухгалтерський облік та складають, фінансову звітність згідно з вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності, подають та оприлюднюють фінансову звітність відповідно до норм законодавства України і [1].

З метою забезпечення надійності і стабільності функціонування фінансової системи на період дії воєнного стану Національний банк України постановою Правління Національного банку України від 07 березня 2022 року № 41 «Про складання та подання фінансової звітності в період запровадження воєнного стану» встановив порядок складання та подання фінансової звітності банками в умовах воєнного стану [2].

Згідно з Інструкцією про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 24.10.2011 № 373, банки складають фінансову звітність на підставі даних бухгалтерського обліку з урахуванням коригуючих проводок щодо подій, які коригують дані після дати балансу. Операції мають бути відображені в облікових регістрах у тому звітному періоді, в якому вони були здійснені [3].

Відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 10 «Події після звітного періоду», події після звітної дати можуть бути двох категорій: події, які свідчать про умови, що існували на кінець звітного періоду (події, які вимагають коригування після звітного періоду); події, які свідчать про умови, що виникли після звітного періоду (події, які не вимагають коригування після звітного періоду).

Банки коригують суми, що визнані у звітності на дату балансу, на які вплинули події після дати балансу, та визнають суми, що не були відображені у звітності на дату балансу з певних причин.

Усі події, що стали відомими після дати балансу та мають безпосередній вплив на показники фінансової звітності, вимагають коригування звітної інформації. Якщо були суттєві події, що не вимагають коригування звітності, але які можуть вплинути на прийняття користувачами економічних рішень, то

банк має розкривати інформацію в примітках до фінансової звітності про кожну таку подію без коригування статей фінансовою звітністю, характер події та попередню оцінку фінансового впливу або констатацію, що така оцінка неможлива.

Одним із ключових питань, яке мають проаналізувати банки, є застосовність припущення про безперервність діяльності. Відповідно до пунктів 25, 26 МСБО 1 «Подання фінансової звітності» під час складання фінансової звітності суб'єкт господарювання має оцінювати здатність продовжувати свою діяльність на безперервній основі [4].

Під час розкриття інформації в проміжній фінансовій звітності відповідно до вимог МСБО 34 «Проміжна фінансова звітність» банки відображають суттєві зміни, що відбулися з часу останньої річної фінансової звітності з поясненням подій та операцій щодо змін у фінансовому стані та фінансових результатах з часу останньої річної звітної дати.

Згідно з МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», банк припиняє визнавати первісний фінансовий актив і визнає новий фінансовий актив, якщо переглянуті або модифіковані грошові потоки, передбачені договором, призводять до припинення визнання первісного фінансового активу.

Щодо застосування МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» банки зобов'язані розкривати у фінансовій звітності інформацію про характер і ступінь ризиків, пов'язаних із фінансовими інструментами, а також вплив військової агресії на них.

У зв'язку з військовою агресією росії проти України виникає значний ризик фізичного пошкодження активів або відсутність доступу до них, а також ризик знецінення активів через зменшення суми очікуваного відшкодування.

Відповідно до МСБО 36 «Зменшення корисності активів» потрібно тестувати всі активи, щодо яких можливе потенційне знецінення.

У період дії воєнного стану слід приділити увагу коректній оцінці справедливої вартості активів та зобов'язань, що має здійснюватися відповідно до вимог МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» з використанням професійних суджень в умовах, коли ринки зазнали значної волатильності та скорочення обсягів активності, а для оцінок характерні значні невизначеності й виникає широкий діапазон можливих значень.

Заслуговує уваги визнання доходів відповідно до вимог МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами». Зокрема, потребують детального аналізу модифікації договорів, оновлення оцінок компонентів договорів з клієнтами, їх комплексних умов, які можуть передбачати змінні компенсації та їх обмеження в різноманітних формах, у тому числі шляхом запровадження бонусних програм та програм лояльності для клієнтів.

МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» забороняє визнання умовних активів у фінансовій звітності, оскільки це може спричинити визнання доходу, який може бути ніколи не отриманим.

Відповідно до МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів», грошові потоки від операційної діяльності - це грошові потоки від основної діяльності, що генерує дохід суб'єкта та від інших видів діяльності, які не є інвестиційною або

фінансовою діяльністю. Отже, якщо страхове відшкодування пов'язане з припиненням бізнесу, відповідні грошові мають бути класифіковані як операційні грошові потоки.

Пильної уваги потребує аналіз договорів оренди, облік яких має здійснюватися відповідно до вимог МСФЗ 16 «Оренда». Зокрема, необхідно аналізувати стан майна, що є предметом вищезазначених договорів і яке може постраждати внаслідок бойових дій.

Військові дії на території України можуть призвести до того, що багато договорів стануть обтяжливими, тобто такими, за якими неминучі витрати на погашення зобов'язань перевищуватимуть очікувані економічні вигоди від договору.

Облік обтяжливих договорів має здійснюватися відповідно до вимог МСБО 37, а саме неминучі витрати за договором мають відображати найменші чисті витрати припинення такого договору, якими є менша з двох оцінок: вартість виконання договору або будь-якої компенсації чи стягнень внаслідок його невиконання [4].

Ефективне управління банком залежить від цілісності та достовірності наданої інформації. Унікальна система бухгалтерського обліку є необхідною умовою діяльності кожного банку. Найважливішим показником, який характеризує діяльність і фінансовий стан банківських установ і надає інформацію внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття фінансових рішень є фінансова звітність.

Список використаних джерел:

1. Сарахман О.М., Рибачук Д.Ф., Доляняк О.А. МСФЗ – квінтесенція світового досвіду у сфері бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : VIII Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.): тези доповідей. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 40-41.

2. Постановою Правління Національного банку України від 07 березня 2022 року № 41 «Про складання та подання фінансової звітності в період запровадження воєнного стану». URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_07032022_41

3. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 24.10.2011 № 373 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE20026?an=1> Богдан Лукасевич. Щодо бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в період воєнного стану. URL: <https://ibuhgalter.net/material/1318/26235>

УДК 657.1:636.034

*Свиноус Н.
доктор філософії в галузі менеджменту,
асистент кафедри обліку та оподаткування,
Миронюк О.
ОС магістр,
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ

У молочному скотарстві продукція надходить протягом року порівняно рівномірно, проте її оцінюють за плановою собівартістю з коригуванням наприкінці року до рівня фактичної. Це не дає керівникові підприємства об'єктивної і достовірної інформації про рівень витрат на продукцію. Основною причиною, яка не дозволяє щомісяця вести собівартість цієї галузі, нині є застосування планової собівартості кормів.

З метою підвищення ефективності прийняття управлінських рішень, щодо виробництва і реалізації молока в сільськогосподарських підприємствах вважаємо за доцільне здійснювати розрахунок собівартості молока щомісяця: у перші два квартали витрачені корми мають фактичну собівартість, оскільки вони є перехідними з минулого року, наступні чотири місяці використовуються пасовищні корми, а в останні три місяці (жовтень–грудень) худобі згодують корми поточного року виробництва, які мають планову (нормативну) собівартість, наближену до справедливої вартості.

Калькуляційні розрахунки дозволять щомісяця розраховувати фактичну собівартість продукції молочного скотарства, оцінити вплив на динаміку результатів діяльності кожного центру відповідальності, аналізувати відхилення і приймати відповідні управлінські рішення.

Як свідчать проведені розрахунки, спостерігається сезонність формування собівартості, зокрема за рахунок сезонних коливань вартості кормів. Ця обставина пояснюється особливостями технологічного процесу виробництва молока, зокрема використання для годівлі зелених кормів. Подібна ситуація складається й щодо інших статей витрат.

У нинішніх умовах господарювання для підприємств молочного скотарства центральним повинен бути принцип: найточніша калькуляція не та, до якої включають всі витрати підприємства, а та, в яку відносять витрати, що безпосередньо забезпечують випуск продукції. Вирішити це завдання можна за допомогою системи «директ-костинг». Однак застосування елементів системи «стандарт-кост» у частині нормування витрат дозволить оперативно контролювати діяльність центрів відповідальності та своєчасно приймати рішення щодо усунення виявлених невідповідностей [1]. Названі системи мають свої переваги й недоліки.

«Директ-костинг» надає широкі можливості для проведення аналізу «витрати – обсяг – прибуток» (CVP-аналіз) і прийняття на його основі різних

управлінських рішень. Проте, основним недоліком даного методу є те, що, застосовуючи його, неможливо оперативно повідомляти адміністрації про непродуктивні затрати праці та матеріалів, які можна було б усунути шляхом прийняття екстрених заходів.

Основною перевагою методу «стандарт-кост» є його «управлінська спрямованість», що дозволяє здійснювати планування і контроль діяльності підприємства, однак його недоліками можна вважати збільшення трудомісткості обліково-обчислювальних робіт і необхідність організації обліку як у межах норм витрат, так і за відхиленнями від них.

Для удосконалення обліку витрат забезпечують випуск продукції молочного скотарства, використовувати переваги обох вищеназваних систем.

Центральна проблема системи «стандарт-кост» – виявлення, класифікація та оцінка відхилень. На практиці відхилення оцінюють за твердими обліковими цінами і, таким чином, вартісний фактор у розрахунок не беруть. Протягом звітного періоду можуть змінюватися ціни на покупні корми, медикаменти, можливо зміна в ставках заробітної плати. Причини, що їх зумовлюють, є зовнішніми з позицій виробничого процесу і не залежать від функціонування центрів відповідальності.

Однак витрати являють собою оцінені витрати матеріальних або трудових ресурсів і залежать як від кількісного, так і від вартісного факторів. Центр відповідальності повинен контролювати зміну вартості кормів та інших матеріальних ресурсів, які використовуються у виробничому процесі. Отже, виявлення відхилень не тільки за кількістю, але і за ціною одиниці ресурсів необхідне для всебічного контролю витрат виробництва.

Використовуючи систему «директ-костинг», пропонуємо виділити такі ключові елементи CVP-аналізу: маржинальний дохід, поріг рентабельності (точка беззбитковості), виробничий ліверидж.

Застосування системи «директ-костинг» в сукупності з CVP-аналізом дозволяє відшукати найбільш вигідне співвідношення між змінними і постійними витратами, ціною й обсягом виробництва продукції.

Для забезпечення чіткого дотримання регламенту формування управлінської звітності запропоновано ввести відповідальність за його виконання на трьох рівнях: відповідальність за надання вихідних даних; відповідальність за введення даних в облікову систему; відповідальність за формування управлінської звітності.

Формування адекватної ринковим реаліям системи управлінського обліку витрат у молочному тваринництві вимагає особливої організації, техніки й методології відповідно до сучасних організаційних і технологічних особливостей галузі. Їх ігнорування перешкоджає оперативному отриманню й аналізу точної інформації про витрати на виробництво, виявленню місць, причин, винуватців неефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів з метою прийняття обґрунтованих і своєчасних управлінських рішень в умовах конкуренції. Як наслідок, обмежується сфера дії та позитивного впливу нормативного обліку на підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств [2].

На практиці значна частина застосовуваних норм, як і за командно-адміністративної системи, заснована на сформованих умовах діяльності підприємства, тобто норми і нормативи складаються на рівні фактично досягнутих витрат виходячи з існуючої технології виробництва, наявних виробничих, матеріальних і трудових ресурсів. Такі норми включають всі невикористані резерви економії витрат, допускаючи не виправдані технологічні відходи і втрати [3].

Норми витрат повинні бути науково обґрунтованими, враховувати виробничий потенціал підприємства і водночас відповідати вимогам ринку. Це означає, що при нормуванні витрат потрібно виходити з того, що продукція молочного тваринництва буде реалізована за реальними ринковими цінами. Для цього після визначення ринкової ціни на вироблену продукцію необхідно встановити мінімальний розмір прибутку й розрахувати допустимий розмір собівартості. Даний підхід до нормування витрат у молочному тваринництві передбачає наявність такої собівартості молока, яка при ціні, заданій ринком, дозволить підприємству отримати прибуток. Основним завданням системи нормативного обліку витрат повинно стати управління витратами в процесі виробництва продукції з метою досягнення запланованого рівня собівартості та прибутку. При цьому якість молока має відповідати вимогам споживачів.

На практиці норми і нормативи переглядаються при здійсненні різних заходів. В умовах, коли сільськогосподарське підприємство є збитковим, невжиття будь-яких заходів має визначати перегляд норм і нормативів, а має бути навпаки, ринково-орієнтовані норми і нормативи повинні визначати перегляд всього виробничого процесу і проведення першочергових заходів.

У цілому переваги нового підходу до визначення нормативних витрат полягають в інтеграції нормативного обліку в стратегічний управлінський облік, у врахуванні зовнішніх (ринкових), а не виключно внутрішніх факторів, в осмисленні працівниками підприємства кожного чинника формування собівартості, допустимої з точки зору ринку.

Одним із напрямів удосконалення організації нормативного обліку в молочному тваринництві з метою формування інформаційної бази управління є розмежування фактичних і нормативних витрат, відхилень від норм, фінансових результатів не тільки в цілому по господарству, а й по структурних підрозділах всередині молочної галузі, які є центрами відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Довжик О. О., Гаркуша С. А. Управлінський облік на сільськогосподарських підприємствах: особливості побудови. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2014. №4. С. 124-135.
2. Трачова Д. М. Облікове забезпечення управління витратами галузі тваринництва. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2013. № 2(5). С. 270–276
3. Миронова Ю. Ю., Смилова Ю. О. Особливості обліку та контролю поточних біологічних активів тваринництва. Економіка і регіон. 2015. № 1. С. 109–113.

УДК 657.471:636.034

*Свиноус І.
д.е.н., професор кафедри обліку та оподаткування,
Черепенчук Т.
ОС магістр,
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква*

УДОСКОНАЛЕННІ ОБЛІКУ ВИТРАТ У МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ

Особливістю сільськогосподарських підприємств є використання продукції власного виробництва на внутрішні виробничі потреби. Так, частина споживаних кормів у молочному тваринництві виробляється самим підприємством, а певну кількість виробленого молока використовують на вигоювання телят. Внаслідок цього особливості організації нормативного обліку за центрами відповідальності залежать від системи трансфертного ціноутворення – способу оцінки продукції власного виробництва, що витрачається на внутрішні виробничі потреби.

На практиці продукція власного виробництва, використовувана для внутрішніх потреб підприємства, оцінюється за фактичною собівартістю, що призводить до механічного змішування фінансових результатів усіх взаємопов'язаних галузей і підрозділів господарства, результати роботи одних із них залежать від підсумків господарської діяльності інших, не дає можливості калькулюваннями фактичну собівартість продукції молочного тваринництва.

При організації обліку за центрами відповідальності важливе значення має розробка методики трансфертного ціноутворення, як інструменту оцінки діяльності центрів відповідальності і трудових колективів підрозділів сільськогосподарських економічних суб'єктів. На думку вчених, внутрішньогосподарські трансфертні (договірні) ціни повинні бути вище технологічної (фермської) собівартості продукції і нижче її ціни продажу стороннім організаціям [1].

При їх визначенні необхідно враховувати рівень або суму змінних, умовно-змінних і постійних витрат підрозділу (центру), частку постійних витрат сільськогосподарського підприємства, що відносяться до підрозділу з розрахунку (залежно від обраної моделі формування собівартості – повної або виробничої). Використання запропонованих моделей трансфертних цін, на думку дослідників, дозволяє оцінити за цими центрами рівень рентабельності вироблених видів продукції, окупність змінних витрат доходом (продукцією) підрозділу і внесок його в кінцеві результати в цілому по організації; планувати обсяги виробництва з урахуванням наявних ресурсів і встановлювати оптимальні межі реалізаційних цін на продукцію [2]. Проте, на нашу думку, використання вищеназваних методик трансфертного ціноутворення має суб'єктивний підхід і не відображає реального внеску кожного центру відповідальності в кінцевий результат господарської діяльності аграрного формування. Трансфертні ціни будуть визначатися на основі нормативної

собівартості, а в кінці звітнього року здійснюватиметься коригування до фактичної собівартості, що в умовах прояву деструктивних явищ в економіці країни призводить до утворення незіставних у часі результатів і не дає змоги визначити щомісячні результати при виробництві та збуті молока.

Для вирішення даної проблеми необхідно брати в розрахунок той фінансовий результат, який можливо отримати при самостійній реалізації використаної продукції. Для цього продукція, що відпускається одними галузями та підрозділами господарства іншим, має бути оцінена за тими самими цінами, за якими вона реалізується сторонніми організаторами, тобто за ринковими цінами.

Формування внутрішньогосподарських розрахункових цін на основі ринкових цін сприятиме відображенню дійсних виробничих витрат, полегшить облік виробничих запасів і матеріальних цінностей, не буде потрібним коригування умовних оцінок предметів праці, які у процесі виробництва, що дасть можливість проводити щомісячне калькулювання собівартості продукції молочного тваринництва. Також це усуне існуючу розмежованість оціночних показників діяльності окремих ділянок виробництва і зробить можливим застосування наскрізних показників, які забезпечують єдність критеріїв оцінки роботи як підприємства в цілому, так і його складових галузей і підрозділів.

Важливим елементом ефективного функціонування нормативного обліку за центрами відповідальності є розробка внутрішніх форм звітності для відображення даних по підрозділах сільськогосподарського підприємства. Застосовувані в нині в молочному скотарстві реєстри аналітичного обліку (особистий рахунок підрозділу, відомість аналітичного обліку витрат на виробництво, виробничий звіт по тваринництву) не відповідають вимогам обліку витрат за нормативним методом і не дають можливості вести поточний оперативний контроль за раціональним та економним використанням виробничих ресурсів, отримувати інформацію про витрати за породами і віковими групами тварин.

З огляду на це для відображення інформації за центрами відповідальності пропонується до впровадження виробничий звіт, що відповідає сучасним вимогам інформаційного забезпечення управління і умовам застосування нормативного методу обліку. Виробничий звіт складається з трьох розділів. У першому розділі наводяться відомості про витрати на виробництво за статтями витрат. Другий розділ призначений для відображення інформації про вихід основної, сполученої та побічної продукції в кількісному вираженні. Третій розділ виробничого звіту призначений для визначення показників, що характеризують результати діяльності підрозділу та його внесок у виробничу діяльність підприємства. У цьому розділі підраховується сума прибутку, отриманого в результаті виробництва шляхом вирахування з вартості отриманої продукції в оцінці за трансфертними (ринковими) цінами всіх витрат. Усі показники розглядаються в розрізі нормативних і фактичних величин, порід і вікових груп тварин.

Дієвість системи нормативного обліку в молочному тваринництві великою мірою залежить від складу застосовуваної номенклатури причин відхилень.

Перелік причин відхилень, затверджений чинними нормативними документами, орієнтований на промислове виробництво, не враховує специфіку молочного тваринництва і укрупнений за своїм змістом. В економічних дослідженнях з нормативного обліку в сільському господарстві перелік причин відхилень залишається недостатньо розробленим [3].

З існуючих способів виявлення відхилень від норм в умовах технології та організації виробничого процесу в молочному тваринництві застосовні тільки способи документування й інвентаризації. З точки зору оперативного отримання інформації про відхилення найбільш прийнятним способом є метод документування.

При витрачанні кормів метод сигнального документування дозволяє фіксувати лише ті відхилення, які виникають при додатковому понадлімітному відпусканні кормів або їх заміні, а факти їх використання не за призначенням, розкрадання або економія документально не оформляються. Після отримання всіх витратних і сигнальних документів наприкінці місяця подібні відхилення виявляються працівниками бухгалтерії розрахунковим шляхом у відомостях при порівнянні фактичних витрат з нормативними, як на одиницю, так і на весь обсяг виробленої продукції. Різниця між відхиленнями, виявленими у звіті про використання кормів, і документовані є величиною неврахованих відхилень.

Список використаних джерел:

1. Нікітіна Г. Ю. Особливості обліку у фермерських господарствах. Управління розвитком. 2014. №2. С. 69-71.
2. Карпушин К. Трансфертне ціноутворення для аграрного бізнесу - як бути готовим? Моніторинг біржового ринку. 2014. №1. С. 10-11.
3. Панченко О. Д. Механізм функціонування управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах. Економіка, управління та адміністрування. 2019. № 3. С. 129-136.

УДК 631.115

*Сливінська О.
к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту,
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», м. Бережани*

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ДОХОДІВ СІЛЬКОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розвиток ринкових відносин в Україні передбачає підвищення ефективності господарювання. Зміна соціально-економічних умов в аграрному секторі економіки призводить до виникнення нових інформаційних потреб з боку власників і менеджерів сільськогосподарських підприємств, що вимагає оптимізації управління ними. Необхідність приведення у відповідність механізму управління підприємством до вимог сучасної економіки доводить об'єктивно існуючу потребу в удосконаленні функції внутрішньогосподарського контролю.

Реалізація цього завдання передбачає повноцінне використання контрольних функцій у підприємстві, організацію раціональної взаємодії між суб'єктами контролю, розподіл обов'язків і відповідальності як за систему обліку та звітності зокрема, так і за результати господарської діяльності підприємства в цілому. Контроль має виступати зв'язуючою ланкою між власниками підприємства та суб'єктами управління ним.

Система внутрішнього контролю – сукупність політики правил і процедур, прийнятих управлінським персоналом суб'єкта господарювання з метою забезпечення організованого й ефективного здійснення фінансово-господарської діяльності з метою збереження активів, запобігання й виявлення випадків зловживань і помилок, точності та повноти облікових записів, а також оперативної підготовки належної фінансової інформації.

Т. А. Бутинець стверджує, що важливою складовою для ефективної системи внутрішнього контролю є належний поділ функціональної відповідальності, або поділ обов'язків. Це є обов'язковою умовою побудови процедур контролю, до яких відносяться: санкціонування здійснюваних господарських операцій; реєстрація господарських операцій; забезпечення збереження активів у ході здійснення господарських операцій; періодичне зіставлення існуючих активів про суми, відображені на рахунках обліку [3, с. 98].

Внутрішній контроль з позиції практики є одним із найважливіших важелів, за допомогою якого здійснюється вплив на діяльність підприємства, який уособлює систему безупинного спостереження за ефективністю використання майна, законністю і доцільністю господарських операцій і процесів, збереженням грошових коштів і матеріальних цінностей. При цьому система внутрішнього контролю є складовою частиною ринкового механізму, одним із прийомів перевірки виконання прийнятих рішень та найважливішою функцією управління [1]. Ю. М. Футоранська вважає, що внутрішній контроль повинен надавати змогу викладати управлінське судження та виявляти

ініціативу з метою підвищення ефективності та результативності діяльності підприємства [4].

Система внутрішнього контролю повинна мати не формальний, а реальний і систематичний характер. Ознаками такого контролю є: систематичний контроль всієї фінансово-господарської діяльності підприємства, оперативний контроль за використанням виробничих ресурсів з боку керівників структурних підрозділів; контроль, оснований на точних оцінках, об'єктивних вимірниках, його здійснюють керівник підприємства, його заступник, головний бухгалтер, бухгалтери та інші фахівці апарату управління; встановлення зворотного зв'язку з контрольованим об'єктом. [2].

Перевірка повноти, правдивості й неупередженості відображення в обліку та звітності доходів, витрат і результатів діяльності підприємства передбачає з'ясування обґрунтованості цих показників на основі їх дослідження за суттю та нормативно-правовою відповідністю, а також відносно їх документального оформлення та правильності відображення в облікових регістрах і звітності.

Контроль доходів і фінансових результатів здійснюється за рахунками класу 7 "Доходи і результати діяльності". На рахунках цього класу накопичуються доходи протягом звітного періоду (року) в розрізі їх видів: доходи від реалізації, інші операційні доходи, доходи від участі в капіталі, інші доходи, надзвичайні доходи.

У кінці звітного періоду (року) співставленням доходів із витратами визначаються фінансові результати (рахунок 79 "Фінансові результати"), куди і переносяться всі доходи і витрати за рік.

Методичні прийоми внутрішньогосподарського контролю доходів, витрат і результатів діяльності включають обстеження діяльності окремих об'єктів підприємства, арифметичну перевірку визначення доходів і результатів, зустрічну перевірку витрат і обґрунтування доходів на підставі економіко-математичних розрахунків, а також групування та систематизації виявлених порушень і недоліків, складання допоміжних робочих документів контролерів та актів перевірки.

Список використаних джерел:

1. Бенько М.М. Актуальні питання технології облікового, контрольного та аналітичного процесу в умовах автоматизації. *Економічний форум*. 2014. № 2. С. 235-239.
2. Бруханський Р. Ф. Фінансово-облікова проблематика відтворення потенціалу сільськогосподарських підприємств. Тернопіль: ТНЕУ. 2014. 452 с.
3. Бутинець Т. А. Розвиток науки господарського контролю: проблеми теорії, методології, практики: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2011. 772 с.
4. Футоранська Ю. М. Окремі аспекти державного регулювання у сфері внутрішнього фінансового контролю в Україні. *Фінансовий контроль*. 2006. № 2. С. 20-23.

УДК 657

*Стемковська І.
старша викладачка кафедри обліку і аудиту,
Відокремлений підрозділ Національного університету
біоресурсів і природокористування України
«Бережанський агротехнічний інститут», м. Бережани*

РЕАЛІЇ ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ІТ-АУДИТУ

Використання засобів обчислювальної техніки породило кардинально різні способи обробки, запису та управління інформацією та поєднало багато раніше відокремлених функцій. Машина, як би добре вони не були запрограмовані, не можуть замінити людей. Саме відносини та довіра до клієнтів допомогли пришвидшити цей цифровий перехід під час пандемії та війни.

Досягнення в галузі інформаційних технологій у поєднанні з реальним часом супроводжують глобальні зміни у веденні бізнесу та кидають виклик життєдіяльності різним професіям, в тому числі аудиторам.

В умовах військової агресії російської федерації Аудиторська палата України зазначає, що «аудиторам слід постійно оцінювати вплив цих подій на клієнтів, їх фінансову звітність та аудит. Особливу увагу слід приділити таким питанням, як запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; кібербезпека; бухгалтерські оцінки та розкриття інформації для того, щоб правильно оцінити вплив цих подій на аудиторській звіт» [1]. Роль інформаційних технологій аудиту стала одним з найважливіших механізмів забезпечення цілісності інформаційних систем та фінансових звітів організації. А, тому, необхідність дослідження ІТ-аудиту є виправданою та адекватною відповіддю на сучасні виклики.

Крістофер Арнольд, керівник відділу малого та середнього бізнесу, контролю над діючими компаніями та досліджень Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC) [2], у своїй роботі описує кілька потенційно негативних наслідків, серед яких неможливість проведення аудиторами звичайних фізичних перевірок або спостережень, до яких вони звикли. Далі К. Арнольд пояснив, що отримання аудиторських доказів у традиційному розумінні зараз є більш складним завданням, оскільки фізичний підрахунок матеріальних запасів, отримання оригінальної документації та прямий доступ до персоналу для проведення співбесід можуть бути складнішими, ніж це було раніше та збільшення поширеності дистанційної роботи. Це може призвести до того, що аудиторам доведеться розглянути вплив цих наслідків збору доказів на підсумковий аудиторський звіт та запропонувати змінену думку, яка враховує будь-які тести, на які впливають нестандартні процедури збору доказів.

З огляду на всі зазначені суттєві моменти, в які нас поставила пандемія і війна, все більшого значення набувають ІТ-системи та їх широке використання. Саме ІТ-системи та великі обсяги даних, що зберігаються в таких системах,

повинні були надійними та безпечними, оскільки дана інформація необхідна для перевірки під час ІТ-аудиту.

В епоху, коли успіх діяльності багатьох компаній здебільшого залежить від технологій, ІТ-аудит стає все більш популярною послугою, яка допомагає компаніям управляти ризиками й своєчасно реагувати на них. Сучасні керівники частіше проводять аудит ІТ-інфраструктури підприємства як для оцінки якості ІТ-процесів, так і для підвищення цінності всієї організації.

Огляд інформаційної безпеки вкрай важливий для будь-якого бізнесу, оскільки він дає змогу переконатися в тому, що ІТ-системи й процеси «йдуть нога в ногу» із системами та процесами інформаційної безпеки, з огляду на кращі світові практики та стандарти для мінімізації ризиків бізнесу.

Багато організацій витрачають значні суми на інформаційні технології, забуваючи про ризики кібербезпеки. Для зниження цих ризиків, одного рішення – недостатньо. Необхідно вибудовувати стратегію кіберзахисту за допомогою створення комплексу внутрішніх ІТ-контролів, які враховують не тільки технічні аспекти, але й організаційні та адміністративні.

Ще одна причина необхідності проведення ІТ-аудиту, полягає в тому, що він економічно ефективний. Він дає змогу точно визначити, які послуги необхідні, а без яких компанія може обійтися. Крім того, технології розвиваються стрімкими темпами, а аудит ІТ-інфраструктури підприємства дає змогу визначити, які із систем і інструментів застаріли й підлягають апдейту або необхідний перехід на сучасніші ІТ-продукти для удосконалення критичних бізнес-процесів.

Отже, ІТ-аудит – це процес збору та оцінки доказів, щоб визначити, чи розроблена комп'ютерна система для підтримки цілісності даних, захисту активів, дозволяє ефективно досягати організаційні цілі та ефективно використовує ресурси.

Іншими словами, ІТ-аудит – це аудит ІТ-системи, операції та пов'язані з ними організації управління процесами. Його реалізація можлива з аудитом фінансової звітності, вибіркоким аудитом або тематичним аудитом.

Завданнями ІТ-аудиту є:

- ✓ оцінка наявних систем інформаційної безпеки й процесів, що забезпечують безпеку даних компанії;
- ✓ визначення наявності потенційних ризиків для інформаційних активів та пошук шляхів мінімізації цих ризиків;
- ✓ організація й аудит ІТ-процесів і контролів;
- ✓ аудит відповідності (compliance) процесів управління захисту інформації відповідно до регуляторних, законодавчих вимог та міжнародних стандартів і норм у сфері інформаційної безпеки;
- ✓ встановлення неефективності ІТ-систем і пов'язаного з ними управління;
- ✓ тестування на проникнення для визначення ступеня захищеності компанії.

Аудит проводиться для того, щоб з'ясувати, чи належним чином захищені ІТ-системи; чи надають ІТ-системи надійну інформацію; оцінити ризики

фальсифікації та/або втрати даних та з'ясувати, чи вдається ІТ-системам досягти запланованих переваг.

ІТ-відділи – це двигуни, що керують віддаленою роботою та знаходяться під значним тиском для підтримки альтернативного робочого середовища. Керівництво ІТ щодня реагує на незаплановані події та запити від бізнесу, підвищуючи ймовірність ризикової події, а аудит повинен продовжувати надавати ефективні гарантії в ці невизначені часи, і це, мабуть, ще важливіше, щоб забезпечити управління ризиками.

Процес проведення ІТ-аудиту можна узагальнити у наступні п'ять етапів:

1. визначити мету та обсяг ІТ-аудиту;
2. розробити план аудиту для досягнення цілей аудиту;
3. зібрати інформацію про відповідні ІТ-системи, операції та пов'язані з ними елементи керування;
4. виконати аудиторські випробування на ключових ІТ-контролях, використовуючи автоматизовані методи аудиту (СААТ), де це доречно;
5. сформулювати звіт про результати аудиту.

Комплексний ІТ-аудит дає змогу отримати оцінку відповідності ІТ-процесів підприємства цілям бізнесу. Під час проведення ІТ-аудиту аудитори мають змогу оцінити ефективність заходів ІТ-контролю підприємства, щоби переконатися, що ці засоби контролю дієві для забезпечення доступності, конфіденційності та цілісності критичних бізнес-процесів і даних.

ІТ-команди зосереджуються на підтримці робочої сили та забезпеченні віддаленої роботи. Адже, саме ІТ-команди настільки зосереджені на забезпеченні доступності системи та підтримці віддаленого робочого середовища, що виконання контролю стає менш пріоритетним.

Підсумовуючи все вище викладене, можна зробити висновок, що, отримавши оцифрування та штучний інтелект для якісних високоєфективних аудитів, повертатись до попереднього аудиту немає сенсу, адже майбутнє аудиту в межах досяжності та ближче, ніж будь-коли.

Список використаних джерел:

1. Аудиторська Палата України. Інформаційний лист Ради Аудиторської Палати України щодо впливу військової агресії Російської Федерації на фінансову звітність та аудиторські звіти. 2022. URL: <https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2022/03/ІНФОРМАЦІЙНИЙ-ЛИСТ-АПУ.pdf>.
2. International Federation of Accountants. URL: <https://www.ifac.org>.

УДК 657.471/.474+657.338.51]:656.1

*Струк Н.
д.е.н., доцент, професор кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
Бондаренко О.
аспірант кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

ВАЖЛИВІСТЬ КОНТРОЛЮ СОБІВАРТОСТІ ТА ЦІНИ ПОСЛУГ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Прагнення до одержання максимального прибутку і зниження собівартості автотранспортних послуг – чи не головний чинник підвищення ефективності роботи підприємств. Собівартість послуг є одним із найважливіших показників діяльності автотранспортних підприємств (АТП), який впливає на їхню рентабельність і самоокупність, визначає ступінь досягнення стратегії зниження витрат у зміцненні конкурентоспроможності підприємства.

Питання обліку й внутрішнього контролю собівартості та ціни розглядають у працях такі науковці, як С. Ф. Голов, С. С. Ковтун, В. С. Лень, Л. В. Нападовська, Л. М. Слюсарчук, Н. О. Ткаченко, інші. Це доводить дискусійність проблематики в економічній літературі та наукових виданнях.

Діяльність будь-якого АТП спрямована на максимізацію прибутку. Це можливо за умови значних обсягів реалізації послуг із низькою собівартістю, за високими цінами. Для максимальної прибутковості АТП, його управлінський персонал повинен бути забезпеченим оперативною інформацією зі системи управлінського обліку.

Успішне ведення управлінського обліку можливе за умови постійного контролю обсягу реалізації, собівартості послуг, ціни продажу. Причому, активний вплив менеджерів підприємства на формування фінансових результатів – різний. Якщо обсяг надання автотранспортних послуг повністю залежить від рішень менеджерів, а на витрати вони впливають частково, тоді їхній вплив на формування цін обмежений.

Досягнення вищих реалізаційних цін на автотранспортні послуги не завжди залежить від ефективності управлінської діяльності менеджерів. Адже ціни формуються під впливом попиту та пропозиції. На них впливають й інші макроекономічні показники: купівельна спроможність населення, емісія грошей, індекс інфляції, облікова ставка Національного банку України тощо.

Попри зазначене, саме виважена цінова політика є запорукою успішного функціонування АТП. Тому управлінський облік здатний забезпечити менеджерів достовірною і повною інформацією для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень щодо поведінки витрат. Такі рішення мають бути оперативними, оскільки ситуація на ринку щоразу змінюється. Невчасне реагування може призвести до виникнення кризових ситуацій.

При виборі стратегії АТП доцільно передбачити локальну техніку та механізм тактики її реалізації. Н. Бочарова і Є. Тупицька виокремлюють три

основні стратегії управління кризою: стратегію усунення небажаної конкуренції, стратегію превентивної атаки та стратегію відволікаючого маневру [1]. Тому варто адекватно та завчасно реагувати на зміни й ухвалювати обґрунтовані рішення щодо збільшення чи зменшення обсягу автотранспортних послуг, зміни ціни їх реалізації. Власне, організація управлінського обліку передбачає комплексний підхід, тому що, зокрема, виражена цінова політика АТП на ринку можлива за умови отримання вичерпної інформації про витрати.

Таким чином, управлінський облік реалізації автотранспортних послуг ґрунтується на вивченні й оцінці взаємозв'язку показників обсягу їх реалізації, ціни і собівартості. Під час обліку виявляють роль і вплив таких чинників на формування фінансових результатів. Таку інформацію отримують менеджери АТП від фінансового директора, що дає змогу ефективно ухвалювати рішення для високорентабельної роботи не лише у поточному періоді, а й у тривалій перспективі. Найперше доцільно визначити обсяг реалізації автотранспортних послуг у точці безбитковості й подати це у графічній інтерпретації. Відповідно до таких розрахунків менеджери АТП матимуть змогу контролювати не лише процес надання автотранспортних послуг, а і його технологію. Доречно зауважити, що виконані обчислення не спроможні бути постійним орієнтиром для менеджерів, адже умови діяльності АТП не є статичними навіть впродовж короткострокового періоду.

Значна мінливість ситуацій, особливо у воєнний період, призводить до того, що змінні витрати й ціни на ресурсне забезпечення автотранспортних послуг відчутно змінюються майже щодня. Тому згадані обчислення доводиться постійно коригувати. Стосовно формування фінансових результатів АТП, часто ухвалюють рішення про згортання процесу надання одних послуг, менш рентабельного виду, і нарощування обсягів більш рентабельного. У той же час при насиченні ринку певними видами автотранспортних послуг, підприємство змушене знижувати ціни на них, щоби стимулювати збільшення обсягу їх надання. Це зумовлює зменшення прибутку і внаслідок цього призводить до зниження обсягів діяльності.

Варто зауважити, що прямолінійний підхід може виявитися хибним, адже попит часто знижується через низьку купівельну спроможність покупців. Тому такі обчислення можуть бути орієнтиром лише для поточного періоду. На довгострокову перспективу треба зважати не лише на дані управлінського обліку, але й на маркетингові дослідження, прогностичні обчислення зростання доходів населення тощо. Таким чином, управлінський облік реалізації автотранспортних послуг потребує складних, оперативних обчислень взаємозв'язку витрат, обсягу реалізації та виторгу, беручи до уваги й інші показники діяльності, що доречно виконувати в комп'ютерному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Бочарова Н., Тупицька Є. Розробка управлінських рішень щодо вибору антикризової стратегії АТП. *Міжнародний науковий журнал менеджменту, економіки та фінансів*. 2023. Том 2. № 1. С. 34–49. URL: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20230201.04>.

УДК 338.432

*Тен С.
аспірант кафедри економіки,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро*

ESG ЯК КАТАЛІЗАТОР СИСТЕМНИХ ЗМІН АГРОБІЗНЕСУ

Досвід євроінтеграції України в умовах війни має унікальний характер. Здійснюючи опір широкомасштабній збройній російській інтервенції, потерпаючи від величезних людських і фінансово-економічних втрат, країна набула статусу кандидата на вступ до ЄС та продовжує проєвропейські реформи. Загалом є підстави говорити про помітний прогрес, значні здобутки і зрушення на європейському шляху. Набуття статусу кандидата важливий, але не завершальний етап євроінтеграції [1]. Тому, навіть в умовах війни, необхідно не збавляти темпів на шляху до ЄС, використовувати переваги нового статусу, здійснювати реформи, необхідні для набуття членства в ЄС і забезпечувати умови для повоєнного відновлення України за європейськими нормами і ESG-стандартами сталого ведення бізнесу, яке донедавна вважалося нішевим підходом до інвестування але сьогодні це важливий елемент фінансової стратегії та інвестиційних рішень.

Є очевидним, що відповідальне ставлення до довкілля та соціального середовища - це сталий шлях, без якого Україні буде складно вигідно позиціонувати себе на світовому ринку капіталів, товарів та послуг. Бізнес, пріоритетом якого є лише гонитва за прибутками та неконтрольоване споживання ресурсів, поєднане з байдужістю до довкілля, здоров'я і безпеки людей, більше не матиме майбутнього, бо при прийнятті рішення щодо інвестування наразі йдеться не лише про цифри, а й про те, які цінності сповідує компанія, на яких принципах вона побудована. Тому ключовою є саме якісна ESG-звітність [2]. А отже, запитання, чи має законодавство України регламентувати ESG-звітування, недоречне. Така звітність має бути обов'язковою для всіх сфер діяльності. Втім, починати із зобов'язання включати ESG-показники у звітність компаній, варто з тих, де ця інформація є важливою та цікавою для суспільства. І насамперед, у звітність компаній галузей, що входять ТОП-5 забруднювачів навколишнього середовища вуглецевими викидами. Зокрема, у звітність компаній агробізнесу.

Агробізнес же має прагнути показати свою соціальну та екологічну активність, щоб не відставати від конкурентів і бути привабливими для потенційних ESG-інвесторів, які дедалі більше цікавляться, яку діяльність здійснює компанія за межами своєї операційної активності. Чим більше активності компанія виявляє в ESG-сфері, тим більше у неї шансів залучити кошти для реалізації своїх проєктів. Втім, не тільки інвестори, але й споживачі продукції чи послуг дедалі частіше замислюються над соціальними й екологічними аспектами брендів. А з огляду на швидкість і масштаби поширення інформації, навіть один негативний інцидент може якщо не зруйнувати, то, принаймні, суттєво зменшити ринкову частку та доходи

агрокомпанії. І першими претендентами на вивільнене місце будуть гравці, чия політика та поведінка відповідають запиту суспільства [3]. З набуттям же агробізнесом України статусу світового лідера продовольчої безпеки це вкрай недопустимо.

Тож, враховуючи, що у листопаді 2022 р. Рада ЄС на зміну Директиви про нефінансову звітність (NFRD) остаточно схвалила Директиву про корпоративну звітність про сталий розвиток (Corporate sustainability reporting directive, CSRD), Україна має найближчим часом її ратифікувати та імплементувати у вітчизняну практику.

CSRD, на відміну від NFRD, вимагає від бізнесу більшої прозорості нефінансової звітності з питань сталого розвитку та її формування за принципом «подвійної суттєвості» - розкриття інформації не лише про те, як питання сталого розвитку впливають на власну продуктивність і становище, а й про власний вплив на сталий розвиток, включаючи екологічні питання (зміна клімату та біорізноманіття), соціальні (такі як умови праці, рівність, недискримінація, різноманітність та інклюзивність, права людини, і наслідки діяльності для людей і здоров'я людей) та ланцюжка вартості (зобов'язують підприємства розкривати інформацію про свій процес належної обачності щодо питань сталого розвитку у своїй власній діяльності та ланцюжку створення вартості, основні фактичні або потенційні несприятливі наслідки, пов'язані з цим, а також будь-які дії, вжиті для запобігання, пом'якшення, усунення або припинення фактичних або потенційних негативних наслідків).

Подібно тому, як швидко деякі компанії агробізнесу переходили на МСБО, інвестори так само будуть тиснути на агрокомпанії запроваджувати стандарти стійкості аби можна було проаналізувати та порівняти результати їх діяльності. Неможливість звітувати за ESG-стандартами стане перешкодою агробізнесу у залученні масштабних інвестицій та породить сумнів щодо дотримання ним ESG-принципів діяльності. Тож, за повоєнного відновлення України, новою парадигмою системних змін із далекосяжними наслідками для агробізнесу мають стати новітні погляди – погляди ведення бізнесу за ESG-принципами.

Список використаних джерел:

1. Якименко Ю. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. 2022. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf
2. Іванчик В. У регіонах присутності компанії ми створюємо екосистему. Астарта. 2021. URL: <https://astartaholding.com/viktor-ivanchyk-u-regionah-prysutnos/>
3. Коробкова О. Чи є місце для ESG в Україні сьогодні. Економічна правда. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692962/>

УДК 657.41

Тютюнник Ю.

к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Калініченко Я.

здобувач вищої освіти СВО магістр,

Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ КОЕФІЦІЄНТІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

Важливе значення у фінансово-економічних розрахунках, у тому числі в аналізі фінансової стійкості суб'єктів господарювання, має визначення впливу факторів на рівень і динаміку результативних показників. Розглянемо методики факторного аналізу коефіцієнта фінансової автономії та коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, які характеризують відповідно структуру джерел формування капіталу та стан оборотних активів підприємства [1, с. 112-113].

Коефіцієнт фінансової автономії визначається відношенням власного капіталу до валюти балансу (нормативне значення $\geq 0,5$). Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами – це відношення власних оборотних коштів до оборотних активів (нормативне значення $\geq 0,1$) [2]. Послідовність факторного аналізу зазначених коефіцієнтів передбачає такі етапи.

I етап. Побудова комбінованих моделей детермінованого факторного аналізу:

- для коефіцієнта фінансової автономії ($K\Phi A$):

$$K\Phi A = \frac{BK}{BK + PK}; \quad (1)$$

- для коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами ($K3OA$):

$$K3OA = \frac{BK - HA}{OA}, \quad (2)$$

де BK – власний капітал (розділ I пасиву балансу, рядок 1495);

PK – позиковий капітал (розділи II, III, IV пасиву балансу, рядки 1595, 1695, 1700);

HA – необоротні активи (розділ I активу балансу, рядок 1095);

OA – оборотні активи (розділ II активу балансу, рядок 1195).

У чисельнику формули (2) різниця власного капіталу і необоротних активів є величиною власних оборотних коштів.

Отже, на зміну коефіцієнта фінансової автономії впливають два фактори: власний капітал і позиковий капітал, а на зміну коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами – три фактори: власний капітал, необоротні активи й оборотні активи.

II етап. Із використанням способу ланцюгових підстановок розрахунок умовних значень результативного показника:

- коефіцієнта фінансової автономії ($K\Phi A_{ум}$):

$$K\Phi A_{ум} = \frac{BK_1}{BK_1 + ПК_0}, \quad (3)$$

де BK_1 – власний капітал звітнього року;

$ПК_0$ – позиковий капітал базового року;

- коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами ($KZO A_{ум1}$ і $KZO A_{ум2}$):

$$KZO A_{ум1} = \frac{BK_1 - HA_0}{OA_0}, \quad (4)$$

де HA_0 – необоротні активи базового року;

OA_0 – оборотні активи базового року.

$$KZO A_{ум2} = \frac{BK_1 - HA_1}{OA_0}, \quad (5)$$

де HA_1 – необоротні активи звітнього року.

III етап. Визначення загальної зміни результативного показника та впливу факторів на цю зміну.

Загальна зміна (+,-) коефіцієнта фінансової автономії у звітньому році порівняно з базовим роком:

$$\Delta K\Phi A = K\Phi A_1 - K\Phi A_0,$$

(6)

у тому числі за рахунок факторів:

1) власного капіталу:

$$\Delta K\Phi A_{BK} = K\Phi A_{ум} - K\Phi A_0; \quad (7)$$

2) позикового капіталу:

$$\Delta K\Phi A_{ПК} = K\Phi A_1 - K\Phi A_{ум}. \quad (8)$$

Загальна зміна (+,-) коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами у звітньому році порівняно з базовим роком:

$$\Delta KZO A = KZO A_1 - KZO A_0, \quad (9)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) власного капіталу:

$$\Delta KZO A_{BK} = KZO A_{ум1} - KZO A_0; \quad (10)$$

2) необоротних активів:

$$\Delta KZO A_{HA} = KZO A_{ум2} - KZO A_{ум1}; \quad (11)$$

3) оборотних активів:

$$\Delta KZO A_{OA} = KZO A_1 - KZO A_{ум2}. \quad (12)$$

IV етап. Формулювання висновків за результатами факторного аналізу, в яких розкривається рівень і характер впливу кожного фактору на загальну зміну результативного показника.

Список використаних джерел:

1. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астрія», 2020. 434 с.

2. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: наказ Міністерства економіки України № 1361 від 26 жовтня 2010 р. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=111503bd-ca7f-4dee-b07c-c66c2aa28e03&title> (дата звернення 23.02.2023).

УДК 658.2

Тютюнник Ю.

к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Капашина К.здобувач вищої освіти СВО магістр,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТА ЇХ ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ

Кожне підприємство, враховуючи характер використання майна та особливості діяльності, поділяє активи на необоротні та оборотні. Відповідно до НП(С)БО 1 необоротні активи – всі активи, що не є оборотними [1]. Отже, необоротні активи (розділ I активу балансу «Необоротні активи», рядок 1095) – це ресурси, які утримуються підприємством більше дванадцяти місяців або одного операційного циклу (якщо він перевищує дванадцять місяців) з метою отримання у майбутньому економічних вигод, пов'язаних з їх використанням.

У структурі майна більшості вітчизняних підприємств переважають необоротні активи, тому ефективність їх використання має безпосередній вплив на ефективність використання майнових ресурсів у цілому.

За вихідною інформацією фінансової звітності, а саме форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», пропонуємо оцінювати ефективність використання необоротних активів за комплексними показниками одержання у розрахунку на 1000 грн середньорічної вартості необоротних активів: чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); валового прибутку; операційного доходу; прибутку від операційної діяльності; прибутку до оподаткування; чистого прибутку. Умовою позитивної динаміки наведених показників є випереджальне зростання результативних показників діяльності (доходів та фінансових результатів) порівняно зі зростанням середньорічної вартості необоротних активів.

У процесі аналізу показників ефективності використання необоротних активів важливим є визначення, за рахунок яких факторів сформувався рівень того чи іншого показника. Розглянемо послідовність факторного аналізу показників одержання операційного доходу та чистого прибутку в розрахунку на 1000 грн середньорічної вартості необоротних активів.

I етап. Побудова кратних моделей детермінованого факторного аналізу:

- для показника одержання операційного доходу на 1000 грн середньорічної вартості необоротних активів ($EHA_{ОД}$):

$$EHA_{ОД} = ОД \div НА; \quad (1)$$

- для показника одержання чистого прибутку на 1000 грн середньорічної вартості необоротних активів ($EHA_{ЧП}$):

$$EHA_{ЧП} = ЧП \div НА, \quad (2)$$

де $ОД$ – операційний дохід (форма № 2, сума рядків 2000 і 2120);

$ЧП$ – чистий прибуток (форма № 2, рядок 2350);

HA – середньорічна вартість необоротних активів (форма № 1, рядок 1095, (гр. 3 + гр. 4) ÷ 2).

Отже, на зміну показників одержання операційного доходу та чистого прибутку в розрахунку на 1000 грн середньорічної вартості необоротних активів впливають два фактори: операційний дохід (чистий прибуток) (прямий вплив) і середньорічна вартість необоротних активів (обернений вплив).

II етап. Із використанням способу ланцюгових підстановок розрахунок умовних значень результативного показника:

- показника одержання операційного доходу на 1000 грн середньорічної вартості необоротних активів ($EHA_{ODум}$):

$$EHA_{ODум} = OD_1 \div HA_0; \quad (3)$$

- показника одержання чистого прибутку на 1000 грн середньорічної вартості необоротних активів ($EHA_{ODум}$):

$$EHA_{ЧПум} = ЧП_1 \div HA_0, \quad (4)$$

де OD_1 – операційний дохід звітного року;

$ЧП_1$ – чистий прибуток звітного року;

HA_0 – середньорічна вартість необоротних активів базового року.

III етап. Визначення загальної зміни результативного показника та впливу факторів на цю зміну.

Загальна зміна (+,-) показника одержання операційного доходу на 1000 грн середньорічної вартості необоротних активів у звітному році порівняно з базовим роком:

$$\Delta EHA_{OD} = EHA_{OD1} - EHA_{OD0}, \quad (5)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) операційного доходу:

$$\Delta EHA_{ODод} = EHA_{ODум} - EHA_{OD0}; \quad (6)$$

2) середньорічної вартості необоротних активів:

$$\Delta EHA_{ODна} = EHA_{OD1} - EHA_{ODум}. \quad (7)$$

Загальна зміна (+,-) показника одержання чистого прибутку на 1000 грн середньорічної вартості необоротних активів у звітному році порівняно з базовим роком:

$$\Delta EHA_{ЧП} = EHA_{ЧП1} - EHA_{ЧП0}, \quad (8)$$

у тому числі за рахунок факторів: 1) чистого прибутку:

$$\Delta EHA_{ЧПчп} = EHA_{ЧПум} - EHA_{ЧП0}; \quad (9)$$

2) середньорічної вартості необоротних активів:

$$\Delta EHA_{ЧПна} = EHA_{ЧП1} - EHA_{ЧПум}. \quad (10)$$

IV етап. Формулювання висновків за результатами факторного аналізу, в яких розкривається рівень і характер впливу кожного фактору на загальну зміну результативного показника.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 24.02.2000)

УДК 657:336:164

*Тютюнник С.
к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Павловська Т.
СВО «Магістр»,
здобувач вищої освіти, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ОБЛІКОВЕ БАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ У ЛОГІСТИЦІ

Оптимізація фінансових потоків підприємства є важливим елементом загального вдосконалення управління, що потрібен для досягнення балансу потоків доходів та витрат задля максимізації прибутку. Фінансові потоки утворюються та використовуються для забезпечення нормального режиму функціонування логістичних систем суб'єктів господарювання. Тому дане питання досліджується вченими-обліковцями різних напрямків. Даний процес є багатограним та не втрачає своєї актуальності також у зв'язку із постійними змінами, що природньо виникають, як з появою нових технологій, так і з загальним розвитком економіки в суспільстві. Тому в процесі облікового дослідження логістичної системи підприємства на мікроекономічному рівні доцільним є і аналіз фінансових потоків.

Логістика, як наука про організацію ефективного руху матеріальних, інформаційних та фінансових ресурсів в економічних системах різних рівнів, визначає одним із об'єктів дослідження фінансові потоки підприємства. Проте, в практичній діяльності на сьогоднішній день логістика все ще сприймається лише як інтегрована функція управління матеріальними потоками. Тобто, здавалося б, стосується лише безпосередньо основних та оборотних засобів або ж матеріально-речової бази підприємства. Але фактично фінансовий потік є невіддільним від матеріального та інформаційного, оскільки складає єдину систему. Отже, у логістиці оптимізацію руху фінансових потоків можна забезпечити наявністю достатнього обсягу забезпечення матеріального потоку фінансовими ресурсами на усіх стадіях логістичного ланцюга.

Виконання договорів поставок, відсутність простоїв виробництва, складське обслуговування – все це забезпечується лише за умови виконання фінансових зобов'язань усіма ланками господарської системи підприємства: вчасної оплати рахунків постачальників, послуг транспортних аутсорсингових компаній, зарплатні тощо. Отже, і у фактичній діяльності підприємства фінансові потоки є важливими для функціонування логістичної системи підприємства.

Логістика матеріальних потоків, що зазвичай має спрямування від постачальників через етапи діяльності підприємства до споживачів: замовників послуг та покупців продукції підприємства. Фінансовий потік має, умовно, зворотнє спрямування. Грошові кошти рухаються від клієнтів підприємства, розтрачуються на різних етапах господарського процесу (на різноманітні виплати), сплачується вартість сировини її постачальникам і оплачується

діяльність підрядників. Проте бувають випадки, коли дані потоки ресурсів рухаються у протилежному напрямку. Наприклад, при поверненні товарів постачальнику і, відповідно, поверненні оплати за них. Інформаційний потік супроводжує усі етапи діяльності підприємства. Особливо, в бухгалтерському обліку, адже усі господарські процеси мають відобразитися в первинних документах.

З точки зору логістики, під фінансовим потоком розуміється спрямований рух фінансових коштів, які циркулюють у логістичній системі, а також між логістичною системою і зовнішнім середовищем, необхідних для забезпечення ефективного руху товарного потоку [1, с. 18], що фактично відповідає розумінню фінансового потоку в обліковій науці із спеціалізованими уточненнями.

У табл. 1 розкрита сутність облікового відображення фінансових потоків у логістиці.

Таблиця 1

Облікове відображення фінансових потоків у логістиці

Характеристика	Логістична суть	Облікова суть
Обсяг фінансового потоку	Вказується і вимірюється в грошових одиницях та фіксується у визначених документах супроводження матеріального потоку	Здійснюється облік грошового потоку, обробка первинних документів, фіксація даних на відповідних рахунках бухгалтерського обліку (30, 31, 33) та в інших облікових регістрах
Вартість фінансового потоку	Визначається витратами на його організацію та управління	Облік супровідних витрат (наприклад, комісія банку)
Час фінансового потоку	Характеризує його доступність до споживача	Оперативний облік фактичних грошових ресурсів підприємства, а також фінансове планування
Спрямованість фінансового потоку	Обумовлюється необхідністю забезпечення пересування відповідного товарного потоку і визначається його відношенням до тієї організації, де він утворюється	Організація системи грошових відносин підприємства на внутрішньому та зовнішньому рівнях

Створено авторами на основі джерела 2

Специфічною характеристикою фінансових потоків у логістиці є їхня неоднорідність, яка може проявлятися за будь якою з вищеписаних характеристик. Це пояснюється, перш за все, нормальними особливостями функціонування логістичної системи. Так, з точки зору бухгалтерського обліку можуть бути значні часові проміжки (тобто операції потраплятимуть до різних звітних періодів) між елементами єдиного логістичного ланцюга поставки і, відповідно, супутнього фінансового потоку. Адже під час проектування та подальшого управління варто розглядати не окремі ланки, а весь логістичний ланцюг. Крім того варто враховувати особливості розрахунків на кожному з етапів.

Наприклад, доставка певного матеріалу потребує задіяння кількох перевізників та зберігання на складі сторонньої компанії. При плануванні даного логістичного ланцюга підприємство заключає відповідні договори про співпрацю (отримання послуг, оренду приміщення тощо) з усіма контрагентами. І відповідно до умов укладених угод оплата послуг перевізника на останньому етапі може оплачуватись авансовим платежем, ще до початку усіх перевезень. Або оплата оренди може здійснюватись частинами, що також будуть рознесені в часі.

Відповідно до стадій логістичного ланцюга можна виділити наступні принципи управління фінансовими потоками в логістичних системах: системність, інтегрованість, комплексність, синергічність, гнучкість, адаптивність, динамічність, конструктивність, багатофункціональність [3]. До основних принципів управління логістичними фінансовими потоками можна віднести комплексність і синергічність, адже тільки за умов дотримання цих принципів забезпечується узгодженість розробки і прийняття рішень щодо всіх операцій і процесів стосовно вхідних і вихідних фінансових потоків (своєчасним надходженням на підприємство коштів в обсязі, необхідному для фінансування подальшої його діяльності і забезпеченням ефективних витрат коштами, що приносить прибуток), які мають впливати на загальну результативність логістичної системи підприємства.

Логістичне керування фінансовими потоками підприємства є одним із головних завдань управлінського обліку. Оскільки грошові кошти в готівковій чи безготівковій формі зазвичай супроводжують операції з входу та виходу матеріальних ресурсів у власність та господарський цикл підприємства їх наявність, терміни надходження та витрат можуть виступати регуляторами запуску виробничого циклу. А для коректного фінансового та управлінського обліку переміщень фінансових ресурсів, що супроводжують логістичні процеси на підприємстві необхідним є ведення логістичного обліку для систематизації господарських даних щодо логістичних ланцюгів.

Отже, у сучасних умовах ринкового середовища досягти ефективного управління фінансовими потоками в логістичних системах можна лише завдяки науково-технічному прогресу та появі сучасних комунікаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Григоров О.В., Аніщенко Г.О., Стрижак В.В. Техніка матеріальних потоків логістичних систем: навч. посіб. Харків: НТУ «ХП», 2018. 496 с.
2. Сумець О.М., Білоцерківський О.Б., Голофаєва І.Л. Логістика: теорія, ситуації, практичні завдання: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Харків: Міськдрук, 2010. 211 с. URL: https://pidru4niki.com/72730/logistika/finansovi_potoki (дата звернення: 06.03.2022).
3. Ходова Я.О. Засади ефективного управління фінансовими потоками в логістичних системах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 14. Частина 3. С. 92-95.

УДК 332.1:658

Утенкова К.

*д.е.н., доцент, професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Забезпечення економічної безпеки на рівні підприємства, галузі, регіону чи держави передбачає необхідність прийняття ефективних і адекватних ситуації управлінських рішень, що, у свою чергу, ускладнено швидкими і непередбачуваними змінами у зовнішньому середовищі, а тому вимагає формування якісного інформаційного підґрунтя для прийняття таких рішень.

Інформаційна система управління економічною безпекою підприємства базується на обліковій і позаобліковій інформації, що дає змогу забезпечити необхідною інформацією поточне, оперативне і стратегічне управління підприємством для протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам (рис. 1). Важливими та необхідними етапами вдосконалення управління економічною безпекою підприємства на більшості вітчизняних підприємств є, на думку ряду вчених, дослідження, аналіз і коригування зовнішніх та внутрішніх інформаційних потоків, які формують інформаційний базис для прийняття управлінських рішень [1, 2].

Необхідно звернути увагу, що фінансовий і управлінський облік мають свої завдання в контексті забезпечення економічної безпеки. Розробка і затвердження облікової політики підприємства має ґрунтуватися на глибокому та всебічному вивченні ринкового середовища, потенційних перспектив розвитку підприємства, чинної нормативної бази, з урахуванням оцінки фінансових наслідків вибору певного варіанта облікової політики [3].

Зазначимо, що важливим аспектом формування облікової політики є правильний вибір її елементів щодо забезпечення економічної безпеки. Не зупиняючись на тонкощах формування облікової політики, зосередимося на ключових елементах, що мають вплив на формування економічної безпеки.

Нижче наведено інформацію про елементи облікової політики, сформованої згідно з вимогами міжнародних стандартів, які, на нашу думку, є важливими в контексті розвитку економічної безпеки. Зокрема, йдеться про такі елементи, як рівень суттєвості інформації; методи амортизації основних засобів; модель обліку основних засобів після їх первісного визнання; метод переоцінки основних засобів; метод переоцінки нематеріальних активів; модель обліку інвестиційної нерухомості після первісного визнання; методи оцінки вибуття запасів; витрати за позиками щодо кваліфікованих активів, які обліковують за справедливою вартістю; витрати за позиками щодо запасів, які виготовляють постійно чи серійно у значній кількості; визначення бізнес-моделі з управління фінансовими активами; коригування обіцяної суми компенсації на значний компонент фінансування; формування резервів та забезпечень та інші елементи.

Ці елементи мають вплив на формування ключових показників фінансової звітності, які використовують під час обчислення індикаторів економічної безпеки. Крім того, ефективне застосування окремих елементів облікової політики допомагає зменшити податкове навантаження на підприємство. Однак, облікова політика є лише одним із аспектів формування інформаційного забезпечення управління економічною безпекою.

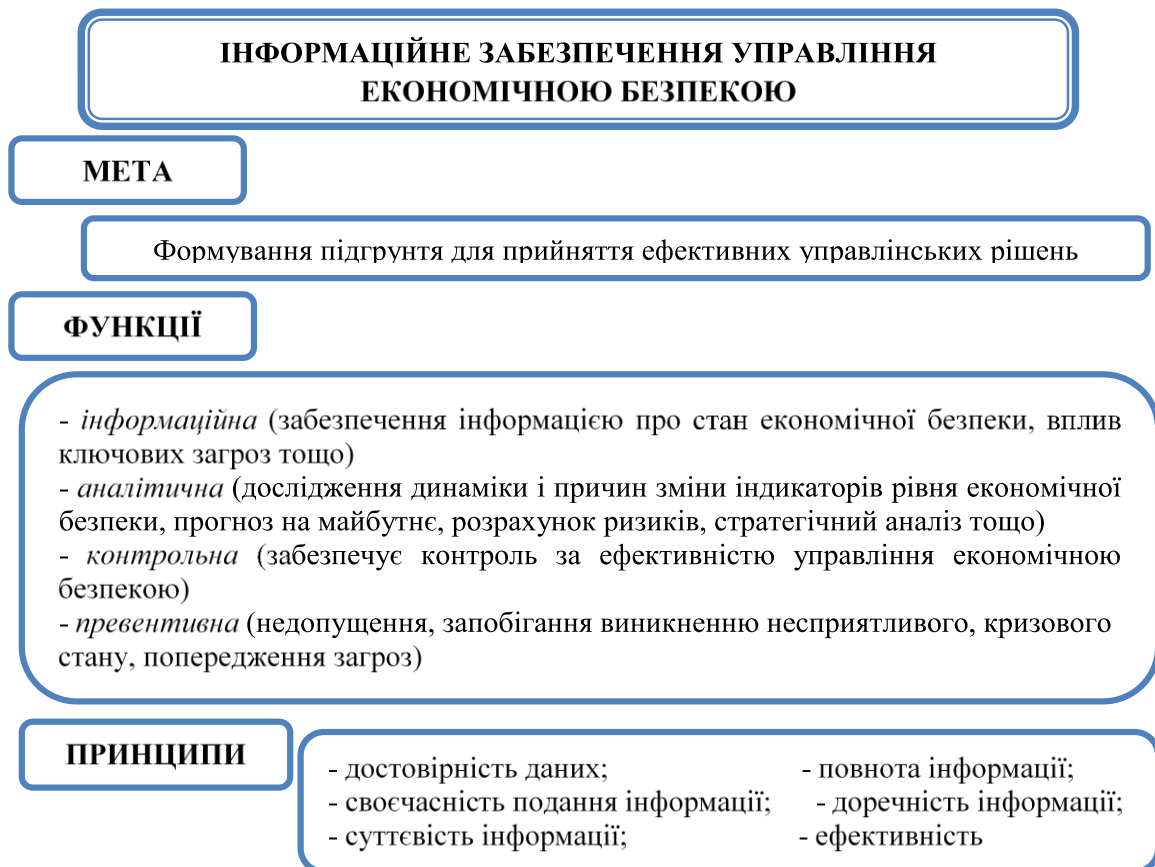

Рис. 1. Теоретичний базис формування інформаційного забезпечення управління економічною безпекою

Джерело: складено автором

На сьогодні відсутній єдиний підхід до формування облікової і звітної інформації, що є основою для прийняття управлінських рішень як на мікро-, так і на макрорівні. Ураховуючи зазначене, важливим є напрацювання концептуальних підходів, що мають бути покладені в основу формування інформаційного забезпечення управління механізмом економічної безпеки, зокрема, мова йде про обґрунтований вибір елементів облікової політики, що мають вплив на формування економічної безпеки; подальшу імплементацію міжнародних стандартів IFRS/IAS; посилення ролі управлінського обліку, розширення його функцій у напрямі управління механізмом економічної безпеки; застосування систем обліку, що інтегровані з іншими функціями управління (Enterprise Resource Planning System); використання Звіту з

управління як джерела інформації про ефективність управління економічною безпекою, що зумовлює необхідність удосконалення методичного підходу до його складання тощо.

Список використаних джерел:

1. Гнилицька Л. В. Концептуалізація управлінського обліку як інформаційної основи економічної безпеки підприємства. *Фінанси, облік і аудит*. 2013. Вип. 2 (22). С. 185-192.
2. Штангрет А. М., Караїм М.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. Вип. 4 (04). С. 252-256.
3. Утенкова К. О. Економічна безпека аграрного сектора: теорія, методологія, практика : монографія. Харків : ПромАрт, 2020. 360 с.

УДК 657.62

Фоміна Т.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет,*

м. Кропивницький

Фомін В.

*аспірант I року навчання спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»,*

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ ЗІ СТРАХУВАННЯ

Внутрішній контроль – це процес постійного впливу на об'єкти через відстеження відхилень та корекції управлінських рішень задля приведення фактичного стану об'єктів до бажаного [1].

В Україні правові та організаційні засади забезпечення збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, умови та порядок його нарахування і сплати та повноваження органу, що здійснює його збір та ведення обліку врегульовані Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [4].

Дана стаття висвітлює методичні підходи до внутрішнього контролю розрахунків зі страхування.

У Балансі (Звіті про фінансовий стан) стан заборгованості за розрахунками зі страхування наводиться у рядку 1625 «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування». У ній відображається кредитовий залишок за рахунком 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування». За кредитом рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням» відображаються нараховані зобов'язання за страхуванням, а також одержані від органів страхування кошти, за дебетом – погашення заборгованості та витрачання коштів страхування на підприємстві [2].

Для набуття впевненості щодо достовірності даних, обліковуваних на рахунку 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» варто здійснювати попередній, поточний та наступний внутрішній контроль даного об'єкту обліку.

Внутрішній контроль поточних зобов'язань за розрахунками зі страхування передбачає перевірку:

- правильності ідентифікації платника ЄСВ (юридична особа (фізична

особа-підприємець) – роботодавець; фізична особа-підприємець – підприємець на загальній системі оподаткування; фізична особа-підприємець на спрощеній системі оподаткування);

- своєчасності взяття на облік як платника ЄСВ в податкових органах та внесення відомостей до реєстру страхувальників;

- точності формування бази нарахування ЄСВ;

- правильності застосування ставки ЄСВ (базовою ставкою наразі є 22%).

При цьому, слід враховувати, що ставка ЄСВ у розмірі 8,41% встановлюється для підприємств, установ і організацій, фізичних осіб-підприємців, у тому числі тих, які обрали спрощену систему оподаткування, в яких працюють особи з інвалідністю. Також особливістю застосування знижених ставок ЄСВ є те, що єдиний внесок для підприємств та організацій всеукраїнських громадських організацій осіб з інвалідністю (товариств УТОГ та УТОС), в яких кількість осіб з інвалідністю становить не менш як 50% загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких осіб з інвалідністю становить не менш як 25% суми витрат на оплату праці, встановлюється у розмірі 5,3%. А єдиний внесок для підприємств та організацій громадських організацій осіб з інвалідністю, в яких кількість осіб з інвалідністю становить не менш як 50% загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких осіб з інвалідністю становить не менш як 25% суми витрат на оплату праці, встановлюється у розмірі 5,5% працюючих осіб з інвалідністю [4];

- правильності обчислення суми різниці між мінімальною заробітною платою, встановленою законом на місяць, за який отримано дохід, та фактично нарахованою заробітною платою;

- повноти здійснення нарахувань від доходів фізичних осіб з джерел походження не за основним місцем, працівникам, які працюють за трудовим договором з нефіксованим робочим часом та за договорами цивільно-правового характеру;

- дотримання розміру нарахування ЄСВ в межах максимальної величини бази нарахування;

- на предмет невключення до бази нарахування ЄСВ виплат, на які згідно законодавства не нараховується ЄСВ [3];

- відповідності вимогам законодавства нарахування ЄСВ для платника - резидента Дія Сіті. При цьому, такі платники повинні відповідати вимогам до резидента Дія-Сіті [5]. Єдиний внесок за такими платниками встановлюється: на суму нарахованої кожній застрахованій особі заробітної плати за видами виплат, які включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, що визначаються відповідно законодавства – у розмірі мінімального страхового внеску; на суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за гіг-контрактами, укладеними у порядку, передбаченому Законом України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», – у розмірі мінімального страхового внеску;

- арифметичного обчислення суми ЄСВ;

- повноти і своєчасності сплати ЄСВ (сплачується разом з виплатою заробітної плати (доходу). При цьому, слід пам'ятати, що фізичні особи - підприємці, в тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування, особи, які провадять незалежну професійну діяльність; члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах – зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний місяць, не пізніше 20 числа наступного місяця, крім гірничих підприємств, які зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний місяць, не пізніше 28 числа наступного місяця;

- правильності відображення розрахунків зі страхування у реєстрах первинного, аналітичного та синтетичного обліку;

- дотримання термінів подання до контролюючих органів та правильності складання Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків-фізичних осіб, у сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску (Об'єднана звітність).

На завершальному етапі внутрішній контролер повинен перевірити правильність відображення інформації щодо заборгованості зі страхування у фінансовій звітності, зокрема у рядку 1625 «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування» Балансу (Звіту про фінансовий стан).

Список використаних джерел:

1. Внутрішній контроль процесів матеріального забезпечення в системі управління підприємством : Монографія / Т.В. Фоміна, О.Б. Пугаченко ; за редакцією Г.М. Давидова. Кіровоград. Імекс-ЛТД. 2014. С. 13

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ М-ва фінансів України від 30 лист. 1999 р. № 291. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#n742](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#n742) (дата звернення: 02.02.2023)

3. Перелік видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Постанова КМУ від 01 січ. 2011 р. № 1170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1170-2010-п/sp:max50:nav7:font2#Text> (дата звернення: 02.02.2023)

4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08 лип. 2010 р. № 2464-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/ed20180419> (дата звернення: 02.02.2023)

5. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15 лип. 2021 р. № 1667-IX. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20/sp:max50:nav7:font2#n52> (дата звернення: 02.02.2023)

УДК 341.233.1

*Цимбал А.
здобувач вищої освіти,
Науковий керівник: Мокієнко Т.
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

В сьогоденні реаліях контроль державних фінансів розглядають згідно його справжніх цінностей, тобто як виокремлення й підтвердження ролі і значення держави у регулюванні економіки та розвитку й зростанні добробуту суспільства в цілому. Одночасно з процесом державотворення і формуванням соціально орієнтованої ринкової економіки плінно відбувалося становлення інституту державного фінансового контролю в Україні. Ефективність системи державного фінансового контролю не була забезпечена належною увагою, тому виникла потреба дослідити ці питання глибше.

Слабкість теоретико-методологічної та методичної бази, недоліки в організації контрольного процесу стали причиною зростання обсягів фінансових порушень в Україні. Зокрема, використання застарілих форм ДФК не дає змоги ефективно й оперативно впливати на економічні процеси, зосереджувати контрольні дії на найбільш важливих напрямках фінансової діяльності, що саме й призводить до зниження результативності й плідності контрольних функцій держави.

Оглядом теоретичних та практичних аспектів методології і організації фінансового контролю займалися відомі українські вчені, зокрема: В. Базилевич, О. Барановський, О. Кириленко, Ю. Пасічник, Н. Рубан, В. Рудницький, І. Стефанюк та інші. Незважаючи на здобутки у цьому питанні зазначених науковців, можна сказати, що у своїх публікаціях вони здебільшого розглядають окремі практичні аспекти організації і функціонування державного фінансового контролю.

Призначення державного фінансового контролю полягає в сприянні повній та успішній реалізації фінансово-бюджетної політики держави, забезпечення фінансової незалежності і стабільності, ефективному використанні фінансових ресурсів, є однією з необхідних умов успіху економічних реформ, що проводяться в ній, він потрібен за будь-якої форми державного правління.

Державний фінансовий контроль реалізується за допомогою створюваної державою системи органів державного фінансового контролю. Ця система представляє собою елемент загальної структури контролюючих органів держави і разом з тим виступає як найважливіша частина того фінансового механізму, за допомогою якого держава реалізує свою фінансову політику. Реалізація внутрішніх і зовнішніх функцій держави неможлива без використання фінансових ресурсів, які акумулюються в централізованих і децентралізованих грошових фондах і створюють фінансову основу для

існування самої держави. Для демократичного суспільства важливі всі ланки організації державного фінансового контролю, як зовнішній, так і внутрішній [1].

Проблема ефективності державного управління фінансами та здійснення фінансового контролю є надзвичайно важливою для кожної держави. Особливе місце в системі фінансового контролю кожної розвинутої держави займає вищий орган контролю державних фінансів.

Органи державного фінансового контролю в зарубіжних країнах, відповідно до покладених завдань, здійснюють контроль за виконанням бюджетів, витрачанням державних коштів і використанням державного майна. Контролю підлягають витрати на утримання органів державного управління та реалізацію державних програм розвитку. Верховні рахункові відомства хоча й не проводять аудиту політико-економічних актів, проте оцінюють обґрунтованість таких рішень, їхній вплив на державні фінанси, активи, борг та визначають наслідки.

Новітній етап соціально-економічного розвитку України визначає утвердження ринкових відносин, потребує поглибленої ролі держави в системі управління економікою, дає настановлення посилити боротьбу з корупцією та правопорушеннями в економічному світі. Готовність і прагнення до постійного вдосконалення процесу державного управління передбачає науковий аналіз реформувань, усвідомлення організаційно економічних механізмів, які використовуються державою під час здійснення своїх основних функцій. Найважливішою в цьому постає саме система фінансово-економічного контролю, яка має забезпечувати рівновагу та збалансованість при діяльності суспільства.

Потрібно також підкреслити, що в суспільстві, побудованому на демократичних принципах, зокрема, на принципі розподілу влади, діяльність державного фінансового контролю охоплює не тільки потреби органів виконавчої влади у фінансовому контролі, але і потреби контролю суспільства за діяльністю самої виконавчої влади, перш за все в матеріально-фінансовій сфері [1].

Список використаних джерел:

1. Піхоцький В.Ф. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики. URL:https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_pihotskyi.pdf.

УДК 657.471.1

*Ціцька Н.
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Мацьків Г.
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА НА АВТОМАТИЗОВАНО-ІНФОРМАЦІЙНОМУ РІВНІ

Інформаційне забезпечення управління підприємствами м'ясного скотарства є складним та багатокомпонентним, оскільки включає в себе різні інформаційні дані та алгоритми їх перетворення.

Як свідчить аналіз формування інформаційного масиву в сільськогосподарських підприємствах, де відсутні автоматизовані системи управління стадом, система діючих реєстрів первинного обліку застаріла, містить багато зайвої інформації і потребує оновлення та модернізації шляхом внесення додаткових реквізитів, які є елементами управлінського обліку з використанням паперових носіїв, так і в деяких випадках переходу до використання системи автоматизованого обліку [2, с.120].

У більшості сільгоспідприємств наявна суб'єктивність відображення інформації в реєстрах первинного обліку скотарства, оскільки вони формуються на паперових носіях, відсутні автоматизовані системи обліку та управління виробничими процесами та відповідних технічних засобів. Невирішеними питаннями залишаються автоматизація бюджетування, економічного аналізу, розрахунку раціонів годівлі тварин, використання експертних систем для розробки та прийняття управлінських рішень. Такий стан розвитку інформаційного забезпечення характерний для сільськогосподарських підприємств із поголів'ям до 100 тварин, де виробничі процеси частково автоматизовані, а ведення фінансового та управлінського обліку здійснюється на основі використання застарілої «російськофобної» бухгалтерської програми «1С бухгалтерія». Очевидно, що для вирішення проблеми інформаційного забезпечення функціонування тваринницької галузі ці категорії сільськогосподарських підприємств можуть скористатися послугами незалежних експертів, консалтингових служб. Проте, ці послуги є надзвичайно дорогі, і саме через їх високу вартість аграрні підприємства не можуть собі дозволити їх використання.

В основу роботи програмного комплексу має бути покладена математична модель, яка дає змогу автоматизувати такі процеси виробництва: облік, планування, контроль, аналіз. Використання програмного комплексу забезпечує підвищення якості прийнятих управлінських рішень; зниження витрат на управління молочним комплексом; своєчасне виявлення та попередження технологічних порушень; підвищення ефективності роботи структурного підрозділу.

Дослідження ринку українських програмних продуктів стверджує, що оптимальне рішення для автоматизації бухгалтерського і податкового обліку на сьогоднішній день є «BAS Бухгалтерія ПРОФ». Призначення програми «BAS Бухгалтерія ПРОФ» – автоматизація бухгалтерського і податкового обліку, включаючи підготовку обов'язкової (регламентованої) звітності, в організаціях, що здійснюють будь-які види комерційної діяльності. Конфігурація «BAS Бухгалтерія ПРОФ» забезпечує вирішення всіх завдань, що стоять перед бухгалтерською службою підприємства, якщо бухгалтерська служба повністю відповідає за облік на підприємстві, включаючи, наприклад, виписку первинних документів, облік продажів тощо.

Щодо запровадження у виробництво даної програми в сільському господарстві, отримання інформації для аналізу діяльності підприємств з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції (тваринництва, рослинництва та птахівництва), то в даній галузі народного господарства доцільно використовувати конфігурацію «BAS АГРО Бухгалтерія». За галузеву специфіку цієї програми відповідають додаткові функції такі, як облік біологічних активів, облік транспорту і сільгосптехніки, облік оренди землі та інші.

В результаті автоматизації обліку, кожен співробітник сільськогосподарського підприємства - від агронома і зоотехніка, до бухгалтера і керівника отримує можливість: оперативно реагувати на будь-які зміни всередині компанії; аналізувати нову інформацію; своєчасно приймати важливі рішення; ефективно керувати різними етапами бізнес-процесів.

Окрім цього, доцільно зауважити, що комп'ютерна програма «BAS БУХГАЛТЕРІЯ» є доцільною до запровадження у практичне використання тому, що окрема конфігурація даної програми передбачає можливість застосування МСФЗ. А в недалекому майбутньому наша держава буде повноцінним членом ЄС і тому переведення обліку на МСФЗ стане об'єктивною і реальною необхідністю.

Перехід на МСФЗ в Україні – це завдання виникає в будь-якій українській компанії, яка хоче вийти на міжнародний рівень. Облік за МСФЗ підвищує прозорість і повноту всіх фінансових операцій і довіру іноземних партнерів.

З типових облікових конфігурацій тільки «BAS ERP» містить повноцінний модуль МСФЗ, в якому реалізований облік запасів підприємства, основних засобів, процесу виробництва та інших операцій. Тільки треба враховувати, що «BAS ERP» це найскладніша з існуючих у даний момент на ринку систем і порівняно дороговартісна в обслуговуванні. У простих випадках, коли облік за МСФЗ наближений до одного з видів обліку, які ведуться у компанії (наприклад до регламентованого), можливе досить нескладне доопрацювання «BAS Бухгалтерія», яке також дозволить вести облік і формувати звітність відповідно до міжнародних стандартів, сильно при цьому не ускладнюючи облікову систему (рис.1).

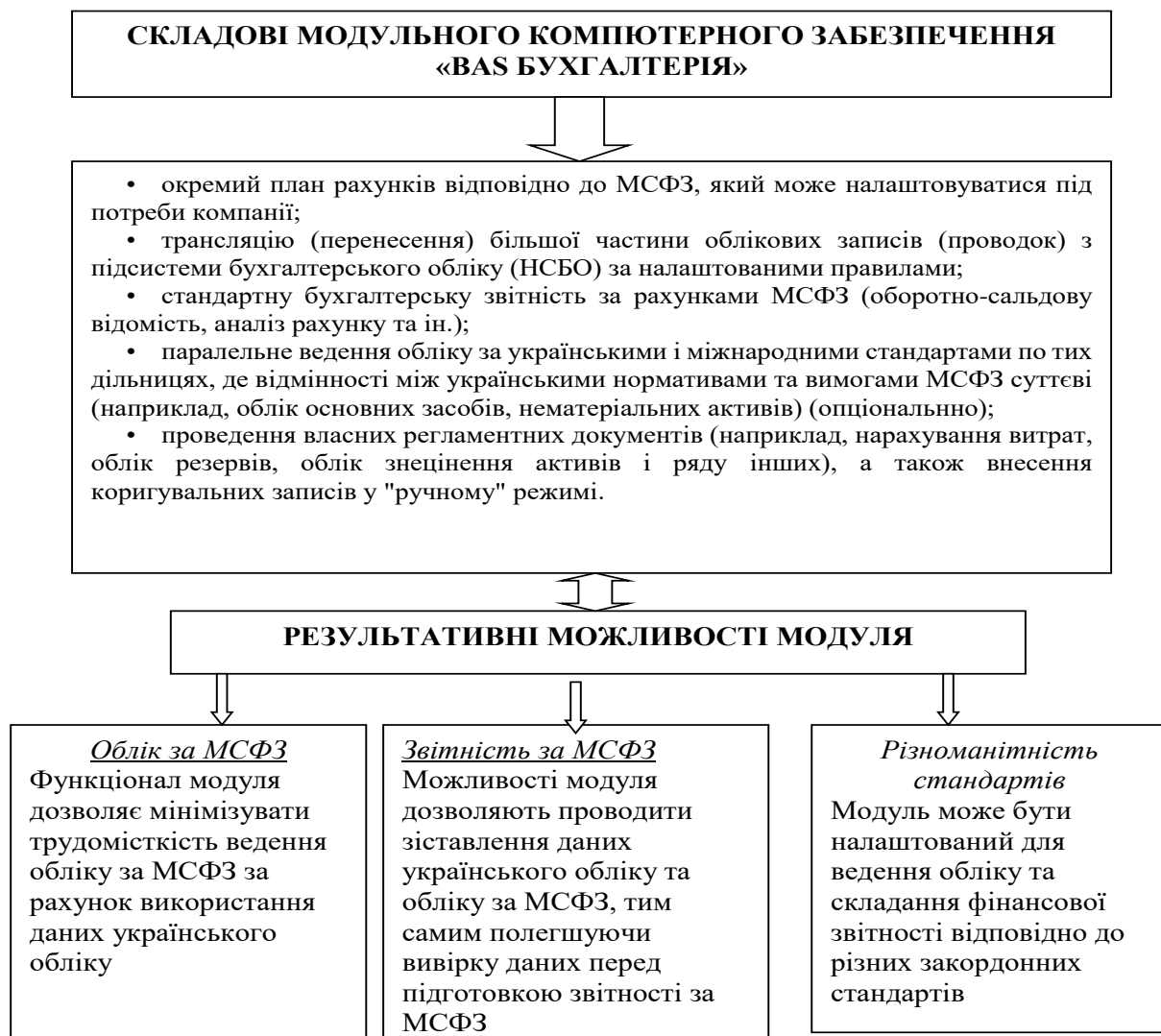

Рис.1 Основні складові бухгалтерської комп'ютерної програми «BAS БУХГАЛТЕРІЯ»*

*Розроблено автором на основі джерела [1].

Українська типова конфігурація «BAS Комплексне управління підприємством» або «BAS Бухгалтерія» надає можливість для ведення обліку відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності і може бути адаптована до особливостей застосування стандартів на конкретному підприємстві, зокрема і в аграрному секторі.

Список використаних джерел:

1. BAS АГРО. Бухгалтерія – автоматизація обліку в сільському господарстві. URL: <https://expresssoft.com.ua/uk/bas-agro-buhgalterija-avtomatizacija-obliku-v-silskomu-gospodarstvi/>
2. Березюк С.В., Оніщенко М.Л. Інформаційні технології в підприємницьких структурах. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 2. С. 118-131.

УДК 336.226

*Ціцька Н.
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Мирончук З.
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

НОВА РАДИКАЛЬНА «10-10-10» ПОДАТКОВА СИСТЕМА: ЇЇ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Економічні наукові джерела засвідчують, що 9 вересня 2022 року заступник глави Офісу президента України Ростислав Шурма на засіданні Економічного штабу при уряді представив концепцію податкової реформи за моделлю «10-10-10». Дана модель оподаткування передбачає майже повне скасування всіх пільг, посилення відповідальності за порушення податкового законодавства і вільний доступ органів податкової служби до інформації про наявність коштів на банківських рахунках, що буде запобігати ухиленню від сплати податків.

Податкова реформа за моделлю «10-10-10» передбачає зниження кількох ключових податкових ставок до 10 %: податок на прибуток буде замінено на податок на виведений капітал, ПДВ замінить податок з роздрібного продажу, а податок на доходи фізичних осіб, який нині складає 18 %, буде реформовано і поступово його ставка також досягне 10%. Крім того, пропонується скасувати єдиний соціальний внесок у розмірі 22% і підвищити військовий збір з 1,5% до 3%. Також планується ліквідувати низку податків та зборів. Для деяких податків передбачено перехідний період протягом 5–7 років. Точні податкові ставки, план-графік їх зміни будуть визначені після побудови моделі та прогнозних розрахунків [2, с.38].

Автором ключової ідеї, ініціатором та координатором процесу розробки радикальної податкової реформи, а також науковим керівником методів апробування та розрахунків за нею виступив Ростислав Шурма. Над концепцією реформи «10-10-10» крім Р. Шурми працювали економісти М. Кухар з Ukraine Economic Outlook, А. Амелін з Інституту майбутнього та Андрій Длігач з Advanter Group [2, с.40].

Автори даної реформи бажають, щоб запропонована ними податкова реформа запрацювала з 1 січня 2023 року. Звичайно, таке рішення можна прийняти про реформу лише після консультації з міжнародними партнерами, щодо зобов'язань України відповідно до національного законодавства і законодавство ЄС та розуміння компенсаторів бюджетних надходжень. Як компенсатори доходів бюджету розглядається збільшене оподаткування забруднення навколишнього середовища та шкідливого споживання, тобто тютюну, алкоголю, нафтопродуктів. Радикальна податкова реформа України має базуватись на таких принципах: податкова політика; інструмент реалізації економічної політики; простота; конкурентоспроможність; рівність ставок;

передбачуваність податкової політики; пріоритет камеральних перевірок; презумпція невинності платника податків.

В умовах повномасштабної війни основними джерелами наповнення бюджету країни є податки, зовнішня допомога, позики та емісії. Україні в боротьбі допомагають Країни Західної Європи та Америки, МВФ економічно. Одним із співавторів реформи є відповідальний Андрій Длігач, співзасновник Advanter Group і Центру економічного відновлення. Він заявив, про підтримку нової реформи коаліцією з 52 бізнес-груп країн.

Зараз в соціумі йде обговорення та дискусія про неможливість реформування діючої податкової системи і запровадження нової системи оподаткування в час повномасштабної війни. Вчені – економісти та практикуючі податківці і бухгалтера виділяють ряд переваг і недоліків нової податкової реформи (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки нової «10-10-10» податкової системи*

<i>Недоліки радикальної податкової реформи</i>	<i>Переваги радикальної податкової реформи</i>
скорочення надходжень до державного бюджету в умовах значного збільшення видатків на оборону. Як результат – критичне збільшення дефіциту державного бюджету без можливості його фінансування із внутрішніх джерел	скорочення оподаткування праці, базового споживання та інвестицій
повільні темпи зростання економіки порівняно з найближчими країнами-сусідам;	збільшення оподаткування екологічного забруднення, видобутку корисних копалин та споживання цигарок, алкоголю, нафтопродуктів
низький рівень інвестицій (менше 10% ВВП). Цей показник для країн, що розвиваються, становить 25–30% ВВП	мінімізація дискреції, у тому числі за рахунок заміни податку на прибуток на податок на виведений капітал
неконкурентна податкова система з урахуванням сильної бюрократичної складової.	впровадження набору інструментів для переходу на безготівкову економіку
висока вартість грошей на внутрішньому ринку через відсутність розвиненої системи різноманітних інвестиційних інститутів для населення (крім банків)	перехід до моделі оподаткування «10-10-10», яку іноді ще називають «10-10-10-3» внаслідок того, що крім ставки у 10%, мова ще йде про підвищення військового збору з 1,5% до 3%.
наявність суттєвої складової сірого ринку (близько 40–45% ВВП), масове ухилення від сплати податків, корупція у податковій сфері	

*Розроблено автором на основі джерела [2].

Розробники нової податкової політики ставлять перед нею такі завдання: підвищення конкурентної привабливості підприємств України; мінімізація частки тіньової економіки; стимулювання економічного зростання; мінімізація частки держави в економіці; цифровізація податкової служби; зниження

корупційних ризиків; спрощення податкового адміністрування; формування культури платника податків.

Опоненти радикальної податкової реформи зазначають, що реформа прямо порушує зобов'язання України за міжнародними договорами, зокрема щодо ставки ПДВ. «Поки ми залежимо від того ж ЄС як одного з ключових джерел фінансування дефіциту бюджету, порушуватимемо прямі норми міжнародних договорів, підписаних не лише за нинішньої влади, але вже під час війни (на яку, в результаті, таке порушення вже не списати), видається, м'яко кажучи, нерозумним» [3].

При збереженні нинішньої практики оподаткування бізнес все більше буде йти в тінь або залишати країну. У результаті в середньостроковій перспективі в кілька років загальна база оподаткування країни скоротиться, рівень життя населення знизиться, а економіка ввійде в стагнаційний стан. Спонсори реформи вважають, що у разі її запуску податкове середовище в країні значно покращиться, що сприятиме активізації підприємницької діяльності, збільшенню капіталовкладень, а зі стратегічної точки зору – значному збільшенню податкові надходжень з потенціалом профіциту бюджету. Важливим є те, що бізнес підтримує таку систему оподаткування. Будь-якому бізнесмену важливим є повністю прозора сплата податків за «адекватними» ставками, із значно урізаним бюрократичним механізмом адміністрування та перевірок. На даний момент в Україні фіскальна служба виконує лише свою фіскальну функцію, а про стимулюючу та регулюючу ніби держава забула [2].

Україна повинна виконувати свої зобов'язання, тоді як 112 Європейська Директива вказує, що протягом перехідного періоду можна буде йти на поступки щодо розміру та рівня ставок [1]. Після війни Україна потребуватиме значних інвестицій для відновлення зруйнованої інфраструктури. Ось чому необхідно вжити заходів для мінімізації ризиків безпеки. В цілому, на нашу думку, податкова реформа в країні має відбутися. Без податкової реформи Україна, швидше за все, не зможе стати самостійним економічним членом Європейського співтовариства. Тому, зниження податків стимулюватиме вихід економіки з тіні та прискорить темпи виробництва, що, у свою чергу, прискорить темпи зростання ВВП. Зі зростанням ВВП ефективність оподаткування, звичайно, зростає, доходи до бюджету зростуть. Річні доходи бюджету будуть зменшені, але у середньостроковій перспективі країна тільки виграє від таких податкових схем.

Список використаних джерел:

1. Директива ради 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_928#Text
2. Китайчук Т.Г. Перспективи та недоліки радикальної податкової реформи. *Економіка та суспільство*. №42. 2022. С.35 – 40.
Що не так з податковою реформою «10-10-10%». URL: <https://biz.censor.net/m336>

УДК 331.54:657

*Шендерівська Ю.
аспірант відділу обліку та оподаткування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

МАЙБУТНЄ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

В аспекті прогнозування майбутнього професії бухгалтера переважна кількість вчених і практиків сконцентрувалась на загрозі автоматизації. Технологічний фактор дійсно справляє суттєвий вплив на бухгалтерську і ряд інших професій, однак не є єдиним. До розгляду пропонуються чотири групи глобальних викликів, що стоять перед бухгалтером, і ймовірні відповіді на них.

1. Технологічна група викликів.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій створює ризик витіснення бухгалтерів з ринку праці. Оцінки щодо ступеню ризику різняться, але можна стверджувати, що ігнорувати технологічний прогрес не вдасться, а отже професійній спільноті слід вживати заходів щодо адаптації до нових умов.

Відповідь професії: поглиблення цифрових навичок бухгалтера і посилення адаптивності до змін.

2. Економічна група викликів:

2.1. Сповільнений спочатку пандемією, а згодом і російсько-українською війною та іншими факторами, процес глобалізації триває.

2.2. В світі наявні тенденції до посилення регулювання бухгалтерського обліку у зв'язку з ухиленням від сплати податків і відмиванням коштів [5].

2.3. З 2018 року почалось загострення протекціоністських тенденцій у світі. Зміни політичного і економічного ландшафту створюють додаткове навантаження на бухгалтера – вимагають швидкого реагування на зміну «правил гри» і адаптації до них.

2.4. Згідно з цивілізаційним підходом розуміння історичного процесу зараз людство переходить від індустріальної цивілізації до інформаційної. Рушієм цього переходу є зміщення ролі грошового капіталу на друге місце. Першість в цій ієрархії ресурсів тепер належить людському капіталу, який являє собою невіддільні від людини знання, навички, здібності, характеристики, що дозволяють генерувати економічні блага. Відповідно виникає потреба в обліку людського ресурсу для поглиблення оцінки можливостей економічного суб'єкта і більш точного відображення його стану, що збільшить ефективність системи управління.

Відповідь професії: розвиток глобального світогляду у фахівців з бухгалтерського обліку; постійне підвищення кваліфікації; посилення адаптивності до змін бізнес-середовища; модернізація теорії і методології бухгалтерського обліку.

3. Політична група викликів.

3.1. Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) і ряд відомих громадських організацій (AICPA, ACCA, ICAEW, ICAS) до основних чинників впливу на

професію бухгалтера відносять зростання невизначеності та прискорення змін бізнес-середовища.

3.2. Паралельно з глобалізацією посилюється політика регіоналізму – зміцнюються існуючі інтеграційні утворення, відбувається перерозподіл сфер впливу.

3.3. Наприкінці ХХ століття людство дійшло висновку, що продовження звичної економічної, екологічної і соціальної політики несе загрозу для майбутніх поколінь. З метою недопущення непоправних негативних наслідків було напрацьовано відповідний план дій, який отримав назву «Політика сталого розвитку». Професія бухгалтера постала перед викликом – забезпечити інформаційно-аналітичний супровід виконання цілей сталого розвитку (ЦСР). Станом на 2023 рік світовою професійною спільнотою було здійснено значний обсяг робіт і досягнуто суттєвих результатів. Разом з тим, перед бухгалтером все ще стоїть ряд проблем: недостатня теоретична і методологічна розробленість, потреба в переосмисленні традиційного базису складання звітності і розвитку інтегрованого мислення у фахівців [1], необхідність подальшого вбудовування інтегрованої звітності до загальної парадигми бухгалтерського обліку і звітності [2].

Відповідь професії: розвиток глобального світогляду у фахівців з бухгалтерського обліку; постійне підвищення кваліфікації; посилення адаптивності до змін бізнес-середовища; вдосконалення теорії і методології складання інтегрованої звітності; модернізація загальної парадигми бухгалтерського обліку і звітності; розвиток інтегрованого мислення.

4. Соціальна група викликів.

4.1. М. А. Іслам стверджує, що поєднання глобалізації і діджиталізації створює для бухгалтера новий виклик – перерозподіл зайнятості в світі [5]. Високорозвинені країни, такі як США і Австралія, передають бухгалтерський облік на аутсорсинг до країн з нижчою оплатою праці (Індія, Китай). Така тенденція продиктована потребою бізнесу мінімізувати витрати. Перерозподіл зайнятості є суттєвою проблемою для американської і європейської бухгалтерської професійної спільноти, що полягає у зниженні конкурентоспроможності і попиту на їхні послуги, однак не загрожує існуванню професії в цілому.

4.2. Національна розвідка США опублікувала на своєму сайті звіт «Глобальні тренди 2040» [3]. Однією з означених проблем на наступні два десятиліття, що стосується професії бухгалтера безпосередньо, є старіння населення у країнах з розвинутою економікою (Європа, Північна Америка і Східна Азія). В поєднанні з труднощами у освоєнні нових технологічних рішень такий демографічний зсув є загрозою для професії у двох аспектах: 1) частина бухгалтерів можуть опинитися «за бортом» професійної спільноти через невідповідність навичок існуючим запитам; 2) посилиться перерозподіл зайнятості в бік країн з кращими демографічними показниками (Південна Азія, Латинська Америка, Близький Схід, Африка).

4.3. Виходячи з концепції інформаційної цивілізації, варто звернути увагу на наступні риси інформаційного суспільства: 1) зміна співвідношення між

роботою і особистим життям на користь особистого життя; 2) зміщення пріоритету з виключно матеріальних благ на самовираження, саморозвиток, задоволення від роботи і життя. За результатами опитування МФБ в 2018 році 54 % представників малого і середнього бізнесу мали труднощі у залученні фахівців [4]. 41 % підприємців вказали однією з причин стурбованість кандидатів на посаду бухгалтера балансом робота-життя. Дискурс про баланс між роботою і особистим життям виник ще в другій половині ХХ ст. і набуває розвитку. Сьогодні наймані працівники не готові відводити роботі майже весь час, працювати виключно в офісі з 9 до 17 і бути географічно прикутим до одного місця.

Відповідь професії: Перехід від лише споживання пропонованого розробниками програмного забезпечення до формування запиту на ІТ-рішення; підвищення активності бухгалтерських громадських об'єднань; посилення цифрових навичок; підвищення гнучкості мислення у бухгалтера, застосування нових технологічних рішень; широке впровадження гнучкого графіку роботи; ініціювання відповідної соціальної політики на макро- і мікрорівнях.

Проведений аналіз викликів, що стоять перед бухгалтерською професією, і можливостей на них відповісти свідчить про спроможність бухгалтера адаптуватися до змін і бути ефективним учасником соціально-економічних відносин. Однак це можливо лише за умови націленості на розвиток і вжиття відповідних заходів. Шлях до еволюції і вдалої інтеграції в майбутнє трансформоване середовище має починатись із загального бачення подальшого існування професії (стратегії) і завершуватись певними діями кожного окремого її представника.

Список використаних джерел:

1. Гуцаленко Л. В., У. О. Марчук. Інтегрована звітність – концепції та парадигми обліку в досягненні цілей сталого розвитку. *Ефективна економіка*. № 7, 2021. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/7_2021/11.pdf
 2. Свічкач Н. М., Кобець Є. М. Впровадження інтегрованої звітності як нової моделі управління бізнесом. *Економіка та суспільство*. № 33, 2021. URL: <https://cutt.ly/VNiACpB>
 3. Global trends 2040. Retrieved from: <https://www.dni.gov/index.php/gt2040-home/summary>
 4. IFAC global SMP survey: 2018 summary. URL: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IFAC-Global-SMP-2018-SUMMARY.pdf>
- Islam M. A. Future of Accounting Profession: Three Major Changes and Implications for Teaching and Research. URL: <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/preparing-future-ready-professionals/discussion/future-accounting-profession-three-major-changes-and-implications-teaching-and-research>

УДК 657.6

*Шерстюк О.
д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник
відділу обліку та податкування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки, м. Київ*

АУДИТОРСЬКІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Постійна трансформація умов функціонування суб'єктів фінансово-господарської діяльності призводить, серед іншого, до змін у змісті окремих господарських операцій, і, як наслідок, впливає на їх результати. Від цього залежать результати діяльності підприємства в цілому, а також його окремих підрозділів та галузевих сегментів. Відповідні результати є предметом оцінювання різними суспільними групами, які мають можливість отримувати інформацію щодо підприємства та приймати на її основі різні види рішень.

Зокрема, такі рішення можуть стосуватися доцільності продовження існуючих та надання нових інвестицій як у формі внесків до власного капіталу підприємств, так і шляхом надання грошових та інших ресурсів у формі позик. При формуванні та обґрунтуванні відповідних рішень використовується як сама інформація, так і результати її попередньої обробки та оцінювання за низкою критеріїв.

Особливого значення в контексті оцінювання діяльності підприємств набуло визначення його ефективності. Зазначена характеристика має низку переваг. Насамперед, ефективність має універсальний характер, оскільки може бути визначена та оцінена як стосовно процесів, так і щодо поведінки осіб, які беруть в них участь. При цьому, ефективність може бути визначена за критеріями, які максимально враховують інформаційні запити зацікавлених в отриманні відповідних оцінок осіб.

Варто також відзначити, що ефективність та показники, на основі яких вона може бути оцінена, є зрозумілими для різних груп користувачів характеристиками, оскільки ґрунтуються на співставленні отриманих результатів з використаними ресурсами.

Водночас, формування методичного інструментарію оцінювання ефективності функціонування підприємств зазнає впливу низки об'єктивних та суб'єктивних чинників. Їх зміст, якісні та кількісні параметри як самих чинників так і їх впливу обумовлюється обставинами, які мали місце на час здійснення господарської операції, кваліфікацією її виконавців, методикою формування відповідних даних та їх реєстрації в інформаційній системі, зрештою – суб'єктивним ставленням до чинників та отриманих оцінок з боку різних користувачів. Зважаючи на це, існує потреба в застосуванні для оцінювання ефективності інструментарію, який забезпечить надання неупереджених фахових оцінок.

Одним з підходів, який сприяє досягненню зазначеної мети є виконання відповідних завдань суб'єктами аудиторської діяльності. Його перевага полягає

в тому, що незалежний фахівець, ґрунтуючись на власній фаховій підготовці та досвіді, спираючись на професійні етичні й методологічні стандарти формує належним чином обґрунтовану думку стосовно перевіреної інформації. Варто також відзначити, що оцінка показників, що характеризують як саму діяльність підприємства, так й інформацію щодо її змісту та результатів здійснюється аудитором на основі власного професійного судження, яке, відповідно до професійних стандартів, не повинне залежати від впливу інших осіб.

Предметом професійного судження аудитора в контексті визначення ефективності функціонування підприємства можуть бути визначені різноманітні параметри.

Зокрема, це стосується власне критеріїв самої ефективності. До них можуть бути віднесені нормативно визначені розрахункові значення окремих показників, тренди їх динаміки протягом визначеного періоду, інтервальні та дискретні значення тощо. При цьому аудитор може використовувати в якості нормативів вимоги законодавства, регуляторних документів, формалізованих елементів політик підприємства, а також загальногалузеві чи територіальні значення. Іншим джерелом отримання критеріїв ефективності діяльності підприємств з точки зору виконання аудиторських завдань може бути обчислення певних значень показників на основі розуміння чи доведення їх статистичного зв'язку з іншими показниками, очікування користувачів інформації, призначення даних щодо ефективності в конкретній ситуації.

Іншим предметом професійного судження аудитора є вибір змісту та способу застосування моделі розрахунку показника. Такий вибір залежить не лише від чинників, які можуть прямо чи опосередковано вплинути на розрахункове значення, але й від довіри до інформації, яка використовується, до джерел її отримання, від ресурсів аудитора, а також суттєвості впливу.

На підставі результатів застосування обраної моделі визначення показників ефективності аудитор має обґрунтувати власне судження стосовно тлумачення як розрахункових значень, так й їх відповідності обраним раніше критеріям. При цьому професійне судження аудитора має ґрунтуватися на його розумінні виявлених зв'язків та трендів, відповідності одержаних результатів попередньо формалізованим планам і прогнозам.

Ще одним аспектом оцінювання ефективності функціонування підприємств суб'єктами аудиторської діяльності є висловлення думки, що ґрунтується на визначених раніше професійних судженнях.

Думка аудитора щодо результатів оцінювання ефективності висловлюється у звіті аудитора, який є джерелом упевненості для користувачів інформації в тому, що значення та оцінка показників ефективності є адекватними наявним обставинам діяльності підприємства. Іншими словами, аудиторський звіт є обґрунтуванням довіри зацікавлених осіб до оцінок, які в подальшому будуть використані під час формування, обґрунтування, реалізації та оцінювання результатів економічних рішень.

Водночас, варто брати до уваги, що професійні судження аудитора також мають суб'єктивну складову. При цьому, спосіб їх отримання та формалізації визначається професійними стандартами, які регулюють діяльність аудитора,

проте не завжди враховують організаційні, структурні, галузеві, територіальні, соціальні та інші аспекти діяльності підприємства. Зважаючи на це, набуває актуальності необхідність документального обґрунтування суджень аудитора, на основі яких формулюється звіт за результатами оцінювання ефективності діяльності підприємств.

Таким чином, роль аудиту в оцінювання ефективності функціонування підприємств полягає в забезпеченні обґрунтованого рівня упевненості користувачів інформації в тому, що виконані незалежним фахівцем заходи оцінювання дають об'єктивну відповідь на інформаційні очікування.

УДК 657.372.01

*Шкроміда В.
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕПУТАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У контексті впровадження репутаційного менеджменту, яке фокусується на зовнішньому середовищі та очікуваннях його представників, важливим елементом формування обліково-аналітичного забезпечення на підприємстві є комплексний підхід до організації і виконання облікових робіт та аналітичних розрахунків. Це означає, що система обліково-аналітичного забезпечення репутаційного менеджменту на підприємстві має бути розділена на три підсистеми, які виконують різні функції, але діють спільно для досягнення загальної мети.

Перша підсистема, яку відносимо до репутаційного менеджменту, – це підсистема облікового забезпечення, яка ґрунтується на застосуванні фінансового, управлінського та стратегічного обліку. Багатогранність репутаційних активів як об'єкта облікового процесу обумовлює такий симбіоз облікового відображення. Хоча віднесення фінансового та управлінського обліку може викликати дискусії через труднощі, пов'язані з ідентифікацією, оцінкою та визнанням репутаційних активів, вони є необхідними на початковому етапі для виявлення ключових стейкхолдерів компанії з метою визначення її репутаційного сприйняття, а також для узагальнення понесених витрат, пов'язаних з формуванням та використанням репутаційних активів.

Підсистема аналітичного забезпечення включає різні види аналізу, такі як економічний, фінансовий та стратегічний. Відомо, кожен вид аналізу має свою мету та призначення. Так, економічний аналіз полягає у дослідженні економічної діяльності господарюючого суб'єкта, де ефективність кожного бізнес-процесу залежить від репутаційних властивостей його елементів.

Фінансовий аналіз, зі свого боку, вивчає фінансову складову економічної діяльності господарюючого суб'єкта, яка в певній мірі пов'язана з репутаційними активами. Деякі дослідники стверджують, що сприятлива репутація може позитивно вплинути на фінансові показники компанії, тоді як інші доводять, що високі фінансові показники можуть поліпшити репутацію компанії серед зацікавлених сторін [1].

Включення стратегічного аналізу до підсистеми аналітичного забезпечення є відповідним, оскільки репутаційні активи мають довгостроковий характер їх створення та використання. Використання стратегічного обліку та аналізу дозволяє систематизувати інформацію про стратегічне значення та використання репутаційних активів у досягненні стратегічних цілей та завдань [2].

В системі обліково-аналітичного забезпечення репутаційного менеджменту пропонується окремо виділяти підсистему контролю, яка має на меті здійснювати контрольні функції з боку керівництва компанії. З одного боку, контроль є необхідним на етапі розробки та прийняття рішень, а з іншого – це невід'ємний елемент перевірки виконання вимог, виявлення відхилень, аналізу причин невиконання рішень та інше.

Узагальнюючи, слід відзначити, при розробці системи обліково-аналітичного забезпечення репутаційного менеджменту необхідно враховувати, що підприємство взаємодіє з зовнішнім середовищем, яке впливає на його діяльність та процес прийняття управлінських рішень. Тому важливо адаптувати обліково-аналітичну систему та її компоненти до змін і тенденцій, що виникають у зовнішньому середовищі, задля успішного впровадження і реалізації репутаційного менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Shamma, H. (2012) Toward a Comprehensive Understanding of Corporate Reputation: Concept, Measurement and Implications. *International Journal of Business and Management*, 7 (16), 151–169. <https://doi.org/10.5539/ijbm.v7n16p151>
2. Shkromyda V., Gnatiuk T. & Shkromyda N. (2022) Evaluation of Indexes of Dynamism of Corporate Reputation in Conditions of Behavioral Economy. *Corporate Reputation Review*. 25, 81–93. <https://doi.org/10.1057/s41299-021-00113-9>

УДК 657.1:334.012

*Шкроміда Н.
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Гнатюк Т.
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

ОСОБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО БУХГАЛТЕРСЬКОГО АУТСОРСИНГУ

За короткий час бухгалтерський аутсорсинг в Україні пройшов усі етапи розвитку – від зародження як окремої моделі організації бухгалтерського обліку до закріплення на законодавчому рівні як окремих вид економічної діяльності. Ефективність бухгалтерського аутсорсингу в Україні привернула значну увагу серед науковців та практикуючих бухгалтерів. Він став популярним у вітчизняній обліково-аналітичній практиці та отримав визнання як ефективний вид економічної діяльності.

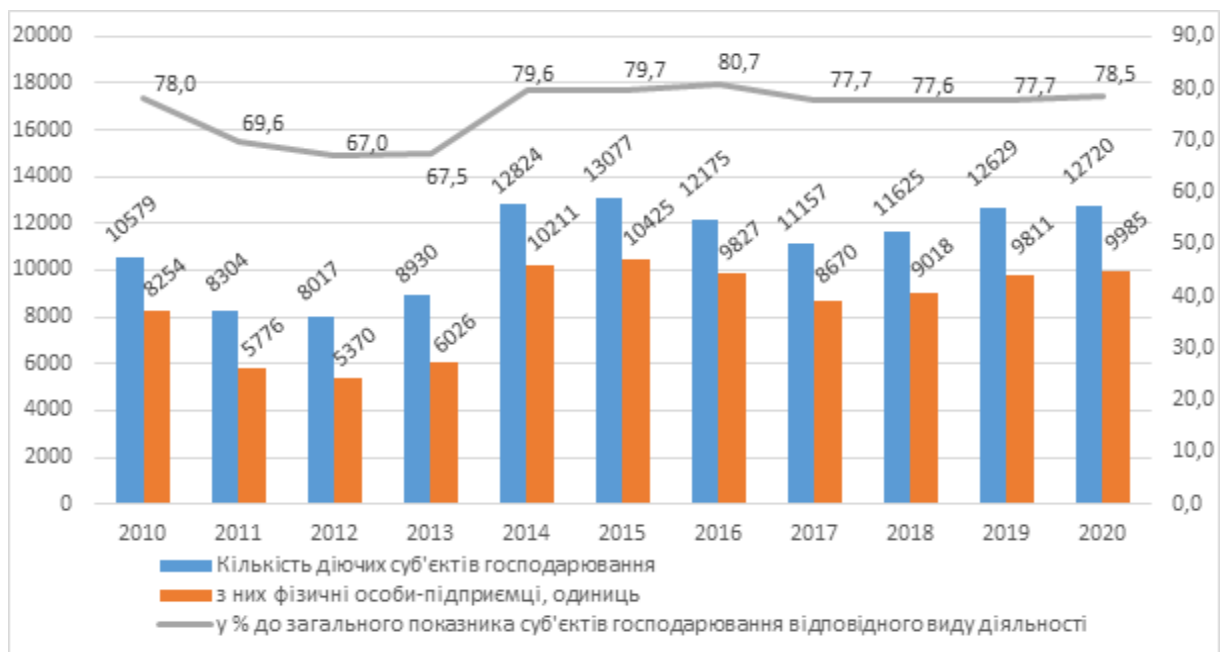
Наукові дослідження та практичні рекомендації щодо розвитку бухгалтерського аутсорсингу та його впровадження в українських компаніях вже існують, але потребують доповнення, зокрема, у частині дослідження ринку бухгалтерських послуг на умовах аутсорсингу в українських реаліях, виявленні існуючих особливостей та визначенні ключових факторів, що впливають на його розвиток.

Дані, зібрані Державною службою статистики України за період з 2010 по 2020 роки (див. рис. 1), свідчать про те, що кількість суб'єктів господарювання, зареєстрованих у сфері бухгалтерського обліку, аудиту та консультування з питань оподаткування (за кодом 69.2), зростає впродовж цього періоду. Зауважимо, що ця тенденція має хвилеподібний характер, що свідчить про стабільність кількості учасників вітчизняного ринку бухгалтерського аутсорсингу та їх поступове збільшення.

З рисунку можна зрозуміти, що кількість фізичних осіб-підприємців на ринку бухгалтерського аутсорсингу протягом розглянутого періоду залишалась майже стабільною та складала близько 8-9 тисяч одиниць або 70-80 відсотків від загальної кількості діючих суб'єктів господарювання.

Під час проведення дослідження було встановлено, що на ринку бухгалтерського аутсорсингу спостерігаються особливості, які залежать від таких чинників:

Рис. 1. Кількість діючих суб'єктів господарювання, зареєстрованих у сфері бухгалтерського обліку, аудиту та консультування з питань оподаткування за 2010-2020 рр.

Джерело: сформовано на основі [2]

- виду економічної діяльності компанії, яка передає бухгалтерські функції зовнішньому провайдеру. Простежується певна закономірність, де є галузі економіки, в яких добре поширений бухгалтерський аутсорсинг (наприклад, ІТ-компанії, сфера послуг), тоді як у інших галузях (наприклад, виробництво, переробка тощо) використовується традиційна модель організації бухгалтерського обліку.

- масштабу компанії та кількості бізнес-операцій, що підлягають обліку і звітності [1]. Під час дослідження було виявлено, що малі і середні компанії швидше і частіше переходять на бухгалтерський аутсорсинг, ніж представники великого бізнесу.

- обраної системи оподаткування компанії та специфіки відносин з контрагентами. Компанії, які працюють на спрощеній системі оподаткування, частіше скористаються бухгалтерськими послугами на умовах аутсорсингу.

- залучення додаткових послуг, пов'язаних з контролем та аналізом бізнесу, також може вплинути на вибір компанії щодо бухгалтерського аутсорсингу.

Вважаємо, виявлені закономірності та особливості, які простежуються у ретроспективі функціонування досліджуваного ринку бухгалтерських послуг, слід враховувати при побудові і реалізації виваженої державної політики у напрямку розвитку ринку бухгалтерського аутсорсингу.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк, Т.М., Шкроміда, В.В., Шкроміда, Н.Я., Василюк, М.М. (2021). Бухгалтерська освіта в Україні: тенденції та перспективи. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*, 17(1), 246–256.
2. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. (2023). <https://ukrstat.gov.ua/>

УДК 361.115

Шурпенкова Р.

*к.е.н., доцент кафедри облікових технологій та оподаткування,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

АНАЛІЗ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Підприємство створюють для здійснення підприємницької діяльності і в процесі цієї діяльності використовують як власний капітал, так і позикові кошти. Підприємницьку діяльність здійснюють в різних галузях економіки та в різних організаційно-правових формах. У будь-якому випадку бізнес, незалежно від його форми та сфери діяльності, для старту потребує наявності певного капіталу. Крім того, без власного капіталу неможливо продовжувати господарську діяльність підприємства [1, с.125-131].

Власний капітал є основним початковим джерелом фінансування господарської діяльності підприємства. Структура і динаміка власного капіталу є одним із важливих показників, що визначає фінансовий стан підприємства.

Якщо провести асоціативний аналіз, то поняття «капітал», звісно, викликає асоціації з поняттям «власність». У момент створення підприємства його стартовий капітал втілюють в активах, інвестованих засновниками, і він становить вартість майна підприємства.

Під час подальшої діяльності підприємства власний капітал збільшують або зменшують залежно від рівня прибутковості та зміни складу власників (засновників). Структура власного капіталу підприємства змінюється з кожним звітним періодом. Його збільшення є результатом ефективної господарської та фінансової діяльності і найбільше цікавить власників підприємства тому що свідчить про зростання майна, що їм належить. Основу власного капіталу складає статутний капітал підприємства та нерозподілений прибуток.

У сучасних умовах підприємницької діяльності формування та використання власного капіталу є чинником, який впливає на рівень фінансової стійкості та фінансової безпеки підприємства. Власний капітал є одним із найважливіших джерел коштів діяльності і розвитку підприємства, тим не менш, сучасна економічна практика показує, що більшість підприємств приділяють недостатньо уваги його аналізу, що, в свою чергу, відображається на ефективності їхньої діяльності та може знизити рівень фінансової безпеки підприємства.

Керівництво підприємства повинно мати чітке уявлення про те, за рахунок яких ресурсів воно буде здійснювати господарську діяльність, в які напрямки цієї діяльності буде вкладати свій капітал. У зв'язку з цим великого значення набуває правильний і комплексний аналіз власного капіталу підприємства, що формує інформацію про окремі складові капіталу та їхню динаміку.

Аналіз власного капіталу – безперервний процес накопичення, систематизації та використання облікової та звітної інформації, метою якого є оцінка фінансового стану підприємства, визначення темпів розвитку

виробництва, визначення наявних джерел коштів та раціональності їхнього використання, прогноз розвитку підприємства на ринку капіталу [2].

Основні завдання аналізу власного капіталу для забезпечення фінансової безпеки підприємства :

- виявлення основних джерел формування власного капіталу та визначення впливу їх зміни на фінансову стійкість підприємства ;
- визначення правових, договірних та фінансових обмежень щодо розпорядження нерозподіленим прибутком ;
- першочергова оцінка прав на отримання дивідендів; визначення пріоритету прав власників при ліквідації підприємства.

Процес оцінки вартості власного капіталу повинен базуватися на таких основних принципах (таблиця 1).

Таблиця 1.

Принципи процесу оцінки вартості капіталу

Принципи	Характеристика
Попередньої поелементної оцінки вартості власного капіталу.	У процесі оцінки власний капітал необхідно розділити на окремі складові, кожна з яких повинна бути об'єктом оцінкових розрахунків.
Порівнянності оцінки вартості власного капіталу.	Для забезпечення порівняння і коректності розрахунків середньозваженої вартості капіталу сума власної його частини повинна бути виражена у поточній ринковій оцінці. Для цього визначають вартість чистих активів підприємства, що характеризують ту частину його майна, що сформована за рахунок власного капіталу.
Динамічної оцінки вартості капіталу.	Фактори, що впливають на показник середньозваженої вартості капіталу, дуже динамічні. Отже, зі зміною вартості окремих елементів капіталу повинні вноситися корективи і в середньозважене його значення.
Узагальнюючої оцінки вартості власного капіталу.	Таким узагальнюючим показником є середньозважена вартість капіталу.

Складено автором за даними [3]

Викладені принципи дозволяють сформувати систему основних показників, що визначають вартість власного капіталу і межі його ефективного використання.

З метою оцінки ефективності формування та використання власного капіталу підприємств доцільно розраховувати наступні коефіцієнти: показники якості структури власного капіталу підприємства (фондова капіталізація; частка зареєстрованого капіталу у власному капіталі; частка чистого прибутку у власному капіталі підприємства); коефіцієнти ділової активності (коефіцієнт оборненості власного капіталу; період оборненості власного капіталу); коефіцієнти фінансової стійкості (коефіцієнт концентрації власного капіталу; коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу; коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт фінансової стійкості; коефіцієнт фінансування).

На підсумковий показник вартості власного капіталу впливають фактори, основними з яких є: доступність різних джерел фінансування; середня ставка відсотка, що склалася на фінансовому ринку; галузеві особливості операційної діяльності, що визначають тривалість операційного циклу та рівень ліквідності використовуваних активів; співвідношення обсягів операційної та інвестиційної діяльності; життєвий цикл підприємства; рівень ризику здійснюваної операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [4, 164- 167].

Важливе значення в комплексній оцінці власного капіталу займає розробка системи оптимізації структури капіталу з врахуванням фінансової безпеки підприємства та її впровадження на сучасних підприємствах.

Взаємозв'язок структури капіталу підприємства з його фінансовою безпекою полягає в тому, що надання переваги тому чи іншому джерелу фінансування впливає на поточний і майбутній стан підприємства. Це пояснюється тим, що використання тільки власного капіталу гарантує найвищу фінансову стійкість, але обмежує темпи розвитку, оскільки не може забезпечити формування додаткового обсягу активів у періоди сприятливої кон'юнктури ринку і не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал. Оптимальною є така структура капіталу, яка дасть змогу звести до мінімуму середньозважену вартість капіталу і, водночас, підтримати кредитну репутацію фірми на рівні, який дає змогу залучити нові капітали на прийнятних умовах [5, с. 8-11].

Таким чином, сформульовані підходи до аналізу власного капіталу підприємств дозволять внутрішнім і зовнішнім користувачам отримувати актуальну інформацію і будувати облікову та аналітичну систему більш раціонально, спрямовуючи її на максимізацію прибутку, мінімізацію витрат та забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Список використаних джерел:

1. Шурпенкова Р. К. Аналіз статутного капіталу як основного джерела фінансування підприємств. // НАН України, Інститут регіональних досліджень. -Львів, 2011.-Випуск № 4 (62) - с.125-131.
2. Організація і методика економічного аналізу: навч. Посібник / Р. К. Шурпенкова, І. І. Демко .- К.: УБС НБУ, 2011.- 287 с.
3. Вартість капіталу і принципи її оцінки. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5370959/>
4. Петухова О.М. Аналіз власного капіталу як фактору забезпечення фінансової безпеки підприємств / Петухова О.М., Сілакова Г.В.// *Економіка і культура України в світових глобалізаційних процесах: позиціонування і реалії: тези доповідей III Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21–22 берез., 2018 р.* – С. 164- 167.
5. Структуризація капіталу в системі фінансової безпеки підприємства / Н. М. Давиденко // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2014. - Т. 19, Вип. 3(4). - С. 8-11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2014_19_3%284%29__3

УДК 657.375

Ясіновська І.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансового менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

Чепіль Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ПОДІЇ ПІСЛЯ ДАТИ БАЛАНСУ ТА ПОРЯДОК ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ У ФІНАНСВИХ ЗВІТАХ

Події після дати балансу – це сприятливі та несприятливі події, які відбуваються від дати балансу до дати затвердження фінансових звітів до випуску.

Події після звітної дати можуть бути двох категорій:

події після дати балансу, які надають додаткову інформацію про визначення сум, пов'язаних з умовами, що існували на дату балансу, вимагають коригування відповідних активів і зобов'язань;

події, що мали місце після дати балансу та вказують на умови, що виникли після даної дати, не потребують коригування статей фінансових звітів. Такі події розкриваються у примітках до фінансових звітів, в разі якщо відсутність інформації про них має вплив на здатність користувачів звітності робити відповідні оцінки та приймати рішення.

До події, які надають додаткову інформацію про обставини, що існували на дату балансу, відносять: оголошення банкрутом дебітора підприємства, заборгованість якого раніше була визнана сумнівною; переоцінка активів після звітної дати, яка свідчить про стійке зниження їхньої вартості, визначеної на дату балансу; отримання інформації про фінансовий стан і результати діяльності дочірніх і асоційованих підприємств, яка свідчить про стійке зниження вартості їхніх акцій на фондових біржах; продаж запасів, який свідчить про необґрунтованість оцінки чистої вартості їх реалізації на дату балансу; отримання від страхової організації матеріалів про уточнення розміру страхового відшкодування, переговори щодо якого велись на звітну дату; виявлення помилок або порушень законодавства, що призвели до перекручення даних фінансової звітності. До подій, які вказують на обставини, що виникли після дати балансу, можна віднести: прийняття рішення щодо реорганізації підприємства; придбання цілісного майнового комплексу; рішення про припинення операцій, які становлять значну частину основної діяльності підприємства; знищення (втрата) активів підприємства внаслідок пожежі, аварії, стихійного лиха або іншої надзвичайної події; прийняття рішення щодо емісії цінних паперів; непрогнозовані зміни індексів цін і валютних курсів; укладення контрактів щодо значних капітальних і фінансових інвестицій; прийняття законодавчих актів, які впливають на діяльність підприємства; дивіденди за звітний період оголошені підприємством після дати балансу [1].

В примітках до фінансових звітів розкривається наступна інформацію щодо виправлення помилок, які мали місце в попередні періоди:

- зміст і суму помилки;
- статті фінансової звітності минулих періодів, які були переобраховані з метою повторного подання порівняльної інформації;
- факт повторного оприлюднення виправлених фінансових звітів або недоцільність повторного оприлюднення.

У разі зміни в обліковій політиці підприємству слід розкривати:

- причини та суть зміни;
- суму коригування нерозподіленого прибутку на початок звітного року або обґрунтування неможливості її достовірного визначення;
- факт повторного подання порівнянної інформації у фінансових звітах або недоцільність її переобрахунку.

У разі потреби розкриття події, що відбулася після дати балансу, слід надавати інформацію про зміст події та оцінку її впливу на фінансовий результат або обґрунтування щодо неможливості зробити таку оцінку.

Банки України ведуть бухгалтерський облік та складають фінансову звітність згідно з вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності, подають та оприлюднюють фінансову звітність відповідно до норм законодавства України. У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та введенням воєнного стану в Україні відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [2], затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ, Торгово-промислова палата визнає військову агресію російської федерації проти України форс-мажорними обставинами. Ці обставини є форс-мажорними (надзвичайними, невідворотними) з 24 лютого 2022 року до їх офіційного закінчення для всіх без винятку суб'єктів господарювання.

З метою забезпечення надійності та стабільності функціонування фінансової системи в період дії воєнного стану Національний банк України постановою Правління Національного банку України від 07 березня 2022 року № 41 «Про складання та подання фінансової звітності в період запровадження воєнного стану» встановив порядок складання та подання фінансової звітності банками в умовах воєнного стану. Згідно з Інструкцією про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 24.10.2011 № 373, банки складають фінансову звітність на підставі даних бухгалтерського обліку з урахуванням коригуючих проводок щодо подій, які коригують дані після дати балансу. Операції мають бути відображені в облікових регістрах у тому звітному періоді, в якому вони були здійснені [2].

Банки коригують суми, що визнані у звітності на дату балансу, на які вплинули події після дати балансу, та визнають суми, що не були відображені у звітності на дату балансу з певних причин. Усі події, що стали відомими після дати балансу та мають безпосередній вплив на показники фінансової звітності, вимагають коригування звітної інформації. Банк не здійснює коригування сум, що визнані у його фінансовій звітності для відображення подій, які вказують на

обставини, що виникли після дати балансу. Якщо були суттєві події, що не вимагають коригування звітності, але які можуть вплинути на ухвалення користувачами економічних рішень, то банк має розкривати інформацію в примітках до фінансової звітності про кожну таку подію без коригування статей фінансової звітності, характер події та попередню оцінку фінансового впливу або констатацію, що така оцінка неможлива.

При виправленні помилок у фінансовій звітності треба здійснити такі кроки:

з'ясувати суть помилки;

встановити порядок відображення в бухгалтерському обліку операції для виправлення помилки та відповідно перевірити правильність відображення;

у разі потреби відкоригувати дані фінансової звітності;

інформацію про помилки розкрити в примітках до річної фінансової звітності.

Датою балансу є дата, на яку складено баланс підприємства, а подією після дати балансу – подія, що відбувається між датою балансу і датою затвердження керівництвом фінансової звітності, підготовленої до оприлюднення, яка вплинула або може вплинути на фінансове становище, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Події після дати балансу, які вимагають коригування відповідних активів і зобов'язань. Таке коригування активів і зобов'язань здійснюється шляхом сторнування та/або додаткових записів в обліку звітного періоду, які відображають уточнення оцінки відповідних статей внаслідок подій після дати балансу.

Також варто зазначити, що руйнівні наслідки вторгнення російської федерації в Україну охоплюють всі сфери життя, економічні наслідки війни матимуть значний вплив на бухгалтерський облік та звітність, оскільки ситуація постійно змінюється, тому буде виникати потреба у регулярному перегляді бухгалтерських оцінок, підходів для відображення неупередженої та правдивої інформації у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Список використаних джерел:

1. Конспект лекцій з дисципліни «Звітність підприємств» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 071 «Облік і звітність в оподаткуванні» / Укл. Бурдюк О.В. Кам'янське: ДДТУ, 2020. 117 с.

2. Щодо бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в період воєнного стану. Національний банк України. Лист від 18.04.2022 № 60-0005/28391. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/LB22080>

УДК 657

Ясишена В.

*д.е.н., професор, професор кафедри економіки, обліку та оподаткування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки,
Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця*

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ГУДВІЛУ

Результати теоретико-прикладних досліджень свідчать про те, що питанням методології та організації обліку нематеріальних активів (далі - НМА) як цілісної економічної категорії приділяється недостатньо уваги. Також існує низка дискусійних питань пов'язаних з обліком гудвілу. Внаслідок чого ускладнюється дотримання основних принципів ведення обліку, необ'єктивною є інформація про фінансовий стан підприємства і вартість підприємства, що знижує ефективність прийняття управлінських рішень. Удосконалення методології бухгалтерського (фінансового) обліку НМА та гудвілу має ґрунтуватися на системному підході охоплюючи нижчевикладені напрями.

Розширення принципів бухгалтерського (фінансового) обліку. Принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що розкриті у Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» необхідно узгодити з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Вони мають бути викладені у такому складі та порядку: автономності, послідовності, документального підтвердження, повного висвітлення, обачності, безперервності, нарахування, превалювання сутності над формою, історичної (фактичної) собівартості, єдиного грошового вимірника, періодичності, раціональності, комунікації, зниження ентропії (непорядкованості). Такий порядок викладення принципів логічно виходить з основних процедур бухгалтерського обліку і пов'язується з елементами його методу.

З вищезазначеного видно, що додатково потрібно враховувати такі принципи, як раціональність, документальне підтвердження, комунікація, зниження ентропії (непорядкованості), які сприятимуть підвищенню якості формування інформації і є об'єктивною основою, впливу на всі елементи методу для ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності.

Уточнення поняття «нематеріальні активи». Нематеріальними активами слід вважати ідентифіковані й оцінені довгострокові й поточні активи, які не маючи фізичного втілення, є правами на об'єкти інтелектуальної власності, користування природними ресурсами, майном та організаційними й економічними привілеями, здатні приносити економічну вигоду та можуть впливати на формування вартості підприємства, підвищувати його прибутковість і конкурентоспроможність.

Виокремлення основних аспектів визнання НМА. Основними умовами визнання НМА слід вважати: відповідність НМА у його визначенню; можливість ідентифікації; контроль над активом; майбутні економічні вигоди;

період використання більше як рік або період використання менше року (для поточних НМА); достовірне визначення вартості; наявність підтверджуючих документів про право користування або право власності.

Розширення класифікації НМА. У складі класифікаційних ознак для потреб бухгалтерського обліку виокремлено: термін використання; ступінь ідентифікації (можливість відчуження); шлях надходження (джерело виникнення); правова ознака; спосіб оцінки; результат переоцінки; наявність активного ринку; як інвентаризаційний об'єкт; наявність ліквідаційної вартості; ступінь морального старіння; можливість нарахування амортизації; шлях вибуття; належність до країни походження; наявність правовстановлюючого документа; відображення у балансі підприємства; характер володіння.

Удосконалення організаційних засад облікової політики через виокремлення її складових і структурних елементів в частині бухгалтерського (фінансового) обліку. Облікову політику підприємства доцільно формувати за такими складовими: фінансовий облік, управлінський облік, ведення податкових розрахунків, контроль і захист, та структурувати інформацію за основними її елементами в частині НМА.

До основних елементів облікової політики НМА щодо бухгалтерського (фінансового) обліку слід віднести: рахунки для обліку НМА, відповідно до робочого плану рахунків; оцінку НМА після первісного визнання; строк корисного використання НМА; метод нарахування амортизації НМА; визначення ліквідаційної вартості НМА; графік документообігу об'єктів НМА.

Розробка Методичних рекомендацій з застосування типових форм первинного обліку НМА та гудвілу. Форми первинного обліку НМА можуть бути сформовані на основі вже існуючих Типових форм № 732. Вони мають містити форми первинних документів, для обліку НМА з набором відповідних реквізитів, які повинні включати документи, що будуть відображати всі групи НМА, а не тільки ті, що віднесено до інтелектуальної власності, а також форми для обліку гудвілу.

Удосконалення підходів щодо проведення інвентаризації НМА через розробку форм первинного обліку: (Ф. № НМА – 4 «Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності (ІВ)», Ф. № НМА – 5 «Інвентаризаційний опис прав користування природними ресурсами, майном та іншими НМА») [2, с. 62-63].

Уніфікація об'єктів НМА та систематизація підходів й методів їх оцінки за міжнародними і вітчизняними стандартами оцінки і обліку. У результаті аналізу структури об'єктів НМА, що наведені в міжнародних, європейських і національних стандартах експертної оцінки і бухгалтерського обліку запропоновано перелік НМА, що може враховуватися підприємством для оцінки вартості бізнесу і потреб управління НМА та гудвілом [1].

Удосконалення синтетичного і аналітичного обліку НМА та гудвілу. Рекомендовано введення: субрахунка 126 «Програмне забезпечення» з окремим наведенням інформації щодо цього субрахунка в Примітках до річної фінансової звітності; рахунка 29 «Поточні нематеріальні активи» для обліку НМА, строк використання яких менше року з розкриттям методики їх обліку.

Для обліку інтелектуального капіталу запропоновано відкрити субрахунки: 426 «Інтелектуальний капітал по зовнішньому гудвілу», 427 «Інтелектуальний капітал по внутрішньому гудвілу» для ведення обліку інтелектуального капіталу, що забезпечить відображення в обліку інтелектуальних активів, утворених при купівлі чи об'єднанні підприємств, або понесенні витрат на їх створення в процесі поточної діяльності підприємства. Для обліку нестач НМА рекомендовано відкрити субрахунок 973 «Нестачі необоротних активів». Виокремлення субрахунків 191 «Зовнішній гудвіл» і 192 «Внутрішній гудвіл» для зменшення розриву в обліку між ринковою і балансовою вартістю підприємства.

Удосконалення ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіту про управління, ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» в частині розкриття інформації про НМА та гудвіл. Внесення змін до форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», в частині окремого відображення зовнішнього і внутрішнього гудвілу (стаття 1060 і стаття 1055, відповідно). Потребує уточнень Розділ 1 ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» у частині включення додаткового рядка 095 «Внутрішній гудвіл». Звіт про управління є важливим інформаційним доповненням до фінансової звітності. В п. 7. «дослідження та інновації» звіту про управління має розкриватися інформація про НМА і за наявності – про гудвіл, а у п. 10 «корпоративне управління» – інформація, щодо розвитку інтелектуального капіталу.

Удосконалення амортизаційної політики в частині врахування особливостей різних видів НМА для вибору методу амортизації з використанням прогресивних (сповільнених) методів і розробки алгоритму встановлення доцільності нарахування амортизації на деякі види НМА. Застосування прогресивних методів нарахування амортизації у кризовій політичній та економічній ситуації забезпечить збільшення надходжень до бюджету за рахунок зниження амортизаційних відрахувань вітчизняних підприємств у перші роки використання НМА.

Удосконалення змісту нормативно-правової бази щодо операцій з обліку НМА та гудвілу. Вищевикладені пропозиції пов'язані із необхідністю внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», П(С)БО, Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань господарських операцій підприємств і організацій, Інструкції до нього та до Методичних рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, затверджених Наказом МФУ № 1327 від 16.11.2009 р.

Список використаних джерел:

1. Ясишена В. В. Проблемні аспекти методології та організації обліку нематеріальних активів: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 330 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/38514>

2. Ясишена В. В. Проблеми документування обліку нематеріальних активів. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2021. № 1 (48). С. 58–64.

НОТАТКИ

Електронне наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ: ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ТА
УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ**

матеріали

V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

22-23 березня 2023 р.

Видається в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори статей.

Думки, положення і висновки, висловлені авторами, не обов'язково відображають позицію редакційної колегії.

Львів 2023